

NAKLADATELSTVÍ
SVOBODA

PROLETÁŘI
VŠECH ZEMÍ,
SPOJTE SE!

LENIN
SEBRANÉ
SPISY

21

VYDÁVÁ SE NA ZÁKLADĚ
USNESENÍ ÚSTŘEDNÍHO VÝBORU
KOMUNISTICKÉ STRANY
ČESKOSLOVENSKA

VLADIMÍR
ILJIČ
LENIN
SEBRANÉ
SPISY

SVAZEK

21

prosinec 1911 - červenec 1912

NAKLADATELSTVÍ SVOBODA

PRAHA 1985

Podle 5. ruského vydání
V. I. Lenin, Polnoje sobranije sočiněnij,
tom 21, Politizdat, Moskva 1976,
připraveného
Institutem marxismu-leninismu při ÚV KSSS,
přeložil kolektiv překladatelů

© Politizdat, Moskva 1976
Translation © Nakladatelství Svoboda, Praha 1985

PŘEDMLUVA

Jedenadvacátý svazek Sebraných spisů V. I. Lenina obsahuje jeho práce napsané mezi prosincem 1911 a červencem 1912, v období dalšího rozmachu revolučního hnutí.

Nejdůležitější místo v něm zauímají díla, v nichž se odrazí Leninův boj za obnovení a upevnění revoluční marxistické strany, strany nového typu, boj proti menševikům-likvidátorům a proti trockistům a úsilí o vypracování taktiky bolševické strany za revolučního rozmachu.

Četné stranické materiály z Leninova pera uveřejněné v tomto svazku svědčí o autorově obrovské ideově politické a organizační práci spojené s přípravou a realizací VI. (pražské) celoruské konference SDDSR.

Významnými kroky ke svolání této konference byla jednak porada členů ÚV SDDSR žijících v zahraničí, jež se konala pod Leninovým vedením v Paříži v červnu 1911, a jednak vytvoření organizační komise v Rusku jakožto prvního stranického ústředí, jež se ustavilo v Rusku po čtyřech letech rozvratu a chaosu. V článku Rozuzlení krize ve straně, který zahajuje tento svazek, Lenin píše, že vytvoření organizační komise v Rusku a organizační činnost, kterou tato komise za podpory místních stranických organizací rozvinula pro svolání konference, znamená rozhodující zlom ve vývoji strany, že tato komise je fakticky jediným a zcela kompetentním ústředím sociálně demokratické činnosti. „To hlavní však již bylo vykonáno: prapor byl znovu vztyčen,“ psal Lenin, „dělnické kroužky po celém Rusku se k němu přimkly a teď už jej žádný kontrarevoluční nápor nestrhne!“ (tento svazek, s. 31).

V zájmu sjednocení stranických sil v zahraničí a v zájmu jejich spolupráce s organizační komisí v Rusku konala se v prosinci 1911 v Paříži za Leninova vedení poradě zahraničních bolševických skupin. Lenin na této poradě referoval o situaci ve straně a předložil návrh rezoluce k této otázce. V referátu analyzoval stranickou práci v zahraničí a pranýřoval protistranické počínání zahraničních frakčních skupin — vperjodovců, golosovců, smířlivců a trockistů, kteří po řadu let mařili práci strany a přivedli sociálně demokratické organizace v zahraničí do těžké situace. Zároveň připomenul, že se stranické organizace mohou z této situace dostat jedině tehdy, když se sjednotí kolem organizační komise v Rusku a pomohou jí svolat stranickou konferenci. Porada stmelila bolševické skupiny v zahraničí v jednotnou organizaci a zvolila výbor zahraniční organizace. V rezoluci, kterou navrhl Lenin a která byla jednomyslně schválena, vyslovila poradě souhlas s vytvořením organizační komise v Rusku a podporu této komise prohlásila za povinnost každého člena strany.

Tato opatření měla mimořádný význam pro sjednocení všech skutečně revolučních sil zasazujících se o pevně organizovanou stranu a o svolání konference strany. VI. celoruská konference SDDSR se konala v Praze ve dnech 5.—17. (18.—30.) ledna 1912. Na konferenci bylo zastoupeno více než dvacet místních stranických organizací z Ruska, zejména těch nejsilnějších a nejvlivnějších. Svým významem se konference prakticky rovnala sjezdu strany. Její jednání řídil Lenin: předsedal jednotlivým zasedáním, referoval na nich o současné situaci a o úkolech strany, o činnosti mezinárodního socialistického byra, informoval a rovněž diskutoval o práci ústředního orgánu, listu Social-demokrat, o úkolech sociální demokracie v boji proti hladu, o organizačních otázkách, o práci stranické organizace v zahraničí apod., dělal zápisy ze zpráv z místních organizací a koncipoval návrhy rezolucí k nejdůležitějším otázkám, jež byly na konferenci projednávány. Všechny

rezoluce, které konference k jednotlivým otázkám schválila, pečlivě zredigoval.

Dokumenty z konference i ostatní Leninovy práce obsažené v tomto svazku svědčí o jeho tvůrčím přístupu k marxismu, o tom, že revoluční teorii dále rozvinul a obohatil novými závěry a poučkami. Usnesení konference se stala významným přínosem pro marxistické učení o proletářské straně nového typu, o strategii a taktice třídního boje proletariátu. Jsou v nich rozvinuty organizační zásady bolševismu a vymezena politická linie a taktika strany za nového revolučního rozmachu.

V projevu o ustavení konference Lenin konstatoval, že oživení masového dělnického hnutí je provázáno bojem nejuvědomělejších dělníků za obnovení ilegálních organizací strany, že stranické organizace v Rusku projevíly obrovskou iniciativu při svolávání celostranické konference a že úkol obnovit stranu a její stranické ústředí vystupuje zvláště naléhavě do popředí vzhledem k potřebám praktické práce, především v souvislosti s volbami do IV. státní dumy. Zdůraznil, že na konferenci byly pozvány všechny stranické organizace působící v Rusku a že se jí nezúčastnily jenom ty organizace, které straně nechtěly pomoci. Na Leninův návrh se konference prohlásila za nejvyšší orgán strany povoláný vytvořit řídicí ústředí a pomoci obnovit stranické organizace v Rusku.

Stěžejní místo na pražské konferenci měl Leninův referát O současné situaci a úkolech strany. V tomto referátě i v rezoluci, kterou posléze konference schválila, Lenin analyzoval politickou situaci v zemi, poukázal na narůstání revolučního hnutí proti carismu, charakterizoval seskupení politických sil a zdůraznil, že „úkolom demokratického převratu v Rusku zůstává i nadále úkol vydobytí moci proletariátem, vedoucím za sebou rolnictvo“ (s. 168). Jako hlavní politická hesla vyhlásila konference požadavky minimálního programu strany: demokratickou republiku, osmihodinovou pracovní dobu a konfiskaci veškeré statkářské

půdy. Úkolem strany bylo zajistit, aby se uvedené požadavky staly hesly lidové revoluce. Konference vyzvala k sjednocení všech revolučních sil, k rozšíření masového hnutí pod hesly bolševiků a k zintenzívnění socialistické výchovy proletariátu.

Nejzávažnějším usnesením konference bylo usnesení o vyloučení menševiků-likvidátorů ze strany; toto usnesení vyjadřovalo vůli celé strany. Když Lenin vypracovával organizační zásady nového typu, poukazyval na to, že strana jako vedoucí organizace dělnické třídy je silná svou semknutostí a ideovou i organizační jednotou svých řad; jednota strany se neslučuje s existencí frakcí a skupinek a vyžaduje od všech organizací strany, od všech jejích členů, aby se ve své praktické činnosti řídili stranickými usneseními. Zdůrazňoval, že bez boje proti oportunistu, bez potření menševiků-likvidátorů, otzovistů a trockistů nebude strana schopna udržet jednotu a kázeň, nebude schopna splnit úlohu organizátorky a hegemonu proletářské revoluce. Konference schválila Leninův návrh rezoluce O likvidátorství a o skupině likvidátorů. V rezoluci se praví, že skupina likvidátorů se svým počínáním „*definitivně postavila mimo stranu*“, že strana musí proti likvidátorství bojovat, „objasňovat, jak poškozují úsilí dělnické třídy osvobodit se, a vynaložit všechny síly na obnovení a upevnění ilegální SDDSR“ (srov. s. 184).

Pražská konference potvrdila správnost usnesení prosincové stranické konference z roku 1908, která odsoudila likvidátorství a stanovila organizační formy výstavby strany onoho období jakožto ilegální sociálně demokratické organizace, vytvářející si oporu mezi masami v podobě různých legálních dělnických spolků. Likvidátorství, které odmítalo ilegální stranu, hegemonii proletariátu v revolučním boji a úkoly revoluce, bylo uznáno za projev úpadkových, buržoazních vlivů v sociální demokracii. Konference shrnula výsledky celého předešlého boje bolševiků proti menševikům-likvidátorům a usnesla se vyloučit je ze strany.

Usnesení o vyloučení menševiků-likvidátorů ze strany mělo neobyčejný význam pro zachování a upevnění revoluční strany proletariátu, pro vítězství demokratické a socialistické revoluce v Rusku: stalo se příkladem nesmiřitelného boje proti revizionismu a proti oportunistu všech odstínů.

Rozmach revolučního hnutí vyžadoval nový přístup k rozvíjení organizačních forem stranické práce, těsnější spojování ilegální a legální činnosti. V projevu o organizačních otázkách Lenin na konferenci zdůraznil, že je nezbytné vhodně využívat všechny formy legální práce a především činnost sociálně demokratické frakce v dumě, činnost odborových organizací a legálních dělnických spolků. Stanovil úkol vytvořit v každém legálním spolku nevelkou sociálně demokratickou buňku, která by byla v úzkém spojení s vedoucími stranickými orgány a důsledně uplatňovala stranickou linii. Na Leninův návrh byly provedeny ve stanovách strany některé změny, které směřovaly k dalšímu upevnění strany a jejího spojení s masami.

Konference projednala otázky mezinárodního revolučního hnutí a schválila řadu závažných rezolucí, v nichž se evidentně projeví zásady proletářského internacionalismu. Vyslovila rozhodný protest proti loupeživým akcím carismu a anglického imperialismu, proti jejich spojenectví v zájmu potlačení revoluce v Persii (Íránu). Konference se uznale vyslovila o čínské revoluci z roku 1911 a zdůraznila světodějný význam revolučního boje čínského lidu, podkopávajícího imperialistickou nadvládu v Asii; konstatovala, že proletariát Ruska sleduje úspěchy revolučního hnutí čínského lidu s velkými sympatiemi. Konference zdůraznila rovněž totožnost úkolů, jež mají dělníci Ruska a Finska v boji proti ruskému carismu a kontrarevoluční buržoazii. Delegáti konference zaslali též pozdravné poselství německé sociální demokracii u příležitosti jejího velkého vítězství ve volbách do Říšského sněmu; napsáním textu pověřila konference Lenina.

Nejzávažnějším aktem pražské konference bylo zvolení ústředního výboru strany.

Pražská konference SDDSR měla mimořádný význam pro výstavbu bolševické strany jakožto strany nového typu. Zobecnila historické zkušenosti, jež potvrdily správnost ideologie, programu, taktiky i organizačních zásad strany, které vypracoval Lenin, čímž dovršila celou historickou etapu vítězného boje bolševiků proti menševismu. „Konečně se podařilo — navzdory likvidátorské sebrance — obnovit stranu a její Ústřední výbor,“ psal Lenin Gorkému. „Doufám, že z toho budete mít radost stejně jako my“ (Spisy 35, Praha 1957, s. 10). Usnesení konference se stala základem pro sjednocování stranických organizací v Rusku: konference upevnila stranu jako celoruskou organizaci. Po vyloučení oportunistů se mohla strana postavit do čela nového mohutného rozmachu revolučního boje mas. V roce 1914 zhodnotil Lenin význam usnesení pražské konference těmito slovy: „Od roku 1912, už přes dva roky, *neexistují* mezi organizovanými marxisty v Rusku žádné frakce, v *jednotných* organizacích, na *jednotných* konferencích a sjezdech *neexistují* spory o taktice. Strana, která v lednu 1912 oficiálně prohlásila, že likvidátoři k ní *nepatří*, se od likvidátorů *úplně* distancovala“ (srov. Spisy 20, Praha 1957, s. 335).

Pražská konference měla rovněž velký mezinárodní význam: revolučním silám organizovaným ve stranách II. internacionály dala příklad rozhodného boje proti oportunismu v socialistickém dělnickém hnutí.

Do svazku byl pojat Leninův článek Sjezd italských socialistů, věnovaný XIII. sjezdu Italské socialistické strany, který se konal v červenci 1912 a který se usnesl vyloučit ze strany skupinu oportunistů v čele s bývalým předákem strany Bissolatim. Lenin hodnotil toto usnesení Italské socialistické strany pozitivně; ve svém článku napsal: „Dělničtí vůdcové nejsou andělé, ani svatí, ani hrdinové, ale lidé jako všichni ostatní. Dělají chyby. Strana je napra-

vuje... Když se však na chybě trvá, když se na její obhajobu vytvoří skupina, která neuznává žádné usnesení strany ani ukázněnost proletářské armády, pak je rozkol nevyhnutelný. Strana italského socialistického proletariátu tedy vykročila na správnou cestu, když vyloučila syndikalisty a pravicové reformisty ze svých řad“ (s. 441).

Usnesení pražské konference vyvolala u všech protistranických skupin lítou nenávisť. Menševici-likvidátoři, trockisté, vperjodovci i smířlivci zaútočili spojenými silami proti bolševické straně. Ve snaze rozštěpit jednotu revolučního dělnického hnutí, podlomit sílu proletářské strany a rozložit ji rozpoutali proti bolševikům nenávisťnou kampaň. Pokusili se vytvořit na likvidátorském základě společný blok a vznesli požadavek „reorganizace“ strany, což ve skutečnosti znamenalo stranu zlikvidovat.

Lenin vedl nesmiřitelný boj proti renegátům marxismu, kteří zrazovali zájmy proletariátu. Ve svých novinových článcích Vyložte karty!, Likvidátoři proti straně, Likvidátoři proti revoluční masové stávce, „Sjednotitelé“, Situace v SDDSR a nejbližší úkoly strany, Odpověď likvidátorům, Jak P. B. Axelrod usvědčuje likvidátory a v řadě dalších prací beze zbytku demaskoval tvář likvidátorů a trockistů, kteří politicky zbankrotovali a svou zrádčovskou politikou se ocitli v izolaci od dělnické třídy. Vysmál se ubohým pokusům trockistů, likvidátorů a vperjodovců vytvořit protibolševický blok a napsal o něm, že „byl už předem odsouzen ke skandálnímu krachu, protože byl vybudován na bezzásadovosti, pokrytectví a prázdném frazérství“ (s. 285).

S vyloučením likvidátorů ze SDDSR se však nemohli smířit ani oportunisté ve II. internacionále. Podporovali pomlouvačná vystoupení Trockého proti usnesením pražské konference a proti bolševikům. V polemické brožuře Anonym z listu Vorwärts a situace v SDDSR, ve Zprávě o celoruské konferenci SDDSR adresované mezinárodnímu socialistickému byru, v Dopise tajemníkovi meziná-

rodného socialistického byra Huysmansovi a v brožuře K současné situaci v SDDSR vylíčil Lenin skutečnou situaci v SDDSR, vyvrátil lživá tvrzení Trockého, že prý většina stranických organizací v Rusku šla za likvidátory, a na základě faktického materiálu — údajů o rozšiřování bolševického a likvidátorského tisku, o peněžních sbírkách mezi dělníky na stranické noviny a na noviny likvidátorů — dospěl k závěru, že likvidátoři „jsou dnes v ruském sociálně demokratickém dělnickém hnutí úplná nula“ (s. 486). Odmítl nepřátelské výpady a útoky likvidátorů a trockistů a dokázal kompetentnost VI. celoruské konference a pravoplatnost jejích usnesení, která zajistila obnovení skutečně marxistické strany, silné jednotou a semknutostí svých řad. Zdůraznil, že žádná sociálně demokratická strana na světě nevznikla bez boje proti buržoazním souběžcům proletariátu, že proletářské strany se vždy vyvíjejí a upevňují v boji proti oportunistickým směrům a skupinám a že stejným způsobem roste a sílí v boji s protistranickými živly také SDDSR.

Revoluční události na jaře roku 1912 potvrdily životnost a sílu usnesení pražské konference. Proletariát přijal bojová hesla konference za svá; podle Leninových slov se v nich zrcadlily první kroky nové ruské revoluce.

Střílení vojska do dělníků na rýžovištích zlata na sibiřské řece Leně zvedlo po celé zemi vlnu pobouření. V Rusku vzplanuly masové politické stávky. Dubnových protestních stávek proti masakru na Leně se zúčastnilo na 300 tisíc dělníků a prvomájových demonstrací dokonce 400 tisíc stávkujících dělníků. Hospodářský boj se prolínal s bojem politickým. Dělnická třída vystupovala jako hegemon, jako nejvyspělejší třída všeho lidu. V člancích Hospodářská a politická stávka a Vzestup revoluční vlny poukazoval Lenin na to, že masová vystoupení proletariátu (politické a hospodářské stávky a demonstrace) mají obrovský význam nejen pro obranu životních zájmů dělnické třídy a lidových mas, nýbrž i jako příprava k vyšším formám boje — k vše-

obecné stávce a ozbrojenému povstání, a tím i k boji o moc. Zdůrazňoval, že v boji za bezprostřední zlepšení životních podmínek se dělnická třída zoceluje i politicky a zvyšuje si schopnost realizovat v praxi své velké osvobozenecské cíle. Konstatoval, že politické a hospodářské stávky „se navzájem podporují, jedna druhé slouží jako zdroj síly. Bez těsného spojení obou druhů stávek není možné skutečně široké, masové hnutí, takové hnutí, které zároveň nabývá *celospolečenského významu*“ (s. 349).

Lenin stanovuje objektivní zákonitost nového vzestupu revoluční vlny, analyzuje jeho sociálně ekonomické a politické příčiny a dokazuje, že tento nový rozmach masového revolučního hnutí přirozeně vyplynul z životních podmínek v Rusku a že masové stávky pouze jasně předznamenaly jeho nástup. Pokud jde o charakter i rozsah stávkového hnutí, odlišoval se vzestup revoluční vlny v roce 1912 od revolučního vzepětí v roce 1905 výraznější organizovaností i vyšší politickou uvědomělostí proletariátu. „Revoluční hnutí proletariátu v Rusku se dostalo na vyšší stupeň,“ psal Lenin. „Jestliže v roce 1905 začínalo masovými stávkami a gaponovštinou, pak v roce 1912 začíná masovými stávkami a *uztyčením republikánského praporu!*“ (s. 382).

Situace, za níž dozrávala nová revoluční krize v zemi, byla v porovnání s rokem 1905 rovněž odlišná. V roce 1910 nastalo oživení v průmyslu, jež vedlo k rozšíření výroby a k její koncentraci, k mohutnému rozvoji kapitalistických monopolů. Takto dělnická třída nejen početně rostla, ale — což je zvláště důležité — koncentrovala se především ve velkých podnicích: víc než polovina všech dělníků byla zaměstnána v podnicích s 500 i více zaměstnanci. Stupněm koncentrace průmyslových dělníků předčilo tehdy Rusko všechny země světa včetně USA. Životní podmínky ruské dělnické třídy z hlediska hospodářského i politického ji přeměňovaly v rozhodující sílu revolučního osvobozenecského hnutí proti carismu.

Rozmach revolučního hnutí a masové stávky dělníků

vtahovaly do boje i rolnické masy. Situace na vesnici nesporně svědčila o bankrotu Stolypinovy agrární politiky, jejímž výsledkem bylo masové zbídačení rolníků a výrazné zbohatnutí kulaků. „Stolypinova agrární reforma, tato buržoazní politika Puriškevičů proti mužikům, dosud nezajistila nic jiného kromě... hladovění 30 miliónů,“ psal Lenin (s. 315). Pokus carismu zmírnit protiklady na vesnici přesídlením několika miliónů rolníků z evropského Ruska na Sibiř ztroskotal. Rolníci rozprodávali svůj majetek a odjížděli na Sibiř, ale záhy — o všechno připraveni a pobouření — se hromadně vraceli zpět. Rozporuplné poměry na vesnici se tak ještě víc přiostrily. Největšími nepřáteli rolníků byli jako dříve feudální statkáři, ale zároveň se v té době prohlubovala nevraživost také mezi kulaky a chudinou. V článcích *Tři interpelace, Hlad, Pozemkové vlastnictví v evropském Rusku, Podstata „agrární otázky v Rusku“*, *Přesídlenecká otázka, Srovnání Stolypinova a narodnického agrárního programu* Lenin hluboce analyzuje specifické problémy agrární otázky v Rusku. Zdůrazňuje, že skutečný boj proti hladu a bídě není možný, dokud nebude odstraněno drobné pozemkové vlastnictví, dokud nebude zkonfiskována statkářská půda a dokud nebude svržena carská monarchie, tedy dokud nedojde k revoluci. Konstatuje, že rolnictvo si stále jasněji začíná uvědomovat, že nemá a nemůže mít jiné východisko než bojovat společně s proletariátem za svržení carské moci a za půdu.

Revoluční vystoupení dělníků a rolníků nutně vyvolala odezvu i v armádě. Došlo k vojenské vzpouře v Turkestánu, připravovala se vzpoura námořníků Baltského a Černo-mořského loďstva, kterou zmařilo zatýkání. Při hodnocení všech těchto událostí Lenin konstatoval, že revoluční smýšlení mas začíná přerůstat v revoluční rozmach.

S novým revolučním rozmachem a množícími se stávkami mimořádně nabývala na významu úloha strany. Lenin vysvětloval, že revoluční strana proletariátu je rozhodující silou při přípravě budoucí revoluce a v boji za získání svo-

body pro všechny lid. Za aktuální úkol strany tehdy považoval „připravovat armádu revolučních bojovníků všude, vždy a na každém kroku, ve všech formách práce, ve všech oblastech činnosti, při všech obratech, které nám může vnutit vítězství reakce, zrada liberalismu nebo vleklost krize“ (s. 280).

Mocnou ideovou zbraní bolševické strany při upevňování stranických organizací a rozšiřování vlivu strany v masách se stal bolševický deník Pravda, založený z iniciativy petrohradských dělníků na základě usnesení pražské konference. Jeho první číslo vyšlo v Petrohradě 22. dubna (5. května) 1912. Pravda sehrála významnou úlohu v dějinách ruského revolučního dělnického hnutí. Lenin vysoce hodnotil uvědomělost, energii a semknutost ruských dělníků, kteří si založili legální bolševické noviny z vlastních prostředků a vydávali je v masovém nákladu. „Založením dělnického deníku vykonali petrohradští dělníci velký, ba dá se bez nadsázky říci historický čin,“ psal Lenin v článku Výsledky půlroční práce (s. 456). List Pravda byl mezi dělníky velmi oblíben: spatřovali v něm svého věrného mluvčího vyjadřujícího jeho nejvlastnější zájmy, a proto jej neobyčejně obětavě a ochotně podporovali.

Lenin udržoval pravidelnou korespondenci s redakcí a de facto denně řídil práci listu, odhaloval nedostatky, dával konkrétní pokyny k jejich odstranění, zasazoval se o to, aby jeho obsah byl prodchnut bojovným revolučním duchem. Soustřeďoval kolem Pravdy nejlepší stranické publicisty a důrazně požadoval, aby dělníci dostávali noviny včas. V polovině června 1912 se Lenin přestěhoval z Paříže do Krakova, aby měl co nejbliž k Rusku a mohl lépe usměřňovat činnost stranických organizací a řídit práci listu; téměř denně posílal do Pravdy své články. V těchto článcích, psaných prostou a srozumitelnou řečí, vysvětloval podstatu Marxova učení, úlohu marxistické teorie, objasňoval důležitost organizovanosti a semknutosti dělnické třídy pro úspěšnost jejího boje, vštěpoval masám víru ve ví-

těžství blížící se revoluce a vychovával desetitisíce dělníků v duchu proletářského internacionalismu.

Za Leninova vedení bojovala Pravda energicky proti oportunistům a odhalovala jejich zrádcovskou úlohu v dělnickém hnutí; stala se ohniskem boje za skutečnou jednotu dělnické třídy, za vytvoření masové proletářské strany a za všestrannou přípravu revoluce. Sám Lenin sváděl v tomto dělnickém listě důsledně zásadový boj za čistotu idejí bolševické strany. „Jednota je důležitá věc a důležité heslo!“ napsal. „Pro dělnickou věc je samozřejmě důležitá *jednota marxistů*, ovšem nikoli jednota marxistů s odpůrci a padělateli marxismu“ (srov. Spisy 20, Praha 1957, s. 236). Pravda pozvedla prapor idejí marxismu-leninismu jako mocnou ideovou zbraň v boji za jednotu masové bolševické strany. Navázala na bojové tradice stranického tisku z období Jiskry a stala se ohniskem boje za principiální stranickost.

Lenin, který přisuzoval propagandě tiskem mimořádný význam, nabádal členy strany, aby si vážili dělnického tisku, pečovali o jeho rozvoj, o posilování jeho autority mezi dělníky a o navazování těsného spojení bolševických novin se širokými dělnickými masami. Poukazoval na to, že tisku připadá významná úloha při organizování a mobilizování mas, při komunistické výchově lidu. Pravda odchovávala celé pokolení revolučních dělníků, kteří se rozhodujícím způsobem podíleli na přípravě a uskutečnění Velké říjnové socialistické revoluce. Tradice Pravdy se pak dále rozvíjely i v nových historických podmínkách, při výstavbě socialismu a komunismu, a staly se vzorem pro všechny pokrokový, komunistický, revoluční tisk na světě.

Důležité místo zaujímají v tomto svazku Leninovy články týkající se volební kampaně do IV. státní dумы. V článcích Volební kampaň do IV. státní dумы, Zásadní otázky volební kampaně, Volební platforma SDDSR, Volební kampaň do IV. dумы a úkoly revoluční sociální demokracie a Význam voleb v Petrohradě stanovil Lenin taktiku

strany ve volební kampani a zdůraznil nezbytnost vystupovat ve volbách samostatně, pod revolučními hesly vytyčenými pražskou konferencí.

Během volební kampaně zintenzívnili bolševici boj proti oportunistům, kteří se pokoušeli revidovat marxistickou teorii a taktiku a „oklestit“ program strany. Lenin charakterizoval revizionismus onoho období jako „zbabělé, zatajované odpadlictví, často ospravedlňované ‚praktickými‘, spíše však zdánlivě praktickými zřeteli“ (s. 97—98) a zdůrazňoval, že bolševici by měli volební kampaň využít k demaskování revizionistů a k obhajobě teoretických zásad revolučního marxismu.

Velkou důležitost přisuzoval Lenin správnému uplatňování taktiky levicového bloku ve volební kampani, taktiky dočasných dohod s trudoviky, esery a lidovými socialisty, kterou bolševici vypracovali a uskutečňovali ve volebních kampaních do Státní dumy. S pomocí této taktiky se bolševici snažili vymanit demokratické síly na vesnici i ve městech z vlivu liberální buržoazie. „Otázka politiky levicového bloku je ovšem zajímavá a důležitá zásadní otázka...“, psal Lenin. „Základem a podstatou taktiky ‚levicového bloku‘ je ‚přimět‘ nejpočetnější demokratické masy u nás (rolnictvo a jemu blízké vrstvy nezemědělské maloburžoazie), aby si ‚vybraly mezi kadety a marxisty‘, a razit linii ‚společných akcí‘ dělníků a rolnické demokracie proti starému režimu i proti kolísající kontrarevoluční liberální buržoazii“ (s. 117).

Při obhajování myšlenky levicového bloku proti likvidátorům se Lenin opíral o celou řadu pokynů K. Marxe a B. Engelse, kteří se během své revoluční činnosti nejednou uchýlovali k taktice dočasných dohod a v zájmu společných akcí proti reakci uzavírali bloky s maloburžoazními demokraty. Likvidátorské odmítní politiky levicového bloku označil Lenin za zradu demokracie. Zdůrazňoval, že taktika levicového bloku je závazná pro každou dělnickou stranu v každém buržoazně demokratickém hnutí a že

všechny úspěchy demokratických, osvobozeneckých hnutí byly vždy spjaty s jejím správným uplatňováním. Tato taktika bolševiků má velký mezinárodní význam: učí komunistické a dělnické strany vhodně využívat taktiku principiálních dohod s jinými stranami a organizacemi k posílení pozic dělnické třídy a k sjednocení všech pokrokových sil v boji za demokracii a socialismus.

Za hlavní úkol strany ve volbách i budoucí stranické frakce v samotné dumě považovali bolševici socialistickou propagandu a organizování dělnické třídy. Naše strana nejde do dumy proto, aby si tam hrála „na reformy“, poukazoval Lenin, nýbrž proto, aby z tribuny dumy vyzývala masy k boji, objasňovala učení socialismu, odhalovala všechny podvody vlády a liberálů, pranýřovala monarchistické předsudky zaostalých vrstev lidu a demaskovala třídní kořeny buržoazních stran a tím vším vychovávala armádu uvědomělých bojovníků nové ruské revoluce.

Mimořádnou pozornost věnoval Lenin objasňování podstaty politických stran, jež se účastnily volební kampaně. V článkách Volební kampaň do IV. státní dumy, Trudovici a dělnická demokracie, Politické strany během pěti let III. dumy a Politické strany v Rusku podává jejich charakteristiku, pranýřuje pravicové strany černosotňovců a oktábristů a demaskuje kontrarevolučnost nejvýznamnější strany ruské liberální buržoazie — strany kadetů, která si pokrytecky hrála na opozici. Zároveň demaskoval maloburžoazní profil narodnických stran (eserů, trudoviků, lidových socialistů) a jejich kolísání mezi dělnickou třídou a liberální buržoazií a vytyčil úkol vymanit maloburžoazní demokraty z vlivu liberálů a sjednotit tábor demokracie jak proti pravici, tak proti kadetům.

Volební kampaň do IV. státní dumy využila bolševická strana k zintenzívnění revoluční činnosti mezi masami a ke zkoncentrování všech revolučních sil.

Lenin pozorně sledoval úspěchy mezinárodního revolučního hnutí. V článku Demokracie a narodnictví v Číně

uvítal čínskou revoluci a zároveň nastínil historicky nevyhnutelný směr jejího vývoje. Konstatoval, že čínský lid „dovede nejen naříkat nad svým odvěkým otroctvím, nejen snít o svobodě a rovnosti, ale také *bojovat* proti odvěkým utlačovatelům Číny“ (s. 433). Poukázal na utopičnost a mylnost některých názorů vůdce národně osvobozenec-kého hnutí v Číně, demokrata a revolucionáře Sunjatsena, zároveň však vysoce cenil jeho upřímný a bojovný republikánský demokratismus, jeho vřelé sympatie k pracujícím a vykořisťovaným, víru v jejich pravdu a sílu. Vyslovil přesvědčení, že žádné síly na světě nesmetou z povrchu zemského hrdinný demokratismus čínských lidových mas.

Z analýzy vzájemného poměru hybných sil buržoazně demokratických revolucí v Asii vyvodil Lenin závěr, že v boji za národní nezávislost a její obranu i při uskutečňování hlubokých demokratických přeměn je rozhodující svazek dělnické třídy s rolnictvem. Zároveň však upozornil i na určitou úlohu národní buržoazie — konstatoval, že přes svou kolísavost a proradnost se může v táboře demokracie zasazovat o osvobození země od kolonialismu. Tento Leninův závěr má velký význam dodnes: národní buržoazie koloniálních a závislých zemí, která není spjata s imperialistickými kruhy, je totiž objektivně zainteresována na splnění hlavních úkolů protimperialistické a protifeudální revoluce, a proto si uchovává schopnost účastnit se revolučního boje proti imperialismu a feudalismu.

Čínský lid probuzený ruskou revolucí se octl v čele demokratického hnutí v Asii. Lidová revoluce, která v Číně zvítězila po druhé světové válce, zasadila drtivý úder pozicím imperialismu v Asii, stala se mocným popudem pro národně osvobozenec-ké hnutí a velmi silně ovlivnila zejména národy Asie, Afriky a Latinské Ameriky.

Do svazku byl rovněž zařazen pozoruhodný Leninův článek Památce Gercena, který měl velký teoretický a historický význam. Lenin v tomto článku rozlišuje tři období v dějinách osvobozenec-kého hnutí v Rusku. Píše, že první

generací, jež se aktivně účastnila ruské revoluce, byli šlechtici a statkáři, děkabristé a Gercen. „Byla to jen malá hrstka revolucionářů. K lidu měli velmi daleko. Jejich dílo však nebylo marné. Děkabristé probudili Gercena. Gercen rozvinul revoluční agitaci“ (s. 292), na kterou pak navázali a kterou rozšířili a prohloubili takzvaní raznočinci, revolucionáři z řad nešlechtické inteligence, počínaje Černyševským a konče hrdiny organizace Narodnaja volja. Ty potom vystřídal proletariát, jediná důsledně revoluční třída, jež se postavila do čela mas a jež poprvé vyburcovala k otevřenému revolučnímu boji i milióny rolníků.

Lenin charakterizoval Gercena jako jednoho z prvních ruských revolučních demokratů, který „sehrál velikou roli v přípravě revoluce v Rusku“ (s. 286). Píše o něm jako o vynikajícím mysliteli, který „dospěl až k dialektickému materialismu, ale zastavil se před historickým materialismem“ (s. 287). Lenin zároveň vysoce ocenil Gercenovu literární publicistickou a vydavatelskou činnost v Londýně, kde založil ruskou tiskárnu a vytvořil svobodný ruský tisk v zahraničí. Kritizoval sice mylnost a utopičnost Gercenova socialistického učení, ale konstatoval, že v nevolnickém Rusku první poloviny 19. století Gercen ještě nemohl vidět dělnickou třídu a pochopit její historickou úlohu, ovšem ke konci života se přesto orientoval „...na *internacionálu*, na tu internacionálu, v jejímž čele stál Marx“ (s. 288).

Do tohoto vydání Leninových Sebraných spisů byla poprvé zařazena a v tomto svazku otištěna Přípomínka ke stanovám zahraniční organizace, přednesená na poradě zahraničních bolševických skupin v Paříži.

Do oddílu Přípravné materiály byl pojat rozsáhlý soubor Leninových dokumentů spjatých s VI. (pražskou) celoruskou konferencí SDDSR a s její přípravou. Jsou to teze referátu o situaci ve straně, předneseného na poradě zahraničních bolševických skupin, konspekt referátu o politické

situaci, poznámky k návrhu rezoluce O organizační komisi v Rusku pro svolání konference, osnova projevu o ustavení konference, návrh na změny ve stanovách strany, poznámky k návrhu rezoluce O charakteru a organizačních formách stranické práce a materiály k rezoluci o „petiční kampani“.

Tyto dokumenty spolu se základními materiály svazku jsou přesvědčivým dokladem Leninovy obrovské práce spojené s přípravou konference, jeho vedoucí úlohy během konání konference, jeho nesmiřitelného a neúnavného boje za obnovení a upevnění proletářské strany nového typu a podávají mimořádně zajímavý obraz o průběhu konference.

Poprvé v tomto vydání je uveřejněna také osnova referátu Vzestup revolučního hnutí proletariátu v Rusku, jejíž obsah je totožný se základními tezemi článku Vzestup revoluční vlny.

**INSTITUT MARXISMU-LENINISMU
PŘI ÚV KSSS**

ROZUZLENÍ KRIZE VE STRANĚ

Před dvěma roky jsme se mohli v sociálně demokratickém tisku dočíst o „sjednocovací krizi“ ve straně*^[104]. Rozklad a rozpad z období kontrarevoluce vedl k novému přeskupování sil a rozkolům, k novému vyhocení boje v zahraničí, a nemálo malověrných a nervově labilních lidí propadalo malomyslnosti při pohledu na těžkou vnitřní situaci v sociálně demokratické dělnické straně. Nyní však, když byla vytvořena organizační komise v Rusku (OKR)¹, nastupuje zřejmě ne-li konec této krize ve vývoji strany, pak rozhodně alespoň rozhodující přelom k lepšímu. Proto bude načas pokusit se o všeobecný přehled uplynulé etapy vnitrostranického vývoje a naznačit perspektivy nejbližší budoucnosti.

Po revoluci SDDSR existovala v podobě tří oddělených, autonomních, národních sociálně demokratických organizací a dvou celoruských frakcí v užším slova smyslu. Zkušenosti z nesmírně bohatých událostí let 1905, 1906 a 1907 ukazují, že tyto frakce mají své hluboké kořeny ve vývojových tendencích proletariátu a v jeho životních podmínkách v daném období buržoazní revoluce. Kontrarevoluce nás znovu srazila zpět na úpatí hory, na kterou jsme vystoupili už tak vysoko. Proletariát musel uprostřed stolypinovských šibenic a jeremiád věchovců znovu formovat a shromážďovat své síly.

Nová situace vedla k nové diferenciaci tendencí uvnitř sociálně demokratické strany. Od obou nových frakcí se

* Viz Sebrané spisy 19, Praha 1983, s. 271—324. *Red.*

pod velkým tlakem všeobecné deprese začaly oddělovat nejlabilnější sociálně demokratické síly, nejrůznější *buržoazní souběžci* proletariátu. Tento *rozchod* se sociální demokracií se nejvýrazněji projevil ve vzniku dvou směrů: likvidátorského a otzovistického². A právě tyto dva směry nevyhnutelně vedly ke zrodu tendence směřující k sblížení základních složek obou zbývajících frakcí, jež zůstaly věrné marxismu. To byla situace, z níž se roku 1910 zrodilo lednové plenární zasedání³, východisko všech kladů i záporů, kroků vpřed i kolísání v dalším vývoji sociálně demokratické strany.

Mnozí z nás ovšem dodnes dost dobře nechápou, v čem tkví nepopiratelná ideová zásluha plenárního zasedání, ani obrovský „smířlivecký“ omyl, jehož se zasedání dopustilo. Jenže kdo nepochopil tohle, nemůže pochopit zhola nic, ani pokud jde o nynější situaci ve straně. Proto musíme znovu a znovu vysvětlovat, jaké je východisko z dnešní krize.

Následující citát z článku jednoho „smířlivce“, napsaného těsně před plenárním zasedáním a uveřejněného hned po něm, může k takovému objasnění přispět víc než dlouhé úvahy nebo citáty z mnohem bezprostřednějších a početnějších „dokumentů“. Jeden z pohlavárů „smířlivectví“, které na plenárním zasedání dominovalo, bundovec soudruh Ionov v článku *Je možná jednota strany?*^[84] v 1. čísle přílohy *Diskussionnyj listok*⁴ (z 19. března 1910, na s. 6 s redakční poznámkou: „Článek byl napsán před plenárním zasedáním“) napsal:

„Ať byly otzovismus a likvidátorství samy o sobě pro stranu sebevíc škodlivé, jejich blahodárny vliv na frakce je myslím nepochybný. Patologie zná vředy dvojího druhu: zhoubné a nezhooubné. Nezhooubný vřed se považuje za neduh organismu prospěšný: při hnisání totiž k sobě stahuje z celého organismu různé škodlivé látky, a tím přispívá k jeho ozdravení. Mám za to, že tutéž úlohu sehrálo likvidátorství vůči menševismu a otzovismus-ultimatismus vůči bolševismu.“

Takto zhodnotil situaci „smířlivec“ v době plenárního

zasedání a *přesně* tím vystihl psychologii i smířlivecké názory, jež na tomto zasedání triumfovaly. V tomto citátu je správná, tisíckrát správná základní myšlenka, a právě proto, že je správná, *nemohli* se bolševici na plenárním zasedání se smířlivci rozejít (třebaže už před zasedáním velmi rázně bojovali jak proti likvidátorství, tak proti otzovismu). Se smířlivci se nemohli rozejít, protože se s nimi v základní myšlence shodovali a rozcházeli se s nimi jen v názoru, jakou formou se má tato myšlenka uskutečňovat; forma se podřídí obsahu, mysleli si bolševici — a ukázalo se, že měli pravdu, i když toto „přizpůsobování se formy obsahu“ připravilo stranu díky chybě smířlivců takřka „zbůhdarma“ o *dva roky* života.

O jakou chybu šlo? Smířlivci místo toho, aby uznali pouze a výhradně ty směry, které se očišťují (a jen podle toho, do jaké míry se očišťují) od „vředů“, uznali všechny směry bez rozdílu na základě pouhého slibu, že se očistí. Vperjodovci⁵, golosovci i Trockij rezoluci proti otzovismu a likvidátorství „podepsali“ neboli slíbili, že „se očistí“, ale nic víc. Smířlivci jejich slibu „uvěřili“ a zaneřádili stranu nestranickými skupinkami neboli — jak sami přiznali — „hnisajícími“ skupinkami. Z hlediska praktické politiky to bylo dětinství a z hlubšího hlediska to byla bezideovost, bezzásadovost a intrikánství: vždyť kdo byl skutečně přesvědčen, že likvidátorství, otzovismus-ultimatismus jsou vředy, ten přece nutně musel pochopit, že vředy, když zrají, musí organismus škodlivých látek *zbavovat*, že je z něho mají odstranit. Ten by přece nemohl pomáhat otravovat organismus pokusy vtáhnout otravný „hnis“ dovnitř.

První rok po plenárním zasedání odhalil v praxi bezideovost smířlivců. Po celý tento rok pracovali skutečně ve stranickém duchu (očišťovali se, zbavovali se vředů) jen bolševici a plechanovovci. Social-demokrat⁶ i Rabočaja gazeta⁷ (poté, co odtud Trockij vyhnal zástupce ústředního výboru) tuto skutečnost potvrzují, potvrzují ji i některé všeobecně známé legální tiskoviny⁸ z roku 1910. Nejde tu

o slova, ale právě o fakta: společná práce ve vedoucích orgánech strany.

Golosovci, „vperjodovci“ i Trockij se během tohoto roku (1910) fakticky odklonili od strany k likvidátorství, k otzovismu-ultimatismu. „Nezhoubné vředy“ se ukázaly být vředy zhoubnými, protože z organismu strany neodstraňovaly „škodlivé látky“, nýbrž jej dál infikovaly, udržovaly jej v chorobném stavu a zbavovaly jej schopnosti pracovat stranicky. Bolševici a plechanovovci pracovali stranicky (v tisku dostupném každému) *bez ohledu* na „smířlivecké“ rezoluce a kolegia, které byly na plenárním zasedání schváleny, vystupovali *proti* golosovcům a vperjodovcům, a nikoli společně s nimi (protože spolupracovat s likvidátory, otzovisty-ultimatisty nebylo možné).

A jak to vypadalo v Rusku? Ústřední výbor se za celý rok jedinkrát nesešel! A proč? Protože členové ústředního výboru v Rusku (smířlivci, které likvidátorský Golos po zásluze poctil projevy své vřelé přízně) ustavičně k sobě „zvali“ likvidátory, ale likvidátoři za celý rok, ba dokonce za celý rok a čtvrt jejich pozvání ani jedinkrát neakceptovali! Že by bylo zapotřebí nějakého orgánu, který by je do ústředního výboru „násilím přivedl“, to naši milí smířlivci bohužel na plenárním zasedání nepředvídali. A tak došlo k oné absurdní a pro stranu ostudné situaci, kterou na plenárním zasedání předpovídali bolševici, když proti důvěřivosti a naivitě smířlivců prohlašovali, že práce v Rusku stojí, že strana má svázané ruce a že ze strany časopisu Naša zarja⁹ a sborníku Vperjod se na ni valí odporný proud liberálních a anarchistických útoků. Michail, Roman a Jurij z jedné a otzovisté a bohostrůjci¹⁰ z druhé strany ze všech sil *rozvracejí* práci sociálně demokratické strany, zatímco smířlivečtí členové ústředního výboru „zvou“ likvidátory k sobě a „čekají“ na ně.

Bolševici v „prohlášení“ z 5. prosince 1910 otevřeně a oficiálně oznámili, že vypovídají dohodu se všemi ostatními frakcemi. Tím se definitivně potvrdilo, že „mír“ uza-

vřený na plenárním zasedání ztroskotat vinou Golosu¹¹, Vperjodu a Trockého.

Skoro půl roku (do června 1911) se vyplývalo na pokusy svolat plenární zasedání v zahraničí, ač se to podle dohody mělo stát nejpozději do tří měsíců. Likvidátoři (golosovci, bundovci, Švarc) však svolání tohoto plenárního zasedání v zahraničí zmařili. Tehdy se blok tří skupin — bolševiků, Poláků a „smířlivců“ — naposled pokusil zachránit situaci: svolat konferenci a vytvořit organizační komisi v Rusku. Bolševici však nadále zůstávají v menšině: od ledna 1910 až do června 1911 mají převahu likvidátoři (v zahraničním byru ústředního výboru¹² golosovci, bundovec, Švarc; v Rusku „smířlivci“, kteří k sobě „zvou“ likvidátory); od června 1911 do 1. listopadu 1911 (ve lhůtě stanovené rozhodčím soudem držitelů¹³) mají převahu smířlivci, ke kterým se přidali Poláci.

Situace se vyvinula tak, že Tyszka a Mark (předák pařížských smířlivců) měli v rukou jak finance, tak vysílání důvěrníků do Ruska, kdežto bolševici měli jen souhlas, že i oni mohou být posíláni na stranickou práci. Neshody, k nimž došlo na plenárním zasedání, se zkoncentrovaly v posledním bodě, který se nedal obejít: má se začít naplno pracovat všude a na nikoho „nečekat“, nikoho „nezvat“ (kdo chce a dovede pracovat v sociálně demokratickém duchu, toho není třeba zvat!), nebo se má pokračovat v uzavírání dohod a v handrkování s Trockým, sborníkem Vperjod apod.? Bolševici zvolili první cestu a na poradě členů ústředního výboru v Paříži¹⁴ to také přímo a jasně oznámili. Tyszka a spol. zvolili (a vnutili technické i organizační komisi v zahraničí¹⁵) druhou cestu, která se — jak bylo podrobně ukázáno ve fejetonu v 24. čísle listu Social-demokrat* — objektivně změnila v jalové a ubohé intrikánství.

K čemu to vedlo, je všeobecně známo. Dne 1. listopadu

* Viz Sebrané spisy 20, Praha 1984, s. 348—368. *Red.*

byla vytvořena *organizační komise v Rusku*. Ve skutečnosti ji vytvořili bolševici a menševici-straníci v Rusku¹⁶. „Spojenectví dvou silných frakcí“ (silných proto, že jsou ideově pevné a že stranu očisťují od „vředů“), spojenectví, proti kterému tolik štvaly různé slabomyslné hlavy na plenárním zasedání i po něm (viz Golos, Vperjod, Otkliki Bunda¹⁷, Pravda¹⁸ *atd.*), se stalo skutkem. V takových příkladných a v Rusku z let 1910 a 1911 ojedinělých sociálně demokratických organizacích, jakými byly organizace v Baku a v Kyjevě¹⁹, přerostlo toto spojenectví k velké radosti bolševiků v téměř úplné splynutí, v jeden jediný, nerozborný organismus sociálních demokratů věrných straně.

Zkušenosti dvou let ukázaly, že lamentace kvůli rozpuštění „všech“ frakcí se jeví jako ubohé fráze prázdných hlav, které ohlupovali páni Potresovové a páni oztovisté. „Spojenectví dvou silných frakcí“ se zasloužilo o dobrou věc a ve výše zmíněných vyspělých organizacích dospělo až k úplnému splynutí v jednu jedinou stranu. Tento nepopíratelný fakt už nemůže změnit ani kolísání menševiků stoupců zachování ilegální strany žijících v zahraničí.

Dva roky po plenárním zasedání, jež mnoho skeptiků nebo diletantů v sociální demokracii, kteří nechtějí pochopit tento zapeklitý a obtížný úkol, považuje za roky zbytečných, bezvýsledných a nesmyslných intrik, rozkladu a rozvratu, byly ve skutečnosti léty, kdy sociálně demokratická strana vykročila z bahna likvidátorského a oztovistického kolísání na pevnou cestu. Ve *všech* vedoucích (oficiálních i neoficiálních, legálních i ilegálních) orgánech strany nám rok 1910 přinesl společnou práci bolševiků a menševiků, kteří byli pro zachování ilegální strany: to byl první krok „spojenectví dvou silných frakcí“, krok ideové přípravy a shromažďování sil pod jedním společným protilikvidátorským a protioztovistickým praporem. Další krok se uskutečnil v roce 1911: byla vytvořena organizační komise v Rusku. Významným faktem zůstane, že její první schůzi předsedal straně věrný menševik: tak byl učiněn

druhý krok — bylo vytvořeno prakticky fungující stranické ústředí v Rusku. Lokomotiva byla zdvižena a postavena na koleje.

Poprvé po *čtyřech* letech chaosu a rozkladu se v Rusku sešlo navzdory neuvěřitelné policejní perzekuci a navzdory neslychaným „podrazům“ golosovců, vperjodovců, smířlivců, Poláků a tutti quanti* ústředí sociální demokracie. Toto ústředí vydalo v Rusku poprvé leták adresovaný straně²⁰. A poprvé měla práce směřující k obnově ilegálních organizací opět soustavný charakter a kompletně podchytila (přibližně během tří měsíců, od července do října 1911) nejen obě metropole, nýbrž i Povolží, Ural, Kavkaz, Kyjev, Jekatěrinoslav, Rostov a Nikolajev, neboť OKR se sešla teprve *poté*, až zorganizovala spojení se všemi těmito místy; její první schůze se konala *v téže době*, kdy byl obnoven petrohradský výbor a kdy tento výbor uspořádal řadu dělnických shromáždění, kdy se v moskevských obvodech schvalovaly rezoluce na podporu strany atd.

Bylo by ovšem neodpustitelně naivní, kdybychom se odávali lehkomyšlnému optimismu, neboť nás ještě čekají obrovské potíže: *poté*, kdy ústředí sociální demokracie uveřejnilo první leták v Rusku, policejní perzekuce se zdesateronásobila a musíme počítat s mnoha měsíci těžkých zkoušek, s novou vlnou zatýkání i s novými přestávkami v práci. To hlavní však již bylo vykonáno. Prapor byl znovu vztyčen, dělnické kroužky po celém Rusku se k němu přimkly a teď už jej žádný kontrarevoluční nápor nestrhne!

Jak na tento obrovitý krok kupředu v naší práci v Rusku odpověděli zahraniční „smířlivci“ a Tyszka s Lederem? Poslední explozí svého ubohého intrikánství: „hnisání“, které tak prorocky předpověděl těsně před plenárním zasedáním Ionov^[84], je nepřijemné, jak by ne! Ale kdo ne-

* — všem jim podobným. *Red.*

chápe, že tento na pohled nepěkný proces sociální demokracii *ozdravuje*, ten ať se raději do revoluční práce vůbec nepouští! Technická komise a organizační komise v zahraničí odmítají podřídit se organizační komisi v Rusku. Bolševici se samozřejmě s pohrdáním odvracejí od zahraničních intrikánů. A tu dochází ke kolísání: zbytky organizační komise v zahraničí (dva Poláci plus smířlivec) dostávají začátkem listopadu zprávu o svolání organizační komise v Rusku. Zpráva líčí všechnu práci tak přesvědčivě, že odpůrci bolševiků — smířlivci, které Golos vychválil — jsou nuceni organizační komisi v Rusku uznat. 13. listopadu 1911 schvaluje OKZ rezoluci: „Řídit se usneseními OKR“^[226]. Z peněz, které měla OKZ k dispozici, jsou $\frac{4}{5}$ odevzdány do pokladny OKR, takže ani Poláci, ani smířlivci *nemohou* pochybovat o serióznosti celé věci.

A přesto už po několika dnech jak technická, tak organizační komise v zahraničí opět odmítají podřídit se organizační komisi v Rusku!! Jak si vysvětlit tyto manévry?

Redakce ústředního orgánu má v rukou dokument²¹, který se chystá předložit konferenci a z něhož vysvítá, že Tyszka agituje pro neúčast v OKR i pro neúčast na konferenci.

Dovede si někdo představit hanebnější intrikánství? V technické i organizační komisi v zahraničí se zavázali, že pomohou svolat konferenci a vytvořit OKR, holedbali se, že pozvou „všechny“, ale nepozvali nikoho (ačkoli jako většina měli právo zvat a klást libovolné podmínky) — kromě bolševiků a menševiků věrných straně nenašli pro tuto práci nikoho a na kolbišti, které si sami zvolili, utrpěli úplnou porážku; klesli dokonce tak hluboko, že se dopouštějí „podrazů“ vůči té OKR, které jako zplnomocněnému ústředí dobrovolně vydali na konferenci $\frac{4}{5}$ finančních prostředků!!

Ano, vřed je věc nepříjemná, zejména jde-li o „hnisání“! Proč nezbylo teoretikům spojenectví nejrůznějších zahraničních skupinek nic jiného než sáhnout k intrikánství, to

již bylo vyloženo v 24. čísle ústředního orgánu. Nyní už si sociálně demokratičtí dělníci v Rusku snadno vyberou, zda budou hájit svou organizační komisi v Rusku a svou konferenci, nebo zda dovolí Tyszkovi, Lederovi a spol., aby svými intrikami tuto konferenci mařili. Intrikáni se zne-možnili sami — to je fakt: Tyszka s Lederem už vešli do dě-jin SDDSR ocejchovaní, ale konferenci už nezmaří, OKR už nepodkopou.

A co likvidátoři? Za celého půldruha roku, od ledna 1910 do června 1911, kdy měli většinu v zahraničním byru ÚV a oddané „přátele“ mezi smířlivci v ruském byru ÚV²², neudělali pro práci v Rusku nic, zhola nic! Dokud měli většinu, nehnuli ani prstem. Ale když bolševici rozbili likvidátorské zahraniční byro ÚV a přikročili ke svolání konference, začali být likvidátoři najednou čilí. A je vskutku příznačné, jak se tato „čilost“ projevila. Když se ne-dávno bundovcům, kteří po celý čas nanejvýš oddaně slou-žili likvidátorům, zachtělo využít nynější „doby nepokojů“ (u Lotyšů například dodnes není rozhodnut boj mezi dvě-ma směry — likvidátorským směrem a směrem pro zacho-vání ilegální strany), sehnali kdesi jednoho Kavkazana a celá kompanie se rozjela do města Z s úmyslem vymámit podpisy pod rezoluce^[225], které sestavili Trockij a Dan v Café Bubenberga (Bern, srpen 1911)²³. Jenže lotyšskou vedoucí organizaci vůbec nenašli, podpisy nezískali a ne-připravili žádný dokument s bombastickou hlavičkou Orga-nizační komise tří nejsilnějších organizací. Takové jsou fakty*.

Jen ať se ruští dělníci dovedí, jak se bundovci pokoušejí

* Kromě neúnavných bundovců si pospíšili shánět rezoluce také vperjodovci. Za tuto skupinku — vůbec ne oztovistickou, chraň bůh! — si pospíšil jeden známý oztovista²⁴ a „odkvapil“ do Kyjeva, Moskvy a Nižního Novgorodu, aby se tam „usmířil“ se smířlivci, ale odjel odevšud s nepořízenou. Proslýchá se, že skupina Vperjod svádí tento neúspěch na špatného boha, kterého stvořil Lunačarskij, a že se jedno-myslně usnesla vymyslet boha lepšího.

zlikvidovat organizační komisi v Rusku! Vždyť si to rozvažte: v téže době, kdy organizátoři konference podnikají cesty na Ural, do Povolží, Petrohradu, Moskvy, Kyjeva, Jekatěrinoslavi, Rostova, Tiflisu a Baku, bundovci někde „seženou“ jakéhosi „Kavkazana“ (patrně někoho z těch lidí z výboru, kteří mají „razítko“ oblastního kavkazského výboru²⁵ a kteří na konferenci SDDSR v prosinci 1908²⁶ vyslali za delegáty Dana a Axelroda!) a jedou „vymámit podpisy“ od Lotyšů! Nechybělo mnoho — a tato banda intrikánů sloužících likvidátorům a naprosto odtržených od jakékoli práce v Rusku, by byla skutečně vystoupila jako „organizační komise“ „tří organizací“, včetně dvou „nej-silnějších“, které mají razítko! Nebo snad páni bundovci a pan Kavkazan chtějí straně povědět, které organizace v Rusku a kdy přesně navštívili, kde obnovovali práci, kde podávali zprávu? Tak nám to povězte, velectění, ven s tím!

A na slovo vzatí mistři diplomacie v zahraničí s vážnou tváří znalců vynášejí úradek: „Nelze se izolovat“, „je třeba jednat s Bundem a s oblastním kavkazským výborem“.

To jsou ale komedianti!

Jen ať se ti, kdo nyní kolísají a lamentují nad „izolací“ bolševiků, zamyslí nad významem dějin strany za tato dvě léta a poučí se z nich! My se totiž v *takové* izolaci opravdu cítíme líp než kdykoli předtím, protože jsme konečně přerušili kontakty s touto sbírkou intrikánských nul v zahraničí a přispěli k tomu, že se ruští sociálně demokratičtí dělníci v Petrohradě, v Moskvě, na Urale, v Povolží, na Kavkaze i na Jihu semkli v jeden šik.

Kdo si stěžuje na izolaci, ten vůbec nepochopil ani obrovský ideový přínos plenárního zasedání, ani podstatu jeho smířliveckého omylu. Půl druhého roku po plenárním zasedání existovala v zahraničí jednota jen zdánlivě a práce sociálních demokratů v Rusku úplně stagnovala. Polovina, ba třetina roku 1911 pak stačila k tomu, aby zdánlivá maximální izolace bolševiků znovu rozhýbala práci sociální

demokracie v Rusku, znovu obnovila ústředí sociální demokracie v Rusku.

Kdo stále ještě nepochopil ideovou prohnilost a zhoubnost takových „vředů“, jako je likvidátorství a otzovismus, toho snad nyní konečně poučí historie bezmocného štvání a ubohého intrikánství, k němuž se snížily skupinky kolem listu Golos a sborníku Vperjod, strhující za sebou do propasti každého, kdo se je pokusil obhajovat.

Tak tedy do práce, soudruzi sociální demokraté věrní straně! Zbavte se posledních zbývajících kontaktů s jinými než sociálně demokratickými proudy i skupinkami, které tyto proudy podporují navzdory usnesením strany. Semkněte se kolem organizační komise v Rusku, pomozte jí svolat konferenci a posílit práci v místních organizacích. SDDSR přestala těžkou nemoc, krize je překonána.

Ať žije jednotná, ilegální, revoluční Sociálně demokratická dělnická strana Ruska!

Social-demokrat, č. 25
8. (21.) prosince 1911

Podle listu Social-demokrat

O H E S L E C H
A O R G A N I Z A C I P R Á C E
S O C I Á L N Í D E M O K R A C I E
V D U M Ě A M I M O D U M U

Interpelace sociálně demokratické frakce ve III. dumě o hanebné provokaci agentů tajné policie, kteří zosnovali velezrádný proces se sociálně demokratickými poslanci II. dumy²⁷, zřejmě znamená určitý obrat jak v celé naší stranické činnosti, tak v situaci sociální demokracie vůbec, ale i ve smýšlení dělnických mas.

Snad vůbec poprvé se z tribuny III. dumy ozývá tak energický, svým tónem i obsahem revoluční protest proti „pánům z 3. června“, který podpořila celá opozice včetně nejumírněnější, liberálně monarchistické, věchovské „opozice Jeho Veličenstva“, tj. strany kadetů²⁸ a dokonce i „progresistů“²⁹. A snad vůbec poprvé za ta těžká léta od roku 1908 Rusko vidí a přímo hmatatelně pociťuje, jak revoluční protest poslanců revolučního proletariátu v černé* dumě pohnul dělnickými masami, jak to v dělnických čtvrtích hlavního města vě, jak dělníci organizují veřejná shromáždění (opět veřejná shromáždění!) s revolučními projevy v sociálně demokratickém duchu (shromáždění v Putilovském závodě, v Závodě na výrobu kabelů a v dalších závodech) a jak proskakují zvěsti a pověsti o masové politické stávce (viz zprávu^[22] z Petrohradu v oktafristickém deníku *Golos Moskvy*³⁰ z 19. listopadu).

Je nesporné, že sociálně demokratičtí poslanci ve III. dumě nejednou revolučně vystoupili už dříve: naši soudruzi ze sociálně demokratické frakce nejednou skvěle splnili svou povinnost tím, že z tribuny černosotňovsko-

* — reakční. *Čes. red.*

-oktábristického „parlamentu“ přímo, jasně a ostře promluvili o krachu monarchie, o republice, o druhé revoluci. Tuto zásluhu sociálně demokratických poslanců III. dumy je třeba vyzvednout tím víc, čím častěji se dopřává sluchu ničemným oportunistickým projevům pseudosociálních demokratů z listů *Golos social-demokrata* nebo *Dělo žizni*³¹, kterým jsou takové projevy proti srsti.

Aby se však naráz objevilo tolik politických symptomů obratu, jako je připojení celé opozice k sociální demokracii, prohlášení liberálně monarchistické, „loajální“, „uvážlivé“ a zbabělé *Reči*³² o konfliktní situaci, vření v masách vyvolané interpelací v dumě, zprávy o „znepokojujících náladách“ na vesnici v cenzurovaném tisku, to se až dosud nikdy nestalo. Po loňských „muromcevovských“ a „tolstojovských“ demonstracích*, po stávkách z let 1910 a 1911, po loňské studentské „historii“ shora uvedené jevy nás nepochybně ještě víc utvrzují v přesvědčení, že první období kontrarevoluce v Rusku, období naprosté stagnace, mrtvolného klidu, šibenic a sebevražd, bezuzdného běsnění reakce a obludného bujení všemožného, zejména však liberálního renegátství, že toto období *skončilo*. Započalo druhé období v historii kontrarevoluce: období, kdy absolutní deprese a často až „panický“ strach pomíjejí a kdy v nej-různějších a nejširších vrstvách očividně sflí vědomí — a když ne vědomí, pak alespoň pocit —, že „takhle to už dál nejde“ a že musí nutně, nezbytně nastat „změna“, období, kdy masy začínají víceméně instinktivně, ale ještě nijak vyhraněně tíhnout k podpoře protestu a boje.

Bylo by ovšem lehkomyšlné, kdybychom význam těchto symptomů přeceňovali a představovali si, že už nastal rozmach. To ještě ne. Kontrarevoluce je ještě na koni a domnívá se, že její moc je nezlomná, ale přesto už začíná mít *trochu odlišné* rysy, než jaké pro ni byly příznačné v jejím

* Jde o demonstrace, k nimž dala podnět úmrtí umírněně liberálního předsedy I. dumy S. A. Muromceva a spisovatele Lva Tolstého. *Čes. red.*

prvním období. Proto i nadále zůstává — řečeno slovy pro-
sincové rezoluce SDDSR^[161] z roku 1908 — „dlouhodobý
úkol vychovávat, školit a organizovat proletariát“³³. Za-
čátek obratu nás však nutí, abychom věnovali mimořádnou
pozornost vztahu sociálně demokratické strany k ostatním
stranám a nejbližším úkolům dělnického hnutí.

„Opozice Jeho Veličenstva“, včetně kadetů a progresis-
tů, jako by načas uznala hegemonii sociální demokracie
a odešla z dumy statkářů a okfabristů hned za dělnickými
poslanci, z dumy vytvořené ultrareakční a pogromistickou
monarchií Mikuláše Romanova, odešla na dobu pozname-
nanou hanebným darebáctvím většiny, která se bála zve-
řejnění uvedené provokační akce.

Co to však znamená? Znamená to snad, že kadeti pře-
stali být kontrarevoluční stranou, nebo jí nikdy nebyli, jak
nás ujišťují oportunisté v řadách sociální demokracie? Zna-
mená to snad, že si máme vytknout za úkol „podporovat“
kadety a uvažovat o nějakém hesle pro „celonárodní opo-
zici“?

Odpůrci revoluční sociální demokracie se takřkajíc
od nepaměti zaměstnávali tím, že dováděli její názory
ad absurdum a karikovali tak marxismus, aby se jim proti
němu snáze polemizovalo. Ve druhé polovině devadesátých
let minulého století, kdy se sociální demokracie v Rusku
začala rozvíjet jako masové hnutí, karikovali narodnici
marxismus jako pouhé „stávkářství“. Jenže ironií dějin se
takoví zkarikovaní marxisté skutečně vyskytli, a to v po-
době „ekonomistů“. Čest a dobré jméno sociální demokra-
cie se nedaly zachránit jinak než nemilosrdným bojem
proti „ekonomismu“³⁴. Po revoluci roku 1905, kdy bolše-
vismus jakožto aplikace revolučního marxismu na speci-
fické podmínky daného období zvítězil v dělnickém hnutí
tak přesvědčivě, že toto vítězství nyní uznávají dokonce
i jeho nepřátelé, charakterizovali naši odpůrci marxismus
jako „bojkotismus“*, „bojůvkářství“ apod. A opět ironií

* — oportunistický směr v SDDSR kolem r. 1907. *Čes. red.*

dějiny se stalo, že se takoví zkarikovaní bolševici skutečně vyskytli — tentokrát v podobě „vperjodovců“.

Tato historická poučení by měla varovat před karikováním názorů revolučních sociálních demokratů na vztah ke kadetům (viz například sborník *Vperjod*, č. 2^[25, 280]). Kadeti jsou beze vší pochyby kontrarevoluční strana, což mohou popírat jen lidé nevědomí nebo nepoctiví, a proto je bezpodmínečnou povinností sociálních demokratů všude to vysvětlovat, tedy i z tribuny dумы. Avšak kadeti jsou strana kontrarevolučních *liberálů* a tento jejich liberální charakter, jak to zdůrazňuje i rezoluce^[227] o neproletářských stranách³⁵, schválená na londýnském sjezdu^[133] SDDSR (1907), nás zavazuje, abychom „využili“ specifického postavení, specifických konfliktů nebo různých, jež z tohoto postavení vyplývají, abychom například využili jejich pseudodemokratismu k propagování skutečného, důsledného a neomezeného demokratismu.

Jestliže v zemi vznikl kontrarevoluční liberalismus, pak se demokracie a zejména proletářská demokracie musí od něho nutně distancovat; nesmí ani na okamžik zapomínat na hranici, která je od sebe dělí. Z toho však nikterak nevyplývá, že je přípustné směšovat kontrarevoluční liberalismus dejme tomu s kontrarevolučním feudalismem, že je přípustné ignorovat jejich konflikty, obracet se k nim zády, mávnout nad nimi rukou. Kontrarevoluční liberalismus právě proto, že je kontrarevoluční, *nikdy* nemůže hrát úlohu hegemonu ve vítězné revoluci; ale právě proto, že je to liberalismus, bude se *nevyhnutelně* ocitat v „konfliktních“ situacích s panovníkem, s feudalismem, s neliberální buržoazií, a svým jednáním bude tak čas od času nepřímou obrázkem „levicové“ demokratické nálady v zemi nebo začínající rozmach apod.

Připomeňme si dějiny Francie. Kontrarevoluční povaha buržoazního liberalismu se projevila už v průběhu velké revoluce — viz o tom například v znamenité Cunowově knize^[304] o francouzské revoluční publicistice. Avšak nejen

po velké buržoazní revoluci, ale dokonce i po revoluci z roku 1848, kdy kontrarevolučnost liberálů dospěla tak daleko, že republikáni stříleli do dělníků, signalizovali tito liberálové svou opozicí na sklonku druhého císařství, v letech 1868—1870, změnu nálad a počátek demokratického, revolučního, republikánského rozmachu.

Hrají-li si dnes kadeti, jak je popichují okřabristé³⁶, na „vlevo hled!“, pak je to jeden z příznaků a jeden z výsledků toho, že se začíná „odklánět doleva“ celá země, že se v mateřském lůně hýbe a na světlo boží se chystá revoluční demokracie. A lůno puriškevičovsko-romanovovského Ruska je už takové, že z něho musí vzejít revoluční demokracie!

Jaký z toho vyplývá praktický závěr? Takový, že musíme vývoj této nové revoluční demokracie sledovat s maximální pozorností. Právě proto, že je nová, že se rodí po roce 1905 a po kontrarevoluci, nikoli před ní, bude se patrně vyvíjet *novým způsobem* — a abychom to nové v ní dokázali podchytit, ovlivnit a přispět k jeho zdárnému vývoji, nesmíme se omezovat jen na staré metody, ale musíme hledat i metody nové, musíme být ustavičně uprostřed davu a nahmatávat v něm puls života, ba co víc — my musíme nejen pronikat mezi dav, ale dokonce i do liberálních salónů.

Tak například plátek pana Burceva Budušeje³⁷ neobyčejně připomíná liberální salón: v duchu liberálů se tam obhazuje liberalisticky nejapné okřabristicko-kadetské heslo „revize výnosu z 3. června“ a s oblibou se tam žvaní o špiclech, o policii, o provokatérech, o Burcevovi, o pumách. Ale přesto by se mohla panu Martovovi, který tam horempádem vlezl, vytknout pouze nezdvořilá nedočkavost a nebezzásadovost, *kdyby... kdyby* si v něm ovšem nepočínal jako liberál. Vystoupí-li sociální demokrat v liberálním salónu, je to ospravedlnitelné — ba někdy dokonce chvályhodné —, ovšem jen tehdy, vystupuje-li jako sociální demokrat. Jenže pan Martov plácal v liberálním salónu liberalistické nesmysly o jakési „solidaritě v boji za samu

svobodu voleb a volební agitace“, alespoň prý „pro období voleb“ (Buduščeje, č. 5)!!

Nová demokracie se v nové situaci vyvíjí novým způsobem a my se bezesporu musíme učit navazovat s ní kontakty. Avšak musíme s ní navazovat kontakty ne proto, abychom s ní vedli sladké liberální řečičky, nýbrž abychom hájili a propagovali hesla skutečné demokracie. Sociální demokracie musí v řadách nové demokracie propagovat *tři* hesla, která jsou jediné důstojná naší veliké věci a která jako jediná odpovídají *reálným* podmínkám pro dosažení *svobody* v Rusku. Jsou to hesla: republika, osmihodinová pracovní doba a konfiskace veškeré statkářské půdy.

To je jediné správný celospolečenský program boje za svobodné Rusko. Kdo tento program nepochopil, ten ještě není demokrat. Kdo o sobě prohlašuje, že je demokrat, ale přitom tento program odmítá, ten si je velmi dobře vědom, že musí balamutit lid, aby mohl uskutečnit své protidemokratické (tj. kontrarevoluční) cíle.

Proč je reálnou podmínkou pro dosažení svobody v Rusku boj za osmihodinovou pracovní dobu? Protože zkušenost ukázala, že svobody nelze dosáhnout bez obětavého boje proletariátu — a takový boj je nemyslitelný bez zlepšení životních podmínek dělníků. A právě osmihodinová pracovní doba je příkladem takového zlepšení a praporem boje za ně.

Proč je reálnou podmínkou pro dosažení svobody v Rusku boj za konfiskaci veškeré statkářské půdy? Protože bez takových základních opatření na pomoc miliónům rolníků, které Puriškevičové, Romanovové a Markovové uvrhli do neslýchané bídy a utrpení a přivedli je na pokraj smrti hladem, jsou všechny řeči o demokracii a o „svobodě lidu“ nesmyslné a skrz naskrz falešné. Vždyť bez konfiskace statkářské půdy ve prospěch rolníků nemůže být řeč o žádných *závažnějších* opatřeních ve prospěch mužiků ani o opravdovém odhodlání skoncovat s „mužickým“, tj. feudálním

Ruskem a vytvořit Rusko svobodných rolníků, demokratické buržoazní Rusko.

Proč je reálnou podmínkou pro dosažení svobody v Rusku boj za republiku? Protože zkušenost, velká a nezapomenutelná zkušenost jednoho z nejvýznamnějších desetiletí dějin Ruska, totiž prvního desetiletí 20. století, nanejvýš jasně a názorně dokázala *neslučitelnost* naší monarchie s jakýmikoli elementárními zárukami politické svobody. Dějiny Ruska, staleté dějiny carismu se přičinily o to, že u nás na začátku 20. století nemáme a *nemůžeme mít* jinou monarchii než *monarchii ultrareakční, pogromistickou*. Ruská monarchie si nemůže v dané sociální a v dané třídní situaci počínat jinak než organizovat bandy vrahů, aby ze zálohy střídali naše liberální a demokratické poslance nebo podpalovali domy, v nichž demokraté konali své schůze. Ruská monarchie si nemůže počínat jinak než odpovídat na lidové demonstrace za svobodu organizováním přepadových oddílů, které chytají židovské děti za nohy a rozbíjejí jim hlavy o kameny, znásilňují židovské a gruzínské ženy a rozparují břicha starcům.

Liberální hlupáckové tlachají o příkladu konstituční monarchie anglického typu. Jestliže však bylo zapotřebí v takové civilizované zemi jako Anglie, která nikdy nepoznala ani mongolské jho, ani útlak byrokracie, ani bezuzdné běsnění soldatesky, jestliže v takové zemi bylo zapotřebí useknout hlavu jednomu korunovanému ničemovi, aby se králové naučili vládnout jako „konstituční“ monarchové, pak by v Rusku bylo zapotřebí usekat hlavy alespoň stovce Romanovů, aby se jejich nástupcové odnaučili organizovat černosotňovské vraždy a protižidovské pogromy.

Jestliže se sociální demokracie alespoň nějak poučila z první revoluce v Rusku, pak by měla nyní dbát o to, aby se ani v jednom našem projevu, ani v jednom letáku neobjevilo heslo *Pryč se samoděržavím!* — ukázalo se totiž špatným, neurčitým — a abychom *výlučně* razili heslo *Pryč s carskou monarchií*, ať žije republika!

Ať nám nikdo netvrdí, že heslo požadující republiku neodpovídá současnému stupni politické vyspělosti dělníků a rolníků. Před deseti dvanácti lety byli nejen takoví „narodníci“, kteří se neodvážili ani pomyslet na heslo Pryč se samoděržavím!, ale vyskytovali se dokonce i sociální demokraté, takzvaní „ekonomisté“, kteří proti tomuto heslu brojili jako proti heslu předčasnému. Avšak v letech 1903—1904 se již z hesla Pryč se samoděržavím! stalo „známé lidové rčení“. A ani v nejmenším nelze pochybovat o tom, že soustavné a houževnaté propagování republiky najde dnes v Rusku nanejvýš příznivou půdu, protože nejširší lidové masy a zejména masy rolnictva se dnes velice vážně a hluboce zamýšlejí nad významem rozehnutí obou dum, nad spojením carské moci s panskou III. dumou³⁸ a nad tím, jak Markovové a spol. zbídačili vesnici. Jak rychle poroste sémě republikánské propagandy, které nyní zasejeme, to v této chvíli nikdo nemůže předpovědět, ale o to teď tolik nejde — spíš jde o to, aby bylo zaseto sémě skutečně správné a skutečně demokratické.

Při analýze hesel pro nadcházející volební kampaň do IV. dumy i při analýze hesel pro veškerou naši práci mimo dumu nelze přejít mlčením jeden velmi závažný a velmi nesprávný projev sociálně demokratického poslance Kuzněcova ve III. dumě^[9]. V den šestého výročí prvního vítězství revoluce v Rusku, 17. října 1911³⁹, si vzal Kuzněcov v dumě slovo k návrhu zákona o dělnickém pojištění. V zájmu spravedlnosti je třeba přiznat, že mluvil vcelku velmi dobře, že energicky hájil zájmy proletariátu a bez obalu vmetl pravdu do očí nejen reakční většině dumy, nýbrž i kadetům. Ačkoli plně uznáváme tuto Kuzněcovovu zásluhu, chceme jej rovněž bez obalu upozornit na to, v čem se mýlí.

„Myslím,“ řekl Kuzněcov, „že dělníci, kteří pozorně sledovali diskusi, jež se rozvinula jak při projednávání těchto otázek vcelku, tak i při posuzování jednotlivých článků tohoto návrhu zákona, dospějí k závěru, že dnes, v současné době, musí jako své nejnaléha-

vější heslo razit heslo Pryč s dumou z 3. června, za všeobecné volební právo! A proč? Hned vám to řeknu: protože zájmy dělnické třídy mohou být náležitě uspokojeny jediné tenkrát a v těch případech, jestliže dělnická třída na základě všeobecného volebního práva vyšle do zákonodárné instituce dostatečný počet vlastních poslanců; jediné ti mohou náležitě vyřešit otázky pojištění ve prospěch dělnické třídy.“

Kuzněcov měl tu smůlu, které se patrně sám nenadál, ale kterou jsme my už dávno předpověděli, totiž že se dopustil stejných chyb, jakých se dopouštějí likvidátoři a otzovisté.

Když Kuzněcov z tribuny dumy hlásal heslo, které mu vnučily likvidátorské časopisy Naša zarja a Dělo žizni, nevšiml si, že první (a podstatná) část tohoto hesla (Pryč s III. dumou!) je *přesným* opakováním hesla, které před třemi roky otevřeně razili otzovisté a které od té doby hájí — opatrnicky a potají — jediné „vperjodovci“, tj. zbabělí otzovisté.

Před třemi roky Proletarij⁴⁰ v 38. čísle z 1. (14.) listopadu 1908 o tomto hesle propagovaném otzovisty napsal:

„Za jakých podmínek by takové heslo jako Pryč s dumou! mohlo mít význam? Dejme tomu, že v období nejostřejší revoluční krize, která už dospěla k přímé občanské válce, by tu byla liberální, reformátorská, kompromisnická дума. Za takové situace by se docela dobře mohlo stát naším heslem heslo Pryč s dumou! — tj. pryč s pokojným vyjednáváním s carem, pryč s podvodnou ‚pokojnou‘ institucí — a vyzvěme tedy k přímému náporu. Ovšem dejme tomu, že máme naopak ultrareakční dumu, která byla zvolena na základě překonaného volebního práva, a že zemí neotrásá žádná ostrá revoluční krize: heslo Pryč s dumou! by se mohlo za takových okolností stát heslem boje za volební reformu. Nic podobného ani prvnímu, ani druhému případu však u nás nevidíme.“*

* Dále Proletarij obhajoval heslo Pryč se samoděržavím!, které — jak jsme již ukázali — by nyní mělo být nahrazeno heslem Pryč s carskou monarchií, ať žije republika! (Viz Sebrané spisy 17, Praha 1984, s. 293. *Red.*)

V příloze k 44. číslu listu Proletarij (ze 4. /17./ dubna 1909^[108]) byla uveřejněna rezoluce^[231] petrohradských otcovistů, která přímo požadovala „*zahájit rozsáhlou agita-
taci... pro heslo Pryč s III. státní dumou!*“ Proti tomuto návrhu Proletarij v témž čísle psal: „*Toto heslo, pro něž se načas nadchli někteří dělničtí protiotzovisté, není správné. Bud' je to kadetské heslo volební reformy při zachování samoděržaví,*“ (tak se stalo, že to, co bylo napsáno počátkem roku 1909, oponuje právě tomu, jak tuto otázku Kuzněcov formuluje koncem roku 1911!) „*nebo je to opakování nazpaměť naučených slov z doby, kdy liberální dumy ve snaze, aby lid nerozpoznal jasně svého skutečného nepřítel, zastíraly kontrarevolučnost carismu.*“*

Z toho jasně vyplývá, v čem se Kuzněcov dopustil chyby. Prosazoval kadetské heslo volební reformy jako všeobecně platné, ačkoli toto heslo za situace, kdy zůstávají zachovány všechny ostatní půvaby monarchie Romanovovů, Státní rady, neomezené moci byrokracie, ultrareakčních a pogromistických organizací carské kliky atd., nemá vůbec žádný smysl. Kuzněcov by měl říci — předpokládejme, že posuzujeme tuto otázku stejně jako on a že zachováme i celkový tón jeho projevu — asi toto:

„Právě na příkladu navrhovaného zákona o pojištění se dělníci mohou znovu přesvědčit, že nemohou uhájit ani bezprostřední zájmy své třídy, ani práva a potřeby všeho lidu bez takových přeměn, jako je všeobecné volební právo, úplná svoboda spolčování, svoboda tisku atd. Ale cožpak není jasné, že v uskutečnění takovýchto přeměn nemůžeme doufat, dokud zůstává beze změny dnešní politické zřízení v Rusku, že v to nemůžeme doufat, dokud mohou být kdykoli zrušena jakákoli usnesení jakékoli dumy, nemůžeme v to doufat, dokud ve státě zůstává byt' jen jediný nevolený mocenský orgán?“

Velmi dobře víme, že se sociálně demokratickým poslan-

* Sebrané spisy 17, Praha 1984, s. 415. *Red.*

cům z tribuny III. dумы dařilo — a v tom je jejich zásluha — dělat mnohem otevřenější a mnohem jasnější republikánská prohlášení. Poslanci dумы mohou z tribuny dумы zcela legálně propagovat republiku a musí to dělat. Náš příklad, jak by měl být Kuzněcovův projev opraven, má pouze ilustrovat, jak se Kuzněcov mohl vyhnout chybě, kdyby zachoval celkový tón svého projevu, ve kterém konstatoval a zdůrazňoval obrovský význam takových bezpodmínečně nutných přeměn, jako je všeobecné volební právo, svoboda spolčování atd.

O republice musí mluvit každý sociální demokrat, ať už má politický projev kdekoli. Jenže o republice se musí umět mluvit: není možné o ní mluvit stejně na veřejném shromáždění v továrně i v kozácké vesnici, na studentském shromáždění i v rolnické chalupě, z tribuny III. dумы i na stránkách listů otiskovaných v zahraničí. Umění každého propagandisty a každého agitátora spočívá v jeho schopnosti zapůsobit na ty či ony posluchače co nejúčinněji, podat mu známou pravdu co nejpřesvědčivěji, co nejsrozumitelněji a nejnázorněji, aby si ji co nejhlouběji vtiskli do paměti.

Nezapomínejme ani na okamžik na to hlavní: v Rusku se k novému životu a k novému boji probouzí nová demokracie. A tak povinností uvědomělých dělníků — tohoto předvoje revoluce v Rusku a vedoucí síly lidových mas v boji za svobodu — je objasňovat úkoly důsledné demokracie: republika, osmihodinová pracovní doba a konfiskace veškeré statkářské půdy.

AGENTURA LIBERÁLNÍ BURŽOAZIE

Toto číslo bylo již téměř kompletní, když se nám dostalo do rukou 9. číslo listu *Buduščeje*. Označili jsme tento list za liberální salón. Jak je vidět, vystupují v tomto salónu čas od času agenti ruské liberální buržoazie, aby se pokusili udržet revolucionáře na uzdě. Jeden takový agent napsal do 9. čísla úvodník^[32], ve kterém *vítá* rozhodnutí kadetů, že budou uzavírat bloky s okřabristy!! „Přáli bychom si,“ píše liberálové s pumou v kapse, „aby se *ve stejném duchu* vyslovily a *stejnými zásadami*... řídily všechny levicové strany, nevyjímaje socialistické ani revoluční!!“

Inu ovšem — aby si něco takového tento kontrarevoluční liberál nepřál! Je pouze zapotřebí, aby veřejnost věděla, oč jde: že totiž všude, kde úvodníkář listu *Buduščeje* píše „my socialisté“, „my revolucionáři“, má na mysli „my liberálové“.

Právě jsme dostali noviny se zprávou, že Vojlošnikov byl vyloučen z patnácti zasedání.⁴¹ Kadeti byli *pro* vyloučení z pěti zasedání!! Ať žije a vzkvétá blok kadetů a okřabristů — aby mohl vylučovat demokraty a sociální demokraty z deseti zasedání!!

Social-demokrat, č. 25
8. (21.) prosince 1911

Podle listu Social-demokrat

Z TÁBORA STOLYPINOVSKÉ „DĚLNICKÉ“ STRANY

Největší událostí v tomto táboře je článek^[234] N. R-kova v dvojčísle 9/10 likvidátorského měsíčníku Naša zarja. Je to skutečné Credo čili manifest liberální dělnické strany. R-kov začíná od Adama — hodnotí revoluci a úlohu všech tříd a s obdivuhodnou důsledností až do konce, až po návrh na vytvoření legální dělnické (?) strany, a ve všech svých úvahách nahrazuje marxismus liberalismem.

Jaký objektivní úkol má Rusko před sebou? Definitivně nahradit polofeudální hospodářství „vyspělejším kapitalismem“. — To však není marxistické, nýbrž struvovské neboli liberalistické pojetí, neboť marxista rozlišuje třídy podle toho, jak rozdílně chápou „vyspělejší“ kapitalismus oktábristé, kadeti, trudovici či proletariát.

Proč je hodnocení revoluce takový oříšek? R-kov odsuzuje lamentace a renegátství těch, kdo vykřikují o „nezdaru“ revoluce, a místo toho nastoluje... velikou pravdu profesorů, že i v dobách „reakce“ dozrávají nové sociální síly. Je jasné, že tato R-kovova odpověď zastírá *podstatu* věci právě tak, jak je to po chuti kontrarevolučním liberálům, kteří R-kovovu znovu odhalenou pravdu beze zbytku uznávají. Podstatné je, které třídy v revoluci osvědčily svou schopnost zúčastnit se přímého, masového, revolučního boje a které třídy revoluci zradily, když se přímo či nepřímo postavily na stranu kontrarevoluce. Tuto podstatu R-kov utajil ve snaze obejít mlčením rozdíl mezi revoluční demokracií a liberálně monarchistickou „pokrokovou“ opozicí.

Při hodnocení úlohy statkářské třídy dospěl rázem a bez potíží k absurdnosti. Představitelé této třídy prý ještě do-

nedávna „byli“ skutečnými feudály, ovšem teď „už se jen jako nepatrná hrstka seskupují kolem Puriškeviče a Markova II. a bezmocně (!) prskají sliny otrávené jedem zoufalství“. Většina feudálních statkářů se však „postupně a nezadržitelně přeměňuje v zemědělskou buržoazii“.

Ve skutečnosti však — a to ví každý — jsou naši Markovové II. a Puriškevičové *všemocní*, jsou všemocní v dumě a ještě víc ve Státní radě, ještě o něco víc v černosotňovské carské smečce a vůbec nejvíc ve správním aparátě Ruska. Právě „jejich moc a jejich příjmy“ (rezoluce prosincové konference z roku 1908⁴²) jsou jistým krokem na cestě *takové* přeměny carismu v buržoazní monarchii. Přeměna feudálního hospodářství v hospodářství buržoazní nijak neodstraňuje bezprostřední politickou moc těchto černosotňovců: o tom jasně hovoří jak samy základy marxismu, tak například i zkušenosti Pruska po šedesáti letech jeho „přerodu“ (od roku 1848). Podle R-kova ovšem neexistuje v Rusku ani absolutismus, ani monarchie! R-kov uplatňuje školáckou liberalistickou metodu: v dobré vůli eliminuje (na papíře) sociální extrémny a na základě toho „dokazuje“ „nevyhnutelnost kompromisu“.

Dnešní agrární politika podle R-kova nasvědčuje tomu, že „v budoucnu se rýsuje nevyhnutelný (!) kompromis“ — mezi kým? „Mezi různými skupinami buržoazie“. Ovšem která sociální síla, ptáme se našeho „marxisty“, donutí ke kompromisu Puriškeviče, kteří mají v rukou veškerou moc? Na tuto otázku R-kov neodpovídá. Protože však zároveň poukazuje na proces konsolidace obchodní a průmyslové velkoburžoazie, na „nadcházející dominující postavení umírněně pokrokové“ buržoazie, je možný jen jediný závěr: R-kov počítá s tím, že umírněně pokroková buržoazie odejme moc Puriškevičům a Romanovům pokojnou cestou.

Je to neuvěřitelné, ale je to fakt. Základem R-kovových koncepcí je jedna z nejbanálnějších liberálních utopií, a to se ještě R-kov chvástá, že v jeho koncepci není „ani za mák

utopie“. Ve skutečnosti však není žádný rozdíl mezi N. R-kovem a extrémními likvidátory, kteří nám všichni do jednoho, od Larina až po Čerevanina, Dana a Martova servírují jen v nepatrně pozměněných formulacích a frázích *právě tuto základní myšlenku*, že totiž buržoazie převezme moc pokojnou cestou (nanejvýš s pomocí určitého tlaku „zdola“).

Jenomže v životě, a tedy nikoli v liberální utopii jsme svědky nadvlády puriškevičovštiny, mírně jen reptáním Gučkovů a Miljukovů. „Umírněně pokrokoví“ okřabristé i kadeti se snaží tuto nadvládu nikoli odbourat, nýbrž zachovat na věky. Protiklad mezi touto nadvládou a buržoazním vývojem Ruska, který nesporně postupuje kupředu, neustále narůstá (a tedy neslábne, jak se domnívají teoretikové „nevyhnutelného kompromisu“). Hybnou silou při řešení tohoto protikladu mohou být jedině masy, tj. proletariát, který za sebou povede rolnictvo.

Bývalý bolševik a nynější likvidátor odsouvá tyto masy do pozadí s tak lehkým srdcem, jako by je byly Stolypinovy šibenice a proudy věchovských pomýjů odstranily nejen z kolbiště legální politiky, nejen ze stránek liberálních publikací, ale ze života vůbec. Rolnictvo je ve volbách slabé, soudí náš liberál ve své „analýze“ — a tak dělnickou třídu „nebereg“ víceméně „v úvahu“.

R-kov se pokusil dokázat, že revoluce v Rusku („bouře“) je sice možná, ale není nevyhnutelná. Jestliže dělnickou třídu a rolnictvo „nebudeme brát v úvahu“, víceméně či „prozatím“ nebo snad kvůli „slabosti ve volbách“, pak ovšem revoluce nebude nevyhnutelná, ale vůbec nebude možná! Liberální blahovůle však nesprovodí ze světa ani všemocnost Puriškeviče a Romanova, ani revoluční odpor vzrůstající v řadách stále uvědomělejšího proletariátu i hladového a týraného rolnictva. Jde o to, že *linii* marxisty, tj. revolučního sociálního demokrata, který za všech okolností a nejrozmanitějšími způsoby — na veřejných schůzích nebo z tribuny III. dумы, v Sovětu dělnických zástupců

nebo v nejmírnějším legálním dělnickém spolku — obhajuje a podporuje tento odpor, přispívá k jeho posílení, rozvíjí jej a zaměřuje správným směrem, k úplnému vítězství, že tuto linii N. R-kov ve svých úvahách nahradil ve všem a všude linií liberála, který nechce vidět nic z toho, co bylo zahrnuto do ilegality, nechce vidět nikoho kromě Puriškevičů, kteří se „přeměňují“ v „kultivované junkery“ nebo v „umírněně pokrokové“ Miljukovy.

To je právě ona specifická zaslepenost, tolik charakteristická pro celou Naši zarju, pro celou stolypinovskou dělnickou stranu. S touto koncepcí liberálních klapků na očích nerozlučně souvisí i jednostranné soustředění pozornosti na legalizaci dělnické strany. Je-li „kompromis nevyhnutelný“, pak je marné proti této nevyhnutelnosti bojovat a dělnické třídě — stejně jako ostatním třídám plně stabilizovaného buržoazního zřízení — nezbyvá nic jiného, než si někde v koutku tohoto zřízení stavět vlastní skrovné maloměstácké hnízdečko. To je reálný význam propagandy legalistů, ať ji Martov, kterého touto bohubílou rolí pověřili páni Potresovové, Jurijové Čačtí, Larinové, Danové a spol., sebevíc zastírá „revolučními“ frázemi.

Tento *reálný* význam R-kovova legálního „spolku na obranu zájmů dělnické třídy“ je nad slunce jasnější. A stejně tak je jasné, že „úřady“ nepovolí takový spolek, i kdyby v něm byli hegemony Prokopovičové, a že nepřipustí jeho „faktickou existenci“. Tohle mohou nevidět jenom liberální zaslepení. Zato se již fakticky ustavil *spolek* intelektuálů, kteří pod rouškou socialismu propagují v dělnických masách *liberalismus*. Tento „spolek“ tvoří okruh spolupracovníků časopisů Naša zarja a Dělo žizni; jejich „prapor“, ideový prapor liberalismu, „třímá“ N. R-kov, když tvrdí, že bez legální organizace by boj nevyhnutelně (!) nabyl anarchistické povahy, že by se stará hesla proměnila v mrtvý balast, že taktiku nelze redukovat na „rvačku“, že nový „spolek“ „*naprosto nepomýšlí* (!) na nevyhnutelnost násilného převratu“ apod. Právě tato liberální, rene-

gátská intelektuálská propaganda je realita, kdežto legální dělnický spolek je fráze! Realita je spolek liberálních obránců liberálně chápaných zájmů dělnické třídy, tímto „spolkem“ je Naša zarja, kdežto „legální a široká politická organizace“ dělníků v dnešním Rusku — to je naivní, jalové a šalebné liberální snění.

Organizovat legální odborové svazy s vědomím, že dnes nemohou být ani náležitě široké, ani „politické“, ani trvalé, je užitečné. Propagovat liberální žvásty o politickém dělnickém spolku *naprosto* nepomýšlejícím na násilí je jalové a škodlivé.

Závěrem ještě dvě kuriozity. První kuriozita. „Kdyby si kdokoli, kdo se dal zaslepit reakční zuřivostí,“ píše R-kov, „usmyslel obvinít členy takového spolku ze snahy o násilný převrat, pak by celá tíha tohoto nesmyslného, neodůvodněného a právnicky vratkého obvinění padla na hlavu žalobce.“ A teď si představte, jak na hlavu Ščeglovitova a spol. dopadá tíha právnicky vratkého obvinění, a že touto „tíhou“ je ničí N. R-kov, a nikoli Rodičev...

Druhá kuriozita. R-kov píše, že „úkol politické hegemonie v boji za demokratické zřízení musí na sebe vzít dělníci“. R-kov přiznává hegemonii teprve poté, když vykuchal veškerý *obsah* hegemonie. Dělníci, říká R-kov, vy nesmíte bojovat proti „nevyhnutelnému“ kompromisu, ale musíte samy sebe nazývat hegemony. Ovšem být hegemonem znamená právě vysvětlovat, že idea „nevyhnutelnosti“ kompromisu je fiktivní, a v duchu proletářského a proletářsko-rolnického odporu bojovat proti buržoazním nedemokratickým kompromisům.

N. R-kov sehraje v boji proti likvidátorům stejně prospěšnou roli, jakou sehrál J. Larin v boji proti chybné myšlence dělnického sjezdu⁴³. N. R-kov a J. Larin měli odvahu ukázat se... nazí. R-kov je poctivý likvidátor. Svou nebojácností donutí lidi *přemýšlet* o ideových kořenech likvidátorství. Znovu tak potvrdí správnost prosincových rezolucí^[222] SDDSR z roku 1908, protože systematicky

klade (a zcela nesprávně řeší) právě ty otázky, jež jsou v těchto rezolucích analyzovány a správně řešeny. R-kov ukáže dělníkům v co nejhorším světle, jak ubozí jsou diplomaté likvidátorství, kteří se podobně jako redaktoři časopisu Naša zarja (nebo Golos) vykrucují a vytáčejí a chrlí jednu výhradu za druhou, aby ze sebe setřáslí odpovědnost za „jednotlivé pasáže“ R-kovova článku nebo za „konkretizaci“ jeho plánu. Jako kdyby šlo o jednotlivé pasáže apod., a ne o jednotnou, ucelenou a nepřetržitou linii, o linii liberální dělnické politiky!

Social-demokrat, č. 25
8. (21.) prosince 1911

Podle listu Social-demokrat

O DIPLOMACII TROCKÉHO A O JEDNÉ PLATFORMĚ STRANĚ VĚRNÝCH SOCIÁLNÍCH DEMOKRATŮ

Proces odumírání zahraničních skupinek, které se pokoušejí vybudovat svou existenci na diplomatické hře se směry, které jsou cizí sociální demokracii, s likvidátorstvím a otzovismem, názorně ilustruje 22. číslo^[23] Trockého Pravdy, která po dlouhé přestávce nedávno opět vyšla.

Toto číslo vyšlo podle nového kalendáře 29. listopadu — tedy bezmála měsíc po uveřejnění zprávy o ustavení organizační komise v Rusku. *Trockij se však o ní nezmiňuje ani slovem!*

Pro Trockého organizační komise v Rusku neexistuje. Trockij o sobě tvrdí, že je věrný straně, ale přitom pro něho stranické ústředí v Rusku, vytvořené převážnou většinou sociálně demokratických organizací v Rusku, vůbec nic neznamená! Nebo je tomu snad, soudruzi, naopak a Trockij se svou zahraniční skupinkou vůbec nic neznamená pro sociálně demokratické organizace v Rusku?

Tučným písmem tiskne Trockij své prohlášení — že se mu vůbec chce dušovat —, že jeho list „není frakční, nýbrž stranický“. Ale když se jen trochu pozorněji začtete do obsahu 22. čísla, rázem prokouknete nepříliš složitý mechanismus hry s frakcemi vperjodovců a likvidátorů, které se stavějí *mimo* stranu.

Vezměte si třeba dopis z Petrohradu, podepsaný zkratkou S. V., který dělá reklamu skupině Vperjod. S. V. Trockému vytýká, že dosud neotiskl už dávno zaslanou rezoluci petrohradských vperjodovců proti petiční kampani⁴⁴. Vperjodovci viní Trockého z „úzce frakčních postojů“ (jaký černý nevděk!) a on se vykrucuje a vytáčí, vymlouvá se,

že jeho list je chudý a že vychází zřídka. Je to hra jako sklo průhledná: my vám — vy nám! My (Tročij) pomlčíme o boji sociálních demokratů věrných straně proti otzovistům a uděláme naopak reklamu listu Vperjod, a vy zase (S. V.) přivřete oko nad „petiční kampaní“ likvidátorů. Cožpak diplomatická obhajoba obou frakcí, jež se stavějí proti straně, není tou skutečnou stranickostí?

Nebo si přečtete frázovitý úvodník s halasným titulkem Vpřed! „Uvědomělí dělníci!“ dočteme se v něm: „Dnes pro vás neexistuje závažnější (i hledme!) a univerzálnější (to se asi, chudák, přebreptl!) heslo než svoboda spolčování a shromažďování a svoboda stávek“. A dál se dočteme, že „sociální demokracie volá proletariát do boje za republiku. Aby však boj za republiku nezůstal jen prázdným (!!)

heslem několika málo vyvolenců, je nezbytné, abyste vy, uvědomělí dělníci, naučili masy chápat na základě vlastních zkušeností nezbytnost svobody spolčování a bojovat za tento životně důležitý třídní požadavek“.

Revoluční fráze tu slouží k tomu, aby zamaskovaly a ospravedlnily likvidátorskou licoměrnost a vnesly do vědomí dělníků zmatek. Proč by mělo být heslo republiky jen *prázdným* heslem pro *několik málo* vyvolenců, když přece republika znamená, že by nebylo možné rozehnat dumu, když znamená svobodu spolčování a svobodu tisku, když znamená osvobození rolníků od násilností a olupování ze strany Markovů, Romanovů a Puriškevičů? Copak není jasné, že je tomu právě naopak? Že „prázdné“ a nesmyslné je právě „univerzální“ heslo „svobody spolčování“, *pokud se nespojuje* s heslem republiky?

Je nesmyslné požadovat na carské monarchii „svobodu spolčování“, pokud nebudeme masám vysvětlovat, že taková svoboda je s carismem neslučitelná a že k nabytí této svobody je nutná republika. Předkládání návrhů zákonů o svobodě spolčování v dumě a interpelace a projevy na podobná témata musí být pro sociální demokraty podnětem a materiálem k agitaci za republiku.

„Uvědoměli dělníci musí na základě vlastních zkušeností naučit masu chápat nezbytnost svobody spolčování!“ To je stará písnička starého ruského oportunistu, o jejíž otřepanost se postarali už ekonomisté. Pokud jde o *zkušenosti*, ty masu získávají, když jim ministři zakazují spolčovat se, když se gubernátoři a policajti den co den dopouštějí násilností — to jsou opravdové *zkušenosti mas*. Ale když jim někdo podstrkuje heslo „svobody spolčování“ jako protíváhu hesla požadujícího republiku, pak je to jen fráze oportunistického intelektuála, který nemá s masami nic společného. Je to fráze intelektuála, který si myslí, že „zkušenosti“ s „peticí“ (s 1300 podpisy) nebo s návrhem zákona odloženým ad acta mají nějaký vliv na výchovu „mas“. Ve skutečnosti masu vychovávají jiné, živé, a ne papírové zkušenosti, učí je uvědoměli dělníci právě agitací za republiku, což je ve smyslu politického demokratismu jediné univerzální heslo.

Trockij velmi dobře ví, že likvidátoři v legálních publikacích heslo „svobody spolčování“ *spojují* právě s heslem Pryč s ilegální stranou, pryč s bojem za republiku! A to je právě úkol Trockého: zastírat likvidátorství a házet přitom dělníkům písek do očí.

S Trockým se nedá věcně diskutovat, protože nemá žádné názory. Je možné a nutné diskutovat s přesvědčenými likvidátory a otcovisty, ale s člověkem, který si pohrává s omyly jedněch i druhých a maskuje je, nemá smysl se přít: toho je třeba jedinež demaskovat jako... diplomata nejhoršího kalibru.

Diskutovat je třeba s autory tezí platformy uveřejněné v 22. čísle Pravdy. Jejich omyly vyplývají buď z toho, že neznají prosincové rezoluce^[222] SDDSR (z roku 1908), nebo z toho, že se ještě zcela neoprostili od jistého likvidátorského a vperjodovského ideového kolísání.

V první tezi se tvrdí, že režim z 3. června znamená „fak-

ticky neomezenou vládu šlechtických statkářů feudálního typu“, vzápětí se však poukazuje na to, že tito lidé „zastírají absolutisticko-byrokratický charakter své vlády pseudokonstituční maskou Státní dumy, která fakticky nemá žádná práva“.

Jestliže statkářská дума „fakticky nemá žádná práva“, a to je pravda — jak potom může být vláda statkářů „neomezená“?

Autoři zapomínají, že vzhledem ke své třídní povaze carská monarchie nijak neodstraňuje obrovskou nezávislost a samostatnost carské vlády a „byrokracie“ — od Mikuláše II. až po posledního policajta. Takto se mýlili — tím, že zapomínali na samoděržaví a monarchii a *přímo* ji redukovali na „ryzí“ vládu nejvyšších tříd — otzovisté v letech 1908—1909 (viz Proletarij, příloha k číslu 44)⁴⁵, Larin^[98] v roce 1910 a stejně tak se mýlí někteří publicisté (například M. Alexandrov^[169]) a N. R-kov, který přešel k likvidátorům.

Prosincové rezoluce (z roku 1908) přináší právě takový rozbor vlády feudálů podporovaných buržoazií, který od základu tento omyl vyvrací.

Druhá teze se odvolává na minimální program SDDSR, přičemž „zvláště důležité místo“ přisuzuje takovým požadavkům, jako je svoboda spolčování a konfiskace statkářské půdy, ale vůbec se nezmiňuje o republice. Domnívám se, že je to nesprávné. I když plně uznáváme, že je bezpodmínečně nutné agitovat za svobodu spolčování, máme za to, že je třeba nejpřednější místo přisuzovat heslu republiky.

Třetí teze: „Nevyhnutelnost nových revolučních akcí širokých lidových mas“, bez nichž nemohou být naše požadavky splněny.

To je absolutně správné, ale je to jen polovina pravdy. Marxisté se nemohou spokojit jen s poukázáním na „nevynutelnost“ nových akcí mas, nejprve musí ukázat, které příčiny vyvolávají (a zda vůbec vyvolávají) nástup nové

revoluční krize. Bez takové krize nejsou žádné „akce“ možné, i když jsou, toť se ví, vždy „nevyhnutelné“.

Autoři mají ty nejlepší revoluční úmysly, ale jejich způsob myšlení má ještě určité nedostatky. Prosincové rezoluce (z roku 1908) nezdůvodňují „nevyhnutelnost“ nových akcí tak jednoduše, ale zato správněji.

Čtvrtá teze: „Možnost takové nové revoluční akce mas ve víceméně blízké budoucnosti a neúprosná kritika... kontrarevoluční úlohy buržoazie“ atd.

Kritika je potřebná vždy, *nezávisle* na „možnosti akcí“, dokonce i tehdy, když akce mas jsou zjevně nemožné. Spojovat možnost akcí s kritikou znamená směřovat *vždy* závaznou *linii* marxismu s *jednou* (obzvlášť náročnou) formou boje. To je první chyba. A druhou chybu lze vyjádřit slovy: Neříkej hop, dokud jsi nepřeskočil! Čili nemá smysl mluvit o možnosti akcí, tu je třeba podložit skutky. V platformě stačí upozornit na začátek rozmachu a zdůraznit význam agitace a přípravy mas k akcím. Kdy k těmto akcím dojde, zda dříve nebo později, to ukážou události.

Pátá teze je výborná, neboť zdůrazňuje význam Státní dumy jakožto agitační tribuny.

Nevíme, kdo jsou autoři daného letáku. Ale jsou-li to vperjodovci pracující v Rusku (jak se lze podle některých známek domnívat), pak jim musíme upřímně blahopřát k tomu, že se zbavili jednoho z omylů skupiny Vperjod. Tito vperjodovci si zachovali stranické svědomí, protože odpovídají přímo a jasně na jednu z „bolavých“ otázek. Naproti tomu skupina Vperjod stranu bezostyšně klame, hájí a maskuje otzovismus a dodneška, do prosince 1911, se nezmohla na přímou odpověď na otázku své účasti ve IV. dumě. Považovat takovou skupinu za sociálně demokratickou by znamenalo posmívat se sociálnímu demokratismu.

V Ý S L E D K Y R O Z H O D Ě Č Í H O S O U D U „ D R Ž I T E L Ů “ *

Na plenárním zasedání ústředního výboru v lednu 1910 uzavřeli, jak známo, zástupci frakce bolševiků (jednomyslně schválení za zástupce této frakce všemi členy plenárního zasedání) dohodu se všemi ostatními frakcemi naší strany. Tato dohoda byla uveřejněna v 11. čísle ústředního orgánu a jejím účelem bylo, aby bolševici rozpustili svou frakci a její majetek odevzdali ústřednímu výboru *pod podmínkou*, že budou rozpuštěny i všechny ostatní frakce a budou zastávat stranickou, tj. protilikvidátorskou a protiotzovistic-kou linii. Pokud by tyto podmínky nebyly dodrženy, pak uvedená dohoda, schválená ústředním výborem, výslovně stanovila, že peníze mají být bolševikům vráceny (viz rezoluci^[162] uveřejněnou v 11. čísle ústředního orgánu).

Všeobecně známé fakty o tom, že ostatní frakce tuto dohodu porušily, přiměla bolševiky k tomu, že před rokem, 5. prosince 1910, vznesli protest, tj. prohlásili, že dohodu vypovídají a zároveň žádají vrácení peněz.

Projednání tohoto požadavku náleželo do pravomoci rozhodčího soudu „držitelů“: Kautskému, Mehringovi a Zetkinové. Rozhodčí soud stanovil, aby část peněz byla předběžně, do 1. listopadu 1911, postoupena technické komisi a organizační komisi v zahraničí složeným ze zástupců bolševiků, smířlivců a Poláků, s podmínkou závazného vyúčtování všech výloh.

V říjnu 1911 se dva rozhodčí soudcové, Mehring a Kaut-

* Držitelé — lidé, kterým byly dočasně svěřeny peníze, aniž měli právo s nimi disponovat. *Čes. red.*

sky, vzdali své funkce. Následkem toho třetí soudce neměl právo zůstat jediným soudcem a po určitém váhání rovněž odstoupil.

Bolševická frakce, která 5. prosince 1910 vypověděla dohodu s ostatními frakcemi, přestala mít počínaje 2. listopadem 1911 jakékoli závazky i vůči bývalým tzv. držitelům. Proto převzala znovu do svých rukou tiskárnu a přebírá i ostatní majetek své frakce.

Je přirozené, že po zpřetrhání „svazků“ s likvidátorskými, otzovistickými a prostě jen intrikánskými zahraničními skupinami vynaloží bolševická frakce všechny své síly, jak to již její členové dokázali při zakládání organizační komise v Rusku, aby semkla všechny síly věrné straně právě kolem této komise a celostranické konference, kterou zmíněná komise svolává.

Zástupci bolševické frakce, kteří uzavřeli dohodu na plenárním zasedání v lednu 1910⁴⁶

P. S. Toto prohlášení bylo již odevzdáno redakci ústředního orgánu, když jsme se seznámili s letákem takzvaného zahraničního byra ÚV a s připojeným dopisem dvou bývalých rozhodčích soudců, datovaným 18. listopadu 1911. Koho chtějí Igorev a Liber obelstít hlavičkou zahraničního byra ÚV, když z něho odešli Lotyšši a *dokonce* i Tyszka? Proč to zamlčují? Proč zamlčují, že 18. listopadu uběhlo už 2 $\frac{1}{2}$ týdne od okamžiku, kdy rozhodčí soud přestal existovat, takže dopis z 18. listopadu nemá a nemůže mít žádný význam? Nebo snad pánové Igorev a Martov *neuznávali* rozhodčí soud ani *před* 1. listopadem 1911? Tak nám to, pánové, povězte a dokažte! Vy ale možná uznáváte rozhodčí soud až *po* 1. listopadu 1911? Před 1. listopadem totiž všemi uznávaný rozhodčí soud *odsoudil vás*, protože vám ani Trockému nepřiznal jediný centim, ačkoli jste prosili, žádali a „protestovali“. Nyní se pánové, které zákonný a všemi uznávaný rozhodčí soud odsoudil, pokoušejí zaštitit osobními názory bývalých rozhodčích soudců,

které dnes nejsou pro nikoho závazné. Od 1. listopadu 1911 rozhodčí soud neexistuje a v tomto smyslu jsme se všichni vrátili k témuž stavu, jaký existoval před plenárním zasedáním. Kdyby bývalý tzv. držitel peníze bolševiků zadržel, bylo by to zadržení nezákonné.

Podstatné je ovšem to, že pánům Igorevům a Liberům jde především o „senzaci“, ale vyložit historii soudu na podkladě přesných dokumentů, to se bojí: Kdo neobelstí, neprodá!

Social-demokrat, č. 25
8. (21.) prosince 1911

Podle listu Social-demokrat

VOLEBNÍ KAMPAŇ DO IV. STÁTNÍ DUMY

I. ZÁKLADNÍ PRINCIPIÁLNÍ OTÁZKY

Kadetská strana, která má ze všech takzvaných opozičních stran nejlepší podmínky pro legální existenci, právě učinila neobyčejně významný krok, pokud jde o vymezení její politiky ve volební kampani. Kadetská politika se má podle svědectví nám nejdostupnějších a kadetům blízkých pramenů řídit těmito směrnici:

1. Kadeti budou prosazovat své kandidáty tam, kde lze s jistotou počítat s jejich zvolením.

2. Tam, kde se nedá počítat s absolutní většinou hlasů ve prospěch kadetského kandidáta, budou kadeti podporovat *progresivního* kandidáta kterékoli strany, který může získat maximum hlasů.

3. V případě, že kandidát opozice nemá vůbec vyhlídku na zvolení a hrozí nebezpečí, že bude zvolen černosotňovec, je přípustné podporovat kandidáta okřabristického, ovšem jen pod podmínkou, že půjde o opravdového konstitucionalistu, což se kupodivu občas stává.

4. Kadeti nesmějí uzavírat žádné volební dohody ani s pravicovými okřabristy, ani s nacionalisty a monarchisty. Všeobecně platí, že nesmějí zapomínat na zájmy strany, ale také jim nesmějí obětovat vyšší zájmy opozice v širokém slova smyslu.

Tak tedy vypadá politika kadetů. Dělnická demokracie musí této politice věnovat bedlivou pozornost a ujasnit si její skutečnou třídní podstatu a její pravý význam, neboť kadeti je maskují obvyklými otřepanými frázemi.

Čteme-li usnesení kadetů, každému hned padnou do oka fráze o „vyšších zájmech opozice“ atd. Podstatné je však

to, že kadetská politika se nyní plně a definitivně vyhranila jakožto politika *oktábristicko-kadetského* bloku. A právě tuto skutečnost je nutné si uvědomit, vyloupnout ji ze slupky oficiálních liberálních sloganů.

1. Ani slovo o blocích s levicovými stranami, s demokraty! 2. Zakazují se pouze bloky s pravicovými oktábristy, kteří tvoří nepatrnou menšinu oktábristů, totiž se skupinou Gololobova. 3. Fráze o „vyšších zájmech opozice v širokém slova smyslu“ může ve skutečnosti znamenat *pouze jediné*: Všeobecně platí, že bloky s oktábristy se fakticky připouštějí (a doporučují!).

Tyto tři závěry o *skutečné* politice kadetů je třeba si důkladně vštípit do hlavy.

Co z nich vyplývá? „Levý střed“ liberální buržoazie vymezil svou politiku jakožto politiku bloku s pravým středem, s takzvaným buržoazním liberalismem: otevřeně mluví o svém nepřátelství vůči černosotňovcům, ale zároveň — tím, že se jediným slovem nezmiňuje o jakýchkoli blocích s trudovíky, levicově orientovanými bezpartijními a s dělnickými kandidáty — vyjadřuje i své nepřátelství vůči levici, vůči demokracii.

Plně se tak potvrdilo, co jsme konstatovali v 28. čísle listu *Zvězda* v článku *Dva středy*.^{[103]*}

V Rusku existují tři *základní* politické síly, a tudíž i tři politické linie: černosotňovci (reprezentující třídní zájmy feudálních statkářů) a vedle nich a nad nimi „byrokracie“; dále liberálně monarchistická buržoazie, „střed“ — levý (kadeti) a pravý (oktábristé); a konečně buržoazní demokracie (trudovíci⁴⁷, narodníci a levicově orientovaní bezpartijní) a proletářská demokracie. Že je toto a jediné takové dělení správné, to potvrzují všechny zkušenosti z prvního desetiletí 20. století — a bylo to desetiletí mimořádně významné a na události bohaté.

Je samozřejmé, že všechny hranice jak v přírodě, tak

* Viz *Sebrané spisy* 20, Praha 1984, s. 388–390. *Red.*

i ve společnosti jsou pohyblivé, víceméně podmíněné, proměnlivé, nikoli statické. Přechodné formy a kolísání stran a skupin stojících „na rozhraní“ základního dělení jsou proto nevyhnutelné; podstatné však je, že naše dělení na tyto „tři“ skupiny, které vychází ze vzájemného vztahu třídních sil v Rusku na začátku 20. století, je nepochybně nejnvýstižnější. Směšování buržoazního liberalismu (s kadety v čele) s buržoazní demokracií natropilo už osvobozeneckému hnutí v Rusku nemálo škod, a proto musíme vynaložit maximální úsilí, aby zkušenosti z velkého desetiletí (1900 až 1910) pomohly veškeré demokracii jednou provždy pochopit, jak je toto směšování chybné a zhoubné. Proto má dělnická demokracie naší doby před sebou dva navzájem nerozlučně spjaté úkoly: za prvé vytvořit samostatnou politickou organizaci třídy námezdních dělníků, oddělenou od všech malovýrobců i drobných vlastníků, sebevíc demokratických, a podřídit ji mezinárodnímu, celosvětovému hnutí třídy proletariátu; a za druhé rozvíjet a upevňovat síly ruské demokracie (v jejímž čele musí nutně stát dělníci, tak jako v čele buržoazního liberalismu stojí sociální síly typu kadetů). Tento druhý úkol však nedokážeme splnit, jestliže nebudeme nejširším masám vytrvale objasňovat třídní kořeny a politický význam hranice mezi buržoazním liberalismem (kadety) a buržoazní demokracií (trudoviky apod.).

Liberální buržoazie se nechce a nemůže obejít bez Markovů a Puriškevičů, jejichž dominující postavení se snaží pouze oslabit. Buržoazní demokracie a dělníci však nutně musí — s větší či menší důsledností a uvědomělostí — usilovat o likvidaci všech ekonomických a politických základů jejich moci.

Takový je z hlediska dělnické demokracie hlavní obsah volební kampaně do IV. státní dумы. A právě tento obsah musíme zdůrazňovat jako protiváhu kadetské politiky, která záměrně mate všechny podstatné principiální otázky všeobecnými frázemi o „pokrokovosti“ a „opozici“.

Kadetsko-okřabristický blok není nic nového. Marxisté jej předvídali už dávno, když už v letech 1905—1907 poukazovali na vnitřní, třídni spřízněnost obou složek tohoto bloku. Ve III. dumě se ihned vytvořily dvě většinové skupiny a marxisté už koncem roku 1907 vzali tento závěr za základ své politiky. Pět let existence III. dумы potvrdilo, že to byl závěr správný. V hrubých rysech vypadá složení III. dумы* takto:

Pravice	160}	284 — první většina
Okřabristé	124}	
Liberálové	127}	251 — druhá většina
Demokracie	29}	
<i>Celkem</i>	<hr/> 440	

Po celou dobu se III. дума opírala o tyto dvě většiny, jež byly neodmyslitelnými složkami celého systému nastoleného 3. června: první většina znamená, že veškerou moc si zachovává „staré“, druhá znamená „krok na cestě“ k buržoazní monarchii. První většinu potřebuje systém nastolený 3. června k tomu, aby Markovům, Puriškevičům a spol. zachoval „moc a příjmy“, a druhou potřebuje k tomu, aby jejich dominující postavení oslaboval a posouval vývoj buržoazním směrem (podle vzoru krok vpřed, dva kroky vzad). Dosavadní zkušenosti však jasně ukázaly, že takový pokrok ve vývoji se rovná stagnaci a že se nedaří „oslabit“ puriškevičovštinu.

Při několikerém hlasování v III. dumě měla hlavní slovo „druhá většina“. Reč to nedávno otevřeně přiznala, když konstatovala, že „několikeré hlasování“ na začátku posledního zasedání „fakticky působí dojmem, že převahu v dumě

* Následující statistika byla sestavena na základě oficiálního Věstníku [264] z roku 1910 (II. vydání). Pravice (v pravém slova smyslu) 51, nacionalisté 89, pravicoví okřabristé 11 a polovina stranicky neorganizovaných 9. Liberálové: progresisté 39, kadeti 52; všechny národní skupiny 27 a druhá polovina stranicky neorganizovaných 9. Demokraté: trudovici 14 a sociální demokraté 15.

má levý střed“ (rozuměj kadetsko-okřabristický blok). K takovým hlasováním může docházet jedině proto, že druhá většina — stejně jako většina první — stojí *také* na kontrarevolučních pozicích: pro ilustraci stačí připomenout sborník Věchi⁴⁸, bohulibá vystoupení Karaulova nebo „londýnská“ hesla^[241].

Ale kde jsou výsledky těchto „vítězství“ druhé většiny? Kde jsou fakty, které by potvrdily onen vsutku překvapivý objev kadetské strany, že mezi okřabristy jsou „skuteční konstitucionalisté“? Nesvědčí snad tento objev o tom, že pojem „skutečný konstitucionalismus“ má pro kadety silně znevažující příchutě?

První a hlavní otázka ve volební kampani je, jaký bude mít tato kampaň politický obsah a jaká ideová linie se v ní prosadí. Usnesení kadetské strany zas a znovu potvrzuje její protidemokratický charakter, neboť obsah volební kampaně kadetů se i nadále omezuje na znevažování pojmu „konstitucionalismus“ ve vědomí mas. Kadetská strana chce vštípit lidu, že mezi „levicovými“ okřabristy mohou být skuteční konstitucionalisté — to je smysl její volební politiky.

Demokracie má jiný úkol: neznevažovat pojem konstitucionalismus, nýbrž vysvětlovat jeho naprostou fiktivnost, dokud moc a příjmy zůstávají v rukou Markovů a spol. Obsahem volební kampaně dělnických demokratů tedy musí být: vysvětlovat rozdíl mezi liberalismem a demokracií, sdružovat demokratické síly a sjednocovat řady námezdnic dělníků na celém světě.

Usneseními své konference se kadeti od demokracie ještě víc vzdalují. Naším úkolem je seskupovat síly demokracie proti všemu středověkému a učinit z nich protiváhu kadetsko-okřabristických bloků.

II. ÚLOHA DĚLNICKÝCH VOLITELŮ VE VOLEBNÍ KAMPANI

Volební kampaň do IV. dумы už začala. Zahájila ji vláda oběžníky o podpoře „národní“ strany a svými „opatřeními“ týkajícími se censu ve prospěch vládních kandidátů a eliminování kandidátů opozice, zvláště pak demokracie.

Volební kampaň zahájil rovněž opoziční tisk. A zahájila ji také kadetská strana svým usnesením o bloku s „levicovými“ okřabristy.

Dělnická demokracie musí proto ihned věnovat volbám maximální pozornost a neodkladně, bez promeškání jediného týdne zevrubně posoudit svou taktiku a zavčas připravit všechny stoupence demokracie na to, aby splnili svou významnou a odpovědnou úlohu.

Chceme se v této stati podrobněji zabývat úlohou dělnických volitelů. Samozřejmě že i tady — jako vždy — stojí na prvním místě obsah práce, tj. ideově politická linie kampaň. Uvědomovat a organizovat dělnickou třídu, sjednocovat ji v samostatnou stranu solidární se stranami západoevropskými, objasňovat jí její historické cíle — změnit základní podmínky zbožního hospodářství a kapitalismu —, důsledně oddělovat její stranu od *všech* směrů buržoazní demokracie, byť i „levicových“, narodnických atd., — tak zní základní úkol.

Tento základní úkol je stejný pro dělnickou demokracii ve všech zemích. A právě proto je zapotřebí, aby se při aplikaci tohoto úkolu na současné období v jedné z těchto zemí, v Rusku, přihlíželo k specifickým, konkrétním úkolům nynější doby *v zájmu* tohoto společného úkolu. Pro ruskou dělnickou demokracii z těchto úkolů vystupují nyní do popředí — v důsledku objektivních podmínek — dva navzájem nerozlučně spjaté úkoly. Za prvé je to úkol uvědomovat si jasně spojitost likvidátorského směru (reprezentovaného — jak každý ví — časopisy Naša zarja a Dělo žizni)

s velice rozšířeným buržoazním kontrarevolučním směrem, „věchovstvím“. Musíme si jasně uvědomit škodlivost buržoazního vlivu na proletariát, abychom tento vliv překonali a dosáhli nejbližších naléhavých cílů, na kterých závisí sama *existence* dělnické demokracie a které likvidátoři *odmítají*. Za druhé je to úkol organizovat levicovou demokracii, ale přitom jasně rozlišovat mezi demokracií (buržoazní) a buržoazním liberalismem. Bez toho nelze uskutečnit hegemonii dělnické demokracie, jednu z nezbytných podmínek každého kroku vpřed na cestě každého osvobozenického hnutí.

Zaměňovat liberalismus (kadetská strana) a demokracii (trudovici, „narodnici“ levicového zaměření) je zásadně, od samého základu nesprávné a v praxi ústí ve zradu zájmů demokracie. Dělnickým volitelům tudíž připadá úkol obhajovat správné chápání osvobozenického hnutí, objasňovat třídní podstatu stran (nedat se obelstít „firmou“, halasnými frázemi a efektními názvy), přesně rozlišovat *pravici* (od černosotňovců po oktábristy), buržoazní *liberály* (kadety a jim podobné) a *demokracii* (buržoazní demokraté jsou trudovici a směry s nimi spřízněné, kdežto marxisté reprezentují proletářskou demokracii).

Ve volebním systému nastoleném 3. června 1907⁴⁹ hrají dělničtí volitelé v guberniálních volebních shromážděních zvláštní úlohu. Dosáhnout toho, aby *všichni* tito volitelé byli věrnými a spolehlivými zástupci dělnické demokracie, to je nejbližší praktický úkol.

Každý ví, že v šesti guberniích je zajištěno, že se do dумы bude volit po jednom poslanci z dělnických volitelů. Jsou to tyto gubernie: Petrohradská, Moskevská, Vladimírská, Jekatěrinoslavská, Kostromská a Charkovská. Poslance však volí *všichni* členové guberniálního volebního shromáždění, tj. takřka vesměs *pravicoví* volitelé, velkostatkáři a velkoburžoazie, oktábristé. Aby bylo zajištěno, že za poslance dумы budou skutečně zvoleni dělničtí demokraté, je zapotřebí dosáhnout toho, aby všichni dělničtí volitelé bez

výjimky byli dělničtí demokraté a aby svorně prosazovali jednoho jediného kandidáta ze svého středu. Stačí, aby se mezi nimi vyskytl jediný „přeběhlík“ nebo jediný liberální, „pravicový“ volitel, a okřabristé prosadí proti většině dělnických volitelů právě jeho!

Dělničtí volitelé však nejsou jen v guberniálních volebních shromážděních uvedených šesti gubernií. Ve 44 guberniích (z 53 gubernií) je celkem 112 dělnických volitelů.

Jakou úlohu mají tito volitelé? Za prvé musí důsledně prosazovat ideovou linii při organizování demokracie (zvláště rolnické) a při jejím vymaňování z vlivu liberálů. Toto pole jejich působnosti je mimořádně důležité. Za druhé se dělničtí volitelé mohou dostat do dumy (ale musí o to usilovat) tam, kde se hlasy pravice a liberálů rozdělí.

Vysvětleme si tento druhý úkol na příkladu. Vjatecká gubernie má ve III. dumě dva sociálně demokratické poslance, Astrachanceva a Puřatina. Přitom podle zákona nemá mít tato gubernie za dělnickou kurii žádného poslance. Ve vjateckém guberniálním volebním shromáždění je 109 volitelů a z toho jsou čtyři volitelé za dělníky. Jak se tedy mohlo stát, že tito *čtyři* dělničtí volitelé (ze 109) prosadili do dumy *dva* dělnické poslance? Nejspíš tak, že se hlasy v guberniálním shromáždění rozdělily a že liberálové nemohli zvítězit nad pravici bez pomoci dělníků. A tak byli liberálové nuceni uzavřít s dělníky blok a podělit se s nimi o místa, čímž prosadili do dumy dva sociální demokraty. Tím bylo ve Vjatecké gubernii dosaženo takového složení poslanců: 1 progresista, 3 kadeti, 2 trudovici a 2 sociální demokraté, to znamená 4 liberálové a 4 demokraté. V této gubernii by mohli dělníci získat dokonce tři místa, kdyby se jim podařilo odtrhnout demokratické volitele od liberálních a kdyby demokraté získali nad liberály převahu. Předpokládejme, že ze 109 volitelů patří 54 k pravici (50 z 53 volitelů za statkáře a 4 ze 17 volitelů vyslaných prvním shromážděním městských voličů). A dále předpo-

kládejme, že z ostatních 55 volitelů je 20 liberálů (3 ze statkářské, 13 z první městské a 5 z druhé městské kurie) a 35 demokratů (23 rolnických volitelů, 8 z druhé městské kurie a 4 dělníci). Za těchto podmínek by mohli demokraté získat pět míst z osmi a dělníci by mohli získat tři místa, kdyby měli důvěru rolnické demokracie.

V Ufské gubernii obsadili *všechna* poslanceká místa liberálové (včetně muslimů). Za demokraty nebyl zvolen nikdo. Přitom je nepochybné, že kdyby tři dělničtí volitelé v Ufské gubernii dokázali lépe zorganizovat demokratické síly, mohli s ohledem na 30 rolnických volitelů získat místa jak pro trudovíky, tak pro sebe.

Permská gubernie má ve III. dumě 6 liberálů a 3 demokraty, z nichž jenom jeden je sociální demokrat. Přitom je tu 26 rolnických volitelů, z nichž *liberálové*, kteří měli v guberniálním volebním shromáždění většinu, zvolili trudovíka, takže můžeme rolnickou kurii pokládat za vcelku trudovickou (kdyby byl totiž alespoň jeden rolník přeběhl od demokratů k liberálům, byli by liberálové určitě zvolili jeho!). Totéž platí o druhé městské kurii (13 volitelů), protože i zde *liberálové* zvolili trudovíka. Můžeme tedy předpokládat, že mezi voliteli je $26 + 13 + 5$ dělníků = 44 demokratů. Všech volitelů je 120, z toho 59 za statkáře a 17 z první městské kurie. I kdyby všichni kromě demokratů byli liberálové, bylo by jich celkem 76, tedy méně než dvě třetiny. Pravděpodobnější však je, že část volitelů reprezentovala pravici. A tak liberálové obsadili dvě třetiny míst v dumě, ačkoli neměli dvě třetiny volitelů. Z toho jasně vyplývá, že kdyby demokracie byla uvědomělejší a lépe zorganizovaná (a o to se musí postarat především dělníci!), nenechala by se od liberálů obalamutit. Sociálního demokrata Jegorova z Permské gubernie zvolilo společné shromáždění volitelů, tj. zvolili ho liberálové, což svědčí o tom, že liberálové *nutně potřebovali* dělníky; dělníci se tudíž dopustili velké chyby, ba dokonce přímo poškodili zájmy demokracie, když liberálům pomohli, *aniž* si za to na nich

vymohli *proporcionální* část poslaneckých mandátů pro demokracii.

Tyto kalkulace uvádíme jen jako příklady, jen na vysvětlenou, neboť nemáme přesné údaje o stranické příslušnosti volitelů a zejména volitelů každé kurie. Ve skutečnosti je všechno ještě složitější a pestřejší, než by se mohlo podle našich přibližných údajů zdát. Dělníci však musí pochopit, jaký je *základní* vzájemný poměr sil v našem „důmyslném mechanismu“ voleb podle zákona z 3. června, a když si tuto základní věc ujasní, pak už se snadno dokážou orientovat i ve všech detailech.

Dvě nejdemokratičtější kurie (samozřejmě po dělnické, která může a musí být bezvýhradně marxistická a bezvýhradně protilikvidátorská) jsou kurie rolnická a druhá městská kurie. První z nich je demokratičtější než druhá, přestože jsou na vesnici ve srovnání s městy nepoměrně horší podmínky nejen pro svobodné volby jako takové, ale vůbec pro agitaci mezi rolníky a pro jejich organizaci.

Ve skutečnosti v 28 guberniích byli zvoleni do III. dumy speciálně poslanci na druhém shromáždění městských voličů. Bylo zvoleno 16 zástupců pravice, 10 liberálů a 2 demokraté (za Saratovskou gubernii Rozanov a za Permskou gubernii Petrov III.). Poslance zvolené speciálně rolnickou kuríí má všech 53 gubernií: bylo zvoleno 23 zástupců pravice, 17 liberálů, 5 demokratů a 8 stranicky neorganizovaných. Rozdělíme-li stranicky neorganizované rovným dílem mezi pravici a opozici, dospějeme k těmto srovnatelným údajům:

Poslanci III. dumy	Za druhou městskou kurii	Za rolnickou kurii
Pravice	16	27
Opozice	12 = 43 %	26 = 49 %

Druhá městská kurie tedy prosadila 43 % opozičních poslanců, kdežto rolnická kurie 49 %! Uvážíme-li, že rolníčí poslanci III. dumy předložili známý návrh agrárního

zákona^[72], který je svým obsahem *demokratičtější* než návrh kadetský^[210], přičemž se pod tento rolnický návrh podepsali jak stranicky neorganizovaní, *tak i pravcoví* rolníci,⁵⁰ pak nám bude jasné, že rolnická kurie je ve srovnání s druhou městskou kurií ve skutečnosti *ještě demokratičtější*, než se nám podle našich údajů zdálo.

Proto musí všichni dělníci a zejména dělničtí volitelé věnovat maximální pozornost právě rolnické kurii a rolnickým volitelům. Jako organizátoři demokracie se dokonce musí zaměřit především na rolníky a hned po nich na volitele druhé městské kurie. V obou těchto kuriích se zvlášť výrazně projevilo a rozšířilo směšování liberálů s demokraty; horlivě se o to snaží kadeti, kteří zneužívají svých „parlamentních“ zkušeností „praktiků“ a své „demokratické“ firmy („konstituční *demokraté*“, „*strana svobody lidu*“) k tomu, aby zastřeli svou *protidemokratickou*, věchovskou, kontrarevoluční podstatu a bezostyšně klamali politicky nevyspělé lidi.

Ideově politickým úkolem dělníků v daném stadiu ruského osvobozenického hnutí je organizovat demokracii. Tomuto úkolu se musí podřídit všechny technické úkoly spjaté s přípravou voleb. Proto je třeba věnovat mimořádnou pozornost rolnické kurii a hned po ní druhé městské kurii. Prvořadým úkolem dělnického volitele v guberniálním volebním shromáždění je semknout demokraty. K tomu, aby chom mohli kandidovat svého člověka, musíme získat tři hlasy: buď tedy musíme najít dva demokraty z řad rolníků, nebo — v krajním případě — přesvědčit dva liberály, kteří hlasováním pro dělnického kandidáta nic neriskují. V guberniálních volebních shromážděních musí demokraté uzavírat bloky s liberály proti pravici. Nedá-li se takový blok uzavřít ihned (což se většinou stává, protože volitelé se navzájem neznají), pak musí demokraté společně s liberály nejprve zmařit zvolení kandidátů pravice a poté *společně s pravíci zmařit zvolení liberálů*. V tom případě nemohou proít ani jedni, ani druzí (za předpokladu, že ani pravice,

ani liberálové nemohou získat absolutní většinu samostatně — jinak by se demokraté nemohli do dumy dostat). Článek 119 volebního řádu stanoví mezi hlasováními přestávku. Demokraté na základě přesně zjištěných výsledků hlasování uzavřou blok s liberály a přičiní se o to, aby dosáhli proporcionalního rozdělení poslaneckých mandátů. *Přitom je nezbytné, aby liberálové zvolili nejdříve demokrata, a nikoli obráceně*, neboť celé dějiny a veškeré evropské zkušenosti svědčí o tom, že liberálové nejednou demokraty oklamali, kdežto demokraté liberály neoklamali nikdy.

Budou-li dělničtí volitelé vědět, které kurie budou kandidovat demokraty, a dokážou-li oddělovat demokraty od liberálů, pak mohou *ve 44 guberniích* sehrát *mimořádně významnou* úlohu v organizování demokracie a zejména při prosazování většího počtu dělnických demokratů a buržoazních demokratů (trudoviků) do dumy. Dnes je tam dělnických demokratů 15 a buržoazních 14. Správnou taktikou mohou dělníci za příznivých okolností zdvojnásobit počet jedněch i druhých. Liberálové mají ve IV. dumě zajištěnu silnou skupinu, asi 100 nebo i více lidí, skupinu „odpovědné opozice“ (londýnského typu), která je schopna uzavírat bloky s oktábristy. Musíme se proto vynasnažit, aby skupinu alespoň z několika desítek lidí vytvořila skutečně demokratická, a ne věchovská opozice, a toho je možné dosáhnout.

Zákon poskytuje dělníkům právo volit volitele ve 44 guberniích. Uvědomějí dělníci v každé továrně se proto musí s tímto zákonem co nejdříve seznámit, promyslet si své úkoly a své postavení a postarat se o to, aby volitelé, které si zvolí, byli skutečně dělničtí demokraté, a ne likvidátoři.

Podaří-li se vám uvědoměle, obezřetně a systematicky prosadit sto dvanáct dělnických volitelů, zvolených právě takto, mohou tito volitelé podstatně přispět jak k semknutí dělnické třídy, která všude v Evropě spěje k velkým cílům světodějného významu, tak k zorganizování demokratických sil v Rusku.

Čas kvapí. Proto je každý uvědomělý dělník povinen vzít na sebe tento těžký, avšak nesmírně záslužný úkol.

III. ROLNICTVO A ROLNIČTÍ VOLITELÉ VE VOLEBNÍ KAMPANI

V předešlém článku (v 34. čísle listu Zvezda) jsme se zabývali úlohou dělnických volitelů ve volební kampani*. Výsledkem našich úvah byl závěr, že demokracie má dva hlavní úkoly: semknout třídu námezdních dělníků a rozvíjet její uvědomělost a schopnost pochopit své velké dějinné poslání a dále — organizovat síly demokracie.

Nyní přejdeme k rozboru neproletářské, tj. buržoazní demokracie. Kdo je její hlavní třídní oporou v Rusku? Jaké jsou její specifické rysy? Jaké jsou její nejbližší úkoly? Jakou bude mít úlohu ve volbách?

Hlavní třídní oporou buržoazní demokracie v Rusku je rolnictvo. Postavení převážné většiny rolníků je tak tíživé a jejich útisk feudálními statkáři tak silný, hospodářské podmínky tak zoufale špatné a bezpráví tak nezměrně veliké, že se v tomto prostředí rodí demokratické nálady a snahy s nezadržitelnou, živelnou nutností. A přitom takové východisko z této situace, jaké si představuje liberální buržoazie (v čele s kadetskou stranou), že se totiž podělí o moc s Puriškeviči a že budou masám společně s Puriškeviči vládnout Gučkovové (nebo Miljukovové), je pro milióny rolníků *nepřijatelné!* Vždyť právě z tohoto třídního postavení rolnictva na jedné a velkoburžoazie na druhé straně nevyhnutelně vyvěrá propastný rozdíl mezi demokratiismem a liberalismem.

Ani jeden z obou těchto politických směrů zpravidla nebývá zcela přesně vyhraněný a uvědomělý, faktem však je,

* Viz tento svazek, s. 67—74. *Red.*

že rolníci spíše *tíhnou* k demokratismu, kdežto buržoazie k monarchistickému liberalismu, jak to nanejvýš přesvědčivě dokázaly nadobyčej bohaté události prvního desetiletí 20. století v Rusku. Rolnické masy však projevíly svou demokratičnost nejen v osvobozeneckém hnutí v roce 1905 a nejen v prvních dumách, ale dokonce i v panské III. dumě, kde *třiačtyřicet* rolnických poslanců — včetně pravico- vých a stranicky neorganizovaných, předložilo návrh pozemkového zákona, který je demokratičtější než návrh kadetů.

Otázka půdy je dnes pro ruské rolnictvo vůbec ze všeho nejdůležitější. V evropském Rusku vlastní 70 miliónů děs- jatín půdy méně než 30 000 statkářů a téměř stejné množství půdy připadá na 10 miliónů nejchudších rolnických hospodářství. V prvním případě připadá na jedno hospodář- ství průměrně 2300 děsjatín, kdežto ve druhém pouze 7 děsjatín^[267]. Ekonomickým důsledkem tohoto stupně his- torického vývoje Ruska nemohlo být nic jiného, než že se hromadně rozšířily nejrůznější způsoby hospodaření zalo- ženého na „odpracovávání“, tj. přežitky někdejší roboty. Otrocká závislost a zbídačení rolníků, jaké dnes už nikde jinde v Evropě nevidíte, a k tomu středověké hladomory — to jsou důsledky toho všeho.

Kadetská buržoazie chce řešit agrární otázku liberalis- ticky: zachovat statkářské pozemkové vlastnictví, část po- zemků vykoupit za „spravedlivou cenu“ a v institucích, které by měly tuto „reformu“ uskutečnit, zajistit statkářům převahu nad rolníky. Rolníci proto nutně musí tíhnout k demokratickému řešení agrární otázky. Toto demokra- tické řešení se nikterak nedotýká a nemůže se dotknout — i kdyby veškerá půda přešla bez výkupu do vlastnictví rolníků — základů kapitalistické společnosti, moci peněz, zboží výroby a vlády trhu. Rolníci o tom mají většinou dosti mlhavé představy a narodníci dokonce na těchto mlha- vých představách založili celou ideologii, celé učení, které vydávali za „socialistické“, ačkoli ani seberadikálnější

agrární převrat nemá ještě se socialismem nic společného.

Ale čím víc se rolnické hnutí šíří a čím víc sílí, tím výrazněji se snižuje význam těchto mlhavých představ v praxi a tím jasněji vystupuje do popředí skutečný, demokratický obsah rolnických snah a požadavků týkajících se půdy. A právě v této oblasti a ještě víc v oblasti politických otázek připadá dělnické demokracii nejvýznamnější úkol — boj proti všem snahám podřídit rolníky liberálnímu vedení. Nebude žádnou nadsázkou, řekneme-li, že všechny úspěchy ruské demokracie vůbec — v minulosti i v budoucnosti — byly a jsou nerozlučně spjaty s přechodem politického vedení rolnictva z rukou liberálů do rukou dělnické demokracie. Bez toho jsou jakékoli významnější úspěchy demokracie v Rusku nemyslitelné.

Je všeobecně známé, že volební zákon z 3. června 1907 nejvíc „podupal“ právě volební práva rolníků. Stačí připomenout, že počet volitelů za statkáře byl tímto zákonem zvýšen z 1952 na 2594, tj. o 32,9 %, zatímco počet volitelů za rolníky a kozáky byl snížen víc než o polovinu: z 2659 na 1168, tj. o 56,1 %. Kromě toho podle zákona z 3. června poslance do dumy za rolnickou kurii (oficiálně nazývanou „sjezdy volostních* zmocněnců“) nevolí jako dříve pouze rolničtí volitelé, nýbrž všichni členové guberniálních volebních shromáždění, tj. statkářská a velkokapitalistická většina.

Při takovém volebním řádu si mohou rolničtí demokraté (trudovici) zajistit místa v dumě jedině tehdy, budou-li *všichni* rolničtí volitelé bez výjimky trudovici. V tom případě budou pravcoví statkáři nuceni prosazovat za rolnickou kurii trudoviky asi tak, jako museli za dělnickou kurii prosazovat sociální demokraty. Jenže semknutost, organizovanost a uvědomělost rolníků je samozřejmě mnohem menší než u dělníků. V této oblasti se však vykonalo dosud

* Volost — provinciální správní jednotka v předrevolučním Rusku a po revoluci do roku 1928. *Čes. red.*

velmi málo politickovýchovné práce, tolik důležité a záslužné. A právě na ni musí soustředit hlavní pozornost všichni demokraté a všichni marxisté, kteří se rozhodli „jít mezi všechny třídy obyvatelstva“*, a ne koketovat a flirtovat s kontrarevolučními liberály (kadety), jak to s oblibou dělají likvidátoři z časopisu Naša zarja apod.

Už dříve jsme konstatovali, že ve volbách do III. dумы se rolnická kurie projevila jako nejdemokratičtější z neproletářských kurií. Z rolnické kurie se do III. dумы dostalo 26 z 53 opozičních poslanců, tj. 49 %, kdežto z druhé městské kurie (z „2. shromáždění městských voličů“) pouze 12 z 28, tj. 43 %. Demokratů prošlo z rolnické kurie do III. dумы 5 z 53, tj. 10 %, kdežto z druhé městské kurie pouze 2 z 28, tj. 7 %.

Bude zajímavé si povšimnout, z kolika gubernií a s jakým složením poslanců v té které gubernii prošli do III. dумы zástupci opozice vyslaní rolnickou kurií. Z 53 gubernií, které do dумы závazně vysílají po jednom poslanci za rolnickou kurii, vyslalo 23 gubernií *zástupce pravice* (včetně okťabristů), 17 gubernií *liberály* (kadety, progresisty a muslimy) a jenom 5 gubernií vyslalo do dумы *demokraty* (trudoviky). Z 8 gubernií prošli rolníci stranicky neorganizovaní.

Podrobnějším rozbořem zjistíme, že *ani jediná* z gubernií, v nichž převažovali pravicoví poslanci, nepustila do III. dумы z rolnické kurie jediného demokrata. Demokraté (trudovicy) prošli výhradně v těch guberniích, kde nebyl ani jeden pravicový poslanec. Těchto pět gubernií — Archangelská, Vjatecká, Permská, Stavropolská a Tomská — vyslalo do III. dумы celkem 15 liberálů, 8 trudoviků a 3 sociální demokraty. Stěží však lze pochybovat o tom, že by se při větší uvědomělosti a organizovanosti rolníků a dělníků podařilo i v těchto guberniích zvýšit počet demokratů na úkor liberálů.

Na tomto místě snad bude vhodné poznamenat, že jsme

* Viz Sebrané spisy 6, Praha 1981, s. 143. *Red.*

napočetli celkem 24 gubernií, v nichž opoziční poslanci ve III. dumě převažují nad pravicovými poslanci; v 18 guberniích z těchto 24 se dostali do dumy výhradně opoziční poslanci. Těchto 24 gubernií poslalo do dumy 9 pravicových poslanců, 2 stranicky neorganizované, 55 liberálů, 14 trudoviků a 8 sociálních demokratů. Jak čtenář vidí, nabízí se tu dosti široké pole působnosti pro zvýšení počtu demokratických poslanců na úkor liberálů a vůbec k vymanění maloburžoazie a rolnictva z jejich vlivu.

Rovněž není nezajímavé, že v 10 ze 17 gubernií, které do dumy za rolnickou kurii vyslaly liberály, převažují pravicoví poslanci nad opozičními. Nezbyvá než předpokládat, že mezi rolnickými voliteli v těchto guberniích patrně nebyli *vůbec žádní zástupci pravice*, protože jinak by je byla pravicová většina v guberniálních volebních shromážděních určitě zvolila.

Úkoly dělnické demokracie vůči rolnictvu ve volbách jsou jasné. Mezi rolnictvem, které se čím dál víc proletarizuje, je třeba rozvíjet čistě třídní propagandu. Je třeba napomáhat takovému semknutí rolníků ve volbách, aby si i v mezích volebního zákona z 3. června dokázali zajistit *vlastní* — pokud možno solidnější — zastoupení ve IV. dumě, a to navzdory překážkám jak ze strany stoupců starého zřízení, tak ze strany liberálů. Je třeba usilovat o upevnění hegemonie dělnické demokracie a objasňovat, jak je nesmírně škodlivé, když se rolnická demokracie přiklání k liberalismu.

IV. ZÁVĚRY Z PRAXE VOLEB DO III. DUMY

Pro konkrétní vymezení úkolů dělnické demokracie ve volební kampani považujeme za prospěšné posoudit co nejpodrobněji údaje o volbách do III. dumy v několika jednotlivých guberniích. To nám může za prvé pomoci lépe

pochoptit a lépe si osvojit složitý a nepřehledný volební systém nastolený 3. června a za druhé může všem, kdo se na volební kampani podílejí, poskytnout co nejkonkrétnější představu o tom, jaké je postavení demokratů a za jakých „okolností“ jsou nuceni pracovat. Jestliže místní demokraté prozkoumají údaje z každé jednotlivé gubernie, mohou náš materiál nejen doplnit a opravit, ale zároveň jejich zkoumání může zaujmout bez výjimky každého, kdo si uvědomuje svou povinnost zúčastnit se voleb v zájmu politického uvědomování námezdních dělníků i v zájmu organizování demokratických sil.

Vezměme si například Kazaňskou gubernii. Ve III. dumě ji zastupuje 10 poslanců, kteří jsou rozděleni rovným dílem mezi pravici a opozici: 5 pravicově orientovaných (z toho 4 okťabristé a 1 nacionalista) a 5 liberálů (z toho 1 progresista, 2 kadeti a 2 muslimové). Ani jeden trudovik, ani jeden sociální demokrat!

Přesto však z údajů o Kazaňské gubernii vyplývá, že tu má demokracie dost značné vyhlídky na úspěch. Pravicoví poslanci byli zvoleni tímto způsobem: jednoho zvolil sjezd statkářů (Sazonov), tři okťabristy zvolilo 1. a 2. shromáždění městských voličů (mezi nimi je jeden ze zarytých kontrarevolucionářů, pan Kapustin, kterého zvolilo 2. shromáždění městských voličů) a *jednoho* okťabristu zvolilo shromáždění všech volitelů. Liberálové byli zvoleni tímto způsobem: jeden byl zvolen sjezdem statkářů, jednoho (kadeta Lunina) zvolili rolníci a *tři* zvolilo shromáždění všech volitelů.

Vzhledem k tomu, že shromáždění všech volitelů zvolilo tři liberály a jednoho pravicově orientovaného poslance, měli zřejmě liberálové v guberniálním volebním shromáždění většinu, ale nebyla to většina pevná, jinak by bylo shromáždění všech volitelů nenechalo projít ani jednoho pravicově orientovaného poslance. O labilitě liberální většiny jasně svědčí i to, že statkáři zvolili jednoho progresistu a jednoho příslušníka pravice: tento pravicově orientovaný

poslanec nemusel projít, kdyby liberální většina byla stabilní.

Složení volitelů v Kazaňské gubernii vypadá podle jednotlivých kurií takto: z celkového počtu 117 volitelů 33 vyslali rolníci, 50 statkáři, 18 bylo vysláno prvním shromážděním městských voličů, 14 druhým shromážděním městských voličů a dva vyslali dělníci. Většinu tedy získali statkáři spolu s voliteli městské kurie (50 + 18 = 68 ze 117). Jak je známo, zákon z 3. června *zajišťuje* ve všech guberniích buď takovou, anebo ještě „spolehlivější“ většinu, tj. většinu složenou výhradně ze statkářů (jedině statkářská kurie zná absolutní většinu volitelů do guberniálního volebního shromáždění).

Liberálové získali polovinu mandátů v dumě patrně proto, že byli velmi silně zastoupeni právě mezi statkáři. Naproti tomu mezi městskými voliči podle všeho téměř naprosto převažují představitelé pravice: kdybychom tento předpoklad vyloučili, pak by se dalo jen stěží vysvětlit, jak mohla liberální většina v guberniálním volebním shromáždění připustit, aby z obou městských shromáždění prošli příslušníci pravice. Zřejmě je museli volit kadeti. A jak jsme již jednou konstatovali, právě tato labilita liberální většiny mezi voliteli otvírá dělnické demokracii vhodné pole působnosti, neboť jí umožňuje využívat sporu mezi statkáři a kapitalisty právě k organizování sil demokracie a zejména k prosazování sociálních demokratů a trudoviků do dumy.

Kdyby například mezi voliteli bylo 57 příslušníků pravice, stejný počet liberálů a k tomu 3 demokraté (z toho dva sociálně demokratičtí dělníci a jeden rolník trudovik), pak by tato trojice byla schopna prosadit do dumy sociálního demokrata, nemluvě už o záslužném úkolu koncentrovat demokratické síly, který by se této trojici naskýtal při kontaktech s 33 rolnickými voliteli. Tuto trojici jsme zvolili jako minimum, které je podle zákona (článek 125 volebního řádu) nezbytné při písemném navrhování kan-

didátů: o kandidátech, které písemně nenavrhli alespoň tři volitelé, se totiž vůbec nehlasuje. Tato trojice požadovaná zákonem by se přirozeně mohla vytvořit i tak, že by se k demokratovi připojili dva liberálové, pokud by ovšem nezastávali tak „progresivní“ názor (vůči „věchovcům“), že by dokonce v guberniálním volebním shromáždění byli schopni dát přednost okřabristovi před sociálním demokratem.

Při rovnosti sil pravice a liberálů dokonce stačí, aby jediný demokrat svým hlasováním s pravicí proti liberálům a s liberály proti pravici znemožnil těm i oněm dostat se do dumy a dosáhl (podle článku 119 volebního řádu) přestávky — její délku si podle téhož článku stanoví shromáždění samo, nesmí však překročit 12 hodin — přičemž během této přestávky zorganizuje blok s liberály pod podmínkou, že liberálové prosadí do dumy demokrata.

Příklad Kazaňské gubernie může sloužit jako ilustrace dvou možných linií dělnické politiky ve volbách do IV. dumy (a tedy i linie dělnické politiky *vůbec*, neboť volební politika je pouze aplikací celkové politiky na jeden dílčí případ). První linie znamená hlasovat podle všeobecného pravidla pro progresivnějšího kandidáta bez jakéhokoli bližšího určení. Druhá linie znamená organizovat demokracii a využívat k tomu právě antagonismu mezi pravicí a liberály. První linie z hlediska ideového znamená pasívně se podřizovat hegemonii kadetů. Praktický důsledek této linie v případě úspěchu: ve IV. dumě by vzrostla okřabristicko-kadetská většina na úkor pravicové okřabristické většiny (přičemž by se mohlo stát, že by *poklesla* demokratická menšina). Druhá linie z hlediska ideového znamená bojovat proti hegemonii kadetů nad rolníky a nad buržoazní demokracií vůbec. Praktický důsledek této linie v případě úspěchu: skupina demokratů ve IV. dumě by se zvětšila, sjednotila a upevnila své pozice.

První linie by v praxi vedla k liberální dělnické politice. Druhá linie je linie marxistické dělnické politiky. K po-

drobnějšímu objasnění významu obou těchto linií se budeme muset ještě nejdnou vracet.

Zvězda, č. 33, 34, 36 a 1 (37)

10., 17. a 31. prosince 1911

a 6. ledna 1912

Podepsán Viliam Frej a V. Frej

Podle textu Zvězdy

Článek N. Nikolina v 29. čísle listu *Zvězda*, výstižně nazvaný *Nové ve starém*^[157], nadhazuje řadu nesmírně zájímavých a důležitých otázek. Diskuse o těchto otázkách je nepochybně žádoucí pro ujasnění přesné, jasné a konkrétní linie postupu stoupenců dělnické demokracie v Rusku.

Hlavním nedostatkem článku N. Nikolina je krajní neurčitost mnoha jeho tvrzení. Říká-li autor, aniž svá slova blíže vysvětluje, že by se mnou „patrně v mnohém nesouhlasil“, pak musím za sebe říci, že tvrzení N. Nikolina nemohou vyvolat žádné názorové neshody, neboť jsou nedomyšlená.

Tak například se N. Nikolín energicky staví proti lidem, kteří soudí, že „naše dnešní situace... je přibližně stejná jako v prvních letech tohoto století“. Tento názor interpretuje v tom smyslu, že lidé odmítají vidět ve starém prvky *nového*. Samozřejmě že nemají pravdu, když to odmítají. A samozřejmě má naprostou pravdu N. Nikolín, že ve starém jsou obsaženy prvky nové, k nimž je třeba přihlížet a které je třeba umět využít. V čem konkrétně tyto nové prvky spočívají a jakým způsobem se k nim má přihlížet atd., to ovšem Nikolín neříká a stejně tak není z jeho citátu zřejmé, co vlastně jeho oponenti rozumějí slovem „přibližně“. Pokud by se k novým prvkům ve starém přihlíželo tak, jak to právě před třemi roky činili ruští marxisté, když hodnotili politickou situaci vzniklou po třech letech bouře a náporu (tj. po letech 1905—1907), pak by podle mého názoru nebylo nesprávné říci, že „naše dnešní situace je *přibližně* stejná jako v prvních letech tohoto století“. Avšak

tvrdit něco takového bez předběžného, přesného, jasného a jednoznačného zhodnocení situace a úkolů je samozřejmě nesprávné.

Staré úkoly, staré metody jejich řešení a nové způsoby v přípravě jejich řešení — tak by se podle mého názoru mohla přibližně interpretovat odpověď, kterou jsme dali před třemi roky. Účast ve III. dumě, kterou N. Nikolin tak horlivě a podle všech pravidel obhajuje, je z hlediska této odpovědi *bezpodmínečně* nutná. „Směr“, který tuto účast odmítá nebo se zatím rozpakuje vyslovit se pro účast ve III. dumě přímo, jasně a bez jakýchkoli vytáček, se neprávem vydává za mluvčího dělnické demokracie. Ve skutečnosti stojí tento směr mimo dělnickou demokracii a tvoří „zákonitý názorový odstín“ anarchistického, ale rozhodně ne marxistického způsobu myšlení.

Vezměme otázku „nadstavby“. „Dříve se mohlo zdát,“ píše N. Nikolin, „že jediným a hlavním nepřitelem ‚celého Ruska‘ je byrokracie, ale dnes už si to nikdo nemyslí... Je nám už dost jasné, že byrokracie čerpá své síly a získává podněty ke své činnosti ze sociálního prostředí, které reprezentují Markovové, Krestovnikovové, Volkonští, Puriškevičové, Gučkovové, Chomjakovové, Avdakovové a jiní.“

Zde N. Nikolin naprosto správně a neobyčejně záslužně zdůrazňuje spojení „byrokracie“ s nejvyššími kruhy obchodní a průmyslové buržoazie. Popírat toto spojení, popírat buržoazní charakter současné agrární politiky a vůbec popírat „krok na cestě takové přeměny carismu v buržoazní monarchii“ mohou jen lidé, kteří absolutně nejsou schopni hlouběji se zamyslet nad tím, co nového přineslo první desetiletí 20. století, kteří vůbec nechápou souvislost ekonomických a politických poměrů v Rusku s významem III. dумы.

Uznat tuto souvislost ovšem nestačí, je třeba přesně ukázat její konkrétní charakter. Krok na cestě přeměny v něco nového ještě vůbec neodstraňuje staré, řekněme „byrokratické“ zřízení s jeho obrovskou samostatností a nezávislostí,

s jeho „osobitostí“ à la Tolmačov a Rejnbot (atd. apod.), s jeho finanční nekontrolovatelností. Byrokracie sice „čerpá síly“ z podpory nejvyšších kruhů buržoazie, avšak rekrutuje se *nikoli* z těchto kruhů, nýbrž ze staré, a to velice staré, nejen z předrevoluční (před rokem 1905), nýbrž i z předreformní (před rokem 1861) šlechty, která hospodařila na statcích nebo byla v carských službách. Byrokracie sice „čerpá podněty pro svou činnost“ do značné míry z nejvyšších kruhů buržoazie, avšak dává této buržoazní činnosti ryze feudální, dokonce výhradně feudální *zaměření i charakter*. Existuje-li tedy rozdíl mezi buržoazním charakterem pruského junkera a amerického farmáře (ačkoli oba jsou bezesporu buržoové), pak je stejně očividný a velký rozdíl mezi buržoazním charakterem pruského junkera a „buržoazností“ Markovů a Puriškevičů. Ve srovnání s nimi je pruský junker učiněný „Evropan“!

Hlavního, zásadního a osudného omylu se například dopustil M. Alexandrov ve své známé knížce^[169], když zapomněl na obrovskou samostatnost a nezávislost „byrokracie“; a N. R-kov dovádí tento omyl v dvojčísle 9/10 časopisu likvidátorů Naša zarja ad absurdum. Do jaké míry se ve sféře působnosti takzvaného „byrokratického“ zřízení uplatňuje ještě staré a jakou vlastně změnu či přesněji modifikaci do něho vnesly „nové“ prvky, to určuje přesně jedině výše zmíněná odpověď, kterou jsme na tuto otázku dali před třemi roky.

I když rozhodně nejsem proti „hledání jiných cest a prostředků“ a i když pokládám za neobyčejně důležité, abychom se znovu a znovu snažili v diskusích nalézt přímé odpovědi na všechny tyto svízelné otázky, musím se přece jen ohradit proti tomu, co se pod praporem takového „hledání“ neustále snaží propašovat například likvidátoři. Názorové neshody mezi „hledajícím“ N. R-kovem a „hledajícími“ Potresovy, Ježovy a Čackými jsou očividně neshodami v *dílčích otázkách* liberální dělnické politiky. Všichni tito „hledající“ stojí totiž na bázi právě liberální, a nikoli

marxistické dělnické politiky! Něco jiného je „hledat cesty“ a diskutovat o nich z marxistického hlediska v knihách, časopisech apod. a něco jiného je zodpovídat konkrétní otázky v orgánech, které věci řídí v praxi.

Vezměme si otázku „romantismu“. N. Nikolin odsuzuje romantismus jako něco „starého“, co se beznadějně přežilo, a jako příklad uvádí: „Liberál měl dojem, že vystupuje v roli obhájce všech utiskovaných, zatímco socialista se domníval, že za ním stojí celé myslící a pracující Rusko.“ Je to příklad nepochopení třídního boje a Nikolin by měl samozřejmě stoprocentní pravdu, kdyby řekl, že takový „socialista“ — patrně narodnik — ve skutečnosti vůbec není socialista, nýbrž *demokrat*, který vyjadřuje svůj demokratismus pseudosocialistickou frazeologií. A když už je řeč o romantismu, musíme si nutně povšimnout věchovského, tj. kontrarevolučního výkladu tohoto termínu, výkladu převažujícího v nejrozšířenějším, totiž liberálním tisku. Proti takovému výkladu nelze neprotestovat. Nelze přehlédnout to „nové“, totiž že liberalismus vytvořil v Rusku liberální věchovský směr, kterého se páni Miljukovové zřikají jen a jen slovy, z důvodů ryze diplomatických, zatímco v praxi provádějí věchovskou politiku.

Z toho plyne nanejvýš důležitý praktický závěr: na základě „nových“ zkušeností z prvního desetiletí 20. století je nezbytné vytyčit jasněji hranici mezi liberalismem a demokracií. „Směšovat liberální opozici s reakcí“ je samozřejmě absurdní, avšak tento závěr (který vyvozuje Nikolin) je rozhodně nedostatečný bez závěru, který jsem právě vyslovil.

Všeobecně vzato se právě v závěrech N. Nikolina projevuje jeho hlavní nedostatek: nekonkrétnost a nedomyšlenost. Povšimněte si jeho prvního závěru: „Nerozumné horování pro staré metody činnosti je stejně škodlivé jako příkře odmítavý postoj k nim.“ Tento závěr není podle mého názoru dialektický, nýbrž eklektický. Nerozumné je nerozumné, a proto bezesporu vždy škodlivé, o tom není

třeba mluvit. Aby však nabyla tato část závěru živoucího, dialektického významu, muselo by se například říci: Snažit se ospravedlňovat odmítnutí účasti ve III. a IV. dumě odvoláváním se na staré metody činnosti by bylo hrubou chybou, jalovou frází, výkřikem do prázdna, nehledě na to — či přesněji řečeno právě proto —, že je třeba mít vyhraněný pozitivní vztah k těmto metodám.

Protože nemám možnost zabývat se touto otázkou podrobněji, snažil jsem se alespoň zběžně naznačit, jak by podle mého názoru bylo třeba opravit druhou část citovaného závěru.

Zvězda, č. 33
10. prosince 1911
Podepsán V. Iljin

Podle textu Zvězdy

*PORADA
BOLŠEVICKÝCH SKUPIN
V ZAHRANIČÍ⁵¹*

14. — 17. (27. — 30.) PROSINCE 1911

*Návrh rezoluce ke zprávě
o situaci ve straně a návrh stanov
zahraniční organizace byly poprvé
uveřejněny roku 1933 v publikaci Leninskij
sbornik XXV; rezoluci o organizační
komisi v Rusku pro svolání konference
vydal 12. ledna 1912
výbor zahraniční organizace SDDSR
v brožuře Izvěščenie*

*Podle rukopisů;
rezoluce o
organizační komisi v Rusku
pro svolání konference
podle textu brožury Izvěščenie*

N Á V R H R E Z O L U C E K E Z P R Á V Ě O S I T U A C I V E S T R A N Ě

*Organizace stranických sociálně demokratických sil
v zahraničí a úkoly bolševiků*

Situace sociálně demokratických organizací v zahraničí je v současné době nanejvýš nenormální.

Od roku 1908, kdy se vydavatelská činnost sociálních demokratů začala stále více přenášet do zahraničí, až do plenárního zasedání vládl ve všech nejdůležitějších centrech strany v zahraničí rozkol v organizačních otázkách způsobený tím, že se menševické skupiny od strany úplně oddělily.

Plenární zasedání (v lednu 1910) se pokusilo vytvořit jednotu na základě jednomyslně schválené protilikvidátorské a protiotzovistické linie, přičemž byla vydána zvlášť energická výzva k nastolení úplné jednoty v zahraničí.

Ve skutečnosti ale k sjednocení zahraničních skupin po plenárním zasedání nikde nedošlo, neboť likvidátoři a otzovisté nesplnili podmínky stanovené plenárním zasedáním. Došlo naopak ještě k většímu rozkladu, protože vperjodovci se fakticky oddělili od bolševiků a plechanovovci od menševiků. Paralelní „první“ a „druhé“ neboli menševické a bolševické skupiny sice tradičně existovaly dál, ale ve skutečnosti nijak nesjednocovaly alespoň trochu solidární síly schopné společné sociálně demokratické činnosti.

V současné době v zahraničí fakticky existují frakčně oddělené skupiny — bolševické, „smířlivecké“, vperjodovské, „golosovské“ a „plechanovovské“ —, spojené navzájem buď jen ryze formálně, nebo často vůbec nespojené a zcela

na sobě nezávislé, které sledují různé ideologické linie a mají samostatné spojení s těmi či oněmi sociálně demokratickými silami v Rusku.

Vytvoření organizační komise v Rusku zásluhou bolševiků i straně věrných menševiků a energické zahájení příprav k svolání celostranické konference SDDSR tímto kolegiem znamená rozhodný přelom v dějinách strany a ukazuje jediné možné a životem dané východisko z dezorganizace a rozkladu.

Po plenárním zasedání — a zvláště svorně během roku 1910 — pracovali ve skutečně sociálně demokratickém duchu fakticky jenom bolševici a straně věrní menševici. Golosovci nejsou nic jiného než zahraniční sekce ruské likvidátorské skupiny kolem časopisů *Dělo žizni* a *Naša zarja*, která se postavila mimo stranu, a zahraniční skupina Vperjod, která nadále maskuje otzovismus a prostřednictvím svého předáka Lunačarského šíří náboženskou propagandu, vyvíjí činnost, která nemá se sociální demokracií vůbec nic společného.

Nyní je organizační komise v Rusku, vytvořená bolševiky a straně věrnými menševiky a podporovaná téměř všemi místními sociálně demokratickými organizacemi v Rusku, fakticky jediným a přitom zcela kompetentním ústředím sociálně demokratické stranické práce.

Porada se usnáší vytvořit jednotnou zahraniční sociálně demokratickou organizaci bolševiků a zároveň konstatuje, že odpovědnost za pokračující rozkol v zahraničí ponесou ty skupiny, které nechtějí podporovat ruské ústředí, organizační komisi v Rusku nebo pokračují „ve hře na dohodu“ se skupinami, jež se od Ruska odtrhly, čímž podporují tyto *nesociálně demokratické* skupiny, odtržené od práce v Rusku.

Bolševická organizace v zahraničí bude jako dosud vynakládat maximální úsilí, aby bez ohledu na různé směry získala všechny sociální demokraty, kteří jsou ochotni podporovat organizační komisi v Rusku a uskutečňovat stranickou, tj. protilikvidátorskou a protiozovistickou (a rov-

něž protináboženskou) linii, aby se k ní připojili a splynuli s ní v jednotnou stranickou organizaci.

Bojovat proti likvidátorským a oتزovistickým směrům, bojovat proti rozkladnému vlivu bezideových zahraničních skupin, napomáhat sjednocení všech skutečných stoupenců zachování ilegální strany z řad sociálních demokratů a zejména menševiků, podporovat organizační komisi v Rusku — takový je praktický úkol naší stranické organizace v zahraničí. Za orgány, jež musí členové strany podporovat, pokládáme *stejnou měrou* jak ústřední orgán, tak list *Rabočaja gazeta*, protože odstranění (zahraničních) menševiků věrných straně se nedá ničím ospravedlnit a protože v uvedených orgánech k žádné změně *linie* odpovídající stranickým usnesením nedošlo.

Napsáno nejpозději

14. (27.) prosince 1911

PŘIPOMÍNKA KE STANOVÁM
ZAHRANIČNÍ ORGANIZACE ⁵²

Porada, na níž byl zvolen výbor zahraniční organizace, který má řídit záležitosti zahraniční organizace, předkládá výboru návrh stanov se všemi připomínkami a ukládá výboru, aby předložil stanovy všem skupinám k posouzení a na základě toho je definitivně schválil.

Lenin

Napsáno 16. (29.) prosince 1911

REZOLUCE O ORGANIZAČNÍ
KOMISI V RUSKU
PRO SVOLÁNÍ KONFERENCE ⁵³

Porada konstatuje, že strana už dávno — nejméně dva roky — považuje za naprosto neodkladné a nezbytné svolat stranickou konferenci. V přítomné době byl konečně navzdory různým překážkám učiněn rozhodný krok k tomu, aby se svolání konference uskutečnilo. V Rusku byla ustavena organizační komise podporovaná všemi místními organizacemi (kyjevskou, bakuskou, tífliškou, jekatěrinoslavskou, jekatěrinburskou, petrohradskou, moskevskou, nikolajevskou, saratovskou, kazaňskou, vilenskou, dvinskou, nižněnovgorodskou, sormovskou, samarskou, tůmenskou, rostovskou aj.).

Porada vítá ustavení organizační komise v Rusku a prohlašuje, že povinností každého člena strany je ze všech sil ji podporovat.

Napsáno 17. (30.) prosince 1911

Z Á S A D N Í O T Á Z K Y V O L E B N Í K A M P A N Ě

I

Volby do IV. dумы jsou již za dveřmi, a tak se přirozeně v popředí zájmu ocitají otázky spjaté s volební kampaní. Je jasné, že jakékoli váhání, zda je z hlediska marxismu účast ve volbách žádoucí, je zcela nepřípustné: názorové odstíny, jež se stavějí k účasti ve volbách odmítavě či nerozhodně, nebo dokonce lhostejně, lze uznat za „zákonitě“ nikoli v mezích marxismu a dělnické strany, ale jen *mimo* tyto meze. Je asi trapné, že zde opakujeme tuto elementární pravdu, kterou už zkušenosti dokázaly a potvrdily před mnoha lety (od konce roku 1907), ale přesto ji musíme znovu opakovat, protože nejhorším zlem je teď pro nás rozklad a myšlenkový chaos. A tento chaos a rozklad nepodporují jenom ti, kdo sami odpovídají neurčitě a vyhýbavě na elementární otázky, nýbrž i ti, kdo z diplomatických důvodů či z nedostatku ideovosti apod. tuto neurčitost a vyhýbavost obhajují.

Je přirozené, že volby do Státní dумы nutí všechny marxisty, všechny účastníky dělnického hnutí, aby nasadili všechny své síly pro co nejenergičtější, nejhouževnatější a nejiniciativnější práci na všech úsecích tohoto hnutí. Odpovědi na otázky týkající se zásadního programového, politického i organizačního obsahu a zaměření této práce, které byly vypracovány během posledních let, se nyní musíme naučit bezprostředně prakticky uplatňovat v speciální sféře „volební“ činnosti.

Záměrně tu hovoříme o odpovědích již vypracovaných. Bylo by přece směšné myslet si, že by se nám podařilo „nalézt“ tyto odpovědi teprve teď, během několika měsíců

nebo třeba i během celého roku před volbami, kdybychom je už nebyli našli, nepromysleli a několikaletými zkušenostmi neproověřili už dříve. Jde přece o odpovědi na *všechny* „zpropadené otázky“ týkající se jak celkového nazírání na svět, tak hodnocení předešlého období dějin Ruska, nabitého tolika událostmi, tak i hodnocení nynějšího období (jehož charakter se v hrubých rysech vyhranil až v roce 1908), ale i politických a organizačních úkolů, jež každý účastník dělnického hnutí musel tak či onak řešit v posledních dejme tomu čtyřech letech. A nyní může jít právě jen o to, jak tyto již vypracované odpovědi a metody práce aplikovat na daný specifický úsek činnosti, totiž na volby do IV. dумы; avšak mluvit o tom, že „v procesu volební kampaně, tj. na jednom z úseků činnosti, mohou být nalezeny odpovědi na otázky týkající se *všech* úseků činnosti, a to nejen pokud jde o rok 1912, nýbrž o celé období od roku 1908“, mluvit o něčem takovém by znamenalo utěšovat se iluzemi nebo zastírat a ospravedlňovat nynější chaos a rozklad.

Především se to týká odpovědi na otázky programové. Co v tomto směru přinesla poslední čtyři léta života v Rusku? Všichni bez rozdílu budou muset přiznat, že toto období nepřineslo žádné pokusy o revidování či úpravu nebo o další rozpracování dosavadního programu marxistů, pokud jde o jeho základní zásady. Pro „období právě probíhající“, které by bylo z mnoha důvodů správnější označovat za „ustrnulé“ nebo „zahnívající“, je příznačné pohrdavé mávání rukou nad programem a úsilí tento program všemožně okrouhat a oklestit *bez* sebemenšího pokusu o jeho přímou a rozhodnou revizi. „Revizionismus“ v jeho specifickém významu buržoazního vyklešťování marxistických pravd je pro nynější období příznačný nikoli jako bojovný revizionismus pozvedající „prapor povstání“ (aspoň tak, jak to zhruba před deseti lety udělal Bernstein v Německu a asi před patnácti lety Struve nebo o něco později Prokopovič v Rusku), nýbrž jako zbabělé, utajované odpadlictví,

často ospravedlňované „praktickými“, spíše však zdánlivě praktickými zřeteli. Dědici a pokračovatelé „díla“ Struveho a Prokopoviče, páni Potresovové, Maslovové, Levičtí a spol., „přispěli“ k nynějšímu chaosu vlastním dílem a podpořili jej (stejně jako Juškevič, Bogdanov, Lunačarskij atd. na druhé straně) většinou nesmělými a nesystematickými pokusy hodit „starý“ marxismus přes palubu a nahradit jej „novým“ buržoazním učením. Teoretické otázky se v posledních čtyřech letech neocitly v popředí zájmu nahodile nebo z nějakého rozmaru nějakých „skupin“. Za „malicherné“ označovali tyto otázky nebo alespoň některé jejich části pouze lidé zříkající se starého ze zbabělosti. A máme-li teď mluvit v souvislosti s volební kampaní či v „průběhu“ volební kampaně atd. o obhajobě marxistického programu a marxistického světového názoru, a to nejen proto, abychom splnili „oficiální“ povinnost, ale přitom nic neřekli, pak musíme brát v úvahu nikoli slova, sliby a ujišťování, ale právě *zkušenosti* z uplynulých čtyř let. Toto období nám ve skutečnosti znovu a znovu dokazovalo, že mezi naší inteligencí (která si tak často přeje být marxistická) je celá řada „nespolehlivých souběžců“ marxismu, naučilo nás nedůvěřovat těmto souběžcům a zároveň v očích myslících dělníků *zdůraznilo* význam marxistické teorie a marxistického programu v jejich neokleštěné podobě.

Existuje okruh otázek, ve kterých program úzce souvisí s taktikou a přechází v taktiku. V době volební kampaně nabývají přirozeně právě tyto otázky mnohem většího bezprostředního praktického významu. Právě v nich se duch odpadlictví a chaosu projevil mnohem silněji než jinde. Staré úkoly pozbývají platnosti, tvrdili někteří, neboť moc v Rusku má již v podstatě buržoazie. Od nynějška se může Rusko vyvíjet podobně jako Německo nebo Rakousko po roce 1848, bez jakýchkoli „skoků“, prohlašovali jiní. A další zas tvrdili, že myšlenka hegemonie dělnické třídy zastarala a že marxisté musí usilovat „*nikoli* o hegemonii, *nyjbrž* o třídní stranu“^[102] atd.

Je zbytečné podotýkat, že ani jednu, doslova žádnou otázku taktiky nelze vyřešit nebo alespoň poněkud uceleně, úplně a v souvislostech vysvětlit bez rozboru myšlenek, jež byly právem označeny jako „likvidátorské“ a jež jsou nerozlučně spjaty s širokým proudem buržoazního veřejného mínění, které se od demokratismu vrací zpět. Kdo jen trochu pozoroval praktický život, ví, že myšlenkový chaos ve sféře těchto otázek je nepoměrně větší, než jak se to projevuje v literatuře. Ostatně tomu ani jinak nemůže být v letech následujících po událostech z konce roku 1905 a z let 1906—1907. Ale čím „přirozenější“ (v buržoazních podmínkách) je tento rozklad, tím naléhavějším a aktuálnějším se pro marxisty stává úkol všestranně a houževnatě proti tomuto rozkladu bojovat.

V takových obdobích, jako byla poslední čtyři léta v Rusku, se rozklad a odpadlictví projevovaly v každé zemi: někde dokonce nezbyly ani žádné skupiny, ale zůstali jen jednotlivci, kteří po deseti nebo i více letech dokázali v takové situaci „vysoko třímat prapor“, uchránit ideové dědictví a později tyto myšlenky aplikovat v značně změněné sociálně politické situaci. V Rusku na tom ještě nejsme tak špatně, neboť jsme si jako „dědictví“ uchovali nejen program, ale i *zformulované* odpovědi na základní taktické a organizační otázky daného „okamžiku“. Likvidátorský směr, který se těchto odpovědí zřiká, není však schopen proti nim postavit nic, absolutně nic, co by se alespoň podobalo přesné a jasné odpovědi.

Volební kampaň znamená aplikaci určitého řešení politických otázek v složité propagandistické, agitační, organizační a jiné práci. Do této kampaně se nelze pouštět, pokud nám takové určité řešení chybí. Čtyřleté zkušenosti však plně potvrdily správnost odpovědi, kterou již v roce 1908 zformulovali marxisté. Nový, buržoazní obsah agrární politiky vlády; organizace statkářů a buržoazie ve III. dumě; počínání i té „nejlevicovější“ z buržoazních stran — kadetské strany, které tak názorně ilustrovala „londýnská“

cesta*, ale zdaleka ne jenom její; ideové proudy „věchovského“ typu a jejich mimořádné úspěchy ve „vzdělané“ společnosti — to všechno jasně ukázalo, že staré úkoly nebyly vyřešeny a že dnes se k jejich řešení přistupuje za nové situace, v mnohem buržoaznějším ovzduší, kdy se však buržoazie systematicky odvrací *od* demokratismu *k* odpovědné, stranicky zorganizované, „loajální“ „opozici“ atd. Nová situace, nové metody, jak postaru připravit řešení starých problémů, a naprosto jasný rozchod demokracie s protidemokratickou liberální buržoazií — to jsou základní rysy marxisty zformulované odpovědi na stěžejní politické otázky současnosti.

S uceleným světovým názorem marxistů, s jejich hodnocením politického smyslu a významu období „nastoleného 3. červnem“ nerozlučně souvisí jejich odpověď na organizační otázky. V zásadě zachovat staré, ale přizpůsobit je — veškeré takzvané „možnosti“: legální spolky, sdružení apod. — nové situaci. Buňky a kolem nich síť, pevně s nimi spojená a jimi usměrňovaná. Větší pružnost těchto „buněk“, větší schopnost přejímat živější formy, nenapodobující ve všem všudy formy staré, a zároveň závazné využívání nejen tribuny dumy, ale i všech analogických „možností“. Tato odpověď, která nikomu nesvazuje ruce žádnými ustrnulými normami ani žádnými závaznými formami, ale ponechává široké pole pro vypracování a kombinování těch nejúčelnějších postupů a metod, je neochvějně „pevná“ v zásadách a právě tato odpověď staví proti nynějšímu chaosu, odpadlictví a bezradnosti nejen slovy proklamovanou věrnost starému, nýbrž i základní organizační princip, který umožňuje dosáhnout ideové stability. Ti nemnozí z nás, kdo „nashromáždili rezervy“, se teď sjednocují a soustavně střeží „hierarchii“: jejího ducha, její učení, její principy, její tradice — ale samozřejmě ne její formy.

Naproti tomu likvidátorství *kapituluje* před dezorganizací

* Viz Sebrané spisy 19, Praha 1984, s. 74–79. Čes. red.

(a *zdaleka ne* jen u nás, vůbec ne jen mezi příslušníky dělnické třídy, ale ještě mnohem víc mezi příslušníky ostatních tříd a stran), zanechává práce ve prospěch starého, ale při hledání „nového“ uzákoňuje chaos. V širokém ideovém proudu buržoazní společnosti namířeném proti demokracii a zejména proti hnutí mas, především pak proti nedávným formám organizace a vedení tohoto hnutí, představuje likvidátorství mezi marxisty pouze jeden pramének.

Tak znějí obecné marxistické teze, takový je postoj marxismu k současným úkolům a otázkám, který — opakujeme — nebyl vypracován teprve včera, ale nyní musí být nutně celým svým ideovým, programovým, taktickým a organizačním obsahem přizpůsoben potřebám „volební kampaně“.

I I

Nyní si rozeberme, jaké stanovisko zaujala k volební kampani Naša zarja, hlavní orgán likvidátorského směru.

Nic neodporuje duchu marxismu více než frazérství. Co ale především nepříjemně překvapí v čísle 6 a dvojčísle 7/8 časopisu Naša zarja, je právě neuvěřitelná záplava frází, za jakou by se nemusel stydět ani Tartarin z Tarasconu⁵⁴. Kolem takové pro marxisty všech zemí běžné záležitosti, jako je volební kampaň, která byla navíc už *dvakrát* v širokém měřítku zorganizována i u nás v Rusku, spustili Tartarinové našeho likvidátorství takový příval slov, slov a zase jen slov, že je to až k nesnesení.

Pan Jurij Čackij *uvádí* svůj článek Je čas začít^[295] výkladem likvidátorských názorů a *uzavírá* jej v podstatě tím, že jako pan mistr učedníkovi přenechává jeho vyzdobení, vyretušování a literární vyšperkování panu L. Martovovi.

Tady máte malou ukázkou výplodů Jurije Tartarina:

„Sotva můžeme s jistotou předpokládat, že se bude volební kampaň po organizační stránce provádět naprosto centralizovaně, i když o to

musíme usilovat všemi prostředky, o nichž jsme tu mluvili..., a organizačně upevňovat výsledky politického sjednocení sociálně demokratických dělníků v průběhu politické kampaně...“

Že se nebojíte takhle rouhat, vy roztomilý konkurentě Trockého! K čemu je, prosím vás, dobré, zaplavovat čtenáře a zejména dělníky takovým přívalem frází o výsledcích politického sjednocení v průběhu politické kampaně? O upevnění těchto výsledků? Vždyť jsou to skutečně jen žvásty, které chtějí vypadat důležitě a opakují ty nejsamozřejmější pravdy. Organizační „upevňování“ je nezbytné stále, jak před volbami, tak po volbách. Když označujete volby za politickou kampaň a „pro zdůraznění důležitosti“ uvádíte ještě „řadu (!) celoruských (!) politických kampaní“, *zastíráte* tímto slovním balastem skutečně palčivou a životně důležitou, praktickou otázku: *Jak se organizovat?* Mají se vytvářet „buňky“ a kolem nich sít více nebo méně legálních a volně organizovaných spolků? Ano či ne? Jestliže ano, pak je nutné vytvářet je před volbami i po volbách, protože volby jsou jen jedním druhem činnosti z mnoha dalších. Pokud jste tedy nezačali systematicky pracovat *už dávno*, pak nemůžete během volební kampaně „upevňovat“ *nic*. Každý praktik dobře ví, že je to nesmysl. Vždyť tu hlučnými frázemi jen maskujete fakt, že nedokážete dát přesnou odpověď na *základní* otázku, jak je třeba se organizovat pro jakoukoli činnost, ne pouze pro činnost před volbami.

Mluvit v souvislosti s volbami o „*bojové mobilizaci proletariátu*“ (sic! s. 49), o „široké a veřejné mobilizaci dělnických mas“ (54) atd. apod. znamená nejen postrádat jakýkoli smysl pro míru, ale přímo poškozovat skromnou, z nezbytnosti skromnou práci frazérstvím *naprosto stejné kvality*, jakou se vyznačuje frazérství „otzovistů“, „ultimatistů“ apod. Podle nich se má bojkotem důrazně připomenout, že „duch“ ještě nebyl pohřben (jenže „duchem“ práce musí být prodchnuty všechny její úseky, i volební), a podle likvidátorských křiklounů teprve volby přinesou všechno: jak

„bojovou mobilizací“ (že se náš ruský „takymarxista“ nestydí něco takového napsat!), tak i „organizační upevnění výsledků politického sjednocení v průběhu politické kampaně“! Přitom všichni moc dobře víme, že volby v roce 1912 nepřinesou a nemohou přinést *ani* „širokou“, *ani* „veřejnou“ „mobilizaci mas“ (pokud nevzniknou podmínky, které by radikálně změnilly situaci z let 1908 a 1911). Popsytnou nám leda skrovnou možností nepříliš rozsáhlé a nepříliš veřejné činnosti a tuto možnost musíme využít; ovšem ohánět se bombastickými frázemi po způsobu Trockého není radno.

Povykování o „veřejných“ organizacích v souvislosti s volbami je přímo nejapné: Víte, kolegové dělníci, říkáme my, raději pracujme *ne příliš* veřejně — to bude spolehlivější, vhodnější, rozumnější a *užitečnější* pro působení na *širší vrstvy* než prázdné řeči o „veřejné“ existenci! V takových dobách, jako je naše, mohou pokřikovat a chvástat se: „Já přece můžu všechno dělat veřejně!“ jen lidé buď zcela omezení nebo zcela lehkomyšní.

„Strana (třídní) vznikne jen jako produkt organizátorské tvůrčí iniciativy dělnického předvoje“ (s. 41).

Proboha, mějte slitování! Vždyť přece na celém světě stranu po desítky let vytvářeli a vychovávali nejen vyspělí dělníci, ale i skutečně marxističtí „inteligenti“, kteří bezvýhradně přešli na stranu dělníků! Ani u nás tomu *nemůže být* jinak, a proto nemá smysl lekat dělnického čtenáře v Rusku bombastickými nesmysly o „tvůrčí iniciativě“ (když je zapotřebí začít abecedou a shromažďovat drobné, úplně jednoduché kamínky k vybudování základů), o „iniciativě“ předvoje aj. Pan Martov se rovněž nechal okouzlit Čackým — Tartarinem, a tak řeční o „sebeuvědomělých příslušnících dělnické třídy“ (dvojčíslo 7/8, s. 42), kteří nahradí staré síly směřující k „sebelikvidaci“ (tamtéž).

To jsou ale silácké výrazy! „Iniciativa“, „sebeuvědomělý“, „tvůrčí“, „bojová mobilizace“, „co nejširší“, „co

nejotevřenější“ ... Že se lidem neobrací žaludek — řečeno s Ščedrinem^[245] — nad takovou nestoudnou bezuzdností jazyka!

Jenže dotyční pisatelé *musí* operovat takovými krkolomnými a křečovitými frázemi, aby jimi ohlušili a otupili dělníky (ale ještě víc příslušníky inteligence, protože dělníkům je styl à la Jurij Čackij k smíchu, kdežto gymnazisté z něj „jsou bez sebe“), protože jim *nedovedou* na jednoduché, přímé a jasné otázky dát jednoduchou, přímou a jasnou odpověď. Problematika volební platformy nám umožňuje zvláště názorně ilustrovat pravdu o vzniku nejasných, nabubřelých a mnohomluvných frází z *nejasného* myšlení.

I I I

O důležitosti volební platformy mluví pan Jurij Čackij rovněž s velkým, ba přímo kolosálním patosem. Pokládá ji za „jednu z nejkardinálnějších otázek“. Výborně! „Sociálně demokratičtí dělníci ji (tu platformu) musí procítit(!), promyslet a pokládat ji za *vlastní*“ (podtrženo Jurijem Čackým).

Že si dělníci musí volební platformu *promyslet*, to je správné. Ani inteligentům píšícím do téměř marxistických časopisů by neuškodilo, kdyby si ji promysleli. Ale co znamená „procítit“ platformu, to už není tak snadné pochopit. Třeba nám pánové Něvědomskij a Lunačarskij napíší do nejbližšího čísla časopisu Naša zarja „procítěné“ články o tom, jak si představují „prociťování“ volební platformy iniciativním předvojem sebeuvědomělých a mobilizujících se mas?

Nebo se račte pokochat další perlou z článku pana F. Dana^[52]: „Smysl a politický obsah volební taktiky se zcela mění v závislosti na tom, kdo je jejím faktickým tvůrcem a nositelem: zda samosprávný kolektiv dělnického sociálně demokratického předvoje se všemi jeho proletářský-

mi i intelektuálními silami, nebo různé skupinky inteligence, třeba i „sociálně demokratické“, které však za sebou nemají takový kolektiv a nejednají pod jeho kontrolou a tlakem...“ Cožpak může někdo skutečně pochybovat o tom, že Potresov a Dan vůbec nejsou „skupinkou inteligence“, *nýbrž* lidmi, kteří „mají za sebou samosprávný kolektiv předvoje“ a „jednají pod jeho kontrolou“? Ach vy Tartarinové likvidátorství!

A zdalipak promysleli platformu Jurij Čackij, L. Martov a F. Dan? „Stydím se přiznat, ale bylo by hříchem zapírat,“ píše první z nich, „že se u nás občas stávalo, že jsme sice platformu měli, ale přitom se v předvolebních projevech a článcích říkalo něco jiného — jeden čehý, druhý hot.“

Takovou pravdu nelze popřít. Tohle se „u nás“ stávalo velmi často.

Například Jurij Čackij začne po procítěných slovech o procítěné platformě neméně procítěně, zdlouha a zeširoka meditovat o důležitosti a nezbytnosti *jedné jediné* platformy. Procítěnými slovy záměrně zamlžuje prostou otázku, zda je taková *jedna jediná* platforma možná, jestliže neexistuje jednota politických názorů. A jestliže názorová jednota existuje, proč potom zbytečně plýtvat slovy a dobývat se do otevřených dveří? Vždyť platforma je přece výklad názorů!

Jenže když se Jurij Čackij „beze zbytku“ vypovídal o „jedné jediné“ platformě, vybreptal nakonec velmi nešikovně své „tajemství“. „Největší význam,“ píše, „přisuzujeme sankcionování (platformy) sociálně demokratickou frakcí v dumě, ovšem za bezpodmínečného předpokladu, že tato frakce nepůjde cestou nejmenšího odporu — že nebude sankcionovat platformu, kterou by jí chtěly vnutit zahraniční kroužky...“^[50].

Tomu se říká: Der König absolut, wenn er unsern Willen tut — tomu králi lid se klaní, který plní *jeho* přání. Je žádoucí mít jednu jedinou platformu, pokud nebude

sankcionovaná platforma „vnucena zahraničními kroužky“. Znamená to, že *existují* dvě platformy? Jedna, na kterou nadáváte, že je „vnucena ze zahraničí“ (To je terminologie hodná Puriškeviče! Vždyť se nad tím jen zamyslete: Jurij Čackij v dojemné shodě s Martovem a Danem píše v Potresovově časopisu o vnucování ze zahraničí! Jak hluboko musí člověk klesnout, aby takovýmhle způsobem poštvával nevědomé lidi proti „zahraničí“!). A ta druhá platforma, která zřejmě nevznikla v zahraničí, nýbrž v samosprávném kolektivu širokých a veřejných organizací mobilizovaných mas! Čili řečeno prostě a bez kudrlinek: „Jinou základní složku možné centralizace představuje skupina sociálně demokratických (?) činitelů, úzce spjatých s legálním dělnickým hnutím a získávajících stále pevnější postavení a autoritu při vedení politických kampaní. Máme tu na mysli zejména Petrohrad a jeho vedoucí úlohu v politických kampaních loňského roku.“ To tedy píše Jurij Čackij.

K rozluštění jeho slov není zapotřebí žádného velkého důvtipu: „základní složkou centralizace“ se má stát „skupina“ petrohradských likvidátorů, které z časopisu pana Potresova každý dobře zná! Je to jasné, milý Juriji Čackij, víc než jasné!

Platforma musí být jedna jediná, *ale*... nesmí být „vnucena zahraničními kroužky“ a musí uspokojovat „skupinu“ petrohradských likvidátorů... Ten Jurij Čackij je věru žhavý stoupenec „jednoty“!

I V

Podívejme se nyní na „základní teze platformy“ L. Martova... Ten vychází — jak se to má samozřejmě dělat — z programu. Martov jej nejprve po částech a vlastními slovy reprodukuje. Není však jasné, zda přitom propaguje *týž* program, který předtím *sám* vyložil v dvojčísle 7/8 časopisu Naša zarja: *ona* částička starého programu je přijatelná

jak pro Larina, tak i pro Levického a patrně i pro Prokopoviče. Anebo Martov akceptuje *celý starý* program?

V zájmu spravedlnosti je třeba říci, že jedna malá pasáž v Martovově článku nasvědčuje spíše druhé možnosti, totiž ona pasáž na straně 48, kde se praví, že bývá někdy nezbytné „neříkat všechno zcela otevřeně“ (což je pravda), ale že prý se toho přesto nemáme *zříkat*. „Nikdo nás nedonutí *oklestit* obsah našich požadavků,“ prohlašuje. To jsou velmi krásná slova. Bohužel však těmto slovům neodpovídají *činy*, neboť velmi dobře víme například to, že Larin, který „není podezírán (Martovem) z reformismu“, něco *okleštuje a něčeho se zříká*. A velmi brzy se přesvědčíme, že i Martov, v témž článku, kde slibuje, že „nebude okleštovat“ a „zříkat se“, ve skutečnosti dělá obojí.

Situace je tedy ve skutečnosti taková, že pokud jde o program jako součást a základ platformy, máme nikoli jednu, ale dvě platformy: jednu *bez* okleštování a zříkání se — a druhou *s* okleštováním a zříkáním se, jak jasně vysvítá z povahy toho, co hlásají Larin, Levickij a Potresov.

Dál přichází na řadu otázka taktiky. Je prý třeba zhodnotit historický smysl období po 3. červnu a takové hodnocení má sloužit jako východisko při určování *všech* našich úkolů, *všech* našich „vyjádření“ o jakýchkoli všeobecných i dílčích otázkách současné politiky. Dokonce sám Martov je nucen přiznat — navzdory obvyklým likvidátorským úšklebkům nad „hodnocením současné situace“, pro likvidátorství tak typickým —, že je to otázka kardinální. A tak s ohledem na „postaru“ formulovanou odpověď na tuto otázku Martov prohlašuje:

„Historický smysl období ‚po 3. červnu‘ se někteří lidé pokoušeli charakterizovat nezdařilou formulací — nezdařilou proto, že může vést k omylům — o ‚kroku na cestě k přeměně‘ (přesnější citace by byla ‚na cestě přeměny‘) ‚v buržoazní monarchii‘...“

„Nezdařilá“ formulace... Jak mírně je to řečeno! Ale jak je to dlouho, co Martovovi kolegové v této formulaci spatřovali zcela zásadní odmítnutí stanoviska, které se jim

zdá být jedině spásné? A jak je to dlouho, co F. Dan prohlásil: „Proč se mermomocí derou někam, kde už jednou byli poraženi?“ Oč tu vlastně běží? Existují zásadně odlišné názory na historický smysl období po 3. červnu, nebo ne?

Poslechněme si dále:

„Tato formulace přehlíží reálný fakt, že byl učiněn krok *vzad* k rozdělení moci mezi nositele absolutismu a statkářskou šlechtu. Z toho, co jsme už řekli, tedy vyplývá, že formy, v jejichž rámci se po událostech roku 1905 mohlo toto rozdělení jedině uskutečnit, vytvořily příznivé podmínky pro mobilizování a organizování společenských sil, jejichž historickým posláním je usilovat o vytvoření ‚buržoazní monarchie‘...“

Tyto společenské síly spatřuje Martov v buržoazii, jíž období po 3. červnu „poskytlo právo být legální nebo tolerovanou opozicí“.

Všimněme si blíže této Martovovy úvahy. *Zdánlivě* vytýká „nezdařilé formulaci“ jenom to, že zapomněla na krok *vzad*, který učinila *vládní moc*. Tato výtky je nesprávná především věcně. Martov má s „formulací“ z roku 1908 až překvapující smůlu: sotva o ní začne mluvit, rázem se u něho projeví podivná neschopnost (nebo snad nechut?) přesně reprodukovat „formulaci“, kterou velmi dobře zná. Tato „formulace“ přímo a přesně mluví o tom, že „moc i příjmy“ nadále zůstávají v rukou *feudálních* statkářů (nikoli však statkářů z řad buržoazie, jak by nám chtěl namluvit Larin^[98])! Pokud tedy někdo označuje takové rozdělení moci za „krok *vzad*“, pak by si měl všimnout, že se tento krok *vzad* z naší formulace nejen neztrácí, ale že její tato formulace naopak nanejvýš přesně konstatuje. Za druhé — a to je ze všeho *nejpodstatnější*: když Martov mluví o kroku *vzad*, který učinila vládní moc, zastírá a maskuje *krok vzad*, který učinila *liberální buržoazie*. Tady je zakopaný pes! Tohle je podstata věci, kterou se Martov snaží ve své úvaze zamlžit.

Krok *vzad*, který učinila liberální buržoazie, vyplynul

z *věchovství*^[17] této buržoazie, z toho, že se zřekla demokracie, že *se přiblížila* k „stranám pořádku“, že podporuje (přímo i nepřímo, ideově i politicky) pokusy starého režimu udržet se za cenu minimálních „kroků na cestě přeměny v buržoazní monarchii“. Buržoazní monarchie se nejen nemůže zformovat, ale dokonce se nemůže ani začít formovat bez kontrarevoluční (věchovské) liberální buržoazie. A Martov na to „zapomíná“ hlavně a především z toho prostého důvodu, že on sám je „věchovec“ ... mezi marxisty.

Liberál soustřeďuje při hodnocení období po 3. červnu všechnu pozornost na to, že vládní moc učinila „krok vzad“, k Puriškevičům: kdyby táž moc při zachování týchž základních rysů režimu (a represálií proti *demokracii*) učinila „krok“ k němu, k liberálovi, dosáhl by tím všeho, co potřebuje. Vždyť jsem přece sborníkem Věchi a svou věchovskou politikou (Miljukovův „Londýn“) dokázal, že já, liberál, jsem upřímný, opravdový a neúprosný nepřítel „protistátní“, odpadlické, infantilní, zločinné, „lupičské“, amorální, neznabožské a ještě všelijak ve sborníku Věchi titulované demokracie. A přesto se vládní moc nedělí se mnou, ale s Puriškevičem! — takový je *smysl* liberální politiky prováděné v období po 3. červnu, takový je *smysl* „stolypinovského liberalismu“ pánů Struvů a Miljukovů. Jsem tvůj celou svou duší, říká liberál s očima upřenýma k vládní moci, ale ty dáváš přednost Puriškevičovi!

Stanovisko proletářské demokracie k období po 3. červnu je naopak zásadně, od základu odlišné. „Krok vzad“, k Puriškevičům, učinila vládní moc v jiném, nepoměrně vyšším stadiu vývoje než kdysi. V osmdesátých letech byl také učiněn „krok vzad“, k šlechtě, jenže byl učiněn ve stadiu poreformního Ruska, které pokročilo daleko kupředu od časů Mikuláše I., kdy ještě šlechtický statkář panoval bez „plutokracie“, bez železnic, bez rozmáhajícího se třetího stavu. A nyní je tomu tak: „krok vzad“ k Puriškevičům se uskutečňuje na základě buržoazní agrární politiky, na

základě organizované a trvalé účasti buržoazie v zastupitelské instituci. Vcelku jde o hegemonii Puriškevičů ve společném obratu Puriškevičů a Miljukovů *proti* demokracii, proti hnutí mas, proti takzvaným „excesům“, proti takzvané „intelektuálské (Věchi) revoluci“ atd.

Úkolem liberála je „ohrozit“ Puriškeviče tak, aby se „méně roztahoval“ a přenechal trochu víc místa liberalismu, ovšem jen tolik, aby přitom nebyly z povrchu zemského zcela smeteny všechny ekonomické a politické základy puriškevičovštiny. Úkolem každého demokrata a zejména představitele proletářské demokracie, marxisty, je využít ostrého konfliktu k tomu, aby v zájmu odstranění uvedených základů puriškevičovštiny vtáhl do boje široké lidové masy. Z hlediska úkolu přetvořit celé Rusko spočívá historický smysl období po 3. červnu právě v tom, že tento nový krok na cestě přeměny v buržoazní monarchii je krokem k větší diferenciaci tříd ve všech směrech a zejména k většímu oddělení liberalismu („odpovědná“ opozice proti Puriškevičům) od demokracie (likvidace všech základů puriškevičovštiny).

Z toho jasně vyplývá, že Martov, který zdánlivě kritizuje jenom „nezdařilou formulaci“, *ve skutečnosti* předkládá platformu *liberální dělnické politiky*. Vidí „krok vzad“, který učinila stará moc k Puriškevičům, ale nevidí krok vzad, který učinila liberální buržoazie k staré moci. Vidí, že události roku 1905 vytvořily příznivé podmínky pro „mobilizování a organizování“ liberálních buržoů proti Puriškevičům a po boku Puriškevičů, ale *nevidí*, že tyto události vytvořily „příznivé podmínky“ také pro mobilizování a organizování věchovské, kontrarevoluční, liberální buržoazie proti demokracii, proti hnutí mas. Proto z Martovova citátu nezbytně vyplývá, že by dělníci měli liberály v *jejich* boji proti Puriškevičům „podporovat“ a přenechat liberálům v tomto boji *hegemonii*, ale vůbec z něho nevyplývá, že *bez ohledu* na věchovství liberálů a *bez ohledu* na snahy Miljukovů usadit se po boku Puriškevičů mají dělníci pozvedat

široké lidové masy k boji za úplné odstranění nejhlubších kořenů (i nejvyšších met) puriškevičovštiny.

Dále z toho jasně vyplývá, proč Martov může a musí být zajedno s Larinem v základním názoru a proč se s ním rozchází pouze v jednotlivostech, pouze v tom, že odlišně formuluje úkoly liberální dělnické politiky. Už máme buržoazní monarchii, tvrdí Larin, naši statkáři už nejsou „feudální statkáři“, nýbrž velcí pozemkoví vlastníci neboli buržoazní zemědělství podnikatelé. Proto u nás nyní nejsou na programu historické „skoky“, proto dnes potřebujeme „*nikoli* hegemonii, *nýbrž* třídní stranu“ (Levickij^[102]) a naším úkolem je podporovat liberální konstitucionalisty a přitom si zachovat samostatnost.* Načež Martov namítá, že ještě nemáme buržoazní monarchii, ale že nám zatím „zcela postačuje“ vědomí, že spojení absolutismu s konstitucionalismem je rozporuplné a že musíme právě „prostřednictvím Achillovy paty těchto rozporů staré zřízení zničit“. Ani jeden z obou polemizujících nevidí, jaká je souvislost mezi již zrozenou či právě se rodící buržoazní monarchií a kontrarevolučností liberální buržoazie, oba zcela pomíjejí, nalikolik „hegemon“ svou aktivitou určuje nejen rozsah, nýbrž i typ buržoazní přeměny Ruska; oba — ať už o tom mluví nebo ne — se domnívají, že dělnická třída „se formuje“ v novém, buržoazním Rusku, ale že ona sama *neformuje* toto Rusko, když za sebou vede demokracii schopnou zničit veškerou puriškevičovštinu do základu.

V

Není bez zajímavosti, že v dalších úvahách Martov vyvrací sám sebe ještě přesvědčivěji:

„Tak například Bourboni,“ pokračuje, „kteří v roce 1815 znovu dosedli na trůn, nevytvořili buržoazní monarchii, nýbrž byli nuceni

* „Obstát při nadcházející konstituční obnově,“ napsal Larin.

přidat své panování i vládu za nimi stojící šlechty do politických forem, které umožnily buržoazii jako třídě, aby se rychleji zorganizovala a vyrostla v sílu schopnou vytvořit buržoazní monarchii z roku 1830...“

— Výborně! Před Bourbony v roce 1815, před rokem 1789 byla ve Francii monarchie feudální, patriarchální. Po roce 1830 tam byla monarchie buržoazní. Ale jaká monarchie tam byla v době, kterou (tak nevhodně) připomíná Martov, tj. v letech 1815—1830? Je jasné, že taková, která byla „krokem na cestě přeměny v buržoazní monarchii“. Čili Martovův příklad se obrací proti němu samému! A dál. Liberální buržoazie ve Francii začala projevovat své nepřátelství vůči důsledné demokracii už během hnutí v letech 1789—1793. Úkolem demokracie totiž naprosto nebylo vytvořit buržoazní *monarchii*, jak Martov sám dobře ví. Francouzská demokracie s dělnickou třídou v čele vytvořila po dlouhé řadě perných „kampaní“ *navzdory* kolísání, zradám a kontrarevolučnímu smýšlení liberální buržoazie politický řád, který se ve Francii upevnil po roce 1871. Na začátku éry buržoazních revolucí byla francouzská liberální buržoazie monarchistická; na konci dlouhého období buržoazních revolucí, v závislosti na tom, jak se stupňovala odhodlanost a samostatnost vystoupení proletariátu a demokratických buržoazních sil („levicového bloku“ — nic ve zlém, pane L. Martove!), se veškerá francouzská buržoazie *přeměnila* v republikánskou, převychovala se, přeškolila, přerodila. Zato v Prusku a vůbec v Německu statkáři po celou dobu buržoazních revolucí nepustili hegemonii ze svých rukou a byli to oni, kdo „vychovali“ buržoazii k obrazu svému. Ve Francii si proletariát během osmdesáti let buržoazních revolucí vcelku asi čtyřikrát vybojoval hegemonii, v různých kombinacích se silami „levicového bloku“ maloburžoazie, a proto tam buržoazie musela vytvořit takové politické zřízení, které lépe vyhovovalo jejímu odpůrci.

Není buržoazie jako buržoazie. Buržoazní revoluce nám

ukazují obrovskou rozmanitost kombinací rozličných skupin, vrstev a sil jak buržoazie samé, tak i dělnické třídy. Snažit se „vycucat“ odpověď na konkrétní otázky týkající se buržoazní revoluce v Rusku v prvním desetiletí 20. století z „obecné představy“ o buržoazní revoluci v nejužším slova smyslu znamená degradovat marxismus na liberalismus.

„V Prusku tomu bylo zase tak,“ pokračuje Martov, „že po zkrácení revoluce roku 1848 byla vládní moc nucena zavést konstituci a ustavit zákonodárnou zastupitelskou instituci hájící zájmy statkářů a na základě těchto chatrných zárodků konstitučně parlamentního zřízení se politicky zorganizovala buržoazie, které se však dodnes dokončit přeměnu státu v „buržoazní monarchii“ nepodařilo.

Uvedená formulace má však tu vadu, že v ní chybí moment rozhodujícího střetnutí tříd, bez něhož se objektivní tendence, projevující se v aktech režimu typu 3. června, nemůže v životě realizovat!“

Cožpak to není brilantní? Martov je nepochybně virtuos v maskování reformistických úvah, teorií a platform efektními frázemi, které vypadají marxisticky a revolučně! Kvůli téže „formulaci“, kterou zde Martov kritizuje, se F. Dan obořil na lidi, kteří se prý „chtějí drát někam, kde už jednou byli poraženi!“ J. Larin napsal, že se dělnická třída nemusí organizovat „v očekávání revoluce“, ale jednoduše proto, aby mohla „energicky a plánovitě hájit své specifické zájmy“. A tu náhle Martov učinil objev: formulace prý má tu vadu, že v ní *chybí moment rozhodujícího střetnutí tříd*. To je prostě skvělé!

Ovšem kromě komičnosti se tato Martovova fráze vyznačuje ještě něčím jiným. Martov se vyjádřil s vyhýbavostí přímo virtuózní. Neřekl, *které třídy má na mysli*. Předtím mluvil o statkářích a buržoazii. Dá se tedy předpokládat, že mluví o rozhodujícím střetnutí *pouze* mezi statkáři a buržoazií. Jen za *takového* předpokladu můžeme citovaná Martovova slova „brát vážně“. Ovšem *takový* předpoklad zároveň Martova víc než jasně usvědčuje z toho, že hlásá anebo hájí liberální dělnickou politiku.

V naší formulaci prý „chybí moment rozhodujícího střet-

nutí“ mezi třídou statkářů a buržoazií! Račte prominout, ale v naší formulaci se přímo, konkrétně a přesně mluví o „*drobných sporech*“ mezi těmito třídami. Z našeho hlediska jsou totiž spory mezi těmito třídami *podružné*. Stěžejní význam má srážka *nikoli* těchto, nýbrž jiných tříd, o nichž se dále mluví ve zmíněné „formulaci“ neméně jasně a neméně konkrétně.

Celou otázku je tedy třeba formulovat jinak. Kdo zaujímá marxistické hledisko, nemůže očekávat vysvobození Ruska z „období po 3. červnu“ ani od čehokoli jiného pouze prostřednictvím „rozhodujícího střetnutí tříd“. Nejprve si však musíme ujasnit historický smysl „období po 3. červnu“, abychom zjistili, *které* třídy v současném Rusku se mohou a musí (ve smyslu objektivní nevyhnutelnosti, a ne subjektivní vůle) rozhodujícím způsobem střetnout. Martov je zřejmě přesvědčen — stejně jako všichni likvidátoři —, že v Rusku dojde k rozhodujícímu střetnutí mezi statkářskou šlechtou a liberální buržoazií. (Poznamejme jen tak mimochodem, že pokud bude tento názor v návrhu platformy v časopisech Naša zarja a Dělo žizni vysloven *přímo*, prokáží tím likvidátoři dělnickému hnutí velkou službu, neboť tak dělníkům ujasní, oč tu běží; a pokud se v platformě těchto tiskových orgánů tento názor přímo *nevysloví*, pak to bude znamenat, že platforma je záměrně formulována tak, aby názory zamaskovala, že se platforma rozchází se skutečným ideovým obsahem toho, co oba časopisy hlásají.)

Myslíme si — a v naší „formulaci“ je to řečeno přímo —, že v Rusku *nedojde* k rozhodujícímu střetnutí mezi statkářskou šlechtou starého typu a liberální buržoazií, že střetnutí mezi těmito třídami jsou sice nevyhnutelná, ale jen ve formě „drobných sporů“, které v osudu Ruska *o ničem* „*nerozhodnou*“ a nepřinesou mu žádnou rozhodující, podstatnou změnu k lepšímu.*

* Z toho samozřejmě nevyplývá, že liberální buržoazie tvoří se statkářskou šlechtou „jednotlivou reakční masu“, že konflikty mezi

Ke skutečně rozhodujícímu střetnutí dojde mezi *jinými* třídami, a to na bázi buržoazní společnosti a v jejím rámci, tj. zbožní výroby a kapitalismu.

Oč se tento názor opírá? Jednak o teoretické úvahy, jednak o zkušenosti z let 1905—1907. V těchto třech letech zažilo Rusko tak ostré střetnutí mezi třídami, že se v světových dějinách ostrých třídních srážek rázem octlo na jednom z předních míst. A přece ani během těchto tří let v buržoazní společnosti, která tehdy neměla nejelementárnější podmínky a záruky buržoazní svobody, nebylo ono střetnutí mezi feudálními statkáři a liberální buržoazií neboli mezi buržoazií a starou vládní mocí ani ostré, ani rozhodující. Zato však došlo k ostrým a rozhodným, relativně ostrým a relativně rozhodným střetnutím mezi rolníky a statkáři, mezi dělníky a kapitalisty.

Čím se to dá vysvětlit? Především tím, že liberální buržoazie je ekonomicky příliš těsně spjata se statkářskými pozemkovými vlastníky, jejich zájmy se navzájem příliš prolínají, takže liberální buržoazie považuje pro sebe za nejbezpečnější a nejžádoucnější statkářské pozemkové vlastnictví pouze zreformovat, ale rozhodně ne zcela je zlikvidovat. Lepší je pozvolná, ba dokonce nepozorovatelná reforma než likvidace — tak uvažuje převážná většina příslušníků liberální buržoazie — a za *dané* hospodářské a politické situace v Rusku tato třída ani jinak uvažovat *nemůže*.

nimi nehrají v politice žádnou roli, že nemohou dávat impulsy demokratickému hnutí, že je možné tyto konflikty ignorovat. Podobné závěry by dovedly v zásadě správnou tezi ad absurdum, svědčily by o neschopnosti rozpoznat, nakolik je tato teze správná! Každý přece ví, že kdo nedovede rozpoznat hranice a podmínky toho, co je a není správné, dovádí „absolutní pravdu“ ad absurdum a dospěje obvykle k „absolutní nepravdě“: *summum ius — summa iniuria*. Připomeňme si tu například onen fakt z historie ruského marxismu, kdy byly na známém londýnském sjezdu^[227] hodnoceny liberální buržoazní strany v Rusku (s kadety v čele) právě tak, jak je to vyloženo v textu, ale přitom bylo uznáno za nezbytné „v zájmu politické výchovy lidu využít činnosti těchto stran“.⁵⁵

A dál: všimneme-li si například stávkového hnutí, zjistíme, že se v oněch třech letech rozvinulo v Rusku do takové míry, že něco podobného nezažila ani jedna z nejvyspělejších, nejkapitalističtějších zemí na světě. Proto liberální buržoazie *nutně* musela dospět k názoru, že je lepší pozvolná, ba dokonce nepozorovatelná reforma zastaralých pracovních podmínek než energické odbourání všeho starého: je lepší staré zachovat než s ním rázně skoncovat. Naproti tomu rolníkům a dělníkům jejich hospodářské postavení *nedovolovalo*, aby takto uvažovali: jejich ekonomické postavení je vhánělo do skutečně ostrých, skutečně rozhodných střetnutí. A mylí se ti, kdo smýšlejí jako narodnici o rolnících a jako Trockij o dělnících, že tato střetnutí už překračují meze buržoazní společnosti. Je ovšem nepochybné, že *tato* střetnutí a *jedině tato střetnutí* (pokud dosáhnou určitého stupně) mohou úplně odstranit a beze zbytku zničit *všechno* staré, zchátralé, předbурžoazní.

Ruští statkáři od Puriškeviče až po Dolgorukova vychovali a vychovávají naši liberální buržoazii v duchu takové servilnosti, zkostnatělosti a strachu před změnami, jaké dosud dějiny nepoznaly. Zato ruští rolníci *za dané* ekonomické a politické situace v Rusku reprezentují *buržoazní* vrstvu obyvatelstva, ze které období „střetnutí“, období buržoazních revolucí (v historicko-metodologickém smyslu toho slova) *vychovává* za usměrňující účasti dělníků buržoazii, která se uvedenými roztomilými vlastnostmi nevyznačuje. K čemu tato výchova povede, budeme moci říci teprve poté, až období buržoazních hnutí v Rusku skončí. Do té doby se však budou všechny pokrokové směry politického myšlení v Rusku nevyhnutelně dělit ve dva základní typy podle toho, zda tíhnou k hegemonii liberalismu, který se snaží Rusko přetvořit a obnovit je tak, aby to neškodilo Puriškevičům, anebo k hegemonii dělnické třídy, která za sebou vede nejlepší vrstvy rolnictva.

Řekl jsem „tíhnou“, protože nemůžeme u všech pokrokových směrů předpokládat uvědomělé pochopení tříd-

ních kořenů takové či onaké politiky. Marxisté však nemohou být marxisty, pokud tyto kořeny neodhalí, pokud nepochopí, že v důsledku objektivně daného poměru společenských sil je nevyhnutelná jak obrana specifických zájmů dělnické třídy, tak i příprava této třídy k její budoucí úloze v buržoazním Rusku právě v oněch dvou hlavních proudech: buď jít *za* liberalismem (který jde za Puříškeviči nebo v jedné frontě s nimi), anebo vést demokratické síly kupředu *bez ohledu* na kolísání, dezerci a věchovství liberalismu.

V I

Tím jsme dospěli až k otázce tolik diskutované „politiky levicového bloku“. Bez přehánění lze konstatovat, že Jurij Čackij a F. Dan zuřivě štvou proti politice levicového bloku; u druhého z obou těchto politiků je to celkem přirozené, neboť přece musí něčím zamaskovat, že zradil věc dělníků a kvůli bloku s kadety na jaře 1907 v Petrohradě rozštěpil dělnickou organizaci! Otázka politiky levicového bloku je ovšem zajímavá a důležitá zásadní otázka vůbec, nejen a ani ne především z hlediska volebních dohod (za nynějšího volebního zákona se vytvářel „levicový blok“ v praxi velmi zřídka), nýbrž i z hlediska celkového charakteru a obsahu veškeré volební propagandy a agitace. Základem a podstatou taktiky „levicového bloku“ je „přimět“ nejpočetnější demokratické masy u nás (rolnictvo a jemu blízké vrstvy nezemědělské maloburžoazie), „aby si vybraly mezi kadety a marxisty“, a razit linii „společných akcí“ dělníků a rolnické demokracie proti starému režimu i proti kolísající kontrarevoluční liberální buržoazii; tuto taktiku posvětil nejen průběh událostí roku 1905 (dělnické a rolnické hnutí), nejen hlasování „trudovické“ i dělnické skupiny v obou prvních dumách, ale i stanoviska různých stran k základním otázkám demokracie, zveřejňovaná v tis-

ku, a dokonce i stanovisko „rolnické skupiny“ ve *III.* dumě k agrární otázce (přestože jsou v této skupině početné pravicové síly!). Je známo, že návrh pozemkového zákona^[72], který ve *III.* dumě předložilo 43 rolníků, je mnohem demokratičtější než návrh kadetů, liberálů^[210], což přiznali i sami kadeti!

Nelze pochybovat o tom, že likvidátoři odmítají „politiku levicového bloku“ právě v tomto všeobecném, principiálním smyslu. Stejně tak nelze pochybovat, že odmítat politiku levicového bloku znamená zrazovat věc demokracie. Na světě neexistovalo *ani jediné* buržoazní osvobozené hnutí, které by neposkytovalo příklady a vzory taktiky „levicového bloku“, přičemž *všechny* vítězné momenty těchto hnutí *vždy* souvisely s úspěchy této taktiky, s vedením boje touto cestou, proti kolísání a zradě liberalismu. Právě „taktika levicového bloku“, právě spojenectví městského „plebsu“ (= dnešního proletariátu) s demokratickým rolnictvem byly zdrojem rozmachu a síly anglické revoluce v 17. a francouzské revoluce v 18. století. Marx a Engels o tom nesčetněkrát mluvili nejen v roce 1848, ale i mnohem později. Abychom tu znovu neopakovali už mnohokrát uváděné citáty, připomeňme si Marxovu korespondenci^[137] s Lassallem z roku 1859. O Lassallově tragédii Sickingen^[100] Marx napsal, že kolize, kterou hra předvádí, „je nejen tragická, nýbrž je to tragická kolize, na kterou právě zašla revoluční strana v letech 1848 a 1849“. A Marx, který tu již zhruba načrtl *celou* linii budoucích neshod mezi lassallovci a eisenaušskými⁵⁶, vytýká Lassallovi, že se dopouští chyby, „když staví *luthеровsko-rytířskou* opozici výš než *plebejsko-müntzerovskou*“⁵⁷.

Teď nám nejde o to, zda Marxova výtky byla či nebyla správná, ale myslíme si, že zřejmě správná byla, i když se Lassalle proti ní energicky ohradil. Důležité je, že dávat přednost opozici „luthеровsko-rytířské“ (neboli v Rusku na počátku 20. století opozici liberálně statkářské) *před* „plebejsko-müntzerovskou“ (neboli v témž Rusku prole-

tářsko-rolnickou) opozicí považovali už Marx s Engelsem za očividnou chybu, za chybu u sociálního demokrata absolutně nepřípustnou!

Halasným hanobením a ostouzením taktiky levicového bloku se likvidátoři snaží přehlušit stěžejní zásadní otázku, jež se přitom dere do popředí: Je „politika levicového bloku“ závazná pro každou dělnickou stranu v každém buržoazně demokratickém hnutí? A protože nejsou schopni položit tuto otázku takto zásadně, zaplétají se do kuriózních rozporů a vyvracejí samy sebe. Příklad: týž L. Martov, který se bojí „levicového bloku“ jako moru, formuluje v „základních tezích platformy“^[144] agrární program takto: „Stejně jako dosud pokládáme za nejsprávnější, za nejméně bolestivé a pro kulturní vývoj za nejprospěšnější odejmout statkářskou půdu jejím dosavadním vlastníkům a odevzdat ji do rukou lidu.“ Nechtě se vyjádřil naplno a — běda! — dospěl až k nacionalizaci. To za prvé. A za druhé, když už tu Martov vyslovil správnou myšlenku (oproti svému kolegovi Čerevaninovi — viz jeho *věchovskou* knihu *Současná situace*^[296] z roku 1908), vyslovil přece myšlenku *levicového bloku*, neboť agrární program, který nastínil, je přece programem akcí *levicového bloku* jak proti starému režimu, tak *proti liberálním stranám kadetského typu!* „Přirozenost se nezapře!“

Agrární program, který L. Martov zformuloval, je takový, že se na něm mohou sjednotit (fakticky sjednotit, tj. shodnout se *nezávisle* na jakýchkoli „dohodách“) dělníci i trudovičtí rolníci s jejich narodnickými ideologickými vůdci. A zároveň tento agrární program *odděluje* dělníky a trudovické rolníky *od* kadetů (a od liberální buržoazie vůbec). A pokud ještě vedle tohoto zcela nesporného politického závěru uvážíte, že agrární otázka (otázka demokratické agrární reformy) je v našem osvobozeneckém hnutí prvořadá, pak zjistíte, že Martov byl *nucen* zformulovat taktiku „levicového bloku“ v *ústřední* otázce naší doby!

Jak a proč potkala našeho odpůrce „politiky levicového

bloku“ taková smůla? Z velmi prostého důvodu. Buď měl možnost otevřeně a jednoznačně *se zříci* starého programu, ale k tomu se neodhodlal, protože ještě „nedohodil“ udatného (v renegátství) Čerevanina a Larina. Nebo musel alespoň s přibližnou přesností zopakovat starý program — a z toho nevyhnutelně vyplývá „politika levicového bloku“. Takový už je trpký úděl našich likvidátorů!

V I I

Zbývá nám ještě upozornit na dvě důležitá místa v Martovově článku. „Při vzniku každého takového konfliktu uvnitř systému z 3. června“ (šlo o konflikty a třenice, které tento systém rozkládají a podlamují) „se musí dělnická strana snažit,“ píše Martov, „přimět majetné třídy k tomu, aby učinily takový či onaký krok k demokratizaci zákonodárství, k rozšíření konstitučních záruk a — což je pro nás nejcennější — k rozšíření sféry neomezené organizace lidových sil“ (Naša zarja, dvojčíslo 7/8, s. 50).

Tato Martovova formulace je velmi zdařilá. Je to ovšem právě formulace úkolů a linie liberální dělnické politiky. „Přimět majetné třídy, aby učinily krok“, „rozšířit sféru neomezené organizace práce“ — tyto Martovovy fráze přesně opakují *všichni* jen trochu vzdělaní a „evropským“ duchem prodchnutí liberální buržoové na celém světě. Rozdíl mezi liberální dělnickou politikou a marxistickou dělnickou politikou začíná *teprve* tam a tehdy, kde a kdy vidíme, že se dělníkům vysvětluje, jak nedostatečná, nespokojivá a podvodná je výše citovaná liberální formulace. A pokud nechceme budovat liberální dělnickou stranu, pak bychom měli úkoly a snahy dělnické strany definovat (přibližně) tak, že je nutné přimět nemajetné třídy, aby učinily krok ke změně *právě oné* „sféry“, kterou liberálové slibují „rozšiřovat“, a k jejímu nahrazení *zásadně* jinou „sférou“.

Pro zajímavost ještě dodejme, že sám L. Martov v po-

známce k citovanému místu o své formulaci podotýká: „Tato formulace se přirozeně stěží vyhne obvinění z oportunistu a legalismu za každou cenu.“ A co myslíte, čím se snaží Martov toto obvinění vyvrátit? Tím, že se odvolává na článek^[235] N. Rožkova v 171. čísle listu Obskaja žizň⁵⁸. Z tohoto článku cituje Martov pět velmi nezdařile formulovaných a nesrozumitelných řádek o „legálních politických sdruženích“. My jsme tento článek nečetli. Dejme tomu, že se v něm Rožkov zasazuje o „legální stranu“. Ale k čemu to potřebujeme vědět, když nám teď jde o *Martovovu* formulaci *liberální dělnické politiky*?? Odkdy se stalo zvykem ospravedlňovat *tu* či *onu* vlastní chybu poukazováním na *jinou* chybu *jiného autora*?

Celkového *ducha* Martovova článku vyjadřuje ovšem nejvýrazněji a nejlépe tato tiráda ze závěrečného odstavce závěrečné kapitoly:

„Celou volební kampaň musíme vést pod praporem boje proletariátu za svobodu jeho politického sebeurčení, boje za právo mít vlastní třídní stranu a svobodně rozvíjet svou činnost, za účast proletariátu v politickém životě jako samostatné organizované síly. Tomuto principu (Slyšte!) je třeba podřídit jak obsah volební agitace, tak i metody volební taktiky a předvolební organizační práce.“

To jsou slova *přesně* vyjadřující „princip“, který určuje „obsah“ celé volební agitace (a celé politiky) likvidátorů! Jenže *takováto* formulace „principu“ prozrazuje, že hezká slova o tom, že „nehodláme okleštovat, zříkat se“, kterými Martov konejšil marxistického čtenáře, jsou jen a jen slova, prázdná slova. Podstatné je to, že uvedený princip je principem liberální dělnické politiky.

Liberální buržoa dělníkům říká: Máte právo bojovat, musíte bojovat za svobodu *svého* politického sebeurčení, za právo mít *vlastní* třídní stranu, svobodně rozvíjet svou činnost, za *účast* v politickém životě jako samostatná organizovaná síla. A právě tyto principy liberální, vzdělané či radikální — použijeme-li anglického nebo francouzského

termínu — buržoazie servíruje Martov dělníkům pod vině-
tou marxismu.

Marxista dělníkům říká: Abyste mohli skutečně a úspěš-
ně bojovat za svobodu „svého“ politického sebeurčení,
musíte bojovat za svobodu politického sebeurčení všeho
lidu, musíte lidu ukazovat důsledně demokratické formy
jeho státní existence, vymaňovat masy a nevyspělé vrstvy
pracujících z vlivu liberálů. Aby vaše strana skutečně byla
na výši svých třídních úkolů, aby rozvíjela skutečně třídní,
a ne cechovní činnost, k tomu je zapotřebí, aby se nejen
účastnila politického života, ale aby též usměrňovala —
navzdory kolísavosti liberálů — politický život a iniciativu
širokých vrstev k úkolům vyššího stupně, než jaké před nimi
vytyčují liberálové, k podstatnějším a dalekosáhlejším cí-
lům. Kdo však připoutává svou třídu k „samostatnému“
koutěčku v její „činnosti“ na kolbišti, jehož meze, formu
a charakter určují nebo připouštějí liberálové, ten nechápe
úkoly své třídy. Úkoly třídy chápe jen ten, kdo zaměřuje
pozornost (vědomí i praktickou činnost atd.) na takové
přebudování tohoto kolbiště, všech jeho forem a celého
jeho charakteru, které by se nedalo omezit normami libe-
ralismu.

V čem je rozdíl obou těchto formulací? *Mimo jiné* právě
v tom, že první formulace *vylučuje* myšlenku „hegemonie“
dělnické třídy, zatímco druhá tuto myšlenku vyjadřuje
právě záměrně; první formulace je soudobou, nejnovější
variantou starého „ekonomismu“ („pro dělníky hospodář-
ský, pro liberály politický boj“), druhá se snaží zcela z hlav
vymýt jak starý „ekonomismus“, tak i „neoeconomis-
mus“.

Teď nám zbývá odpovědět ještě na poslední otázku:
V čem je rozdíl mezi Levickým a Martovem? V tom, že
Levickij patří k mladé, nové generaci likvidátorů, že není
spoután tradicemi ani vzpomínkami na staré časy. Proto
s takovým upřímným mladickým zápalem a otevřeně pro-
hlašuje: „Nikoli hegemonii, *nýbrž* třídní stranu!“^[102] Na-

proti tomu Martov „už toho má hodně za sebou“, spolupracoval kdysi se starou Jiskrou a spojují se v něm staré tradice, které z něho ještě úplně nevyrchaly*, s novým likvidátorstvím, které dosud není dost odvážné. Proto se tak horlivě zapřísahá a dušuje slovy: „Nic neoklešťovat, ničeho se nezříkat“, ale potom, po dlouhých, velmi dlouhých myšlenkových oklikách se najednou prořekne, že „princip“ celé volební agitace musí být likvidátorský.

A právě „princip“ volební kampaně je to nejdůležitější.

*Prosvěščenije, č. 1 a 2
prosinec 1911 a leden 1912
Podepsán K. Tulin*

Podle časopisu Prosvěščenije

* Přesněji je třeba říci, že obsah, ideové jádro těchto tradic už z Martova vyrchaly, ale zůstala slova a zvyk mít „slušnou vizitku“ „nesmiřitelného internacionalisty“.

PRVNÍ SVĚDECTVÍ O VYJEDNÁVÁNÍ KADETŮ S MINISTRY

Lidé, kteří před šesti nebo pěti a půl lety bili na poplach, že kadeti vyjednávají s ministry, a to zejména o ministerských křeslech, pocítují teď zajisté hluboké zadostiučinění. Historická pravda se hlásí o slovo a vychází najevo, i když někdy zcela odjinud, než bychom očekávali. Na veřejnost nyní začínají prosakovat různá svědectví a „zainteresované“ osoby (a strany) se marně snaží je umlčet a ututlat. S naprostou jistotou už můžeme prohlásit, že tato odhalení budou postupně potvrzovat a nakonec úplně potvrdí oprávněnost našich tehdejších invektiv proti kadetům.

O první odhalení se přičinil Vitte ve své polemice s Gučkovem. Cíl i charakter Vitteho vystoupení je veskrze nízký: je to intrikánství nejhoršího druhu, snaha podrazit svému protivníkovi nohy a dostat se co nejbliž k ministerskému křeslu — o nic jiného Vittemu nejde. Ale jak známo, když se dva ničemové perou, poctiví lidé z toho vždy něco vyteží, a perou-li se tři ničemové, vzejde z toho patrně užitek ještě větší.

Na Vitteho dopisu^[18] bylo samozřejmě nejpodstatnější to, že v něm musel chtě nechtě konstatovat některé fakty, čímž umožnil (a vyvolal potřebu) si tyto fakty ověřit dotazem u všech, kdo se na této aféře podíleli. Z Vitteho dopisu vyplývají tyto základní *fakty*:

1. Porady s Vittem se zúčastnili Šipov, Gučkov, Urusov, J. Trubeckoj a M. Stachovič, tj. vůdčí osobnosti stran kadetů, pokojné obnovy⁵⁹ a okřabristů.

2. „Na prvním zasedání porady došlo mezi hrabětem Vittem“ (citujeme z jeho dopisu) „a uvedenými významný-

mi veřejnými činiteli k zásadní shodě ve všech hlavních otázkách s výjimkou otázky jmenování ministra vnitra.“

3. „Hrabě Vitte prosazoval jmenování Durnova, kdežto ostatní přední činitelé, s výjimkou knížete Urusova, se vyslovovali proti jeho jmenování. Kníže Urusov přemlouval své kolegy na poradě, aby vzhledem k tíživé situaci a neodkladnosti rozhodnutí souhlasili s jmenováním Durnova, a sám, aby šel příkladem vstříc, prohlásil, že je ochoten přijmout funkci Durnovova náměstka... Na dalším zasedání Šipov, Gučkov a kníže Trubeckoj prohlásili, že nemohou vstoupit do vlády, v níž bude Durnovo...“

4. Za kandidáta byl navržen Stolypin, ale ani na něm se účastníci porady neshodli — někteří byli pro, kdežto jiní proti němu.

A jaké opravy vnesl do tohoto vylíčení situace Gučkov? Potvrdil, že „horlivým obhájcem kandidatury Durnova byl kníže Urusov, pozdější člen I. státní dumy“. Vitte podle Gučkova váhal a v jednu chvíli byl ochoten od Durnova ustoupit, protože se proti němu v tisku chystaly různé demaskující a kompromitující články. „Toto vše,“ dodává Gučkov, „se odehrávalo ihned po vyhlášení Manifestu ze 17. října, kdy vládla dalekosáhlá, ba řekl bych až bezuzdná svoboda tisku.“

Vyjednávalo se dlouho: Gučkov píše o „úmorných dnech vleklého vyjednávání“^[51]. Avšak o Stolypinovi se prý „nikdo nevyjádřil odmítavě, jak píše hrabě Vitte“. Tehdejší celkovou situaci charakterizuje Gučkov takto: „Teď se najeďnou vynořila spousta ‚zachránců‘ vlasti... Ale kde byli tenkrát?... Mnozí z nich nebyli tehdy ještě rozhodnutí, na kterou stranu barikády se postavit.“

To jsou stěžejní body usvědčení Vitteho a Gučkova; podrobnosti přirozeně ponecháváme stranou. Historická pravda z nich však vychází najevo v zcela jasných obrysech: 1. *v tomto nanejvýš závažném okamžiku dějin Ruska nebyly mezi kadety a oktabristy názorové rozdíly*; 2. „mnozí“ (z buržoazních činitelů a patrně i mnozí z ministrů — podle „jemné“

Gučkovovy narážky) „nebyli tehdy ještě rozhodnuti, na kterou stranu barikády se postavit“. Faktem však zůstává, že se scházeli na poradu — a nejednou — lidé stojící *na určité* „*straně barikády*“. Ministři, okřabristé i kadeti stáli při poradách na téže straně barikády. Historická pravda nedovoluje ani pochybnosti, ani překrucování: šlo o porady, o vyjednávání mezi vládou a kontrarevoluční, liberální buržoazií.

Povšimněme si nyní počínání kadetů. Po odhalení Vitteho^[167] a Gučkova (dopisy obou přinesl petrohradský tisk 26. a moskevský tisk 27. září podle starého kalendáře) kadeti *zachovávají naprosté mlčení o své účasti* a pokoušejí se Gučkova jenom „dopálit“. Jak *Reč* z 28. září, tak i *Russkije vedomosti*⁶⁰ z téhož dne^[149] „dopalují“ Gučkova právě tím, že prý byl později z kolegiality na straně Durnovových přívrženců, ale přitom *neuverejňují žádnou opravu ani dementi historických faktů*. Třetí ničema doufá, že spor mezi Vittem a Gučkovem odvrátí pozornost od něho samého!

A tu se okřabristé začínají „mstít“ Vittemu i kadetům současně. V listu *Golos Moskvy* ze 14. října (po dvou týdnech čenichání okřabristů a zbabělého a podlého mlčení kadetů!) se náhle objevuje „informace“ pod titulkem *Spojenectví hraběte Vitteho a P. N. Durnova s kadety*^[263]. A z nového usvědčujícího materiálu se dovídáme: 1. J. Trubeckoj byl tehdy členem kadetské strany. 2. „Kníže Trubeckoj ve snaze vyhnout se nedorozumění pokládal za svou povinnost upozornit hraběte Vitteho, že bude o všech svých jednáních s významnými veřejnými činiteli“ (je pochopitelné, že dělnické a rolnické demokraty nepovažují okřabristé ani kadeti za „významné činitele veřejného života“: v říjnu 1905 zřejmě byli dělníci a rolníci „činiteli“ stojícími *mimo* veřejný život!) „informovat předsednictvo své strany, které se denně schází k projednávání běžných záležitostí v bytě profesora Petražyckého.“ 3. Proti Stolypinově kandidatuře se zvlášť energicky postavil pan Petrunkevič, který prohlásil, „že v krajním případě (sic!)

bude třeba hraběti Vittemu doporučit, aby jmenoval ministrem vnitra raději Durnova než Stolypina. Ostatní činitelé kadetské strany se s Petrunkovičovým názorem ztotožnili a kníže Trubeckoj byl pověřen, aby hraběti Vittemu sdělil závěr, k němuž dospěli významní veřejní činitelé shromáždění v bytě Petražyckého“. A Trubeckoj se druhý den ráno skutečně rozjel k hraběti Vittemu a přesně mu reprodukoval názor předsednictva kadetské strany na oba kandidáty.

Potvrdil J. Trubeckoj, co se tu o něm tvrdí? Zcela a beze zbytku: zprávu otištěnou v deníku Golos Moskvy označil za „*náprsto přesnou*“, a to jak v rozhovoru s dopisovatelem listu Novoje Vremja⁶¹ (číslo z 15. října), tak v rozhovoru s *dopisovatelem Reči* (číslo z 19. října). „Slovo ‚předsednictvo‘,“ prohlásil Trubeckoj, „*je snad užito nevhodně*, spíš by se mělo říci vůdcové strany (kadetů).“ A druhá, stejně nepodstatná „oprava“ Trubeckého se týká toho, že k Vittemu „možná nejel hned druhý den ráno, ale až za dva nebo tři dny“. A nakonec ještě Trubeckoj dopisovateli listu Reč sdělil:

„Ještě bych se rád ohradil proti jednomu Gučkovovu tvrzení. Gučkov prohlásil, že zmínění činitelé nevstoupili do vlády jenom kvůli Durnovovi. Není tomu tak docela (ne tak docela!), pokud jde o mne, a nemýlím-li se, také o Šipova. Já i Šipov jsme souhlasili se vstupem do vlády pod podmínkou, že bude nejprve vypracován její program, kdežto Vitte nás přesvědčoval, abychom do vlády vstoupili bez této podmínky. V tom jsme se právě lišili od Gučkova, který si takovou podmínku nekladal, pokud se pamatuji.“ Všimněte si, jak opatrně se tu pan Trubeckoj vyjadřuje: „ne tak docela“, „pokud se pamatuji“!

Pan Petrunkevič^[182] se k celé záležitosti vyjadřuje v *Reči* z 19. října — *tři týdny* poté, co se o ní začalo na veřejnosti mluvit!! A všimněte si, *jak* se k tomu vyjadřuje.

Začíná dlouhou úvahou (na 27 řádek), že se člověk stěžl může spoléhat na paměť a že poznámky si dělal pouze Šipov.

Jaký smysl má tato úvaha? Chcete, aby se veřejnost dověděla pravdu co nejdřív a celou? Pak není nic snazšího než *vyjmenovat všechny* zúčastněné a vyptat se jich. Pokud však nechcete, aby se veřejnost dověděla pravdu o *vaší* straně, pak je zbytečné odvolávat se na Šipova a hrát si na schovávanou.

Na dalších 27 *řádcích* následuje úvaha o tom, jak prý si oktábristé potrpí na různé „kachny“. Ale k čemu je taková úvaha, když přece Golos Moskvy jmenoval *osobu*, která informaci potvrdila?? Pan Petrunkevič se zjevně snaží pohřbít prostou a jasnou otázkou pod hromadu publicistické a diplomatické hlušiny. Takové počínání *není čestné*.

Následuje 20 *řádek* jízlivostí na adresu pana Trubeckého: prý „pokud si osobně vzpomíná“ — jinak než osobně si nikdo vzpomínat nemůže! —, kníže o tom „*nikomu neřekl ani slovo*“, což Petrunkevič zdůrazňuje zřejmě proto, aby Trubeckému vytkl indiskrétnost. Místo přímé odpovědi na otázku si kadeti začínají navzájem vytýkat indiskrétnost! Jaký jiný smysl *mohou* mít takové způsoby, než že prozrazují *rozmrzelost* kadetů nad jejich usvědčením, prozrazují, jak se pokoušejí celou věc *ututlat* (příště se, kníže, vyvarujte indiskrétnosti).

Po čtyřiasedmdesátirádkové předmluvě konečně přicházejí ke slovu věcné námitky: 1. Předsednictvo kadetské strany bylo v Moskvě, a tudíž se nemohlo scházet u Petražyckého; 2. Petražycki „v té době nepatřil k osobnostem rozhodujícím o záležitostech strany“; 3. „někteří členové (předsednictva kadetské strany), kteří byli v té době v Petrohradě, nebyli zmocněni k jakýmkoli vyjednáváním, natož aby uzavírali spojenectví s hrabětem Vittem, s panem Durnovem nebo s kýmkoli jiným“; 4. „Já osobně“ (pan Petrunkevič) „jsem byl u Petražyckého *jedinkrát*“ (podtrženo panem Petrunkevičem), „a tehdy se skutečně diskutovalo o možnosti kandidatury knížete J. Trubeckého za ministra lidové osvěty, ale všichni přítomní se shodli na tom, že kníže může nabízenou funkci přijmout jen s tou pod-

mínkou, že celá vláda předloží jasný a určitý program plně odpovídající současné politické situaci a že to bude vláda, k níž by „společnost“ mohla mít důvěru.“ (Zde si ovšem připomeňme, *co* rozumějí *všichni* účastníci diskuse slovem „společnost“ — dělníci a rolníci k ní podle nich *nepatří*.) „Je docela možné, že se přitom hodnotily osobní i politické vlastnosti různých kandidátů, včetně Durnova a Stolypina, ale ani já, ani nikdo z přítomných, na něž jsem se obrátil, si nevzpomínají, že by při té příležitosti někdo vystoupil tak zaníceně, že by to všechny přítomné přesvědčilo.“

Takhle vypadá celé věcné „dementi“ pana Petrunkeviče, který pak na dalších 48 rádcích připojuje ještě řadu dalších jízlivostí na adresu Trubeckého: že prý mu asi selhala paměť, že kadetská strana neuzavřela spojenectví s Durnovem a že „svému členovi knížeti Trubeckému nedala souhlas k tomu, aby vstoupil do vlády, kterou strana nemohla podporovat“.

Dopisy^[183, 287] Trubeckého a Petrunkeviče v Reči z 27. října už nepřinášejí nic nového: Trubeckoj trvá na tom, že právě Petrunkevič „radil, aby se dala Durnovovi přednost před Stolypinem“, kdežto Petrunkevič to popírá.

Jaký závěr z toho všeho můžeme tedy vyvodit?

Pan Petrunkevič prohlásil, že někteří členové předsednictva, kteří byli v Petrohradě, *nebyli zmocněni k jakýmkoli vyjednáváním*, ale *fakt*, že se vyjednávalo, proti své vůli potvrzuje. „Na poradě u Petražyckého,“ píše sám pan Petrunkevič (Reč, 27. X.), „jsme rokovali o kandidatuře knížete Trubeckého.“

To tedy znamená, že *se vyjednávalo*. A jestliže „strana“, jak píše též pan Petrunkevič, „nenechala projít“ Trubeckého, *znamená to*, že vyjednávání *probíhalo jménem strany!*

Pan Petrunkevič s obdivuhodným mistrovstvím vyvrací sám sebe. Nevyjednávalo se, ale... ale konala se „porada o kandidatuře“! Předsednictvo strany nezasedalo, ale... ale strana přijala usnesení! Takové ubohé vytáčky jsou typické pro lidi, kteří se marně pokoušejí *skrýt za ostatní*.

Nebylo by skutečně jednodušší vyjmenovat *všechny* účastníky porady, než přesně ocitovat usnesení „předsednictva“ či strany či vedoucích činitelů, než předložit údajně jasný a údajně určitý program, který kadeti (údajně) požadovali od Vitteho vlády? Jenže v tom je právě neštěstí našich liberálů, že *nemohou* říci pravdu, že *se jí bojí*, protože by je mohla *zahubit*.

Proto se uchylují ke všem těm trapným a malicherným úskokům, vytáčkám a výmluvám, které ztěžují (přinejmenším nepozornému čtenáři) ujasnit si historicky mimořádně závažnou otázku, jaký byl vztah liberálů k vládě v říjnu 1905.

Proč pravda přivádí kadety do záhuby? Protože fakt vyjednávání, stejně jako okolnosti a podmínky, za nichž se vyjednávalo, vyvracejí báchorku o „demokratismu“ kadetů a dokazují kontrarevoluční charakter jejich liberalismu.

Cožpak by skutečně demokratická strana vůbec mohla vyjednávat s takovým člověkem, jako byl Vitte, a navíc v takové době, jako byl říjen 1905? Ne, nemohla. Taková vyjednávání nutně vyžadovala určitou společnou základnu, zejména společnou základnu kontrarevolučních snah, nálad a záměrů*. A o čem jiném se mohlo s Vittem vyjednávat než o tom, jak skoncovat s demokratickým, masovým hnutím?

A dále. I kdybychom třeba jen na okamžik připustili, že kadeti vyjednávali *nikoli bez* demokratických záměrů, cožpak by mohla taková demokratická strana zamlčet lidu tato vyjednávání, když byla přerušena? Rozhodně ne. Právě tady se projevuje rozdíl mezi kontrarevolučním li-

* Viz skvělou charakteristiku *této* společné základny v člancích samotného pana Miljukova (Rok boje) a v článku J. K. Z dějin ruského liberalismu^[91], které byly uveřejněny ve sborníku Zarnicy [Blýskání na časy], Petrohrad 1907. „Demise hraběte Vitteho znamená ztrátu poslední naděje na dohodu,“ napsal pan Miljukov 18. dubna 1906, čímž zcela jasně a otevřeně přiznal, že *dohody* existovaly a existovaly i *naděje*, takže mělo smysl *opakovat* pokusy o dohodu.

beralismem a demokratiem, který si takovou charakteristiku nezasluhuje. Liberál *chce* dosáhnout větší svobody, *ale tak*, aby to nevedlo k posílení demokracie, nýbrž aby mohl dál vyjednávat a sblížovat se se starou mocí a tím posilovat a upevňovat své vlastní pozice; proto liberál *nemůže* po přerušení těchto vyjednávání hovořit o nich veřejně, neboť by pro něj bylo velmi těžké vyjednávání znovu obnovit, „vydal by se napospas“ demokracii a musel by se pak rozejít s vládní mocí — a právě s ní není liberál schopen se rozejít. Kdyby se naopak do situace člověka vyjednávajícího s Vittem dostal demokrat a zjistil by, že vyjednávání k ničemu nevede, okamžitě by s tím vystoupil před veřejnost a udělal pánům Vittům ostudu, odhalil by jejich manévry a podnítl demokratické hnutí k dalšímu úsilí.

A ještě si všimněme otázky programu vlády a jejího složení. O složení vlády mluví všichni zúčastnění přesně a jasně: tomu a tomu bylo nabídnuto to a to křeslo. Avšak nikde nenajdete *ani jediné* jasné a přesné slovo o tom *hlavním*, tj. o programu! O jaké křeslo se kdo ucházel, na to se Trubeckoj i Petrunkevič pamatují dobře a veřejně to přetřásají. Ale jaký byl předložen „program“, o tom *žádný* z nich *nemluví!!* Že by to byla náhoda? Samozřejmě že ne! Je to důsledek (a nepochybný důkaz) toho, že „programové otázky“ zajímaly pány liberály až na posledním místě, že to byla jen a jen reklama, pouhopouhý „slovní balast“ — Vitte totiž ve skutečnosti nemohl mít žádný jiný program než posilovat dosavadní moc a oslabovat demokracii, a i kdyby kdovíco sliboval a prohlašoval, beztak by *dělal* pouze takovouto politiku, takže skutečně „palčivá“ byla pro liberály jediná otázka rozdělení křesel. Jenom proto mohl například Vitte *úplně* zapomenout na program (na kterém se podle jeho slov dokonce všichni v zásadě shodli!), kdežto na spor o to, kdo je lepší (nebo horší?), zda Durnovo, anebo Stolypin, se kupodivu pamatují všichni, všichni o něm mluví a všichni se přitom dovolávají toho či onoho výroku nebo argumentu té či oné osoby!

Šídlo v pytli neutajíš. A historická pravda se nakonec dostatečně jasně vyklube i ze záměrně zkreslovaných líčení tří nebo čtyř osob.

Veškerá liberální buržoazie v Rusku, od Gučkova až po Miljukova, který je nesporně politicky zodpovědný za Trubeckého, se hned po 17. říjnu odvrátila *od* demokracie k Vittemu. A není to náhoda, není to zrada jednotlivců, nýbrž je to přechod *třídy* na kontrarevoluční pozici odpovídající jejím ekonomickým zájmům. Jen z této pozice mohli kadeti vyjednávat s Vittem prostřednictvím Trubeckého v roce 1905, s Trepovem prostřednictvím Muromceva v roce 1906 atd. Kdo nepochopil rozdíl mezi kontrarevolučním liberalismem a demokracií, ten nemůže nic pochopit ani z jejích dějin, ani z jejích úkolů.

Prosvěščenije, č. 1
1. prosince 1911
Podepsán P.

Podle časopisu Prosvěščenije

TŘI INTERPELACE

Stenografické záznamy z jednání Státní dumy — dokonce i III. dumy — poskytují neobyčejně zajímavý a poučný politický materiál. Nebude nijak přehnané, řekneme-li, že příloha^[9] prodejného plátku Rossija⁶² má větší cenu než všechny liberální noviny dohromady. Liberální noviny totiž liberály přikrašlují, uhlazují jednoznačně ostře formulované otázky „pravice“, ale i představitelů skutečně lidových mas, neboli vždy a za všech okolností falešně hodnotí *podstatu* naší „vnitřní politiky“. Jenže těžiště všech sociálně ekonomických a politických úkolů dneška spočívá právě v tom, *jak se formulují* jednotlivé otázky, jak se hodnotí *podstata* věci.

Pokusme se to alespoň zčásti osvětlit rozborem diskuse kolem tří interpelací: o tajné policii, o hladu a o „prozatímním“ nařízení^[199] z roku 1881.⁶³

První schůzi nynějšího zasedání dumy zahájil okřabristický předseda projevem o Stolypinovi. Zajímavé bylo, že podle slov okřabristického předáka Stolypin „neúnavně usiloval o neustálý, byť i opatrný a obezřetný pokrok v politickém i společenském vývoji v Rusku“. To je ovšem jedinečné — Stolypin jako „pokrokář“! Ale proč tedy při celém tom dnešním správním systému, při dnešním státním zřízení a při zachování existence třídy, jejíž politiku Stolypin prováděl, nedošlo k žádnému *jinému* „pokroku“ kromě toho nynějšího, dnešního, který neuspokojuje dokonce ani okřabristy, nad tím se patrně zamyslel ne jeden demokratický čtenář Rodzjankova projevu. Bohužel však nikdo

z poslanců dumy, kteří projev vyslechli* a kteří se považují za demokraty, nepocítil potřebu objasnit *třídní* kořeny Stolypinovy formy „pokroku“.

Vhodná příležitost se k tomu naskytla zejména při diskusi o tajné policii.

Stolypin „věřil ctihodnému A. I. Gučkovovi,“ hřímal Markov II., „i jeho neméně ctihodným kolegům, kteří patřili v dumě ke středu. A za tuto svou důvěřivost zaplatil smrtí. Klid, kterého jsme se dožili, je klid hřbitova. Žádný jiný klid tu neexistuje (hlasy zleva: To je pravda!). Revoluce se znovu zvedá... Nenastalo uklidnění, ale revoluce se blíží. A revoluci musíme tvrdě čelit, čelit jí s nasazením všech sil a třeba i života (smích zleva), musíme ty lotry, ty fanatiky a padouchy všet! Toť vše, co jsem pokládal za nutné říci proti údajné naléhavosti této interpelace.“

Takto tedy zformuloval svůj postoj představitel statkářů.

Po Markovovi II. promluvil — už k podstatě interpelace — Rodičev. Mluvil jako vždy oslnivě. Ale názory tohoto výřečného liberála byly až neuvěřitelně ubohé liberální fráze, jenom fráze a nic víc! „Když ústřední výbor (okfabristů) o opozici prohlašuje,“ vykřikoval pan Rodičev, „že usiluje o vyvraždění svých politických odpůrců, pak je to nestoudná lež. Ale jsem ochoten vám tuto lež odpustit, odpřisáhnete-li, že skoncujete s tou hydrou, která uchvátila v Rusku moc, že skoncujete se špionokracií“ (viz stenografický záznam, s. 23, otištěno v listu Rossija, a s. 24, tamtéž, opět s „přísahou“).

* Z vystoupení Markova II. se dovídáme, že dělničtí poslanci nebyli v tu dobu přítomni. Nicméně se na ně Markov II. obrátil slovy: „Svůj postoj jste otevřeně dali najevo... vaše křesla zejří prázdnotou... Odešli jste... A i když vás proto nemám ve vážnosti, chápu to.“ Markov II. si v dumě velice často počíná jako úplný sprosták. Avšak z uvedených Markovových slov stejně jako z četných výroků jeho kolegů je zřejmé, že formuluje svůj názor přímo, z hlediska určité třídy. Taková přímost je obvykle stokrát cennější pro výchovu politického uvědomění mas než otrepané fráze liberálů, kteří si činí nárok na „nadtřídní“ stanovisko.

Efektní, efektní až „hrůza“! Rodičev je ochoten okřabristům odpustit, jestliže „odpřísáhnou“, že s tím vším skončují! Vždyť vy jste samá lež, pane tlachale! Jako byste nevěděl, že ani okřabristé, ani *vy* kadeti, i kdybyste se „upřísáhali“, nemůžete s žádným podstatným zlem *skoncovat!* Frázemi o „přísáhách“ v takové závažné otázce jenom *zatemňujete* politické vědomí mas, místo abyste do něj vnášeli jasno, *matete* lidem hlavy halasnými slovy, místo abyste jim klidně, prostě a jasně vysvětlovali, *proč* ta „hydra“ uchvátila, mohla a nutně musela uchvátit moc v Rusku.

A protože to pan Rodičev nevysvětluje, protože se bojí podívat se prostě a zpřímá na kořen a podstatu věci, neliší se od okřabristů především svým stanoviskem k problémům, neliší se od nich principiálně, nýbrž jen a jen svým řečnickým rozletem. Přečteme-li si jeho projev jen trochu pozorněji a jen trochu hlouběji se nad ním zamyslíme, zjistíme, že jeho autor stojí v podstatě na stanovisku okřabristů: *jedině* proto jim také může slibovat „odpuštění“, jestliže „odpřísáhnou“. Všechno to odpouštění, všechny ty přísahy jsou jen a jen komedie, kterou liberálové hrají, protože se bojí každé trochu důslednější demokracie. To je pravý důvod, proč Rodičev formuluje věci tak, jak je formuluje, proč mluví o „proporcionálnosti“, proč hájí Lopuchina atd. Pozice okřabristů se v podstatě *ničím* neliší od pozice liberálů.

Naproti tomu se zamyslete nad projevem Pokrovského II. Hned na začátku poukazuje na to, že interpelace, kterou on a jeho kolegové předložili, „je v podstatě zcela odlišná“ od interpelace okřabristů. A i když jsou v interpelaci Pokrovského II. a jeho kolegů některá nepřilíš zdařilá místa, na její *podstatnou* odlišnost bylo upozorněno právem. „Nás neznepokojuje to,“ řekl Pokrovskij II., „že tajná policie znamená pro vládu záhubu, což znepokojuje vás; nás znepokojuje to, že tajná policie, kterou si vláda pěstuje s vaší podporou, znamená záhubu pro naši zemi...“

A Pokrovskij II. se snaží *vysvětlit* — nikoli okázalými slo-

vy, nýbrž skutečně vysvětlit —, proč vládní moc tajnou policii potřebuje, jaké jsou třídní kořeny této instituce (třídních kořenů se „přísahy“ a „odpouštění“ netýkají). „Vláda, která se úplně odcizila společnosti,“ řekl Pokrovskij II., „vláda, která nemá ve společnosti žádnou oporu, protože se stala nepřítelem demokracie a sama je složena jen z ubohých zbytků vymřelé šlechtické třídy, se nutně *musela* (podtrženo námi) opevnit, oddělit se a izolovat od společnosti, a proto si vytvořila tajnou policii . . . A čím víc se dnes vzdává široké společenské hnutí, čím víc se do tohoto hnutí zapojují nejširší vrstvy demokracie, tím víc také vzrůstá význam a vliv tajné policie.“

Pokrovskij II. si zřejmě sám uvědomoval, že slovo „společnost“ tu přesně nesedí, a proto je začal nahrazovat *správným* slovem „demokracie“. Rozhodně je však třeba považovat za velmi záslužné, že se pokusil *objasnit* podstatu tajné policie, poukázat na její třídní kořeny a na její spjatost s *celým* státním zřízením.

I když si odmyslíme bezuzdné a nechutné frazérství pana Rodičeva, musí nám být rázem zřejmé, že se stanovisko Pokrovského II. a stanovisko Gegečkorihovi liší od stanoviska Rodičevů jako pšenice od koukolu. Na stanovisku dělnických poslanců bylo ze všeho nejpodstatnější, že důsledně vycházelo ze zásad demokratismu, ryzího demokratismu. Objasňovat hluboký rozdíl mezi skutečným demokratismem a kadetským liberalismem (liberalismem „společnosti“), který se neprávem ohání slovem „demokracie“, to je jeden z našich nejdůležitějších úkolů ve III. dumě vůbec, zvláště po období let 1906—1911 a zejména před volbami do IV. dumy.

Přejděme k druhé interpelaci, jež se týkala hladu. Jako první vystoupil pan Dzubinskij, jenže hovořil velmi špatně. Ne že by neuvedl přesvědčivé fakty, to ne, shromáždil fakty naprosto věrohodné a vyložil je prostě, jasně a pravdivě.

Ne že by necítil s hladovějícími, to ne, nepochybně s nimi soucítí. A ne že by opomenul kritizovat vládu, tu kritizoval neustále. Jenže nemluvil jako demokrat, nýbrž jako liberální úředník — a v tom je hlavní nedostatek jeho projevu, v tom je hlavní nedostatek celého postoje „inteligentů“ z Trudovické skupiny a tento nedostatek se ještě výrazněji projevuje například v protokolech I. a II. dумы. Dzjubinskij se lišil od kadetů jenom tím, že se v jeho projevu neozývaly kontrarevoluční tóny, které každý pozornější posluchač u kadetů vždy postřehne; Dzjubinskij v žádné ze svých formulací nepřekročil meze názorového stanoviska liberálního úředníka. Proto je jeho projev tak nesmírně bezbarvý, tak úmorně nudný, tak ubohý, zejména porovnáme-li jej s vystoupením jeho kolegy, rovněž člena jeho strany, rolníka Petrova III., ve kterém každý hned vycítí (jako téměř ve všech *rolnických* trudovicích z I. a II. dумы) opravdového, bytostného demokrata „celou svou duší“.

Všimněte si, čím pan Dzjubinskij začíná! Hovoří o hladu a začíná... čím byste řekli? — ustanovením o zásobování potravinami v souladu s „prozatímními směrnici z 12. června 1900“!!^[28] Okamžitě vycítíte, že tento člověk, tento politický činitel nelíčí své sugestivní dojmy o hladu z vlastních zkušeností, že je nezískal přímým pozorováním života mas a že o tomto životě nemá jasnou představu, že ji získal z učebnice policejního práva a že samozřejmě přitom sáhl po nejnovější a nejlepší učebnici toho nejliberálnějšího ze všech liberálních profesorů.

Pan Dzjubinskij kritizuje směrnice z 12. června 1900. Všimněte si ale, *jak* je kritizuje: „Téměř od samého vydání směrnic z 12. června 1900 sama vláda i veřejnost přiznávaly, že jsou tyto směrnice nevyhovující...“ Sama vláda uznává směrnice z 12. června 1900 za nevyhovující, což tedy znamená, že demokracie má za úkol opravit tyto směrnice tak, aby je sama vláda mohla „uznat za vyhovující“! Bezděčně se vás zmocní pocit, že na vás dýchlo

ovzduší provinčního ruského úřadu, „voní“ zatuchlinou, zaprášenou úředničinou. Před vámi sedí gubernátor, prokurátor, plukovník četnictva, stálý přisedlíci a dva liberální zemstevní činitelé. Liberální zemstevní činitel dokazuje, že by se měla poslat žádost, aby byly opraveny směrnice z 12. června 1900, neboť „sama vláda uznává, že jsou nevyhovující...“. Probůh, mějte slitování, pane Dzubinskij! K čemu je nám, demokracii, дума, jestliže i *do ní* budeme přenášet jazyk i mravy, způsob „politického“ myšlení i stanoviska k problémům, které se daly omluvit (pokud se daly omluvit!) před třiceti lety v provinčním úřadě, v teplém maloměšťáckém „hnízdečku“ — v pracovně liberálního inženýra, advokáta, profesora nebo zemstevního činitele. K tomu přece žádnou dumu nepotřebujeme!

Příslaví praví: „Řekni mi, s kým se stýkáš, a já ti řeknu, kdo jsi.“ Když člověk pročítá stenografické záznamy z jednání dумы, má chuť toto přísloví adresovat tomu či onomu poslanci v takto pozměněné podobě: „Ukaž mi, *ke komu* promlouváš z tribuny Státní dумы, a já ti povím, kdo jsi.“

Pan Rodičev například promlouvá vždy jako všichni kadeti k vládě a k oktábristům. Pan Rodičev je jako všichni kadeti vybízí k tomu, aby „přísahali“, a pod touto podmínkou je ochoten jim „odpustit“. Tato geniální Rodičevova fráze (kterou se nechtě vyjádřil pravdivě!) vlastně jedinečně vystihuje celého ducha politické pozice kadetů vůbec, ve *všech* dumách, ve všech významných vystoupeních kadetské strany v parlamentě, v tisku i v ministerských předpokojích. „Lež jsem ochoten vám odpustit, odpřísáhnete-li, že skončujete s hydrou, která uchvátila v Rusku moc.“ Tato slova by se měla vytesat na pomník, který už je načase panu Rodičevovi postavit.

Pan Dzubinskij však není kadet a nepatří ani k politicky nevzdělaným lidem, kteří považují kadety za demokratickou stranu; sám sebe nazývá trudovikem, narodnikem. Přitom ale v sobě nemá dost demokratického cítění, takže i z tribuny Státní dумы mluví jako úředník k úředníkům.

A protože mu toto cítění schází natolik, že není s to se obrátit k miliónům hladovějících rolníků, což je v Rusku možné právě z dumy a dosud téměř výhradně z dumy, promlouvá ke stovkám úředníků znalých směrnic z 12. června 1900.

„Směrnice z 12. června,“ tvrdí pan Dzubinskij, „měly ryze politický význam; měly zbavit veřejné zemstevní organizace pravomoci v záležitostech zásobování obyvatelstva a zcela ji soustředit v ruku vlády.“

„Směrnice z 12. června měly ryze politický význam...“ Jaký je tohle jazyk? Copak to z něj nečpí dávno odloženou veteší? Před nějakými pětadvaceti třiceti roky, v neblaze proslulých osmdesátých letech minulého století, používaly právě takového jazyka Russkije vědomosti, když kritizovaly vládu z pozice zemstev. Probudte se, pane Dzubinskij! Zaspal jste první desetiletí 20. století! Za tu dobu, co jste ráčil odpočívat, staré Rusko umřelo a zrodilo se Rusko nové. A s tímto novým Ruskem *se nedá* mluvit jazykem, který vládě vytýká „ryze politický“ význam jejích směrnic. Takový jazyk je navzdory všem dobrým úmyslům, způsobům a puntičkářské benevolenci mnohem reakčnější než jazyk reakcionářů z III. dumy. Je to jazyk lidí — či spíše provinciálního úředníka vystrašeného vším, co zavání „politikou“ —, kteří „politiku“ považují za něco jako zlý sen a touží po zásobovací kampani „bez politiky“. S dnešním Ruskem je však možné hovořit jedině tak, že se budete proti jedné politice dovolávat jiné politiky, proti politice jedné třídy stavět politiku jiné třídy nebo jiných tříd, proti jednomu politickému zřízení stavět jiné zřízení: to je abeceda nejen demokratismu, ale i toho nejomezenějšího liberalismu, pokud tyto politické termíny bereme vážně.

Celý Dzubinského projev je prodchnut týmž duchem jako jeho úvod. Dzubinskij mluví o oběžnících týkajících se vybírání daní, o daňovém šroubu, o daňových úlevách pro žence a rolnické vyjednavče, o tom, že osivo bývá k dispozici až po době setí, o poskytování půjček podle

počtu krav — protože vládě víc záleží na krmivu pro dobytěk než na výživě lidí —, o tom, že rolníci dávají přednost dvanáctiprocentnímu úroku z půjčky ve výši 75 000 rublů od soukromé banky před *byrokratickými průtahy* při vyřizování bezúročné půjčky ve výši 70 000 rublů ze státní pokladny, a v závěru pak cituje nadměru poučné dopisy z krajů, líčící, jaká nepředstavitelná bída tam panuje. Ale v celém tomto dobře míněném projevu není ani jiskřička demokratického cítění, ani špetka pochopení pro úkoly demokratické „*politiky*“. Z projevu pana Dzubinského zcela nepochybně vyplývá — a to chtěl patrně v dobré vůli dokázat —, že náš režim je prohnilý; smutné ovšem je, že si řečník vůbec nevšiml, jak z jeho projevu zároveň „*vyplouvá napovrch*“ i prohnilá morálka prohnilého liberálního úředníka.

Po Dzubinském a ještě jednom řečníkovi vystoupil hrabě Tolstoj, poslanec za Ufskou gubernii, který má sice na hony daleko k trudovickým názorům, ale přesto mluvil navlas stejně jako Dzubinskij: „Kvůli nějakým politickým důvodům, jimiž se vláda řídí, když systematicky zbavuje zemstvo účasti v záležitostech zásobování, trpí velká část prostého lidu...“ Oba projevy, Dzubinského i hraběte Tolstého, mohly být předneseny před dvaceti i před padesáti lety. Ožívá v nich ještě staré, ale naštěstí již mrtvé Rusko, v němž ještě neexistovaly třídy, které by si uvědomovaly nebo si začínaly uvědomovat rozdílnost „*politiky*“ různých vrstev obyvatelstva, které už se naučily nebo se začaly učit otevřeně a přímo bojovat za své protichůdné zájmy, Rusko „*prostého lidu*“ dole a liberálních zemstevních činitelů s většinou neliberálního úřednictva nahoře. Tehdy se jak „*prostý lid*“, tak i liberální zemstevní činitelé víc než ohně báli „*nějakých politických důvodů*“.

Prolistujte si několik dalších stran stenografického záznamu. Najdete tam projevy, jaké nemohly být v Rusku předneseny ani před padesáti, ani před dvaceti, ba ani před sedmi lety, posuzujeme-li je celkově. Vezměte si sou-

boj mezi Markovem II. a Petrovem III., mezi lidmi záměrně očíslovanými tak, aby bylo zřejmé, že máme před sebou typické představitele příslušných tříd, takové, jakých je mnoho. Markov II. útočí postaru, Petrov III. se brání, ale už *ne* postaru — přechází od obrany k útoku.

Markov II.: „Bezodůvodné a faktickou situací nijak nepodložené útoky se dají samozřejmě vysvětlit, ...protože ať ruská vláda udělá cokoli, vždy se najde někdo, kdo bude náš lid bouřit... V západních guberniích... se lidé dřou na pozemcích a dělají to, co u vás na Volze dělat nechtějí,“ (komu však řečník adresuje slova „u vás na Volze“, není úplně jasné, protože před ním mluvil jen trudovik Kropotov z Vjatecké gubernie; slova „u vás na Volze“ se zřejmě týkala *nikoli* poslanců dumy, ani *ničeho*, co je anebo bylo v dumě, nýbrž něčeho jiného), „protože na Volze se potlouká spousta flákačů, a na to se nesmí zapomínat... Víme, že tam máte mezi hladovějícími dost takových lidí, kteří skutečně potřebují pocítit, co to je hlad, aby začali pracovat a neflákali se.“

Petrov III., ačkoli není od Volhy, nýbrž z Permské gubernie, zareagoval takto: „Pánové, znovu připomínám, že pokud pan Markov II. sám není flákač, ať si nutně připomene dobu po roce 1905 a 1906, kdy páni statkáři dostali ze státní pokladny miliónové subvence. Jak si to máme vysvětlit? Především na tohle byste se měl rozpomenout, ale házet blátem po rolnících — na to jste právo neměl.“

Markov II. (ze svého místa): „Mírněte se, milý pane!“

Tak to vidíte, jak hulvátsky se chovají ti „druzí“ a „třetí“!

Jak málo zdrženlivosti prokázali v porovnání s tím způsobným a důstojným státnickým jazykem, kterým takoví Dzubinští dokazovali maršálkům šlechty nedokonalost zásobovacích směrnic z roku 1850... či vlastně z roku 1900! Jako bychom se ze spořádané pracovny spořádaného „veřejného činitele“ dostali náhle kamsi na tržiště, na ulici, do tlačenice, do vřavy. Kolik je v tom nezpůsobnosti, kolik

roznaru! Hned však uvidíte, jak zjednal „pořádek“ — ne snad předseda, kdepak! — spořádaný veřejný činitel, člen konstitučně demokratické strany pan Šingarjov. Ale nejprve si dokresleme obrázek dnešních mravů.

Petrov III.: „Tvrdí se, že když lidem dáte peníze na potraviny, zanesou je do krčmy. To není pravda, pánové! Jak tomu předejít — na kom to závisí? Vždyť dnes obyvatelstvo mnoha gubernií požaduje, aby se krčmy zavřely, ale nikdo se k tomu nemá. Ano, je to možné, že obyvatelstvo určitou část propije. Ale ať se Markov II. a ostatní podívají nejprve na sebe. Kolik propijete vy sami, páni šlechtici? Kdyby se to rozpočítalo na hlavu, ukázalo by se nejspíš, že propijete nesrovnatelně víc než rolníci... Dokud půda, která má patřit rolníkům, zůstává v rukou takových Markovů, Puriškevičů a spol., budou hladomorů samozřejmě pokračovat. A přitom tito pánové budou tvrdit, že hladomor vzniká z toho, že rolníci jsou flákači.“

Markov II. (ze svého místa): „Naši rolníci nehladovějí.“

Petrov III.: „Já se, pánové, domnívám, že nejúčinnějším prostředkem k odstranění všech hladomorů by bylo — vzít půdu z rukou těch, kdo ji neobdělávají, těch pánů, co ‚nejsou flákači‘, a dát ji těm, kdo ji obdělávají, ale dokud to neuděláte — a já bezpečně vím, že to neuděláte! — bude rolnické obyvatelstvo dál hladovět. A je samozřejmé, že takový boj, k jakému došlo v roce 1905, je pak nevyhnutelný, ale za to můžete vy, protože hladový člověk si nutně počíná jako zvíře, a v tomto ohledu vy sami doháníte obyvatelstvo k revoluci, k tomu, aby si násilím vzalo, co mu právem náleží.“

Kdyby byl předsedou III. dumy Muromcev, určitě by řečníkovi vzal slovo: alespoň v I. dumě takové nemístné řeči vždycky hned zatrhl. Místo nepřítomného Muromceva však zjednal „pořádek“ další řečník, Šingarjov. Markova II. výslovně pokáral za „jarmareční tón“ a Petrovovi III. udělil lekci, *jak* se sluší a patří polemizovat s Markovy. Markovův kolega z frakce Višněvskij prý „mluvil od srd-

ce“ — prohlásil pan Šingarjov — a vyslovil se pro přijetí interpelace. On sám, Šingarjov, prý ovšem „doufá, že vláda prokáže víc moudrosti než poslanec Markov ve svém projevu... Takovým pánům je zástupce ruského lidu povinen říci: Styďte se!“

Rodičev s Šingarjovem zkrátka Markova nadobro zostudili a Šingarjov svou příkladnou polemikou s Markovem zároveň úplně odrovnal i „třetího“.

Poslední z interpelací, jimž jsou věnovány tyto poznámky, byla interpelace týkající se „prozatímních“ směrnic ze 14. srpna 1881, tj. proslulého Nařízení o zesílené ochranně^[199], jež se po třicet let neustále obnovuje, takže má fakticky platnost ruské ústavy. Hlavní projevy k této interpelaci přednesli Těslenko a Miljukov, přičemž závěrečnou epizodou bylo „vyloučení Jellinka“, tj. vyloučení Těslenka z 15 zasedání kvůli citátu z Jellinka^[306] *bez ohledu* na Těslenkovo prohlášení, že jeho slova „měla jiný smysl, než jaký jim teď zřejmě chtějí přiřkládat ti, kdo si přejí hlasovat“ pro vyloučení.

Nebudeme se pouštět do podrobnějšího hodnocení této zajímavé epizody a připomeneme pouze, že dokonce i k této politicky tak jednoduché a jasné otázce, jakou je Nařízení ze 14. srpna 1881, dokázal vůdce kadetské strany Miljukov v plném „lesku“ zaujmout specificky kadetsky omezené a falešné stanovisko. „Pánové,“ hřímal Miljukov, „není palčivější otázky, než je ta, kterou jsme tu rozvířili, neboť tady tkví hlavní, nejzákladnější rozpor ruského života,“ (pokud se dá rozpor mezi papírem a životem v Rusku označovat za rozpor ruského života) „tady tkví rozpor mezi existující formou státního zřízení a metodami státní správy...“

To není pravda, pane Miljukove! Právě Nařízení ze 14. srpna 1881, právě jeho třicáté jubileum, právě jeho „svérázný“ „právní charakter“ dokazuje, že mezi „exis-

tující formou státního zřízení“ a metodami státní správy panuje *naprostá* shoda a vůbec ne „rozpor“. *Právě tím*, že pan Miljukov spatřuje rozpor právě tady, že se pokouší vykonstruovat propast mezi „zřízením“ a „správou“, de-graduje svou kritiku zla z úrovně demokratického boje na úroveň liberálních zbožných přání. Právě tím, že slovy fiktivně vytváří propast mezi tím, co spolu v životě *nerozlučně* souvisí, podporuje Miljukov právnické a státoprávní fikce, které *usnadňují* ospravedlňovat zlo a zastírají jeho skutečné kořeny. Právě tím se Miljukov dostává *na pozici oktábrismu*, který také neodmítá zlo, ale snaží se odstranit *formální* rozpory, nikoli však *reálnou* všemohoucnost byrokracie zdola nahoru a shora dolů.

Jako opravdový kadet si Miljukov nejen nevšiml, že se v pozici „demokrata“ beznadějně zapletl, že uvažuje oktábristicky, ba dokonce že *je pyšný* na své „státnické“ stanovisko. Hned za ocitovanými slovy v jeho projevu čteme:

„Tento rozpor je, pánové, natolik zřejmý, že se na něj dokonce i z vašeho středu“ (pan Miljukov samozřejmě promlouvá jen k „vedoucí straně III. dумы“, k oktábristům) „již nejednou, ba dosti často poukazovalo, zato jen velmi zřídka se šlo až k podstatě, až ke kořeni, k prapříčině, o které dnes mluvíme. Nač jste se obvykle omezovali v diskusích o rozporu mezi zřízením a státní správou? Na konstatování, že nešvary administrativy se nedají odstranit najednou...“ (správné konstatování, pokud... pokud se nemíní odstranit vůbec celá „administrativa“, což si nepřejí ani kadeti) „...odvolávali jste se na to, že místní administrativa nerespektuje centrální pokyny, pokyny ústřední moci, ale přitom jste se zmohli nanejvýš na to, že jste ústřední instituci vytýkali, že její pokyny nejsou vždy správné. Vy jste tuto otázku posuzovali vždy z hlediska faktů, kdežto my ji posuzujeme z hlediska práva.“

Jak velkolepě vyvracíte sám sebe, pane Miljukove! Oktábristé *mají pravdu*, úplnou a naprostou pravdu, když poukazují na těsné a nerozlučné, nanejvýš těsné a nanejvýš ne-

rozlučné sepětí ústřední moci s místní administrativou. Z toho je však třeba vyvodit demokratický závěr, neboť po tom všem, co Rusko ví o Tolmačovovi, Dumbadzem, Rejnbotovi, Iliodorovi, o Gercenštejnových vrazích atd., by bylo směšné toto sepětí popírat. A vy z toho děláte ve své polovičitosti naivní „otázku práva“! Kdo však bude určovat rozsah tohoto práva? Jak chcete dosáhnout „dohody“? Co je to politické právo, ne-li formulace, registrace vzájemného poměru sil? Opisujete své definice práva ze západoevropských učebnic, které *zaznamenaly* to, co vyplynulo jako výsledek z celého období dlouhých bojů na Západě, jako výsledek poměru sil, který se ustálil (dříve než zásadně jiná hnutí dělnické třídy) mezi různými vrstvami západní buržoazie, západního rolnictva, západních feudálních statkářů, vládní moci atd. V Rusku toto období teprve začalo, u nás tato otázka vlivem daných historických okolností *vyvstává* právě jako otázka „faktu“, ale vy před tímto přímým a jasným stanoviskem couváte, strkáte hlavu do písku a jako pod kouzelnou čapku, která dělá člověka neviditelným, se schováváte za fikci „práva“. Vaše hledisko je hledisko liberálního úředníka, a ne demokrata!

Prosvěščenije, č. 1
prosinec 1911
Podepsán Petrohradán

Podle časopisu Prosvěščenije

Není tomu ještě tak dávno, co prodejní pisálkové pod dojmem loňské úrody sebevědomě prorokovali blahodárné důsledky „nového agrárního kursu“ a hned po nich někteří naivní lidé vytrubovali, že prý v našem zemědělství nastal obrat, že v něm dochází v celém Rusku znovu k vzestupu.

Nyní však hlad a neúroda, které postihly málem polovinu Ruska právě k pátému výročí vládního výnosu z 9. listopadu 1906⁶⁴, velmi názorně a přesvědčivě dokazují, kolik vědomé lži nebo dětinské prostomyslnosti se skrývalo v nadějích vkládaných do Stolypinovy agrární politiky.

Dokonce i podle vládních propočtů, o jejichž přesnosti a „skromnosti“ podaly důkaz předešlé hladomory, postihla katastrofální neúroda 20 gubernií; 20 miliónů lidí „má právo na poskytnutí pomoci potravinami“, tj. otéká z hladu a jejich hospodářství je úplně na mizině.

Kokovcov by nebyl ministrem financí a hlavou kontrarevoluční vlády, kdyby „povzbudivě neprohlašoval“: O žádné neúrodě se nedá mluvit, jen jsme letos měli „slabší úrodu“; hlad „není příčinou nemoci“, ale naopak od nich „mnohdy pomáhá“ a povídačky o strádání hladovějících nejsou nic víc než novinářské kachny, jak to výmluvně dosvědčují gubernátoři; naopak „hospodářské podmínky v krajích postižených nízkou úrodou nejsou ani zdaleka tak špatné“; „myšlenka bezplatného vyživování obyvatelstva je škodlivá“; a konečně jsou opatření, která již vláda učinila, „dostatečná a přišla v pravý čas“.

* — reakční. *Čes. red.*

Hlava konstituční vlády zapomněla ještě připomenout svůj geniální vynález v boji proti hladu: pověřit organizací „pomoci hladovějícím“ špicly.

Dnes už nesmějí organizovat „veřejnou pomoc“ ani legální liberální spolky, zato však saratovský špicl ve funkci monopolního ochránce hladovějících mohl v krčmách beztestně propíjet půjčky, které mu byly na podporu hladovějících svěřeny.

Pravicoví feudální statkáři jsou samozřejmě nad „zevrubným a takřkajíc vyčerpávajícím projevem pana ministerského předsedy“ u vytržení (poslanec Višněvskij na zasedání dne 9. listopadu); patolízalští okřabristé si přirozeně honem pospíšili s návrhem, aby se přešlo k dalším záležitostem, a zdůvodňovali to tím, že „vláda se zavčas postarala, aby byla učiněna opatření k odstranění následků neúrody“; a jeden z jejich vůdců (žádný obyčejný smrtelník!) přispěchal s hlubokomyslnou úvahou o „volném kolování rybích konzerv v zájmu zajištění přiměřené stravy obyvatelstvu“.

Tyfus z hladu, kurděje, skutečnost, že lidé pojídají zdechliny vyrvané psům nebo chléb z plev a popelu, chléb, který přinesli na zasedání Státní dumy ukázat, to všechno pro okřabristy neexistuje. Pro ně je ministrově slovo zákonem.

A kadeti? Ani v tomto případě nedokázali nic lepšího, než místo poctivé kritiky nestoudného počínání vlády „vyvozovat z obsáhlého projevu ministerského předsedy uklidňující závěry“ ústy svého mluvčího Kutlera (na zasedání 9. listopadu); a ve svém návrhu, aby se přešlo k dalším záležitostem, taktně označili činnost vlády jen za „málo (!) plánovitou, nedostatečnou a zdaleka ne vždy (!) včasnou...“

Avšak způsob a organizace pomoci potravinami — to je jen jedna stránka věci, jak ve svém diskusním příspěvku správně poznamenal sociálně demokratický poslanec soudruh Bělousov. Neméně důležitá je základní otázka, která se vynořuje pokaždé, jakmile se začne mluvit o hladu, a to

otázka, jaké jsou *příčiny* hladomorů a jakým způsobem bojovat proti neúrodě.

Pro pravicové feudální statkáře je řešení „velmi jednoduché“: „zahálčivé“ mužiky musíme donutit, aby ještě víc pracovali, a pak „zbude dost i pro ně“. Kurský ultra-reakcionář Markov II. považuje za „úděsné“, že „mužik pracuje z 365 dní jenom 55 — 70 dní a 300 dní nedělá nic“, válí se za peci a „dožaduje se, aby mu stát poskytl příděl“.

Nacionalističtí a oktábrističtí polofeudální statkáři jdou „víc do hloubky“: z povinnosti pět na úřady chvalozpěvy se ještě snaží přesvědčovat, že prý „otázka hladu se radikálně vyřeší teprve tehdy, až půda přejde z rukou lidí slabých a opilců do rukou lidí silných a střízlivých“, „až se uskuteční reforma navržená zesnulým P. A. Stolypinem, až zvítězí sázka na silné“ (projev Keleповského na zasedání dumy 9. listopadu).

Ale prozíravější lidé mezi nedávnými obhájci výnosu z 9. listopadu už začínají cítit, že tato „veliká reforma“ zavání hřbitovem. Saratovský poslanec N. Lvov, který byl a „je pro zákon z 9. listopadu“, sděluje dumě dojmy, které mu poskytl „kontakt se skutečností“: „To všechno, o čem tu ve Státní dumě mluvíte, má strašně daleko ke skutečné a nepředstavitelné bídě, když ji vidíte na vlastní oči.“ „Je zapotřebí být velmi obezřelý a šetrný vůči oné části obyvatelstva, kterou chtějí někteří lidé přehlížet. Zásluhou zákona z 9. listopadu se v některých guberniích, včetně Saratovské, objevilo mnoho nových lidí, cena pozemků stoupla a postavení nejchudšího obyvatelstva se neobyčejně zhoršilo... Rolnické obyvatelstvo stále nenávisněji proklíná bídu, proti níž by se měla podniknout nějaká opatření... Sázet na silné přece naprosto neznamená, že ty nejchudší máme ponechat osudu, že je máme nechat zajít v chudobě“ atd. atd.

Zkrátka a dobře — dojmy, jež tomuto statkáři, který „byl pro zákon z 9. listopadu“, „poskytl kontakt se skutečností“, mu začínají otvírat oči.

Ještě mnohem hlubší pochyby o spásném účinku Stolypinovy „pozemkové reformy“ však letošní hlad zasel do srdcí pravicových rolníků; a návrh pravicového rolníka Andrejčuka, „aby vláda co nejdřív předložila Státní dumě návrh zákona stanovícího maximální rozsah pozemkového vlastnictví statkářů“, který podpořili všichni pravicoví rolníci a dokonce i vesnické duchovenstvo, je nejlepším důkazem, jak si i pravicoví rolníci představují „boj proti hladu“.

Andrejčukův „nejvroucnější“ mužický požadavek (připomeňme tu prohlášení pravicových i levicových rolníků o přidělení půdy rolníkům, kteří mají půdy nedostatek, nuceným vyvlastněním statkářské půdy, připomeňme si vystoupení rolníků v diskusi o výnosu z 9. listopadu atd.) je dalším svědectvím toho, jak i do vědomí pravicových rolníků proniká přesvědčení o nevyhnutelnosti agrární revoluce, jak i oni *úzce* spojují boj proti hladu s *bojem „o půdu“*.

Opravdový boj proti hladomorům není možný, dokud nebude odstraněn nedostatek půdy rolníků, dokud nebude zmírněno těžké daňové břemeno, jež na nich spočívá, dokud nebude zvýšena jejich kulturní úroveň, dokud nebude od základu změněno jejich právní postavení, dokud nebude zkonfiskována statkářská půda — *dokud nedojde k revoluci*.

A v tomto smyslu je letošní neúroda dalším příznakem agónie celého nynějšího zřízení, celé monarchie nastolené 3. červnem.

Rabočaja gazeta, č. 7
22. prosince 1911
(4. ledna 1912)

Podle listu Rabočaja gazeta

*VI. (PRAŽSKÁ) CELORUSKÁ
KONFERENCE SDDSR⁶⁵*

5. — 17. (18. — 30.) LEDNA 1912

Poprvé uveřejněny návrhy rezolucí

O ustavení konference

O úkolech sociální demokracie v boji proti hladu —

Prauda č. 18, 18. ledna 1937;

O současné situaci a úkolech strany —

Proletarskaja Revoljucija č. 1, 1941;

O likvidátorství a o skupině likvidátorů —

Sočiněnija V. I. Lenina, sv. XV, 2.—3. vyd. 1929—1930

Rezoluce vyšly v únoru 1912

v brožuře Vserossijskaja konferencija

Ros. Soc.-Dem. Rab. Partii,

vydal V SDDSR v Paříži

Návrhy rezolucí otištěny

podle rukopisu; rezoluce

podle textu brožury

N Á V R H R E Z O L U C E O U S T A V E N Í K O N F E R E N C E

Rezoluce o ustavení

Vzhledem k tomu, že

1. většina stranických organizací se v důsledku mohutného proudu kontrarevolučních nálad a zběsilého pronásledování ze strany carismu rozložila a rozpadla a straně již po léta chybí stranické ústředí pro řízení praktické činnosti, tj. ústřední výbor, ocitla se Sociálně demokratická strana Ruska v mimořádně těžké situaci;

2. v současné době můžeme v souvislosti s oživením dělnického hnutí pozorovat všude zvýšené úsilí nejuvědomělejších dělníků o obnovení ilegálních organizací strany a že většina místních organizací SDDSR proto vyvinula obrovskou a úspěšnou iniciativu při obrozování strany a svolávání celostranické konference;

3. nejnaléhavější praktické úkoly dělnického hnutí a revolučního boje proti carismu (vedení hospodářského boje, politické agitace a proletářských mítinků, volby do IV. dумы atd.) bezpodmínečně vyžadují podniknout okamžitá a co nejenergičtější opatření k obnovení kompetentního a s místními organizacemi těsně spjatého stranického ústředí pro řízení praktické činnosti;

4. po víc než tříleté přestávce od poslední konference SDDSR a po víc než dvou letech mnohokrát opakovaných pokusů svolat schůzi zástupců všech organizací strany se nyní konečně podařilo semknout dvacet ruských organizací kolem organizační komise v Rusku, která svolala tuto konferenci a již před několika měsíci o ní nejen uvědomila všechny sociální demokraty a pozvala na ni bez výjimky vše-

chny organizace naší strany, ale zároveň všem organizacím dala možnost konference se zúčastnit;

5. na této konferenci, nehledě na její opožděné konání a na těžké ztráty způsobené zatčením řady jejích účastníků, jsou až na zcela ojedinělé výjimky zastoupeny všechny organizace působící v Rusku,

konference se ustavuje jako celostranická konference SDDSR, která je nejvyšším orgánem strany a má za úkol vytvořit kompetentní ústřední instituce.

*Napsáno nejpozději
5. (18.) ledna 1912*

N Á V R H R E Z O L U C E O S O U Č A S N Ě S I T U A C I A Ú K O L E C H S T R A N Y

Konference především potvrzuje rezoluci O současné situaci a úkolech strany schválenou na stranické konferenci v prosinci 1908. Konference poukazuje na mimořádně velký význam této rezoluce, jejíž teze jak o historickém významu a třídní podstatě celého režimu nastoleného 3. červnem, tak o narůstání revoluční krize se v plném rozsahu potvrdily událostmi uplynulých tří let.

Přitom konference zejména upozorňuje na tyto události:

a) Agrární politika carismu, s níž spojily své kontrarevoluční zájmy jak vládní strany statkářů a velkoburžoazie, tak kontrarevoluční liberalismus, nejen nevedla k vytvoření stabilnějších buržoazních vztahů na vesnici, ale ani rolnické obyvatelstvo nezbavila hromadného hladovění, jež představuje katastrofální zhoršení jeho situace a obrovské ztráty produktivních sil.

b) Samoděržaví, jež není schopno obstát ve světové konkurenci soudobých kapitalistických států a které je čím dál víc zatlačováno do pozadí i v Evropě, se nyní pokouší ve spojení s černosotňovskou šlechtou a se vzímající se průmyslovou buržoazií uspokojit své kořistnické zájmy neomalenou „nacionalistickou“ politikou namířenou proti vyspělejšími oblastem (Finsko, Polsko, Severozápadní kraj) a koloniálními výboji namířenými proti asijským národům, jež vedou revoluční boj za svobodu (Persie, Mongolsko).

c) Nový hospodářský rozmach je do značné míry paralyzován naprostým rozvratem hospodářského postavení rolnictva, vyřídůšskou rozpočtovou politikou samoděržaví a úplným rozkladem byrokratického aparátu, což s ne-

ustále rostoucí drahotou životních potřeb ještě více stupňuje bídu dělnické třídy a širokých vrstev obyvatelstva.

d) V souvislosti s tím se široké vrstvy obyvatelstva během pětiletého působení III. duma stále více přesvědčují, že дума není ochotna, schopna ani mocna cokoli udělat pro to, aby se situace širokých vrstev zlepšila, a že strany, které v dumě dominují, mají protilidový charakter.

e) V širokých demokratických kruzích a především mezi proletariátem lze pozorovat začátek politického oživení. Dělnické stávky v letech 1910—1911, znovu se rozmáhající demonstrace a proletářské mítinky, znovu oživující hnutí mezi městskou buržoazní demokracií (studentské stávky) atd. — to vše jsou příznaky stupňujících se revolučních nálad mas proti režimu z 3. června.

Konference na základě všech těchto faktů potvrzuje úkoly strany vymezené podrobně v rezoluci prosincové konference z roku 1908, a upozorňuje soudruhy zejména na to, že

1. aktuální zůstává tak jako dosud především dlouhodobý úkol socialistické výchovy, organizování a sjednocování uvědomělých mas proletariátu;

2. je nezbytné zvýšit úsilí o obnovení ilegální organizace SDDSR, která by ještě víc než dosud využívala nejrůznějších legálních možností, která by byla schopna vést hospodářský boj proletariátu a která jako jediná dokáže vést jeho stále častější akce politické;

3. je nezbytné zorganizovat a rozvinout soustavnou politickou agitaci a všestranně podporovat začínající hnutí mas a také je rozšiřovat pod praporem hesel, které strana všemožně prosazuje.

Republikánská propaganda proti politice carské monarchie musí být zvláště důrazně podporována mimo jiné i jako protiváha rozsáhlé propagandy směřující k okleštění hesel a k jejich přizpůsobení nynější „legalitě“.

Napsáno v první polovině ledna 1912

N Á V R H R E Z O L U C E
O Ú K O L E C H S O C I Á L N Í
D E M O K R A C I E
V B O J I P R O T I H L A D U

Vzhledem k tomu, že

1. hladovění 20 miliónů rolníků v Rusku znovu dokazuje naprosto nesnesitelné a v žádném civilizovaném státě na světě nemyslitelné ubíjející postavení rolnických mas utiskovaných carismem a třídou feudálních statkářů;

2. nynější hladovění znovu potvrzuje neúspěch vládní agrární politiky a nemožnost zajistit alespoň trochu normální buržoazní vývoj Ruska, dokud jeho politiku a zejména agrární politiku usměrňuje třída feudálních statkářů, kteří jako pravicové strany vládnou jak ve III. dumě, tak ve Státní radě, tak i v dvorních kruzích Mikuláše II.;

3. černosotňovské strany (v čele s pány Markovy apod.) svými prohlášeními v dumě a svalováním odpovědnosti na „zahálčivé rolníky“ vystupňovaly nestoudnost carské a statkářské kliky drancující Rusko do takové míry, že se otvírají oči už i těm nejzaostalejším a začíná to vřít už i mezi těmi nejnetečnějšími;

4. překážky, jimiž vláda brzdí pomoc hladovějícím, policejní šikanování zemstev, organizátorů peněžních sbírek a stravovacích výborů apod. vzbuzují nevídanou nespokojenost i mezi buržoazií a vyvolávají protest i u tak zpozdilé a kontrarevoluční buržoazie, jako je oktabristická;

5. liberálně monarchistická buržoazie, jež svým tiskem sice pomáhá veřejnost informovat o hladu a o počínání vlády, na druhé straně však zaujala ve III. dumě prostřednictvím kadeta Kutlera takový umírněný opoziční postoj, že jím rozhodně nemůže demokracii uspokojit, stejně jako

se nelze smířit s tím, jak filantropicky chápe většina liberálů pomoc hladovějícím;

6. v řadách dělnické třídy zcela nezávisle na zhoršení jejího vlastního hospodářského postavení, které vyplývá ze zvýšení počtu hladovějících a nezaměstnaných, lze pozorovat živelné snahy organizovat sbírky ve prospěch hladovějících a pomáhat jim i jinak, a tyto snahy — přirozené u všech demokratů, o socialistech nemluvě — by měli všichni sociální demokraté podpořit a usměrnit v duchu třídního boje,

konference se usnáší, že je nezbytné:

a) vynaložit všechny síly v zájmu rozšíření propagandy a agitace v širokých masách obyvatelstva a zejména rolnictva, vysvětlovat, jak souvisí hlad s carismem a s celou jeho politikou, za účelem agitace rozšiřovat na vesnicích nejen projevy sociálních demokratů a trudoviků v dumě, ale i projevy takových carových přátel, jako je Markov II., a propagovat politické požadavky sociální demokracie, především svržení carské monarchie a ustavení demokratické republiky, ale také konfiskaci statkářské půdy;

b) podporovat snahy dělníků všemožně pomáhat hladovějícím, ale zároveň jim doporučovat, aby své dary zaslali výhradně sociálně demokratické frakci v dumě, dělnickému tisku nebo dělnickým kulturně osvětovým aj. spolkům atd., a aby při vstupu do skupin, výborů nebo komisí pro pomoc hladovějícím vytvářeli samostatné buňky sociálních demokratů a demokratů;

c) snažit se zaměřovat pobouření demokratů nad hladem na organizování demonstrací, mítinků, schůzí a jiných zárodečných forem revolučního boje mas proti carismu.

Napsáno v první polovině ledna 1912

N Á V R H R E Z O L U C E O L I K V I D Á T O R S T V Í A O S K U P I N Ě L I K V I D Á T O R Ů

O likvidátorství a o skupině likvidátorů

Vzhledem k tomu, že

1. SDDSR už téměř čtyři roky energicky bojuje proti likvidátorskému směru, který byl na prosincové konferenci strany v roce 1908 definován jako

„pokusy jisté části stranické inteligence likvidovat nynější organizaci SDDSR a nahradit ji v každém případě volným sdružením v rámci legality, byť i za cenu zjevného zřeknutí se programu, taktiky a tradic strany“⁶⁶;

2. plenární zasedání ústředního výboru v lednu 1910, pokračující v boji proti tomuto směru, jej jednomyslně označilo za „projev buržoazního vlivu na proletariát“^[162] a jako o podmínce skutečné jednoty strany a sloučení dřívějších frakcí bolševiků a menševiků rozhodlo o úplném rozchodu s likvidátorstvím a o definitivním překonání této buržoazní úchyvky od socialismu;

3. část menševiků sdružených kolem plátků Naša zarja a Dělo žizni navzdory všem stranickým usnesením a závazku, který představitelé menševismu přijali na plenárním zasedání v lednu 1910, odmítla pomoci obnovit ústřední výbor (Michail, Jurij a Roman na jaře 1910 nejen odmítli vstoupit do ÚV, ale dokonce i dostavit se alespoň na jedno zasedání, aby mohli být koptováni noví členové);

4. uvedené časopisy se právě po plenárním zasedání v roce 1910 definitivně a naprosto jednoznačně přiklonily k likvidátorství a začaly nejen „znevažovat“ (v rozporu s usnesením plenárního zasedání) „význam ilegální stra-

ny“, nýbrž ji přímo zavrhnout, prohlašovat ji už za zlikvidovanou a její obnovení za „reakční utopii“, zahrnovat ji posměšky a nadávkami v časopisech podléhajících cenzuře a vyzývat dělníky, aby považovali stranické buňky a stranickou hierarchii za „mrtvé“ atd.;

5. nepočetné místní skupinky likvidátorů, složené hlavně z příslušníků inteligence, pokračovaly ve své rozbíječské činnosti proti straně, nejen odmítly opakovanou výzvu z roku 1911, aby pomohly obnovit ilegální stranu a svolat její konferenci, ale navíc se semkly v zcela nezávislých skupinkách a přímo agitovaly mezi dělníky proti ilegální straně a otevřeně bojovaly proti jejímu obnovení, a to i tam, kde převládali menševici, kteří jsou stoupenci zachování ilegální strany (například v Jekatěrinoslavi, Baku, Kyjevě atd.),

konference prohlašuje, že se jmenovaná skupina svým jednáním definitivně postavila mimo stranu.

Konference vyzývá všechny členy strany bez rozdílu směrů a odstínů, aby bojovali proti likvidátorství, objasňovali, jak poškozují úsilí dělnické třídy osvobodit se, a vynaložili všechny síly na obnovení a upevnění ilegální SDDSR.

Napsáno v první polovině ledna 1912

O likvidátorství a skupině likvidátorů

11

Резолюция к Ленину,

Дела Р.С.Д.Р. Могут быть только решены через ликвидаторство, а не через ликвидацию группы. Ликвидаторство, а не ликвидация группы.

«...и только ликвидаторство может обеспечить ликвидацию группы...»
 «...и только ликвидаторство может обеспечить ликвидацию группы...»
 «...и только ликвидаторство может обеспечить ликвидацию группы...»
 «...и только ликвидаторство может обеспечить ликвидацию группы...»
 «...и только ликвидаторство может обеспечить ликвидацию группы...»
 «...и только ликвидаторство может обеспечить ликвидацию группы...»

2) это...
 «...и только ликвидаторство может обеспечить ликвидацию группы...»
 «...и только ликвидаторство может обеспечить ликвидацию группы...»
 «...и только ликвидаторство может обеспечить ликвидацию группы...»
 «...и только ликвидаторство может обеспечить ликвидацию группы...»
 «...и только ликвидаторство может обеспечить ликвидацию группы...»
 «...и только ликвидаторство может обеспечить ликвидацию группы...»

Rukopis Leninova návrhu rezoluce O likvidátorství a o skupině likvidátorů z ledna 1912

Zmenšeno

R E Z O L U C E K O N F E R E N C E

O O R G A N I Z A Č N Í K O M I S I
V R U S K U
P R O S V O L Á N Í K O N F E R E N C E

Po vyslechnutí a projednání zprávy zástupce organizační komise v Rusku o její činnosti zaměřené ke svolání celostranické konference

pokládá konference za svou povinnost konstatovat, že organizační komise v Rusku vykonala neobyčejně důležitou práci pro semknutí všech ruských stranických organizací bez rozdílu frakcí a pro obnovení naší strany jakožto celoruské organizace.

Činnost OKR, na níž se svorně podíleli bolševici i menševici v Rusku, kteří jsou stoupenci zachování ilegální strany, si zaslouží uznání tím spíš, že tato komise musela pracovat v nebyvale těžkých policejních podmínkách a překonávat při ní i mnoho překážek a nesnází plynoucích ze situace uvnitř strany.

O U S T A V E N Í K O N F E R E N C E

Vzhledem k tomu, že

1. většina stranických organizací se v důsledku mohutného proudu kontrarevolučních nálad a zběsilého pronásledování ze strany carismu rozložila a rozpadla a straně již po léta chybí stranické ústředí pro řízení praktické činnosti, tj. ústřední výbor, ocitla se Sociálně demokratická strana Ruska v mimořádně těžké situaci;

2. v současné době můžeme v souvislosti s oživením dělnického hnutí pozorovat všude zvýšené úsilí nejuvědomě-

lejších dělníků o obnovení ilegálních organizací strany a o zorganizování soustavné legální i ilegální práce sociální demokracie a většina místních organizací SDDSR proto vyvinula obrovskou a úspěšnou iniciativu při obrozování strany a svolávání celostranické konference;

3. nejnaléhavější praktické úkoly dělnického hnutí a revolučního boje proti carismu (řízení hospodářského boje, všeobecné politické agitace, organizování proletářských mítinků, volební kampaně do IV. dумы atd.) bezpodmínečně vyžadují podniknout okamžité a co nejenergičtější opatření k obnovení zcela kompetentního a s místními organizacemi těsně spjatého stranického ústředí pro řízení praktické činnosti;

4. po víc než tříleté přestávce od poslední konference SDDSR a po víc než dvou letech pokusů svolat schůzi zástupců všech organizací strany se nyní konečně podařilo semknout víc než 20 ruských organizací (Petrohrad, Moskva, Saratov, Kazaň, Samara, Nižnij Novgorod, Sormovo, Rostov, Jekatěrinoslav, Kyjev, Nikolajev, Lugansk, Baku, tifliská skupina, vilenská skupina, dvinská skupina, Jekatěrinburg, Ufa, Tumeň a řada menších míst v centrální oblasti aj.) kolem organizační komise v Rusku, která svolala tuto konferenci, a již před několika měsíci o ní nejen uvědomila všechny sociální demokraty a pozvala na ni bez výjimky všechny organizace naší strany, ale zároveň všem organizacím dala možnost konference se zúčastnit;

5. na této konferenci, nehledě na těžké ztráty způsobené policií zatčením řady jejích účastníků, jsou až na zcela ojedinělé výjimky zastoupeny všechny stranické organizace působící v Rusku;

6. na konferenci byly pozvány a vyslovily jí své sympatie sociálně demokratické skupiny pracovníků legálního dělnického hnutí mnoha velkých měst Ruska (Petrohrad, Moskva, Kavkaz),

konference se ustavuje jako celostranická konference SDDSR, která je nejvyšším orgánem strany.

O NEPŘÍTOMNOSTI DELEGÁTŮ NÁRODNÍCH ÚSTŘEDÍ NA CELOSTRANICKÉ KONFERENCI

Konference pokládá za mimořádně důležité upevnit jednotu všech sociálně demokratických dělníků Ruska bez rozdílu národnosti, je přesvědčena o naprosté nezbytnosti dosáhnout jednoty s „nacionály“* v jednotlivých krajích a upevnit spojení národních organizací s celoruským ústředím a zároveň je nucena konstatovat toto:

1. Zkušenosti definitivně prokázaly nepřipustnost takové situace ve straně, aby „nacionálové“ pracovali zcela nezávisle na ruských organizacích, uskutečňovali tak federaci nejhoršího typu a — často třeba i proti své vůli — přiváděli nejdůležitější ruské organizace do takové situace, kdy SDDSR bez národních ústředí, jež se prakticky na práci v Rusku vůbec nepodílejí, nemohla plnit své nejnezbytnější a nejdůležitější stranické úkoly.

2. Jedno z národních ústředí (Bund⁶⁷) během posledního roku otevřeně podporovalo likvidátory a pokoušelo se rozštěpit SDDSR, kdežto ostatní ústředí (lotyšské a ústředí polské sociální demokracie⁶⁸) se v rozhodující chvíli od rozbíječů strany, od likvidátorů, distancovala.

3. Stoupenci stranické jednoty v národních organizacích a především všichni straně oddaní dělníci, kteří mají možnost získávat informace o životě *ruských* organizací, se rozhodně vyslovují *pro* jednotu s ruskými ilegálními sociálně demokratickými organizacemi, *pro* podporu organizační komise v Rusku a *pro* boj proti likvidátorství.

4. Ústřední výbory všech tří národních organizací dostaly na stranickou konferenci trojí pozvání (od organizační komise v zahraničí, od organizační komise v Rusku a od de-

* — s národními organizacemi. *Čes. red.*

legátů konference) a byla jim zcela dána možnost vyslat na ni své delegáty.

Vzhledem k tomu všemu a vzhledem k tomu, že není možné odkládat práci SDDSR jen proto, že si národní ústředí nepřála vyslat své delegáty na celostranickou konferenci, činí konference plně odpovědnými za nepřítomnost „zástupců nacionalů“ jejich ústředí a ukládá ÚV SDDSR, aby neúnavně usiloval o jednotu a navázání normálních styků s národními organizacemi, jež jsou součástí SDDSR.

Konference vyslovuje přesvědčení, že sociálně demokratičtí dělníci Ruska bez rozdílu národnosti budou navzdory všem překážkám bojovat svorně a ruku v ruce za proletářskou věc a proti všem nepřátelům dělnické třídy.

O Z P R Á V Á C H Z M Í S T N Í C H O R G A N I Z A C Í

K předneseným zprávám z místních organizací konference konstatuje:

1. mezi sociálně demokratickými dělníky (v jednotlivých místech) se energicky pracuje v zájmu upevnění místních ilegálních sociálně demokratických organizací a skupin;

2. všude se uznává nezbytnost spojovat ilegální a legální práci sociální demokracie, všude sociální demokraté uznali, že naše ilegální stranické organizace se při své práci mezi masami musí opírat o nejrůznější legální dělnické spolky. Avšak pro praktickou sociálně demokratickou práci v odborech, družstvech, klubech atd., pro rozšiřování marxistické literatury, pro využívání projevů sociálních demokratů v dumě atd. jsme přece jen ještě udělali málo, a proto musí ilegální sociálně demokratické skupiny v tomto směru bezpodmínečně zvýšit svou energii;

3. ve všech místních organizacích bez jediné výjimky pracují ve straně společně a svorně především bolševici

a menševici, kteří jsou stoupenci zachování ilegální strany, a pokud jsou tam i vperjodovci působící v Rusku, pak i oni, jakož i všichni ostatní sociální demokraté uznávají nezbytnost ilegální SDDSR, přičemž veškerá práce se provádí v duchu obrany pevně organizované strany a boje proti likvidátorství.

Konference vyslovuje přesvědčení, že v souvislosti s počínajícím oživením v dělnickém hnutí bude pokračovat energická práce v zájmu upevnování dosavadních a vytváření dostatečně pružných, nových organizačních forem, které sociálně demokratické straně pomohou v *nové* situaci bojovat za *staré* revoluční cíle a revoluční metody.

O S O U Č A S N Ě S I T U A C I A Ú K O L E C H S T R A N Y

Konference především potvrzuje rezoluci o režimu z 3. června a úkolech strany, schválenou na stranické konferenci v prosinci 1908. Konference poukazuje na mimořádně velký význam této rezoluce, jejíž teze jak o historickém významu a třídní podstatě celého režimu nastoleného 3. červnem, tak o narůstání revoluční krize se v plném rozsahu potvrdily událostmi uplynulých tří let.

Přítom konference zejména upozorňuje na tyto události:

a) Agrární politika carismu, s níž spojily své kontrarevoluční zájmy jak vládní strany statkářů a velkoburžoazie, tak ve skutečnosti i kontrarevoluční liberalismus, nejen nevedla k vytvoření stabilnějších buržoazních vztahů na vesnici, ale ani nezbavila rolnictvo hromadného hladovění, jež znamená katastrofální zhoršení situace obyvatelstva a obrovské mrhání produktivními silami země.

b) Carismus, který není schopen obstát ve světové konkurenci soudobých kapitalistických států a který je čím dál víc zatlačován do pozadí i v Evropě, se nyní pokouší ve spolenectví s černosotňovskou šlechtou a se vzrůstající se prů-

myslovou buržoazií uspokojit své kořistnické zájmy neoma-lenou „nacionalistickou“ politikou namířenou proti okra-jovým územím, proti všem utlačovaným národům a ná-rodnostem, proti vyspělejšími oblastem (Finsko, Polsko, Se-verozápadní kraj), ale zvláště pak koloniálními výboji na-mířenými proti asijským národům, jež vedou revoluční boj za svobodu (Persie, Čína).

c) Hospodářský rozmach je do značné míry paralyzován naprostým rozvratem hospodářského postavení rolnictva, vyřídůšskou rozpočtovou politikou samoděržaví a rozkla-dem byrokratického aparátu, což s neustále rostoucí dra-hotou životních potřeb ještě více stupňuje bídu dělnické třídy a širokých vrstev obyvatelstva.

d) V souvislosti s tím se široké vrstvy obyvatelstva během pětiletého působení III. dумы stále více přesvědčují, že дума není ochotna, schopna ani mocna cokoli udělat pro to, aby se situace širokých vrstev lidu zlepšila, a že strany, které v dumě dominují, mají protilidový charakter.

e) V širokých demokratických kruzích a především mezi proletariátem lze pozorovat začátek politického oživení. Dělnické stávky v letech 1910—1911, znovu se rozmáhající demonstrace a proletářské mítinky, znovu oživující hnutí mezi městskou buržoazní demokracií (studentské stávky) atd. — to vše jsou projevy stupňujících se revolučních nálad mas proti režimu z 3. června.

Konference na základě všech těchto faktů potvrzuje úkoly strany vymezené podrobně v rezoluci prosincové konference z roku 1908, přičemž poukazuje zejména na to, že úkolem demokratického převratu v Rusku zůstává i nadále úkol vydobytí moci proletariátem, vedoucím za sebou rolnictvo. Konference upozorňuje soudruhy zejména na to, že

1. aktuální zůstává tak jako dosud především dlouho-dobý úkol socialistické výchovy, organizování a sjednocování uvědomělých mas proletariátu;

2. je nezbytné zvýšit úsilí o obnovení ilegální organizace

SDDSR, která by ještě víc než dosud využívala nejrůznějších legálních možností, která by byla schopna vést hospodářský boj proletariátu a která jako jediná dokáže vést jeho stále častější akce politické;

3. je nezbytné zorganizovat a rozvinout soustavnou politickou agitaci a všestranně podporovat začínající hnutí mas a také je rozšiřovat pod praporem hesel, která strana všemožně prosazuje. Republikánská propaganda proti politice carské monarchie musí být zvláště důrazně podporována mimo jiné i jako protiváha rozsáhlé propagandy směřující k okleštění hesel a k omezení práce rámcem nynější „legality“.

O VOLBÁCH DO IV. STÁTNI DUMY

I

Konference považuje za bezpodmínečně nutné, aby se SDDSR zúčastnila nadcházející volební kampaně do IV. dumy, aby naše strana navrhla své vlastní kandidáty a aby byla v IV. dumě vytvořena sociálně demokratická frakce podřízená naší straně jako část celku.

Hlavním úkolem strany ve volbách a rovněž tak budoucí sociálně demokratické frakce v dumě — úkolem, jemuž musí být podřízeny všechny ostatní úkoly — je socialistická třídní propaganda a organizování dělnické třídy.

Hlavními volebními hesly naší strany v nadcházejících volbách musí být:

1. *demokratická republika*
2. *osmihodinová pracovní doba*
3. *konfiskace veškeré statkářské půdy.*

Tyto požadavky musíme během celé naší předvolební agitace co nejnázorněji objasňovat na základě zkušeností z III. dumy a z celé činnosti vlády jak ve sféře ústřední, tak i místní správy.

V nerozlučné spojitosti se shora uvedenými třemi požadavky musíme propagovat i všechny ostatní požadavky minimálního programu sociální demokracie, jako: všeobecné volební právo, svoboda spolčování, volitelnost soudců a úředníků lidem, státní pojištění dělnictva, nahrazení pravidelné armády ozbrojením lidu atd.

I I

Všeobecná taktická linie SDDSR ve volbách musí být taková: strana musí nelítostně bojovat proti carské monarchii a proti stranám statkářů a kapitalistů, které ji podporují, a přitom vytrvale odhalovat kontrarevoluční názory buržoazních liberálů (v čele s kadetskou stranou) a jejich falešný demokratismus.

Zvláštní pozornost se musí v předvolebním boji věnovat tomu, aby se strana proletariátu svým postojem distancovala od *všech* neproletářských stran a vysvětovala jak maloburžoazní podstatu domnělého socialismu demokratických (hlavně trudovických, narodnických a eserských⁶⁹) skupin, tak i škody, které demokracii způsobuje jejich kolísavost v otázkách důsledného a masového revolučního boje.

Pokud jde o volební dohody, musí strana vycházet z usnesení londýnského sjezdu^[133, 223]:

1. v dělnické kurii všude navrhopvat vlastní kandidáty a nepřipouštět zde *žádné* dohody s jinými stranami nebo skupinami (s likvidátory);

2. s ohledem na velký agitační význam již pouhého faktu, že jsou navrženy samostatné sociálně demokratické kandidátky, je nutné postarat se o to, aby i na druhých shromážděních městských voličů a podle možnosti i v rolnické kurii měla strana své vlastní kandidáty;

3. v druhém kole voleb (článek 106 volebního řádu) je přípustné uzavírat při volbě volitelů na druhém shromáždě-

dění městských voličů dohody s buržoazní demokracií proti liberálům a dále i s liberály proti všem vládním stranám. Jednou z forem dohody může být sestavení společných kandidátek volitelů za jedno nebo několik měst, a to proporcionálně podle počtu hlasů odevzdaných v prvním kole voleb;

4. v pěti městech (Petrohrad, Moskva, Riga, Oděsa, Kyjev), kde se konají přímé volby ve dvou volebních kolech, je nutné v prvním kole navrhnout samostatné sociálně demokratické kandidátky pro druhou kategorii městských voličů. Protože zde zjevně nehrozí černosotňovské nebezpečí, jsou tu při eventuálním druhém volebním kole přípustné dohody pouze s demokratickými skupinami proti liberálům;

5. žádné volební dohody se nesmějí vztahovat na předkládání společné platformy a nesmějí sociálně demokratickým kandidátům ukládat žádné politické závazky, brzdit sociální demokraty při rozhodné kritice kontrarevolučnosti liberálů a polovičitosti a nedůslednosti buržoazních demokratů;

6. ve druhé fázi voleb (na újezdních schůzích zmocněnců, na guberniálních volebních shromážděních atd.) se musí všude, kde to bude zapotřebí, v zájmu porážky okfabristicko-černosotňovské nebo vůbec vládní kandidátky uzavírat dohody o rozdělení poslaneckých mandátů především s buržoazní demokracií (s trudoviky, lidovými socialisty apod.), a pak teprve s liberály (s kadety), stranicky neorganizovanými, progresisty apod.

I I I

Všichni sociální demokraté se musí začít připravovat na volební kampaň *neprodleně*, a proto musí věnovat zvláštní pozornost tomu, aby

1. okamžitě všude vytvořili ilegální sociálně demokratic-

ké buňky, jež se budou bez prodlení zabývat přípravou sociálně demokratické volební kampaně;

2. věnovali náležitou pozornost posílení a rozšíření legálního dělnického tisku;

3. veškerou předvolební činnost bezpodmínečně provádějí v úzké součinnosti s dělnickými odbory a se všemi ostatními dělnickými spolky, ale při volbě forem účasti těchto spolků nutně počítali s jejich legalitou;

4. věnovali obzvláštní pozornost organizační a agitační přípravě voleb v dělnické kurii v oněch šesti guberniích, kde je zvolení poslance do dumy z dělnické kurie zajištěno (v gubernii petrohradské, moskevské, vladimirské, kostromské, charkovské a jekatěrinoslavské). Všichni dělničtí volitelé — jak zde, tak i v jiných guberniích — musí být členy sociální demokracie věrnými straně;

5. schůze dělnických zmocněnců se bezpodmínečně řídily usneseními stranických, ilegálních organizací a stanovily, *kdo jmenovitě* má být zvolen do dumy za dělníky, a pod pohrůžkou bojkotu a soudu za zradu závazně požadovaly od všech volitelů, aby se vzdávali vlastních kandidatur ve prospěch stranických kandidátů;

6. vzhledem k pronásledování, zatýkání atd. sociálně demokratických kandidátů ze strany vlády je třeba pracovat obzvlášť důsledně, systematicky a obezřetně, rychle a vynalézavě se přizpůsobovat nejrůznějším taktickým manévřům policie a paralyzovat tak všechny úskočné a násilnické záměry carské vlády, prosadit sociální demokraty do IV. státní dumy, a tím celkově posílit skupinu demokratických poslanců v této dumě;

7. místní ilegální organizace a stranické skupiny schvalují kandidáty sociálně demokratické strany a vydávají směrnice týkající se voleb pod celkovou kontrolou a vedením ÚV strany;

8. nepodaří-li se přes veškeré úsilí svolat ještě před volbami sjezd strany nebo novou konferenci, aby tato konference zmocnila ústřední výbor nebo jím pověřený orgán

vydávat konkrétní pokyny k provádění volební kampaně v jednotlivých krajích nebo za zvláštních okolností, jež se mohou někde vyskytnout apod.

O S O C I Á L N Ě D E M O K R A T I C K Ě F R A K C I V D U M Ě

Konference konstatuje, že sociálně demokratická frakce v dumě využila tribunu dumy v souladu s tou linií, kterou stanovila prosincová konference strany (v roce 1908) a již se musí strana řídit i ve své další práci v dumě.

Konference zejména vyzdvihuje onen rys v činnosti frakce, který nejvíce odpovídá úkolům proletariátu, tj. že tato frakce velmi energicky hájila zájmy dělníků i všechna opatření, jež by mohla zlepšit jejich postavení (například návrhy dělnických zákonů), snažila se objasňovat všechny dílčí úkoly z hlediska všeobecných úkolů hnutí za svobodu vedeného proletariátem a že toto hnutí mas označovala za jedinou cestu k tomu, jak zbavit Rusko útrap a potupy, do nichž je uvrhl carismus.

Konference vítá první otevřená vystoupení dělníků v souvislosti se záslužným jednáním sociálně demokratické frakce, která v černé* dumě vztyčila prapor sociálně demokratických poslanců II. dumy a která před očima dělníků celého světa odhalila všechno to odporné provokatérství černosotňovské carské kliky, jež v roce 1907 zorganizovala státní převrat. Konference vyzývá všechny uvědomělé dělníky Ruska, aby všestranně podporovali tyto akce sociálních demokratů ve III. dumě a stejně tak i kampaň proletářských shromáždění, kterou zahájili petrohradští dělníci.

Konference konstatuje, že vzhledem k nadcházející volební kampani do IV. dumy musí sociálně demokratická frakce v dumě věnovat ještě větší pozornost tomu, aby lidu

* — reakční. Čes. red.

objasňovala třídní podstatu všech neproletářských stran (a zvláště pak demaskovala kontrarevoluční a zrádčovskou podstatu kadetské strany) a řídila se přitom rezolucí^[227] londýnského sjezdu (z roku 1907), kterou naše zkušenosti s kontrarevolucí ve všech jejích nejpodstatnějších částech potvrzují. Ústředními hesly, jež by měla sjednocovat všechna vystoupení sociálně demokratické frakce, usměrňovat její práci a soustředit všechny dílčí požadavky a přeměny do několika hlavních bodů, by měla být tato tři hesla: 1. demokratická republika, 2. osmihodinová pracovní doba, 3. konfiskace veškeré statkářské půdy ve prospěch rolníků.

O CHARAKTERU A ORGANIZAČNÍCH FORMÁCH STRANICKÉ PRÁCE

Konference konstatuje, že zkušenosti z posledních tří let bezvýhradně potvrdily základní teze rezoluce o organizační otázce^[170], kterou schválila prosincová konference (roku 1908), předpokládá, že začínající oživení v dělnickém hnutí umožní dále rozvíjet organizační formy stranické práce dosavadním způsobem, tj. vytvářením ilegálních sociálně demokratických buněk obklopených co nejširší sítí legálních dělnických spolků všeho druhu,

a dochází k závěru, že

1. je nezbytné, aby se ilegální stranické organizace co nejaktivněji podílely na řízení *hospodářského boje* (stávky, stávkové výbory atd.) a aby proto ilegální stranické buňky navázaly spolupráci s odborovými organizacemi, zejména se sociálně demokratickými buňkami v těchto organizacích a rovněž s jednotlivými pracovníky odborového hnutí;

2. je žádoucí, aby se sociálně demokratické buňky v odborech, organizované podle *výrobní zásady* a s ohledem na místní podmínky, spojovaly se stranickými buňkami vybudovanými podle *územní zásady*;

3. je nezbytná maximální iniciativa při organizování práce sociálních demokratů v legálních spolcích: v odborových organizacích, čítárnách, knihovnách, různých dělnických zábavních spolcích, při rozšiřování odborového tisku a jeho orientaci v duchu marxismu, ve využívání projevů sociálních demokratů v dumě, v přípravě legálně působících lektorů z řad dělníků, při ustavování (u příležitosti voleb do IV. dумы) dělnických aj. volebních výborů v jednotlivých obvodech, ulicích atd., při sociálně demokratické agitaci ve volbách do orgánů městské samosprávy apod.;

4. je nezbytné energicky usilovat o upevnění a zvýšení počtu ilegálních buněk strany, o hledání jejich nových, pružných organizačních forem, o vytváření a upevňování vedoucích ilegálních organizací strany v každém městě a propagování takových forem masové ilegální organizace jako „burzy práce“, závodní stranické schůze apod.;

5. je žádoucí zapojovat propagandistické kroužky co nejvíce do každodenní *praktické* práce: rozšiřování ilegální sociálně demokratické a legální marxistické literatury apod.;

6. je nezbytné mít neustále na zřeteli, že soustavná sociálně demokratická agitace prostřednictvím literatury a zejména pravidelné rozšiřování soustavně a často vycházejících ilegálních stranických novin může mít velký význam při navazování organizačního spojení jak mezi ilegálními buňkami, tak i mezi sociálně demokratickými buňkami v legálních spolcích.

O ÚKOLECH SOCIÁLNÍ DEMOKRACIE V BOJI PROTI HLADU

1. Hladovění 20 miliónů rolníků v Rusku znovu dokazuje naprosto nesnesitelné a v žádném civilizovaném státě na světě nemyslitelné ubíjející postavení rolnické chu-

diny utiskované carismem a třídou feudálních statkářů;

2. nynější hladovění znovu potvrzuje neúspěch vládní agrární politiky a nemožnost zajistit alespoň trochu normální buržoazní vývoj Ruska, dokud jeho politiku a zejména agrární politiku usměrňuje třída feudálních statkářů, vládnoucích prostřednictvím pravicových stran jak v dumě z 3. června, tak ve Státní radě, tak i ve dvorních kruzích Mikuláše II;

3. černosotňovské strany (v čele s pány Markovy apod.) svými prohlášeními v dumě a svalováním odpovědnosti na „zahálčivé rolníky“ vystupňovaly nestoudnost carské a statkářské kliky drancující Rusko do takové míry, že se otvírají oči už i těm nejzaostalejším a začíná to vřít už i mezi těmi nejnetečnějšími;

4. překážky, jimiž vláda brzdí pomoc hladovějícím, policejní šikanování zemstev, organizátorů peněžních sbírek a stravovacích výborů apod. vzbuzují nevídanou nespokojenost dokonce mezi činiteli zemstev i mezi městskou buržoazií;

5. liberálně monarchistická buržoazie, jež svým tiskem pomáhá na jedné straně veřejnost informovat o hladu a o počínání vlády, na druhé straně prostřednictvím kadetské frakce ve III. dumě vystoupila tak umírněně opozičně, že její chování rozhodně nemůže demokracii uspokojit, stejně jako se nelze smířit s tím, jak filantropicky chápe většina liberálů pomoc hladovějícím;

6. v řadách dělnické třídy zcela nezávisle na zhoršení jejího vlastního hospodářského postavení, které vyplývá ze zvýšení počtu hladovějících a nezaměstnaných, lze pozorovat živelné snahy organizovat sbírky ve prospěch hladovějících a pomáhat jim i jinak. Tyto snahy, přirozené u všech demokratů, o socialistech už nemluvě, musí všichni sociální demokraté podporovat a usměrňovat v duchu třídního boje.

Vzhledem k tomu

se konference usnáší, že je nezbytné:

a) napnout všechny sociálně demokratické síly v zájmu rozšíření propagandy a agitace v širokých masách obyvatelstva a zejména rolnictva, vysvětlovat, jak souvisí hlad s carismem a s celou jeho politikou, za účelem agitace rozšiřovat na vesnici nejen projevy sociálních demokratů a trudoviků v dumě, ale i projevy takových carových přátel, jako je Markov II., a propagovat politické požadavky sociální demokracie: svržení carské monarchie, ustavení demokratické republiky, konfiskaci statkářské půdy;

b) podporovat snahy dělníků všemožně pomáhat hladovějícím, ale zároveň jim doporučovat, aby své dary zasílali výhradně sociálně demokratické frakci v dumě, dělnickému tisku nebo dělnickým kulturně osvětovým aj. spolkům atd., a aby při vstupu do skupin, výborů nebo komisí pro pomoc hladovějícím vytvářeli samostatné buňky sociálních demokratů a demokratů;

c) snažit se zaměřit pobouření demokratů nad hladem na organizování demonstrací, mítinků, schůzí a jiných forem boje mas proti carismu.

O STANOVISKU K NÁVRHU ZÁKONA O STÁTNÍM POJIŠTĚNÍ DĚLNÍKŮ, PŘEDLOŽENÉMU DUMOU

I

1. Ta část hodnoty vyprodukované námezdním dělníkem, kterou dostává ve formě své mzdy, je natolik nepatrná, že stěží postačí na uspokojení jeho nejnnutnějších životních potřeb; proletář je tak zbaven jakékoli možnosti nastrádat si ze své mzdy úspory pro případ ztráty své pracovní schopnosti, ať už následkem úrazu, nemoci, stáří, invalidity, anebo následkem nezaměstnanosti, jež je ne-

rozlučně spjata s kapitalistickým způsobem výroby. Proto je pojištění dělníků ve všech uvedených případech reformou, kterou kategoricky diktuje veškerý kapitalistický vývoj.

2. Nejlepší formou pojištění dělníků je *státní* pojištění, vybudované na těchto zásadách: a) musí zabezpečovat dělníky ve *všech* případech ztráty pracovní schopnosti (úraz, nemoc, stáří, invalidita, u dělnic kromě toho těhotenství a porod; podpora vdovám a sirotkům v případě úmrtí živitele) nebo při ztrátě výdělků v nezaměstnanosti; b) pojištění se musí vztahovat na *všechny* námezdně pracující osoby a jejich rodiny; c) všem pojištěncům musí být západně uhrazována mzda *v plné výši*, přičemž *veškeré* náklady na pojištění musí nést podnikatelé a stát; d) všechny druhy pojištění musí spravovat *jednotné* pojišťovací organizace vybudované podle *územní* zásady a podle zásady *úplné* samosprávy pojištěnců.

3. Vládní návrh zákona, schválený Státní dumou, je se všemi těmito základními požadavky racionálně vybudovaného pojištění v naprostém rozporu; tento zákon a) se týká pouze *dvou* druhů pojištění — úrazového a nemocenského; b) vztahuje se pouze na nevelkou část ruského proletariátu (pouze na jednu šestinu, máme-li být hodně velkorysí) a ponechává bez pojištění celé velké oblasti (Sibiř a ve vládním znění návrhu i Kavkaz) i celé kategorie dělníků, kteří pojištění obzvlášť potřebují (v zemědělství, ve stavebnictví, v železniční dopravě, v poštovní a telegrafní službě, obchodní příručí atd.); c) stanoví žebrácky nízké dávky (maximální důchod při *úplném* zmrzačení činí dvě třetiny mzdy, navíc ještě vypočtené z nižšího základu, než kolik činila skutečná mzda) a na bedra dělníků svaluje zároveň hlavní část nákladů na pojištění: z jejich vlastních kapes by se podle uvedeného návrhu mělo hradit nejen nemocenské pojištění, ale i pojištění při různých „drobných“ úrazech, k nimž v praxi dochází nejčastěji. Tento nový způsob pojištění znamená zhoršení i ve srovnání

s dosavadním zákonem, který úhradu dávek v případě úrazu ukládal výhradně podnikatelům; d) zbavuje pojišťovací instituce jakékoli samostatnosti a staví je pod několikanásobný dohled úředníků (ze „státních úřadů“, z „pojišťovací rady“), četníků, policie (oprávněných kromě všeobecného dohledu usměrňovat i vlastní činnost těchto institucí, uplatňovat vliv na jejich personální složení atd.) a zaměstnavatelů (úrazová pojišťovací sdružení složená výhradně z podnikatelů; typ závodních nemocenských pokladen; stanovy zajišťující podnikatelům vliv na tyto pokladny apod.).

4. V těchto dnech zběsilé reakce, v období nadvlády kontrarevoluce a jako výsledek dlouholetých předběžných vyjednávání a dohody vlády s představiteli kapitálu mohl spatřit světlo světa jedině takovýto zákon, který je přímo cynickým výsměchem nejnaléhavějším zájmům dělníků. K uskutečnění takové reformy pojištění, jež by skutečně vycházela vstříc zájmům proletariátu, je proto bezpodmínečně nutné definitivně svrhnout carismus a vydobýt si podmínky pro svobodný třídní boj proletariátu.

I I

Vzhledem k tomu všemu se konference usnáší:

1. Neodkladným úkolem jak ilegálních stranických organizací, tak i soudruhů pracujících v legálních organizacích (v odborových organizacích, klubech, družstvech atd.) je rozvinout co nejširší agitaci proti zákonu o pojištění navrhanému dumou, neboť tento zákon se týká zájmů veškerého proletariátu Ruska jakožto třídy a nejhrušším způsobem tyto zájmy porušuje.

2. Konference pokládá za nutné zdůraznit, že veškerou sociálně demokratickou agitaci týkající se návrhu zákona o pojištění je třeba spojovat s objasňováním třídního postavení proletariátu v soudobé kapitalistické společnosti, s kri-

tikou buržoazních iluzí šířených sociálreformátory a vůbec s našimi hlavními socialistickými úkoly; zároveň je však třeba při této agitaci dávat do souvislosti charakter „reformy“ navrhované dumou s aktuální politickou situací a vůbec s našimi revolučně demokratickými úkoly a hesly.

3. Konference bezvýhradně schvaluje, že sociálně demokratická frakce v dumě hlasovala proti návrhu zákona předloženému dumou a zároveň soudruhy upozorňuje na bohatý a cenný materiál z diskuse o této otázce v dumě, jenž poslouží při objasňování stanoviska různých tříd k dělnickým reformám; konference upozorňuje zejména na to, jak výrazně se v diskusi projevíly snahy okřabristických představitelů reakčního kapitálu, očividně dělníkům nepřátelské, ale i pokrytecké počínání kadetské strany, maskující se sociálreformistickými frázemi o „sociálním míru“; kadeti se v dumě v podstatě vyslovovali proti iniciativě a aktivitě dělnické třídy a nenávistně vystupovali proti hlavním pozměňovacím návrhům sociálně demokratické frakce v dumě k předloženému návrhu zákona.

4. Konference co nejdůrazněji dělníky varuje před jakýmkoli pokusy redukovat sociálně demokratickou agitaci jen na to, co je za nynější nadvlády kontrarevoluce legálně přípustné, a tím ji oklestit a úplně zdeformovat; konference naopak zdůrazňuje, že hlavní těžiště této agitace musí být v přesvědčování širokých mas proletariátu o tom, že bez nového revolučního rozmachu se postavení dělníků nemůže doopravdy zlepšit a že každý, kdo chce skutečně dosáhnout reformy ve prospěch dělníků, musí především bojovat za novou vítěznou revoluci.

5. Pro případ, že by uvedený návrh zákona předložený dumou byl navzdory všem protestům uvědomělého proletariátu přece jen schválen, konference vyzývá soudruhy, aby využili všechny nové organizační formy, které tento zákon stanoví (dělnické nemocenské pokladny), a to tak, aby i v těchto organizačních buňkách energicky propagovali sociálně demokratické myšlenky, a tím z tohoto záko-

na, jenž má sloužit dalšímu zotročování a utlačování proletariátu, učinili nástroj rozvoje třídního uvědomění proletariátu, upevňování jeho organizovanosti a posilování jeho boje za úplnou politickou svobodu a socialismus.

O „PETIČNÍ KAMPANI“

1. Kontrarevoluce představovaná vládou a III. dumou vidí svého úhlavního nepřítele v dělnickém hnutí, a proto pronásleduje všechny jeho formy a soustavně přitom omezuje dokonce i ty „legální možnosti“, které dělnické třídě zbyly jako výsledek revoluce.

2. Tento režim neustále staví široké dělnické masy před skutečnost, že nemohou dosáhnout ani svých elementárních práv (především svobody spolčování), dokud nebude úplně svržena carská monarchie.

3. Petice, kterou v zimě 1910 rozeslala po závodech skupina petrohradských likvidátorů, a agitace, kterou kolem ní tato skupina rozvířila, vytrhovala požadavek svobody spolčování z celkového souhrnu revolučních požadavků dělnické třídy. Místo toho, aby dělníkům vysvětlili, že pro vydobytí úplné svobody spolčování v Rusku je nezbytný revoluční boj mas za základní požadavky demokracie, likvidátoři ve skutečnosti hlásali takzvaný boj za právo, tj. liberální boj za „obnovení“ režimu z 3. června pomocí dílčích zlepšení.

4. Tato kampaň se vlivem konkrétních podmínek politického života v Rusku a postavení dělnických mas nutně změnila v ryze formální a zcela neúčinné podpisování kusu papíru, které zůstalo bez ohlasu a neprobudilo v masách žádný politický zájem.

5. Osud této petiční kampaně evidentně potvrdil nesprávnost celé této akce a její odtrženost od dělnických mas: petici podepsalo všehovšudy 1300 lidí, přičemž ani jediná stranická organizace, *nehledě na rozdílnost frakcí a směrů*, tuto

petiční kampaň absolutně nijak nepodpořila a ani naše sociálně demokratická frakce v dumě nepokládala za možné se jí zúčastnit.

6. Kampaň dělnických mítinků v souvislosti s osudem poslanců II. dумы a dělnické demonstrace v jednotlivých městech 9. ledna 1912 ukázaly, že iniciativa dělnických mas se vůbec neorientuje na takové prostředky, k jakým patří petiční kampaň, a že vůbec nemíní kráčet pod praporem „dílních práv“.

Konference na základě všech těchto skutečností

1. vyzývá všechny sociální demokraty, aby dělníkům vysvětlovali, že svoboda spolčování je pro proletariát naprosto nezbytná, ale že tento požadavek je zároveň nezbytné neustále spojovat s našimi všeobecnými politickými požadavky a s revoluční agitací v masách;

2. uznává, že za určitých politických podmínek může být petice podepsaná mnoha dělníky velmi vhodnou formou protestu, ale zároveň konstatuje, že v dnešní době v Rusku patří petice k nejméně vhodným prostředkům sociálně demokratické agitace.

O LIKVIDÁTORSTVÍ A O SKUPINĚ LIKVIDÁTORŮ

Vzhledem k tomu, že

1. SDDSR už téměř čtyři roky energicky bojuje proti likvidátorskému směru, který byl na prosincové konferenci strany v roce 1908 definován jako

„pokusy jisté části stranické inteligence likvidovat nynější organizaci SDDSR a nahradit ji v každém případě volným sdružením v rámci legality, byť i za cenu zjevného zřeknutí se programu, taktiky a tradic strany“;[113]

2. plenární zasedání[221] ústředního výboru v lednu 1910, pokračující v boji proti tomuto směru, jej jednomyslně označilo za projev buržoazního vlivu na proletariát a ja-

ko o podmínce skutečné jednoty strany a sloučení dosavadních frakcí bolševiků a menševiků rozhodlo o úplném rozchodu s likvidátorstvím a o definitivním překonání této buržoazní úchyvky od socialismu;

3. část sociálních demokratů sdružených kolem časopisů Naša zarja a Dělo žizni navzdory všem stranickým usnesením a navzdory závazku, který na plenárním zasedání v lednu 1910 přijali zástupci všech frakcí, nyní otevřeně hájí směr, který celá strana označila za produkt buržoazního vlivu na proletariát;

4. bývalí členové ústředního výboru M—1, Jurij a Roman na jaře 1910 nejen odmítli vstoupit do ÚV, ale dokonce i dostavit se alespoň na jedno zasedání, aby mohli být kooptováni noví členové, a otevřeně prohlásili, že považují samu existenci ÚV strany za „škodlivou“;

5. uvedené hlavní likvidátorské časopisy Naša zarja a Dělo žizni se právě po plenárním zasedání roku 1910 definitivně a naprosto jednoznačně přiklonily k likvidátorství a začaly (v rozporu s usneseními plenárního zasedání) nejen „znevažovat význam ilegální strany“, nýbrž ji přímo zavrhnout a prohlašovat ji za „mrtvolu“, za věc už zlikvidovanou, a snahy o obnovení ilegální strany za „reakční utopii“, zahrnovat ilegální stranu v legálních časopisech pomluvami a nadávkami a vyzývat dělníky, aby považovali stranické buňky a stranickou hierarchii za „mrtvé“ atd.;

6. zatímco po celém Rusku se členové strany bez rozdílu frakcí sjednotili k splnění naléhavého úkolu svolat konferenci strany, likvidátoři si vytvořili zcela nezávislé skupinky a odštěpili se i v těch místních organizacích, kde mají převahu menševičtí stoupenci zachování ilegální strany (Jekatěrinoslav, Kyjev), a definitivně odmítli jakékoli spojení strany s místními organizacemi SDDSR,

konference prohlašuje, že se skupina kolem časopisů Naša zarja a Dělo žizni svým jednáním *definitivně postavila mimo stranu*.

Konference vyzývá všechny členy strany bez rozdílu

směrů a odstínů, aby bojovali proti likvidátorství, objasňovali, jak poškozují úsilí dělnické třídy osvobodit se, a vynaložili všechny své síly na obnovení a upevnění ilegální SDDSR.

O ÚSTŘEDNÍM ORGÁNU⁷⁰

Konference vyslechla a projednala zprávu zástupce ústředního orgánu a po schválení zásadní linie ústředního orgánu vyslovuje přání, aby se v ústředním orgánu věnovalo více pozornosti propagandistickým článkům a aby byly články psány populárněji a pro dělníky srozumitelněji.

O LISTU RABOČAJA GAZETA

Konference konstatuje, že se list Rabočaja gazeta postavil rozhodně a důsledně na obranu strany a jejích zásad a že je se sympatiemi přijímán stranickými pracovníky v místních organizacích bez rozdílu frakcí, a proto

1. vyzývá všechny soudruhy z místních organizací, aby tento list všestranně podporovali;
2. uznává list Rabočaja gazeta za oficiální orgán ústředního výboru strany.

O LISTU PRAVDA

Konference ruší dohodu s redakcí listu Pravda, kterou s ní uzavřelo plenární zasedání ÚV v lednu 1910.

ZMĚNY VE STANOVÁCH STRANY^[171]

Dodatek k článku 2:

V souladu s usnesením^[222] prosincové konference (z roku 1908) se kooptace připouští.

Článek 8 se škrtná a místo něho se uvádí:

Ústřední výbor svolává co nejčastěji konference zástupců všech stranických organizací.

Článek 9, odstavec třetí — o zastoupení na sjezdu — se pozměňuje takto:

Klíč pro zastoupení na příštích sjezdech strany stanoví po předběžném projednání s místními organizacemi ústřední výbor.

O MAJETKU V RUKOU BÝVALÉHO DRŽITELE A O FINANČNÍCH VÝKAZECH

Konference bere na vědomí prohlášení zplnomocněných zástupců bolševiků, s nimiž byla na plenárním zasedání ústředního výboru uzavřena v lednu 1910 dohoda^[56], že podle dohodnutých podmínek odevzdají majetek své frakce do pokladny ÚV, a

1. konstatuje, že zástupci bolševiků mají formálně všechna práva disponovat jak majetkem zůstaveným v jejich rukou, tak i majetkem zůstaveným v rukou bývalého držitele soudružky Zetkinové, neboť likvidátoři dohodu porušili a držitelé se zřekli úlohy rozhodčích soudců;

2. po prohlášení zástupců bolševiků považuje konference peněžní částku deponovanou u soudružky Zetkinové za nesporný majetek strany reprezentované ústředním výborem zvoleným na konferenci a

3. ukládá ústřednímu výboru podniknout veškerá opatření, aby byl majetek strany od soudružky Zetkinové okamžitě převzat.

Revizní komise přezkoumala finanční výkazy a účetní doklady redakce listu Rabočaja gazeta, který nyní konference schválila jako orgán ústředního výboru, a rovněž

skupiny bolševiků, kterým plenární zasedání ÚV poskytlo peníze na vydávání sociálně demokratické literatury, shledala, že vyúčtování je v pořádku, a navrhuje proto konferenci, aby je potvrdila.

O ČERVENÉM KŘÍŽI

Konference doporučuje všem soudruhům v místních organizacích, aby vynaložili všechny síly na obnovení Červeného kříže, který je nezbytný pro poskytování pomoci uvězněným a vypovězeným.

O STRANICKÉ ORGANIZACI V ZAHRANIČÍ

Konference považuje za bezpodmínečně nutné, aby v zahraničí existovala jednotná stranická organizace spolupracující se stranou pod kontrolou a vedením ústředního výboru.

Konference schvaluje výbor zahraniční organizace⁷¹ jako jednu ze stranických organizací v zahraničí a vyzývá všechny členy strany bez rozdílu frakcí a směrů, kteří jsou stoupenci ilegální strany a nesmiřitelně bojují proti směrům namířeným proti straně (likvidátorství), aby se semkli kolem ústředního výboru jak v zájmu podpory stranické práce v Rusku, tak i v zájmu vytvoření jednotné organizace v zahraničí.

Všechny zahraniční skupiny bez výjimky mohou udržovat spojení s organizacemi v Rusku pouze prostřednictvím ústředního výboru.

Konference konstatuje, že zahraniční skupiny, které se nepodřizují ústředí sociálně demokratické práce v Rusku, tj. ústřednímu výboru, a které tuto činnost dezorganizují tím, že udržují separátní styky s Ruskem bez vědomí ústředního výboru, nesmějí používat název SDDSR.

O ÚTOKU RUSKÉ VLÁDY NA PERSII

Sociálně demokratická dělnická strana Ruska protestuje proti loupeživé politice carské kliky, která se rozhodla zardousit svobodu perského lidu a nezastavuje se přitom ani před nejbarbaršnějšími a nejodpornějšími zločiny.

Konference konstatuje, že společenství ruské a anglické vlády, tolik vychvalované a podporované ruskými liberály, je namířeno především proti revolučnímu hnutí demokracie v Asii a že toto společenství činí z anglické liberální vlády spolupachatele krvavých zvěrstev páchaných carismem.

Konference vyslovuje své plné sympatie s bojem perského lidu a zejména s bojem perské sociálně demokratické strany, která přinesla tolik obětí v boji proti carským násilníkům.

O ČÍNSKÉ REVOLUCI

Vzhledem ke kampani vládních a liberálních listů (Reč), propagujících — v zájmu ruských kapitalistů — odtržení čínských pohraničních oblastí sousedících s Ruskem od Číny a využívajících k tomu revolučního hnutí v Číně, konference poukazuje na světodějný význam revolučního boje čínského lidu, boje, který přináší Asii osvobození a podkopává nadvládu evropské buržoazie, zdraví čínské revoluční bojující za republiku a ujišťuje je o tom, že proletariát Ruska sleduje úspěchy revolučního lidu v Číně s hlubokým porozuměním a s vřelými sympatiemi a že příkře odsuzuje počínání ruských liberálů podporujících dobovačnou politiku carismu.

O POLITICE CARISMU V Ů Č I F I N S K U

Konference SDDSR, jež se poprvé sešla od doby, kdy carismus v Rusku a kontrarevoluční дума prosadily zákon[²⁷⁸] likvidující práva a svobodu finského lidu, se jednoznačně solidarizuje s bratrskou finskou sociálně demokratickou stranou, zdůrazňuje, že dělníci Finska i Ruska mají společné úkoly v boji proti ruské kontrarevoluční vládě a kontrarevoluční buržoazii, které pošlapávají práva lidu, a vyslovuje pevné přesvědčení, že jedině společným úsilím dělníků Ruska a Finska lze dosáhnout svržení carismu a osvobození ruského a finského lidu.

POZDRAVNÉ POSELSTVÍ N Ě M E C K É S O C I Á L N Í D E M O K R A C I I

Z pověření konference byl ústřednímu orgánu německé sociální demokracie zaslán tento telegram:

Sociálně demokratická dělnická strana Ruska, reprezentovaná organizační komisí v Rusku a ústředním orgánem strany, posílá vřelý pozdrav bratrské německé sociální demokracii, jež dosáhla ve volbách tak skvělého vítězství nad celým buržoazním světem.⁷²

At žije mezinárodní a at žije německá sociální demokracie!

Napsáno v lednu 1912

ORGÁN LIBERÁLNÍ DĚLNICKÉ POLITIKY

Leží přede mnou tři čísla petrohradského týdeníku *Živoje dělo*⁷⁸, který začal vycházet letos v lednu.

Doporučuji čtenářům, aby se blíže seznámili s tím, co tento časopis hlásá.

Hlavní politickou otázkou dneška jsou volby do IV. dumy. Tomuto problému je věnován Martovův článek ve 2. čísle^[141]. Martov v něm razí toto heslo: „Musíme se snažit vytlačit reakci z jejích pozic v dumě“. A Dan mu ve 3. čísle^[55] přizvukuje: „Nejlepším prostředkem, jak oslabit její zhoubný vliv (tj. Státní rady), je — vyrvat dumu z rukou reakce.“

Je to jasné heslo. Ale každý uvědomělý dělník samozřejmě hned pozná, že to není heslo ani marxistické, ani proletářské, ba dokonce ani demokratické, nýbrž *liberální*. Je to heslo liberální dělnické politiky.

Všimněme si, jak Martov toto heslo hájí: „Je tento úkol splnitelný při platnosti nynějšího volebního zákona? Rozhodně ano. Je sice pravda, že tento volební zákon ve značné (?) části guberniálních shromáždění předem zajišťuje většinu volitelům z řad statkářů a první městské (kapitalistické) kurie...“

Obhajoba nesprávného tvrzení vedla Martova k tomu, že hned na začátku se dopouští do nebe volajícího nesmyslu. Nikoli ve „značné části“ guberniálních shromáždění, ale *ve všech bez výjimky* (v evropském Rusku) mají volitelé z řad statkářů plus z první městské kurie absolutní většinu. A nejen to. Ve 28 guberniích z 53 mají v guberniálních shromážděních *absolutní většinu* dokonce už jen *výhradně* statkářští

volitelé. A těchto 28 gubernií posílá do dumy 255 poslanců z celkového počtu 442, tj. opět absolutní většinu!

Aby mohl Martov hájit liberální heslo o „vytlačení reakce z jejích pozic v dumě“, musel nejprve po způsobu liberálů ukázat v co nejlepším světle ruské statkáře. To není špatný začátek!

„Minulé volby však ukázaly,“ pokračuje Martov, „že jak mezi statkáři, tak mezi městskou velkoburžoazií existují síly, které nechtějí mít nic společného s černosotňovskou, nacionalistickou a okťabristickou reakcí.“

O tom není pochyby. K opozici, ke kadetům, se hlásí dokonce i část statkářských volitelů. Co z toho však plyne? Jedině to, že většinu dumy, volenou podle zákona z 3. června 1907, nelze dotlačit *dál než k statkářské* „liberální“ opozici. Rozhodující slovo mají statkáři. A jakkoli se to Martov pokouší obejít, fakt zůstává faktem. Čili jen tehdy, přejdou-li do opozice statkáři, může v dumě „opozice“ (*statkářská*) nabýt převahy. Jenže v tom je právě ten háček: můžeme tvrdit, aniž bychom se změnili v liberály, že (*statkářská*) „liberální opozice je schopna vytlačit reakci z jejích pozic v dumě?“

Za prvé bychom neměli idealizovat statkářský charakter našeho volebního zákona. Za druhé bychom neměli zapomínat, že statkářská „opozice“ má všechny vlastnosti takzvaného „*levicového okťabrismu*“ (s nímž kadeti na své poslední konferenci dokonce připustili uzavírat bloky — což Martov také bezdůvodně zamlčuje). Mluvit o „vyrvání dumy z rukou reakce“ nebo o „vytlačení reakce z jejích pozic v dumě“ na základě předpokladu, že by mohli zvítězit „*levicoví okťabristé*“, mohou jen směšní liberální politikové.

Úkolem dělnické demokracie je *využívat* konflikty mezi liberály a nynější většinou dumy *v zájmu* posilování demokracie v dumě, ale rozhodně ne podporovat liberální iluze o možnosti „vyrvat dumu z rukou reakce“.

Ještě hůř to s naším autorem dopadá, když přechází

k zásadní otázce, jaký význam by mělo, kdyby „veškerá opozice“ rozdrtila černosotňovsko-okřabristickou většinu v dumě“.

„Dělníci mají zájem na tom,“ soudí Martov, „aby moc v třídním státě přešla z rukou divokého* statkáře do rukou civilizovanějšího buržoy“.

To je znamenitá úvaha! Jenže autor zapomněl na jednu maličkost... Na jednu zcela nepatrnou maličkost: že totiž ruští „civilizovanější buržoové“, liberálové, kadeti „mají zájem na tom“, aby nepodkopávali moc primitivního statkáře. Liberálové „mají zájem na tom“, aby se s ním podělili o moc, ale přitom ji nepodkopali a nevydali do rukou demokracie ani jedinou zbraň.

V tom je jádro věci! A proto se zbůhdarma namáháte, když se snažíte tuto závažnou otázku obejít tím, že s vážnou tváří omíláte bezobsažné banality.

„Jestliže kadeti a progresisté posílí své zastoupení v dumě,“ soudí Martov, „nedostanou se tím ještě k moci, ale usnadní si k ní cestu.“ Tak se na to podívejme! Ale čím to, že němečtí kadeti a pokrokáři, kteří od roku 1848 už tolikrát „posílili své zastoupení“ v parlamentě, se přesto dodneška „nedostali k moci“? Čím to, že po celých 64 let ponechávali a *do dnes ponechávají* moc v rukou junkerů? Čím to, že si ruští kadeti „neusnadnili cestu k moci“, přestože „posílili své zastoupení v dumě“, a to v první i ve druhé?

Martov uznává marxismus jen potud, pokud je *přijatelný* pro každého vzdělaného liberála. Dělníci mají zájem na tom, aby moc přešla z rukou statkáře do rukou civilizovanějšího buržoy — takové „chápání“ „zájmu dělníků“ podepíšíou všichni liberálové na světě! To však ještě není marxismus. Marxismus říká víc: 1. liberálové mají zájem na tom, aby usedli vedle statkářů, ale přitom nepodkopali jejich moc;

* — primitivního; Martov pro svou charakteristiku využívá proslulou postavu z povídky M. J. Saltykova-Ščedrína Dikij pomoščik [Zdivočelý statkář]. *Čes. red.*

2. liberálové mají zájem podělit se o moc se statkáři tak, aby nezbylo zhora nic ani pro dělníky, ani pro demokracii;
3. moc *skutečně* „vypadává“ z rukou statkářů a „přechází do rukou“ liberálů *jedině tehdy*, když demokracie vítězí *navzdory* liberálům. Chcete důkazy? Najdete je v celých dějinách Francie i novodobé Číny: liberál Jüan Š'-kchaj by se nikdy nedostal k moci, ať už dočasně či podmíněně, kdyby i *navzdory* jeho odporu nezvítězila čínská demokracie.

Lepší liberál než černosotňovec — představuje-li toto banální tvrzení *celý* „marxismus“, který je přijatelný pro pány Struveho, Izgojeva a spol., pak je třeba konstatovat, že dialektika třídního boje je pro liberála i pro Martova tajemstvím zapečetěným sedmi pečeti.

Shrnuji: právě proto v zájmu toho, aby moc v Rusku skutečně „přešla“ z rukou statkářů *do* rukou buržoů, není přípustné klamat a oslabovat demokracii a především dělníky *pokryteckým* heslem „vyrvat dumu z rukou reakce“. Naším praktickým úkolem ve volbách vůbec není „vytlačovat reakci z jejích pozic v dumě“, nýbrž posilovat demokracii vůbec a dělnickou především. Tento úkol se může někdy octnout v rozporu s „úkolem“ zvýšit počet liberálů: pro nás je však důležitější — a pro proletariát užitečnější —, přibude-li navíc pět demokratů než padesát liberálů.

Z toho vyplývá následující závěr, který není Martovovi po chuti, i když naoko přiznává, že kadeti jsou liberálové, a *nikoli* demokraté: 1. v pěti velkých městech⁷⁴ jsou v druhém kole přípustné dohody *jedině* s demokraty proti liberálům; 2. ve druhém stadiu se musí při *všech* hlasováních a při *všech* dohodách *dávat přednost* dohodám s demokraty proti liberálům a teprve potom dohodám s liberály proti pravici.

Zvězda, č. 11 (47)
19. února 1912
Podepsán F. L-ko

Podle textu *Zvězdy*

PROTI SJEDNOCENÍ — SLIKVIDÁTORŮ

V 7. čísle likvidátorského listu Živoje dělo byl uveřejněn redakční článek Pro sjednocení — proti rozkolu^[65]. Týká se otázky, která je nepochybně nadmíru zajímavá a důležitá a nad níž si lámou hlavu bez výjimky všichni uvažující dělníci. Pokládáme proto za svou povinnost vyjádřit — byť i jen neúplně a stručně — své stanovisko k oněm bodům, kde Živoje dělo své čtenáře informuje zjevně a očividně nesprávně.

Na základě zpráv uveřejněných v listech Golos zemli, Russkoje slovo a Kijevskaja mysl⁷⁵, které se prý „nerozcházejí s informacemi, jež má k dispozici Živoje dělo“, tento list konstatuje, že se v zahraničí konala celostranická konference, která prý „všem marxistům v Rusku vnutila určitou taktiku ve volební kampani“ a mimo jiné prohlásila skupinu kolem časopisů Naša zarja a Dělo žizni za skupinu stojící *mimo stranu* (podtrhlo Živoje dělo). V souvislosti s tím se Živoje dělo (opepřující svůj článek obvyklými pomluvkami a insinuacemi na adresu antilikvidátorů) ze všech sil snaží za prvé zdiskreditovat konferenci a za druhé obhajovat časopis Naša zarja a spol. tvrzením, že nikdo nemá právo stavět je „mimo stranu“ a že „publicisté“ tohoto směru „odpovídají na takové usnesení jen pohrdavým pokrčením ramen“ atd.

Předeevším tu poznamenejme, že celý obsah článku v listu Živoje dělo, celý jeho hysterický tón a všechno to volání „po sjednocení“ svědčí víc než názorně o tom, jak citelně se jich celá záležitost dotkla a jak neúspěšně se pokoušejí zastříti její *podstatu*. Pokusme se tedy tuto *podstatu* objasnit my.

Přirozeně tu nemůžeme ani obhajovat konferenci, ani doplňovat nebo korigovat informace uvedené v jmenovaných listech (k nimž teď musíme připojit ještě také *Golos Moskvy*). Vždyť to ani není náš úkol. A mimoto stačí jen *doslova* ocitovat třeba jen jedinou větu z týdeníku Živoje dělo: „Ptáme se,“ volají likvidátoři, „kdo je (delegáty konference) zvolil, kdo je zplnomocnil, aby mluvili a rozhodovali jménem moskevských, petrohradských atd. marxistů?“ Bylo by zcela přirozené, kdyby se na tohle veřejně „zeptal“ například pan Puriškevič nebo pan Zamyslovskij. Ale *ptají-li se* na to veřejnosti likvidátoři v listu Živoje dělo, pak už jen tím odhalují své likvidátorské ledví, a to tak dokonale, že zcela postačí, ukážeme-li na způsoby likvidátorů prstem a uděláme za celou věcí tečku.

Opakujeme, že se těchto otázek dotýkáme jedině proto, že je naší povinností reagovat na všechny hlasy v tisku a registrovat všechno, co se týká volební kampaně mezi dělníky. Čtenáři se musí dovědět pravdu. Jestliže likvidátoři říkají, že jsou „pro sjednocení — proti rozkolu“, pak jsme povinni ukázat, kde se tu skrývá nepravda. Především by si neměli hrát na schovávanou a mluvit obecně o „sjednocení“, když jim v podstatě jde *pouze o sjednocení s likvidátory*. Proč se tím Živoje dělo tají? Proč neřekne rovnou, zda souhlasí nebo nesouhlasí se stanoviskem časopisů Naša zarja a Dělo žizni? Za druhé je předčasné mluvit o *rozkolu*, dokud v jednom a též prostředí nevyvíjejí činnost dva organizované a vyhraněné politické celky.

V tom je *podstata věci* a o tom by mělo Živoje dělo mluvit, ale křičet a spílat nemá vůbec žádný smysl.

Otázka sjednocení s likvidátory není otázka nová, nýbrž velice stará. Velmi energický a zcela oficiální pokus o takové sjednocení, potvrzený dokonce dohodou i jednomyslným usnesením, byl učiněn před více než dvěma lety, v lednu 1910. Tento pokus však ztroskotal — to uznávají *všichni*, včetně likvidátorů (viz Naša zarja 1911, č. 11, s. 130). A proč ztroskotal? K tomu se musí každý, koho tato věc

opravdu vážně zajímá, samostatně dobrat *na základě dokumentů*. My tu z nich uvedeme jen některé, které však mají rozhodující význam:

Známý účastník pokusu o sjednocení s likvidátory, „sjednotitel“ či „smířlivec“ pan Ionov *právě v té době* napsal:

„Ať byly otzovismus a likvidátorství samy o sobě pro stranu sebevíc škodlivé, jejich blahodárny vliv na frakce je (míní se frakce menševiků a bolševiků) myslím nepochybný. Patologie zná vředy dvojího druhu: zhoubné a nezhoubné. Nezhoubný vřed se považuje za neduh organismu prospěšný: při hnisání totiž k sobě stahuje z celého organismu různé škodlivé látky, a tím přispívá k jeho ozdravení. Mám za to, že tutéž úlohu sehrálo likvidátorství vůči menševismu a otzovismus-ul-timatismus vůči bolševismu.“

Zde máte jeden z dokumentárně doložených důkazů, že sjednocení s likvidátory bylo vázáno podmínkou, že se likvidátorství zcela zřeknou. To bylo v lednu 1910. V únoru 1910, ve 2. čísle měsíčníku *Naša zarja*, napsal pan *Potresov* doslova toto:

„Může snad jako reálná skutečnost, a ne jako pouhý fantóm chorobné fantazie existovat v létě 1909 likvidační proud, likvidující to, co už není třeba likvidovat, co už ve skutečnosti jako organizovaný celek neexistuje?“ (*Naša zarja*, 1910, č. 2, s. 61.)

Každý praktik ví, že likvidátoři *ve skutečnosti postupovali* právě podle směrnic pana Potresova. Jiný známý orgán likvidátorů, *Vozrožděnije*⁷⁶, se kterým spolupracovali tíž páni Martovové, Larinové, Levičtí a spol., cituje dne 30. března 1910 jménem redakce se zjevnými sympatiemi shora uvedená Potresovova slova a píše: „Není co likvidovat — a my (tj. redakce časopisu *Vozrožděnije*) za sebe dodáváme, že sen o obnovení této hierarchie v její staré, ilegální podobě je jen škodlivá, reakční utopie...“ (*Vozrožděnije*, 1910, č. 5, s. 51^[21]).

Hodnotili i jiní lidé a jiné směry kromě našeho tato prohlášení jako *rozchod* likvidátorů se starým, dosavadním politickým celkem? Nesporně ano. Důkazy: 1. Článek pana Izgojeva Věchovec mezi marxisty^[82] v časopisu *Russkaja*

*mysl*⁷⁷, 1910, č. 8. Pan Izgojev vždycky hodnotí všechno, co se děje mezi marxisty, z důsledně „věchovského“ hlediska. „Odpověď (pana Potresova na problémy dělnického hnutí) je *naprosto shodná* s tím,“ napsal pan Izgojev, „co již konstatovaly jím hanobené Věchi, i s tím, co tvrdí publicisté z časopisu *Russkaja mysl*.“ (Russkaja mysl, 1910, č. 8, s. 67.) 2. Menševik Plechanov v květnu 1910 na vrub citovaných slov pana Potresova napsal: „Jedno je však jisté: *pro koho neexistuje naše strana, ten neexistuje pro naši stranu* (podtrhl Plechanov). Takže všichni její členové teď budou muset uznat, že pan Potresov už mezi ně nepatří, a někteří z nich mne snad přestanou obviňovat, že jsem to o něm tvrdil už dávno.“^[192]

Fakty se nedají popřít. Tady nepomohou žádné vytáčky a výmluvy. Likvidátoři se rozešli s někdejším politickým kolektivem už v roce 1910. A žádný historik ruského politického života, pokud se nebude chtít odchýlit od pravdy, nebude moci tento fakt obejít. Přesto však pánové Levickij, Martov, Dan, Larin, Čackij a spol. ještě v roce 1911 nejdou opakovat prohlášení zcela „potresovovského“ obsahu. Připomeňme si třeba, jak v časopisu *Dělo žizni* (ročník 1911, č. 6, s. 15) Larin^[99] poučoval dělníky, že „slepit v každém městě kroužky... o pár stech lidech“ prý není těžké, ale je to prý jen „maškaráda“!

Jsme hluboce přesvědčeni, že z toho všeho — po zkušenostech z více než dvou posledních let — jasně vyplývá, že sjednocení s *likvidátory* je naprosto vyloučené. Stejně tak není možné uzavřít s nimi dohodu. Jakákoli dohoda s nimi je *nemyslitelná*, neboť jde o bytí či nebytí toho, co likvidátoři pohrdavě označili slovem „hierarchie“. Na tom nemohou nic změnit ani nadávky týdeníku *Živoje dělo* — orgánu *týchž* likvidátorů *téhož* zaměření. Likvidátoři stojí *mimo*... to je nezvratná skutečnost.

Někdo nám možná namítne, že to znamená rozkol. Nikoli. Slovem rozkol se označuje vytvoření *dvou* politických celků místo jednoho. Avšak v současné době, v březnu 1912,

kterýkoli pozorovatel našeho politického života, ať už je vyzbrojen tím nejlepším dalekohledem a dívá se třeba z Petrohradu, Moskvy, Kyjeva či z New Yorku, prostě odkudkoli, může u nás uvidět *pouze jeden* organizovaný, stmelný politický celek, kterému nadávky likvidátorů v očích dělníků dodávají leda větší vážnost.

Neštěstí likvidátorů spočívá právě v tom, že své vztahy ke starému skutečně *zlikvidovali*, ale nic nového *nevytvořili*. Až něco vytvoří, pak se na to podíváme, a jak už je povinností politických pozorovatelů, vyrozumíme o tom i čtenáře. Prozatím však zůstává faktem, že neexistuje žádný jiný pevně zorganizovaný politický celek, tudíž se o žádném rozkolu mluvit nedá.

Likvidátoři už dlouho slibují, že vytvoří „veřejnou“ politickou organizaci. Ale sliby ještě nejsou fakty. „Sám“ pan Levickij dokonce, který má k Potresovovi a Martovovi názorově nejbližší, v úvodníku^[102] 11. čísla časopisu Naša zarja (z roku 1911) s *politováním* konstatoval, že „nikde nevidíme žádný významnější pokus o legální *politickou* organizaci“ (podtrhl pan Levickij). Pan Levickij to klade za vinu jak „masám“, tak i jejich „vůdcům“. Teď nám však nejde o to, kdo má na čem vinu, nýbrž o zjištění faktu. *Pokud* pan Levickij a jeho přátelé vytvoří legální politickou organizaci a *pokud* tato organizace bude provádět skutečně marxistickou (a ne liberální) dělnickou politiku, pak... pak uvidíme. Jen byste si měli, pánové, pospíšet, protože do voleb už zbývá krátká doba — a budete muset vynaložit herkulovské úsilí, abyste za několik měsíců dohonili, co jste *za léta* zameškali (nebo abyste aspoň stačili *obrátit naruby* to, co jste až dosud dělali).

Likvidátoři sami rozbili misku. Proto je zbytečné, aby teď plakali nad rozlitym mlékem.

Pozorovatel politického života v Rusku může ve sféře, která nás zajímá, nalézt jen jeden politický celek. Kolem něho jsou jednotlivci a neorganizované skupinky bez vyhraněného názoru dokonce i na *nejaktuálnější* politické otáz-

ky. Jinými slovy — jsme svědky názorové roztržnosti. A jak tomu v takové situaci vždycky bývá, vyskytují se i kolísavci a lidé, kteří doufají (bohužel marně!), že přimějí likvidátory k tomu, aby se s likvidátorstvem *skutečně* rozešli. Ovšem žít se nějakého půl roku před volbami pouhými nadějemi mohou jen nereální politikové.

Vezměte si například otázku volebních hesel, otázku taktiky a dohod! Je na ni pouze jediná, vyhraněná, jasná, přesná a úplná odpověď, kterou dnes už znají všichni dělničtí předáci ve všech končinách Ruska. *Jiná odpověď neexistuje.* Tak tedy ještě jednou, páni likvidátoři: Sami jste rozbili misku, tak neplačte nad rozlitym mlékem!

P. S. Mezi ty, kdož „doufají“ v polepšení likvidátorů, se zřejmě počítá také Trockij^[284], který v listu *Živoje dělo* populárně vysvětluje zásadní otázky usnesení^[222] z prosince 1908 o podstatě režimu z 3. června. Budeme velmi rádi, podaří-li se Trockému přesvědčit aspoň například Larina a Martova, aby se všichni shodli na jedné určité, přesné a jasné odpovědi na otázku, v čem je podstata naší nynější „situace“. Křičíte, že bychom se měli „sjednotit“, že „kroužkaření“ je škodlivé, ale přitom nejste schopni dohodnout se ani ve „svém“ kroužku na jednotném názoru, ať už jde o zásadní nebo o praktické otázky celé naší práce! Zato frázím se u vás daří: „Sociální demokracie si dokáže své velké úkoly nejenom heslovitě vtesat do vnitřní stěny lebeční schránky...“ Pěkně píše Trockij, o nic hůř než Potresov a Něvědomskij!

Prosvěštenije, č. 3/4
únor—březen 1912
Podepsán M. B.

Podle časopisu Prosvěštenije

POLITICKÉ STRANY BĚHEM PĚTI LET III. DUMY

I

Ročenka listu *Reč* na rok 1912^[60], malá politická encyklopedie liberalismu, uveřejňuje článek pana Miljukova Politické strany ve Státní dumě během pěti let jejího trvání^[147]. Tento článek z pera uznávaného vůdce liberalismu a význačného historika si zasluhuje o to větší pozornost, že se zabývá takřikajíc *stěžejním předvolebním tématem*. Politické výsledky činnosti stran, význam těchto stran, vědecká zobecnění vzájemného poměru společenských sil, hesla nadcházející volební kampaně — to všechno se bezděky samo tlačí do pera toho, kdo si zvolil takové téma, a toho všeho *se musel* dotknout i pan Miljukov, ať se jakkoli snažil omezit se jen na výčet faktů, týkajících se „vnější historie“ dumy.

Vznikl tak zajímavý obrázek ilustrující staré, ale zároveň věčně nové téma: jak se liberál dívá na politický život v Rusku?

„Strana svobody lidu, která měla v I. dumě početní a ve II. dumě morální převahu,“ píše pan Miljukov, „byla ve III. dumě zastoupena jen 56—53 poslanci. Z postavení vedoucí většiny se octla v postavení opozice, která si však zachovala převahu jak počtem, tak kvalitou složení svého členstva, ale i přísnou frakční disciplínou svých projevů a hlasování.“

Vůdce strany v článku o politických stranách o své straně prohlašuje, že si zachovala „převahu kvalitou složení svého členstva“. To není špatné. Jen si snad mohl zvolit střízlivější reklamu... Cožpak kadeti opravdu vynikali přísnou frakční disciplínou? To pravda není, protože se všichni pamatujeme na nejedno vystoupení například pana Maklaka, který se od kadetské frakce odkláněl doprava. Pan

Miljukov si počínal neopatrně: když někdo dělá reklamu „kvalitě“ své strany, je to vcelku neškodné, protože jde o hodnocení veskrze subjektivní, ale pokud jde o stranickou disciplínu, pak tuto reklamu rázem vyvracejí fakty. Charakteristické přitom je, že jak v dumě — Maklakov —, tak i v tisku — Russkaja mysl pana Struveho a spol. — se osamostatnilo právě pravé křídlo, čímž porušilo nejen přísnou, ale vůbec jakoukoli disciplínu kadetské strany.

„Nalevo od sebe,“ pokračuje pan Miljukov, „měla frakce svobody lidu pouze 14 trudoviků a 15 sociálních demokratů. Skupina trudoviků si zachovala jenom stín onoho vlivu, jaký měla v prvních dvou dumách. Poněkud lépe organizovaná skupina sociálních demokratů ve svých projevech čas od času ostře pranýřovala ‚třídní rozpory‘, ale v podstatě nemohla provádět žádnou jinou taktiku, než jakou prováděla ‚buržoazní‘ opozice.“

To je všechno, doslova všechno, co sděluje význačný historik na dvaceti stránkách svého článku o stranách stojících nalevo od kadetů. Má to být údajně článek věnovaný politickým stranám ve Státní dumě, ale ve skutečnosti v něm autor podrobně rozebírá všechny sebemenší přesuny mezi statkáři a jejich různé „umírněně pravicové“ nebo „pravicově okřabristické frakce“ a jejich jednotlivé kroky. Proč ale nevěnuje takřka žádnou pozornost trudovikům a sociálním demokratům? Protože zhodnotit jejich význam *tak*, jak to udělal pan Miljukov, jasně znamená je ignorovat.

Na tuto otázku je jen jediná možná odpověď: Protože jsou tyto strany panu Miljukovovi obzvlášť proti mysli a protože i pouhé konstatování všeobecně známých faktů o těchto stranách odporuje *zájmům* liberalismu. Pan Miljukov ve skutečnosti moc dobře ví, jakými fintami ve volitelském sboru se dosáhlo toho, aby z trudoviků zbyl jenom „stín jejich dřívějšího vlivu“ v dumách. Tyto finty, prováděné panem Kryžanovským a dalšími hrdiny 3. června 1907, připravily kadety o většinu. Ale to ještě nikoho neopravňuje ignorovat, nebo dokonce zkreslovat údaje o významu stran, které mají ve statkářské dumě jen velmi slabé

zastoupení. Trudovici jsou ve III. dumě skutečně zastoupeni jen velmi slabě, ale po celých pět let tam přesto hráli významnou úlohu, protože zastupovali milióny rolnictva. Zájmy statkářů si vynutily, že bylo okleštěno zejména toto rolnické zastoupení. Ale jaké zájmy nutí liberály, aby stejně tak mávali rukou nad trudoviky??

Nebo si vezměte hněvivý výpad pana Miljukova proti sociálním demokratům. Cožpak neví, že rozdíl mezi „taktikou“ sociálních demokratů a taktikou kadetů nespočívá jen v rozdílu mezi proletářskou a buržoazní opozicí, nýbrž i v rozdílu mezi demokratismem a liberalismem? Pan Miljukov to samozřejmě moc dobře ví a mohl by rozdíl mezi demokraty a liberály objasnit na příkladech z novodobých dějin všech evropských zemí. Jenže vtip je v tom, že jakmile jde o Rusko, ruský liberál *nechce* vidět, čím se liší od ruských demokratů. Pro ruského liberála je *výhodné* hrát si před ruským čtenářem na představitele veškeré „demokratické opozice“ vůbec. Jenže pravda nemá s touto snahou nic společného.

Ve skutečnosti každý ví, že sociální demokraté prováděli ve III. dumě *úplně* jinou taktiku než buržoazní a hlavně kadetská (liberální) opozice. Kdyby se pan Miljukov pokusil před čtenáře předstoupit s jakoukoli konkrétní politickou otázkou, ručím za to, že by nenašel *ani jediný* případ, kdy by sociální demokraté neuplatňovali zásadně *odlišnou* taktiku. Pan Miljukov pojednává o politických stranách ve III. dumě, ale přitom zkresluje to nejdůležitější a nejpodstatnější: že tři základní skupiny politických stran prováděly trojí navzájem odlišnou taktiku, že jinou taktiku prováděly vládní strany (od Puriškeviče až po Gučkova), jinou liberální strany (kadeti, nacionalisté a progresisté) a jinou strany demokratické (trudovici, tj. buržoazní demokracie a dělnická demokracie). První dvě zobecnění jsou panu Miljukovovi jasná, protože velmi dobře vidí podstatu věci, jež navzájem sblížuje na jedné straně Puriškeviče s Gučkovem a na druhé straně všechny liberály. Avšak

rozdíl mezi liberály a demokraty nevidí, protože jej *nechce vidět*.

I I

Totéž se opakuje i při analýze třídních základů různých stran. Pokud se pan Miljukov dívá napravo, pak tyto základy vidí a odhaluje, ale sotva se zahledí nalevo, rázem je raněn slepotou. „Již sám zákon z 3. června,“ píše, „byl nadiktován spojenou šlechtou. A tak se právě křídlo většiny v dumě ujalo obrany šlechtických zájmů. Levé křídlo této většiny k tomu navíc připojilo obranu zájmů městské velkoburžoazie.“ To je opravdu velmi poučné, že? Když se kadet dívá napravo, vidí velmi jasně hranici „třídních rozporů“: tady jsou šlechtici, tam velkoburžoazie. Ale sotva se liberál zahledí nalevo, hned dostávají „třídní rozpory“ ironické uvozovky. Třídní rozdíly mizí: liberálové jako vespolečná „demokratická opozice“ zastupují rolníky, dělníky i městskou demokracii.

Ne, pánové, tohle není historie psaná vědecky, tohle není seriózní politika, to je politikářství a reklama!

Liberálové nezastupují ani rolníky, ani dělníky, nýbrž jen část buržoazie — městské, statkářské atd.

Fakty z historie III. dумы jsou tak všeobecně známé, že i pan Miljukov musí uznat, že okťabristé nejednou hlasovali společně s liberály nejen *proti* (proti vládě), nýbrž i *pro* určitá pozitivní opatření. Tyto fakty v souvislosti s celou historií okťabristu a kadetství (v letech 1904—1905, před 17. říjnem ještě nediferencovaných) *dokazují* každému, kdo jen trochu respektuje historickou skutečnost, že okťabristé a kadeti jsou dvě křídla *jedné třídy*, dvě křídla buržoazního *středu*, který kolísá mezi vládou a statkáři na jedné straně a demokracií (dělníky a rolnictvem) na straně druhé. Tento *nejdůležitější* závěr z historie „politických stran ve III. dumě“ pan Miljukov nevidí jen a jen proto, že se mu zkrátka nehodí.

III. дума nově a v nové situaci *potvrdila* ono základní rozdělení ruských politických sil a ruských politických stran, jež se začalo jasně rýsovat už od poloviny 19. století a jež se pak čím dál určitěji vyhraňovalo v letech 1861 až 1904, aby se pak v letech 1905—1907 již zcela otevřeně projevilo a upevnilo na veřejném kolbišti masového boje, přičemž se nezměnilo ani v letech 1908—1912. Proč toto rozdělení dodnes zůstává v platnosti? Protože ještě nebyly vyřešeny ony objektivní úkoly historického vývoje Ruska, které vždy a všude, počínaje Francií 1789 a konče Čínou 1911, tvoří obsah demokratických přeměn a demokratických převratů.

Za těchto podmínek je nevyhnutelný houževnatý odpor „byrokracie“ a statkářů, ale i kolísání buržoazie, která přeměny nutně potřebuje, ale která se obává, aby jich nevyužila demokracie a zejména dělníci. Tyto obavy — pokud jde o politiku v dumě — se zvláště zřetelně projevovaly u kadetů v I. a II. dumě a u okťabristů ve III. dumě, tj. právě tehdy, když tam tyto strany tvořily „vedoucí“ většinu. Kadeti bojují proti okťabristům, ale přitom zastávají totéž zásadní stanovisko jako oni, přičemž se dá spíše mluvit o vzájemné konkurenci než o vzájemném boji. Dělí se spolu o místečko u moci *po boku* statkářů — odtud ta zdánlivá vyhrocenost konfliktu mezi těmi, kdo jsou u moci, a kadety jako nejbližšími konkurenty!

Pan Miljukov sice ignoruje rozdíl mezi demokracií a liberalismem, zato však velmi podrobně, detailně, ba řekl bych přímo s gustem zkoumá kdejaký vnitřní přesun mezi statkáři: pravice, umírněná pravice, nacionalisté a nezávislí nacionalisté, pravicoví okťabristé, prostí okťabristé a levicoví okťabristé. Celé toto dělení a všechny ty drobné přesuny uvnitř těchto mezí nemají pražádný seriózní význam, mohou nanejvýš objasnit, proč byl ve státní správě jistý Tverdoonto nahrazen jakýmsi Ugrjumem-Burčejevem,⁷⁸ tedy výměnu nějakých osob, vítězství nějakých kroužků nebo klik. Žádné jen trochu podstatnější rozdíly,

pokud jde o politickou linii, však autor nerozlišuje. „Bojovat budou“ (ve volbách do IV. dumy) „dva tábory,“ tvrdí pan Miljukov, jak to bez ustání tvrdí i všechen kadetský tisk. To není pravda, pánové. *Bojují* a budou spolu bojovat *tři* hlavní tábory: vládní tábor, liberální tábor a dělnická demokracie jakožto centrum, které kolem sebe soustřeďuje veškerou demokracii. Dělení na dva tábory je starý trik liberální politiky, na který bohužel naletí občas i leckdo z tábora dělnické třídy. Jen tehdy, když dělnická třída pochopí nezbytnost dělení na tři tábory, bude moci provádět skutečně *svou*, a ne liberální dělnickou politiku, a to tak, že *využije* konflikty mezi prvním a druhým táborem a že se ani na okamžik nedá oklamat pseudodemokratickou frazeologií liberálů. A nedá oklamat nejen sebe, ale ani rolníky jako hlavní oporu buržoazní *demokracie* — takový je úkol dělníků. A takový závěr vyplývá i z historie politických stran ve III. dumě.

Zvězda, č. 14 (50)
4. března 1912
Podepsán K. T.

Podle textu Zvězdy

Z P R Á V A O C E L O R U S K Ě
K O N F E R E N C I S D D S R
A D R E S O V A N Á
M E Z I N Á R O D N Í M U
S O C I A L I S T I C K Ě M U B Y R U ⁷⁹

Poslední léta byla pro SDDSR léty kolísání a dezorganizace. Po tři roky nemohla strana svolat ani konferenci, ani sjezd, a v posledních dvou letech nemohl ani ústřední výbor vyvíjet žádnou činnost. Strana sice existovala dál, ale ve formě jednotlivých skupin ve všech jen trochu významnějších městech, skupin, které však vzhledem k tomu, že neexistoval ústřední výbor, žily každá víceméně vlastním životem jen pro sebe.

Před nedávnem však strana pod vlivem nového probuzení proletariátu v Rusku začala znovu nabírat síly a zcela nedávno jsme konečně mohli svolat konferenci^[30] (což bylo po celou dobu od roku 1908 nemožné), na níž byly zastoupeny organizace obou metropolí, severozápadu a jihu, Kavkazu a centrální průmyslové oblasti. Celkem 20 organizací se těsně semklo kolem organizační komise, která tuto konferenci svolala, tj. téměř všechny menševické i bolševické organizace, které dnes v Rusku existují.

Konference na sebe převzala práva a povinnosti nejvyššího stranického orgánu a projednala na svých 23 zasedáních všechny otázky, které byly na programu a z nichž mnohé byly mimořádně důležité. Tak například konference důkladně a vsutku všestranně zhodnotila současnou politickou situaci a politiku strany, a to v naprostém souladu s rezolucemi^[222] konference z roku 1908 a s usneseními^[221] plenárního zasedání ústředního výboru v roce 1910. Zvláštní pozornost věnovala konference volbám

do dumy^[198], jež se mají konat za několik měsíců, a schválila k tomu příslušnou rezoluci, jež se skládá ze tří částí a podává velmi jasný a zevrubný výklad našeho složitého volebního zákona, zabývá se otázkou přípustnosti volebních dohod s jinými stranami a všestranně objasňuje stanovisko a taktiku strany v nadcházející volební kampani. Jednalo se rovněž o takových otázkách, jako je boj proti hladu^[111], dělnické pojištění, odbory a stávky aj., a také k těmto otázkám byla schválena příslušná usnesení.

Konference se též zabývala otázkou „likvidátorů“. Tento směr odmítá existenci ilegální strany, prohlašuje, že tato strana již byla zlikvidována, snahy o její obnovení prohlašuje za reakční utopii a tvrdí, že stranu je možné vzkřísit jen v legální podobě. Přesto však tento směr, který se rozešel s ilegální stranou, sám dosud žádnou legální stranu založit nedokázal. Konference konstatovala, že strana už čtyři roky bojuje proti tomuto směru, že se proti likvidátorům vyslovila už konference z roku 1908 a plenární zasedání ústředního výboru z roku 1910, ale že si tento směr přes všechno úsilí strany i nadále udržuje svou frakční nezávislost a v legálním tisku bojuje proti straně. Proto konference prohlásila, že se likvidátoři seskupení kolem časopisů Naša zarja a Dělo žizni (k nimž je nyní třeba připojit také Živoje dělo) postavili mimo Sociálně demokratickou dělnickou stranu Ruska.

Nakonec konference zvolila ústřední výbor a redakci ústředního orgánu Social-demokrat. Kromě toho konference zvláště zdůraznila, že v zahraničí je mnoho skupin, které jsou víceméně socialistické, jenže jsou vesměs zcela izolované od proletariátu v Rusku a od jeho socialistické činnosti, a tedy nejsou nikomu odpovědné; že tyto skupiny rozhodně nemohou zastupovat SDDSR, ani vystupovat jejím jménem; že strana na sebe nebere naprosto žádnou odpovědnost ani záruky za tyto skupiny a že veškeré spojení s SDDSR je možno udržovat pouze prostřednictvím ústředního výboru, jehož zahraniční adresa zní: Vladimír

Uljanov, 4 Rue Marie Rose, Paříž XIV (pro ústřední výbor).

Napsáno začátkem března 1912

Otištěno 18. března 1912

v oběžníku mezinárodního

socialistického byra, č. 4

Rusky poprvé otištěno

v letech 1929—1930

Sočiněnija V. I. Lenina

sv. XV, 2. a 3. vydání

Přeloženo z němčiny

podle oběžníku

V O L E B N Í P L A T F O R M A

S D D S R ⁸⁰

Soudruzí dělníci a všichni občané Ruska!

V nedaleké budoucnosti se budou konat volby do IV. státní dумы. Různé politické strany i sama vláda se tudíž na tyto volby již ze všech sil připravují. Strana uvědomělého proletariátu, který svým významným bojem v roce 1905 zasadil první těžkou ránu carismu a vynutil si na něm zastupitelské instituce, totiž Sociálně demokratická dělnická strana Ruska, vyzývá všechny bez rozdílu, jak všechny oprávněné voliče, tak i obrovskou většinu „neoprávněných“, aby se na těchto volbách co nejaktivněji podíleli. Všichni, kdo usilují o vysvobození dělnické třídy z námezdního otroctví, všichni, komu věc svobody v Rusku opravdu leží na srdci, musí se ihned pustit do práce, aby i volby do IV., statkářské dумы využili k sjednocení a upevnění pozic bojovníků za svobodu, k zvýšení uvědomělosti a organizovanosti demokracie v Rusku.

Uplynulo pět let od státního převratu z 3. června 1907, kdy Mikuláš Krvavý, car chodynský*, „přemožitel a zhoubce“ I. i II. dумы, pošlapal všechny své přísahy, sliby a manifesty a ruku v ruce se statkářskými černosotňovci a s okřabristickými kupci se začal mstít dělnické třídy a všem revolučním silám v Rusku, tj. drtivé většině lidu, za rok 1905.

* Chodynka — kdysi volné prostranství v Moskvě, kde bylo za korunovace Mikuláše II. při rozdávání milodarů ušlapáno a zmrzačeno na 3000 osob. *Čes. red.*

Celé období III. dумы je msta za revoluci. Carismus v Rusku dosud nikdy nerozpoutal tak zběsilé represe. Za těchto pět let nastavěl víc šibenic než za celá tři předešlá století ruských dějin. Vyhnanécké kolonie, káznice a vězení byly přeplněny politickými vězni jako nikdy předtím a nikdy předtím nebyli poražení tak mučeni a trýznění jako za Mikuláše II. Nikdy předtím nenabýly takového rozsahu zpronevěry státních peněz, skandální přehmaty a svévole úředníků, kterým se všechno odpouští za horlivost v boji proti „rebelantům“, nikdy předtím si nejrůznější mocipáni nedovolovali tak urážlivě zacházet s obyvatelstvem, zejména s mužiky. A také dosud nikdy nebyli pronásledováni tak zavile, s takovou zlobou a bezohledností Židé a hned po nich příslušníci dalších národů a národností, které nepatří k vládnoucímu národu.

Antisemitismus a nacionalismus nejhrubšího ražení se staly jedinou politickou platformou vládních stran a Puriškevičova osoba nejdokonalejším, nejúplnějším, nejryzejším ztělesněním metod vlády nynější carské monarchie.

A jaký je výsledek tohoto kontrarevolučního běsnění?

Dokonce i „vyšší“ vykořisťovatelské třídy společnosti si začínají uvědomovat, že takhle se dál žít nedá. Sami oktábristé, dominující strana ve III. dumě, strana statkářů a obchodníků vyděšených revolucí a plazících se před držiteli moci, ve svém vlastním tisku stále častěji vyslovují přesvědčení, že car a šlechta, kterým sloužili tělem i duší, zavedli Rusko do slepé uličky.

Byly doby, kdy carská monarchie byla čteníkem Evropy, kdy držela ochrannou ruku nejen nad reakcí v Rusku, ale pomáhala násilně potlačovat i každé hnutí za svobodu v Evropě. Car Mikuláš II. to nyní přivedl tak daleko, že je nejen čteníkem Evropy, nýbrž i Asie, a proto se snaží intrikami, penězi a nejbrutálnějším násilím potlačit jakékoli hnutí za svobodu i v Turecku, Persii a Číně.

Žádná zvěrstva carismu však nemohou zastavit vývoj v samotném Rusku. Ať si Puriškevičové, Romanovové a

Markovové, tito výškrabkové feudálních statkářů, sebevíc Rusko mrzačí a znetvořují, Rusko jde přesto kupředu. A s každým jeho vývojovým krokem vpřed se stále naléhavěji ozývá požadavek politické svobody. Rusko, tak jako žádná země ve 20. století, nemůže žít bez politické svobody. Můžeme však očekávat politické reformy od carské monarchie, když car rozehnal obě první dумы a rozdupal svůj vlastní Manifest ze 17. října 1905? Jsou vůbec myslitelné politické reformy v dnešním Rusku, kde si klika byrokratů tropí posměch z jakýchkoli zákonů, protože ví, že car a jeho kumpáni se jich ve všem zastanou? Cožpak nevidíme, jak pod ochranou samého cara nebo jeho příbuzných včera Iliodor — dnes Rasputin, včera Tolmačov — dnes Chvostov, včera Stolypin — dnes Makarov šlapou po kdejakých zákonech? Cožpak nevidíme, že i nepatrné, ba až směšně bezvýznamné „reformy“, kterými chce statkářská дума restaurovat a upevnit carskou moc, jsou Státní radou nebo osobními výnosy Mikuláše Krvavého odmítány a oklešťovány? Cožpak nevíme, že černosotňovská klika vrahů zpoza rohu odpravuje poslance, kteří jsou držitelům moci nepohodlní, že poslala na nucené práce sociálně demokratické poslance II. dумы, neustále organizuje pogromy a na všech stranách nestoudně rozkrádá státní finance a že se těší mimořádné přízni cara, který ji zcela nepokrytě podporuje, usměrňuje a vede? Jen se podívejte, co se za Mikuláše Romanova stalo se základními politickými požadavky ruského lidu, za něž víc než tři čtvrtiny století hrdinsky bojovali nejlepší představitelé lidu a jejichž jménem v roce 1905 povstaly miliónové masy! Cožpak je s monarchií Romanovců slučitelné všeobecné, rovné a přímé volební právo s tajným hlasováním, když carismus pošlapal dokonce i nevšeobecné, nerovné a nepřímé volební právo do I. i II. dумы? Cožpak je s carskou monarchií slučitelná svoboda spolčování, shromažďování a právo na stávky, když gubernátoři a ministři fakticky zcela anulovali dokonce i reakční, okleštěný zákon^[26] ze 4. března 1906⁸¹? Cožpak nezní jako výsměch

slova Manifestu^[134] ze 17. října 1905 o „neochvějných základech občanské svobody“, o „skutečné nedotknutelnosti osoby“, o „svobodě svědomí a slova, o svobodě shromažďování a spolčování“? Každý carův „poddaný“ má den co den příležitost přesvědčit se, že to vskutku není nic jiného než výsměch.

Ne! Nechte si už ty své liberální lži, že prý je svoboda slučitelná se starou mocí, že i v carské monarchii se dají realizovat politické reformy. Z těchto dětinských iluzí vyléčily ruský lid kruté lekce kontrarevoluce. Kdo si opravdově a upřímně přeje politickou svobodu, ten musí hrdě a odhodlaně vztyčit prapor *republiky* a pod tímto praporem se budou proti politice cara a jeho statkářské kliky nezdůraznitelně shromažďovat *všechny* živoucí síly ruské demokracie.

Byla doba — a není tomu tak dávno —, kdy se zdálo, že heslo Pryč se samoděržavím! příliš předbíhá vývoj Ruska. Přesto Sociálně demokratická dělnická strana Ruska toto heslo vytyčila a dělnický předvoj se ho chopil a rozšířil je po celé zemi, takže během dvou tří let se stalo „lidovým rčením“. A proto do práce, soudruzi dělníci, i vy všichni občané a občanky Ruska, kteří nechcete, aby se u nás jednou provždy utopily desítky miliónů v nehybném bahně nekulturnosti, bezpráví a ubíjející bídě. Sociální demokraté v Rusku, ruští dělníci dosáhnou toho, aby se v této zemi stalo lidovým rčením: Pryč s carskou monarchií! Ať žije demokratická republika Ruska!

Dělníci! Vzpomeňte si na rok 1905! Tehdy jste stávkovým bojem vyburcovali k novému životu, k uvědomělosti a svobodě milióny pracujících. Vždyť carské reformy vám ani za několik desítek let neposkytly a nemohou poskytnout ani desetinu oněch zlepšení vašeho života, jež jste si tenkrát vydobyli masovým bojem. Novým důkazem toho, co mohou dělníci „shora“ očekávat, je osud, který postihl návrh zákona^[276] o pojištění dělníků, k nepoznání okleštěného — s přispěním kadetů — statkářskou dumou.

Kontrarevoluce nás připravila téměř o všechno, co jsme si vydobyli, ale nedokázala a nedokáže připravit o sílu, elán a víru ve svou věc ani dělnickou mládež, ani rostoucí a sílící proletariát v celém Rusku.

Vzhůru do nového boje za zlepšení života dělníků, kteří nechtějí dřít v továrnách a závodech jako bezprávní otroci! *Vzhůru do boje za osmihodinovou pracovní dobu!* Kdo chce v Rusku svobodu, ten musí pomoci třídě, která v roce 1905 vykopala carské monarchii hrob a která do něho v nadcházející revoluci v Rusku svrhne úhlavního nepřítelů všech národů Ruska.

Rolníci! Do I. a II. dumy jste vysílali jako své poslance trudovíky, protože jste věřili carovi a doufali jste, že pokojnou cestou dosáhnete jeho souhlasu s předáním statkářské půdy do rukou lidu. Nyní jste se mohli přesvědčit, že car jako největší statkář v Rusku se při obraně statkářů a úředníků nezastaví ani před křivopřísežnictvím, ani před porušováním zákonů, ani před jakýmkoli násilím a krveprolitím. Máme dál hrbit hřbety před feudálními výškrabky, mlčky snášet posměšky a urážky úředníků a umírat hladem, nemocemi z hladu a nesnesitelné bídy po statisících a miliónech, nebo raději zemřít v boji proti carské monarchii a proti dumě cara a statkářů, abychom si vydobyli alespoň trochu snesitelný a lidštější život pro naše děti?

Tak zní otázka, na kterou si budou muset ruští rolníci odpovědět. A proto dělnická sociálně demokratická strana volá rolníky do boje za úplnou svobodu, za předání veškeré statkářské půdy do rukou rolníků bez jakékoli náhrady. Žádné milodary bídu rolníků nevyhladí, nezbaví rolníky hladu. Rolníci nechtějí milodary, ale žádají půdu, kterou po staletí zkrápěli svým potem a krví. Rolníci nepotřebují péči držitelů moci a cara, potřebují se naopak úředníků i cara zbavit, aby mohli sami svobodně spravovat své záležitosti.

Nechť tedy volby do IV. dumy pomohou zvýšit politic-

kou uvědomělost mas a znovu je získat pro rozhodující boj. Ve volbách spolu soupeří tři hlavní strany: 1. černosotňovci, 2. liberálové a 3. sociální demokraté.

K černosotňovcům patří pravice, „nacionalisté“ i okřabristé. Ti všichni podporují vládu, takže rozdíl mezi nimi nemohou mít žádný podstatnější význam. Naším heslem proto musí být — nemilosrdný boj proti všem těmto černosotňovským stranám!

Liberálové — to je strana kadetů („konstitučně demokratická“ nebo strana „svobody lidu“). Je to strana liberální buržoazie, která se chce podělit o moc s carem a s feudálními statkáři, ale tak, aby nepodryla základy jejich moci a aby se k moci nedostal lid. Liberálové sice nenávidí vládu, protože je nechce pustit k moci, pomáhají vládu demaskovat a podporují v jejích řadách kolísání a rozklad, avšak ještě nesrovnatelně víc nenávidí revoluci, a protože se obávají jakéhokoli boje mas, zaujímají ještě kolísavější a nerozhodnější postoj k boji lidu za osvobození a v rozhodujících okamžicích zrádně přecházejí na stranu monarchie. Za kontrarevoluce liberálové přizvukovali „slovanským“ tužbám carismu, hráli si na „odpovědnou opozici“, plazili se před carem jako „opozice Jeho Veličenstva“, a zároveň všemožně ostouzeli revolucionáře a revoluční boj mas a čím dál víc se odvraceli od boje za svobodu.

Sociálně demokratická dělnická strana Ruska dokázala i v III., černé dumě* vztyčit prapor revoluce, dokázala i z její tribuny pomáhat organizovat dělníky a vychovávat je v revolučním duchu, podporovat boj rolníků proti statkářům. Strana proletariátu je jediná strana nejvyspělejší třídy schopné vydobýt Rusku svobodu. Ani teď nejde naše strana do dumy proto, aby si tam hrála „na reformy“, aby „obhajovala situaci“, aby „přesvědčovala“ okřabristy nebo z dumy „vytlačovala reakci“, jak to o sobě tvrdí liberálové, kteří tak rádi balamutí lid, nýbrž tam jde proto, aby z tri-

* — reakční, černosotňovské. *Čes. red.*

buny dumy vyzývala masy k boji, objasňovala učení socialismu a odhalovala všechny podvody vlády i liberálů, aby poukazovala na monarchistické předsudky zaostalých vrstev lidu a na třídní kořeny buržoazních stran — zkrátka proto, aby připravovala armádu uvědomělých bojovníků nové revoluce v Rusku.

Carská vláda a černosotňovští statkáři velmi dobře pochopili, jakou revoluční silou byla sociálně demokratická frakce v dumě. Proto teď policie i ministerstvo vnitra vynakládají veškeré úsilí, aby nepustily sociální demokraty do IV. dumy. A proto voláme: Dělníci a občané, spojte se! Semkněte se kolem SDDSR, která překonala rozklad neblahých let úpadku a na své nedávné konferenci znovu zkoncentrovala své síly a vztyčila svůj prapor! Ať se všichni do jednoho zúčastní voleb a volební agitace — a snahy vlády budou zmařeny, rudý prapor revoluční sociální demokracie zavlaže z tribuny dumy i nad policejním, bezprávným, krví zbroceným, zdeptaným a hladovějícím Ruskem!

Za demokratickou republiku Ruska!

Za osmihodinovou pracovní dobu!

Za konfiskaci statkářské půdy!

Dělníci a občané! Podporujte volební agitaci Sociálně demokratické dělnické strany Ruska! Volte kandidáty SDDSR!

Ústřední výbor

Sociálně demokratické dělnické strany Ruska

Napsáno začátkem března 1912

Vyšlo jako leták

v březnu 1912 v Tiflisu

Podle textu letáku

porovnaného s rukopisnou

kopii s opravami

V. I. Lenina

Карты на ставъ.

Здѣсь кажутся Москва съдъ зрѣла,
 хороши знамениты камей зкаръ, сохотан
 меккиран, зметан тѣ. Собръ и т. д. Цѣлѣ
 ко, это вѣшь в употребленіе зрѣл зрѣл
 в камей тѣ. Собръ! Попрѣму мо хѣлѣ
 ко удивилъ, вѣдѣл в зартъ "Ильве
 долъ", и т. д. то враніе, конго подр
 вѣл в зраніе сранѣ.

Но зѣ и в сносот враніе. Ал.
 мориндростѣ — средѣ бурлитангоб —
 лѣлѣ, употребилъ ея (А. Марков),
 враніе сраніе зраніе (карты на
 ставѣ" в враніе от удивилъ кам.
 казѣ, в зраніе, в зраніе и т. д.) вѣ
 это замѣтилъ камъ подвѣрилъ враніе,
 казавилъ в зраніе, какъ он враніе.

"Карты на ставъ", это — враніе
 враніе. И камъ враніе камъ враніе тѣ,

Jazyk Monackého knížectví⁸³ výtečně ovládá naše aristokracie, páni ministři, členové Státní rady atd. Každý ví, kdo tento jazyk do naší Státní rady zavedl! Proto nás poněkud udivilo, když jsme se s výrazem použitým v titulku našeho článku setkali v 8. čísle^[63] listu Živoje dělo.

Nejde však o způsob vyjádření. Nicméně likvidátory uznávaná autorita osoby, jež se takto vyjádřila (L. Martov), závažnost nadhozeného tématu (ono Vyložte karty! týkající se volební kampaně, jejích zásad, její taktiky atd.) — to všechno nás nutí, abychom toto heslo vzali za své bez ohledu na to, odkud se vzalo.

Heslo Vyložte karty! je znamenité. A tak bychom si především přáli, aby se podle něho řídilo samo Živoje dělo. Vyložte karty, pánové!

Lidé s publicistickými zkušenostmi si okamžitě udělají obrázek o charakteru novin nejen podle složení jejich spolupracovníků, ale dokonce i podle jednotlivých výroků svědčících o *zaměření* orgánu, pokud je toto zaměření alespoň trochu ustálené a známé. Takovým lidem stačil jediný pohled na Živoje dělo, aby zjistili, že tento list patří k likvidátorskému směru.

Široká veřejnost se však nedovede tak snadno zorientovat v zaměření jednotlivých tiskových orgánů, zvláště pokud se nezabývají teoretickými výklady, nýbrž živou politikou. V takových případech je pak zvlášť důležité a zvlášť na místě připomínat heslo, se kterým přišel L. Martov jako na zavalanou: Vyložte karty! Vždyť je to právě Živoje dělo, které karty skrývá!

Myšlenky, které začíná prosazovat Živoje dělo, víceméně důsledně a soustavně rozpracovávaly tiskové orgány Naša zarja, Žizň⁸⁴, Vozrožděnije a Dělo žizni *teprve* v posledních dvou letech. Za dva roky se v nich nashromáždil dosti obsáhlý materiál. Chybí však jeho *celkové zhodnocení*, a to zejména z pera těch, kdo se rozpracováváním oněch myšlenek po dva roky zabývali. Chybí *otevřený* výklad závěrů, k nimž uskutečňovatele likvidátorských myšlenek dovedly dva roky „práce“ časopisu Naša zarja.

Jenže právě tíž lidé, kteří tak rádi mluví o „*veřejné* dělnické straně“, si nejmíc potrpí na *tajnou* hru! Tak například v 8. čísle se v úvodníku^[139] dočteme, že „cesta boje za celek, za celkové zlepšení a *základní* změnu pracovních i životních podmínek“ vede *přes* „obhajobu *dílčích* (podtrhl autor článku) práv“. A v poznámce téhož čísla se dočtete o jakýchsi „petrohradských činitelích veřejného dělnického hnutí“ a o tom, že prý budou „*stejně jako* dosud popularizovat mezi sociálními demokraty ony metody obrody a vytváření proletářské sociálně demokratické strany, které hájili dosud“.

Vyložte karty! Co to je za teorii, hájit dílčí práva? V žádných přesně formulovaných, oficiálních a skupinami dělníků nebo aspoň jejich zástupci uznaných a *otevřeně* vyhlášených tezích tuto teorii nenajdeme. Je to snad táž teorie, o níž nás informoval například pan V. Levickij v 11. čísle^[102] listu Naša zarja, ročník 1911? A pak — jak mohou čtenáři novin vědět, *jaké* metody „obrody a *vytváření*“ strany, evidentně nevytvořené, tj. neexistující, hájili jacísi nejmenovaní činitelé veřejného hnutí?! Proč ty činitele nejmenujete, jsou-li to skutečně činitelé „veřejného“ hnutí, nejsou-li tato slova jen *konvenční* fráze?

Otázka „metod obrody a *vytváření* strany“ není přece žádná dílčí otázka, která by se dala nadhodit a vyřešit jen tak mimochodem vedle řady ostatních politických otázek, o něž se zajímají každé noviny. To jistě ne. Je to otázka základního významu. Dokud se tato otázka nevyřeší, nelze

mluvit ani o volební kampani strany, ani o volební taktice strany, ani o jejích kandidátech. A musí být vyřešena zcela jednoznačně a co nejpozitivněji, neboť v této věci je kromě jasné teoretické odpovědi nezbytné i *praktické* řešení.

Často se setkáváme s názory, že prý se v průběhu volební kampaně zformují nebo semknou síly, které obnoví a utvoří stranu atd. apod., ovšem to jsou jen sofizmata, a to sofizmata nejhoršího druhu. Jsou to sofizmata, protože strana je *organizovaný* útvar. A volební kampaň dělnické *třídy* se neobejde a nemůže obejít bez *jednotných* usnesení, *jednotné taktiky*, *jednotné platformy* a *jednotné kandidátky* celé třídy nebo alespoň její nejuvědomější vrstvy.

Sofizmata takového druhu, bezobsažná prohlášení jakýchsi anonymních, neznámých a *pro proletariát* záhadných veřejných činitelů — vždyť kdo se dnes neoznačuje za „činitele veřejného dělnického hnutí“ a kdovíkolik buržoů se dnes neskrývá za touto firmou! —, to všechno představuje veliké nebezpečí, před kterým musíme dělníky varovat. Toto nebezpečí spočívá v tom, že se o „veřejném“ vystoupení mluví *jen pro odvrácení pozornosti*, zatímco ve skutečnosti jde o nejhorší druh *skryté* diktatury kroužku!

Brojí se proti „ilegalitě“, ačkoli právě tam docházelo k otevřenému rozhodování, jak nyní vešlo ve známost převážně zásluhou buržoazního tisku (listů Golos zemi, Kijevskaja mysl, Russkoje slovo, Golos Moskvy, Novoje vremja: *otevřeně* tak bylo informováno kolik *set tisíc* čtenářů o zcela jednoznačných usneseních, která znamenají skutečnou jednotu volební kampaně). Jenže právě ti, kdo brojí *proti* ilegalitě nebo horlí *pro* „veřejnou politickou činnost“, jsou názorným příkladem lidí, kteří jeden břeh opustili, ale u druhého nepřistáli. Staré odhodili, ale o novém zatím jen tlachají.

Z „metod obrody a vytváření“ strany, o kterých mluví Živoje dělo, jsou nám i všem ostatním *veřejně* známy jen ty, které doporučovala a hájila Naša zarja. O jiných jsme se nedověděli ani veřejně, ani žádným jiným způsobem. Ne-

došlo ani k jedinému pokusu, aby tyto metody veřejně či jinak prodiskutovali zástupci jednotlivých skupin, *neexistuje* ani jediný formálně vypracovaný, jasně zformulovaný, oficiální *výklad* těchto metod. Za *slovem* veřejnýskloňovaným ve všech pádech, se skrývá cosi dokonale utajovaného a v pravém smyslu slova kroužkařského, literátsky klikařského.

Samozřejmě že známe jednotlivé publicisty, kteří nejsou nikomu odpovědní a ničím se neliší od nezávislých ostrostřelců buržoazního tisku. A známe i *jejich* řeči o „metodách“, o likvidaci starého.

Avšak o nějaké *veřejné* politické činnosti nevíme nic víc ani my, ani nikdo jiný. Je to paradox — ale jen zdánlivý paradox, ve skutečnosti je to přímý a přirozený produkt *veškerých* podmínek života v Rusku —, že uvedená série nejrozšířenějších buržoazních listů informovala masu přesněji, rychleji a otevřeněji o „neveřejné“ politické činnosti, usneseních, heslech, taktice atd. než o *neexistujících* usneseních „činitelů veřejného hnutí“!

Nebo snad chce někdo tvrdit, že je možná volební kampaň bez jasně zformulovaných usnesení?? Že bez takovýchto usnesení mohou desetitisíce a statisíce voličů v různých končinách země samy stanovit taktiku, platformu, volební dohody a kandidáty??

Martov svou výzvou k „vyložení karet“ bezděky upozornil na největší slabinu likvidátorů a my musíme udělat všechno pro to, abychom dělníky včas varovali. Bez jasně zformulovaných usnesení, bez zcela konkrétních odpovědí na praktické otázky, bez účasti alespoň desítek anebo stovek těch nejvyspělejších na prodiskutování každé jednotlivé věty a každého jednotlivého slova závažných usnesení se dělníkům servírují... myšlenky a koncepty *veřejně nejmenovaných* „činitelů veřejného hnutí“, tj. pánů Potresovů, Levických, Čackých, Ježovů a Larinů.

To oni skrývají karty, protože sebemenší pokus vyložit je před dělníky by dělníkům nad slunce jasněji ukázal, že

tu nejde o dělnickou stranu ani o dělnickou politiku, nýbrž o propagandu *liberálních* publicistů, kteří pečují o dělníky podle liberálních receptů a kteří likvidují staré metody, ale přitom nejsou schopni nahradit je čímkoli novým.

Je to veliké nebezpečí. Hýří frázemi o „otevřeném“... zítřku a přitom ponechávají dělníky *nejen* bez otevřeného, ale vůbec *bez jakéhokoli* řešení neodkladných praktických otázek nynější volební kampaně a dnešního stranického života.

Ať se uvědomějí dělníci nad touto nebezpečnou situací dobře zamyslí!

*Napsáno 12. nebo 13.
(25. nebo 26.) března 1912
Poprvé otištěno 21. ledna 1935
v Pravdě, č. 21*

Podle rukopisu

K O D C H O D U P O S L A N C E
T. O. B Ě L O U S O V A
Z E S O C I Á L N Ě
D E M O K R A T I C K Ě F R A K C E
V D U M Ě

S velkým údivem jsme si v 7. čísle^[6] týdeníku Živoje dělo přečetli vyzývavé prohlášení^[7] pana Bělousova⁸⁵, přetištěné z *Reči*. Že toto prohlášení nového přeběhlíka přetiskla *Reč*, na tom není nic překvapujícího. Naopak je přirozené, že právě *Reč* uveřejnila výpady bývalého sociálního demokrata, že prý hodnocení jeho odchodu diktovala sociálně demokratické frakci v dumě „pomstychtivost“. Proč to ale Živoje dělo přetiskuje? A není podivné, když v tomtéž listu čteme článek K odchodu poslance Bělousova^[89], ve kterém se sladkokysele mluví o tom, že „nás nemusí zneklidňovat případy dezertérství, ke kterým došlo“?

Na jedné straně se Živoje dělo „nepovažuje za oprávněné Bělousovův krok posuzovat, dokud nejsou známy pohnutky, které ho k tomuto kroku vedly“. Na druhé straně jej však přece jen *posuzuje*... byť i jen polovičatě, když s úsměškem mluví o „podobném dezertérství“.

K čemu je tahle hra? Není snad na čase, aby tisk splnil svou povinnost a otevřeně posuzoval fakty, které mají politický význam?

Sociálně demokratická frakce v dumě se *jednomyslně* vyjádřila, že by se měl pan Bělousov *okamžitě vzdát svého poslaneckého mandátu*, protože se do dumy dostal díky sociálně demokratickým hlasům a čtyři a půl roku byl členem sociálně demokratické frakce v dumě.

Pan Bělousov na to v *Reči* odpovídá, ovšem podstatu věci zcela *obchází*. Veřejné mínění uvědomělých dělníků však *nesmí připustit*, aby se tato záležitost přešla mlčením. Přeje-li

si mlčet pan Bělousov, pak my mlčet nemůžeme. K čemu by potom byl dělnický tisk, kdyby neposuzoval fakty, které jsou tak důležité pro zastoupení dělnické třídy v dumě?

Je z hlediska povinností kteréhokoli demokrata přípustné, aby poslanec, který prošel *díky* sociálním demokratům a čtyři a půl roku působil v sociálně demokratické frakci dumy, odešel z této frakce několik měsíců před volbami, ale *přitom zůstal v dumě*? To je otázka, která má všeobecný význam. Žádný demokrat, který je si vědom své povinnosti vůči voličům, chápané nikoli jako povinnosti „obhájce“ lokálních zájmů, nýbrž jako povinnosti *politického* činitele vystupovat ve volbách *před vším lidem* pod *určitým* praporem, žádný takový demokrat nepopře, že tu jde o zásadní a na nejvyšší důležité otázku.

Ať všichni dělníci, kteří čtou dělnický tisk a zajímají se o zastoupení dělníků ve Státní dumě, věnují odchodu pana Bělousova co největší pozornost, ať se nad ním zamyslí a posoudí jej. *Nelze o něm mlčet*. Není důstojné, aby uvědomělý dělník v takových případech mlčel. Je třeba umět hájit *své právo*, právo každého voliče na to, aby poslanci, které si zvolili, zůstali věrni svému praporu a *neodvážili se* bez-trestně dezertovat.

Má, nebo nemá frakce v dumě pravdu, že poslanec, který ve frakci byl čtyři a půl roku a dostal se do Státní dumy díky sociálně demokratickým hlasům, *je povinen* — odchází-li *nyň* z frakce — odejít i z dumy? Má! Sociálně demokratická frakce má úplnou pravdu! Jestliže usilujeme nejen slovy, nýbrž i *skutky* o jednotu, semknutost, jednotnost a principiální důslednost dělnického zastoupení, pak musíme vyslovit svůj názor, musíme všichni bez rozdílu, jednotlivě i společně psát listu Zvězda i frakci v dumě (a kopie těchto dopisů posílat rovněž místnímu tisku), že čin pana Bělousova rozhodně a neodvolatelně odsuzujeme a že činy podobného druhu musí odsoudit nejen každý zastávce dělnické třídy, nýbrž i každý *demokrat*. Jen si představte, jaké by to asi bylo „zastoupení lidu“, kdyby kdekterý

poslanec, zvolený pod určitým praporem a působící pod ním po celých devět desetin volebního období dumy, *těsně před volbami* prohlásil: Odcházím z frakce, *ale* nepřestávám být poslancem, chci dál zůstat zástupcem „lidu“!

Račte prominout, pane přeběhlíku! Ale jakýpak *lid* teď zastupujete, když *ne* ten, který Vás zvolil jako sociálního demokrata, když *ne* ten, který Vás po $\frac{9}{10}$ volebního období dumy viděl v řadách její sociálně demokratické frakce? Vy nejste zástupce lidu, ale podvodník, protože za dobu zbývajících do voleb je pro lid *nemožné* — fyzicky nemožné (i kdyby měl úplnou politickou svobodu) — reálně a hned, na základě Vašich činů rozpoznat, *co* jste vlastně zač, *co* se z Vás vyklubalo, *kam* jste se otočil, *ke komu* nebo *k čemu* Vás to táhne. Musíte z dumy odejít, protože jinak Vámi budou všichni bez rozdílu pohrdat jako politickým dobrodruhem a podvodníkem!

Není odchod jako odchod. Někdo změní svůj názor tak zjevně, jednoznačně, otevřeně a z důvodů natolik všeobecně známých, že při hodnocení takového odchodu nedochází k názorovým sporům, ba někdy ani nebývá na takovém odchodu nic odsouzeníhodného a nečestného. Ale není přece náhoda, že právě teď a *teprve* teď, *teprve* v tomto případě frakce v dumě protestuje v tisku! Sociálně demokratická frakce přímo prohlašuje, že pan Bělousov „vyslovil přání, aby jeho odchod z frakce nebyl zveřejňován“. Pan Bělousov ve své odpovědi, kterou přetisklo Živoje dělo, nevybíravě nadává, ale sám fakt nevyvrací. A tak se ptáme: Co si nutně pomyslí každý dělník o člověku, který odchází z frakce, ale zároveň si přeje, aby se to utajilo? A čemu na světě se pak říká podvod, není-li podvod právě tohle?

Sociálně demokratická frakce přímo prohlašuje, že „naprosto není schopna odhadnout, kam až může její bývalý člen ve svém dalším vývoji dospět“. Ať se čtenář zamyslí nad těmito víc než výmluvnými slovy! Něco tak závažného prohlašuje sociálně demokratická frakce v dumě nikoli o všech, kdo odešli, ale jen o tomto jediném konkrétním

člověku, který odešel. Je to vyslovení nedůvěry (odhlasované a schválené). Ba víc než to. Je to varování všech voličů, všeho lidu, že takovému poslanci vůbec nelze důvěřovat. Sociálně demokratická frakce v dumě proto všechny jednomyslně varuje. A každý uvědomělý dělník je teď povinen dát svou odpověď najevo, že vzal toto varování na vědomí, že je pochopil, že s ním souhlasí a že nebude mlčky přihlížet, jak se v Rusku mezi lidmi, kteří se hlásí k demokracii, zakořeňují takové parlamentní mravy (přesněji řečeno parlamentní nemravy), kdy poslanci loví mandáty jen a jen proto, aby s nimi pak mohli jako se svou kořistí „svobodně“ nakládat. Tak tomu bývalo a tak tomu je ve všech buržoazních parlamentech a dělníci, kteří pochopili svou úlohu v dějinách, proti tomu všude bojují a *bojem* vychovávají své vlastní, dělnické poslance, nikoli lovce mandátů, nikoli mistry parlamentních afér, nýbrž důvěryhodné zástupce dělnické třídy.

Nechť se dělníci nedají oklamat sofizmaty! Takovým sofizmatem je názor listu *Živoje dělo*: „Nepovažujeme se za oprávněné zabývat se hodnocením kroku T. O. Bělousova, dokud nejsou známy důvody, které ho k tomuto kroku vedly.“

Za prvé, v prohlášení sociálně demokratické frakce v dumě se lze dočíst: „Svůj odchod zdůvodňoval pan Bělousov tím, že se pro něho frakce stala už před dvěma roky zcela cizím prostředím.“ Cožpak tím nezveřejňuje své důvody? Cožpak to není řečeno dost jasně? Nevěří-li *Živoje dělo* prohlášení frakce, ať to řekne rovnou a nekličkuje, nevykrucuje se, ať neprohlašuje, že se „nepovažuje za oprávněné zabývat se“ tím, když frakce se tím už zabývala, už zveřejnila důvody či důvod, který sama pokládá za hlavní.

Za druhé, v odpovědi pana Bělousova uveřejněné v kadetské *Reči* a v likvidátorském týdeníku *Živoje dělo* čteme: „Konstatuji, že frakce ve svém prohlášení neřekla vůbec nic (??!) o skutečných důvodech mého rozchodu s ní. Víím, že objektivní okolnosti nedovolují frakci zveřejnit,

v čem se s ní názorově rozcházím, což jsem jí vyložil jak ústní, tak písemnou formou.“

Podívejme se, co z toho vyplývá. Frakce oficiálně zveřejňuje důvody pana Bělousova. Pan Bělousov nadává („insinuace, pomluvy“ atd.), ale uvedené důvody nevyvrací. Prohlašuje, že objektivní okolnosti frakci *nedovolují* „zveřejnit“ už nic dalšího. (Pokud okolnosti skutečně nedovolují něco *zveřejnit*, tak proč Vy sám, velectěný pane, veřejně narážíte na ono něco, co zveřejnit nelze? Nemá toto Vaše počínání něco společného s insinuací?) A proč Živoje dělo, když přetiskuje tato očividně pokrytecká slova pana Bělousova, k nim honem dodává, že se „nepovažuje za oprávněné zabývat se“ tím, „*dokud* nejsou známy důvody...“, jejichž zveřejnění však „nedovolují“ objektivní okolnosti!! Jinými slovy: Živoje dělo bude čekat s hodnocením odchodu pana Bělousova, dokud nebude zveřejněno to, co zveřejnit (podle prohlášení pana Bělousova samého) nelze.

Cožpak není jasné, že přetištěním pokrytecké odpovědi pana Bělousova Živoje dělo toto pokrytectví zastírá, místo aby je demaskovalo?

Nemáme k tomu už téměř co dodat. Odvolávat se na to, že nebylo zveřejněno něco, co zveřejnit nelze, znamená demaskovat sám sebe. Avšak posoudit, co už zveřejněno bylo a co už je známo, to musí a dokonce je povinen tak učinit každý, komu záleží na zastoupení dělnické třídy v dumě. Pan Bělousov nás ujišťuje: „Můj odchod z frakce nemění nic na orientaci mé politické a veřejné činnosti.“ Jenže to jsou jen prázdná slova, která opakují všichni renegáti. Tato slova jsou v rozporu s prohlášením frakce. My věříme sociálně demokratické frakci, a ne přeběhlíkovi. O „orientaci“ pana Bělousova víme stejně jako většina marxistů jen jedno: že to je směr vyloženě *likvidátorský*. Pan Bělousov zašel ve svém likvidátorství dokonce tak daleko, že frakce definitivně „zlikvidovala“ jeho spojení se sociální demokracií. Tím lépe pro ni, pro dělníky, pro dělnickou věc.

Avšak o odchod pana Bělousova z dumy se musí zasazovat nejen všichni dělníci, nýbrž i všichni demokraté.

Zvězda, č. 17 (53)

13. března 1912

Podepsán T.

Podle textu Zvězdy

Zase už je tu hlad, jako dříve ve starém Rusku, před rokem 1905! Neúroda bývá všude, ale *jedině* v Rusku vede přímo k zoufalé bídě a hladovění miliónů rolníků. Ovšem nynější katastrofa, jak byli nuceni přiznat i přívrženci vlády a statkářů, překonává svým rozsahem dokonce hladový rok 1891.

Třicet miliónů lidí bylo postiženo tak těžce, že už to nemůže být horší. Rolníci rozprodávají za babku příděly půdy, dobytek a všechno, co se vůbec dá prodat. Prodávají i děvčata — navracejí se doby nejhoršího otroctví. Útrapy lidu každému rázem odhalí pravou podstatu celého našeho údajně „civilizovaného“ společenského zřízení: v jiných formách, s jinou etiketou a na jiném stupni „vyspělosti“ je to totéž *staré otroctví*, otroctví miliónů pracujících kvůli bohatství, přepychu a příživnictví „horních“ deseti tisíc. Galejnická práce, jak tomu bývalo u otroků vždy, a naprostá lhostejnost boháčů k údělu otroků: kdysi otroky rovnou mořili hladem, rovnou odvlékali ženy do panských harémů, rovnou otroky mučili. Dnes rolníky jenom oloupili — s pomocí všech vynálezů, vymožeností a pokroků civilizace —, zato je oloupili tak důkladně, že otékají z hladu, živí se všelijakým plevem, jedí hroudy bláta místo chleba, trýzní je kurděje a umírají v mukách. A přitom ruští statkáři v čele s Mikulášem II. a ruští kapitalisté shrabují milióny: majitelé zábavních podniků v metropolích prohlašují, že jim obchody už dávno tak dobře nešly. Už dávno se přepych ve velkých městech nevystavoval na odiv tak drze a nestoudně, jako je tomu dnes.

Proč právě v Rusku a jenom v Rusku dodnes přežívají vedle nejmodernějšího pokroku civilizace středověké hla-

domory? Je tomu tak proto, že novodobý upír — kapitál — se vrhá na ruské rolníky za takových podmínek, kdy rolníky ještě svazují na rukou i na nohou feudální statkáři a feudální, statkářské, carské samoděržaví. Oloupení statkáři, zdeptání zvlí úředníků, omotání sítěmi policejních zákazů, šikanování a násilností, střežení nejnovější odrůdou bezpečnostní ochrany složené z četníků, popů a obvodních náčelníků, jsou rolníci proti živelným katastrofám i proti kapitálu stejně bezbranní jako divoši v Africe. Však také jen v divošských zemích se dnes můžeme setkat s takovou hromadnou úmrtností z hladu, jakou uvidíte ve 20. století v Rusku.

Nynější hlad v Rusku — po tolika vychloubačných řečech carské vlády o blahodárnosti nové úpravy pozemkových poměrů, o pokroku hospodaření na chutorech* atd., nutně rolníky mnohemu naučí. Hlad zahubí milióny životů, ale zároveň zničí zbytky primitivní, barbarské, otrocké víry v cara, která rolníkům brání pochopit nezbytnost a nevyhnutelnost revolučního boje proti carské monarchii, proti statkářům. Rolníci mohou nalézt východisko jedině v odstranění statkářského pozemkového vlastnictví. Jedině ve svržení carské monarchie, této opory statkářů, je východisko k alespoň trochu lidskému životu, k odstranění hladomorů, k odstranění bezútěšné bídy.

Vysvětlovat to je povinností každého uvědomělého dělníka i každého uvědomělého rolníka. To je náš hlavní úkol v souvislosti s hladem. Ovšem nezbytná je samozřejmě i taková činnost, jako organizovat všude mezi dělníky, kde je to jen trochu možné, peněžní sbírky pro hladovějící rolníky a získané peníze jim posílat prostřednictvím sociálně demokratických poslanců.

Rabočaja gazeta, č. 8
17. (30.) března 1912

Podle listu
Rabočaja gazeta

* Chutor — rolnické hospodářství nespádající pozemkově ani daňově pod občinu; obvykle dvorec ležící mimo vesnici. *Čes. red.*

ROLNICTVO A VOLBY DO IV. DUMY

Vláda se už začala „připravovat“ k volbám do IV. dumy. Činí se i obvodní náčelníci, popohánění oběžníky gubernátorů i ministra, horlivou činností vyvíjejí i policejní komisaři a černosotňovci, strhat se mohou i „báfuškové“*, kteří dostali shora pokyn, aby ze všech sil agitovali pro „pravicové“ strany. Ale i rolníci už mají načase, aby začali přemýšlet o volbách.

Pro rolníky mají volby zvlášť důležitý význam, ale jejich postavení ve volbách je velmi těžké. Rolnictvo je politicky nejméně organizované, a to jak ve srovnání s dělníky, tak ve srovnání s liberální, kadetskou stranou. A přitom bez politické organizace se rolníci, v důsledku svých životních podmínek vůbec nejroztříštěnější vrstva obyvatelstva, naprosto nedokážou postavit na odpor statkářům a úředníkům, kteří je právě dnes utiskují a ponižují jako nikdy předtím. Skupina rolnických poslanců ve IV. dumě, kteří by byli skutečně oddáni rolnické věci, kteří by byli uvědoměli a schopní hájit ve všech otázkách rolnické zájmy, kteří by byli politicky organizovaní a neochvějně by usilovali o rozšíření a upevnění svazku s rolníky v jednotlivých krajích — taková skupina by mohla vydatně přispět k sjednocení rolnických mas v jejich boji za svobodu a o život.

Je možné vytvořit takovou skupinu ve IV. dumě? Ve III. dumě byla čtrnáctičlenná skupina *trudoviků*, která hájila zájmy rolnické demokracie, avšak bohužel příliš často podléhala vlivu liberálů, kadetů, kteří vodí rolníky

* — venkovští duchovní. *Čes. red.*

za nos chimérickými představami o možnosti „smřu“ rolníků se statkáři a statkářskou carskou monarchií. Kromě toho je známo, že v otázkách půdy vystupují ve III. dumě dokonce „pravicoví“ rolníci demokratičtější než kadeti. Nezvratně to dosvědčuje agrární návrh^[72] 43 rolnických poslanců III. dumy, ovšem i nedávné Puriškevičovo „vystoupení“ proti pravicovým rolnickým poslancům ukazuje, že černosotňovci mají oprávněný důvod ke krajní nespokojenosti s „pravicovými“ rolnickými poslanci.

Smýšlení rolnictva, jemuž za dobu působnosti III. dumy uštedřila tvrdé lekce jak nová agrární politika, jež vedla k „dezorganizaci pozemkových poměrů“, tak největší pohroma — hladomor, je dnes takové, že by rolníci určitě byli schopni do IV. dumy vyslat *demokratické* zástupce. Háček je ale ve volebním zákoně! Podle tohoto zákona, vypracovaného statkáři ve prospěch statkářů a schváleného statkářským carem, volí rolnické poslance do dumy *nikoli rolničtí volitelé, nýbrž statkáři*. A ti do dumy za rolníky vyšlou takového rolnického volitele, který jim bude po chuti! Je tedy jasné, že statkáři budou vždy volit černosotňovské rolníky.

A tak tedy k tomu, aby do dumy prosadili skutečně *své* poslance, spolehlivé a vytrvalé obhájce rolnických zájmů, mají rolníci *jen jediný prostředek*: musí si počínat stejně jako dělníci, tj. nepustit mezi volitele nikoho jiného než lidi organizované ve straně, uvědomělé a rolnictvu bezvýhradně oddané lidi, na něž se mohou plně spolehnout.

Dělnická sociálně demokratická strana se na své konferenci usnesla^[30], že už na shromáždění *zmocněnců* (kteří volí volitele) musí dělníci rozhodnout, *kdo jmenovitě* má být zvolen do dumy za dělníky. Všichni ostatní volitelé se musí vzdát kandidatury *pod pohrůžkou bojkotu a soudu za zradu*.

Ať rolníci udělají totéž! Musí se okamžitě začít s přípravami k volbám, rolníkům se musí vysvětlovat jejich postavení, ve všech vesnicích, kde je to jen možné, je třeba vytvářet třeba i velmi malé skupinky uvědomělých rolníků

pro řízení voleb. Dříve než rolníci na shromáždění svých *zmocněnců* zvolí volitele, musí se usnést, *kdo jmenovitě* má být za rolníky zvolen do dumy, a zároveň žádat ode všech ostatních rolnických volitelů, pod pohrůžkou bojkotu a soudu za zradu, aby nepřijímali statkářské návrhy a aby se kategoricky *vzdávali* své kandidatury ve prospěch *rolnického* kandidáta.

Všichni uvědomějí dělníci, všichni sociální demokraté, všichni upřímní demokraté musí rolníkům ve volbách do IV. dumy pomoci. Ať nepřijdou nazmar všechny ty kruté lekce hladu a olupování rolníků o půdu! A: vzroste a zesílí skupina rolnictvu oddaných a skutečně demokratických poslanců ve IV. dumě!

Rabočaja gazeta, č. 8
17. (30.) března 1912

Podle listu
Rabočaja gazeta

ANONYM
Z LISTU VORWÄRTS
A SITUACE V SDDSR⁸⁶

[Faint, illegible text, likely bleed-through from the reverse side of the page]

Napsáno v březnu 1912

*Vyšlo roku 1912 v Paříži
jako brožura Der Anonymus
aus dem Vorwärts und die Sachlage
in der sozialdemokratischen
Arbeiterpartei Russlands
Podpis: Die Redaktion
des Zentralorgans
der sozialdem.
Arbeiterpartei
Russlands Sozial-
Demokrat*

*Rusky poprvé otištěno roku 1924
Sočinenija N. Lenina
(V. Uljanova), sv. 12, část I*

*Přeloženo z němčiny
podle textu brožury*

PŘEDMLUVA

V listu Vorwärts⁸⁷ z 26. března byla uveřejněna oficiální zpráva o konferenci SDDSR a anonymní článek^[318], ve kterém pisatel po vzoru rezoluce zahraničních skupin ruských sociálních demokratů⁸⁸ zasypává konferenci nádvákami. Tato konference byla vyvrcholením čtyřletého boje SDDSR proti likvidátorům^[113] a uskutečnila se přes všechny intriky likvidátorů, kteří chtěli stůj co stůj zabránit obnovení strany. Konference prohlásila, že se likvidátoři postavili mimo stranu. Je přirozené, že likvidátoři a všichni, kdo s nimi sympatizují, teď na konferenci útočí.

Protože Vorwärts odmítá uveřejnit naši odpověď na lživý, pomlouvačný anonymův článek a dál pokračuje ve své kampani ve prospěch likvidátorů, vydáváme pro informaci německých soudruhů svou odpověď v podobě této brožury. Věnujeme ji hlavně stručnému výkladu o významu, průběhu a výsledcích boje proti likvidátorům.

Redakce ústředního orgánu SDDSR Social-demokrat

P. S. Naše brožura byla již odevzdána do tisku, když vyšlo 16. číslo Plechanovova Dněvníku social-demokrata⁸⁹ (duben 1912). Toto číslo je nejlepším důkazem, že Vorwärts byl anonymem oklamán a sám pak vedl k mylným závěrům německé dělníky.

Plechanov výslovně prohlašuje, že stejně jako dříve není zastáncem konference, jež se konala v lednu 1912, a přímo potvrzuje, že Bund nesvolává konferenci *existujících* organi-

zací strany, nýbrž konferenci „ustavující“, tj. takovou, která by měla založit novou stranu; že organizátoři této konference se opírají o „*typicky anarchistickou zásadu*“; že schválili „likvidátorskou rezoluci“; že tuto novou konferenci „svo-
lávají likvidátoři“.

Musíme se až divit, s jakou naivitou někteří němečtí soudruzi vzali vážně všechny ty strašné výroky typu „uzurpace“, „státní převrat“ atd., s nimiž se nyní zahraniční skupinky ruské sociální demokracie vrhají na konferenci ruských organizací SDDSR. Nesmíme však zapomínat na průpovídku, že každý odsouzený má právo 24 hodin spílat svým soudcům.

Článek listu Vorwärts z 26. března nazvaný *Ze života ruské strany* cituje oficiální sdělení konference o vyloučení likvidátorů ze strany. Věc je zcela jasná: ruské organizace SDDSR zaujaly stanovisko, že společná práce s likvidátory není možná. Někdo ovšem může být jiného názoru, ale pak by bylo zapotřebí zmínit se trochu podrobněji o důvodech tohoto usnesení a o celé historii čtyřletého boje proti likvidátorství! *O této základní otázce* však autor anonymního článku v listu Vorwärts neříká v podstatě ani slovo. Svědčí to samozřejmě o pramalé úctě k čtenářům, když se podstata věci obchází mlčením a jen se ulehčuje duši melodramatickými výlevy. Jak bezmocný je náš anonym, když proti faktu, že došlo k roztržce mezi stranou a likvidátorstvím, nedokáže postavit nic jiného než nadávky!

Stačí, když si z nabubřelého anonymova článku namátkou vybereme několik perel. Tvrdí, že prý se konference nezúčastnily „směry“ či „skupiny“ kolem listu Vperjod, Pravda, Golos social-demokrata atd. Co říci o německém sociálním demokratovi, který by si stěžoval, že na sjezdu jeho strany nebyla zastoupena „skupina“ či „směr Friedbergův“ nebo Sozialistische Monatshefte⁹⁰? My se ve své

straně také držíme pravidla, že se konference mají účastnit ty organizace, které působí v Rusku, a ne všelijaké „směry“ či „skupiny“ působící v zahraničí. A jestliže se tyto „skupiny“ s ruskými organizacemi rozcházejí, pak už sám tento fakt je jejich nejpádňším odsouzením, jejich ortelem smrti, který si plným právem zasloužily. V dějinách ruské emigrace, jakož i emigrací jiných zemí najdeme spoustu případů, kdy takové „směry“ nebo „skupiny“, které se odcizily práci sociálně demokratických dělníků v Rusku, zašly přirozenou smrtí.

Není proto směšné, když náš autor povykuje, že menševici, kteří jsou stoupenci zachování ilegální strany (tj. anti-likvidátoři) a zúčastnili se konference, byli dezavuoováni samým Plechanovem? Kyjevská organizace by samozřejmě mohla dezavuovat zahraniční „plechanovovce“ (tj. Plechanovovy stoupence); žádný zahraniční publicista by však sám nemohl „dezavuovat“ kyjevskou organizaci. Petrohradská, moskevská městská i okruhová, kazaňská, saratovská, tifliská, bakuská, nikolajevská, kyjevská, jekatěrinoslavská, vilenská a dvinská organizace „dezavuovaly“ všechny zahraniční skupinky, které likvidátorům pomáhaly nebo s nimi koketovaly. A povykování a nadávky „dezavuoovaných“ na tom stěžejí co změnit.

Není rovněž kuriózní, když autor přímo prohlašuje, že „národní“ sociálně demokratické organizace v Rusku (polská, lotyšská⁹¹, Bund) a zakavkazský oblastní výbor jsou prý „nejstarší a nejsilnější organizace naší ruské strany a tvoří vlastně páteř hnutí“? Problematičnost existence zakavkazského oblastního výboru je všeobecně známa a o jeho charakteru svědčí jeho zastoupení na konferenci v roce 1908. Poláci a Lotyši působili v prvních devíti letech existence SDDSR (1898 — 1907) zcela odděleně; tato izolovanost fakticky pokračovala i v letech 1907—1911. Bund vystoupil roku 1903 ze strany a až do roku 1906 (přesněji 1907) stál mimo ni. A jak oficiálně konstatovala konference SDDSR v roce 1908⁹², k jeho spojení se stranou

v krajích nedošlo dodnes. V lotyšské organizaci a v Bundu získávaly převahu střídavě tu likvidátorské, tu protilikvidátorské směry. Pokud jde o Poláky, ti se v roce 1903 přiklíněli k menševikům, v roce 1905 k bolševikům a v roce 1912 se s nezdarem pokusili o „smíření“ s likvidátory.

Tento poslední nezdar se autor stydlivě snaží zastříť touto frází: „Zpočátku se této konferenci zúčastnil také zástupce sociální demokracie Polska a Litvy.“ Pročpak jen *zpočátku*? Stačí si přečíst oficiální zprávu Bundu o této konferenci, a najdeme tam vysvětlení tohoto stydlivého zamlčování. Právě tam totiž stojí černé na bílém: zástupce Poláků opustil konferenci a předložil písemné vysvětlení, proč nemůže dále s konferencí spolupracovat: prý se na ní začaly projevovat sympatie a tíhnutí k *likvidátorům*.

Hromadit pusté, nic neříkající fráze o „jednotě“ (s likvidátory?), jak to s oblibou dělá náš autor, je samozřejmě mnohem snazší, než prozkoumat skutečnou podstatu likvidátorského směru, odmítnutí tohoto směru spolupůsobit při obnovení strany a jeho činnosti směřující k rozbití ústředního výboru strany. A ještě snazší je používat prázdných frází, když se chce zamlčet takový fakt, jako že polský zástupce odmítl společně pracovat — nikoli s bolševiky nebo s leninovci, chraň bůh! nýbrž — s bundovci a s Lotyši, protože takovou práci pokládal za neplodnou.

Ale odkud se vlastně vzalo likvidátorství a proč se konference v roce 1912 musela ustavit jako nejvyšší orgán strany a vyloučit likvidátory?

Kontrarevoluce v Rusku silně rozložila naše stranické řady. Na proletariát dolehly nejneslýchanější, zběsilé represálie. V řadách buržoazie se nevídaně rozmohlo renegátství. Buržoazní souběžci, kteří se původně přimkli k proletariátu jakožto k hegemonu naší buržoazní revoluce v roce 1905, se začali obracet k sociálně demokratické straně zády. Tento ústup od nás šel dvěma směry: k *likvidátorství* a k *otzovismu*. Jádro likvidátorství vytvořila většina menševických publicistů (Potresov, Levickij, Larin, Martov, Dan,

Martynov aj.). Ti prohlásili ilegální stranu za již zlikvidovanou a každý pokus o její obnovení za reakční utopii. Jejich heslem byla veřejná dělnická strana. Rozumí se samo sebou, že za daných politických podmínek v Rusku, kde není legalizována dokonce ani strana liberálů — kadetská, muselo vytvoření veřejně působící sociálně demokratické dělnické strany nutně zůstat jen zbožným přáním. Likvidátoři zavrhlí ilegální stranu, ale přitom dluží založení strany legální. A nakonec se celá věc zvrhla v to, že se v legálních orgánech vysmívali „ilegalitě“, pohřbívali ji unisono s liberály a vychvalovali ideje liberální dělnické politiky. Vždyť Plechanov plným právem srovnával likvidátorský časopis *Naša zarja* s německým *Sozialistische Monatshefte*! Menševik Plechanov (o bolševicích samozřejmě vůbec není třeba se zmiňovat) vyhlásil likvidátorství nelítostný boj, odmítl přispívat do všech tiskových orgánů likvidátorů a rozešel se s Martovem a s Axelrodem. O Potresovovi pak do ústředního orgánu napsal: „Pro koho neexistuje naše strana, ten neexistuje pro ni“^[192]. Již v prosinci 1908 stranická konference^[228] rozhodně odsoudila likvidátorství, které charakterizovala jako „pokusy jisté části stranické inteligence likvidovat nynější organizaci SDDSR a nahradit ji *v každém případě* (dobře si všimněte!) volným sdružením v rámci *legality*“. SDDSR samozřejmě nepopírá, že je nutné využívat všechny legální možnosti — naopak, co nejrozhodněji tento názor podporuje. Avšak veřejná legální *strana* v Rusku není možná a mluvit o něčem takovém mohou jen oportunističtí intelektuálové. Typ naší stranické organizace lze srovnat — samozřejmě jen přibližně — s německou v době platnosti výjimečného zákona proti socialistům⁹³: legální parlamentní frakce, nejrůznější legální dělnické spolky jako nezbytná podmínka, ale přitom — *ilegální stranická organizace* — jakožto základ všeho.

„Otzovisté“ chtěli odvolat sociálně demokratickou frakci z III. státní dумы a bojkot dумы vytyčili jako heslo. K otzovistům se připojila část bolševiků, kterým Lenin a jiní vy-

hlásili nelítostný boj. Otvoristé a jejich obhájci vytvořili skupinu Vperjod, jejíž publicisté (Maximov, Lunačarskij, Bogdanov, Alexinskij) propagovali pod zvučným názvem „proletářská filozofie“ nejrůznější směry idealistické filozofie a spojení *náboženství* se socialismem. Vliv této skupiny byl vždy velmi nepatrný, udržovala se při životě jen díky kompromisům s různými od Ruska odtrženými a bezmocnými zahraničními skupinami. Skupinám tohoto druhu se nelze vyhnout při žádném rozkolu, přiklánějí se hned na tu, hned na onu stranu, zabývají se různými politickými machinacemi, ale nepředstavují žádný směr a jejich činnost se projevuje především v malicherném intrikaření: k takovým skupinám patří také Trockého Pravda.

Každému marxistovi je ovšem jasné, že jak likvidátorství, tak otzovismus jsou maloburžoazní směry, které k sobě přitahují buržoazní souběžce sociálně demokratické strany. „Mír“ nebo „smíření“ s těmito *směry* byly předem vyloučeny. Sociálně demokratická strana musela buď sama zaniknout, nebo se těchto směrů úplně zbavit.

Správnost tohoto teoretického závěru dokázaly zkušenosti z pokusu o smíření v lednu 1910, kdy poslední plenární zasedání ÚV^[162] *jednomyslně, za účasti likvidátorů i otzovistů*, vyhlásilo tezi, že ani první, ani druhý směr *není sociálně demokratický*. Zůstalo však u zbožných přání: likvidátoři i otzovisté sice „podepsali“ příslušnou rezoluci, ale přitom dál ze všech sil pokračovali ve své protistranické propagandě a zachovali si i svou samostatnou organizaci. Po celý rok 1910 bylo možné pozorovat, že boj proti oběma směrům *se stále více vyhrocuje*. Výše citovaná Plechanovova slova jsou z května 1910, a právě v květnu Lenin jménem všech bolševiků prohlásil, že vzhledem k neustálému porušování lednové rezoluce likvidátory nemůže být o smíření s nimi žádná řeč.*

Pokus o obnovení ústředního výboru v Rusku ztroskotal,

* Viz Sebrané spisy 19, Praha 1984, s. 271–324. Red.

protože likvidátoři odmítli podílet se na této práci. Jako poslední prostředek k záchraně „jednoty“ nezbyvalo nic jiného než svolat ústřední výbor v zahraničí. Tento pokus byl učiněn v květnu 1911. Z 15 členů ústředního výboru bylo v zahraničí 9, z nich se na zasedání dostavilo 8... a 2 likvidátoři — „golosovec“ (stoupenec listu Golos) Igo-rev a bundovec (Ber), kteří však zasedání hned zase opus-tili, čímž byl ústřední výbor strany definitivně rozbit.

Odmítnutí likvidátorů podílet se na práci v ústředním výboru znamenalo jejich úplný odchod a roztržštění ústřed-ního výboru. V zahraničí však tehdy existovala ještě jedna ústřední instituce, takzvané zahraniční byro ústředního výboru. Když se ústřední výbor rozpadl, bolševici z něho odešli. Zůstali tam Poláci, Lotyšši, bundovci a „golosovci“ (= zahraniční likvidátoři), tj. — jak se může přesvědčit čtenář, který zná článek z listu Vorwärts — totéž složení jako na pověstné konferenci Bundu, protože zakavkazský oblastní výbor už v roce 1908 postoupil své mandáty „go-losovcům“. Nyní se však podívejme, co udělaly tyto — jak se vyzvání v nejnovějším objevu našeho anonyma — „nej-starší a nejsilnější ruské organizace“. *Ukázalo se, že nejsou schopny se sjednotit, ba dokonce že rozpustily zahraniční byro!* Už na podzim roku 1911 uveřejnilo zahraniční byro ústředního výboru prohlášení o svém rozpuštění a Plechanov mu ve svém Dněvníku věnoval na rozloučenou tyto řádky^[190]: „Nechť odpočívá v pokoji! Tato stranická instituce, jež se stala nástrojem v rukou pánů usilujících o likvidaci strany a byla tudíž s to způsobit ruské sociální demokracii nedo-zírné škody, mohla prokázat revolučnímu proletariátu jen *jedinou* službu — zemřít včas.“ (Dněvník social-demokrata 2, příloha k číslu 15, s. 1.) Toto ocenění z úst Plechanova, o kterém naprosto nelze tvrdit, že by byl stoupenecem kon-ference, ukazuje dostatečně jasně, jak směšná je přetvářka těch, kdo povykují kvůli „uzurpací“ a podobným věcem!

Otevřená zůstávala ještě *jedna* cesta k dosažení jednoty strany: bylo to svolání konference *ruských* organizací. Ná-

rodní organizace (Poláci, Lotyši, bundovci) nemohly pro tuto konferenci udělat vůbec nic, protože byly úplně odtrženy od práce v Rusku.

Dne 26. listopadu 1910 se objevila výzva^[280] Trockého ke svolání konference. Podpořili ji (slovy) „vperjodovci“ a „golosovci“ (= zahraniční likvidátoři). Ale jak se dalo vzhledem k bezmocnosti těchto skupin předvídat, nepřineslo veškeré jejich úsilí naprosto žádné výsledky.

V červnu 1911 se objevila výzva bolševiků „smířlivců“ (jinými slovy „bolševiků věrných straně“) a Poláků. Práce byla zahájena pozváním jedné z tehdy nejsilnějších organizací — *kyjevské*. V říjnu 1911 vznikla „ruská (tj. v Rusku pracující a ruskými organizacemi vytvořená) organizační komise pro svolání konference“. Tato komise byla dílem organizací kyjevské, jekatěrinoslavské, tifliské, bakuské a jekatěrinburské, k nimž se brzy připojilo ještě 20 dalších organizací. Po zapojení zástupců *ruských* organizací se *rázem* ukázalo, že v ní mají drtivou převahu bolševici (takzvaní „leninovci“) a menševici, kteří byli stoupenci zachování ilegální strany. Inde ira* zahraničních skupinek, které byly „dezavuovány“, protože se ukázalo, že v Rusku neměly stoupence.

V lednu 1912 pak organizační komise v Rusku svolala konferenci, na niž byly pozvány *všechny* ruské organizace bez výjimky. Nedostavili se však na ni ani likvidátoři, ani „nacionálové“ (Poláci, Lotyši, Bund), ani žádná z kolísačích zahraničních skupinek. Když se konference přesvědčila, že *ruské* organizace jsou zastoupeny v maximálně možném počtu i za neslýchaně těžké situace ve straně, když konstatovala, že strana bez ústředního orgánu v Rusku zahyne a v zahraničí se ustavičně stupňuje její rozpad, že nadcházející volby do IV. dумы vyžadují neodkladné obnovení strany, *musela se ustavit jako nejvyšší orgán strany*, zvolit ústřední výbor a prohlásit o likvidátorech, že stojí mimo stranu.

* — proto takový hněv. *Red.*

Takový byl průběh a výsledek dlouholetého boje. Zda se likvidátorům podaří vytvořit „veřejnou“ stranu nebo sflukovat fiktivní stranu na základě nějakého pochybeného kompromisu, na to nám odpoví budoucnost.

Zdalipak v *samém* Rusku existují veřejně dostupné a ověřitelné údaje o síle likvidátorů a stoupenců zachování strany — stoupenců konference? Ano. V Rusku existují *dva* — a pouze dva — celoruské politické orgány, s nimiž spolupracují marxističtí publicisté a členové frakce v dumě. Tyto orgány reprezentují „proudy“, ale ne jako zahraniční plátky plné nadávek, nýbrž veřejnou, seriózní, dlouholetou publicistickou práci. Nejsou to ovšem orgány stranické; jsou přísně legální a drží se v mezích stanovených nynějším režimem v Rusku. Nicméně *všechny* jen trochu serióznější odstíny teoretického myšlení sociální demokracie tam bývají tlumočeny vcelku naprosto přesně. Kromě *dvou* „proudů“ — likvidátorství a protilikvidátorství (stoupenců konference) — tu žádné jiné proudy zastoupeny nejsou, protože žádný jiný aspoň trochu seriózní „proud“ *vůbec neexistuje*. Všechny tyto skupinky — jako kolem Pravdy, Vperjod, „straně věrní bolševici“ (neboli „smířlivci“, smířlivecky naladěni) atd. — se rovnají nule. Názory likvidátorů tlumočí v Rusku měsíčník Naša zarja (vychází od roku 1910) a týdeník Živoje dělo (poslední 8. číslo). Názory stoupenců jednotné strany (bolševiků a menševických stoupenců zachování ilegální strany) vyjadřuje měsíčník Prosvěščeniye⁹⁴ (existuje od roku 1911 — dříve Mysl) a deník Zvezda (poslední 53. číslo). Není nic mylnějšího než názor, že snad sociální demokraté usilující o jednotnou stranu zavrhnou „legální“ práci: naopak, jsou *i v této práci* silnější než likvidátoři. Jedinou nespornou celoruskou, veřejně vystupující organizací legálních sociálních demokratů je sociálně demokratická frakce v dumě. Ta je přísně legální a nemá žádný přímý vztah ke straně. Všichni její členové jsou však známé osobnosti a je též známo, k jakému směru se každá z nich hlásí.

V likvidátorském listu Živoje dělo figurují jako stálí spolupracovníci *dva* členové frakce v dumě, Astrachancev a Kuzněcov.* V protilikvidátorské Zvězdě se setkáme s osmi členy dumy: s Voroninem, Vojlošnikovem, Jegorovem, Zacharovem, Pokrovským, Predkalnem, Poletajevem a Surkovem. Dva poslanci dumy, Čcheidze a Gegečkori, nespolupracují ani s jedněmi, ani s druhými. Jeden poslanec (Šurkanov) přispívá do obou orgánů.

Vidíme tedy, že vzájemný poměr je 2:8! To jsou skutečně nesporné, ověřitelné, veřejně dostupné údaje, které nám umožňují učinit si představu o vzájemném poměru sil likvidátorů a antilikvidátorů. Za takových podmínek je zbytečné ztrácet slova na adresu chvástavého tvrzení anonymního pisatele, že prý drtivá většina je pro likvidátory atd. Tyto fráze v duchu Tartarina z Tarasconu příliš připomínají Trockého**, než aby se o nich mohlo vážně diskutovat.

Boj uvnitř SDDSR nabývá často velmi ostrých forem. V podmínkách emigrantského života tomu ovšem ani jinak být nemůže a nebylo tomu jinak ani v žádné jiné zemi, postižené kontrarevolucí a emigrací.

„Odsuzovat“ tyto formy boje vzletnými frázemi, mávat nad nimi rukou a spokojovat se filistrovsky medovými úvahami o „prospěšnosti jednoty“ — to svědčí pouze o lehkomyšlnosti. Kdo se chce opravdu seriózně seznámit s dějinami SDDSR v těžkých letech 1908—1911, ten má k dispozici velké množství ilegální a ještě větší množství legální

* Donedávna k nim patřil ještě třetí — Bělousov. Nyní tentéž extrémní likvidátor — ruský Bissolati! — vystoupil z frakce v dumě. Frakce před ním veřejně varuje všechny voliče a žádá jeho odchod z dumy. Je to jen ukáзка toho, jak daleko může někoho zavést důsledné likvidátorství!

** V době kodaňského kongresu⁹⁵ uveřejnil Trockij v listu *Vorwärts* anonymní článek plný tak neslýchaných výpadů proti SDDSR, že nejen Lenin, ale i Plechanov a Warski, členové ruské delegace, byli nuceni zaslat vedení písemný protest.

literatury. Obojí obsahuje velmi poučný materiál o charakteru směrů, o závažnosti neshod, o kořenech boje, o okolnostech a podmínkách jeho vývoje atd.

Žádná sociálně demokratická strana na světě nevznikala — obzvlášť ne v epoše buržoazních revolucí — bez těžkého boje a bez řady roztržek s buržoazními souběžci proletariátu. V těžkém boji proti takovým souběžcům se od roku 1898 přes všechny překážky utváří, roste, sílí a zoceluje i Sociálně demokratická dělnická strana Ruska.

D O P I S T A J E M N Í K O V I
M E Z I N Á R O D N Í H O
S O C I A L I S T I C K É H O B Y R A
H U Y S M A N S O V I ⁹⁶

Vážený soudruhu!

V souvislosti s rezolucí^[232], kterou schválily některé zahraniční skupiny a členové redakcí dvou — rovněž zahraničních — listů, jež se hlásí k SDDSR, jakožto zástupce ústředního výboru SDDSR prohlašuji:

1. Zatímco se po několik let nedařilo ani svolat konferenci ruských organizací, ani vytvořit nebo obnovit ústřední výbor, který by dokázal tyto organizace sjednotit, podařilo se nedávno skončené stranické konferenci sjednotit 23 stranických organizací působících v Rusku.

Všechny referáty o této konferenci, které již vylechla většina stranických organizací v Rusku, se všude setkaly s vřelými sympatiemi; všechny tyto organizace prohlásily, že budou podporovat ústřední výbor, který byl na konferenci zvolen, takže v listu Rabočaja gazeta (orgán ústředního výboru) z 30. března 1912 jsme již mohli uveřejnit řadu rezolucí schválených organizacemi v Petrohradě (obvod Vasiljevského ostrova), v Moskvě, Kyjevě, Samaře a Nikolajevu, rezolucí, které vyslovují konferenci své vřelé sympatie a zavazují se, že konferenci i ústřední výbor podpoří^[146]. (Po vydání tohoto čísla jsme dostali další takovou rezoluci z Tiflisu^[279].) Proto nemůžeme přikládat naprosto žádný význam protestům drobných zahraničních skupin, které se neopírají o žádné stranické organizace v Rusku.

2. Tato konference členů strany pracujících v Rusku, která vyvolala protest všech těchto drobných zahraničních skupin,^[116] se zabývala speciálně dezorganizační činností těchto zahraničních skupin a tím, že často vnášejí zmatek

do práce strany v Rusku. Tyto skupiny, které nejsou ve spojení ani s jedinou organizací v Rusku, využívají toho, že nejsou nikomu odpovědné, a dovolují si mluvit jménem strany. Tato nemoc, která už dávno rozleptává naši stranu, je důsledkem politického režimu v Rusku, který jednak odsuzuje naši stranu k životu v ilegalitě a jednak nutí velké množství stranických pracovníků k tomu, aby emigrovali a zůstali v cizině.

Konference přísně odsoudila dezorganizační činnost těchto skupin, které všechny působí v zahraničí a nejsou naprosto nikomu odpovědné. Proto stranu nikterak nepřekvapují všechny ty útoky, jimiž se dotyčné skupiny snaží zdiskreditovat konferenci, která odsoudila jejich počínání

3. Mezi těmi, kdo podepsali rezoluci, nacházíme i skupinu kolem listu Golos social-demokrata. Tento podpis je pro nás velmi výmluvný a objasňuje nám pravý smysl veškeré té nepřátelské kampaně, kterou proti konferenci rozpoutal likvidátorský a buržoazní tisk v Rusku, ba i některé orgány zahraničního tisku.

Důvodem je skutečnost, že v rezoluci bilancující výsledky boje různých směrů v naší straně v posledních čtyřech letech se konference speciálně vyslovila proti směru, který představuje list Golos social-demokrata. Pro úplnější objasnění této otázky pokládám za užitečné zde tuto rezoluci ocitovat.

Zní takto:

„Vzhledem k tomu, že

1. SDDSR už téměř čtyři roky energicky bojuje proti likvidátorskému směru, který byl na prosincové konferenci strany v roce 1908 definován jako

„pokusy jisté části stranické inteligence likvidovat nynější organizaci SDDSR a nahradit ji v každém případě volným sdružením v rámci legality, byť i za cenu zjevného zřeknutí se programu, taktiky a tradic strany“; [113]

2. plenární zasedání ústředního výboru v lednu 1910, pokračujíc v boji proti tomuto směru, jej jednomyslně

označilo za projev buržoazního vlivu na proletariát a jako o podmínce skutečné jednoty strany a sloučení dosavadních frakcí bolševiků a menševiků rozhodlo o úplném rozchodu s likvidátorstvem a o definitivním překonání této buržoazní úchylky od socialismu;

3. část sociálních demokratů, sdružených kolem časopisů Naša zarja a Dělo žizni, navzdory všem stranickým usnesením a navzdory závazku, který na plenárním zasedání v lednu 1910 přijali zástupci všech frakcí, nyní otevřeně hájí směr, který celá strana označila za produkt buržoazního vlivu na proletariát;

4. bývalí členové ústředního výboru M—1, Jurij a Roman na jaře roku 1910 nejen odmítli vstoupit do ústředního výboru, ale dokonce i dostavit se alespoň na jedno zasedání, aby mohli být kooptováni noví členové, a otevřeně prohlásili, že považují samu existenci ústředního výboru strany za „škodlivou“;

5. uvedené hlavní likvidátorské časopisy Naša zarja a Dělo žizni se právě po plenárním zasedání v roce 1910 definitivně a naprosto jednoznačně přiklonily k likvidátorství a začaly (v rozporu s usneseními plenárního zasedání) nejen „znevažovat význam ilegální strany“, nýbrž ji přímo zavrhnout a prohlašovat ji za „mrtvolu“, za věc už zlikvidovanou, a snahy o obnovení ilegální strany za „reakční utopii“, zahrnovat ilegální stranu v legálních časopisech pomluvami a nadávkami a vyzývat dělníky, aby považovali stranické buňky i stranickou hierarchii za „mrtvé“ atd.;

6. zatímco po celém Rusku se členové strany bez rozdílu frakcí sjednotili k splnění naléhavého úkolu svolat konferenci strany, likvidátoři si vytvořili zcela nezávislé skupinky a odštěpili se i v těch místních organizacích, kde mají převahu menševičtí stoupenci zachování ilegální strany (Jekatěriloslav, Kyjev), a definitivně odmítli jakékoli spojení strany s místními organizacemi SDDSR, —

konference prohlašuje, že skupina kolem časopisů Naša

zarja a Dělo žizni se svým jednáním *definitivně postavila mimo stranu.*

Konference vyzývá všechny členy strany bez rozdílu směrů a odstínů, aby bojovali proti likvidátorství, objasňovali, jak poškozují úsilí dělnické třídy osvobodit se, a vynaložili všechny své síly na obnovení a upevnění ilegální SDDSR.“

4. Ze všeho, co tu bylo řečeno, zcela jasně vyplývá, že se nejedná ani o žádnou „uzurpaci“, ani o žádný „rozkol“ atd., to že vůbec není příčinou rozhořčení likvidátorů. Konference SDDSR se vyslovila proti směru, který ve skutečnosti už dávno zanechal jakékoli stranické práce, který se ze všech sil stavěl proti obnovení ústředního výboru a poslední stranickou instituci, která ještě zůstala zachována (zahraněční byro ústředního výboru), přeměnil v „nástroj v rukou pánů usilujících o likvidaci strany“ (slova soudruha Plechanova, který není stoupencem konference).

5. Pokud jde o národní organizace, musím konstatovat, že SDDSR existovala jako SDDSR již před rokem 1906 (či přesněji 1907), tj. už předtím, než národní organizace do naší strany vstoupily (Bund vystoupil ze strany v roce 1903 a znovu se do ní vrátil rovněž v roce 1907). Protože národní organizace nebyly na konferenci zastoupeny, uložila konference ústřednímu výboru, aby zahájil s národními organizacemi jednání o obnovení normálních vztahů s nimi.

*Napsáno v druhé polovině
března 1912*

*Otištěno 12. dubna 1912
v oběžníku mezinárodního
socialistického byra, č. 7*

Podepsán N. Lenin

Rusky poprvé otištěno

v letech 1929—1930

Sočiněnjaja V. I. Lenina

sv. XV, 2. a 3. vydání

*Přeloženo z francouzštiny
podle oběžníku*

B L O K K A D E T Ů S P R O G R E S I S T Y A J E H O V Ý Z N A M

Denní tisk informoval již před několika dny o tom, že se 18. března konala v Moskvě porada „nestranických progresistů“ s kadety.

Polooficiální úvodník v polooficiálním listu *Reč* (z 21. března) potvrzuje fakt, že se porada konala, a zároveň tento fakt hodnotí. Když si toto hodnocení jen trochu pozorněji přečteme, snadno v něm rozpoznáme pečlivě skrývanou podstatu věci i onu zástěrku, která jí má dodat zdánlivou pravdivost.

Podstata věci je v tom, že progresisté i kadeti jako opoziční skupiny „patří k té části opozice, která sama sebe označuje za „odpovědnou““. To praví *Reč*. Kadeti jsou tedy nuceni přiznat, že opozice je rozdělena na dvě „části“, z nichž jedna si zasluhuje název „odpovědná“, kdežto druhá nikoli. Toto přiznání kadetů nás rázem přivádí k vlastnímu jádru této otázky.

Svémi řečmi o „odpovědné“ opozici, kterou ještě častěji a ještě výstižněji charakterizují proslulá „londýnská“^[241] hesla Miljukova o opozici s genitivem, oddělují kadeti sebe a sobě podobné skupiny od demokracie, tj. od trudoviků a od dělníků. Za „odpovědnou“ opozici se ve skutečnosti považuje liberálně monarchistický buržoazní střed, který stojí uprostřed mezi demokracií na jedné straně a absolutismem s feudálními statkáři na straně druhé. Tento buržoazní liberálně monarchistický střed, který se víc než takzvané „reakce“ bojí důsledné demokracie, se na ruské politické scéně objevil už velmi dávno. Má za sebou už tak dlouhou a tak poučnou historii, že by bylo naprosto neodpustitelné

dělat si iluze o jeho pravé podstatě, natožpak k tomu všemu mlčet nebo se vymlouvat na neznalost.

Tento střed se zcela zřetelně vyhranil v období pádu nevolnictví. Během oněch téměř padesáti let, která oddělují ono období od roku 1905, vyrostla a vykrytalizovala liberálně monarchistická buržoazie v značně vyhraněnou veličinu v zemstvech, v městských zastupitelských orgánech, ve školách i v tisku. Krize starého režimu v roce 1905 a otevřené vystoupení všech tříd v Rusku vedly k tomu, že se liberálně monarchistický buržoazní střed s jeho pravým a levým křídlem zcela vyhranily a zformovaly ve strany (okťabristé a kadeti). Tento střed se oddělil od demokracie velmi ostře, a to ve všech sférách společenského života a ve všech „prudkých zvratech“ let 1905—1907, i když podstatu a význam tohoto oddělení pochopili nikoli všichni demokraté, ba ani ne všichni demokraté mezi dělníky.

Buržoazie v Rusku je spjata tisíci ekonomickými nitkami jak se starým, statkářským pozemkovým vlastnictvím, tak se starou byrokracií. Mimoto dělnická třída Ruska ukázala, že je dostatečně samostatná a schopná se uhájit, ba co víc, že je schopna navzdory liberalismu vést za sebou demokracii. Proto se naše buržoazie stala liberálně monarchistickou a protidemokratickou, protilidovou. Proto má větší strach z demokracie než z reakce. Proto neustále kolísá, lavíruje, zrazuje demokracii ve prospěch reakce. Proto se po pátém roce stala kontrarevoluční a vysloužila si „místečko“ v systému nastoleném 3. červnem. Jestliže se okťabristé stali vládní stranou (se svolením a pod dohledem Puriškevičů), pak kadeti se stali *trpěnou* opozicí.

Rozhodnutí kadetské konference připustit bloky s „levicovými“ (nesmějte se!) okťabristy a nynější „neoficiální“ spojení kadetů s „nestraničnými progresisty“, to všechno jsou jen články jednoho dlouhého řetězu, etapy koncentrace liberálně monarchistického buržoazního středu.

Před volbami je však opozice nucena obléknout si „demokratický“ šat. A tak kadet, který se chystá ulovit hlasy

nejen mezi velkoburžoazií a střední buržoazií, nýbrž i mezi drobnou demokratickou buržoazií, mezi obchodními příručími atd., musí proto nutně zdůrazňovat, že je členem „strany svobody lidu“, že je — to není vtip! — „konstituční demokrat“. Kadetská strana, která je ve skutečnosti stranou umírněného monarchistického liberalismu, se před volbami a kvůli volbám strojí do demokratického kroje a pod jeho zástěrkou ukrývá své sblížování s „nestranickými progresisty“ a s „levicovými“ okřabristy.

Proto se také Reč tolik pitvoří a diplomaticky manévruje, proto je samé slavnostní prohlášení, že „strana svobody lidu se nebude přizpůsobovat okolnostem“ atd. apod. Je to samozřejmě jen směšné. Celé dějiny kadetské strany jsou jen a jen výsměch jejímu programu, jen a jen „přizpůsobování se“ okolnostem v tom nejhorším slova smyslu. „Za jiných politických podmínek,“ píše *Reč*, „jež by straně svobody lidu umožňovaly plně rozvinout celý svůj program v zákonodárné instituci, by samozřejmě byli takzvaní ‚progresisté‘ jejími odpůrci, jak tomu bylo v kritickém období nedávné minulosti.“

Že období II. dумы bylo obdobím napětí, to se páni kadeti stěží odváží popřít. Jenže v té době byli nejen progresisté, ale i mnohem pravicovější síly nikoli odpůrci, nýbrž spojenci kadetů *proti* demokracii. A později, ve III. dumě, předkládali demokraté prohlášení, která šla mnohem dál než kterýkoli bod kadetského programu, takže i kadetská strana „by měla možnost plně rozvinout celý svůj program“, a to i v takové „zákonodárné instituci“, jakou je III. дума! A jestliže to nečinila, pak na tom nemají vinu „politické podmínky“ — neříkej nemohu, řekni nechci! —, nýbrž naprosté odcizení kadetů demokracii. Kadeti *by byli určitě mohli* rozvinout celý svůj program, jenže jim to nedovoloval *jejich* ústup od demokracie a *jejich* vlastní odklon doprava.

Úvahy úvodníkáře *Reči* o bloku s progresisty jsou jedním z mnoha příkladů toho, jak vůdcové kadetské strany typu Miljukova a spol. bezostyšně vodí za nos nevelký počet

„levicových“ kadetů. Levicové kadety krmí frázemi, Koljubakiny zase uklidňují efektními řečičkami o „demokratismu“, ale ve skutečnosti celou svou politiku orientují protidemokraticky v duchu sblížení a splynutí s progresisty a s levicovými oktábristy. Přitom „dělbu práce“ mají kadeti stejnou jako všichni západoevropští buržoazní členové parlamentu: ať si Koljubakinové a ostatní „levicoví kadeti“ vykládají lidu o „svobodě“, ale v parlamentě, v praktické politice potáhne kadetská strana za jeden provaz s nejumírněnějšími liberály.

„Nová skupina,“ píše likvidátoři o progresistech, „jenom fixuje a zesiluje politickou nevyhraněnost a politický galimatyáš v hlavách buržoazních voličů, ale zároveň také způsobuje veškerou politickou nemožnost buržoazie v Rusku.“

Politická nemožnost buržoazie v Rusku ovšem vůbec nepramení z „nevyhraněnosti“ „buržoazních voličů“ — to si mohou myslet jen levicoví kadeti oddávající se iluzím —, nýbrž z ekonomických podmínek, jež z buržoazie dělají nepřítel dělníků a otroka Puriškevičů, který se zmůže jen na nářky a zbožná přání.

Levicoví kadeti v parlamentu, ať už vycházejí z idealistické teorie politiky, anebo jsou vedeni zcela přízemními obavami o hlasy voličů zradikalizovaných a rozezlených počínáním Puriškevičů, mohou proti oficiální kadetské straně bojovat takovými argumenty, jako že už je načase vzít rozum do hrsti, rozpomenout se na svůj program, postavit se proti nevyhraněnosti, šosáctví, bezzásadovosti atd. atd. — v duchu obvyklých buržoazně demokratických frází.

Marxisté však bojují proti kadetům všech odstínů, neboť vycházejí z materialistické teorie a politiky a objasňují ony třídní zájmy veškeré buržoazie, které ji nutně vedou k tomu, že táhne k liberálně monarchistickému programu a ke sblížení s progresisty a „levicovými“ oktábristy. Proto docházíme k závěru, že se nebudeme dovolávat ani kadetského „rozumu“, ani kadetské „paměti“, ani kadetských „zá-

sad“, ale že budeme lidu vysvětlovat, *proč* se liberalismus stává kontrarevoluční a rozchází se s demokracií. Proto nebudeme volat: Vezmou konečně kadeti rozum do hrsti? Rozpomenou se na svůj program?, nýbrž řekneme: Pochopí konečně demokraté, jak hluboce se liší od kontrarevolučních liberálů čili kadetů? Pochopí už konečně ti, jejichž ekonomické zájmy nejsou spoutány se statkářským pozemkovým vlastnictvím ani s teplými místečky a příjmy byrokracie, advokatury apod., že v zájmu skutečné svobody lidu nutně musí jít s dělnickou demokracií proti pravici i proti kadetské straně?

Zvězda, č. 23 (59)
29. března 1912
Podepsán B. K.

Podle textu Zvězdy

ŠPATNÁ OBHAJOBA LIBERÁLNÍ DĚLNICKÉ POLITIKY

V 8. čísle týdeníku Živoje dělo Martov reaguje na můj článek Orgán liberální dělnické politiky* v 11. čísle Zvězdy. Polemika se týká základní linie dělníků ve volební kampani, a proto si zasluhuje zvláštní pozornost.

Označil jsem Živoje dělo za orgán *liberální* dělnické politiky a odůvodnil to tím, že: 1. Martovovo^[141] a Danovo^[56] heslo o vytlačování reakce z jejích pozic *v dumě*, o vyrvání *dumy* z rukou reakce není heslo demokratické, nýbrž liberální. Boj proti „reakci“ v Rusku se nejen neomezuje na vyrvání *dumy* z rukou reakce, ale ani se na to *nesoustřeďuje*. 2. Když Martov hovořil o splnitelnosti cíle, který si vytkl, uchýlil se k idealizaci našeho volebního zákona. Prohlásil o něm, že zajišťuje „ve značné části guberniálních shromáždění většinu volitelům z řad statkářů a první městské kurie“. Připomněl jsem tedy fakt, že ve *všech* guberniálních shromážděních, v 28 guberniích z 53 mají zajištěnu většinu (v guberniálních shromážděních) *výhradně* statkáři a že tyto gubernie vysílají do *dumy* ze 440 poslanců 255. 3. Když Martov mluvil o vytlačování reakce z jejích pozic *v dumě*, zapomněl, že dál než k *statkářské* liberální opozici *dumu* dotlačit *nelze*. Proto Martovovo a Danovo heslo vyjadřuje snahu vyrvat z rukou reakce *statkáře*. 4. Když Martov řekl, že dělníci mají zájem na tom, aby moc přešla do rukou „civilizovaného buržoy“, „zapomněl“ připomenout jednu věc: že totiž liberálové mají zájem na tom, podělit se o moc s Puriškeviči tak, aby

* Viz tento svazek, s. 189—192. *Red.*

se „ani jediná zbraň“ nedostala do rukou demokracie! 5. Když Martov tvrdil, že posilováním svých pozic v dumě si kadeti „usnadňují cestu k moci“, zapomněl na zkušenosti z let 1905—1906 v Rusku, z let 1789 a dalších ve Francii a z roku 1911 v Číně. Tyto zkušenosti nám říkají: moc přechází do rukou liberálů (nebo ještě víc nalevo) jedině tehdy, když vítězí demokracie *navzdory* liberálům. 6. Martov tedy uznává marxismus jen potud, pokud je přijatelný pro každého vzdělaného liberála.

Jak odpovídá Martov na těchto 6 bodů? Vůbec nijak. Je absolutně zticha. Proč jste se tedy pouštěl do polemiky, když jste se rozhodl mlčet?

Martov přechází mlčením *všechny* mé argumenty, ale zato se mě snaží „chytit“ touto mou větou:

„Naším praktickým úkolem ve volbách vůbec není ‚vytlačovat reakci z jejích pozic v dumě‘, nýbrž posilovat demokracii vůbec a dělnickou především. Tento úkol se může někdy octnout v rozporu s ‚úkolem‘ zvýšit počet liberálů: pro nás je však důležitější — a pro proletariát užitečnější —, přibude-li navíc* pět demokratů než padesát liberálů.“

Martov tuto větu ocitoval a celý bez sebe radostí (že se mu podařilo chytit „zastávce reakce“!) zvolal: „Vyzývám čtenáře, aby se nad touto větou dobře zamysleli!“ A já si také co nejupřímněji přeji, aby *se zamysleli!*

Martov se začal zamýšlet — a dospěl k následujícímu sylogismu: zákon teď všude připouští druhé kolo voleb. Tudíž „*se může jen v jediném případě stát*“, že když odstrčíme 50 liberálů, prosadíme tak 5 demokratů. Stane se to „v případě“, že za místa v dumě *prodáme* hlasy demokratů černošotňovcům.

* V článku je tisková chyba: slovo „navíc“ (lišních) je zaměněno slovem „silných“ (silnych). Martov mohl snadno postřehnout, že stavět „silné“ demokraty proti liberálům „navíc“ (tj. nad dosavadní počet) je nesmysl. Ale o to v našem sporu nejde.

A Martov na celé půlstovce řádek vyskakuje radostí: To jsem mu to nandal, tomu černosotňovskému nadhančiči! A přitom jsem jednou ranou „vyřídil“ F. L—ka i V. Freje, který přece také „šilhá stejným směrem“.

Martov to ovšem s naivitou svých čtenářů až přehání! Nebylo přece jen neuvážené, když jako autor, který sám píše *bez rozmyslu*, vyzval čtenáře k *zamyšlení*?

Moje věta, která Martova tak popudila, klade přemýšlivým lidem *dvě* otázky: 1. Je opravdu 5 demokratů v dumě pro dělníky užitečnější než 50 liberálů? 2. Může se v praxi vyskytnout takový případ, kdy se tyto úkoly „octnou v rozporu“?

První otázku zamýšlející se Martov *úplně* obešel. Bylo to zbytečné. Vždyť vy sami, páni likvidátoři, obcházíte politiku, jen abyste nás obviňovali z počtářské mánie. Padesát liberálů v dumě zavalí lid spoustou *pseudodemokratických* řečí, aby lid zkorumpovali, a vydobude pro něj *hrstku* „reform“, které se za prvé omezí jen na umyvadla a za druhé beztak uvážnou ve Státní radě a tak *dále*. Zato 5 demokratů objasní lidu z tribuny dumy mnohé pravdy *demokracie* (a dělníci mu objasní navíc pravdy *socialismu*). Co je pro proletariát užitečnější?

Druhá otázka. Má snad Martov pravdu, že úkol prosadit 5 demokratů („navíc“, tj. nad dosavadní počet) *se může octnout v rozporu* s úkolem prosadit 50 liberálů *jedině* v tom případě, který on uvádí? Vždyť hned poté, když vyzval čtenáře k zamyšlení, přímo prohlásil: „Může se to stát jen v jednom jediném případě.“

Pokud má Martov pravdu, pak musí čtenáři mne, F. L—ka, obvinít buď z toho, že uvádím případ, který není možný, anebo že vskrytu toužím prodat hlasy demokratů černosotňovcům za místa v dumě (jen tak mezi námi: bylo by to věru tajné a *hloupé* přání, představovat si, že Puriškevič skupuje hlasy přátel Petrova III. a Vojlošnikova v *zájmu* prosazení Vojlošnikova do IV. dumy — s touhle pravděpodobností to tedy „zamýšlející se“ Martov notně přehnal).

Pokud může nastat jiný případ kolize obou úkolů, pak Martov nemá pravdu.

Takže: je možný jiný případ takové kolize? *Zcela nepochybně ano*: je to ten případ, kdy demokraté *ve druhém kole voleb* neuzavřou dohodu s liberály, ale budou bojovat jak proti pravici, tak proti liberálům.

Dál už není co dodat.*

Zamýšlející se Martov je stejně jako všichni likvidátoři zajatcem myšlenky dvou táborů, a tím jeho pozornosti uniká boj třetího tábora jak proti prvnímu, tak proti druhému.

Hned za větou, která Martova tak rozhořčila, píše:

„Z toho vyplývá následující závěr“ („z toho“, milý Martove!), „který není Martovovi po chuti, i když naoko přiznává, že kadeti jsou liberálové, a *nikoli* demokraté: 1. v pěti velkých městech jsou v druhém kole přípustné dohody *jedine* s demokraty proti liberálům; 2. ve druhém stadiu se musí při *všech* hlasováních a při *všech* dohodách *dávat přednost* dohodám s demokraty proti liberálům a teprve potom dohodám s liberály proti pravici.“

Když Martov prohlásil, že nemluvím pravdu, připomněl *pouze* druhý bod, protože on prý s ním souhlasí (uvidíme, budou-li s ním souhlasit *všichni* likvidátoři!), kdežto *o prvním bodě se vůbec nezmněl*.

A proto znovu říkám: buď mlčte, anebo polemizujte!

Druhé kolo voleb v 5 městech. Všeobecná linie: s demokraty *proti* liberálům. Dohody s liberály jsou *zakázány* (zkušenosti totiž ukázaly, že černosotňovské nebezpečí tu *velku* nehrozí).

Jste *pro*, anebo *proti* takovému zákazu? Odpovězte přímo!

Dále. Jaký *může* být praktický výsledek tohoto druhého kola? Hlasy se mohou rozdělit *téměř* stejným dílem mezi tři

* Teď mne napadla „hrozná“ myšlenka: nevznikl snad celý Martovův článek z *neznalosti* toho, že podle našeho zákona znamená druhé kolo voleb totéž co nové volby, že to není boj dvou kandidátů? Pak bude nutné bojovat nejdříve proti neznalosti volebního zákona, než se ve volbách pustíme do „boje proti reakci“!

tábory. Rozhoduje relativní většina. Vezměme si ten nej-jednodušší příklad: ze 100 hlasů dostanou 33 pravičáci, 33 liberálové a 34 demokraté. Zvolen bude demokrat. O jeden hlas méně pro sociálního demokrata a jeden hlas navíc pro černosotňovce umožní projít černosotňovci.

Existují dvě linie dělnické politiky: *liberální* — ze všeho nejvíc se boj toho, aby neprošel černosotňovec, a proto bez boje přenech hegemonii liberálům; *marxistická* — nedej se zastrašit povykáním liberálů o černosotňovském nebezpečí a *směle* se pusť do boje v „trojúhelníku“ (jak říkají Angličané). Černosotňovské nebezpečí zpravidla nehrozí, a i když přece jen někde výjimečně projde černosotňovec, *projde zato leckde i demokrat!...*

Kdo se chce naučit plavat, musí skočit do vody. Boj, ve kterém by byly předem známy všechny šance, takový boj na světě neexistuje. Dají-li se dělníci zastrašit povykáním liberálů o černosotňovském nebezpečí, nikdy *se nenaučí* bojovat v „trojúhelníku“. Všude na světě se tábor reakce s táborem liberálů spojovaly dříve a oba se organizovaly lépe (samozřejmě za pomoci reakčních zákonů) než dělníci. Všude na světě liberálové tvrdí dělníkům totéž, co jim opakuje Martov.

Zbývá nám udělat už jen jeden poslední krok, abychom „zamýšlejícímu se“ Martovovi ukázali, jaký význam má slovo myslet.

Ve druhém kole voleb jsou v 5 městech dohody s liberály zakázány. Jinde ve druhém kole voleb zakázány nejsou. Znamená to však, že se budou takové dohody uzavírat *pokaždé?* To asi ne, vidíte?

A pokud taková dohoda *neexistuje*, nemohou se při *každém* druhém kole voleb hlasy rozdělit téměř stejným dílem mezi tři tábory?

To asi ano, když se nad tím skutečně dobře „zamyslíme“!

Odtud plyne závěr, že existují dvě linie dělnické politiky.

Liberální dělnická politika: vývoj v zemi jde doleva; „proto“ ... ze všeho nejvíc se bojte černosotňovského nebez-

pečí; heslo zní — vytlačujte reakci z jejích pozic v dumě; avšak z jejích pozic v dumě ji mohou vytlačit jedině liberálové; proto „nevyhrožujte“ liberálům a „nevymáhejte“ na nich místa v dumě — copak se na „vyspělého“ dělníka sluší, aby něco vymáhal na takových slušných lidech, jako jsou liberálové? — tj. dělejte na základě dohod s liberály jakékoli ústupky, ale vyhýbejte se boji v „trojúhelníku“.

Marxistická dělnická politika: vývoj v zemi jde doleva; proto nevěřte liberálním zkazkám o černosotňovském nebezpečí; při dohodách s liberály jim ze všech sil *vyhrožujte a vymáhejte* na nich místa v dumě; a aby vaše hrozby byly pádné, nebojte se, soudruzi dělníci, boje v „trojúhelníku“; směle se do takového boje pusťte a odhalujte před lidem kontrarevolučnost liberálů; v každém boji je samozřejmě možné utrpět porážku — leckde projde černosotňovec, *ale zato leckde jinde projde demokrat*; je lepší, přibude-li v dumě 5 demokratů než 50 liberálů; černosotňovcům se obvykle nepodaří zvítězit, neboť Puriškevičové jsou až příliš dobře známi a liberálové straší lid černosotňovským nebezpečím *záměrně*, aby si zajistili hegemonii (ačkoli Maklakovové jsou téměř stejní jako černosotňovci) a aby od sebe odvrátili nebezpečí „zleva“.

Závěr. Ani na jeden z mých šesti bodů o liberální dělnické politice Martov neodpověděl. Otázku zákazu bloků s liberály v 5 městech vůbec „zatajil“. Ačkoli slíbil, že se zamyslí nad volbami sil tvořících trojúhelník *při* druhém kole voleb, nepřemýšlel o nich. Zato udělal dvě jiné věci: 1. hájil liberály před „vyhrůžkami“ a 2. obvinil Vojlošnikovovy přátele, že se spikli s Puriškevičem a prodali mu své hlasy, *aby* Puriškevič prosazoval do IV. dumy Vojlošnikovovy!!

Zvězda, č. 24 (60)
1. dubna 1912
Podepsán F. L -ko

Podle textu Zvězdy

DRUHÉ KOLO VOLEB V RUSKU A ÚKOLY DĚLNICKÉ TŘÍDY

Stále častěji se setkáváme s nesprávným výkladem našeho volebního zákona o druhém kole voleb. Dan v dvojčísle 1/2 časopisu Naša zarja^[54] napsal, že naše taktika ve druhém kole voleb je totožná se západoevropskou. Martov se v 8. čísle týdeníku Živoje dělo přímo odvolává na „německé dělníky“ jako na vzor pro ruské dělníky v taktice druhého kola voleb. Zcela nedávno napsal zvláštní noticku^[281] o druhém kole voleb, veskrze prodchnutou týmž mylným názorem, Trockij.

Omyl se opakuje tak často, že se bezděčně vtírá myšlenka, zda „hromadná tendence“ některých kruhů k faktickému omylu není vyvolána tím, že tyto kruhy *nechtějí* pochopit úkoly dělnické demokracie v boji proti kadetům.

Podle zákona z 3. června 1907 *neexistuje* v Rusku druhé kolo voleb německého typu, vůbec *neexistují* „užší volby“ v pravém slova smyslu, nýbrž jsou pouze opětovné neboli nové volby. V Německu se ve druhém kole voleb hlasuje jen o dvou kandidátech, kteří v prvním kole dostali největší počet hlasů. Hlasování v druhém kole v Německu tudíž řeší pouze otázku, který z těchto dvou kandidátů s největším počtem hlasů má být zvolen.

U nás nic takového *neexistuje*. Náš zákon připouští i ve druhém kole voleb navrhnout libovolný počet libovolných kandidátů. Přesně vzato nejde o žádné užší volby, nýbrž o nové volby neboli o opětovné volby. Proto jsou všechny odkazy na německý vzor naprosto nesprávné!

Základním článkem našeho zákona o druhém kole voleb je článek 106 „volebního řádu“. Tento článek zní: „Zmoc-

něnci předběžných sjezdů, jakož i voliteli zmocněnými voličskými sjezdy jsou osoby, jež obdržely nadpoloviční většinu hlasů účastníků sjezdu...“

Jasně je tu vyjádřen požadavek absolutní většiny v prvním kole voleb. Dále se pak v témž článku praví, že nebylo-li dosaženo absolutní většiny hlasů, „provádějí se opětovné volby chybějícího počtu volitelů“ (tj. všech volitelů s výjimkou těch, kteří byli zvoleni absolutní většinou).

Kdo je považován za zvoleného při „opětovných volbách“? „Zvolenými jsou ti,“ říká se na konci téhož článku, „kdo obdrželi poměrnou většinu hlasů.“

Totéž se praví v zákoně z 3. června 1907 o druhém kole voleb při *přímých* volbách, tj. v Petrohradě, Moskvě, Oděse, Kyjevě a Rize. Jenže místo výrazu „poměrná většina hlasů“ je v článku 140 použito výrazu „největší počet hlasů“. A konečně zákon předpisuje uspořádat druhé volební kolo i pro volby členů dumy guberniálními volebními shromážděními, pokud kandidáti nezískali „nadpoloviční většinu hlasů“, tj. absolutní většinu, přičemž „zvolenými jsou ti, kdo obdrželi poměrnou většinu hlasů“ (článek 350).

Náš volební zákon tedy nezná nic, co by se podobalo německým užším volbám. A není proto větší omyl než odvolávat se na vzor, na praxi německých dělníků. V oficiální publikaci Řád o volbách do Státní dumy^[197], vydané ministerstvem vnitra v Petrohradě roku 1912 se v 14. bodě vysvětlivek k článku 106 praví: „K opětovným volbám mohou být připuštěny rovněž osoby, které se neúčastnily prvního kola voleb.“ Je evidentní, že se tu mluví nejen o nových voličích, ale také o nových kandidátech. Podle zákona je přípustné navrhnout do druhého kola voleb takového kandidáta, který v prvním kole voleb navržen nebyl.

Vzniká otázka, jaké politické závěry vyplývají z této zvláštnosti volebního řádu z 3. června pro volební taktiku?

První, základní a nejobecnější závěr je tento: náš zákon poskytuje pro volební dohody v druhém kole voleb *větší*

prostor než německý. V Německu může jít pouze o volbu *menšího zla*: strany, které byly v prvním kole poraženy, si jiný úkol klást nemohou (za poražené je přitom nutné považovat všechny ty, které byly vyloučeny z užších voleb). V Rusku ovšem platí, že pokud není v prvním kole voleb vítězů, není v něm přesně vzato ani poražených, neboť *každý* může v novém zápase, na základě nejrozumnějších dohod s těmi či oněmi spojenci zkusit své štěstí podruhé.

V Německu především nemůže dělnický kandidát v druhém kole voleb využít boj mezi pravicovými a opozičními buržoazními stranami *pro sebe*, tj. přímo: může podpořit opozičního liberála proti pravičákovi, jsou-li oba téměř stejně silní, nemůže však *sám* zvítězit v případě, že oba jeho protivníci, liberál i reakcionář, jsou stejně silní. V Rusku taková možnost je.

Z toho vyplývá druhý závěr. Volební zákon v Rusku poskytuje dělnické demokracii ve druhém kole voleb *větší prostor* pro boj *proti liberálům* než německý. V Rusku, stejně jako ve většině západoevropských zemí, převládají ve volbách dvě frakce (nebo dvě skupiny stran) vládnoucích majetných tříd: „konzervativci“ a liberálové, černosotňovci a „opozice“. Dělníci bojují proti *oběma*. Přitom z ostatlé vrstvy lidu, probouzející se napřed k boji proti feudalismu a absolutismu, si zpočátku ještě neuvědomují úkol bojovat proti kapitálu, a tak jdou obvykle dosti dlouho za liberály. Dělnické strany, zesilující svůj vliv, získávají proto své stoupence spíše v řadách liberálů než pravičáků. S tím také souvisí obvyklé pokrytecké nářky „kadetů“ *všech* zemí, že prý dělnické strany nahrávají reakci, že prý oslabují „společnou sílu pokroku“ a tak dále a tak podobně.

V Německu se dělnický kandidát může v užších volbách utkat s liberálem jedině tehdy, když pravičáci utrpěli v prvním kole porážku a do užších voleb se vůbec nedostali. V Rusku se dělnický kandidát ve druhém kole voleb může, a tedy i musí utkat s liberálem *pokaždé, když* pravičák dostal v prvním kole méně hlasů než liberál. Jinými slovy: v Ně-

mecku může dělník v užších volbách bojovat proti liberálovi jediné „muž proti muži“; v Rusku je však i ve druhém kole voleb možný boj „trojúhelníkový“, tj. takový, kterého se účastní pravičáci, liberálové i dělničtí kandidáti. Ve druhém kole voleb v Rusku se tudíž může naskytnout *víc* případů, kdy dělnické masy budou mít zájem prosadit svého kandidáta.

Tím jsme dospěli k třetímu závěru. V Rusku, vezme-li v úvahu nynější politické dělení, se ve druhém kole voleb otevírá zvláště široký prostor pro takzvaný *levicový blok* ve všech kuriích a ve všech těch stadiích, kde jsou liberálové silnější než černí* (přičemž k černým samozřejmě počítáme nejen všechny pravičáky, ale i nacionalisty a okta-bristy, tj. všechny vládní strany bez výjimky). Jakmile budou v prvním kole voleb liberálové silnější než černí, kdežto dělničtí kandidáti budou slabší než liberálové, pak je *na-prosto nezbytné* — a to jak vzhledem k politickému úkolu organizovat demokracii vůbec, tak i v zájmu prosazení dělnických kandidátů do dumy —, aby se dělníci spojili s buržoazní demokracií (s narodniky, trudoviky atd.) *proti* liberálům.

Budou se takové případy vyskytovat často?

V guberniálních volebních shromážděních asi ne příliš často; tam budou určitě převažovat takové případy, kdy liberálové budou slabší než černí a kdy bude tudíž k porážce černých zapotřebí vytvořit společný blok celé opozice.

V rolnické kurii je politické rozdělení nejméně jasné a nejméně vyhraněné; policejní útlak je tam nejsilnější; zvláště výrazně se tam projevuje nutnost, aby zmocněnci i volitelé, ba i kandidáti do dumy „skrývali“ svou pravou „tvář“; dělnických kandidátů ve smyslu stranické příslušnosti je zde nepatrně. Politickým úkolem v této kurii nesporně je organizovat demokracii a bojovat proti vlivu a předsudkům liberálně monarchistické buržoazie. Pokud

* — reakcionáři, černosotňovci. *Čes. red.*

jde o druhé kolo voleb, dají se tu stěží dělat konkrétní závěry, jaké případy se budou nejčastěji vyskytovat, anebo dokonce kolikrát (fakticky) k druhému kolu voleb vůbec dojde.

V statkářské a v první městské kurii je úloha demokracie, zejména dělnické demokracie natolik nepatrná, že nestojí za to se jí zabývat.

Zbývá druhá městská kurie. Tady je nemálo dělníků a voličů blízkých dělníkům: obchodní příručí, dělníci bydlící v nájmu a podnájmu, penzisté atd. Tady už to atmosférou spíš připomíná politický tisk nebo schůze (a shromáždění). Zkrátka: tady bude sveden největší zápas o hlasy ve druhém kole voleb za přímé účasti voličů. A jak to v této kurii vypadá s rozvrstvením voličů podle stranické příslušnosti?

Dostí přesně — i když jen nepřímou — odpovídají na tuto otázku údaje o složení volitelů 2. městské kurie do III. státní dumy podle stranické příslušnosti. Podle výpočtů^[292] kadetské Reči (ročník 1907, č. 241) zachycujících v 51 guberniích evropského Ruska 4897 volitelů z celkového počtu 5161, se rozdělilo 533 volitelů 2. městské kurie podle stranické příslušnosti takto: k opozici jich patří 405 (100 „levičáků“, 209 kadetů a 96 progresistů), k pravici 101 (17 umírněných, 19 okřabristů a 65 pravičáků), nestraníků je 21 a u 6 není stranická příslušnost známa. Tři hlavní skupiny stran, bojujících v nynějších volbách, se tu již rýsují zcela zřetelně: 100 demokratů, 305 liberálů a 101 pravičáků.

Liberálové jsou více než trojnásobně silnější než pravičáci, kteří jsou přibližně stejně silní jako demokraté. Je jasné, že *obecně vzato* se tu stěží dá mluvit o nějakém černo-soťnovském nebezpečí. Dále je jasné, že *hlavním* úkolem dělnické demokracie je tu právě boj proti liberálům; dnes, kdy nelze pochybovat o celkové orientaci země doleva, což přiznávají jak liberálové, tak i okřabristé a Puriškevičové, stává se právě tento boj prvořadým. Je samozřejmé, že

v první fázi musí jít dělničtí kandidáti do boje zcela samostatně, s výhradně dělnickými kandidátkami. Ve druhé fázi, v druhém kole voleb půjde *ve většině případů* jen o boj demokratů proti liberálům.

Aby marxisté obstáli v *tomto* boji, musí se ve druhém kole spojit se *všemi* demokraty (tj. i s buržoazní demokracií, s narodniky, trudoviky atd.) *proti* liberálům. Celé vystupování nechvalně známé kadetské „odpovědné opozice“ ve III. dumě, celá politika a taktika liberálně monarchistické buržoazie i nynější hnutí mezi obchodními příručími vytvářejí zvláště příznivou půdu pro tento boj demokratů, organizovaný dělníky proti liberálům, tj. proti kadetské straně. Protože k druhému kolu voleb dojde hlavně ve druhé městské kurii, *hlavní* linií dělníků ve druhém kole voleb bude: společně s demokraty *proti* pravičákům i *proti* liberálům!

Závěrem je tedy třeba znovu opakovat, že likvidátoři a jejich obhájci se dopouštějí „technické“ i politické chyby, pokud jde o druhé kolo voleb. „Technicky“ se mýlí, když zaměňují německé užší volby s ruskými „opětovnými“ neboli novými volbami. A politicky se mýlí a sklouzávají na stanovisko liberální dělnické politiky, když se omezují jen na všeobecné fráze o podporování opozice proti pravici. Ve skutečnosti nás společný úkol marxistů v dnešním Rusku — organizovat dělníky coby předvoj demokracie *jak* proti pravici, *tak* proti kontrarevolučnímu liberalismu — i naše zvláštní postavení v nejdůležitější kurii „pro druhé kolo voleb“ nutí razit jiné heslo. Do druhého kola voleb půjdeme v první řadě a především v druhé městské kurii, a to nejčastěji se všemi demokraty proti liberálům i proti pravičákům; teprve potom můžeme ve druhém kole jít s celým opozičním blokem proti černým.

Zvězda, č. 25 (61)

3. dubna 1912

Podepsán M. Š.

Podle textu Zvězdy

LIBERALISMUS A DEMOKRACIE

I

Konference trudoviků^[95], o které jsme již mluvili a o které se psalo v několika novinách (mimo jiné i v Reči z 28. března), je zvláště důležitá, abychom si ujasnili orientaci stran v celé volební kampani do IV. dумы. Po bloku umírněných liberálů (kadetů a „nestranických progresistů“) a po usneseních dělnické demokracie o její volební taktice zbývalo k dokreslení obrazu už jen to, aby se i trudovici „vybarvili“.

Nyní *všechny* třídy společnosti v Rusku reprezentované všemi jen trochu významnějšími politickými stranami, které si zasluhují pozornost, stanovily svou pozici ve volební kampani. A jsou-li volby pro buržoazní strany, zejména pro ty, jež se „stabilně“ zabydlely v režimu z třetího června, především obdobím zesílené reklamy, pak pro dělnickou demokracii, pro marxisty je hlavním úkolem volební kampaně *vysvětlovat* lidu *podstatu* různých politických stran, *kdo* v nich je a *oč* usiluje, jakými skutečnými životními zájmy se řídí ta či ona strana, které *třídy* společnosti se skrývají za tou či onou firmou.

Z tohoto hlediska se budeme muset *nejednou* zabývat konferencí trudoviků, přičemž v zájmu dělnické třídy musíme věnovat zvláštní pozornost právě shora uvedené zásadní otázce. Jak černosotňovské, pravicové strany, tak i *liberálové* (kadeti) tuto otázku buď obcházejí mlčením, nebo ji kladou i řeší naprosto nesprávně, a to nikoli z nerozumu nebo ze zlé vůle jednotlivců, nýbrž proto, že *třídní* zájmy statkářů a buržoazie tyto jednotlivce *nutí*, aby zkreslovali podstatu rolnických a dělnických stran.

Pokud jde o trudoviky, ti jako strana převážně rolnická nemají zájem na tom, aby se zamlčovala dejme tomu otázka, čím se liší liberalismus od demokracie, avšak odpovídají na ni nesprávně. Z hlediska rolníka, tj. drobného vlastníka, ani nelze na tuto otázku správně odpovědět; jedině z hlediska námezdních dělníků je již tato otázka *vyřešená* — o tom svědčí nejen teorie, věda, nýbrž i *zkušenosti* všech evropských zemí, veškeré hospodářské a politické dějiny evropských stran, zvláště v 19. století.

Všimněte si třeba jen toho, jak liberálové mluví o trudovicích a trudovici sami o sobě. Liberální Reč, hlavní orgán kadetské strany tvrdí, že trudovici nejvíc utrpěli změnou volebního zákona z 3. června 1907 a že se jejich taktika „nemůže nijak znatelněji lišit“ od taktiky kadetů, neboť kadeti — přejete-li si — klidně mohou „opakovat“ a opakují téměř všechno, co říkají trudovici. „Celkem vzato se nám volební dohody s trudoviky mohou hodit snad jen v některých krajích, a i to jen velmi zřídka,“ píše *Reč*.

Zamyslete se nad tímto hodnocením a zjistíte, že je to hodnocení liberálního buržoy, kterého zákon z 3. června připravil o prvenství (jež mu zajišťoval zákon z 11. prosince 1905⁹⁷), ale zároveň mu poskytl i báječné, před demokracií *chráněné* místočko v opozici. Vy pro nás nic neznamenate, páni trudovici, s vámi my vážně nepočítáme — to je pravý smysl prohlášení Reči. A proč nic neznamenate? Protože zákon z 3. června se postaral o vaši bezmocnost ve volbách.

Pro žádného demokrata a především pro žádného dělníka nejsou důležité ty strany, které mají monopolní či privilegované postavení podle daného volebního zákona, nýbrž ty, které zastupují široké masy obyvatelstva, a to zejména pracujícího a vykořisťovaného obyvatelstva. Liberálního buržou však právě před těmito masami zákon z 3. června *ochránil*, a proto mu na těchto masách nezáleží. Liberální advokáti a novináři potřebují křesla v dumě, liberální buržoové se potřebují podělit o moc s Puriškeviči — to je to, co potřebují, kdežto rozvíjení samostatného poli-

tického myšlení rolnických mas, rozvíjení jejich iniciativy jako třídy, to tito liberálové nejen nepotřebují, ale naopak je to pro ně přímo nebezpečné. Liberálové potřebují voliče, liberálové potřebují dav, který by jim důvěřoval a šel za nimi (aby Puriškeviče donutili uvolnit trochu místa i pro ně), ale politické samostatnosti davu se liberálové bojí.

Ale proč se tedy nebojí trudoviků, kteří jako „samostatná“ strana, zvláště blízka rolnictvu, tj. drtivě většině obyvatelstva, vlastně reprezentují *nikoli* liberalismus, nýbrž buržoazní demokracii? Právě proto, že trudovici jsou demokraté ve vztahu k liberálům *nedostatečně* samostatní a jako takoví *neumějí* bojovat s liberály o vliv na masy! K této nanejvýš důležité otázce současné politiky v Rusku se budeme muset stále znovu vracet, pokud bereme tuto politiku vážně, svědomitě, zásadově, a ne v šarlatánském (nebo liberálním) smyslu honby za mandáty. Dokud bude v Rusku hlavním dějinným úkolem doby politická přeměna země v demokratickém směru, dotud *celé těžiště* této otázky bude nutně spočívat v tom, aby se *velmi* široké, co nejširší masy obyvatelstva staly uvědomělými demokraty, tj. zcela vyhraněnými, důslednými a rozhodnými odpůrci jakékoli úzkoprstosti, omezenosti, polovičatosti a zbabělosti liberalismu. Dělník, který nepochopil, že nemůže být důsledným bojovníkem za odstranění námezdního otroctví, *pokud* si neujasní a nebude uskutečňovat tento politický úkol naší doby, takový dělník ještě není uvědomělý.

Když liberálové, kadeti, tvrdí, že se jejich „taktika“ od trudovické „nijak znatelněji“ neliší, pak je to do nebe volající ignoranství nebo nejnestydatější lež. Každá stránka politických dějin Ruska posledních desíti let tuto lež stokrát a tisíckrát vyvrací. Nejnovější dějiny Ruska nám na našich vlastních *zkušenostech* ukazují, že rozdíl mezi liberalismem a rolnickou demokracií je mnohem hlubší než jakékoli otázky „taktiky“, protože v posledních asi tak osmi letech se tento rozdíl projevoval vždy a všude znovu, bez ohledu na to, že si události nejednou vynucovaly prud-

ké změny v „taktice“; tento rozdíl jde nepoměrně hlouběji než všechny „programy“, protože programy vyjadřují pouze to, co *si myslí* nejvyspělejší příslušníci třídy o jejích úkolech a o jejím postavení. Zásadní rozdíl mezi *současným* hospodářským a politickým postavením liberální buržoazie na jedné straně a buržoazně demokratickým rolnictvem na straně druhé nám ukázaly nikoli názory nejvyspělejších příslušníků tříd, nýbrž akce miliónových mas. Z toho vyplývají zásadně rozdílné třídní *zájmy* ve vztahu k „dominujícím silám“ dnešního Ruska. Z toho vyplývá zásadní rozdílnost všech základních východisek i celého prudkého vzestupu politické aktivity.

Liberálovi i trudovikovi se může zdát, že jsou stejného politického smýšlení, protože jsou přece oba „proti Puriškevičovi“. Ale sondujte jen trošičku hlouběji pod těmito *názory* politických činitelů, prozkoumejte *třídní postavení* mas a uvidíte, že liberální buržoazie se *v životě* dělí o politické výsady s Puriškeviči a že se spolu hádají *jen* o to, zda mají Puriškevičům zůstat dvě třetiny těchto výsad a Miljukovové dostat jednu třetinu, nebo naopak. A podívejte se na „život“, na hospodářské postavení dnešního ruského rolnictva jako vrstvy drobných vlastníků v zemědělství a uvidíte, že vůbec nejde o to, jak se podělit o politické výsady, že vůbec nejde o politické výsady, že i slovo „život“ je třeba dávat do uvozovek, protože sama existence Puriškevičů znamená pro milióny takových drobných vlastníků *smrt hladem*.

V dnešním Rusku existuje dvojí buržoazie. První představuje jen velmi úzkou vrstvu vyzrálých a přežrálých kapitalistů, kteří se coby okřabristé a kadeti *ve skutečnosti* zabývají jen tím, že se s Puriškeviči dělí o nynější politickou moc, o nynější politické výsady. Slovo nynější je třeba chápat dosti široce a zahrnovat do něho například i ony výsady, které podnes chrání zákon z 3. června 1907, stejně jako výsady, které ještě včera chránil zákon z 11. prosince 1905.

Do druhé skupiny buržoazie patří velmi široká vrstva ještě zcela nedozrálých, avšak o dozrání energicky usilujících drobných a zčásti i středních vlastníků, převážně rolníků, kterým v nynějším období historického vývoje v Rusku *ve skutečnosti* vůbec nemůže jít o výsady, nýbrž o to, aby nepomřeli hlady *kvůli* Puriškevičům. A právě to je otázka samých základů moci Puriškevičů, otázka zdrojů jejich moci vůbec.

Celé dějiny politického osvobození Ruska jsou dějinami boje mezi první a druhou buržoazní tendencí. Hlavní smysl tisíců a tisíců krásných slov o svobodě a rovnosti, o „rovném“ dělení půdy a o „narodnictví“ spočívá ve vzájemném boji těchto buržoazních tendencí. Konečným výsledkem tohoto boje bude Rusko zcela buržoazní, a bude buď úplně, nebo aspoň převážně politicky „vybarvené“ buď v prvním, nebo v druhém směru. Není třeba připomínat, že námezdnímu dělníkovi není tento boj nikterak lhostejný; každý uvědomělý dělník naopak musí do tohoto boje co nejenergičtěji zasahovat a snažit se získávat rolníky pro to, aby šli za ním a ne za liberály.

A právě tím se také zabývají otázky, kterých se musela konference trudoviků nutně dotknout. Budeme se jimi podrobně zabývat ještě v dalších člancích. Nyní jen krátce shrňme, co už bylo řečeno. Otázka trudoviků a kadetů patří k nejzávažnějším otázkám celého politického osvobození Ruska. Bylo by víc než přizemní redukovat tuto otázku pouze na „sílu“ těch či oněch stran v systému z 3. června a na „prozíravost“ těch či oněch volebních dohod za tohoto systému. Dílčí otázky dohod, druhého kola voleb atd. mohou být naopak správně řešeny z hlediska námezdního dělníka jedině v případě, že byly správně pochopeny *třídní* kořeny obou stran, buržoazních demokratů (trudoviků) i buržoazního liberalismu (kadetů, „progresistů“ apod.).

Konference trudoviků nadhodila celou řadu velmi zajímavých a poučných politických otázek. V přítomné době máme po ruce výtečný komentář k jejím usnesením, a to článek pana V. Vodovozova o Volebním programu Trudovické skupiny^[19] ve 13. čísle petrohradského týdeníku Zaprosy žizni⁹⁸, vydávaného za velmi úzké spolupráce pánů Kovalevského a Blanka. Komentář pana Vodovozova není samozřejmě „výtečný“ z našeho hlediska, nýbrž proto, že správně reprodukuje názory a snahy trudoviků. Každý, koho zajímá význam demokratických společenských sil v Rusku, by měl věnovat článku pana Vodovozova maximální pozornost.

„Trudovická skupina,“ píše Vodovozov, „vychází z přesvědčení, že v nynější historické chvíli si zájmy rolnictva, dělnické třídy a pracující inteligence nejen navzájem neodporují, nýbrž jsou téměř totožné; proto by zájmy těchto tří společenských tříd mohla plně zastávat jedna strana. V důsledku historických podmínek však dělnická třída našla své zastoupení v sociálně demokratické straně, takže Trudovická skupina přirozeně musela politicky zastupovat převážně rolnictvo. A to také dělala.“

Tady okamžitě vidíme základní omyl, který svorně sdílejí všichni narodnici, až po ty „nejlevicovější“. Vycházejí z „přesvědčení“, které odporuje všem pravdám ekonomické vědy i všem zkušenostem zemí, které už prožily období podobná současnému období v Rusku. A na tomto „přesvědčení“ dál lpějí dokonce i tehdy, když je zkušenosti z dějin Ruska nutí uznat, že průběh událostí vyvrací toto přesvědčení i u nás.

Druhá věta trudoviků potírá první. Kdyby mohla zastávat zájmy dělnické třídy a rolnictva jedna strana, odkud by se pak vzala samostatná strana dělnické třídy? A jestliže se vytvořila a upevnila v mimořádně závažném, mimořádně kritickém období dějin Ruska (rok 1905) a jestliže i sami trudovici jsou nuceni uznat, že dělnická třída „našla“

svou stranu „v důsledku historických podmínek“, pak to znamená, že tyto „historické okolnosti“ *vyvracejí* „přesvědčení“ trudoviků.

Jestliže *se* trudovici *stali* stranou rolnictva, ačkoli by podle svého přesvědčení neměli být pouze rolnickou stranou, pak je jejich přesvědčení nesprávné, je to jen iluze. A je to iluze stejného druhu jako iluze *všech* buržoazně demokratických evropských stran v období boje proti feudalismu a absolutismu. V té či oné formě převládala myšlenka „mimotřídních stran“, přestože „historické podmínky“ tuto ideu vytrvale vyvracely a tuto iluzi bořily. Pokusy nebo křečovitě snahy podchytit různé třídy v „jedné straně“ jsou typické právě pro buržoazní demokratismus onoho období, kdy buržoazní demokratismus nutně musel vidět svého úhlavního nepřítele v minulosti, nikoli v budoucnosti, ve feudálech, a ne v proletariátu.

Snaha „podchytit“ různé třídy sblízuje trudoviky s kadety: ti také chtějí být *nadtřídní* stranou, také ujišťují, že dělnická třída, rolnictvo i pracující inteligence mají „zájmy téměř totožné“. Mezi pracující inteligenci počítají ovšem i pány Maklakovy! Uvědomělý dělník bude vždy bojovat proti jakýmkoli myšlenkám o nadtřídních stranách, proti jakémukoli zastírání třídní propasti mezi námezdními dělníky a drobnými vlastníky.

Jestliže *se* trudovici a kadeti navzájem podobají buržoazními předsudky o možnosti splynutí různých tříd, rozdíl mezi nimi spočívá v tom, *ke které* třídě vleče běh událostí jednu i druhou stranu bez ohledu na její přání, někdy i bez ohledu na to, že si to jejich jednotliví členové neuvědomují. Trudoviky historie naučila být upřímnější a po pravdě přiznat, že jsou strana rolnická. Kadeti však o sobě stále ještě tvrdí, že jsou demokraté, ačkoli ve skutečnosti jsou to kontrarevoluční liberálové.

Tuto pravdu si však trudovici bohužel ani zdaleka jasně neuvědomují — uvědomují si ji dokonce tak málo, že v oficiálních usneseních jejich konference vůbec *chybí* charak-

teristika kadetů. V oficiálních usneseních se mluví pouze o dohodách „především se sociálními demokraty a pak teprve s kadety“. To ale nestačí. Otázku volebních dohod lze správně, důsledně a zásadně vyřešit *jedině* tehdy, ujasníme-li si plně třídní podstatu stran uzavírajících dohody, zásadní rozdíl mezi těmito stranami a dočasnou shodu jejich zájmů.

O tom se mluví jen v komentáři pana Vodovozova. Reč se však při komentování a hodnocení jeho článku vynasnažila, aby před čtenáři *právě tyto body* úplně *zatajila*. Domníváme se, že je třeba pozorně se věnovat těmto bodům.

„Trudovická skupina,“ píše pan Vodovozov, „správně pochopila, že dnešní zřízení v Rusku je založeno na absolutismu a zvlí, a proto rozhodně odsuzovala všechny projevy, kterými chtěla kadetská strana oznámit urbi et orbi, že v Rusku existuje konstituční zřízení, a byla i proti slavnostnímu uvítání zástupců anglického a francouzského parlamentu, kterým se měl manifestovat ruský konstitucionalismus. Trudovická skupina nikdy nepochybovala, že *jedině* zásadní a hluboký převrat v celém státním a sociálním zřízení může Rusko vyvést na cestu správného a zdravého vývoje; proto sympatizovala se všemi projevy tohoto přesvědčení v našem veřejném životě. A právě toto přesvědčení vytvářelo hlubokou propast mezi ní a kadetskou stranou...“; a o kousek dále se opakuje táž myšlenka o „pokojném evolucionismu kadetů a o jejich taktice, která z tohoto evolucionismu vyplývá“ a která „trudoviky vždy víc vzdalovala od kadetů než od sociálních demokratů“.

Je pochopitelné, proč se kadetská *Reč* musela postarat o to, aby svým čtenářům tuto úvahu zatajila. Evidentně je v ní vyjádřeno přání vést dělicí čáru mezi demokratismem a liberalismem. Tato dělicí čára nepochybně existuje — až na to, že pan Vodovozov sice mluví o „hluboké propasti“, ale nevede tuto dělicí čáru dostatečně hluboko. Dospívá tak k závěru, že rozdíl je vlastně v taktice a v hodnocení situace: trudovici jsou pro zásadní převrat, kdežto kadeti

jsou pokojní evolucionisté; trudovici soudí, že máme absolutistické zřízení, kdežto kadeti — že máme zaplaťpánbůh ústavu. Podobný rozdíl je přece možný mezi pravým a levým křídlem jedné a téže třídy!

Je tím však vyčerpán rozdíl mezi trudoviky a kadety? Cožpak sám pan Vodovozov nepřiznal, že trudovici jsou stranou rolnictva? A cožpak *třídní postavení* rolníků dejme tomu ve vztahu k Puriškevičovi a puriškevičovštině není v ničem odlišné od postavení liberální buržoazie?

Není-li odlišné, pak rozdíl mezi trudoviky a kadety skutečně není hluboký ani z hlediska poměru k feudalismu a absolutismu. Je-li však odlišné, pak je třeba postavit do popředí právě odlišnost *třídních zájmů*, a ne odlišnost „názorů“ na absolutismus a ústavu nebo na pokojný vývoj.

Trudovici chtějí být radikálnější než kadeti. To je velmi správné. Jejich radikalismus by však byl důslednější a důkladnější, kdyby si jasně uvědomovali třídní podstatu liberálně monarchistické buržoazie, kdyby ve své platformě přímo mluvili o kontrarevolučním liberalismu kadetů.

Proto se pan Vodovozov zbytečně „ospravedlňuje“ a odvolává na vnější překážky, jež prý trudoviky „přinutily vypracovat rezoluci, v níž se nejpodstatnější body skrývaly za odkazem na ‚platformu Trudovické skupiny‘, která je však pro většinu čtenářů těžko dostupná, a tedy značně nejasná“. Trudovici za prvé nebyli povinni omezovat se jen na sféru vymezenou překážkami; nicméně to dělají a stejně jako naši likvidátoři tím dokazují, že rozdíl mezi nimi a kadety není dost hluboký. A za druhé měli možnost ukázat třídní podstatu kadetského liberalismu a jeho kontrarevolučnost v kterékoli jiné sféře.

Vidíme tedy, že kolísání trudoviků mezi kadety a sociálními demokraty není náhodné, ale že má velmi hlubokou a zásadní spojitost s životními podmínkami rolnictva. Jeho lavírování na okraji přímého boje mezi buržoazií a proletariátem v nich živí iluze o možnosti mimotřídní nebo nadtřídní strany. Společné buržoazní předsudky, typické pro

velké i malé vlastníky, sbližují trudoviky s kadety. Z toho také vyplývá nedostatečná důslednost trudoviků jako buržoazních demokratů dokonce i v boji proti základům moci Puriškevičů.

Úkolem uvědomělých dělníků je pomáhat stmelovat rolnickou demokracii, usilovat o to, aby byla co nejméně závislá na liberálech a aby co nejméně podléhala jejich vlivu, aby byla co nejdůslednější a nejrozhodnější. Postavení drtivé většiny rolnictva je takové, že snahy o „základní a hluboký převrat“, které formuloval pan Vodovozov, mají mimořádně pevné, široce rozvětvené a velmi hluboké kořeny.

Zvězda, č. 27 (63) a 32 (68)

8. a 19. dubna 1912

Podepsán P. P.

Podle textu Zvězdy

V O L E B N Í K A M P A Ň
D O I V. D U M Y
A Ú K O L Y R E V O L U Č N Í
S O C I Á L N Í D E M O K R A C I E

Politické stávky a šířící se demonstrace vyvolané lenským masakrem⁹⁹ svědčí o zintenzívnění revolučního hnutí dělnických mas v Rusku. V této zhuštěné revoluční atmosféře se ukazují v jasném světle jak úkoly strany, tak i její úloha ve volební kampani.

Krize se vyvíjí za nové situace. Černá дума, která poskytuje statkářům moc, buržoazii fórum pro paktování a proletariátu nepatrnou tribunu, neodmyslitelně patří k této situaci. My tuto tribunu potřebujeme, potřebujeme volební kampaň *pro* revoluční práci v masách. Abychom mohli *vést* veškerou tuto práci jak v Tauridském paláci, na Kazaňském náměstí, na menších dělnických schůzích, tak ve stávkách, na obvodních shromážděních sociálně demokratických dělníků i při veřejných schůzích odborových organizací, k tomu potřebujeme ilegální stranu. Jen lidé beznadějně zaslepení dodnes nevidí, jak zhola nesmyslný a nanejvýš zhoubný je pro dělnickou třídu oتزovismus a likvidátorství, tyto plody rozkladu a rozvratu z období triumfující kontrarevoluce. Příklad narodníků nám názorně ukázal, jaká skandální *nula* vznikne, spojí-li se *likvidátorství* „trudoviků“ a rovněž tak legálních publicistů z časopisů Ruskoje bogatstvo¹⁰⁰ a Sovremennik¹⁰¹ s *otzovismem* „strany“ socialistů-revolucionářů.

Podějme celkové resumé toho, co ukázala předvolební mobilizace politických sil. Jasně se během ní vyhranily tři tábory: 1. Provládní *pravice* — od Puriškeviče až po Gučkova. Ultrareakční statkář a konzervativní obchodník stojí za vládou tělem i duší. 2. „Progresisté“ z řad *liberální* bur-

žoazie a kadeti spolu se skupinami různých „načionálů“; jsou proti vládě i proti revoluci. Kontrarevolučnost liberalismu je jednou z hlavních zvláštností dané historické chvíle. Kdo tuto kontrarevolučnost „civilizované“ buržoazie nevidí, ten všechno zapomněl a ničemu se nenaučil, ten se marně nazývá demokratem nebo dokonce socialistou. A trudovici i „naši“ likvidátoři špatně vidí i špatně chápou!

3. Tábor demokracie, ve kterém *svůj* prapor revoluce rozvinuli semknutě, organizovaně, pevně a jasně *jedině* revoluční sociální demokraté, odpůrci likvidátorů. Trudovici a naši likvidátoři kolísají *mezi* liberalismem a demokracií, mezi legální opozicí a revolucí.

Třídní kořeny oddělující první tábor od druhého jsou všem zřejmé. Avšak pokud jde o třídní kořeny oddělující druhý tábor od třetího, zde se liberálům počínaje Vodovozem a konče Danem podařilo mnoho lidí zmást. „Strategie“ liberálů, kterou naivně vyzvonil Blank^[11] v časopisu Zaprosty žizni, je víc než prostá: kadeti jsou opoziční střed, to je střední kůň; postranní koně („křídla“), to jsou napravo „progresisté“ a nalevo trudovici a likvidátoři. A páni Miljukovové doufají, že je tato „trojka“ coby „odpovědnou opozicí“ „doveze“ k vítězství.

Hegemonie liberálů v ruském osvobozeneckém hnutí *vždy* znamenala a *vždy* bude znamenat jeho porážku. Liberál lavíruje mezi monarchií Puriškeviče a revolucí dělníků a rolníků a ve *všech* rozhodujících chvílích tuto revoluci zrazuje. Úkolem revoluce je *využít* boj liberálů proti vládě a *neutralizovat* kolísavost a zrádnost liberalismu.

Vystrašit Puriškeviče a Romanova revolucí tak, aby se s nimi podělili o moc, a tím zároveň společně zardousili revoluci — to je politika liberálů. Tato politika je určována třídním postavením buržoazie. Proto si kadeti hrají na laciný „demokratismus“, ačkoli *ve skutečnosti* se ztotožňují s nejmírnějším „progresismem“ Jefremovů, Lvovů, Rjabušinských a spol.

Využít boj liberálů proti Puriškevičům, boj o rozdělení

moci, a přitom *rozhodně nepřipustit*, aby lid „uvěřil“ liberálům, tak, aby se rozvinul, posílil a upevnil revoluční nápor mas, který by svrhl monarchii a úplně smetl všechny Puriškeviče a Romanovy — to je taktika proletářské strany. Ve volbách: sjednotit demokracii *proti* pravici *i proti* kadetům, a to tak, že využije v druhém kole voleb, v tisku i na schůzích boj mezi liberály a pravičáky. Proto je nezbytná revoluční platforma, která už nyní překračuje rámec „legality“. Proto heslo republika, jako protiváha liberální hry na „konstituční“ hesla, na hesla „rasputinovsko-treščenkovské konstituce“. Naším úkolem je připravovat armádu revolučních bojovníků všude, vždy a na každém kroku, ve všech formách práce, ve všech oblastech činnosti, při všech obrazech, které nám může vnutit vítězství reakce, zrada liberalismu nebo vleklost krize atd.

Podívejte se na trudovíky. Jsou to narodničtí likvidátoři sans phrases*. Jsme revolucionáři, „připomíná“ pan Vodovozov^[19], *ale...* nemůžeme se přece stavět proti článku 129¹⁰², dodává. Sto let po Gercenově narození nedokáže „strana“ mnohamiliónového rolnictva vydat ani leták, třeba jen hektografovaný, aby se neoctla v rozporu s článkem 129!! Trudovíci, kteří prý „především“ tíhnou k bloku se sociálními demokraty, nedovedou říci jasně, že kadeti jsou kontrarevoluční, nedovedou vytvořit základy *republikánské* strany rolníků. Avšak po lekcích z let 1905—1907 a 1908—1911 zní otázka právě takto: buďto bojovat za republiku, nebo lízat paty Puriškevičům a svíjet se pod knutou Markovů a Romanovů. Jinou volbu rolníci nemají.

Podívejte se na likvidátory. Ať se Martynovové, Martovové a spol. sebevíc vytácejí a sebevíc vykrucují, každý poctivý a soudný čtenář musí uznat, že R—kov^[234] resumoval *právě jejich* názory, když řekl: „Nedělejme si iluze: připravuje se vítězství velmi umírněného buržoazního progresismu.“ *Objektivní* smysl těchto okřídlených slov je takový: revoluce je iluze, kdežto podpora „progresistů“ je

* — bez frází. *Red.*

realita. A řekněte, není teď každému, kdo schválně nezavírá oči, zřejmé, že *navlas totéž*, jen trochu jinými slovy říkají Danové^[55] a Martovové^[141], když razí heslo „vyrvat dumu (IV., statkářskou dumu) z rukou reakce“? Když se při každé příležitosti vracejí k myšlence dvou táborů? Když vykřikují: „Nemařte“ progresivní činnost liberálních buržou? Když se stavějí proti „levicovému bloku“? Když v časopise *Živoje* dělo povýšenecky hanobí „zahraniční literaturu, kterou nikdo nečte“? Když se *v praxi* spokojují s legální platformou, s legálními výpady proti organizovanosti? Když vytvářejí likvidátorské „iniciativní skupiny“¹⁰³ a zpřetrhávají své svazky s revoluční SDDSR? A není snad jasné, že stejnou písničku zpívají i Levičtí, kteří filozoficky prohlubují liberální názory na boj za právo, i Něvědomští se svou „revizí“ Dobroljubovových idejí naruby, *od* demokraticismu *k* liberalismu, i Smirnovové, kteří koketují s „progresismem“, stejně jako všichni ostatní rekové z časopisu *Naša zarja a Živoje dělo*?

Ve skutečnosti by demokraté a sociální demokraté nikdy, ani kdyby chtěli, nemohli „zmařit“ vítězství „progresistů“ mezistatkáři a buržou! To jsou jen prázdné fráze. Tady v tom netkví vážné neshody. V tomhle není rozdíl mezi *liberální* a *sociálně demokratickou* dělnickou politikou. Liberální dělnická politika spočívá v „podpoře“ progresistů v naději, že jejich „vítězství“ pomohou „přiblížit k moci civilizovaného buržou“.

My sociální demokraté spatřujeme ve „vítězství“ progresistů *nepřímý* projev vzestupu demokratických sil. Je třeba využívat potyček progresistů s pravičáky, nestačí omezovat se jen na heslo podpory progresistů. Naším úkolem je napomáhat vzestupu demokratických sil, pečovat o novou, nově se formující revluční demokracii v novém Rusku. Nedokáže-li tato demokracie zesílit a zvítězit navzdory liberálům, pak *žádné* „vítězství“ progresistů a kadetů ve volbách reálnou situaci v Rusku nijak podstatně nezmění.

Že síly demokracie narůstají, o tom dnes není sporu. Narůstají s většími obtížemi, pomaleji a složitěji, než bychom si přáli, ale narůstají. A my musíme *toto narůstání* „podporovat“ a rozvíjet ve volbách i při každé jiné práci. Naším úkolem je organizovat revoluční demokracii, nelítostnou kritikou narodnického likvidátorství a narodnického oتزovismu zocelovat republikánskou rolnickou stranu, ale především a ze všeho nejvíc vymetat likvidátorství a oتزovismus „z vlastního domu“, upevňovat revoluční sociálně demokratickou práci v řadách proletariátu a ilegální sociálně demokratickou dělnickou stranu. K jakému rozuzlení dospěje zostřující se revoluční krize, to nezávisí na nás, ale na tisíci okolnostech, na revoluci v Asii a na socialismu v Evropě; na nás však závisí, nakolik důsledně a vytrvale budeme pracovat v masách v duchu marxismu, neboť jedině tato činnost nebude *nikdy* bezvýsledná.

Social-demokrat, č. 26
8. května (25. dubna) 1912

Podle listu Social-demokrat

L I K V I D Á T O Ř I P R O T I S T R A N Ě

Likvidátoři všech odstínů rozpoutali v legálním ruském tisku proti stranické konferenci tak velkolepě nestoudnou štvanicí, že jim ji mohou Bulgarinové i Bureninové závidět. Články v časopisu *Živoje dělo*, které nepokrytě vyslychají delegáty, *kdo* je vyslal, a které pod ochranou cenzury útočí proti tomu, co nemůžeme v legálním tisku obhajovat, jsou přímo vzorem pohrdání elementárními pravidly novinářské slušnosti a měly by tedy nejen vyvolat protesty mezi přívrženci konference, ale vzbudit opovržení i u všech pozitivních politických pracovníků. Články anonymního informátora Vorwärtsu jsou přímo nabitě bezostyšným chvastounstvím a prolhaným frazérstvím, takže nikdo nemůže pochybovat o tom, že likvidátorská objednávka těchto článků se dostala do zkušených rukou*.

Skupiny a kroužky likvidátorů přitlačené ke zdi se však neomezují jen na klevetnickou kampaň proti straně. Pokoušejí se svolat svou vlastní konferenci. Přitom samozřejmě použili všechny prostředky, aby organizační výbor¹⁰⁴, který tuto konferenci svolává, působil dojmem „stranického“, „nefrakčního“, „sjednocovacího“ orgánu. Vždyť tato slova jsou tak vhodná... — když je zapotřebí nachytat na likvidátorskou vějičku všechny, kdo jsou z nějakého důvodu nespokojeni se stranickou konferencí. Trockij dostal za úkol vychválit všechny ctnosti organizačního výboru a chystané

* Aby mohla redakce ústředního orgánu seznámit německé soudruhy se skutečnou situací v SDDSR, vydala německy brožuru, v níž mimo jiné demaskuje i praktiky anonyma z listu Vorwärts. (Viz tento svazek, s. 233—246. *Red.*)

likvidátorské konference: kdo jiný tím také měl být pověřen, když ne „profesionální sjednocovatel“! A tak je vychválil... všemi druhy písma, jimiž disponuje vídeňská tiskárna: „Vperjodovci, golosovci, bolševičtí členové strany i menševici, kteří jsou stoupenci zachování ilegální strany, takzvaní likvidátoři i členové nepatřící k žádné frakci — v Rusku i v zahraničí — rozhodně podporují práci“... organizačního výboru (Pravda, č. 24^[285]).

Chudák, zase si... zalhal a znovu se přepočítal. Blok proti konferenci z roku 1912, který se pod hegemonií likvidátorů připravoval s takovým halasem a tartasem, se hroutí a rozpadá, protože likvidátoři příliš zjevně vystrčili růžky. Poláci se účasti v organizačním výboru vzdali. Plechanov si vykořespondoval se zástupcem organizačního výboru několik zajímavých podrobností: 1. že konference má být „ustavující“, tj. nikoli konference SDDSR, nýbrž jakési nové strany, 2. že k jejímu svolání dochází na základě „anarchistického“ principu, 3. že „konferenci svolávají likvidátoři“. Poté, co soudruh Plechanov objasnil tyto okolnosti, nás už nemohlo překvapit, že si takzvaní bolševici (?!) — smířlivci dodali odvalu a rozhodli se usvědčit Trockého z toho, že... řekl nepravdu, když je přiřadil k stoupencům organizačního výboru. „Tento organizační výbor ve svém dnešním složení, s jeho zjevnou tendencí vnutit celé straně svůj postoj k likvidátorům, s oněmi principy organizační anarchie, podle nichž se snaží doplnit své složení, tento organizační výbor ani v nejmenším nezaručuje svolání skutečně celostranické konference“ — tak se nyní vyjadřují o organizačním výboru naši náhle kurážní „stoupenci zachování ilegální strany“. Kam se nyní podělí naši nejlevicovější levičáci, vperjodovci, kteří měli svého času tak naspěch písemně vyjádřit své sympatie organizačnímu výboru, to nevíme a ani to není důležité; důležité je, že Plechanov zcela jasně konstatoval, že konference svolávaná organizačním výborem má likvidátorský charakter a že státnické mozky „smířlivců“ musely vzít tento

fakt na vědomí. Kdo tedy vlastně zbyl? Vyslovení likvidátorů a Trockij...

Základ tohoto bloku je jasný: likvidátorů mohou zcela svobodně „jako dosud“ prosazovat svou linii v časopisech Živoje dělo a Naša zarja a Trockij — ze zahraničí — je kryje revolučními frázemi, které jeho nic nestojí a je k ničemu nezavazují.

Z této historie vyplývá jedno malé poučení pro ty, kdo v zahraničí vzdychají po jednotě a kteří si nedávno v Paříži vytvořili list menšího rozsahu Za partiju¹⁰⁵. K vybudování strany nestačí jen volat po „jednotě“, k tomu je zapotřebí mít také ještě nějaký *politický* program, program politických akcí. Blok likvidátorů, Trockého, vperjodovců, Poláků, bolševických (?) členů strany, pařížských menševiků a jiných a jiných byl už předem odsouzen ke skandálnímu krachu, protože byl vybudován na bezzásadovosti, pokrytectví a prázdném fražérství. A pokud jde o vzdychaly, neměli by si konečně odpovědět na otázku pro ně tak složitou a těžkou — s kým se vlastně chtějí sjednotit? Jestliže s likvidátory, proč to neřeknou bez upejpání? A jsou-li proti sjednocení s likvidátory, tak po jaké jednotě vzdychají?

Lednová konference a jí zvolené orgány — to je jediné, co dnes skutečně sjednocuje všechny pracovníky SDDSR v Rusku. Mimo tuto konferenci jsou tu už jen sliby bundovců a Trockého, že organizační výbor svolá likvidátorskou konferenci, a likvidátorská kocovina „smířlivců“.

P A M Á T C E G E R C E N A

Uplynulo sto let od Gercenova narození. Toto jubileum oslavuje celé liberální Rusko, ovšem úzkostlivě přitom obchází závažné otázky socialismu a pečlivě zatajuje, čím se *revolucionář* Gercen lišil od liberála. Také pravicový tisk vzpomíná Gercena, i když pomlouvačně tvrdí, že se Gercen ke konci svého života zřekl revoluce. A v cizině vrší liberálové i narodnici v projevech o Gercenovi jednu frázi na druhou.

Dělnická strana by neměla Gercenova jubilea využít k chvalozpěvům po způsobu šosáků, nýbrž k tomu, aby si ujasnila vlastní úkoly, aby si ujasnila, jaké místo v historii skutečně zaujal spisovatel, který sehrál velikou roli v přípravě revoluce v Rusku.

Gercen patřil ke generaci šlechtických, statkářských revolucionářů první poloviny minulého století. Šlechta dala Rusku Birony i Arakčejevy, nesčetné množství „opilých důstojníků, výtržníků, karbaníků, jarmarečních hrdinů, psářů, rváčů, karabáčníků, prostopášníků“, ale i krasoduchých Manilovů. „A mezi nimi,“ psal Gercen, „vyrostli lidé 14. prosince, kohorta hrdinů odkojených jako Romulus a Remus mlékem dravé šelmy... Jsou to bohatíři ukutí od hlavy až k patě z ryzí oceli, rekovní bojovníci, kteří šli vědomě do jisté záhuby, aby probudili k novému životu mladé pokolení a očistili děti narozené v prostředí katanů a patolízalů.“^[36]

K těmto dětem patřil i Gercen. Povstání děkabristů jej probudilo a „očistilo“. V nevolnickém Rusku čtyřicátých let 19. století se dokázal povznést tak vysoko, že dosáhl

úrovně největších myslitelů své doby. Prostudoval Hegelovu dialektiku. Pochopil, že tato dialektika je „algebrou revoluce“. Dospěl dál než Hegel, k materialismu, ve šlépějích Feuerbachových. První z Listů o studiu přírody^[39] — Empirie a idealismus, který napsal v roce 1844, nám ukazuje myslitele, který dodnes o hlavu převyšuje spoustu soudobých přírodovědců-empiriků a nesčetné množství dnešních idealistických a poloidealistických filozofů. Gercen dospěl až k dialektickému materialismu, ale zastavil se — před historickým materialismem.

A právě toto „zastavení“ zavinilo Gercenův duchovní úpadek po porážce revoluce roku 1848. Gercen už tehdy nebyl v Rusku* a sledoval tuto revoluci z bezprostřední blízkosti. Byl tehdy demokratem, revolucionářem, socialistou. Jeho „socialismus“ byl však jednou z četných dobových forem a odnoží buržoazního a maloburžoazního socialismu osmačtyřicátého roku, které byly definitivně pohřbeny v červnových dnech. V podstatě to vůbec nebyl socialismus, nýbrž vzletné frazérství, neškodné snění, do něhož odívala svou *tehdejší* revolučnost buržoazní demokracie a stejně tak i proletariát, který se ještě nevymanil z jejího vlivu.

Gercenův duchovní úpadek, jeho hluboký skepticismus a pesimismus po roce 1848 byl krachem *buržoazních iluzí* o socialismu. Gercenovo duchovní drama bylo plodem a odrazem historických událostí ve světě v tom období, kdy revolučnost buržoazní demokracie už odumírala (v Evropě), zatímco revolučnost socialistického proletariátu *ještě nedozrála*. To nepochopili a nemohli pochopit hrdinové liberálního frazérství v Rusku, kteří nyní zastírají svou kontrarevolučnost květnatými frázemi o Gercenově skepticismu. Pro tyto hrdiny, kteří zradili revoluci v Rusku roku 1905, kterým už ani nepřijde na mysl vznešené poslání *revolucionáře*, je skepticismus formou přechodu od demokracie k li-

* Žil v té době v Paříži. Čes. red.

beralismu, k onomu lokajskému, podlému, špinavému a brutálnímu liberalismu, který dal v roce 1848 střílet do dělníků, který pak znovu stavěl pokácené trůny, který aplaudoval Napoleonovi III. a jež Gercen *proklínal*, i když nedovedl pochopit jeho třídní podstatu.

Gercenův skepticismus byl formou přechodu od iluzí „nadtřídního“ buržoazního demokratismu k tvrdému, neústupnému, neuhasitelnému třídnímu boji proletariátu. Důkazem toho jsou Dopisy starému příteli^[35] Bakuninovi, které napsal Gercen rok před svou smrtí, v roce 1869. Gercen v nich zpřetrhává svazky s anarchistou Bakuninem. Je sice pravda, že v této roztržce ještě vidí pouze názorovou neshodu v taktice, a ne propast mezi světovým názorem proletáře, přesvědčeného o vítězství své třídy, a světovým názorem příslušníka drobné buržoazie, která už ztratila všechnu víru ve svou záchranu. Je pravda, že Gercen i zde znovu opakuje staré buržoazně demokratické fráze, že socialismus musí své učení „hlásat jak mezi dělníky a podnikateli, tak mezi zemědělci a měšťany“. A přesto se Gercen po rozchodu s Bakuninem neorientoval na liberalismus, nýbrž na *internacionálu*, na tu internacionálu, v jejímž čele stál Marx, na tu internacionálu, která začala „*shromažďovat pluky*“ proletariátu, sjednocovat „*dělnický svět*“ a „opouštět svět těch, kdož užívají, aniž pracují“.

Jestliže Gercen nepochopil buržoazně demokratickou podstatu celého hnutí roku 1848 a všech forem předmarxovského socialismu, tím spíše nemohl pochopit buržoazní povahu revoluce v Rusku. Gercen byl zakladatelem „ruského“ socialismu, „narodnictví“. Viděl „socialismus“ v osvobození rolníků zároveň s *půdou*, v občinovém pozemkovém vlastnictví a v rolnické myšlence „práva na půdu“. Svě oblíbené myšlenky na toto téma nesčíslněkrát rozváděl.

Ve skutečnosti nemá toto Gercenovo učení — stejně jako celé narodnictví v Rusku, včetně vypelichaného narodnic-

tví dnešních „socialistů-revolucionářů“ — *zhola nic* společného se socialismem. Je to právě takové vzletné frazérství, právě takové neškodné snění, do něhož se *revolučnost* buržoazní rolnické demokracie v Rusku přiodívá stejně jako různé formy „socialismu osmačtyřicátého roku“ na Západě. Čím více půdy by byli dostali rolníci v roce 1861 a čím levněji by ji byli dostali, tím víc by to bylo podlomilo moc feudálních statkářů, tím rychleji, volněji a dalekosáhleji by se byl v Rusku rozvíjel kapitalismus. Myšlenka „práva na půdu“ a „rovného dělení půdy“ není ničím jiným než formulací revolučních snah rolníků usilujících o rovnost a bojujících proto za úplné svržení statkářské moci a za úplné odstranění statkářského pozemkového vlastnictví.

Revoluce z roku 1905 to plně potvrdila: na jedné straně vystoupil zcela samostatně v čele revolučního boje proletariát se sociálně demokratickou dělnickou stranou, kterou vytvořil; na druhé straně revoluční rolníci („trudovici“ a Rolnický svaz¹⁰⁶) sice bojovali za různé formy odstranění statkářského pozemkového vlastnictví až po „zrušení soukromého vlastnictví půdy“, avšak bojovali právě jako drobní vlastníci, jako drobní podnikatelé.

V dnešní době se slovními šarvátkami o „socialističnosti“ práva na půdu apod. pouze *zatemňuje* a zastírá skutečně důležitá a historicky závažná otázka: totiž otázka rozdílných *zájmů* liberální buržoazie a revolučního rolnictva v *buržoazní* revoluci v Rusku; jinými slovy — otázka jednak liberální a demokratické, „kompromisnické“ (monarchistické) a jednak republikánské tendence v této revoluci. A právě tuto otázku nastolil Gercenův Kolokol¹⁰⁷, pokud vycházíme z podstaty věci, a nikoli z frází, pokud zkoumáme třídní boj jako základ „teorií“ a učení, a nikoli naopak.

Gercen založil svobodný ruský tisk v zahraničí — v tom je jeho obrovská zásluha. Poljarnaja zvězda¹⁰⁸ vzkřísila tradici děkabristů. Kolokol (1857—1867) hájil tělem i duší osvobození rolníků. Hráz otrockého mlčení byla prolomena.

Avšak Gercen vyšel ze statkářského, panského prostředí. Opustil Rusko v roce 1847, revoluční lid neviděl a nebyl s to v něj věřit. Proto jako liberál apeloval na „horní vrstvy“. Proto napsal a ve svém Kolokolu otiskl ony nesčetné úlisné dopisy Alexandru II. Katovi, které dnes nedokážeme číst bez odporu. Černyševskij, Dobroljubov a Serno-Solovjevič, představitelé nové generace raznočinských* revolucionářů, měli tisíckrát pravdu, když Gercenovi vytýkali tyto úchyvky od demokratismu k liberalismu. Nicméně musíme po pravdě konstatovat, že přes všechno kolísání mezi demokratismem a liberalismem v Gercenovi přece jen převažoval demokrat.

Když jeden z nejodpornějších typů liberálního hulvátství Kavelin, který dříve pěl nadšené ódy na Kolokol právě pro jeho *liberální* tendence, vystoupil proti ústavě, když napadl revoluční agitaci, postavil se proti „násilí“ a proti výzvám k násilí a začal hlásat trpělivost^[90], tu se Gercen s tímto liberálním mudrcem *rozešel*. Gercen ostře zaútočil proti jeho „jalovému, nejapnému a škodlivému pamfletu“, který byl napsán jako „neoficiální návod pro vládu tvářící se liberálně“, zaútočil proti Kavelinovým „sentimentálním politickým sentencím“ zpodobňujícím „ruský lid jako boží hovádka, kdežto vládu jako vrchol vši moudrosti“. Kolokol uveřejnil článek Projev nad hrobem^[168], v němž byli pranýřováni „profesoři spřádající chatrnou pavučinu svých povýšenecky ubohoučkových myšlenek, exprofesoři, kdysi naivní, potom však rozhořčení, když viděli, že zdravá mládež nemůže sympatizovat s jejich krtičnatými myšlenkami“. A Kavelin se v této podobizně ihned poznal.

Když byl zatčen Černyševskij, podlý liberál Kavelin napsal: „Nevidím v zatýkání nic pobuřujícího... revoluční strana se neštítí žádného prostředku vhodného k svržení

* Raznočinci — příslušníci pokrokové inteligence nešlechtického původu, kteří významně ovlivňovali kulturní a politický život v Rusku od počátku 40. let 19. století. *Čes. red.*

vlády, a vláda se zase brání svými prostředky.“ Gercen však tomuto kadetovi náležitě odpověděl, když o soudu nad Černyševským prohlásil: „A pak nám někteří chudinkové, nejrůznější plevel a všelijací slimáci říkají, že se této bandě lotrů a ničemů, jež nám vládne, nemá spílat.“

Když liberál Turgeněv ujišťoval v soukromém dopise Alexandra II. o své oddanosti trůnu a věnoval dva zlaté na vojáky raněné při potlačování polského povstání, psal Kolokol o „šedovlasé Magdaléně (mužského rodu) svěřující se panovnickovi, že nemůže spát, protože ji trápí pomýšlení, že panovník neví o jejím pokání“. A Turgeněv se také ihned poznal.

Gercen se nedal zmást ani tehdy, když se od něj ruští liberálové rázem a houfně odvrátili, protože se zastal Polska, a když se od Kolokolu odvrátila celá „vzdělaná společnost“. Gercen hájil i nadále svobodu Polska a pranýřoval pacifikátory, katy a popravčí kolem Alexandra II. Gercen tak zachránil čest demokracie v Rusku. „Zachránili jsme Rusům čest,“ napsal Turgeněvovi, „a za to se na nás vrhla otrocky se přizpůsobující většina.“

Když se rozšířila zpráva, že jeden nevolník zabil statkáře, který chtěl zneuctít jeho nevěstu, Gercen v Kolokolu poznamenal: „A dobře udělal!“ Když bylo oznámeno, že se v zájmu „pokojného“ „osvobozování“ zavádí funkce vojenských náčelníků, Gercen napsal: „První rozumný plukovník, který se připojí se svým oddílem k rolníkům, místo aby je rdousil, usedne na trůn Romanovců.“ Když se ve Varšavě zastřelil (roku 1860) plukovník Rejtern, aby nemusel pomáhat katanům, Gercen napsal: „Když už střelít, tak tedy generály, kteří vydávají rozkazy ke střelbě do bezbranných.“ Když bylo v Bezdně pobito 50 rolníků a popraven jejich vůdce Anton Petrov (12. dubna 1861),¹⁰⁹ Gercen v Kolokolu napsal:

„Ó kéž by se má slova dostala až k tobě, pracující lidé a trpíтели ruské země!... Jak bych tě naučil opovrhovat tvými duchovními pastýři, které nad tebou ustanovil petrohradský synod a německý

car... Nenávidíš statkáře, nenávidíš soudního úředníka, bojíš se jich — a plným právem; věříš však ještě carovi a archijerejovi*... nevěř jim! Car stojí při nich a oni stojí při něm. Teď to přece vidíš, otče mladíka zavražděného v Bezdně, i ty, synu otce zavražděného v Penze... Tvými pastýři jsou lidé stejně nevzdělaní jako ty i stejně chudí jako ty... Takový byl jistý Antonij, který za tebe položil život v Kazani (nikoli biskup Antonij, nýbrž Anton z Bezdny)... Těla tvých svatých neučiní osmačtyřicet zázraků, modlitba k nim nevyléčí bolení zubů; živá vzpomínka na ně však může učinit jeden zázrak — tvoje osvobození.“

Z toho je vidět, jak hanebně a podle pomlouvají Gercena naši liberálové, kteří si našli útočiště v otrockém „legálním“ tisku, když zveličují Gercenovy slabé stránky, ale zamlčují jeho přednosti. Není to Gercenova vina, ale jeho neštěstí, že nemohl vidět revoluční lid v samotném Rusku ve čtyřicátých letech. Když jej však poznal v *letech šedesátých*, nebojácně se postavil na stranu revoluční demokracie proti liberalismu. Bojoval za vítězství lidu nad carismem, a nikoli za dohodu liberální buržoazie se statkářským carem. Pozvedl prapor revoluce.

Když dnes uctíváme Gercenovu památku, vidíme před sebou jasně tři generace, tři třídy, které ovlivnily revoluci v Rusku. Zprvu to byli šlechtici a statkáři, děkabristé a Gercen. Byla to jen malá hrstka revolucionářů. K lidu měli velmi daleko. Jejich dílo však nebylo marné. Děkabristé probudili Gercena. Gercen rozvinul revoluční agitaci.

Na tuto revoluci navázali raznočinští revolucionáři počínaje Černyševským a konče hrdiny z organizace Narodnaja volja¹¹⁰, a ti ji rozšířili, prohloubili a zdokonalili. Kruh bojovníků se rozšířil, jejich spojení s lidem se utužilo. Gercen je nazýval „mladými kormidelníky v budoucí bouři“. Nebyla to však ještě skutečná bouře.

* — v pravoslavné církvi název duchovních čtyř nejvyšších hodností. *Čes. red.*

Bouře — to je hnutí mas samých. Do jejich čela se postavil proletariát, jediná důsledně revoluční třída, a poprvé vyburcoval k otevřenému revolučnímu boji milióny rolníků. K prvnímu náporu bouře došlo v roce 1905. Další nápor se chystá před našima očima.

Proletariát uctívá Gercenovu památku a zároveň se na jeho příkladu učí, jak veliký význam má revoluční teorie; učí se chápat, že bezmezná oddanost revoluci a šíření revolučních myšlenek mezi lidem nejsou marné ani tehdy, když mezi setbou a sklizní leží celá desítiletí; učí se určovat úlohu různých tříd v ruské i mezinárodní revoluci. A takto poučen, proklestí si proletariát cestu k svobodnému svazku se socialistickými dělníky všech zemí; nejdřív však musí rozdrtit onoho netvora — carskou monarchii, proti níž Gercen jako první pozvedl slavný prapor boje tím, že začal k masám promlouvat *svobodnou ruskou řečí*.

Social-demokrat, č. 26
8. května (25. dubna) 1912

Podle listu Social-demokrat

POZEMKOVÉ VLASTNICTVÍ V EVROPSKÉM RUSKU

Hladovění 30 miliónů rolníků poznovu vzbudilo zájem o postavení rolnictva v Rusku. V úvahách o této otázce se obvykle nepřihlíží k tomu hlavnímu, totiž k vzájemnému vztahu mezi velkým, především šlechtickým, statkářským pozemkovým vlastnictvím a postavením rolnictva. A právě na to chceme čtenáře upozornit.

V roce 1907 vydalo ministerstvo vnitra Statistiku pozemkového vlastnictví za rok 1905^[267]. Podle těchto oficiálních údajů, které naprosto nelze podezírat z toho, že by stranily rolníkům, si můžeme udělat dosti přesnou představu o jedné z hlavních příčin hladu.

Podle vládní statistiky je v 50 guberniích evropského Ruska 395 miliónů děsjatin půdy. Toto číslo však nepodává obraz skutečného stavu věcí, protože zahrnuje více než 100 miliónů děsjatin státní půdy na dalekém severu, v Archangelské, Oloněcké a Vologedské gubernii. Pro zemědělské účely se tato půda většinou nehodí; jsou to tundry a lesy dalekého severu. Obvykle se tato půda uvádí jen proto, aby se *zatemnilo* skutečné rozdělení půdy, která může sloužit zemědělství.

Po odečtení této půdy zjistíme, že celkové množství půdy vhodné k obdělávání činí 280 miliónů děsjatin (zaokrouhleně). Z toho je 101 miliónů děsjatin v soukromém vlastnictví statkářů a 139 miliónů děsjatin připadá na půdu přidělovou. Zvláště musíme uvést půdu ve vlastnictví statkářů a drobných rolníků.

O velkostatcích podává vládní statistika tyto údaje:

Individuální soukromé vlastnictví půdy v evropském Rusku

Výměra panství	Počet panství	Půda v děšjatinách	Průměrně děšjatin na 1 panství
500— 2 000 děšjatin	21 748	20 590 708	947
2 000—10 000 děšjatin	5 386	20 602 109	3 825
10 000 a více děšjatin	699	20 798 504	29 754
<i>Celkem</i>	27 833	61 991 321	2 227

Tyto údaje nejsou úplné, protože do nich není započítána ani údělná půda, ani pozemky velkých obchodních společností a podobně. Přesto však se můžeme z těchto údajů o statkářském pozemkovém vlastnictví v Rusku dovédt to *hlavní*. *Sedm set* statkářů vlastní 21 miliónů děšjatin, to znamená, že *každý* z nich má téměř 30 000 děšjatin.

Ve vlastnictví necelých 28 000 statkářů je 62 miliónů děšjatin půdy, tj. *každý* z nich má průměrně 2200 děšjatin. K tomu je třeba připočíst údělnou půdu, které je víc než *pět* miliónů děšjatin. Dále více než *tři a půl* miliónu děšjatin půdy patří 272 „obchodním, průmyslovým, továrním a jiným“ společnostem. To jsou bezesporu velkostatky a většina z nich je soustředěna v Permské gubernii; *devíti* takovým společnostem tam patří *téměř půl druhého miliónu* děšjatin půdy (přesně vyčísleno — 1 448 902).

Úhrnem tedy zjišťujeme, že rozhodně ne méně, ale patrně víc než 70 miliónů děšjatin půdy je ve vlastnictví velkostatkářů. Počet těchto velkostatkářů přitom nedosahuje ani 30 000.

A nyní se podívejme, jak je tomu s rolnickým pozemkovým vlastnictvím. Podle údajů vládní statistiky měli rolníci s nejmenšími příděly takovouto výměru přídělové půdy: [viz tabulku na s. 296. *Red.*]:

Neboli: 10 miliónů rolnických rodin — z celkového počtu kolem 13 miliónů — vlastní 73 miliónů děšjatin půdy. Na jedno hospodářství připadá průměrně 7 děšjatin. Sem také patří menší statky v soukromém vlastnictví: majitelů s výměrou

Výměra přídělové půdy	Počet hospodářství	Přídělová půda	
		Půda v děšjatinách	Průměrně děšjatin na 1 hospodářství
Méně než 5 děšjatin	2 857 650	9 030 333	3,1
5—8 děšjatin	3 317 601	21 706 550	6,5
8—15 děšjatin	3 932 485	42 182 923	10,7
<i>Celkem</i>	10 107 736	72 919 806	7,0

půdy do 10 děšjatin je 409 864, ale celkově mají 1 625 226 děšjatin půdy, tj. méně než čtyři děšjatiny na hospodářství. Vychází nám tedy *asi 10 a půl miliónu* rolnických rodin se *75 milióny* děšjatin půdy.

Teď můžeme tyto základní údaje, na něž se při úvahách o rolnické otázce velmi často zapomíná nebo se uvádějí nesprávně, shrnout:

Velkostatkářské pozemkové vlastnictví: na *30 tisíc* vlastníků připadá 70 miliónů děšjatin půdy.

Drobné rolnické pozemkové vlastnictví: na *10 a půl miliónu* vlastníků připadá 75 miliónů děšjatin půdy.

Jde samozřejmě o globální údaje. Chceme-li prozkoumat postavení rolníků a význam velkostatků podrobněji, musíme přihlédnout k údajům z různých oblastí nebo krajů, někdy i z jednotlivých gubernií. Avšak ekonomové jak z vládního, tak liberálního a částečně i z narodnického tábora velmi často *zatemňují podstatu* otázky půdy právě tím, že poukazují na jednotlivé oblasti nebo na jednotlivé dílčí stránky této otázky. Abychom si ujasnili *základní* význam otázky půdy a postavení rolníků, nesmíme zapomínat na uvedené základní údaje a nesmíme připustit, aby se podstatné věci zatemňovaly podružnostmi.

Příklady takového zatemňování uvedu v následujícím článku.* Nyní však uděláme první hlavní závěr: Půda v evropském Rusku je rozdělena tak, že největší statkáři, kteří mají více než 500 děšjatin, vlastní 70 miliónů děšjatin, přičemž těchto velkostatkářů není ani 30 000.

* Viz tento svazek, s. 336—341. *Red.*

Obrovská většina rolníků, a sice deset a půl miliónu rodin z celkového počtu 13 miliónů rolnických rodin, má 75 miliónů děsjatin půdy.

Průměrná výměra velkostatků je *2200 děsjatin*. Průměrná výměra pozemku drobného rolníka je *sedm* děsjatin.

Kdyby se půda třiceti tisíc největších vlastníků převedla na deset miliónů rolnických hospodářství, pak *by se* pozemkové vlastnictví těchto hospodářství *téměř zdvojnásobilo*.

Jaké hospodářské vztahy mezi statkáři a rolníky vyplývají z takového rozdělení půdy, o tom přístě.

Něuskaja zvězda, č. 3

6. května 1912

Podepsán R. Silin

Podle listu Něuskaja zvězda

TRUDOVICI A DĚLNICKÁ DEMOKRACIE

Volební kampaň do IV. dумы přinesla určité oživení a zvýšila zájem o politické otázky. Rozsáhlé hnutí vyvolané lenskými událostmi dodalo tomuto oživení závažnost a tomuto zájmu obzvláštní aktuálnost. Více než kdykoli jindy je nyní na místě zabývat se vztahem trudoviků, tj. rolnické demokracie, k demokracii dělnické.

Pan V. Vodovozov ve svém článku Trudovická skupina a dělnická strana^[20] (Zaprosy žizni, č. 17) vysvětluje názory trudoviků na tuto otázku a odpovídá tak na můj článek Liberalismus a demokracie*^[109] uveřejněný v časopise Zvězda. Spor se dotýká samé podstaty dvou politických směrů vyjadřujících zájmy *devíti desetin* obyvatel Ruska. Proto je povinností každého demokrata věnovat předmětu tohoto sporu maximální pozornost.

I

Dělnická demokracie stojí na stanovisku třídního boje. Námezdní dělníci tvoří v současné společnosti vyhraněnou třídu. Postavení této třídy se od základu liší od postavení drobných vlastníků, rolníků. Proto se vůbec nedá mluvit o tom, že by se mohli spojit v jedné straně.

Cílem dělníků je zlikvidovat námezdní zotročení odstraněním moci buržoazie. Rolníci mají demokratické požadavky, které sice mohou odstranit nevolnictví ve všech jeho

* Viz tento svazek, s. 268—277. *Red.*

sociálních základech a projevech, avšak moci buržoazie se nemohou ani dotknout.

V tomto období sblíží rolnickou a dělnickou demokracii v Rusku úkoly, jež jsou jim oběma společné, a třebaže každá z nich musí jít vlastní cestou, mohou — a aby měly úspěch, musí — postupovat společně proti všemu, co odporuje demokratickému. Nebudou-li postupovat společně nebo jednotně, nevymaní-li se rolnická demokracie z poručnickování liberálů (kadetů), pak se o závažných demokratických přeměnách v Rusku vůbec nedá mluvit.

Takové jsou názory dělnických demokratů, marxistů, jež jsem rozvíjel ve svém článku nazvaném Liberalismus a demokracie.

Trudovici, jejichž názory vykládá pan Vodovozov, chtějí být „nadtržní“ stranou. Podle jejich přesvědčení „zájmy tří společenských tříd“ — rolnictva, dělnické třídy a „pracující inteligence“ — by mohla „plně zastávat“ jedna strana.

Řekl jsem, že takové „přesvědčení“ odporuje 1. všem pravdám ekonomické vědy, 2. všem zkušenostem zemí, které už prožily období podobná současnému období v Rusku, 3. zkušenostem Ruska v mimořádně závažném, mimořádně kritickém období dějin Ruska, v roce 1905. Vysmál jsem se této ryze kadetské snaze „podchytit“ různé třídy a připomněl jsem, že kadeti nazývají „pracující inteligenci“ pány Maklakovy.

Pan Vodovozov neuvádí tyto mé argumenty v plném znění a patřičných souvislostech a pokouší se polemizovat se mnou pomocí vytržených pasáží. Proti prvnímu argumentu například namítá: „Rolnictvo je masa, která žije ze své práce; jeho zájmy — to jsou zájmy práce, a proto tvoří jeden oddíl velké armády práce, právě tak jako druhý oddíl tvoří dělníci.“

To není marxistická ekonomická věda, nýbrž buržoazní: frázemi o zájmech práce se tu zatemňuje základní rozdíl mezi postavením drobného vlastníka a námezdního dělníka. Dělník nevlastní žádné výrobní prostředky a prodává

sám sebe, své ruce, svou *pracovní sílu*. Rolník vlastní výrobní prostředky — náradí, dobytek, svou nebo zpachtovanou půdu — a prodává *produkty* svého hospodářství; je to tedy drobný vlastník, drobný podnikatel, příslušník maloburžoazie.

V Rusku rolníci i dnes najímají pro svá hospodářství nejméně 2 *miliony* zemědělských námezdních dělníků. A kdyby do rukou rolníků přešla všechna statkářská půda bez výkupu, najímali by dělníků ještě mnohem víc.

Na tom, aby půda přešla bez výkupu do rukou rolníků, mají společný zájem všichni rolníci, všichni námezdní dělníci a všichni demokraté, protože statkářské pozemkové vlastnictví je základem statkářské politické moci onoho typu, s nímž zvláště názorně seznámil Rusko Puriškevič, po něm Markov II. a další „pánové ze III. dumy“, nacionalisté, okřabristé atd.

Z toho je zřejmé, že dnešní společný cíl rolníků a dělníků nemá v sobě zhola nic socialistického, i když ignorantští černosotňovci a někdy i liberálové na to mají jiný názor. Tento cíl je výhradně demokratický. Dosáhnout tohoto cíle by znamenalo dosáhnout svobody pro Rusko, ale vůbec ještě ne odstranění námezdního otroctví.

Mají-li se seriózně organizovat společné akce různých tříd, mají-li mít tyto akce trvalý a skutečný úspěch, pak si musíme jasně uvědomit, v čem se zájmy těchto tříd shodují a v čem se rozcházejí. Každý omyl, každé „nedorozumění“ v tomto směru, každé zatemnění věci frázemi by nutně vedly k zhoubným následkům, nutně by úspěch zmařily.

I I

„Práce v zemědělství se liší od práce v továrně, ale práce v továrně se přece také liší od práce obchodního příručího — a přesto Zvězda obchodním příručím horlivě dokazuje, že tvoří s dělníky jednu třídu, a že proto musí za svou představitelku považovat sociální demokracii...“

Tak oponuje pan Vodovozov argumentům o hlubokém třídním rozdílu mezi drobnými vlastníky a námezdními dělníky. Úvahy pana Vodovozova jsou i v tomto případě proniknuty obvyklým duchem buržoazní politické ekonomie. Drobný zemědělský vlastník patří do jedné *třídy* s továrníkem, drobným živnostníkem nebo majitelem malého obchodu; tady není rozdíl mezi třídami, ale mezi *profesemi*. Zemědělský námezdní dělník patří do jedné třídy s *námezdním* dělníkem pracujícím v továrně nebo v obchodě.

To jsou z marxistického hlediska ty nejelementárnější pravdy. A pan Vodovozov se zbytečně domnívá, že když označí „můj“ marxismus za „krajně zjednodušený“, zastře tím *podstatu věci* — že si totiž trudovici stále pletou marxistickou politickou ekonomii s buržoazní.

A stejně tak se pan Vodovozov plete i tehdy, když se pokouší vyvrátit mé poukazování na zkušenosti všech zemí i na zkušenosti Ruska, týkající se hlubokého třídního rozdílu mezi drobnými vlastníky a námezdními dělníky, a tvrdí, že někdy různé strany zastupují jednu třídu nebo naopak. Dělníci v Evropě jdou někdy za liberály a anarchisty, za klerikály apod. Statkáři bývají někdy rozděleni do různých stran.

Ale co se tím dokazuje? Jedině to, že na vznik stran mají vliv kromě *třídních* rozdílů ještě jiné rozdíly, například náboženské, národnostní aj.

To je nesporný fakt, ale co má společného s *naším* sporem? Poukazuje snad pan Vodovozov na ony specificky ruské historické podmínky — náboženské, národnostní nebo jiné —, které by se v *daném případě přidružovaly* k třídním rozdílům?

Na žádné takové podmínky pan Vodovozov rozhodně nepoukázal a ani poukázat nemohl. V našem sporu šlo výlučně o to, zda je u nás možná „nadtřídní“ strana, která by „zastávala zájmy tří tříd“ (příčemž nazývat „pracující inteligenci“ třídou je směšné).

Teorie na tuto otázku odpovídá jasně: To není možné!

A právě tak jasně na ni odpovídají i zkušenosti z roku 1905, kdy se *všechny* třídní, skupinové, národnostní a jiné rozdíly zvláště výrazně projevíly v naprosto otevřených a masových akcích v jednom z mimořádně závažných převratných okamžiků v dějinách Ruska. Zkušenosti z roku 1905, které ukázaly, že v Rusku *není možná* jednotná rolnicko-dělnická strana, *potvrdily* marxistickou teorii.

Všechny tři dumy ukázaly totéž.

Proč tedy poukazovat na to, že v různých evropských zemích bývala někdy jedna třída rozdělena do několika stran nebo že se různé třídy spojovaly pod vedením jedné strany? Takové poukazování k ničemu není. Pan Vodovozov tím pouze uhýbá od dané otázky a snaží se od ní odvést i své čtenáře.

Má-li demokracie v Rusku dosáhnout úspěchu, je nanejvýš důležité, aby znala své síly, dívala se na stav věcí střízlivě, měla jasnou představu o tom, se kterými *třídami* může počítat. Oddávat se iluzím, zastírat třídní rozdíly frázemi a přenášet se přes ně jen zbožnými přáními je počinání nanejvýš škodlivé.

Je třeba otevřeně konstatovat, že dokud v Rusku existuje kapitalismus a tržní hospodářství, je hluboký třídní rozdíl mezi rolníky a dělníky neodstranitelný. Je však třeba otevřeně konstatovat i to, v čem se *dnes* jejich zájmy shodují. Je třeba každou z těchto tříd sjednocovat, stmelovat jejich síly, zvyšovat jejich uvědomělost a vytyčovat před nimi tento společný úkol.

„Radikální“ (používám výrazu pana Vodovozova, i když jej nepokládám za nejvhodnější) rolnická strana je užitečná a nutná.

Jakékoli pokusy vytvořit „nadtřídní“ stranu, pokusy sjednotit rolníky a dělníky v jedné straně, pokusy udělat z jakési neexistující „pracující inteligence“ samostatnou třídu jsou pro svobodu v Rusku krajně škodlivé a zhoubné, protože z nich *nemůže* vzejít *nic* než zklamání, oslabení sil a ideový zmatek.

Jsme povinni proti všem takovým pokusům bojovat, i když s vytvořením *důsledně* demokratické rolnické strany plně sympatizujeme. Dělníci jsou povinni rovněž bojovat proti vlivu *liberálů* na demokratické rolnictvo.

I I I

O vztahu liberálů k buržoazní demokracii, kadetů k trudovikům, neřekla konference trudoviků¹¹¹ nic jasného a určitého. Nezdá se, že by trudovici chápali, že právě závislost demokratického rolnictva na liberálech byla jednou z hlavních příčin neúspěchu osvobozenického hnutí z let 1905 až 1906 a že toto hnutí *nemůže* mít úspěch, dokud si široké a vedoucí vrstvy rolnictva neuvědomí rozdíl mezi demokracií a liberalismem, dokud se nevymaní z poručnickování a nadvlády liberálů.

Pan Vodovozov se dotkl této nanejvýš důležité otázky jen velmi zběžně a neuspokojivě. Tvrdí, že „kadetská strana převážně zastává zájmy městského obyvatelstva“. To není pravda. Takové vymezení třídních kořenů a politické úlohy kadetské strany není k ničemu.

Kadetská strana je strana liberálně monarchistické buržoazie. Sociálním základem této strany (stejně tak jako „progresistů“) jsou ekonomicky progresivnější (ve srovnání s okřabristy) vrstvy buržoazie, ale především buržoazní inteligence. Část městské i vesnické maloburžoazie jde za touto stranou jen z tradice (tj. z pouhého zvyku, ze slepého opakování toho, co dělala včera), ačkoli ji liberálové otevřeně klamou.

Když kadeti o sobě mluví jako o demokratech, klamou sebe a klamou i lid. Ve skutečnosti jsou kadeti kontrarevoluční liberálové.

Dostatečně to *dokázaly* celé dějiny Ruska, zejména 20. století, zejména let 1905—1906, a zvláště názorně, jasně a uce-

leně to *dosvědčil* a odhalil sborník Věchi^[17]. Na tomto faktu nic nezmění ani žádné „výhrady“ kadetských diplomatů ke sborníku Věchi.

První období osvobozenického hnutí v Rusku, první desetiletí 20. století ukázalo, že široké vrstvy obyvatelstva tíhnoucí k demokracii nejsou ještě dost uvědomělé, že *nerozlišují* liberalismus a demokratismus a podřizují se vedení liberálů. Dokud se to nezmění a protože se na tom nic nemění, nemá vůbec smysl mluvit o nějaké demokratické přeměně Ruska. Bylo by to mlácení prázdné slámy.

Jak oponuje pan Vodovozov těmto tvrzením, z nichž vychází můj článek? Napsal: „Trudovici považují v dnešních podmínkách za krajně netaktické (!) příliš mnoho mluvit o kontrarevolučnosti kadetů...“

To je pěkné! Jakápak „taktičnost“ a jaképak „příliš mnoho“? Je-li pravda, že kadeti jsou kontrarevoluční liberálové, pak je nutné tuto pravdu říkat. Zda se má o kontrarevolučních pravičácích a kontrarevolučních liberálech mluvit málo nebo mnoho, to už je vedlejší: publicista musí říkat pravdu *vždy*, kdykoli mluví o pravičácích i kdykoli mluví o liberálech. Trudovici řekli o pravičácích pravdu. Za to je chválíme. O liberálech začali trudovici mluvit *sami* — ale *pravdu nedopověděli!*

Jenom toto trudovikům vytýkáme.

„Příliš mnoho“ nebo příliš málo — o to vůbec nejde. Ať už trudovici napíší o pravičácích tisíc řádek, kdežto o liberálech pět, nebudeme proti tomu nic namítat. To jsme také trudovikům nevytýkali. Vytýkali jsme jim, že v těch „pěti řádcích“ *neřekli* o liberálech pravdu (tím jste si sám vinen, pane Vodovozove, že jste do sporu vnesl to vaše nepodařené „příliš“!).

Pan Vodovozov se vyhnul odpovědi na to hlavní: jsou kadeti kontrarevoluční, nebo nejsou?

Že se trudovici této otázce vyhýbají, je velká chyba, která svědčí o tom, že část demokratů a část bývalých marxistů je *ve skutečnosti* závislá na liberalismu.

Tuto otázku však neodbytně kladou celé dějiny prvního desetiletí 20. století.

V Rusku dnes všude, v nejrůznějších vrstvách obyvatelstva, vyrůstají *nové* demokratické síly. To je fakt. Tyto demokratické síly je nutné při jejich růstu vychovávat k *důslednému* demokratismu. A taková výchova není možná, pokud neobjasníme pravou podstatu liberálů, kteří mají v rukou stovky tiskových orgánů a stovku míst v dumě, takže neustále ovlivňují v *rádoby* demokratickém směru mnohem větší množství lidí, než na jaké my můžeme působit svou agitací.

Demokracie musí stmelovat své síly. Budeme vždy chválit trudoviky za jejich demokratické projevy o pravičácích. Jejich demokratismus však nebude důsledný, budou-li *po každé*, když budou mluvit o liberálech, mluvit *jako liberálové*, místo aby mluvili jazykem důstojným demokratů.

Ve volbách bojují nikoli dva, nýbrž tři tábory. Nesměšujte, páni trudovici, druhý (liberální) tábor s třetím (demokratickým). Nezatemňujte rozdíl mezi nimi — o tuto špatnost se až „*příliš mnoho*“ starají liberálové.

Pravda, č. 13 a 14
8. a 9. května 1912
Podepsán P. P.

Podle textu Pravdy

POLITICKÉ STRANY V RUSKU

Volby do Státní dumy nutí všechny strany stupňovat svou agitaci a mobilizovat své síly, aby prosadily co nejvíc poslanců „své“ strany.

Přitom se i u nás, stejně jako ve všech ostatních zemích, uplatňuje ta nejbezostyšnější předvolební reklama. Všechny buržoazní strany, to znamená ty, které hájí hospodářské výsady kapitalistů, dělají svým stranám stejnou reklamu, jakou dělají jednotliví kapitalisté svému zboží. Podívejte se na reklamy v kterýchkoli novinách a uvidíte, jak si kapitalisté pro své zboží vymýšlejí co „nejefektnější“, nejnápadnější módní názvy, jak toto zboží vychvalují a přitom se neštítí absolutně ničeho, ani těch největších lží a výmyslů.

Veřejnost — alespoň ve velkých městech a obchodních střediscích — si už dávno na obchodní reklamu zvykla a ví, o co jde. Politická reklama však bohužel máte nesrovnatelně víc lidí, její demaskování je mnohem těžší a její balamucení mnohem urputnější. Už i názvy stran — v Evropě i u nás — se mnohdy volí přímo pro reklamu a „programy“ stran se šmahem pší jen a jen pro oklamání veřejnosti. Čím víc je v kapitalistické zemi politické svobody, čím víc se tam uplatňuje demokratismus, tj. moc lidu a lidových zástupců, tím nestoudněji se tam často uplatňuje reklama stran.

Jak se za takové situace orientovat v boji stran? Neznamená snad tento boj, provázený balamucením a reklamou, že zastupitelské instituce, parlamenty a shromáždění lidových zástupců jsou docela zbytečné, ba i škodlivé, jak se nás snaží přesvědčit zuřiví reakcionáři, nepřátelé parlamen-

tarismu? Ne. Tam, kde neexistují zastupitelské instituce, tam je klamu, politických lží a podvodných machinací *ještě mnohem víc* a lid má mnohem méně prostředků k odhalení klamu a nalezení pravdy.

Chceme-li se vyznat v boji stran, nesmíme věřit všemu doslova, nýbrž musíme studovat skutečné dějiny stran, nezkoumat ani tak to, co samy o sobě říkají, jako spíš to, co *dělají*, jak si počínají při řešení různých politických otázek, jak *si vedou* v záležitostech, jež se dotýkají životních zájmů různých společenských tříd, statkářů, kapitalistů, rolníků, dělníků a tak dále.

Čím více je v zemi politické svobody, čím pevnější a demokratičtější jsou její zastupitelské instituce, tím snadněji se lidové masy mohou orientovat v boji stran a *učit se politice*, tj. odhalovat klam a nalézat pravdu.

Nejvýrazněji se projevuje rozdělení každé společnosti na politické strany za hlubokých krizí, otrásajících celou zemi. Pak vlády musejí hledat oporu u různých společenských tříd; když jde do tuhého, jdou všechny fráze stranou, i všechno podružné a povrchní; strany mobilizují všechny své síly a obracejí se k lidovým *masám* — a masy vedené správným instinktem a poučené zkušenostmi z otevřených bojů jdou za těmi stranami, které vyjadřují zájmy té či oné třídy.

Taková krizová období určují na mnoho let, ba i na celá desetiletí rozeskupení společenských sil v dané zemi do jednotlivých stran. Například v Německu byly takovou krizí války z let 1866 a 1870; v Rusku to byly události z roku 1905. Nevrátíme-li se k událostem onoho roku, nepochopíme podstatu našich politických stran, neujasníme si, které *třídy* ta či ona strana v Rusku reprezentuje.

Svůj stručný nástin politických stran v Rusku začněme stranami krajně pravicovými.

Na krajním pravém křídle se setkáme se Svazem ruského národa¹¹².

Věstník jmenovaného svazu Russkoje znamja¹¹³, vydá-

vaný A. I. Dubrovinem, charakterizuje program této strany takto:

„Svaz ruského národa, jemuž se dne 3. června 1907 dostalo cti, že byl z výše carského trůnu vyzván, aby mu byl spolehlivou oporou tím, že bude pro všechny a ve všem příkladem zákonnosti a pořádku, prohlašuje, že carova vůle se může uskutečňovat pouze: 1. bude-li se plně uplatňovat síla carského samoděržaví, nerozlučně a bytostně spjatého s pravoslavnou, kanonicky vybudovanou církví v Rusku; 2. bude-li mít ruský národ mocenskou převahu nejen ve vnitrozemských guberniích, ale i v okrajových územích; 3. bude-li existovat Státní дума — složená výhradně z Rusů — jakožto hlavní pomocník cara v jeho státotvorném úsilí; 4. budou-li přísně dodržována základní ustanovení Svazu ruského národa o Židech; 5. budou-li ze státních služeb propuštěni ti úředníci, kteří patří k odpůrcům carského samoděržaví.“^[207]

Tuto slavnostní deklaraci *pravice* jsme tu doslovně opsali jednak proto, abychom čtenáře přímo seznámili s originálem, a jednak proto, abychom jim ukázali, že hlavní pohnutky, jež jsou v ní uvedeny, dodnes platí pro všechny strany tvořící většinu ve III. dumě, tj. jak pro „nacionalisty“, tak pro okfabristy. Názorněji to ukáže další výklad.

Program Svazu ruského národa opakuje v podstatě staré heslo z dob nevolnictví — pravoslaví, samoděržaví, národ. Pokud jde o to, zda Svaz ruského národa uznává, nebo zda odmítá „ústavní“ princip ve státním zřízení Ruska, v čemž se obvykle spatřuje rozdíl mezi ním a stranami následujícími za ním, je zvláště důležité upozornit na to, že Svaz ruského národa *vůbec* není proti zastupitelským institucím jako takovým. Z citovaného programu je zřejmé, že Svaz ruského národa uznává existenci Státní dumy v úloze „pomocníka“.

Svéráznost ústavy v Rusku — pokud ji vůbec lze nazývat ústavou — vyjádřil Dubrovinův stoupenec správně, tj. podle skutečného stavu věcí. Jak nacionalisté, tak okfabristé zastávají ve své praktické politice právě toto stanovisko. Diskuse těchto stran o „ústavě“ se do značné míry omezuje jen na spor o slovíčka: „pravice“ není proti dumě, jen

klade zvláštní důraz na to, že дума musí být „pomocníkem“, aniž budou jakkoli vymezena její práva; ovšem ani nacionalisté a okřabristé netrvají na nějakých přísně vymezených právech, a proto vůbec nepomyšlejí na reálné záruky práv. A okřabrističtí „konstitucionalisté“ se zcela smiřují s „odpůrci ústavy“ na základě ústavy^[198] z 3. června.

Pronásledování příslušníků neruských národů a zejména Židů je v programu černosotňovců deklarováno přímo, jasně a nedvojsmyslně. Tak jako vždycky ultrareakcionáři vyslovují i zde neomaleněji, bezostyšněji a provokativněji to, co ostatní vládní strany více nebo méně „stydlivě“ či diplomaticky zastírají.

Ve skutečnosti ovšem — jak ví každý, kdo je jen trochu obeznámen s činností III. dumy a tiskovin jako Novoje vremja, Svět¹¹⁴, Golos Moskvy apod. — se na pronásledování příslušníků neruských národů podílejí jak nacionalisté, tak okřabristé.

Ptáme se tedy, jaká je sociální základna pravicové strany? Kterou třídu reprezentuje? Které třídě slouží?

Návrat k heslům z dob nevolnictví, obhajoba všeho starého, středověkého v životě Ruska, naprostá spokojenost se *statkářskou* ústavou z 3. června, obrana výsad šlechty a úřednictva — to vše dává na naši otázku jasnou odpověď. Pravice je strana feudálních statkářů, Rady spojené šlechty¹¹⁵. Vždyť přece tato rada sehrála nikoli náhodou tak významnou, ba vlastně rozhodující úlohu při rozehnutí II. dumy, při změně volebního zákona a při převratu z 3. června.

Abychom si ujasnili hospodářskou sílu této třídy v Rusku, stačí uvést tento základní fakt, doložený číselnými údaji *vládní* pozemkové statistiky z roku 1905, vydané ministerstvem vnitra.^[267]

V evropském Rusku má necelých 30 000 statkářů 70 miliónů děsjatin půdy; *právě tolik* půdy má 10 miliónů rolnických rodin s nejmenším přídělem. Na jednoho velkostatkáře tedy průměrně připadá asi 2300 děsjatin půdy; na jednu

rodinu, na jednu usedlost chudého rolníka — 7 děsjatin půdy.

Je tedy zcela přirozené a nevyhnutelné, že se rolník s takovým „přídělem“ nemůže uživit, že může pouze pozvolna umírat. Neustálé hladovění miliónů, jakého jsme svědky i letos, po každé neúrodě dále ruinuje rolnické hospodářství. Rolníci jsou nuceni pronajímat si půdu od statkářů a platit za to nejrůznějšími způsoby *odpracovávání*. Za půdu pracuje rolník na statkáře se svým potahem i se svým nářadím. Je to zase táž robot, i když se jí oficiálně už neříká nevolnictví. Na pozemcích s výměrou 2300 děsjatin statkáři většinou ani nemohou vést jiné hospodářství než hospodářství založené na zotročování, na odpracovávání, tj. robotní hospodářství. Námezdních dělníků využívají jen na některých z těchto velkostatků.

A dále — právě tato třída šlechtických statkářů dodává státu drtivou většinu všech vysokých i středních úředníků. Výsady úřednictva v Rusku — to je druhá stránka výsad a moci šlechtických statkářů vyplývající z jejich vlastnictví půdy. Proto je pochopitelné, že Rada spojené šlechty a „pravicové“ strany hájí politiku starých feudálních tradic nikoli náhodou, nýbrž neodvratně, nikoli „ve zlém úmyslu“ jednotlivců, nýbrž pod tlakem *zájmů* nesmírně mocné *třídy*. Stará vládnoucí třída, výškrabkové feudálních statkářů, zůstala vládnoucí třídou i nadále a vytvořila si odpovídající stranu. Tou stranou je právě Svaz ruského národa neboli „pravice“ ve Státní dumě a ve Státní radě.

Jakmile tu však již existují zastupitelské instituce, jakmile již na politické kolbiště veřejně vystoupily *masy*, jak tomu bylo u nás v roce 1905, pak už se musí každá strana v té či oné míře dovolávat lidu. S čím se však na něj mohou obracet a jak na něj mohou apelovat pravicové strany?

Nemohou samozřejmě nepokrytě říkat, že hájí zájmy statkářů. Mluví tedy všeobecně o zachování starých časů, všemožně se snaží vyvolávat nedůvěru k příslušníkům neruských národů, zvláště k Židům, strhávat nejnevzdělaněj-

ší, nejzaostalejší lidi k pogromům, k štvanicím na „židáky“. Výsady šlechty, úřednictva a statkářů se snaží maskovat řečmi o tom, že příslušníci neruských národů „utlačují“ Rusy.

Tak vypadá strana „pravice“. Její člen Puriškevič, vynikající řečník pravičáků ve III. dumě, zdárně vynaložil velmi mnoho úsilí, aby lidu *ukázal*, co pravičáci chtějí, jak si počínají a komu slouží. Puriškevič je talentovaný agitátor.

Po boku „pravice“, která má 46 poslanců, stojí v III. dumě „nacionalisté“ s 91 poslanci. Od pravice se liší jen zcela nepatrným odstínem. V podstatě to nejsou dvě, nýbrž jedna strana, která si mezi sebou rozdělila „práci“ při štvání proti příslušníkům neruských národů, proti „kadetům“ (liberálům), demokratům atd. Oba *dělají* totéž — jedni neomaleněji, druzí rafinovaněji. Vždyť i pro vládu je *výhodné*, aby „krajní“ pravice, která se neštítí žádných skandálů, pogromů ani vražd Gercenštejnů, Iollosů a Karavajevů, stála raději trochu stranou a předstírala, že to vlastně *ona* „kritizuje“ vládu zprava... Rozdíl mezi pravicí a nacionalisty však nemůže mít žádný podstatný význam.

Okťabristé mají ve III. dumě 131 poslanců, k nimž samozřejmě počítáme i „pravicové okťabristy“. V současné politice se okťabristé od pravice neliší ničím podstatným až na to, že tato strana nezastává zájmy výhradně statkářů, ale také velkokapitalistů a konzervativních obchodních kruhů buržoazie, kterou natolik vyděsilo probuzení dělníků a po nich i rolníků k samostatnému životu, že začala důsledně hájit staré pořádky. V Rusku jsou takoví kapitalisté — a není jich málo —, kteří s dělníky nezacházejí o nic lépe než statkáři s někdejšími nevolníky; dělníci, obchodní příruční — to je pro ně totéž co někdejší čeledě, služebnictvo. Hájit tyto staré pořádky neumí nikdo lépe než pravivé strany, nacionalisté a okťabristé. Jsou i takoví kapitalisté, kteří sice na sjezdech představitelů zemstev a měst v roce 1904 a 1905 požadovali „ústavu“, ale *proti* dělnictvu jsou ochotni se bezvýhradně smířit s ústavou z 3. června.

Strana okťabristů je hlavní kontrarevoluční strana stat-

kářů a kapitalistů. Je to vedoucí strana III. dумы; 131 okťabristů spolu se 137 pravičáky a nacionalisty tvoří spolehlivou většinu v III. dumě.

Volební zákon z 3. června 1907 *zajistil*, aby statkáři a velkokapitalisté měli většinu: ve *všech* guberniálních volebních shromážděních, která vysílají poslance do dумы, mají většinu statkáři a volitelé 1. městské (tj. velkokapitalistické) kurie. V 28 guberniích mají v těchto shromážděních většinu dokonce výhradně volitelé z řad velkých pozemkových vlastníků. Vláda z 3. června realizovala celou svou politiku s pomocí okťabristické strany a tato strana je rovněž odpovědná za všechny prohřešky a přečiny III. dумы.

Deklarativně — svým programem — hájí okťabristé „ústavu“, a dokonce i... svobody! Ve skutečnosti však tato strana podporovala veškerá opatření namířená proti dělníkům (například návrh zákona o pojištění^[276, 277] — vzpomeňte si na *předsedu* komise dумы pro dělnickou otázku, na barona Tizengauzena!), proti rolníkům a proti omezování zvůle a bezpráví. Okťabristé jsou právě taková vládní strana jako nacionalisté. Na tom nic nemění „opoziční“ projevy, s nimiž okťabristé občas — zejména před volbami! — vystupují. Všude tam, kde existují parlamenty, ode dávna a ustavičně pozorujeme tuto *hru* buržoazních stran *na opozici*, *hru*, která je pro ně neškodná, protože žádná vláda ji nebere vážně, *hru*, která dokonce může být užitečná, když je třeba voliče „zbulíkovat“ opozičností.

Avšak specialistou a virtuosem ve hře na opozici je hlavní opoziční strana III. dумы — kadeti, *konstituční „demokraté“*, strana „svobody lidu“.

Vždyť jakousi hříčkou už je sám název této strany, která ve skutečnosti *vůbec není* demokratická a *rozhodně není* stranou lidu ani svobody, leda svobody poloviční, ne-li dokonce čtvrtinové.

Ve skutečnosti je to strana liberálně monarchistické buržoazie, která má z lidového hnutí mnohem větší strach než z reakce.

Demokrat věří v lid, věří v hnutí mas a všemožně mu pomáhá, i když leckdy má (jako například buržoazní demokraté, trudovici) mylnou představu o významu tohoto hnutí v mezích kapitalistického zřízení. Demokrat se nanejvýš upřímně snaží skoncovat se *vším*, co zavání středověkem.

Liberál má strach z masového hnutí, brzdí je a *vědomě* hájí proslulé a právě ty nejdůležitější středověké instituce, aby měl oporu proti masám, zejména proti dělníkům. Liberál neusiluje o zničení základních opor Puriškevičovy moci, ale chtěl by se s ním o tuto moc podělit. Vše pro lid, vše prostřednictvím lidu — říká demokratický maloburžoa (a tedy i rolník a trudovik) a upřímně se snaží zničit všechny opory puriškevičovštiny, ale přitom nechápe význam boje námezdních dělníků proti kapitálu. Naproti tomu skutečným cílem liberálně monarchistické buržoazie je podělit se s Puriškevičem o moc *nad* dělníky i drobnými výrobci.

Kadeti měli v I. a ve II. dumě většinu nebo vedoucí postavení. Využili ho k nesmyslné a neslavné *hře*: na loajalitu a obsazování ministerských křesel na pravici (my přece dokážeme všechny rozpory vyřešit pokojně, ani mužika nepoškodíme, ani Puriškevičovi neublízíme), na demokratismus na levici. Zprava kadeti nakonec dostali za tuto hru kopanec. Zleva si kadeti vysloužili spravedlivý název zrádců svobody lidu. V obou dumách bojovali po celou dobu nejen proti dělnické demokracii, ale i proti trudovikům. Stačí připomenout, že plán^[173] místních pozemkových výborů navržený trudoviky (v I. dumě), tento elementární demokratický plán, tento nejsamozřejmější demokratický plán kadeti *zmařili* tím, že v pozemkových komisích hájili *svrchovanou moc* statkářů a vysokých úředníků *nad* rolníky!

V III. dumě si kadeti hráli na „odpovědnou opozici“, na opozici s druhým pádem*. Jako takoví hlasovali nejed-

* Jde o Miljukovův výrok „opozice Jeho Veličenstva“, viz poznámku 28. *Čes. red.*

nou pro vládní rozpočty (vida „demokraty“!), vysvětlovali okřabristům, jak neškodný a nevinný je jimi navrhovaný „nucený“ (pro rolníky nucený) výkup — vzpomeňte si na Berezovského I., poslali na tribunu Karaulova s „bohulibými“ vystoupeními, zříkali se hnutí mas, vzhlíželi k „horním“ vrstvám a *rázně umlčovali* masy (boj kadetů *proti* dělnickým poslancům ve věci dělnického pojištění) atd. atd.

Kadeti jsou strana kontrarevolučního liberalismu. Svými ambicemi na roli „odpovědné opozice“, tj. uznané, legitimní opozice, které je dovoleno konkurovat okřabristu, opozice nikoli proti režimu 3. června, nýbrž opozice tohoto režimu, se kadeti coby „demokraté“ definitivně odepsali. Nestoudná věchovská propaganda kadetských ideologů, pánů Struveho, Izgojeva a spol., kteří se objímají s Rozanovem^[236] a Antonijem Volynským^[5], a role „odpovědné opozice“ v III. dumě — to je rub a líc téže mince. Puriškeviči trpěná liberálně monarchistická buržoazie by ráda usedla po boku Puriškeviče.

Blok kadetů s „progresisty“ nyní, ve volbách do IV. dумы, znovu potvrdil hluboce kontrarevoluční charakter kadetů. Progresisté ani v nejmenším netouží po tom, aby byli považováni za demokraty, jediným slůvkem se nezmiňují o nějakém boji proti celému režimu 3. června a o nějakém „všeobecném volebním právu“ se jim ani ve snu nezdá. Jsou to umírnění liberálové, kteří se netají svou spřízněností s okřabristy. Spojenectví kadetů s progresisty musí i těm nejzaslepenějším „kadetským nohsledům“ otevřít oči a ukázat jim pravou podstatu kadetské strany.

Demokratickou buržoazii v Rusku reprezentují narodníci všech odstínů, od nejlevicovějších eserů až po enesy¹¹⁶ a trudoviky. Ti všichni se rádi ohánějí „socialistickými“ frázemi, ale uvědomělý dělník se nesmí nechat zmýlit tím, jaký dosah mají tyto fráze. Ve skutečnosti žádné „právo na půdu“, žádné „rovné dělení“ půdy, žádná „socializace

půdy“ v sobě nemají *zhola nic* socialistického. To by měl chápat každý, kdo ví, že zbožní výroba, moc trhu, peněz a kapitálu zůstávají zrušením soukromého vlastnictví půdy a jejím novým, i sebevíc „spravedlivým“ rozdělením nejen nedotčeny, ale že se naopak ještě více rozvíjejí.

Fráze o „principu práce“ a „narodnickém socialismu“ však svědčí o hluboké víře (a upřímné snaze) demokrata, že je možné a nutné zničit v pozemkovém vlastnictví, ale zároveň i v politickém zřízení *všechno* středověké. Jestliže se liberálové (kadeti) snaží podělit se s Puriškeviči o politickou moc a politické výsady, pak narodníci jsou demokraty právě proto, že usilují a v dané době musí usilovat o odstranění *všech* výsad v pozemkovém vlastnictví i *všech* výsad v politice.

Postavení obrovských mas rolníků v Rusku je takové, že na nějaký kompromis s Puriškeviči (který je pro liberály docela možný, dosažitelný a *lákový*) nemohou vůbec pomyslet. Demokratismus maloburžoazie bude mít proto v Rusku ještě dost dlouho kořeny v masách, zatímco Stolypinova agrární reforma, tato buržoazní politika Puriškevičů proti mužikům, dosud nezajistila nic jiného kromě... hladovění 30 miliónů.

Milióny hladovějících drobných vlastníků musí nutně usilovat o *jinou*, demokratickou agrární reformu, která sice nemůže překročit kapitalismus a neodstraní námezdní otroctví, ale *středověk* z povrchu ruské země smést *může*.

Trudovici ve III. dumě jsou strašně slabí, ale zastupují *masy*. Kolísání trudoviků mezi kadety a dělnickou demokracií nutně vyplývá z jejich třídního postavení drobných vlastníků, a to, že se nesmírně těžko sdružují, organizují a těžko dosahují vzdělání, je příčinou krajní nevyhraněnosti a nedostatečně pevné organizace strany trudoviků. Proto také trudovici — podporovaní prostoduchým „otzovismem“ levicových narodníků — skýtají smutný obraz strany odsouzené k likvidaci.

Rozdíl mezi trudoviky a našimi téměř marxistickými

likvidátory spočívá v tom, že ti první jsou likvidátory ze slabosti, kdežto ti druhí ze zlomyslnosti. Pomoci slabým maloburžoazním demokratům, vymanit je z vlivu liberálů a stmelit demokratický tábor proti kontrarevolučním kadetům a nejen proti pravici — to je úkol dělnické demokracie.

O dělnické demokracii, která měla svou frakci ve III. dumě, můžeme zde říci jen málo.

Všude v Evropě se strany dělnické třídy při svém vzniku osvobozovaly z vlivu obecné demokratické ideologie tím, že se učily odlišovat boj námezdních dělníků proti kapitálu od boje proti feudalismu, mimo jiné právě proto, aby mohly zesílit boj proti feudalismu a zbavit se v něm jakékoli nerozhodnosti a bojácnosti. V Rusku se dělnická demokracie zcela distancovala jak od liberalismu, tak od buržoazní demokracie (trudovictví), což nesmírně prospělo demokracii vůbec.

Likvidátorský směr v dělnické demokracii (Naša zarja a Živoje dělo) je stejně slabý jako trudovictví, vyznačuje se nepevnou organizací, tíhne k postavení „trpěné“ opozice, zřiká se hegemonie dělníků, *slavy* se omezuje na „veřejnou“ organizaci (neveřejnou hanf) a hlásá liberální dělnickou politiku. Souvislost tohoto směru s rozkladem a úpadkem z dob kontrarevoluce je očividná a jeho rozchod s dělnickou demokracií se stává zjevným.

Uvědomělí dělníci nic nelikvidují, ale sjednocují se proti liberálním vlivům, organizují se jako třída, všemožně se sdružují v odborových a dalších organizacích, kde vystupují nejen jako představitelé *námezdní* práce proti kapitálu, ale i jako představitelé důsledné demokracie proti celému starému režimu v Rusku i proti jakýmkoli ústupkům tomuto režimu.

Pro ilustraci uveřejňujeme údaje o složení III. státní dumy z hlediska zastoupení stran, a to podle oficiální Ročenky^[265] dumy na rok 1912.

Zastoupení stran ve III. státní dumě

Statkáři

Pravice	46
Nacionalisté	74
Nezávislí nacionalisté	17
Pravicoví okťabristé	11
Okťabristé	120
<i>Vládní strany celkem</i>	<i>268</i>

Buržoazie

Progresisté	36
Kadeti	52
Polské kolo	11
Polsko-litevsko-běloruská skupina	7
Muslimská skupina	9
<i>Liberálové celkem</i>	<i>115</i>

Buržoazní demokracie

Trudovická skupina	14
--------------------	----

Dělnická demokracie

Sociální demokraté	13
<i>Demokraté celkem</i>	<i>27</i>
Stranicky neorganizovaní poslanci	27
<i>Celkový počet poslanců</i>	<i>437</i>

Ve III. státní dumě byly dvě většiny: 1. pravice a okťabristé = 268 ze 437; 2. okťabristé a liberálové = 120 + 115 = 235 ze 437. Obě většiny byly kontrarevoluční.

Něvskaja zvězda, č. 5
 10. května 1912
 Podepsán V. Iljin

Podle listu Něvskaja zvězda

ANKETA O ORGANIZACÍCH VELKOKAPITÁLU

Oddělení pro hospodářství a průmysl Imperátorské ruské technické společnosti uspořádalo anketu „o společenských organizacích obchodní a průmyslové třídy v Rusku“^[4], neboli přesněji — o organizacích velkokapitálu. O výsledcích této ankety teď pojednává kniha pana Gušky Zastupitelské organizace obchodní a průmyslové třídy v Rusku^[62] (Petrohrad 1912). Jak materiál v ní nashromážděný, tak i autorovy poměrně vyhraněné závěry si zaslouží, aby jim byla věnována maximální pozornost.

I

Anketa technické společnosti se vlastně týkala „zastupitelských“ organizací kapitalistů, které tvoří asi 80 % všech organizací. Z toho připadá kolem 15 % na kartely, trasty a syndikáty, kolem 5 % na svazy zaměstnavatelů a zbytek na burzovní výbory, rady sjezdů apod., jež se samy s oblibou označují jako „zastupitelské“. Jejich úkolem je ovlivňovat vládní orgány.

Svazy zaměstnavatelů vedou podle názoru pana Gušky „přímý“ třídní boj proti námezdním dělníkům, kdežto zastupitelské organizace vedou „nepřímý“ třídní boj, „bojují proti ostatním třídám pomocí nátlaku na státní moc a na veřejné mínění“.

Tato terminologie je ovšem nesprávná. Je z ní na první pohled patrný jeden z hlavních nedostatků pana Gušky, kterými stejně jako on trpí většina představitelů „katedro-

vé“ buržoazní politické ekonomie. Zdánlivě uznávají pojem třídního boje a zdánlivě z něho při studiu vycházejí. Ve skutečnosti však tento pojem zužují a překrucují. Podle pana Gušky to prakticky znamená, že boj kapitalistů proti námezdním dělníkům v rámci daného politického zřízení je „přímý“ třídní boj, kdežto boj *za samo politické zřízení* je „nepřímý“ třídní boj. A kam tedy potom patří boj za samu „státní moc“?

O tomto hlavním omylu ve „světovém názoru“ pana Gušky však budeme mluvit jinde. Význam jeho práce nespočívá v teorii, nýbrž ve shrnutí faktů. Jeho údaje o organizacích převládajícího typu mají nesporně velký význam.

„Zastupitelských“ organizací velkokapitálu v Rusku bylo v roce 1910 napočítáno celkem 143. Z toho je 71 burzovních společností a jejich výborů. Následuje 14 výborů pro obchod a manufaktury, 3 obchodní komory, 51 organizací „spojené“ skupiny (sjezdy, jejich rady, poradní kanceláře aj.) a 4 organizace blíže neurčené skupiny. Na anketu odpovědělo jen 62 organizací, tj. méně než polovina. Z 51 organizací nejzajímavější, „spojené“ skupiny odpovědělo na anketu 22.

Charakteristické jsou údaje o době vzniku organizací. Z 32 burzovních výborů, které na anketu odpověděly, vzniklo 9 během sta let, od roku 1800 do roku 1900; 5 jich vzniklo během 4 let, v letech 1901—1904, 9 *během dvou revolučních let* 1905—1906 a 9 v letech 1907—1910!

„Z toho je jasně vidět,“ píše pan Guška, „jak silný podnět dalo společenské hnutí bouřlivého roku 1905 vlastnímu organizování zástupců kapitálu.“

Z 22 organizací spojené skupiny jich vzniklo v letech 1870—1900 pouze 7, 2 vznikly v letech 1901—1904, 8 *během dvou revolučních let* 1905—1906 a 5 v letech 1907—1910. Všechny ty „rady sjezdů“, na nichž se scházeli zástupci veškerého průmyslu, majitelé dolů, ropných polí atd. atd., vznikly převážně jako produkt období revoluce a kontrarevoluce.

Podle průmyslových odvětví můžeme tyto organizace rozdělit takto; ve skupině burzovních výborů převládají smíšená odvětví: tyto výbory zpravidla sdružují všechna odvětví průmyslu a obchodu v daném kraji. Ve skupině výborů pro obchod a manufaktury jsou na předním místě textilní podniky. V nejdůležitější, spojené skupině připadá téměř polovina organizací nikoli na obchod, nýbrž na průmysl, zejména na doly a hutě.

„A právě skupina těchto odvětví (důlního a hutního průmyslu) tvoří ekonomickou základnu dnešní průmyslové ‚gardy‘ Ruska,“ píše pan Guška, který má tu slabůstku, že se o předmětu svého zkoumání rád vyjadřuje ve „vysokém stylu“.

Úhrn obrátu anebo výroby dané organizace v celém odvětví obchodu a průmyslu se podařilo zjistit jen u části organizací. Celkem bylo napočítáno 1570 miliónů rublů, z toho 1319 miliónů rublů připadá na členy organizací. Je tedy organizováno 84 %. Obrát 3134 členů organizací činil 1121 miliónů rublů, což je v průměru 358 000 rublů na jednoho člena. 685 členů organizací má asi 219 000 dělníků (autor na s. 111 chybně uvádí 319 000), tj. průměrně více než 300 dělníků na jednoho člena organizace.

Z toho je zřejmé, že jde především o organizace *velkého* či přesněji řečeno toho *největšího* kapitálu. Pan Guška si to velmi dobře uvědomuje, když například uvádí, že členy burzovních výborů a výborů pro obchod a manufaktury se stávají jenom velkoobchodníci a velkopřůmyslníci, zpravidla ti největší, a že sjezdy zástupců průmyslu a obchodu jsou organizovány „největšími“ kapitalistickými podniky.

Proto autor v názvu své knihy neprávem mluví o organizacích „obchodní a průmyslové třídy v Rusku“. Neodpovídá to pravdě. Pojem třída se tu opět zužuje. Ve skutečnosti pan Guška nepojednává o třídě, nýbrž o *vrstvě*. Je pravda, že vrstva velkokapitalistů hospodářsky dominuje nad všemi ostatními, protože je zatlačuje výší svých obrátů; to všechno je nesporné. Ale přesto je to pouze vrstva, nikoli

třída. Je například obrovský rozdíl mezi politickou úlohou zastupitelských organizací této vrstvy a její politickou mocí a mezi politickou mocí této vrstvy a politickou mocí obchodní a průmyslové třídy.

V této souvislosti je třeba si všimnout následující úvahy pana Gušky: „U nás v Rusku jsme si zvykli používat příliš velkého měřítko k určení toho, co je velký a co není velký podnik, protože u nás existuje, jak známo, neobyčejně vysoká koncentrace kapitálu, dokonce větší než v Německu...“

Srovnání s Německem je nesprávné. U nás na Urale například nemáme žádné malé doly a hutě, nebo jen velmi málo, a to ze zcela zvláštních důvodů: v našem průmyslu totiž neexistuje úplná svoboda podnikání vzhledem k tomu, že tu ještě všude přežívá středověk. A neznemožňuje snad naše oficiální (nebo — což je totéž — naše narodnické) rozlišování mezi průmyslem továrním a „domáckým“ srovnávat naši průmyslovou statistiku s německou? Vždyť toto rozlišování nadobro musí zmást každého, kdo se zabývá zkoumáním „neobyčejné koncentrace“ v Rusku, protože zastírá „neobyčejnou“ *roztržštěnost* celé spousty drobných rolnických podniků.

I I

Je zajímavé všimnout si některých údajů ankety o činnosti zastupitelských organizací velkokapitálu. Autor například shrnuje údaje o jejich rozpočtech. Rozpočet 22 organizací spojené skupiny uvádí 3 950 000 rublů příjmů, ale všechny organizace dohromady mají celkový příjem 7 250 000 rublů. „Tento sedm a čtvrtmilionový roční rozpočet našich 56 organizací by se nepochybně ještě jedenapůl až dvakrát zvýšil,“ píše pan Guška, „kdybychom zde uvedli také finanční výkazy ostatních organizací, které se naší ankety nezúčastnily.“

Více než polovina tohoto rozpočtu, totiž 4 500 000 rublů, se vydává na hospodářské a dobročinné účely. Na čistě reprezentační účely vydává 56 organizací 2 700 000 rublů. „Převážná většina odpovědí nebo finančních výkazů o těchto reprezentačních výdajích uvádí na prvním místě platy zaměstnanců, dále pak nájemné za byty. Přitom na platy zaměstnanců připadá největší část výdajů u 64,4 % organizací, na nájemné — u 26,7 % organizací.“

Při obratu 1319 miliónů rublů, jehož dosahují sledované svazy kapitalistů, svědčí tato čísla o velmi skrovných výdajích, takže nadnesený závěr pana Gušky, že výdajový rozpočet je „*ukazatelem finanční síly*“ (podtrženo autorem) „zastupitelských organizací obchodní a průmyslové buržoazie v Rusku“, jen znovu dokazuje, jak si tento autor potrpí na „velká slova“.

Devátou kapitolu své knihy věnuje autor „třetí složce“, tj. inteligenci zaměstnané v kapitalistických svazech. Vysvětluje z ní, že 29 burzovních výborů nahlásilo 77 zástupců třetí složky, tj. zaměstnanců těchto výborů; dalších 22 organizací spojené skupiny nahlásilo 180 těchto zaměstnanců. Většinou jsou však hlášeni 2—4 zástupci třetí složky na jednu organizaci. Protože svazy kapitalistů v těchto hlášeních většinou udávají nižší čísla, považuje autor za pravděpodobné, že „v zastupitelských organizacích kapitálu je na odpovědných místech zaměstnána celá armáda (!) inteligence v počtu *nejméně tisíce osob*“: tajemníků, účetních, statistiků, právních poradců apod.

Panu Guškovi opravdu stačí málo, aby hned začal mluvit o „armádě“.

Vydavatelskou činnost svazu kapitalistů charakterizují následující čísla: jako odezva na anketu vznikla kromě vyplněných dotazníků knihovnička o 288 svazcích, jež obsahují protokoly sjezdů, zprávy o činnosti, stanovy, úřední hlášení; tyto svazky se vůbec nedostaly do prodeje.

Devět organizací vydává periodické časopisy: Gornozavodskoje dělo, Něfťanoje dělo, Promyšlennost' i torgovlja,

Izvěstija rossijskogo občestva vinokurennych zavodčikov¹¹⁷ apod. Autor soudí, že tyto publikace vyšly celkem v nákladu 2624 „svazků“ a po připočtení 452 svazků „protokolů“, výročních zpráv a jiných a 333 svazků neperiodických publikací dospívá pak Guška k celkovému počtu 3409 „svazků“ a říká, že je to „solidní“ počet. Celkový počet publikací patrně dosahuje 4—5 tisíc svazků.

„V této knihovně se bez nadsázky skrývá celý poklad,“ píše pan Guška, „nesmírně bohatý materiál ke studiu, dá-li se tak říci, anatomie a fyziologie velkoburžoazie v Rusku... Bez prostudování tohoto cenného materiálu si nelze učinit správnou představu o konstelaci vládnoucích společenských sil v Rusku, zejména o sociálním charakteru a úloze ruské státní moci jak před rokem 1905, tak i po něm.“

Podobné exkurze do problematiky sociálního charakteru a úlohy státní moci v Rusku podniká pan Guška velmi často. A stojí opravdu za to se jimi zabývat, zvláště proto, že jde o závažnou otázku, kterou však sám autor překrucuje, protože má sklon zveličovat, a zřejmě se právě proto ustavičně dušuje, že „nic nezveličuje“.

I I I

„Těžiště činnosti těchto organizací,“ píše pan Guška, „jakožto organizací zastupitelských, tj. určených k tomu, aby zastupovaly zájmy průmyslové a obchodní třídy, spočívá přirozeně v tom, aby formulovaly stanoviska zástupců této třídy k různým otázkám týkajícím se jejich zájmů a aby tato stanoviska všemožně obhajovaly.“

Ano, „těžiště“ je nesporně právě v tomhle. V dotaznících bylo věnováno mnoho pozornosti tomu, jaké otázky organizace kapitalistů projednávaly a jaké požadavky z toho vzešly. Získané údaje autor shrnuje a pořizuje z nich dlouhý seznam „otázek“, jež jsou podle jeho názoru „obecné povahy“. Za nejdůležitější považuje tyto skupiny otázek: a) pojištění dělníků, pracovní volno ve svátek apod.; b) dů-

chodová daň, živnostenské daně atd.; c) celní politika; d) spoje; e) akciové společnosti, úvěr aj.; f) konzuláty, statistika, organizace důlních správ; g) účast obchodníků v zemstevních orgánech, ve Státní radě, při předběžném projednávání vládních návrhů zákonů apod.

Pan Guška z toho vyvozuje tento závěr: „Jak je zřejmé z uvedených skupin otázek a požadavků, sféra činnosti našich organizací je nesporně velmi široká...“ Po přečtení tohoto závěru se bezděky zarazíme a ptáme se, zda tam náhodou nemělo být slůvko *není*. Je totiž zřejmé, že sféra činnosti, o níž autor mluví, vůbec *není* široká. Ale zároveň je zřejmé, že nejde o žádné autorovo přeroknutí, nýbrž o jeho zásadní „stanovisko“. „Stěží bychom našli nějakou významnější oblast sociálně politického života země,“ soudí autor, „do níž by nezasahovala činnost zastupitelských organizací kapitálu.“

Je to neuvěřitelné, ale je to fakt: pan Guška nám takovou nehoráznou lež servíruje se vši vážností a ještě ji v nejrůznějších variantách ustavičně opakuje!

„Stěží bychom našli...“ A co volební zákon? A co agrární otázka? Cožpak tohle nejsou „významné oblasti sociálně politického života země“?

Pan Guška posuzuje „sociálně politický život“ z omezeného zorného úhlu *obchodníků*. Nijak nemůže pochopit, že jeho výklad nepřipouštějící námitek vůbec nesvědčí o šíři, nýbrž právě o omezenosti. Otázky obchodníků jsou omezené, protože se týkají *výhradně jenom* obchodníků. K *obecně politickým* otázkám kapitalisté *nedorostou*. „Zajistit zástupcům průmyslu a obchodu přístup“ do těch či oněch místních nebo ústředních institucí — to je krajní mez, po kterou „se odvažují“ ve svých požadavcích jít. Jak *vůbec* mají být tyto instituce organizovány, o tom *nejdou s to* přemýšlet. Spokojují se s institucemi zorganizovanými podle cizího návodu a žebroni o místečka v nich. Otrocky akceptují státní zřízení, které jejich třída nevybudovala, a z těchto pozic „orodují“ za zájmy *svého* stavu, *své* skupiny, *své*

vrstvy, přičemž se ani zde nedokážou vzepnout k širokému chápání zájmů celé *třídy*.

Ale pan Guška tohle všechno bezostyšně překrucuje a přímo se rozplývá samou chválou. „Energický a houževnatý nátlak na orgány moci,“ píše. „Naše organizace... si to samy velmi dobře (!) uvědomují...“ „Organizace velkokapitálu se vypracovaly v opravdový *předparlament*, který má ve skutečnosti možná větší vliv na zákonodárství než Státní дума, a to tím spíše,“ pokouší se autor vtípkovat, „že na kapitalistický parlament se nevztahuje článek 87 a že organizace kapitálu dosud nebyly ani jednou záměrně na 3 dny rozpuštěny...“

Tento vtíp jasně dokazuje, jak nesmírně samolibí jsou ve své omezenosti páni průmysloví magnáti a jejich velebitel pan Guška. Zapomnělo se na úplnou maličkost: že se дума jakožto jedna z celostátních institucí zabývá otázkami celé státní správy a všech tříd, kdežto organizace obchodních magnátů považují za hrdinství, když se zabývají otázkami, které se týkají *výhradně* obchodníků, *výhradně jenom* jejich práv.

Pan Guška jde tak daleko, že cituje slova ufského burzovního výboru ze zprávy z let 1905—1906: „Vláda si řadou zásadních reforem burzovních institucí sama vybírá... své *důvěryhodné pomocníky*.“ Podotýká přitom, že jsou to „správná“ slova, píše je kurzívou a mluví o „čilé a aktivní spolupráci s vládou“.

Při čtení takových výroků se nám bezděčně vybaví německý výraz *Lobhudelei* — patolízalské pochlebování nebo pochlebovačné patolízalství. Mluvit v letech 1905—1906 samolibě o „zásadních reformách“ „burzovních institucí“! Vždyť je to stanovisko lokaje, kterému pán dovolil „radit se“ s kuchařem, co má připravit k obědu apod., a oba pak označí za „své důvěryhodné pomocníky“!

Jak blízko má pan Guška k tomuto stanovisku, je zjevné z oné části XV. kapitoly o výsledcích intervencí zmíněných organizací, kterou označil názvem *Prohrané pozice*. „Nelze

popřít,“ čteme v ní, „že existuje *několik oblastí*, v nichž intervence a požadavky zástupců kapitálu skutečně narážejí na odpor vlády.“ A dále pak uvádí příklady v tomto pořadí: 1. oblast státních lesů: stát sám obchoduje s dřevem; 2. oblast železničních tarifů: stát je sám podnikatelem; 3. zastoupení v zemstvech a 4. zastoupení ve Státní dumě a Státní radě. „V obou případech,“ říká autor o dvou posledních institucích, „se samozřejmě projevuje, jak důvěrně blízko má byrokracie k druhé vládnoucí třídě, k třídě pozemkové šlechty.“

„Ponecháme-li však některé z uvedených otázek stranou,“ pokračuje spokojený pan Guška, „musíme říci, že ve všech ostatních oblastech... svědčí údaje naší ankety o tom, že pozice obchodní a průmyslové třídy je pozice vyhraná...“

To je panečku perla! Lesy, železnice, zemstva a parlament — to jsou prohrané pozice. „Ponecháme-li však některé z uvedených otázek stranou“, dá se mluvit o vyhrané pozici!

A v „závěru“ své knihy, v němž pan Guška horlí „proti tradičním předsudkům“ o podřízenosti a bezpráví obchodní a průmyslové třídy, povznáší se takřkajíc až k patetické Lobhudelei:

„Obchodní a průmyslová třída nesedí za stolem státnosti v Rusku jako bezprávná, podřízená třída, nýbrž jako vítaný host a spolupracovník, jako ‚důvěryhodný pomocník‘ státní moci, kteréžto přední místo zaujímá jak podle ustálených zvyklostí, tak i podle zákona, podle právní litery, a to nikoli od včerejška.“

Tohle by se výtečně hodilo do oficiálního projevu nějakého toho Krestovnikova, Avdakova, Tizengauzena a podobných výtečníků na nějakém ministerském banketu. Právě takovéhle projevy, přesně takovým jazykem psané, zná u nás každý Rus. A tak nás pouze napadá otázka, jak pojmenovat „vědce“, který si osobuje uznání, že „vědecky“ zpracoval důležitou anketu, když přitom namísto „závěru z ankety“ zatahuje do své publikace přípitkové projevy patolízalských obchodníků.

„Ze starých zlatých časů,“ pokračuje pan Guška, „jsme zdělili pevně zakořeněný názor či spíše předsudek, že v kapitalistickém Rusku existuje rozpor spočívající v tom, že velkoburžoazie sice dominuje *hospodářsky*, kdežto *politicky* zůstává nadále ujařmená. Veškerý materiál naší ankety učinil do této tradiční koncepce citelný průlom.“

K tomu, aby bylo možné pokládat anketu o organizacích kapitalistů za schopnou poskytnout „materiál“ o politické ujařmenosti buržoazie absolutismem a statkáři, je zapotřebí té nejnehoráznější vulgarizace marxismu, s jehož terminologií pan Guška koketuje. Materiálu, který na tuto otázku skutečně odpovídá, se autor téměř nedotkl a v rámci dané ankety se ho ani dotknout nemohl.

Tím, že se anketa dotýká jen jedné stránky života naší buržoazie, *potvrzuje* naopak její politickou ujařmenost. Anketa ukazuje, že hospodářsky jde buržoazie kupředu, že se její jednotlivá, dílčí práva rozšiřují, že se stále intenzivněji organizuje jako třída a že její význam v politickém životě roste. Jenže právě tyto změny způsobují, že se *ještě víc prohlubuje* rozpor mezi tím, že sice na jedné straně stále ještě zůstává 99 % politické moci v rukou absolutismu a statkářů, ale na druhé straně že se buržoazie ekonomicky vzmáhá.

Ačkoli pan Guška koketuje s marxistickou terminologií, stojí ve skutečnosti na stanovisku tuctového sociálliberalismu. Příkrašlování tohoto liberalismu marxistickou frazeologií patří ke specifickým zvláštnostem či — chcete-li — k chorobám Ruska. Pan Guška stojící na stanovisku liberalismu narazil na otázku sociálního charakteru státní moci v Rusku, ale přitom celou šíří a celý význam této otázky ani přibližně nepochopil.

Třídní charakter státní moci v Rusku prošel po roce 1905 závažnou změnou. Byla to změna v buržoazním směru. Třetí дума, „věchovský“ liberalismus a řada dalších příznaků svědčí o novém „kroku na cestě přeměny“ naší staré moci „v buržoazní monarchii“. Ale i kdyby na této cestě učinila ještě další krok, pořád *zůstane onou starou* mocí a po-

litických rozporů tím jen ještě přibude. Jakmile pan Guška narazil na závažnou otázku, ukázalo se, že mu na ni slý zřejmě nestačí.

I V

Při zpracovávání materiálu této dosti speciální ankety se pan Guška dotkl ještě jedné nanejvýš důležité a zásadní otázky, u níž se musíme zvlášť pozdržet. Jde o „význam roku 1905“, jak zní titulěk jedné části 18. kapitoly knihy pana Gušky.

V dotazníku ankety měla 41. otázka zjistit, kolikrát zasedal výkonný orgán organizace v každém z posledních pěti let, a podle toho se mělo posoudit, nakolik se zintenzívnila činnost organizací v roce 1905. Materiál získaný anketou prý však „nezjistil“ podle slov pana Gušky „v životě našich organizací takový jev“, tj. nějaké znatelnější zvýšení aktivity.

„A je to pochopitelné,“ poznamenává pan Guška.

Čím tento jev vysvětluje?

Jelikož v roce 1905 zesílil stávkový boj, měly svazy „zaměstnavatelů“ zvýšit svou aktivitu — tak uvažuje pan Guška.

„Avšak organizace ryze zastupitelského typu,“ praví pan Guška dále, „byly do určité míry v opačné situaci: jejich hlavní kontrahent — vládní moc — byl právě v roce 1905 v defenzívě, sám si příliš nevěřil a nezbuzoval důvěru ani u ostatních. V onom ‚potřeštěném‘ roce, ‚kdy lidé stojící v čele opustili své pozice‘, se všem — i průmyslníkům — zdálo (zejména ke konci roku), že staré firmy se už ‚do čela‘ nikdy nevrátí.

Proto také zastupitelské organizace kapitálu neměly v té době důvod zvyšovat aktivitu svých zastupitelských orgánů vůči orgánům vládní moci.“

To je však zcela nedostatečné vysvětlení. Kdyby byli „lidé stojící v čele“ opravdu „opustili své pozice“, byl by odchod staré politické garnitury nutně musel vést k zvýšení aktivity nového hospodářského vedení a udělat z něj nové

politické vedení. Jestliže se vládní moc převážně bránila, jak potom mohl její „spolupracovník a důvěryhodný pomocník“ (jak pan Guška uznale hodnotí obchodní a průmyslovou buržoazii) nezvýšit *svou vlastní* aktivitu, aby ubránil ji i sebe? Náš autor si vůbec nerozmyslel, co říká, a spokojil se prostě s několika nejběžnějšími a nejbanálnějšími frázemi. Vycítil možná, že jde o mimořádně důležitou otázku, na jejímž vyřešení závisí odpověď nebo s jejímž vyřešením je těsně spjata odpověď na obecnější otázku — na otázku politické úlohy buržoazie, ale zřejmě se polekal její závažnosti a raději od ní utekl.

Zamysleme se například nad následující autorovou úvahou o téže věci — o významu roku 1905:

„Organizace kapitálu také neměly přílišnou chuť často se scházet, aby formulovaly svůj vztah k společenským a politickým otázkám, jež tehdy tak znepokojovaly celou zemi; zatlačeny do pozadí mohutnou vlnou lidového hnutí, považovaly za moudřejší prozatím vyčkávat, jak boj, který kolem nich zuřil, dopadne. A když pak nakonec lidé, kteří stáli kdysi v čele, zcela jednoznačně projevíli touhu „vrátit se znovu na svá místa, začaly se rovněž organizace obchodní a průmyslové třídy postupně vracet k obvyklým formám a intenzitě své zastupitelské činnosti.“

„Organizace kapitálu byly zatlačeny do pozadí mohutnou vlnou lidového hnutí...“ Velmi správně! Jenže pan Guška se opět nezamyslel nad tím, co říká. Proti komu mířila mohutná vlna lidového hnutí? — Proti staré moci. Jak se tedy mohlo stát, že „spolupracovník a důvěryhodný pomocník“ této moci byl zatlačen *do pozadí*? Kdyby to byl skutečně její spolupracovník a důvěryhodný pomocník, byly by přece musely tyto organizace vystoupit *do popředí* tím energičtěji, čím byly hospodářsky silnější a nezávislejší na staré organizaci politické moci.

Jak se mohl „spolupracovník a důvěryhodný pomocník“ staré moci dostat do takové situace, že „považoval za moudřejší prozatím vyčkávat“?

Pan Guška vytáhl do boje proti teorii politické ujařmenosti hospodářsky dominující buržoazie, ale hned na za-

čátku se octl v slepé uličce. Události z roku 1905 totiž potvrdily právě onu „teorii“, kterou se pan Guška chystal potříť.

Obchodní a průmyslový velkokapitál i buržoazní liberalismus v Rusku totiž v roce 1905 nejen „vyčkávaly“, ale zaujímaly rovněž jednoznačně kontrarevoluční pozice. Fakty, které to dosvědčují, jsou všeobecně známé. Nelze však pochybovat o tom, že ve srovnání se silami absolutismu a statkářské třídy byl velkokapitál do jisté míry „zatláčen do pozadí“.

Jak se však mohlo stát, že nejvýše vzedmutá „vlna lidového hnutí“ v buržoazní revoluci zatlačila nejvíce do pozadí právě buržoazii?

Mohlo se to stát proto, že jen zcela nesprávný výklad pojmu „buržoazní revoluce“ vede k závěru, že tato revoluce ochabne, odvrátí-li se od ní buržoazie. Muselo se to stát proto, že hlavní hybnou silou buržoazní revoluce v Rusku je proletariát a rolnictvo, kdežto buržoazie kolísá. Buržoazie je sice politicky ujařmována velkostatkáři a absolutismem, avšak jakmile začne sflit dělnické hnutí, zaujímá kontrarevoluční pozice. To je pravý důvod jejího kolísání a ustupování do „pozadí“. Je proti starému řádu, ale i pro něj. Je ochotna pomáhat mu proti dělníkům, ale zároveň se umí „o sebe postarat“, dokonce upevnit a rozšířit své vedoucí postavení bez nejrůznějších statkářů a jakýchkoli pozůstatků starého politického zřízení, jak o tom názorně svědčí zkušenosti takových zemí, jako je Amerika aj.

Je tedy pochopitelné, proč nejvýše vzedmutá „mohutná vlna lidového hnutí“ a největší oslabení staré moci dokáže přimět obchodní a průmyslovou buržoazii k výraznému ústupu „do pozadí“. Právě ona je tou třídou, která v boji nového proti starému, demokracie proti středověku může být neutrální, protože v podmínkách starého mnohem víc táhne ke zvyku, má větší klid a pohodlí, ale zároveň se nemusí obávat o své vedoucí postavení ani při úplném vítězství nového.

Mluvíme-li o anketě Imperátorské ruské technické společnosti, nemůžeme přejít mlčením článku pana A. Jermanského^{61, 62} v dvojčísle 1/2 a ve 3. čísle likvidátorského časopisu Naša zarja. Pan Jermanskij v nich neobyčejně podrobně reprodukuje práci pana Gušky, ani jednou s ním však nevyslovuje nesouhlas*. Jako kdyby se člověk, který se pokládá za marxistu, mohl ztotožňovat s nedokrevným liberalismem velebitele obchodních a průmyslových magnátů!

Pan Jermanskij dokonce ještě překonává pana Gušku v jeho lehce marxisticky přibarveném sociálliberalismu à la Brentano a Sombart.

„Organizace zastupitelského typu,“ píše pan Jermanskij, „jsou v celonárodním (a částečně i v mezinárodním) měřítku organizacemi třídního boje v celém jeho rozsahu. Údaje ankety nám poskytují přehled o takřka neomezené sféře otázek, jimiž se tyto organizace zabývají. Činnost našich organizací se vztahuje téměř na všechny úkoly celostátního významu, jak správně konstatuje jekatěrinoslavský burzovní výbor.“ Tak uvažuje pan Jermanskij v časopise, který se pokládá za marxistický. Tyto úvahy jsou zcela a nehorázně falešné. Pojetí třídního boje v Marxově duchu je tu zaměněno *liberálním* pojetím třídního boje. Za celonárodní a celostátní se tu vydává právě to, čemu chybí základní znak platný pro *celý* národ a *celý* stát: organizace státní moci a celá sféra „celostátní“ správy, celostátní politiky atd.

Podívejme se, až k jakým nehoráznostem pan Jermanskij ve své nerozumné horlivosti dospívá. Vyvrací názor, že „kapitalistická buržoazie v Rusku“ (chce říci obchodní a průmyslová velkoburžoazie) je slabá, nedostatečně vy-

* Guška je pseudonym A. Jermanského. Viz jmenný rejstřík. Čes. red.

vinutá atd. a hledá „soudobou formuli“, kterou by se dalo vyjádřit „skutečné postavení velkoburžoazie v Rusku“.

A co se ukázalo? Že takovou formuli pan Jermanskij našel v Avdakovově výroku proneseném v radě pro důlní záležitosti při debatě (slyšte!) o přechodu *k nové organizaci sjezdů důlních podnikatelů s voleným předsedou*. Jak pravil Avdakov, je praxe (v Rusku) taková, že „doposud nás nikdo v ničem neomezoval“.

„Toto je formule, která je pro dnešek přímo jako stvořená,“ píše pan Jermanskij.

Aby ne! Vždyť kupeckým omezencům, kteří bez reptání snášeli jeho státních statkářských výsad, vskutku nikdo nebránil, aby pořádali sjezdy důlních podnikatelů! A pan Jermanskij, místo aby se chvástavému Kitovi Kityči¹¹⁸ Avdakovovi vysmál, nás s přemrštěnou horlivostí ujišťuje, že Avdakov nemá s Kitem Kityčem nic společného, že právě on vymyslel skvělou „formuli pro dnešek“, která vyjadřuje „skutečné postavení velkoburžoazie v Rusku“. A Kit Kityč Avdakov se přitom nesmírně podobá vypasenému komorníkovi, který se nikdy neopovází pomyslet na to, že on sám by se mohl stát pánem *místo* svého milostpána, a je náramně dojat, když mu jeho milostpán dovolí radit se v pokoji pro služebnictvo s panskou, s kuchařem atd.

Následující tiráda z článku pana Jermanského dokazuje, že autor nechce pochopit právě tento rozdíl mezi postavením komorníka a milostpána:

„Nebude rovněž na škodu, když si tu učiníme jedno srovnání,“ píše. „Všichni se pamatujeme, jak rezolutně a takříkajíc před zraky všeho lidu byla označena za ‚nesmyslné blouznění‘ snaha zemstevních činitelů ‚podílet se na vnitřní správě‘; na druhé straně petrohradský burzovní výbor ještě před vyhlášením ústavy prohlásil, že je nutné ‚co nejvíce rozšířit právo burzovních společností‘ (povšimněte si toho!) ‚podílet se na vnitřní správě‘, a plným právem k tomu dodal: ‚Toto právo nebude pro burzovní společnosti ničím novým, protože burzovní společnosti ho už částečně využívají‘. Co bylo pro jiné ‚nesmyslným blouzněním‘, pro představitele velkokapitálu nebylo blouzněním, nýbrž skutečností, součástí reálné ústavy.“

Jenže to není tak docela „to“, pane Jermanskij! Vaše „srovnání“ prozrazuje, že nejste schopni anebo nechcete rozlišit snahu (statkářské třídy) stát se *úplným* pánem od snahy (zbohatlého šafáře, Fedky nebo Vaňky) radit se s *jinými* pánovými *sluhy*. To jsou „dva velké rozdíly“.

Je zcela přirozené, že pan Jermanskij dospívá k závěrům, které jsou zcela v duchu Larinově. A tak pan Jermanskij píše, že zástupci velkokapitálu „už dávno zaujali v Rusku postavení vládnoucí třídy v plném smyslu toho slova“.

To je vyložená lež. Opomíjí se tu *jak* existence samoděržaví, *tak* skutečnost, že moc a příjmy zůstávají i nadále v rukou feudálních statkářů. Pan Jermanskij se domnívá, že „*teprve* koncem 19. a počátkem 20. století“ naše samoděržaví „přestalo být *vylučně* feudální“. Tato „výlučnost“ už neexistovala ani za Alexandra II., porovnáme-li jeho éru s dobou panování Mikuláše I. Avšak směšovat feudální režim — který už přestává být *vylučně* feudální a spěje k buržoazní monarchii — „s úplnou nadvládou zástupců velkokapitálu“ je naprosto nepřipustné.

V I

Jak bývá zvykem, připojila redakce časopisu Naša zarja k článku pana Jermanského „opatrnou výhradu“: autor prý „podceňuje význam přímé účasti (velkoburžoazie) na politické moci“.

U likvidátorů už systém takových opatrných výhrad zdomácněl. Jermanskij velmi podrobně rozvíjí názory na třídní boj v liberálním duchu v řadě článků. To, co časopis hlásá, je liberalismus... a „vzpomínka na blažené dny“ marxismu se krčí v dvouřádkové poznámce! Naša zarja vychovává své čtenáře v duchu liberalismu, který jim podstrkuje místo marxismu, a redakce z toho „vyklouzává“ opatrnou výhradou zcela po způsobu kadetské Reči.

Nejde však jen o to, že pan Jermanskij „podceňuje“ určitou stránku otázky. Jde o to, že má veskrze nesprávný názor na třídní boj. Jde o to, že zásadně nesprávně hodnotí sociální strukturu samoděržaví. Už dávno jsme poukazovali a nepřestaneme poukazovat na to, že se *této* otázce *nelze vyhnout* žádnými pošklebky nad „odpovědmi z roku 1908“ (nebo z roku 1912) atd. Žádná serióznější publicistika *nemůže* tuto otázku obejít.

Názorový rozdíl mezi Jermanským a Larinem^[98] na jedné straně a mezi Jermanským a redakcí časopisu Naša zarja na straně druhé je rozdíl mezi upřímnými a svým způsobem čestnými likvidátory a mezi likvidátorskými diplomaty. O tom ať si nikdo nedělá iluze.

Larin napsal: Moc u nás už je buržoazní. Proto se prý dělníci mají organizovat nikoli v očekávání revoluce (nikoli „pro revoluci“, dodal), nýbrž proto, aby se mohli podílet na obrodě státu ústavní cestou. Jermanskij, který k této otázce přistupuje z *druhé* strany, opakuje v podstatě *první* Larinovo tvrzení, přičemž závěry pouze naznačuje, nevyšlovuje je přímo.

Martov „opravil“ Larina stejně, jako redakce časopisu Naša zarja opravuje Jermanského: moc ještě není buržoazní, ale dělníkům „stačí“, když budou využívat rozporů mezi konstitucionalismem a absolutismem.

A tak Martov (s redakcí časopisu Naša zarja) a Larin — Jermanskij dospívají ve svých závěrech ke shodě, která je při jejich shodě v základních tvrzeních liberálního názoru na dělnickou politiku zcela přirozená.

My se však i nadále domníváme, že tento názor je hluboce nesprávný. Nejde o to, zda Jermanskij „podceňuje“ nebo Martov „přeceňuje“ přechod Gučkovů, Rjabušinských a spol. na „levicovější“ pozice. Nejde o to, zda Jermanskij „podceňuje“ nebo Martov „přeceňuje“ „význam přímé účasti *buržoazie* na politické moci“. Jde o to, že *oba* nejen „podceňují“, ale vůbec *nechápu*, jaký význam má „přímá účast na politické moci“ pro *dělnickou třídu* a pro

buržoazní demokracii, která jde za dělnickou třídou a vymanila se z dnešní kolísavosti liberalismu. Oba myslí pouze na *jednu* „politickou moc“, přičemž na *druhou* zapomínají.

Oba vzhlížejí k horním vrstvám, ale přehlízejí masy. Jenže když už reptá a liberálně se rozhořčuje deset Rjabušinských a sto Miljukovů, pak to *znamená*, že desítky miliónů představitelů maloburžoazie a nejrůznějších „malých lidí“ pociťují nesnesitelnost své životní situace. A tyto milióny jsou rovněž možným zdrojem „politické moci“. Jedině tehdy, když se tyto demokratické síly sjednotí jak proti pravici, tak proti kolísavosti liberálů, může se jim podařit „vyřešit“ otázky, které dějiny před Rusko postavily na počátku 20. století.

Prosvěščenije, č. 5/7
duben—červen 1912
Podepsán V. Iljin

Podle časopisu Prosvěščenije

P O D S T A T A
„A G R Á R N Í O T Á Z K Y
V R U S K U“

„Agrární otázka“ — máme-li použít tohoto zavedeného, běžného termínu — existuje ve všech kapitalistických zemích. V Rusku však *kromě* agrární otázky všeobecně kapitalistického rázu máme co činit ještě s *jinou*, „ryze ruskou“ agrární otázkou. Chceme-li stručně vysvětlit rozdíl mezi oběma agrárními otázkami, musíme upozornit na to, že ani v jedné civilizované kapitalistické zemi neexistuje žádné rozsáhlejší demokratické hnutí drobných pozemkových vlastníků, kteří by se dožadovali převedení velkostatkářské půdy do svých rukou.

V Rusku takové hnutí existuje. Proto taky marxisté v žádné jiné evropské zemi kromě Ruska nevytyčují a nepodporují požadavky týkající se převedení půdy do rukou drobných pozemkových vlastníků. Ruská agrární otázka nutně přivedla *všechny* marxisty k uznání tohoto požadavku, i když se neshodují v tom, *jak* držbu půdy uspořádat a jak převáděnou půdou disponovat (rozdělení, municipalizace, nacionalizace).

Ale jak vůbec vznikl rozdíl mezi „Evropou“ a Ruskem? Nebyl snad způsoben specifickým vývojem Ruska, tím, že v Rusku neexistuje kapitalismus, nebo tím, že kapitalismus u nás má mimořádně špatné, ba beznadějně vyhlídky do budoucnosti? To si myslí narodníci všech odstínů. Avšak tento názor je hluboce nesprávný a život jej už dávno vyvrátil.

Rozdíl mezi „Evropou“ a Ruskem vyplývá z mimořádné zaostalosti Ruska. Na Západě už buržoazní agrární zřízení plně vykrytalizovalo, feudalismus byl dávno smeten a jeho pozůstatky jsou tak nepatrné, že už nemají žádný velký význam. Na Západě je hlavním společenským vztahem v zemědělství vztah *námezdního dělníka* k podnikateli, farmáři nebo k vlastníkovi půdy. Drobní zemědělci tam tvoří určitý mezistupeň: jedna část přechází do třídy námezdních dělníků, kteří prodávají svou pracovní sílu (četné formy takzvaných výpomocných prací nebo vedlejších výdělků rolníků), kdežto druhá část přechází do třídy najímatelů (počet námezdních dělníků u drobných zemědělců je mnohem větší, než se obvykle soudí).

V Rusku už také tento kapitalistický systém v zemědělství nesporně zapustil kořeny a stále víc se rozvíjí. Jak statkářské, tak i rolnické hospodářství se vyvíjí právě tímto směrem. Nicméně *obrovskou* převahu nad těmito ryze kapitalistickými vztahy mají u nás ještě vztahy *feudální*. A tak specifická ruská agrární otázka tkví v tom, že masu obyvatelstva, především rolnické masy, bojují právě proti těmto vztahům. Všude na Západě měla kdysi „otázka“ *tohoto druhu* rovněž prvořadý význam, jenže tam už byla dávno vyřešena.

Rusko se s jejím řešením opozdilo, agrární „reforma“ z roku 1861 ji nevyřešila a za daných podmínek ji *nemůže* vyřešit ani Stolypinova agrární politika.

Nejdůležitější údaje objasňující podstatu soudobé agrární otázky v Rusku jsme uvedli v článku Pozemkové vlastnictví v evropském Rusku (Něvskaja zvezda¹¹⁹, č. 3).*

Zhruba 70 miliónů dešjatin půdy je v rukou 30 000 velkostatkářů a přibližně stejné množství půdy připadá na 10 miliónů rolnických hospodářství — to je základní tón daného obrazu. O jakých hospodářských vztazích tento obraz svědčí?

* Viz tento svazek, s. 294—297. *Red.*

Třicet tisíc velkostatkářů — to jsou hlavně představitelé starého panstva a starého feudálního hospodářství. Z 27 833 majitelů statků s výměrou nad 500 děsjatin je 18 102 šlechticů, tj. *téměř dvě třetiny*. Obrovské latifundie, které mají v rukou — na každého z těchto velkostatkářů připadá průměrně více než 2000 děsjatin půdy! — není možné obdělávat pouze vlastníkovým hospodářským inventářem a s námezdními dělníky. Za takové situace je do značné míry nutná stará robotní soustava, tj. na rozsáhlých latifundiích přetrvává drobné pěstitelství, hospodaření v malém, obdělávání statkářské půdy inventářem drobného rolníka.

Jak známo, je právě tato robotní soustava obzvlášť rozšířena ve starých ruských guberniích střední části evropského Ruska, *v srdci* našeho zemědělství. Takzvané odpracovávání není nic jiného než přímé pokračování a pozůstatek někdejšího robotního hospodářství. Neslýchaně zotročující způsoby hospodaření, jako je najímání v zimě na letní práce, práce za odřezanou půdu, „obdělávání kruhů“¹²⁰ atd. atd. — to je také robotování. Rolníkům „příděl“ v takové soustavě hospodaření zajišťuje *statkáři* pracovní sílu, ba nejen pracovní sílu, ale i inventář, který — ať je sebevíc ubohý — slouží k obdělávání statkářské půdy.

Výsledkem takové situace je nesmírná bída masy rolníků, kteří jsou připoutáni k své přídělové půdě, avšak nemohou se z ní uživit, nesmírně primitivní zemědělská technika a nesmírně zaostalý vnitřní trh pro průmysl. A nejvýmluvnějším důkazem toho, že v základě, ve své podstatě se v tomto směru dodnes nic nezměnilo, je nynější hladovění 30 miliónů rolníků. Jen nevolnický útlak, naprostá bezprávnost a bezmocnost masy zotročených drobných rolníků *může* vést k tak strašnému hromadnému hladovění v době, kdy se zemědělská technika velmi rychle rozvíjí a kdy už dosáhla (v nejlepších kapitalistických hospodářstvích) poměrně vysoké úrovně.

Hlavní rozpor, který vede k tak strašným pohromám, jaké západoevropští rolníci už od středověku neznají, je rozpor mezi kapitalismem — vysoce vyvinutým v našem průmyslu a značně vyvinutým i v našem zemědělství — a *pozemkovým vlastnictvím*, které stále ještě zůstává na středověké, feudální úrovni. Z této situace se nelze dostat jinak než radikálním zbořením starého pozemkového vlastnictví.

Feudální charakter má nejen statkářské, ale i rolnické pozemkové vlastnictví. Pokud jde o statkářské vlastnictví půdy, je všechno natolik jasné, že tu nemohou vzniknout žádné pochybnosti. Jen bychom rádi podotkli, že odstranění feudálních latifundií — řekněme hospodářství nad 500 děsjatin — nejen neochromí, ale naopak posílí a rozšíří zemědělskou *velkovýrobu*. Neboť feudální latifundie podporují vztahy otrocké závislosti v zemědělské *malovýrobě*, ale nejsou oporou zemědělské velkovýroby. Na obrovských pozemcích s výměrou nad 500 děsjatin je totiž na většině ruského území téměř nemožné nebo alespoň krajně obtížné *hospodařit ve velkém*, obdělávat veškerou půdu vlastníkovým inventářem a svobodnou námezdní prací. Jednou z podmínek, jak odstranit v zemědělství vztahy otrocké závislosti na malovýrobě a přejít v zemědělství ke kapitalistické velkovýrobě, je tedy *snížení* výměry takových pozemků.

Na druhé straně zůstává v Rusku rovněž středověká, feudální přidělová rolnická držba půdy. Přitom nejde jen o její právní formu, která se dnes feldvėblovským rozbitím občiny a zaváděním soukromého pozemkového vlastnictví mění, ale jde také o *faktickou* podobu této držby, které se nijak podstatně nedotýká ani žádné rozbití občiny.

Skutečný stav ohromného množství malých a nejmenších, většinou roztrřštěných rolnických „parcel“ (= drobných dílců půdy) s nejnižší kvalitou (vytyčování rolnických pozemků totiž v roce 1861 řídili feudální

statkáři a tato půda byla už vyčerpaná) nutně činí jejich vlastníky otrocky závislími na dědičném majiteli latifundia, na někdejším „bárinovi“.

Představte si to ještě názorněji: na 30 000 majitelů latifundií s výměrou 2000 děsjatin půdy připadá 10 000 000 rolnických usedlostí s „průměrnou“ rozlohou 7 děsjatin. Z toho je jasné, že žádné rozbití obcí ani vytvoření soukromého pozemkového vlastnictví *ještě není s to* samo o sobě změnit vztahy otrocké závislosti, odpracovávání, robotu, nevolnickou bídu a nevolnické formy závislosti, které z toho vyplývají.

Za této situace je třeba rozumět „agrární otázkou“ u nás odstranění pozůstatků feudalismu, které se staly největší brzdou kapitalistického vývoje Ruska. Agrární otázka v Rusku je tedy otázkou radikálního odstranění staré, středověké držby půdy, jak statkářské, tak i přidělové rolnické; vzhledem ke krajní zaostalosti tohoto pozemkového vlastnictví a vzhledem ke krajnímu nesouladu mezi tímto druhem vlastnictví a celou soustavou národního hospodářství, jež se přeměnilo v hospodářství kapitalistické, je odstranění tohoto vlastnictví absolutně nevyhnutelné.

Toto odstranění musí být radikální, protože nesoulad je příliš veliký, protože staré je příliš staré, „choroba je přespříliš zanedbaná“. Svým obsahem musí být toto odstranění v každém případě a ve všech svých formách buržoazní, protože dnes již je buržoazní celý hospodářský život v Rusku a pozemkové vlastnictví se mu nezbytně bude muset podřídit, bude se muset nevyhnutelně přizpůsobit zákonu trhu a tlaku kapitálu, který je v naší dnešní společnosti všemocný.

Jestliže však musí být toto odstranění radikální, musí být buržoazní, pak je ještě zapotřebí vyřešit, *kteřá* ze dvou tříd, jež jsou na této přeměně přímo zainteresovány, zda statkářská nebo rolnická, tuto přeměnu provede nebo stanoví její směr a formy. Touto „nevyřešenou otázkou“

se budeme zabývat v dalším článku — Srovnání Stoly-
pinova a narodnického agrárního programu*^[126].

Něvskaja zvezda, č. 6
22. května 1912
Podepsán R. S.

Podle listu Něvskaja zvezda

* Viz tento svazek, s. 412—418. *Red.*

N Ě K T E R Ě Z Á V Ě R Y Z P Ř E D V O L E B N Í M O B I L I Z A C E

Téměř všechny politické síly, které se účastní voleb do Státní dumy, se už definitivně zorganizovaly. Je jisté, že základní rozeskupení jednotlivých stran se vyhranila natolik jednoznačně, že o nějakých závažných a podstatných změnách se nedá vůbec mluvit.

Vláda zahájila volební kampaň už dávno. Pravice, zástupci národních stran a okťabristé „pracují“ za zjevné podpory úřadů. Oběžník^[294] gubernátorů, uveřejněný nedávno v Reči a přetištěný v mnoha dalších listech, jenž ukládá policejním náčelníkům podniknout „opatření“, aby kandidáti „levice“ nebyli připuštěni jako zmocněnci (hlavně za rolníky) ani jako volitelé, nadzvedává tak trochu oponu nad „volební“ mašinérií ministerstva vnitra. Z této strany bude proti opozici podniknuto nepochybně všechno možné — i nemožné. Předseda vlády Kokovcov ve svém projevu^[295] k moskevským obchodníkům nepoukazoval nadarmo na škodlivost „opozice pro opozici“ s takovým důrazem.

Ale právě tak, jako se nedá pochybovat o horlivosti policie a vlády ve volbách, nedá se pochybovat ani o tom, že v náladě voličů v širokém měřítku došlo a dochází k posunu „doleva“. Na této skutečnosti nemůže vláda žádnými machinacemi nic změnit. Naopak, její machinace a „opatření“ mohou nespokojenost jenom vystupňovat. A projevuje-li se tato nespokojenost u velkoburžoazie „opozičním“ projevem Šubinského nebo „opatrnou“ narážkou Rjabušinského na žádoucnost „kulturnějších metod státní správy“, anebo jízlivým popichováním

vlády kadetskou Rečí, pak snadno pochopíme, že u širokého okruhu „malých lidí“, závislých na Rjabušinských, Golovinech a jiných, je tato nespokojenost zajisté nesrovnatelně větší a závažnější.

Jaká politická seskupení se tedy vyhranila v táboře opozice, která tuto nespokojenost vyjadřuje politicky? Vyhranila se „odpovědná“, liberálně monarchistická opozice kadetů a progresistů. Blok, který spolu uzavřeli, jasně svědčí o tom, že kadeti jsou mnohem „pravicovější“, než se zdají.

Vyhranila se dělnická demokracie, která si vytkla za úkol nikoli „podporovat“ opozici kadetů a progresistů, nýbrž *využívat* její konflikty s pravicí (i se zástupci národních stran a okťabristy) k uvědomování a organizování demokracie. A konečně se vyhranila také buržoazní demokracie: na konferenci trudoviků se vyslovila pro dohody „především se sociální demokracií“, přitom však nevydala žádné určité heslo k boji proti kontrarevolučnímu liberalismu kadetů, tj. v praxi kolísá jako dříve mezi sociálními demokraty a kadety.

Jaké závěry tedy vyplývají z této předvolební „politické mobilizace“ stran? K prvnímu a hlavnímu závěru dospěla dělnická demokracie už dávno: boje se neúčastní dva, nýbrž *tři* tábory. Liberálové se mermomocí snaží vylíčit věc tak, že v podstatě proti sobě bojují dva tábory, a také likvidátoři, jak jsme na to už nejednou poukázali, se znovu a znovu přiklánějí k témuž názoru. Jste pro ústavu, nebo proti ústavě? Tak formulují rozdílné názory obou táborů kadeti. Ve skutečnosti však tato formulace vůbec nic nevyjasňuje, protože i okťabristé ujišťují, že jsou pro ústavu, a vlastně by se vůbec nemělo mluvit o tom, co se má či nemá rozumět ústavou, nýbrž by se mělo mluvit o přesném obsahu známých liberálních nebo demokratických požadavků.

Právě obsah těchto požadavků, reálný rozdíl v třídních tendencích, vyhraňuje tři tábory: tábor pravcový

neboli vládní; tábor liberální neboli tábor liberálně monarchistické buržoazie, která stojí na kontrarevolučních pozicích; tábor demokratický. Přitom tu nejde ani tak o „vyhlídky“, jaké má za daného volebního systému ten či onen tábor, ale o věc daleko závažnější — jde o celý charakter politického agitování během voleb, o celou ideově politickou náplň volební kampaně.

Za takové situace se „strategie“ liberálů orientuje den co den na získání vedoucího postavení v „celém“ opozičním hnutí. „Tajemství“ této strategie, které Reč pečlivě střežila, vybreptal liberální časopis Zaprosy žizni. Pan R. B. ve 13. čísle^[11] tohoto týdeníku píše: „Progresisté zahájili svou kampaň mnohoslibným tahem (!), když vytvořili takzvaný ‚blok nestranických progresistů‘, od samého začátku velmi přitažlivý pro ty opoziční politické kruhy, které jsou pravicejší než kadeti.“ Naproti tomu „volební platforma Trudovické skupiny přes všechnu svou rozplizlost — ale možná právě díky jí — odpovídá požadavkům širokých kruhů demokratické inteligence“. „Za určitých podmínek by mohla Trudovická skupina sehrát nalevo od kadetů stejnou roli, jakou na sebe vzala napravo od kadetů skupina progresistů. Opoziční fronta by se potom skládala sice z proměnlivých a kolísavých, ale zato pružných krajních křídel a z neměnného, ale zato houževnatého středu, což má své strategické výhody i v politickém boji.“

Co mají páni Miljukovové a Šingarjovové na srdci, to má R. B. na jazyku! Kadeti vskutku potřebují tato dvě „pružná“ křídla: progresisty, aby si naklonili buržoazní voliče mezi stoupenci režimu z 3. června, a „nevyhraněné“ demokraty, aby získali demokraticky smýšlející veřejnost. Tato „strategie“ skutečně přímo vyplývá z charakteru kadetské strany. Je to strana kontrarevolučních liberálů, která podvodně získala některé demokratické vrstvy, například část obchodních příručích, nižších úředníků apod. A taková strana právě potřebuje jako skuteč-

nou třídní oporu „nestranického progresistu“ a jako lákavou firmu nevyhraněného demokrata.

Za takového typického progresistu můžeme považovat statkáře Jefremova a milionáře Rjabušinského. Typem nevyhraněného demokrata je trudovik z narodnického tábora a likvidátor z tábora marxistického. Podívejte se na celé dějiny kadetské strany a uvidíte, že si *vždy* počínala právě tak, aby slovy vyznávala demokratismus, ale skutky prosazovala liberalismus „à la Jefremov a Rjabušinskij“. Ať už začneme krachem plánu^[173] místních pozemkových výborů v roce 1906 a skončíme hlasováním pro rozpočet ve III. dumě nebo Miljukovovými „londýnskými“^[241] hesly apod., pokaždé si ozřejmíme právě tento *charakter* kadetské strany a její předstíraně demokratický šat.

Pan R. B. z časopisu Zaprosty žizni byl tak neobratný, že bezděčně vyslovil pravdu, kterou demokraté usilovně tajili a liberálové ji zamlžovali. Přiznává, že progresisté programově „kladou otázku na pevný, reálný základ“, a přitom v jejich programu kromě všeobecných frází ryze oktábristického ražení (např. „úplné uskutečnění Manifestu ze 17. října“) nic není. Pevným a reálným základem se tu míní tak umírněný, pasívní a nemohoucí buržoazní liberalismus, že by bylo přímo k smíchu od něho něco očekávat. Pevný a reálný základ mají tvořit ti, kdo byli v roce 1907 pro „pokojnou obnovu“, ti, kdo ve III. dumě stáli uprostřed mezi kadety a oktábristy.

Milionář Rjabušinskij je progresista. Orgánem těchto a jim podobných progresistů je Utro Rossii¹²¹. A není tudíž divu, že *Reč*, orgán kadetů, kteří s progresisty uzavřeli blok, napsala: „Nejspokojenější (s Kokovcovovým projevem) je orgán moskevských průmyslníků Utro Rossii... ‚Obchodní a průmyslová Moskva může být právem spokojena,‘ přitakává Krestovnikovovi.“ A *Reč* k tomu za sebe dodává: „Pokud to bude záviset na listech Golos Moskvy a Utro Rossii, pak tyto listy nemají v úmyslu prosazovat žádnou linii a cítí se být uspokojeny.“

Ptáme se, odkud jsou údaje, že Jefremov nebo jiní progresisté *mají* nějakou „linii“? Takové údaje neexistují. Podpora takového progresismu, ať už si říká progresismus anebo kadetismus, neznamená nic jiného, než že se demokracie vzdává svých pozicí. Něco jiného však je využívat konflikty mezi buržoazií a statkáři, mezi liberály a pravici. Demokrat může své úkoly chápat jediné takto.

Mají-li se tyto úkoly splnit, mají-li se neobyčejně široké masy, hospodářsky závislé na Jefremovech a Rjabušinských, politicky vzdělávat a organizovat, je nezbytné jasně si uvědomit kontrarevoluční charakter liberalismu kadetů a progresistů. To, že si jej trudovici a likvidátoři neuvědomují, je právě jejich hlavním a společným nedostatkem. Trudovikům třídní charakteristika liberalismu vůbec chybí a likvidátoři se jen ohánějí frázemi o „vyrvání *dumy* z rukou reakce“, o tom, že se kadeti a progresisté přiblíží k moci, o historicky pokrokové činnosti, kterou konají (viz Martov^[141] a Dan^[55]); to vše dohromady určuje právě onu úlohu kadetského „křídla“, se kterou je tak spokojen i R. B.

Subjektivní přání trudoviků a likvidátorů sice taková nejsou, ovšem ono nejde o jejich subjektivní plány, ale o objektivní rozeskupení společenských sil. A toto rozeskupení navzdory všem stoupencům myšlenky dvou táborů, navzdory škodolibému pokřiku, jak dezorganizovaná je dělnická demokracie (viz tentýž článek pana R. B.), nám jasně ukazuje, že třetí tábor se už vytvořil. Jeho linie je jasně vytyčená a je všeobecně známá. Je to linie prosazovaná protilikvidátorskými dělníky, kteří sjednocují všechny demokraty v boji proti pravici i proti liberalismu. Dělníci si nedělají žádné iluze o bezmocném liberalismu kadetů, podrobujícím se ve všech základních otázkách reakci, ale využívají jeho konflikty s reakcí pro sebe, pro svou třídní organizaci, pro svou demokracii, která nyní potichu dozrává v nejširších masách lidu zotročeného Jefremovy a Rjabušinskými.

Boj pravice proti „odpovědné opozici“ musí přispět — a díky protilikvidátorské taktice dělníků také přispěje — k zvýšení uvědomělosti a k samostatné organizaci takové „opozice“, jež si nečiní nárok na nepřilíš čestný titul opozice „odpovědné“.

Něvskaja zvězda, č. 6

22. května 1912

Podepsán B. G.

Podle listu Něvskaja zvězda

HOSPODÁŘSKÁ A POLITICKÁ STÁVKA

Od roku 1905 bylo v oficiální statistice stávek^[14-16], kterou sestavuje ministerstvo obchodu a průmyslu, navrženo zavedeno dělení stávek na hospodářské a politické. Toto dělení si vynutil sám život, který dal vzniknout *specifickým* formám stávkového hnutí. Jedním z hlavních rysů této specifčnosti je spojování hospodářské a politické stávky. Dnes, kdy stávkové hnutí znovu ožívá, je v zájmu vědy i v zájmu uvědomělého postoje k událostem zapotřebí, aby se dělníci s tímto specifickým rysem stávkového hnutí v Rusku dobře obeznámili.

Nejprve uvedeme několik základních čísel vybraných z vládní statistiky stávek. Během tří let, od roku 1905 do roku 1907, dosáhlo stávkové hnutí v Rusku takového rozmachu, jaký dosud *svět nepoznal*. Vládní statistika zaznamenává pouze továrny a závody, takže doly, železnice, stavebnictví a mnoho dalších odvětví námezdní práce nejsou podchyceny. Avšak jen v továrnách a závodech stávkovalo v roce 1905 2 863 000 osob, tj. skoro 3 milióny; 1 108 000 v roce 1906, 740 000 v roce 1907. Za celých patnáct let, od roku 1894 do roku 1908, kdy se v Evropě začaly soustavně zpracovávat statistiky stávek, bylo zaznamenáno nejvíce stávkujících v Americe, a to 660 000 během jednoho roku.

Byli to tedy dělníci v Rusku, kteří jako *první na světě* rozvinuli stávkový boj v tak obrovském měřítku, jakého jsme byli svědky v letech 1905—1907. V současné době dali nový mocný impuls stávkovému hnutí hospodářského rázu angličtí dělníci. Vedoucí úlohu dělníků v Rusku

si nelze vysvětlovat tím, že by byli silnější, organizovanější a vyspělejší než dělníci západoevropští, ale tím, že v Evropě dosud nedošlo k velkým národním krizím se samostatnou účastí proletářských mas. Až tyto krize propuknou, budou masové stávky v Evropě ještě silnější, než byly v Rusku v roce 1905.

Jaký byl vzájemný poměr mezi hospodářskými a politickými stávkami v tomto období? Vládní statistika na tuto otázku odpovídá takto:

	<i>Počet stávkujících v tisících:</i>		
	1905	1906	1907
v hospodářských stávkách	1 439	458	200
v politických stávkách	1 424	650	540
<i>Celkem</i>	2 863	1 108	740

Z toho je vidět, jak těsně a neoddělitelně spolu oba druhy těchto stávek souvisí. Největší rozmach hnutí (rok 1905) se vyznačuje nejširší *hospodářskou* základnou boje: politická stávka v tomto roce má pevnou a spolehlivou oporu ve stávkách hospodářských. Hospodářských stávek se zúčastnilo *více* stávkujících než stávek politických.

S postupným ochabováním hnutí v letech 1906 a 1907 zřetelně *slábla* i jeho hospodářská základna: počet účastníků hospodářských stávek klesá v roce 1906 na $\frac{4}{10}$ celkového počtu stávkujících a v roce 1907 na $\frac{3}{10}$. Politické a hospodářské stávky se tedy navzájem podporují, jedna druhé slouží jako zdroj síly. Bez těsného spojení obou druhů stávek není možné skutečně široké, masové hnutí, takové hnutí, které zároveň nabývá *celospolečenského* významu. V počátcích hnutí hospodářská stávka mnohdy burcuje a rozhybává zaostalé jedince, dává hnutí širší základnu a pozvedá je na vyšší stupeň.

Tak například v prvním čtvrtletí roku 1905 hospodářské stávky viditelně převažovaly nad politickými: hospodářských stávek se zúčastnilo 604 000 stávkujících, kdežto politických pouze 206 000. V posledním čtvrtletí téhož

roku se však tento poměr obrátil: hospodářských stávek se zúčastnilo 430 000 stávkujících, kdežto politických 847 000. To znamená, že na počátku hnutí stavěli mnozí dělníci do popředí hospodářský boj, kdežto v době největšího rozmachu hnutí tomu bylo naopak. Avšak vzájemná *souvislost* hospodářských stávek s politickými platila *po celou dobu*. Znovu opakujeme, že bez této souvislosti není skutečně velké hnutí směřující k velkým cílům myslitelné.

Dělnická třída jedná v politické stávce jako vedoucí třída všeho lidu. Proletariát v takových případech nehraje pouze úlohu jedné ze tříd buržoazní společnosti, nýbrž úlohu hegemonu, tj. vedoucí, nejaktivnější síly, vůdce. Politické názory, které se v hnutí prosazují, mají celospolečenský charakter, tj. týkají se základních, nejelementárnějších podmínek politického života celého státu. Jak konstatují všichni, kdo se vědecky zabývali obdobím let 1905—1907, politické stávky tohoto charakteru vzbuzovaly zájem o hnutí ve všech třídách, a zvláště ovšem v nejširších, nejpočetnějších a nejdemokratičtějších vrstvách obyvatelstva, mezi rolníky a tak dále.

Na druhé straně masy pracujících nikdy nebudou ochotny usilovat o všeobecný „pokrok“ země, nebudou-li plněny jejich hospodářské požadavky, nezlepší-li se okamžitě a bezprostředně jejich vlastní postavení. Masy se zapojují do hnutí, energicky se ho účastní, vysoce je oceňují a osvědčují hrdinství, obětavost, vytrvalost a oddanost velkému dílu jen za předpokladu, že selepší hospodářské postavení pracujících. Jinak to ani nemůže být, protože životní podmínky dělníků jsou v „normálních“ dobách neuvěřitelně těžké. V boji za zlepšení životních podmínek dělnická třída roste zároveň i morálně, duchovně a politicky, vzrůstá její schopnost uskutečňovat své velké osvobozené cíle.

Statistika stávek vydaná ministerstvem obchodu a průmyslu dostatečně potvrzuje obrovský význam hospodářského boje dělníků v období všeobecného oživení. Čím

silnější tlak dělníci vyvinou, tím lepších životních podmínek dosáhnou. „Sympatie společnosti“ i zlepšení životních podmínek jsou výsledkem velkého rozmachu boje. Jestliže liberálové (a likvidátoři) dělníkům říkají: Jste silní, máte-li na své straně sympatie „společnosti“ — pak jim marxista naopak říká: Sympatie „společnosti“ získáte tehdy, budete-li silní. Slovem společnost je v tomto případě třeba rozumět všechny demokratické vrstvy obyvatelstva, drobnou buržoazii, rolnictvo a inteligenci, která přichází do těsného styku se životem dělníků, různých zaměstnanců atd.

Stávkové hnutí bylo nejsilnější v roce 1905. A co se ukázalo? Ukázalo se, že právě v tom roce se dělníci domohli nejvíce zlepšení životních podmínek. Vládní statistika uvádí, že v roce 1905 ze 100 stávkujících *pouze* 29 vzdalo boj *bez* jakéhokoli uspokojení svých požadavků, tj. utrpělo naprostou porážku. Předtím však během 10 let (1895 až 1904) vzdalo boj zcela bezvýsledně 52 ze 100 stávkujících! To znamená, že masovost hnutí způsobila, že bylo v boji dosaženo nebývalých, téměř dvojnásobných *úspěchů*.

Když hnutí začalo ochabovat, začalo ubývat i úspěchů v boji: v roce 1906 se bez uspokojení svých požadavků ze 100 stávkujících vzdalo boje či přesněji řečeno utrpělo porážku 33, ale v roce 1907 už 58 a v roce 1908 dokonce 69 ze 100!!

Vědecké údaje statistiky za celou řadu let tedy plně potvrzují zkušenosti a poznatky, k nimž dospěl každý uvědomělý dělník, že je totiž nutné spojovat hospodářskou a politickou stávku a že je to nutné v opravdu širokém a celospolečenském hnutí.

Také nynější vlna stávkového hnutí plně potvrzuje tento závěr. V roce 1911 se počet stávkujících ve srovnání s rokem 1910 sice zdvojnásobil (z 50 000 na 100 000), ale přesto to byl vcelku počet velmi nízký. Ryze hospodářské stávky zůstávaly poměrně „úzkou“ záležitostí a žádná z nich nenabyla celospolečenského významu. Zato však

nyní jsme všichni svědky toho, že *právě takového* významu nabylo stávkové hnutí v letošním roce po známých dubnových událostech.

Proto je nanejvýš důležité, abychom od samého začátku čelili snahám *překrucovat* charakter hnutí, jak o to usilují liberálové a liberální dělničtí politikové (likvidátoři). Liberál pan Severjanin uveřejnil v listu *Russkije vědomosti* článek^[255] *proti* tomu, aby se do stávky k Prvnímu máji „přimíchávaly“ hospodářské či vůbec „jakékoli“ (dokonce takhle!) požadavky, a kadetská *Reč* ze sympatií přetiskla hlavní pasáže tohoto článku.

„Spojovat stávky tohoto druhu právě s 1. májem,“ píše pan liberál, „je většinou bezdůvodné... A je taky dosti podivné oslavovat celosvětový dělnický svátek a domáhat se při té příležitosti desetiprocentního příplatku na ten či onen druh kalika“ (*Reč*, č. 132).

Co se liberálovi zdá „podivné“, je dělníkovi zcela pochopitelné. Jen obhájcům buržoazie a jejich neúměrných zisků může být k smíchu, dožadují-li se dělníci „příplatků“. Dělníci však vědí, že právě *ště* takových požadavků, právě *všestranný* charakter stávek nejvíce přitahuje masy nových účastníků, nejlépe garantuje mohutnost tlaku a sympatie společnosti a tím také úspěch dělníků samých a celospolečenský význam jejich hnutí. Proto je třeba proti liberálnímu překrucování, jež šíří pan Severjanin, *Russkije vědomosti* a *Reč*, rozhodně bojovat a všemožně varovat dělníky před podobnými falešnými rádci.

Takové čistě liberální překrucování najdeme rovněž v článku likvidátora pana V. Ježova^[293], otištěném v prvním čísle likvidátorského listu Něvskij golos¹²², třebaže autor přistupuje k této otázce poněkud z jiné strany. Pan Ježov se zabývá zvláště stávkami na protest proti pokutování za účast na Prvním máji. Autor sice právem poukazuje na nedostatečnou organizovanost dělníků, ale z tohoto správného postřehu vyvozuje naprosto mylné a pro dělníky nesmírně škodlivé závěry. Neorganizovanost vidí pan Ježov v tom, že v jedné továrně stávkovali jenom

na protest, kdežto v jiné k němu připojili ještě hospodářské požadavky atd. Ve skutečnosti tato *různorodost* stávkových forem ještě nesvědčí o neorganizovanosti: je totiž hloupé představovat si organizovanost jako jednotvárnost. Neorganizovanost vůbec není tam, kde ji hledá pan Ježov.

Ale ještě mnohem horší je jeho *závěr*:

„Vinou toho“ (tj. vinou rozmanitosti stávek a různých forem spojování ekonomiky s politikou) „byl v mnoha případech zásadní charakter protestu (vždyť se nestávkovalo kvůli několika kopějkám navíc) přehlušen a zkomplikován hospodářskými požadavky...“

To už je opravdu pobuřující, veskrze falešná a veskrze liberální úvaha! Domnívat se, že vymáhání „několika kopějek navíc“ *může* „přehlušit“ zásadní charakter protestu, znamená klesnout na úroveň kadetů. Právě naopak, pane Ježove, vymáhat „několik kopějek navíc“ si nezasluhuje posměch, ale plné uznání! Naopak, pane Ježove, vymáhat něco takového *nepřehlušuje*, ale *zdůrazňuje* „zásadní charakter protestu“! Otázka zlepšení životních podmínek je za prvé *rovněž* zásadní, dokonce velmi závažná zásadní otázka, a za druhé tím se můj protest nestává slabším, ale naopak silnějším, jestliže neprotestuji jen proti jednomu, ale proti dvěma, třem a dalším projevům útlaku.

Každý dělník proto s nevolí odmítne pobuřující liberální překrucování pana Ježova.

A nemyslete si, že se snad pan Ježov jen tak hloupě přeřekl. Dále píše tak, že to vzbudí ještě větší pobouření:

„Vlastní zkušenosti měly dělníkům napovědět, že není účelné komplikovat svůj protest hospodářskými požadavky, tak jako není účelné komplikovat obyčejnou stávku zásadními požadavky.“

To je lež jako věž! A Něvskij golos by se měl stydět, že uveřejňuje takové výplody. Co se panu Ježovovi zdá neúčelné, je naopak zcela účelné. *Vlastní zkušenosti* každého dělníka i vysokého počtu dělníků v Rusku v nedávné minulosti svědčí o pravém *opaku toho*, čemu učí pan Ježov.

Jen liberálové mohou protestovat proti „komplikování“ třeba i té „nejobyčejnější“ stávky „zásadními požadavky“

— to za první. A za druhé — náš likvidátor se hluboce mylí, když poměřuje dnešní hnutí mírou „obyčejných“ stávek.

Pan Ježov se marně pokouší propašovat svůj liberální kontraband pod cizí vlajkou, marně směšuje otázku *spojování* hospodářské a politické stávky s otázkou *příprav* obou těchto druhů stávek! Je samozřejmě žádoucí připravovat je i sebe, a to co nejdůkladněji, nejsvorněji, nejsemknutěji, nejpromyšleněji a nejrozhodněji. O tom nemůže být sporu. Avšak navzdory přesvědčení pana Ježova je třeba připravovat právě *spojování* obou druhů stávek.

„Čeká nás období hospodářských stávek,“ píše pan Ježov. „Bylo by však nenapravitelnou chybou, kdyby se proplétaly s politickými akcemi dělníků. Takové směšování by se škodlivě odrazilo jak na hospodářském, tak na politickém boji dělníků.“

To už je věru vrchol všeho! Z těchto slov nad slunce jasněji vysvítá, že náš likvidátor klesl až na úroveň tuctového liberála. Co věta, to nepravda! A chceme-li se dobrat pravdy, musíme každou větu obrátit *úplně* naruby.

Není pravda, že nás čeká období hospodářských stávek. Právě naopak. Čeká nás období stávek nejen hospodářských. Čeká nás také období stávek politických. Fakty jsou silnější, pane Ježove, než vaše liberální překrucování, a kdybyste se podíval do statistických údajů o stávkách, které shromažďuje ministerstvo obchodu a průmyslu, pak by *dokonce* i tato vládní statistika zcela vyvrátila vaše tvrzení.

Není pravda, že by „proplétání“ bylo chybou. Právě naopak. Nenapravitelnou chybou by bylo, kdyby dělníci nepochopili, že právě takovéto „proplétání“ je nanejvýš specifické, významné, nezbytné a zásadně důležité. Dělníci to však naštěstí výborně chápou a s pohrdáním odmítají propagandu liberálních dělnických politiků.

A konečně není pravda ani to, že by se takové směšování „škodlivě odrazilo“ na obou formách stávek. Právě na-

opak. Oběma formám *prosptívá*. Zvyšuje jejich účinnost.

Pan Ježov kdesi objevil jakési „horké hlavy“ a poučuje je. Poslechněte si ho:

„Je třeba organizačně podchycovat smýšlení dělnických mas...“ To je svatá pravda! „Je třeba zintenzívnit agitaci za odborové svazy, získávat do nich nové členy...“

Zcela správně, *jenže*... jenže je nepřijatelné, pane Ježove, *omezovat* „organizační podchycování“ jen na odborové svazy! Zapomávejte si to, pane likvidátore!

„Je to nezbytné o to víc, že je dnes mezi dělníky dosti horkých hlav, které se nechaly strhnout masovým hnutím natolik, že na schůzích mluví *proti odborům* jakožto organizacím údajně nepotřebným a zbytečným.“

To je liberální pomlouvání dělníků. Dělníci, kteří liberálům nikdy nebyli a nikdy nebudou po chuti, se nestavěli „proti odborům“. To ne. Dělníci se stavěli jen proti tomu, aby se organizační podchycování *omezovalo* jen na „odborové svazy“, jak to jasně vyplývalo ze shora uvedené formulace pana Ježova.

Dělníci se nestavěli „proti odborům“, ale proti liberálnímu překrucování charakteru jejich boje, kterým je prosáklý celý článek pana Ježova.

Dělníci v Rusku jsou dost politicky vyspělí, aby chápali, jak velký celospolečenský význam má dělnické hnutí. Jsou dost vyspělí, aby pochopili, jak falešná a ubohá je liberální dělnická politika, a budou ji vždy s pohrdáním odmítat.

Něuskaja zvězda, č. 10

31. května 1912

Podepsán Iv. Petrov

Podle textu listu

poroučeného s textem sborníku

Marksizm i

likvidatorstvo, část II

Petrohrad 1914

PŘESÍDLENECKÁ OTÁZKA

Vláda a kontrarevoluční strany vkládaly, jak známo, mimořádně velké naděje do přesídlování rolníků. Podle představ všech kontrarevolucionářů mělo tedy přesídlování — když už ne radikálně vyřešit — alespoň značně otupit agrární otázku a učinit ji zcela neškodnou. Proto se začalo přesídlování hodně propagovat a nejrůznějším způsobem podporovat právě v době, kdy se v evropském Rusku začínalo probouzet a posléze šířit rolnické hnutí.

Co měli představitelé vlády a prozíravější politikové — například z řad okťabristů — na srdci, to měli zjevně reakcionáři jako zarytý kurský zpátečník Markov II. na jazyku. A tento poslanec otevřeně, s chvályhodnou upřímností při projednávání přesídlenecké otázky v dumě prohlásil: „Ano, vláda musí agrární otázku vyřešit právě přesídlováním“ (1. zasedání)^[271].

Při správné organizaci by přesídlování bezpochyby mohlo sehrát určitou úlohu v hospodářském vývoji Ruska. Tuto úlohu nelze samozřejmě přeceňovat ani dnes, kdy je situace rolníků natolik nesnesitelná, že ruský mužik je ochoten utéct nejen na Sibiř, ale třeba i na kraj světa; ani dnes, kdy jsou drobní rolníci a bezzemci nejrůznějším způsobem vybízeni k přesídlení a vystěhování, jen aby při pohledu na statkářské latifundie neupadli v pokušení zůstat; ani dnes, kdy výnos z 9. listopadu^[288] přesídlencům mimořádně usnadnil likvidaci zbytků jejich hospodářství doma; ani dnes, kdy — jak musí uznat dokonce sami apologeti přirozeného přírůstku obyvatelstva — pouze v guberniích s nejvyšším procentem vystěhovalců (jižní, západní a

středoruské černozemní oblasti) dosahuje vysídlení přirozeného přírůstku nebo ho jen nepatrně převyšuje.

Přesto existuje na Sibiři stále ještě značná rezerva půdy vhodné k osídlení. Pro to, aby se aspoň přibližně zjistilo, kolik této půdy je, se dosud udělalo samozřejmě jen velmi málo. Kulomzin^[97] odhadl už v roce 1896 rezervu půdy vhodné ke kolonizaci na 130 000 přídělů. Od té doby se už rozdělilo přídělů desetkrát víc, ale rezerva stále ještě není vyčerpána. Naopak, podle výpočtů přesídlovací správy se k roku 1900 rezerva půdy vhodné k osídlení odhaduje na 3 milióny přídělů pro 6 miliónů přesídlenců. Jak vidíme, čísla se nápadně liší, jejich rozmezí je značně pohyblivé.

Ať tak či onak, i kdybychom z posledních čísel odečetli jisté procento na účet obvyklé byrokratické samolibosti, přesto je nepochybné, že Sibiř půdní rezervu ještě má a že by tudíž mohlo mít přesídlování určitý význam jak pro Sibiř, tak pro Rusko, pokud by ovšem bylo účelně organizováno.

A právě tuto *conditio sine qua non** nynější vláda neplní. Dnešní organizace přesídlování jen znovu ukazuje a dokazuje, že naše „staré poměry“ nejsou absolutně schopny uspokojit ani ty nejelementárnější hospodářské potřeby obyvatelstva; nevhodná organizace přesídlování jen znovu dosvědčuje, že nynější páni situace nejsou s to udělat pro hospodářský pokrok země ani to nejmenší.

A tak projevy sociálně demokratických poslanců byly každý rok při projednávání rozpočtu přesídlovací správy věnovány objasnění orientace, charakteru a realizace přesídlovací politiky.

Jaký cíl sleduje vláda při přesídlování rolníků? To je základní otázka, která určuje všechny ostatní, neboť cíl přesídlovací politiky vlády určuje celý charakter této politiky.

* — nezbytnou podmínku. *Red.*

Poslanec Vojlošnikov, který promluvil za sociálně demokratickou frakci na 2. zasedání dumy^[272], charakterizoval úkoly, které si vláda klade při přesídlování rolníků, takto: „Přesídlovací politika je jedním z článků celé agrární politiky vlády. Statkáři potřebovali hospodářsky slabé a nemajetné rolníky jako levnou pracovní sílu a vláda se všemožně snažila zabrzdit přesídlování a ponechat přebytečné obyvatelstvo na původním místě. Ale nejen to, vláda se horlivě snažila zabránit spontánnímu přesídlování, aby tak uzavřela tento pojistný ventil; jenže přirozený přírůstek obyvatelstva v té době stále stoupal, časy se měnily — na obzoru se jako hrozivé mračno objevil se všemi důsledky proletariát a hladovějící rolnictvo. Vláda a statkáři urychleně sáhli k přesídlování a udělali z něho spolu s výnosem z 9. listopadu základ své agrární politiky. Pozornost při provádění tohoto výnosu z 9. listopadu se však soustředila na hospodářsky silné a majetné, na to, aby se půda vzala hospodářsky slabým a dala hospodářsky silným rolníkům, kdežto tady jde o to, aby se co nejvíce hospodářsky slabých rolníků odsunulo na Sibiř, a i když v poslední době lze pozorovat tendenci ke zvyšování průměrné úrovně zámožného přesídlence, přece jen hlavní masu — podle Stolypinovy terminologie — tvoří i nadále slabí. Tohoto zvýšeného odsunu se účastní nebo, lépe řečeno, byly do něj zapojeny rovněž pozemkové komise.

Pozemkovým komisím bylo uloženo přidělovat přesídlencům pozemky a evidovat je, a tak se vypořádat s někdejšími zlořády v agrární politice. Takže, pánové, výnos z 9. listopadu, zvýšená propagace přesídlování, zvýšený odsun hospodářsky slabých rolníků na Sibiř na jedné straně a pozemkové komise na straně druhé — to jsou dvě stránky téže otázky a téže politiky, které spolu úzce souvisejí. Snadno postřehneme, že provádění výnosu z 9. listopadu napomáhá hospodářsky silným a majetným rolníkům usadit se na přidělené půdě na úkor hospodářsky slabých, a bude proto pomáhat vytlačovat tyto slabé a pro kolo-

nizaci nepřiliš způsobilé rolníky do odlehlých, pro ně zcela neznámých končin. Stejně jako v případě občiny, tak i v případě přesídlování se přesídlovací politika vlády řídila jen a jen zájmy hrstky feudálních statkářů a vůbec vládnoucích tříd, utlačujících dělnictvo a pracující rolnictvo. Vládě jsou naprosto cizí elementární požadavky země a potřeby národního hospodářství“ (77. schůze, 2. zasedání).

Nejúplněji tuto stránku věci osvětlil poslanec Čcheidze (ve svém projevu na 2. zasedání Státní dumy), když podal detailní obraz přesídlovací politiky na Kavkaze.

Tento sociálně demokratický řečník dokázal především na faktech a číslech, že všechny oficiální zprávy o volné půdě na Kavkaze jsou v křiklavém rozporu se skutečností. Zdůrazňujeme zejména, že poslanec Čcheidze neustále vycházel z oficiálních údajů a zpráv vládních úředníků, aby mu nebyla vytýkána zaujatost a zkreslování. Podle údajů, které shromáždil už v 80. letech bývalý ministr státního majetku, „bylo jen mezi státními rolníky, usazenými na státní půdě na Kavkaze, napočítáno ve čtyřech zakavkazských guberniích 22 000 úplných bezzemků, 66 000 rolníků s přidělem půdy do jedné děšjatiny na osobu, 254 000 s přidělem od jedné do dvou děšjatin a 5013 osob s přidělem od dvou do čtyř děšjatin — tedy dohromady asi milión osob s přidělem menším, než je minimální přidělová norma přesídlenců, kteří se usadili na Kavkaze. V Kutaiské gubernii bylo z 29 977 rolnických usedlostí napočítáno 2541 rodin bez půdy nebo s přidělem do jedné děšjatiny na usedlost, 4227 usedlostí s přidělem od jedné do dvou děšjatin, 4016 usedlostí s přidělem od dvou do tří děšjatin, 5321 usedlostí s přidělem od tří do pěti děšjatin. Podle posledních informací je ve čtyřech zakavkazských guberniích asi 46 % obcí, které nemají žádnou státní půdu nebo jí mají málo, a v Kutaiské gubernii bylo napočítáno asi 33 % usedlostí s nedostatečným množstvím půdy. Ze zprávy bakuského výboru o potřebách zemědě-

ské výroby víme, že tyto obce s nedostatkem půdy vytlačují ze svého středu bezzemky, kteří jsou nuceni uchytit se u těch obcí, které mají půdy hodně, a v tomto závislém postavení pak žijí celá léta. A senátor Kuzminskij ve své nejpokornější zprávě^[96] říká: „Zjistilo se, že mezi přesídlenci bývají mnohdy lidé, kteří se už zemědělstvím nezabývají a půdu přidělenou jim ke kolonizaci pronajímají rolníkům ze své vesnice nebo místním rolníkům z vesnice sousední.“ Takže už před 25 lety byly v Zakavkazsku statisíce státních rolníků, kteří by vlastně měli mít víc půdy než jiné kategorie rolníků, a přitom se bez nadsázky dají označit za zemědělské dělníky. Už před 25 lety si místní rolníci museli brát do pachtu půdu, která se přidělovala přesídlencům“.

Tak vypadají údaje, z nichž lze usuzovat, kolik půdy mají na Kavkaze státní rolníci.

„Pokud jde o takzvané dočasně zavázané rolníky,“ pokračoval řečník, „je z úředních spisů patrné, že v Tifliské gubernii zůstalo 1444 rodin bezzemků a 386 usedlostí nedostalo ani náležitý pozemek. To se týká 13 % z celkového počtu statkářských rolníků v Tifliské gubernii. V Kutaiské gubernii byl počet bezzemků za reformy ještě vyšší. I kdybychom vycházeli z poměru k celkovému počtu nevolníků v Tifliské gubernii, zůstane nám i tak v Kutaiské gubernii 5590 usedlostí čili 25 000 osob, které nedostaly při osvobození rolníků na Kavkaze ani kousek půdy. Dvacet let po reformě, v roce 1895,“ pokračuje autor zprávy o zrušení roboty, „bylo v Jelizavetpolské gubernii napočítáno 5308 rolnických usedlostí čili 25 000 osob obojího pohlaví, které neměly žádnou půdu. V Bakuské gubernii zůstalo bez půdy 3906 rodin čili 11 709 osob obojího pohlaví. A nyní tedy uvedme údaje o tom, kolik půdy měli dočasně zavázaní rolníci, kteří své příděly nevykoupili, ale přece jen drží jakési hospodářství. V Tifliské gubernii připadá na osobu 0,9 děsjatiny půdy a v Kutaiské gubernii 0,6 děsjatiny. Z těch, kteří své příděly vykoupili, připadá v Tifliské gubernii na osobu 1,7 děsjatiny a v Kutaiské 0,7 děsjatiny. Tolik půdy tedy mají rolníci vlastníci nějaké hospodářství. Celkovou charakteristiku hospodářského postavení rolníků na Kavkaze podává zpráva kutaiského guberniálního výboru o potřebách zemědělské výroby. Podle údajů převzatých z různých oficiálních průzkumů dosahuje počet rolníků žijících ve velké bídě v Kutaiské gubernii až 70 %.

Kromě toho se zde uvádí, že v Kutaiské gubernii žije ve velké bídě i 25 % šlechticů.

Tito pozemkoví vlastníci, "pokračuje zpráva, „si mohou svou hospodářskou nezávislost udržet jedině tehdy, mají-li vedlejší výdělky, ale absolutně si nemohou dovolit vydávat peníze na zvelebení hospodářství, na inventář a na hnojivo. Velká poptávka nutně musela ovlivnit výši pachtovného, které dosahuje až 60 % celkového důchodu při pachtu za polovinu sklizně a někdy při placení určitým množstvím zemědělských plodin v neúrodných letech převyšuje celkový důchod. Peněžní pacht se vyskytuje zřídka a pachtovné dosahuje až 30 rublů za děšjatinu ročně. Tak je tomu v Kutaiské gubernii. A nyní několik údajů o tom, kolik půdy mají rolníci ve čtyřech újezdech Jelizavetpolské gubernie. Tady, na základě informací o všech rolnících žijících na vlastní půdě, zjišťujeme, že ve 4 újezdech Jelizavetpolské gubernie, a to v džibrailském, zangezurském, šušinském a dževanširském připadá na osobu 0,6 děšjatiny půdy. Podle výpočtu senátora Kuzminského dosahuje v lenkoranském újezdu Bakuské gubernie průměrný příděl na osobu mužského pohlaví u osídlenců usazených na vlastní půdě 0,5 děšjatiny. V kubáňském újezdu to je 0,9 děšjatiny. Tak to, pánové, vypadá s přídělem půdy rolníků v Zakavkazsku," zakončil řečník.

Jestliže se postavení kavkazských rolníků, pokud jde o nedostatek půdy, tak málo liší od postavení rolníků v Rusku, pak vyvstává otázka: Z čeho vzniká kolonizační půdní fond na Kavkaze a proč jsou rolníci přesídlováni tam, namísto toho, aby tam byli rozsídleni místní rolníci?

Přesídlovací fond vzniká na základě neslýchaného porušování práv místních rolníků na půdu a přesídlování z Ruska se provádí ve jménu stále stejného nacionalistického principu „rusifikace okrajových území“.

Řadu údajů převzatých rovněž z oficiálních pramenů uvedl poslanec Čcheidze o tom, jak byli místní obyvatelé celých obcí vyháněni ze svých dávných obydlí jen proto, aby se mohl vytvořit kolonizační půdní fond, jak se inscenovaly celé soudní procesy, aby se právně zdůvodnilo násilné vyvlastnění půdy horalů (zpráva maršálka šlechty knížete Cereteliho ministru vnitra o horalské vesnici Kiknaveleti v kutaiském újezdu) atd. A to nejsou jen ojedinělé a výjimečné fakty, ale „typické případy“, jak rovněž konstatuje senátor Kuzminskij.

Proto se mezi přesídlenci a místními obyvateli vytvářejí doslova nepřátelské vztahy. Například když byla ze své půdy vyhnána alarská obec, když byla „vysídlena“ a vydána — jak se vyjadřuje senátor Kuzminskij — „napospas osudu, aniž dostala přidělenou půdu“, byli přesídlenci, kteří obsadili její půdu, ozbrojeni na státní útraty: místním újezdním náčelníkům bylo nařízeno, aby „rolníkům nově založených osad na Mugani, včetně pokrovských, opatřili pušky berdanovky*, po deseti kusech na sto usedlostí“. To je vskutku zajímavá ilustrace k charakteristice „nacionalistického kursu“ dnešní politiky!

A pravicoví poslanci ve Státní dumě přesto vítězoslavně oznamovali, že existuje přesídlenecký půdní fond o velikosti 700 000 děsjatin, jak sděluje kavkazský místodržitel. Jenže téměř polovinu tohoto fondu, jak dosvědčuje i místodržitel, už obsadili přesídlenci a značná část půdy je na takových místech, kde — jak opět potvrzuje místodržitel — rolník nezvyklý na tamní podmínky není fyzicky schopen hospodařit.

Poslanec Čcheidze mluvil i o tom, jak se vláda stará o nové osídlece. „Nedostatečné zásobování vodou a nedostatečné zavlažování přesídleneckých pozemků,“ praví se v místodržitelově zprávě, „zejména ve východních krajích Zakavkazska, je jednou z hlavních příčin, proč se nově usazení osídleci vracejí zpátky domů. Z Černomoří utkají noví osídleci proto, že tam nejsou vhodné cesty pro povozy, a to nejen mezi jednotlivými osadami, ale ani přímo na přesídleneckých pozemcích. K tomu je třeba dodat, že i nepříznivé, pro přesídlece nezvyklé klimatické podmínky, provázené v mnoha kavkazských krajích malarickým onemocněním, zhoubným nejen pro lidi, ale i pro dobytek, jsou stejně jako nedostatek cest nemenší příčinou, kvůli

* Berdanovka — puška vyrobená pro ruskou armádu v 70.—80. letech 19. století ruskými konstruktéry Gorlovem, Gunniusem a americkým konstruktérem Berdanem. *Čes. red.*

kteří méně stálí osídlenci z kraje utíkají. V důsledku uvedených příčin dochází neustále k vystěhovávání z Jelisavetpolské a Bakuské gubernie i z dagestanské oblasti a rovněž z Tifliské a Černomořské gubernie.“

Nakonec sám místodržitel hodnotí výsledky přesídlení na Kavkaze takto: „Vztah, jaký se do poslední doby praktikoval vůči kavkazskému obyvatelstvu v jeho pozemkových záležitostech, nelze dále trpět už proto, že nesporně hraje dost významnou úlohu při vyvolávání revolučních nálad mezi vesnickým obyvatelstvem.“^[24]

Zcela analogické cíle sleduje vláda a vládnoucí třídy při přesídlování rolníků na Sibiř; také v tomto případě sleduje cíle politické a vůbec nerespektuje zájmy přesídlenců ani zájmy starousedlíků.

V těch krajích v Rusku, odkud se vysídluje, byly nyní přesídlovací akce svěřeny pozemkovým komisím, obvodním náčelníkům a gubernátorům. Pozemkové komise, které mají životní zájem na tom, aby se snížil počet místních drobných rolníků a bezzemků tak, aby jich na původních místech zůstalo jen tolik, kolik jich potřebují velkostatky (jakožto dodavatelé námezdních sil), „vysídlovaly“ chudé rolníky tak energicky, že proti nim dokonce reptaly i přesídlovací správy. „Pozemkové komise,“ protestoval jeden přesídlovací úředník, „sestavují skupiny vysídlenců z úplných žebráků, kterým je zapotřebí okamžitě poskytnout podporu na cestu a půjčku nikoli na zařízení domova, ale na stravu; a když už se výjimečně vyskytne přesídlenec s menší peněžní hotovostí, utratí ji celou na cestu a na stravu.“

A tak jsou tito „slabí“ pastorki agrární politiky, která „vsadila na silné“, posíláni houfně na Sibiř v neupravených dobytčích vagónech, přeplněných starými lidmi, dětmi a těhotnými ženami. V těchto dobytčích vagónech (se známým nápisem: 40 lidí, 8 koní) přesídlenci vaří, perou prádlo, často v nich leží i nemocní s infekčními chorobami, ale přesídlenci to obyčejně nehlásí ze strachu, aby je ne-

vysadili — vždyť by se tak opozdili za svou skupinou. Přesídlence vysadí v cílové stanici nebo i dříve a umístí je v lepším případě do speciálně upravených stanů, v horším případě rovnou pod širé nebe, na slunce a na déšť. Poslanec Vojlošnikov vyprávěl v dumě, jak sám viděl v Sretěnsku lidi, kteří měli tyfus a leželi zcela nechráněni přímo na dešti. A takovéto cestovní podmínky přesídlenců prohlásili dva ministři (Stolypin a Krivošein) za „nesitelné“: „Zdravotní podmínky při přesunu přesídlenců jsou snesitelné,“ referují oba ministři úslužně, „mnozí dokonce tvrdí, že na takové pohodlí ani nejsou zvyklí.“ Byrokratická lhostejnost je vskutku bezmezná!

A když chudobní přesídlenci konečně mají všechny ty útrapy na cestě „do země zaslíbené“ za sebou, nenacházejí štěstí ani na Sibiři. Tak například poslanec Vojlošnikov charakterizoval jejich usazování na nových místech citáty z oficiálních zpráv.

Jeden úředník (úředník přesídlovací správy se zvláštním pověřením) píše: „Většina pozemků je roztroušena v hlubokých lesích, chybí závlaha, osevní plochy, pastviny.“ Jiný dodává: „Půjčky zcela ztratily svůj význam jako pomoc pro zařízení nového domova; jsou příliš nízké na to, aby mohly znamenat podstatnou pomoc při zařizování. Zavedený systém poskytování půjček se změnil v pouhopouhou dobročinnost, protože za půjčených 150 rublů se nelze zařídit a dva roky žít.“

A tady máme jako příklad popis zdravotního stavu nových osídlenců z týchž oficiálních zpráv:

„Po tyfu se tu stejnou měrou rozšířily kurděje,“ píše jeden úředník*. „Téměř ve všech osadách, v každé chalupě, jsou lidé, kteří už takto onemocněli anebo záhy onemocní. Často leží v jedné chalupě nemocní s oběma nemocemi. V obvodu Okur-Šask se mi naskytl takovýto obraz: hospodář leží doma s tyfem ve stadiu loupání a jeho těhotná žena je naprosto vysílená z podvýživy; jejich syn, asi tak dvanáctiletý, má zduřelé žlázy a kurděje; ženina sestra má kurděje, nemůže chodit

* Úřední zpráva, s. 8.

a kojí dítě; její desetiletý synek má kurděje, krvácí z nosu a neudrží se na nohou; z celé rodiny je zdrav jen muž hospodářovy sestry.

Kurděje a tyfus mají za následek šeroslepost. Existují obce, ve kterých doslova všichni přesídlenci bez výjimky oslepli. Skupiny pozemků podél řeky Jemny leží v hlubokých jehličnatých lesích, které neposkytují žádnou ornici a luka k sečení, a za ty dva tři roky si osídlenci stačili sotva pozemky zpracovat a postavit ubohé chatrče. O vlastním obilí se jim ani nesní; žili jedině z půjčky, a když ji vyčerpali, začali mít strašnou nouzi o chleba; mnozí doslova hladověli. K nedostatku chleba se připojil i nedostatek pitné vody.“

S takovými zprávami se setkáváme na každém kroku. Ale přestože jsou už i tato oficiální hlášení úděsná, zřejmě ještě neříkají všechno, takže vlastně ještě skutečnost přikrášlují. Tak například zmocněnec celostátní organizace zemstev kníže Lvov, muž — jak známo — umírněných názorů, navštívil Dálný východ a popsal kolonizaci v kraji kolem Amuru takto:

„Odloučenost od světa jako na pustém ostrově, v bažinatých lukách odlehlé tajgy, v bažinatých údolích a bažinatých horách — tyto neobyčejně surové životní, pracovní a zásobovací podmínky přirozeně ubíjejí zmalomyslnělého a ožebračeného přesídlence. Upadá do apatie, protože svou nepatrnou zásobu energie vyčerpá v boji proti kruté přírodě hned na začátku, když si stavěl ubohý příbytek. Jeho vyčerpaný organismus podlehně kurdějím a tyfu a nakonec ho odnesou na hřbitov. V mnoha osadách byla v roce 1907 až neuvěřitelně vysoká úmrtnost, 25—30 %. Co stavení, to kříž — a tak je mnoho osad odsouzeno k úplnému přestěhování buď na nové pozemky, nebo na hřbitov. Kolik hořkých slz prolily nešťastné rodiny, jak draze ve vzdálených krajích zaplatily ze státního konta za pohřby místo za osídlení! Ještě dlouho potrvá, než se zbytky kolonistů z loňské vystupňované vlny, které zlomila tajga, postaví znovu na nohy. Mnoho jich ještě zemře, mnoho jich uteče, vrátí se do Ruska, líčením svých útrap kraj pohaní, odradí lidi a zpomalí další přesídlování. Však už letos dochází k nebývale velkému odlivu osídlenců z přímořské oblasti a k pětikrát nižšímu přílivu přesídlenců do tohoto kraje.“

Kníže Lvov se právem hrozí toho, jak jsou přesídlenci odtrženi od světa a opuštěni v nekonečné sibiřské tajze s jejím chronickým nedostatkem cest. Můžete si představit, jak hladce tam asi probíhá zakládání hospodářství na samo-

tách a přidělování pozemků vyčleňovaných z obcí, když stejní lidé, kteří dirigují agrární politiku, prohlašovali, že „je třeba dosáhnout rozhodného obratu (!) v agrární politice na Sibíři“, „vytvořit a upevnit soukromé vlastnictví“, „natrvalo přidělit jednotlivým rolníkům jejich pozemky na základě výnosu z 9. listopadu 1906“ a „přidělit přesídlelcům pozemky tak, aby půda byla podle možnosti rozparcelována na jednotlivá hospodářství“* atd.

Je zcela přirozené, že za těchto kolonizačních podmínek nemělo podle údajů přesídlovací správy 10 % osídlenců z let 1903—1905 žádný tažný dobytek, 12 % mělo jen jeden kus tažného dobytka, 15 % nemělo krávu a 25 % nemělo pluh (z projevu^[271] poslance Gajdarova na prvním zasedání, který tehdy promluvil za sociálně demokratickou frakci). Poslanec Vojlošnikov tedy plným právem shrnul na základě těchto oficiálních hlášení výsledky přesídlovací politiky v letech 1906—1908 takto:

„Za tři roky — 1906, 1907 a 1908 — bylo přesunuto za Ural 1 552 439 osob obojího pohlaví, polovičních žebráků, které reklama vlády vylákala do neznámých krajín a vydala je napospas osudu. Z tohoto počtu, jak uvádí přesídlovací správa, se usadilo 564 041 osob, kdežto zpět se vrátilo 284 984 osob. Podle informací přesídlovací správy se tedy ví o 849 025 osobách. Kam se však podělí ostatní? Kde je těch 703 414 osob? Pánové, vláda velmi dobře ví, jak trpký osud je potkal, ovšem nic nám o nich neřekne; část z nich byla připsána do starousedlických vesnic, část rozmnožila řady sibiřského proletariátu a chodí po žebrotě.

Ale obrovské části z nich se vláda postarala o to, že byli draze pohřbeni, a proto o nich mlčí.“

Takto se tedy splňují naděje Markova II., že přesídlování „vyřeší agrární otázku“. Tváří v tvář těmto faktům museli i oktábrističtí zástupci velkokapitálu přiznat „nedostatky v přesídlování“. Už na prvním zasedání vyslovili oktábristé přání (a дума toto přání akceptovala), „aby se změnily a zlepšily podmínky přepravy přesídlenců“, „aby

* Úřední zpráva, s. 60, 61, 62.

se v osídlovaných oblastech vytvořily podmínky nezbytné pro jejich hospodářský růst na patřičné úrovni“, „aby se při přidělování půdy a usazování přesídlenců dbalo zájmů a práv místního rolnictva a neruského obyvatelstva“. Samozřejmě, že toto opatrné a záměrně nejasné přání dodnes zůstalo „hlasem volajícího na poušti“. Okřabrističtí papoušci je ale trpělivě rok od roku opakují...

*Něvskaja zvezda, č. 11
3. čerona 1912
Podepsán V. I.*

Podle listu Něvskaja zvezda

V Z E S T U P R E V O L U Č N Í V L N Y ¹²³

Mohutná květnová stávka proletariátu celého Ruska i pouliční demonstrace s ní spojené, revoluční výzvy i revoluční projevy k dělnickým zástupům jsou jasným svědectvím, že Rusko vstoupilo do období vzestupu revoluční vlny.

K tomuto vzestupu však rozhodně nedošlo jen tak zčista-jasna. Nikoli, už dávno jej připravovaly veškeré životní podmínky v Rusku a masové stávky spojené se střelbou do dělníků na Leně a s Prvním májem tuto skutečnost jen důrazně potvrdily. Dočasné vítězství kontrarevoluce bylo neoddělitelně spjato s ochabnutím masového boje dělníků. Přibližnou, nicméně značně objektivní a jasnou představu o rozsahu tohoto boje si můžeme učinit podle počtu stávkujících.

Během deseti předrevolučních roků, v letech 1895—1904, dosahoval průměrný počet stávkujících v jednom roce (okrouhle) 43 000.[¹⁶] V roce 1905 2 ³/₄ miliónu, v roce 1906 1 milión, v roce 1907 ³/₄ miliónu[¹⁵]. Během tří revolučních let dosáhl tedy stávkový boj proletariátu takových rozměrů, jako zatím *nikde jinde ve světě*. [¹⁴] Jeho ochabnutí, které se začalo rýsovat v letech 1906 a 1907, se plně projevilo v roce 1908: stávkovalo 175 000 osob. Státní převrat z 3. června 1907, který znovu nastolil samovládu cara ve spojení s dumou černosotňovských statkářů a obchodních a průmyslových magnátů, byl nutným důsledkem ochabnutí revoluční energie mas.

Třífetletí 1908—1910 bylo obdobím běsnění černosotňovské kontrarevoluce, renegátství liberální buržoazie, deprese

ПАРИЖСКАЯ СЕКЦІЯ З. О. Р. С. Д. Р. П.

Въ четвергъ 13 іюня, 1912 г.

въ залѣ Alcazar, 190, Avenue de Choisy, 190

СОСТОИТСЯ РЕФЕРАТЪ

ТОВ. **ЛЕНИНА**

НА ТЕМУ

Революціонный подъемъ
россійскаго пролетаріата

1. Ленскія событія и первое мая въ Россіи. Массовыя стачки и ихъ роль.
2. Закономѣрность революціоннаго подъема, его предтечи и его перспективы.
3. Значеніе массовой стачки въ современныхъ революціяхъ. Опытъ 1905 года.
4. Либерализмъ и демократія передъ лицомъ новой революціи.
5. Почему кадеты объявили войну «революціоннымъ настроеніямъ» и осудили мысль о «надобности въ новой революціи въ Россіи»?
6. Новая обстановка теперешняго революціоннаго подъема. Политическія партіи, III Дума, выборы. Крестьянство и новая демократическая интеллигенція.
7. «Свобода коалицій» и лозунги народной революціи — борьба за республику, за 8-ми час. раб. день, за конфискацію всей помѣщичьей земли.

Начало ровно въ 8 $\frac{1}{2}$ час. веч.

Цѣна за входъ 50 с. и 1 фр.

Кооперативная типографія «ИДЕАЛЪ», rue Vavin, 14, Paris.

Plakát oznamující Leninův referát
Vzestup revoluční vlny
z 13. června 1912

Zmenšeno

a rozkladu v řadách proletariátu. Počet stávkujících nadále klesá: v roce 1909 až na 60 000 a v roce 1910 dokonce na 50 000.

Od konce roku 1910 však nastává znatelný obrat. Demonstrace vyvolané úmrtím liberála Muromceva a Lva Tolstého, ale také studentské hnutí jasně svědčí o tom, že zavál jiný vítr, že došlo k určitému obratu ve smýšlení demokraticky naladěných mas. Rok 1911 se pak již vyznačuje ponenáhlym přechodem dělníků do *ofenzívy*: počet stávkujících dosahuje 100 000. Z různých stran přicházejí svědectví o tom, že únava a stagnace, způsobené vítězstvím kontrarevoluce, pomíjejí a že se opět *začíná schylovat* k revoluci. V lednu 1912 celoruská konference SDDSR při hodnocení současné situace konstatovala, že „v širokých demokratických kruzích a především mezi proletariátem lze pozorovat začátek politického oživení. Dělnické stávky z let 1910—1911, znovu se rozmáhající demonstrace a proletářské mítinky, znovu oživující hnutí mezi městskou buržoazní demokracií (studentské stávky) atd. — to vše jsou projevy stupňujících se revolučních nálad mas proti režimu z 3. června“ (viz Zpráva^[30] o konferenci, s. 18)*.

Tyto revoluční nálady byly již na počátku druhého čtvrtletí letošního roku tak silné, že se projevíly aktivitou mas a vedly k *vzestupu revoluční vlny*. Průběh událostí posledního půldruha roku zcela zřejmě dokazuje, že tento vzestup není nikterak nahodilý, že k němu muselo dojít naprosto zákonitě a že nevyhnutelně vyplynul z celého předešlého vývoje Ruska.

Masakr na Leně zavalil podnět k tomu, aby revoluční nálady mas přerostly v revoluční aktivitu mas. Není nic vylhanějšího než výmysl liberálů^[283], který po likvidátorech opakuje ve vídeňské Pravdě Trockij, že „*hlavní příčinou* tragédie na Leně i mohutného ohlasu této tragédie v zemi je boj za svobodu spolčování“. Požadavek svobody

* Viz tento svazek, s. 168. *Red.*

spolčování nebyl během stávky na Leně vůbec vysloven, ani jako požadavek specifický, ani jako požadavek hlavní. A masakr na Leně vůbec nebyl projevem především nedostatku svobody spolčování, nýbrž nedostatku svobody... zbavit se provokací, všeobecného bezpráví, ničím neomezené zvlé.

Jak jsme již vyložili v 26. čísle listu Social-demokrat,^[129] byl masakr na Leně nanejvýš přesným zrcadlovým odrazem celého monarchistického režimu z 3. června. Pro události na Leně není charakteristický boj za jedno z *práv*, byť i kardinálních a pro proletariát nanejvýš důležitých. Je pro ně charakteristický naprostý nedostatek nejelementárnější zákonnosti *ve všem věšdy*. Je pro ně charakteristické, že provokatéři, špiclové, agenti tajné policie a carovi přísluhovači přešli bez jakýchkoli politických příčin k hromadným masakrům. Právě ono všeobecné bezpráví, jímž se vyznačuje život v Rusku, právě beznadějnost a nemožnost boje za jednotlivá *práva* a zejména nenapravitelnost carské monarchie a celého jejího režimu se projevíly během událostí na Leně tak výrazně, že *zapálily* v masách oheň *revoluce*.

I když se liberálové ze všech sil snažili a snaží charakterizovat lenské události a květnové stávky jako odborové hnutí a boj za „práva“, každému, kdo není zaslepen diskusí liberálů (a likvidátorů), je naprosto jasné, že jde o něco jiného. Je mu jasný *revoluční* charakter masové stávky, výslovně zdůrazněný v petrohradském svolání k Prvnímu máji^[211] od různých skupin sociálních demokratů (ba i jedné dělnické skupiny socialistů-revolucionářů!), které přetiskujeme v plném znění ve zprávách¹²⁴ a ve kterém se opakují hesla celoruské konference SDDSR z ledna 1912^[30].

Ani tato hesla však nejsou ještě hlavním důkazem revolučního charakteru stávek, vyvolaných lenskými událostmi a uspořádaných u příležitosti Prvního máje. Hesla *formulovala* to, o čem hovoří skutečnost. A ta hovoří o masových stávkách, jež se přelévají z jednoho kraje do druhého,

o obrovském růstu stávek, o tom, s jakou rychlostí se šíří, o nebojácnosti dělníků, o stále častějším pořádání mítinků a revolučních projevů, o požadavku, aby byly zrušeny pokuty za účast na prvomájových oslavách, o spojování stávek politického a hospodářského rázu, jak to známe už z dob první revoluce v Rusku, což úhrnem zcela jednoznačně svědčí o skutečném charakteru hnutí, tj. o *vzestupu revoluční aktivity mas*.

Připomeňme si zkušenosti z roku 1905. Události nám ukazují, že mezi dělníky stále *žije tradice* revoluční masové stávky a že dělníci se této tradice ihned chopili a oživil ji. Stávkové hnutí nabývá v roce 1905 rozsahu, jaký nemá ve světě obdoby: v první čtvrtině roku se ho účastní 810 000 a v poslední čtvrtině už 1 277 000 stávkujících, přičemž se spojují stávky hospodářského a politického rázu. Podle přibližného odhadu se stávek vyvolaných lenskými událostmi zúčastnilo na 300 000 dělníků a stávek u příležitosti Prvního máje na 400 000 dělníků, přičemž jich stále přibývá. Každé číslo novin, dokonce i liberálních, přináší zprávy o tom, jak se šíří stávkový požár. Druhé čtvrtletí roku 1912 není ještě ani u konce a už teď se zřetelně rýsuje, že soudě podle rozsahu stávkového hnutí, je vzestup revoluční aktivity v roce 1912 už ve svých začátcích *nikoli menší, ale spíše větší*, než jak tomu bylo na počátku stávkového hnutí v roce 1905!

Revoluce v Rusku poprvé v takovém rozsahu uplatnila tuto proletářskou metodu agitace: burcovat, stmelovat a zapojovat masy do boje. A nyní proletariát uplatňuje tuto metodu znovu a ještě důrazněji. Žádná síla na světě by nedokázala uskutečnit to, co touto metodou uskutečňuje revoluční předvoj proletariátu. Veliká země se 150 milióny obyvatel roztroušených po obrovském území, rozptýlených, zdeptaných, bezprávných, zaostalých, izolovaných od „škodlivých vlivů“ nespočetným množstvím úředníků, policistů, špiclů, — celá tato země se ocitá ve varu. Nejzaostalejší vrstvy dělníků i rolníků se dostávají do přímého

či nepřímého styku se stávkujícími. Na scéně se rázem objevují statisíce revolučních agitátorů, jejichž vliv je o to silnější, že jsou nerozlučně spojeni se širokými vrstvami lidu, s masami, že setrvávají v jejich středu, bojují za nejnaléhavější potřeby *každé* dělnické rodiny a s tímto bezprostředním bojem za naléhavé hospodářské potřeby spojují politický protest a boj proti monarchii. Kontrarevoluce sama roznítla v miliónech, ba desítkách miliónů lidí prudkou nenávisť vůči monarchii, sama zasela zárodky pochopení její skutečné úlohy, a heslo nejvyspělejších dělníků metropolí — Ať žije demokratická republika! — teď s každou další stávkou proudí dál a dál tisícerými kanály mezi nejzaostalejšími vrstvami, do nejzapadlejších provincií, mezi „lid“, „do lůna Ruska“.

Velmi charakteristická je úvaha o stávkách liberála Severjanina^[255], již se dostalo vlídného přijetí v listě Ruské vědomosti a kterou se sympatiemi přetiskuje Reč.

„Mají dělníci nějaký důvod pro to, aby stávku k Prvnímu máji směřovali s hospodářskými či jakýmikoli (!) jinými požadavky?“ ptá se pan Severjanin a odpovídá: „Odvážuji se tvrdit, že nemají. Každá hospodářská stávka může a musí být zahájena teprve po důkladném zvážení toho, jaké má vyhlídky... Proto spojovat stávky tohoto druhu právě s 1. májem je většinou bezdůvodné... A je taky dosti podivné oslavovat celosvětový dělnický svátek a domáhat se při té příležitosti desetiprocentního příplatku na ten či onen druh kalika.“

Tak usuzuje liberál! A tuto bezmeznou trivialitu, hanebnost a ničemnost se sympatiemi přejímají „nejlepší“ liberální noviny, které chtějí být považovány za demokratické.

Za efektními frázemi liberála se neskrývá nic jiného než bezohledná ziskuchtivost buržoy, než nejpodlejší zbabělost kontrarevolucionáře. Nepřeje si nic jiného, než aby panské kapsy zůstaly plné. Nepřeje si nic jiného než „spořádanou“ a „neškodnou“ demonstraci za „svobodu spolčování“! Jenže proletariát místo toho vtahuje masy do *revoluční* stávky, v níž se nerozlučně spojují politické požadavky s hos-

podářskými, do stávky, která úspěšným bojem za okamžité zlepšení života dělníků přitahuje i nejzaostalejší vrstvy a zároveň burcuje všechny lid *proti carské monarchii*.

Ano, ze zkušeností roku 1905 vyrostla velká a slavná tradice masových stávek. A neměli bychom zapomínat, k čemu tyto stávky v Rusku vedou. Vytrvale se opakující masové stávky jsou u nás nerozlučně spojeny s *ozbrojeným povstáním*.

Nerad bych však, aby se tato slova překrucovala. Vůbec tu nejde o *výzvu* k povstání. Taková výzva by byla nyní nanejvýš nerozumná. Jde o konstatování *spojitosti* mezi stávkou a povstáním v Rusku.

Jak *se rozrůstalo* povstání v roce 1905? Za prvé, masové stávky, demonstrace a mítinky vedly stále častěji ke střetávání davu s policií a s vojskem. Za druhé, masové stávky podnítily rolníky k řadě ojedinelých, nevelkých a zpola živelných povstání. Za třetí, masové stávky se velmi rychle rozšířily i do armády a mezi námořnictvo, kde zprvu vyvolaly střetnutí hospodářského rázu („hrachové“ aj. „vzpoury“) a později i povstání. Za čtvrté, kontrarevoluce *sama* rozpoutávala občanskou válku za pomoci pogromů, masakrování demokratů atd.

Revoluce z roku 1905 skončila porážkou vůbec ne proto, že zašla „příliš daleko“, že prosincové povstání bylo vyvoláno „uměle“, jak soudí renegáti z řad liberálů atd. Příčinou porážky bylo naopak to, že povstání *nezašlo dost* daleko, že přesvědčení o jeho nezbytnosti se dost nerozšířilo a dost pevně nezakotvilo mezi příslušníky revolučních tříd, že povstání nebylo dost svorné, rázné, zorganizované, jednotně načasované a ofenzivní.

A nyní se podívejme, můžeme-li takové příznaky *růstu povstání* pozorovat v přítomné době. Abychom se nedali strhnout revolučním zápallem, vezměme si za svědky *oktábristy*. Německý svaz oktábristů v Petrohradě patří z velké části k takzvaným „levicovým“ a „konstitučním“ oktábristům, které mají ve zvláštní oblibě kadeti a kteří mají

největší schopnost (ve srovnání s jinými okřabristy a kadety) pozorovat události „objektivně“ a neklást si přitom za cíl strašit mocipány revolucí.

Orgán těchto okřabristů, *St.-Petersburger Zeitung*¹²⁵ dne 6. (19.) května v týdenním politickém přehledu napsal:

„Nadešel máj. Bez ohledu na počasí nebývá pro obyvatele hlavního města obvykle nijak příjemný, protože začíná *proletářským „svátkem“*. Letos, kdy dělníci dosud žijí dojmy z demonstrací vyvolaných lenskými událostmi, byl První máj obzvlášť nebezpečný. V atmosféře hlavního města, přesycené nejrůznějšími pověstmi o stávkách a demonstracích, bylo cítit požár. Naše spolehlivá policie byla nápadně neklidná, prováděla domovní prohlídky, zatýkala jednotlivé osoby a zmobilizovala velké oddíly, které měly zabránit pouličním demonstracím. To, že policie nepřišla na nic chytřejšího než prohledávat redakce dělnických novin a zatýkat jejich redaktory, nesvědčí zrovna o tom, že by důkladně znala ony nitky, kterými se uváděly do pohybu jako loutky pluky dělnictva. Tyto nitky však existují. Dosvědčuje to disciplinovanost stávky a mnoho jiných okolností. Proto byla tak hrozivá tato prvomájová stávka, největší ze všech, které jsme až dosud viděli — stávkovalo 100 000, ba až 150 000 dělníků z velkých i malých dílen. Byla to jen pokojná přehlídka, ale semknutost této armády je pozoruhodná. A to tím spíš, že nedávné pobouření dělníků provázely i jiné znepokojivé jevy. Za revoluční propagandu byli na různých lodích našeho loďstva pozatýkáni *námořníci*. Podle všech těchto informací, které pronikly do tisku, není situace na našich beztak nepočtených válečných lodích zrovna nejlepší... Obavy vzbuzují i *železničáři*. Nikde sice nedošlo ani k pokusům o uspořádání stávky, ale zatýkání — zejména případy tak křiklavé, jako je zatčení zástupce přednosta stanice na Nikolajevské dráze A. A. Ušakova — svědčí o tom, že i tady hrozí jisté nebezpečí.

Revoluční pokusy neuvědomělých dělnických mas mohou mít samozřejmě jedině škodlivý vliv na výsledek voleb do dumy. Tyto pokusy jsou tím nerozumnější, že... car jmenoval Manuchina, kdežto Státní rada schválila dělnické pojištění!“

Tak uvažuje německý okřabrista. My za sebe poznamenáváme, že jsme o námořnících dostali z příslušných míst přesné informace, které dokazují, že Novoje vremja věc přehání a nafukuje. Tajná policie zřejmě „pracuje“ provokatérsky. Předčasné pokusy o povstání by byly krajně nerozumné. Dělnický předvoj si musí uvědomit, že hlavní

podmínkou včasného, tj. vítězného ozbrojeného povstání v Rusku je, aby dělnická třída měla podporu demokratického rolnictva a aby se na povstání aktivně podílela armáda.

Masové stávky mají v revolučních dobách svou objektivní logiku. Šíří se od nich na všechny strany statisíce, dokonce milióny jisker — a kolem dokola jsou nahromaděny hořlaviny krajního rozhořčení, neslýchaných útrap způsobených hladověním, bezmeznou zvlí, nestoudným a cynickým ponižováním „žebráků“, „mužiků“ a prostých vojáků. K tomu ještě připočtete do krajnosti vybičovaná pogromistická štvánice černosotňovců proti židům, potichu živěné a dirigované dvorskou klikou tupého a krvežíznivého Mikuláše Romanova... „Tak tomu bylo a tak tomu bude i napříště!“¹²⁶, prohlásil věštecky na svůj vlastní vrub i na vrub své třídy a svého statkářského cara ministr Makarov.

Vzestup revoluční aktivity mas ukládá každému sociálně demokratickému dělníkovi, každému poctivému demokrati velké a odpovědné povinnosti. Celoruská konference SDDSR tyto povinnosti definovala takto: „Všestranně podporovat rozvíjející se hnutí mas“ (dnes již musíme říkat: *stupňující se revoluční hnutí mas*) „a rozšiřovat je ve smyslu důsledného prosazování hesel strany.“ Hesla naší strany — demokratická republika, osmihodinová pracovní doba, konfiskace veškeré statkářské půdy — se musí stát hesly *všech* demokratů, hesly *lidové* revoluce.

Abychom mohli podporovat a rozšiřovat hnutí mas, potřebujeme *organizaci a ještě jednou organizaci*. Bez ilegální strany se nemůžeme do této práce pouštět a nemá smysl o ní vůbec mluvit. Budeme-li však nápor mas podporovat a rozšiřovat, budeme muset zároveň pozorně přihlížet ke zkušenostem z roku 1905, budeme-li masám vysvětlovat, že k povstání nutně a nevyhnutelně musí dojít, musíme je zároveň varovat a odrazovat od *předčasných* pokusů tohoto druhu. Z toho, jak se budou šířit masové stávky, jak se

budou do boje zapojovat ostatní třídy, v jakém stavu budou organizace a jaké bude smýšlení mas, nám samo vyplyne, v kterém okamžiku bude nejvhodnější spojit všechny síly k svornému, ráznému, ofenzívnímu a nanejvýš odhodlanému náporu revoluce proti carské monarchii.

Bez vítězné revoluce nebude v Rusku nastolena svoboda.

Dokud povstání proletariátu a rolnictva nesvrhne carskou monarchii, nebude v Rusku vítězné revoluce.

Social-demokrat, č. 27
17. (4.) června 1912

Podle listu Social-demokrat

HESLA CELORUSKÉ
KONFERENCE SDDSR
KONANÉ V LEDNU 1912
A MÁJOVÉ HNUTÍ

Na jiném místě tohoto čísla najde čtenář úplný text provolání^[211], které petrohradští dělníci vytiskli a rozdávali před prvomájovou, dnes už slavnou manifestací. Tímto provoláním se musíme hodně důkladně zabývat, protože je to velmi důležitý dokument v dějinách dělnického hnutí v Rusku i v dějinách naší strany.

Provolání je odrazem *jisté* dezorganizovanosti sociálně demokratické strany v hlavním městě, protože je nepodepsal petrohradský výbor, ale jednotlivé sociálně demokratické skupiny a dokonce i jedna dělnická skupina socialistů-revolucionářů. Ve většině krajů v Rusku to totiž vypadá s naší stranou tak, že lidé z vedoucích orgánů a ústředí jsou věčně ve vězení, a tak stále vznikají nové výbory a ústředí, jelikož existují nejrůznější závodní, odborové, okrskové a okresní sociálně demokratické skupiny, ony „buňky“, které liberálové a likvidátoři vždycky tak nenáviděli. V posledním čísle časopisu těchto pánů (Naša zarja, 1912, č. 4) se může čtenář znovu přesvědčit, jak panem V. Levickým lomcuje bezmocný vztek, jak *chrlí* nadávky a soptí proti „obrození strany umělým oživováním politicky mrtvých buněk“^[101].

Uvedené provolání je obzvlášť typické a významné zejména proto, že po zatčení petrohradského výboru musely vystoupit na scénu právě *buňky*, které přišly zásluhou policie o „vedení“, tolik nenáviděné likvidátory. Vzhledem k této okolnosti, pro každého revolucionáře smutné, se plně pro-

jevil i *samostatný* život buněk. Buňky musely narychlo, za zběsilého policejního pronásledování — policie před Prvním májem přímo běsnila — shromažďovat síly, navazovat spojení a obnovovat „*ilegalitu*“. Skupiny, zástupci atd., podepsaní pod provoláním, to všechno je totiž *ilegalita*, kterou liberálové a likvidátoři tak nenávidí. Zatímco se zmíněný likvidátorský vůdce pan Levickij — jménem časopisů Naša zarja a Živoje dělo — samozřejmě s pěnou u úst vrhá na „*kult ilegality*“ (viz s. 33 citovaného čísla), dostáváme v petrohradském provolání přesný a úplný dokument o tom, že tato ilegalita existuje, že je životaschopná a že se můžeme přesvědčit o *náplni* její práce i o jejím významu.

Petrohradský výbor byl zatýkáním úplně rozbit a teď se tedy ukáže, jak na tom jsou ilegální buňky ponechané samy sobě, co dělají a co mohou dělat, jaké myšlenky do sebe opravdu vstřebaly a samy v sobě vypěstovaly a nejen převzaly od nejvyšší stranické instance, zkrátka, s jakými myšlenkami dělníci skutečně sympatizují.

Z provolání je vidět, co buňky dělají: pokračují v práci dočasně rozbitého (ke spokojenosti všech nejrůznějších nepřátel ilegality) petrohradského výboru. Pokračují v přípravách k prvomájové manifestaci. Narychlo obnovují spojení mezi *různými* ilegálními sociálně demokratickými skupinami. Získávají i eserské dělníky, protože si jsou při živé revoluční práci dobře vědomy významu proletářské jednoty. Stmelují tyto rozdílné sociálně demokratické skupiny a dokonce i jednu „skupinu eserských dělníků“ pod *určitými* bojovými hesly. A právě tady se ukazuje skutečný *charakter* hnutí, skutečné *smýšlení* proletariátu, skutečná *síla* SDDSR a *její lednové* celoruské konference.

Taková hierarchická instance, která by mohla nadekretovat právě ta a žádná jiná hesla, v důsledku zatýkání neexistuje. Sjednotit proletářské masy, sjednotit sociálně demokratické dělníky a dokonce část eserských dělníků je tudíž možné *jedině* pod hesly, která masy skutečně uznávají,

jedině pod hesly, která nečerpají sílu z „dekretování shora“ (jak se vyjadřují demagogové a likvidátoři), ale z *přesvědčení* revolučních dělníků.

A co se ukázalo?

Ukázalo se, že *po* rozbití petrohradského výboru, kdy nebylo možné okamžitě jej obnovit, kdy jedna skupina dělníků mohla působit na druhou výhradně ideově, ale nikoli organizačně, *byla přijata hesla celoruské konference SDDSR, která se sešla v lednu 1912* a vyvolala přímo zuřivou, zběsilou nenávist liberálů, likvidátorů, Libera, Trockého a spol.!

„Naším heslem ať se stane,“ napsali petrohradští dělníci ve svém svolání, „ústavodárné shromáždění, osmihodinová pracovní doba, konfiskace statkářské půdy.“ A dále v svolání zní výzva: „Pryč s carskou vládou! Pryč s absolutistickou ústavou z 3. června! Ať žije demokratická republika! Ať žije socialismus!“

Na tomto poučném dokumentu vidíme, že *všechna* hesla, která vytyčila konference SDDSR, petrohradský proletariát přijal a že tato hesla poznamenala první kroky nové ruské revoluce. Všichni ti, co pomlouvají a osočují lednovou konferenci, mohou ve své špinavé práci klidně pokračovat. Revoluční petrohradský proletariát jim odpověděl. Práce, kterou dávno před poslední konferencí zahájila revoluční sociální demokracie, když vyzývala proletariát, aby se stal vůdcem *lidové* revoluce, přinesla ovoce navzdory všem policejním pronásledováním, navzdory zběsilému zatýkání před Prvním májem a štvání proti revolucionářům, navzdory záplavě lží a nadávek v liberálním a likvidátorském tisku.

Statisíce petrohradských proletářů a po nich i dělníci ze všech končin Ruska vstoupili do stávků a zahájili pouliční demonstrace ne jako jedna z tříd buržoazní společnosti, ne pouze se „svými“ odborovými hesly, ale jako hegemon, který zvedá prapor revoluce *za* všechen lid, *jménem* všeho lidu, *v zájmu* probuzení a zapojení do boje *všech* tříd i kaž-

dého jednotlivce, který svobodu potřebuje a je schopen za ni bojovat.

Revoluční hnutí proletariátu v Rusku se dostalo na vyšší stupeň. Jestliže v roce 1905 začínalo masovými stávkami a gaponovštinou, pak v roce 1912 začíná masovými stávkami a *vztyčením republikánského praporu* navzdory tomu, že policie rozbila organizaci naší strany! Jednotlivé „buňky“, izolované „skupiny“ dělníků splnily své poslání i v těch nejtěžších, nejsvízelnějších podmínkách. Proletariát vytvořil své „májové výbory“ a vstoupil do boje s *revoluční* platformou hodnou třídy, které je souzeno osvobodit lidstvo od námezdního otroctví.

Májové hnutí nám rovněž dokazuje, jaký význam mají některá *slova* o „sjednocení“ a jak se dosahuje sjednocení dělníků *v praxi*. Představitel strany socialistů-revolucionářů Rubanovič píše v Burcevově pařížském listu *Buduščeje*, že „je třeba všimnout si tohoto pozoruhodného rysu letošních prvomájových oslav: na přípravných schůzích odmítali petrohradští dělníci uznat rozdíly, které existují mezi jednotlivými socialistickými skupinami; ...převládala tendence k dohodě“. Provolání, které jsme přetiskli v našem listě, jasně ukazuje, které *fakty* daly podnět k tomuto závěru. Je to jen fakt, že sociálně demokratické buňky, když neměly své vedení, obnovily spojení s nejrůznějšími skupinami, získávaly dělníky nejrůznějšího smýšlení a *všude mezi nimi propagovali* svá stranická hesla. A právě proto, že tato stranická hesla jsou správná, že odpovídají revolučním úkolům proletariátu, že v sobě zahrnují úkoly všelidové revoluce, právě proto je přijali *všichni* dělníci.

Sjednocení bylo dosaženo díky tomu, že lednová konference SDDSR zanechala jalové hry na dohody se zahraničními skupinkami, jalového nadbíhání revoluční strany likvidátorům a vystoupila *včas* s jasnými a přesnými bojovými hesly. Sjednocení proletariátu v revoluční akci se nedosáhlo dohodami proletářské (sociálně demokratické) a neproletářské (eserské) strany, ani paktováním s likvidátory, kteří

od sociálně demokratické strany odpadli, ale tím, že se pracovníci sociálně demokratických organizací v Rusku pevně semkli a správně odhadli úkoly dané chvíle.

Je to dobrá lekce těm, kdo dají na žvanění liberálů z Bundu a Trockých z Vídně, a proto stále ještě věří v „sjednocení“... s likvidátory. Proslulá organizační komise Libera, Trockého a likvidátorů vykřikovala do celého světa o „sjednocení“, avšak ve skutečnosti nemohla vydat a nevydala *jediné* heslo, které by revoluční boj dělníků fakticky sjednocovalo. Likvidátoři vydávali *vlastní*, nerevoluční hesla, hesla liberální dělnické politiky — hnutí ovšem šlo mimo ně. Taková je tedy podstata trockistických báchorek o „sjednocení“!

Trockij se 23. dubna (6. května) ve Vídni dušoval a zapřísahal, že „sjednocuje“, avšak konferenci všelijak zatracoval a přesvědčoval naivní lidi, že „boj za svobodu spolčování je *hlavní příčinou*“ (!!)[²⁸³] událostí na Leně a jejich ohlasů a že „tento požadavek je a bude *těžkým* (!!)*revoluční mobilizace proletariátu*“. Uplynulo pár týdnů a tyto ubohé fráze likvidátorského přitakávače „zástupci všech petrohradských organizovaných dělníků“, „sociálně demokratická skupina Sjednocení“, „ústřední sociálně demokratická městská skupina“, „skupina eserských dělníků“, „skupina sociálně demokratických dělníků“ a „zástupci májových výborů“ smetli jako prach.

Sociálně demokratický proletariát Petrohradu pochopil, že nový revoluční boj nesmí začít jako boj za jedno z práv, i kdyby to bylo právo nejpodstatnější a pro dělnickou třídu nejdůležitější, ale že musí začít jako boj *za svobodu všeho lidu*.

Sociálně demokratický proletariát Petrohradu pochopil, že musí požadavky zobecňovat, a ne je rozměňovat, že republika zahrnuje svobodu spolčování, a ne naopak — že je třeba strefovat se do černého, zaměřit se na pramen zla, podkopávat celý systém, celé zřízení černosotňovského carského Ruska.

Sociálně demokratický proletariát Petrohradu pochopil,

že je směšné a hloupé obracet se s požadavkem svobody spolčování *na* Mikuláše Romanova, *na* černou* dumu, že je směšné a hloupé předpokládat, že dnešní státní zřízení v Rusku, naše „absolutistická ústava z 3. června“ *je slučitelná se* svobodou spolčování a že v zemi všeobecného a hromadného bezpráví, v zemi, kde vládne naprostá zvěle a provokace úřadů, v zemi, kde není „svoboda“ ani pro pouhou pomoc desítkám miliónů hladovějících, v takové zemi mohou jen liberální tlučhubové a liberální dělničtí politikové považovat za „těžiště revoluční mobilizace“ svobodu spolčování.

Sociálně demokratický proletariát Petrohradu to pochopil a rozvinul *republikánský* prapor, tj. vznesl požadavek osmihodinové pracovní doby a konfiskace statkářské půdy jakožto jediné záruky skutečně demokratického charakteru revoluce.

Social-demokrat, č. 27
17. (4.) června 1912

Podle listu Social-demokrat

* — reakční. *Čes. red.*

LIKVIDÁTOŘI PROTI REVOLUČNÍ MASOVÉ STÁVCE

Když už byl úvodník tohoto čísla odevzdán do tiskárny, dostali jsme 1. číslo likvidátorského listu Něvskij golos. Znamý likvidátor V. Ježov z časopisu Naša zarja vyšperkoval nový orgán hned napoprvé takovou perlou^[293], že člověk musí jen sprásknout ruce. Prosím, přesvědčte se:

„Vinou toho“ (tj. vinou rozmanitosti stávek, které jsou někdy jen protestem proti pokutě za májovou manifestaci, jindy připojují k tomuto protestu hospodářské požadavky atd.) „byl v mnoha případech zásadní charakter protestu (vždyť se nestávkovalo kvůli několika kopějkám navíc) přehlušen (!?!?) a zkomplikován hospodářskými požadavky...

Vlastní zkušenosti měly dělníkům napovědět, že není účelné (!!?) komplikovat svůj protest hospodářskými požadavky, tak jako není účelné komplikovat (!?) obyčejnou stávku zásadními požadavky.

Je třeba organizačně podchycovat smýšlení dělnických mas. Je třeba zintenzívnit agitaci za odborové svazy, získávat do nich nové členy. Je to nezbytné o to víc, že je dnes mezi dělníky dosti horkých hlav, které se nechaly strhnout masovým hnutím natolik, že na schůzích mluví *proti odborům* jakožto organizacím údajně nepotřebným a zbytečným.

Čeká nás období hospodářských“ (jen?) „stávek. Bylo by však nenapravitelnou chybou, kdyby se proplétaly s politickými akcemi dělníků (!!!). Takové směšování by se škodlivě (!!?) odrazilo jak na hospodářském, tak na politickém boji.“

Tady máte v plné kráse liberálního pana Severjanina v likvidátorském podání! Je to naprosté nepochopení toho, že *revoluční* masová stávka v sobě *nutně* spojuje stávku hospodářskou i politickou — je to tupost, nehorázné zkreslování revolučního charakteru rozmachu a pokus měřit ho metrem „obyčejných stávek“ — je to ta nejreakčnější rada „ne-

komplikovat“ politiku ekonomikou, a „neplést obojí dohromady“ — je to útok hodný Struveho a Maklakova podniknutý v legálním tisku proti revolučním sociálně demokratickým dělníkům: „horké hlavy“ jsou prý „proti odborům“!

Liberál *nemůže* pochopit revolučního sociálního demokrata jinak, než že je údajně „proti odborům“. Ovšem dělníci na schůzích nebyli samozřejmě „proti odborům“, ale proti *zaměňování* revolučních a liberálních hesel, jako to dělá pan Ježov a spol. Naším heslem není svoboda spolčování, říkali dělníci, naše hnutí se nedá „organizačně podchytit“ jen s pomocí „odborových svazů“ nebo především „odborů“. Naším heslem je republika (viz petrohradská výzva^[211] dělníků) a budujeme *ilegální* stranu, která dokáže vést revoluční nápor mas proti carské monarchii. Tohle říkali dělníci na schůzích!

Páni Liberové a Tročtí však přesvědčují dělníky, že sociálně demokratický proletariát a jeho strana se může „sjednotit“ s liberály à la pánové Ježov, Potresov a spol.!

„S J E D N O T I T E L É“

Likvidátoři „se sjednocují“ ze všech sil. V těchto dnech se už málem „sjednotili“ s členy Polské socialistické strany¹²⁷, takzvanou „levicí“, která je jednou z frakcí polského sociálnacionalismu.

Víc jak deset let vede sociální demokracie v Polsku boj proti sociálnacionalismu PSS. Jeho výsledkem je, že se části PSS („levicí“) podařilo vyhnat z hlavy spoustu nacionalistických předsudků. Boj však pokračuje. Polští sociálně demokratičtí dělníci se vyslovují *proti* sjednocení s jmenovanou frakcí PSS jako organizací, protože se domnívají, že by to bylo na škodu věci. Jednotliví dělníci a jednotlivé skupiny z „levice“ přecházejí do řad sociální demokracie, protože nechtějí zůstat jen při polovičaté revizi nacionalistických zásad PSS. A právě v tuto chvíli se naši likvidátoři hrnou do „sjednocování“ s „levicí“ PSS!

Je to totéž, jako kdyby se sociální demokraté v Rusku začali „sjednocovat“ bez Bundu řekněme s takzvanými „sionisty-socialisty“¹²⁸ nebo bez lotyšské sociální demokracie s takzvaným „lotyšským sociálně demokratickým svazem“¹²⁹ (ve skutečnosti eserským)...

A to nemluvíme o formální stránce věci. Polská sociální demokracie uzavřela na stockholmském sjezdu s SDDSR dohodu^[217, 290], podle níž může v Polsku jakákoli skupina patřit k SDDSR jen tehdy, vstoupí-li do organizace polské sociální demokracie.¹³⁰ Avšak celoruská konference SDDSR z prosince 1908 převážnou většinou hlasů odmítla třeba jen diskutovat o sjednocení s „levicí“.¹³¹

Je zcela jasné, že i když Trockij a jeho likvidátorští přátelé neustále volají po „sjednocení“, ve skutečnosti roz-

kol v Polsku ještě *prohlubují*. SDDSR má štěstí, že celá tato společnost likvidátorů, včetně „smířlivců“, kteří jdou za nimi jako stín, není *ve skutečnosti* vůbec schopna cokoli podniknout — v Polsku ani jinde. Jinak by ovšem sjednocení likvidátorů s PSS způsobilo v Polsku ten nejostřejší rozkol.

Proč se tedy likvidátoři pustili do zjevného dobrodružství? Jistěže ne kvůli „dobrému bydlu“. Musejí se přece s někým sjednotit, musejí přece utvořit nějakou „stranu“. Když s nimi nejdu sociální demokraté, polská sociální demokracie, musejí vzít zavděk místo sociálních demokratů členy PSS, kteří nemají s naší stranou nic společného. Když s nimi nejdu v ruských městech naše staré stranické organizace, musejí vzít zavděk místo sociálně demokratických buněk takzvanými „iniciativními skupinami“ likvidátorů, které nemají se SDDSR nic společného.

„Z dobrého bydla nikdo neutíká“... Není už načase, páni likvidátoři, abyste se začali sjednocovat s esery (s *eserskými likvidátory*)? Vždyť tito pánové jsou také celí žhaví po „sjednocení“. To pak budete mít pěkně „širokou“ stranu. To bude i Larin spokojen...

Zatímco se likvidátoři „sjednocují“ se „zahraničními mocnostmi“, pokračuje mezi nimi a „smířlivci“ handrkování o podmínkách „sjednocení“ tohoto likvidátorského smířliveckého tábora. Pan V. Levickij uveřejňuje v časopise *Naša zarja* článek — manifest, jímž se obrací ke „všem směrům“ ochotným bojovat proti nedávné konferenci SDDSR.

Pan Levickij nazval svůj článek *Pro sjednocení* — proti rozkolu^[101]. Čím se vlastně liší od Trockého? Od té doby, co se stoupenci zachování ilegální strany tvrdě postavili na odpor likvidátorům *ve všech* sférách stranické práce, začali Levickij a spol. užívat nápadně „smířliveckého“ jazyka. Oni jsou přece rozhodně pro „jednotu“. Mají jen tyto čtyři skromné podmínky „sjednocení“:

1. Bojovat proti konferenci SDDSR, která kromě hrstky kolísavců sjednotila všechny sociální demokraty.

2. Utvořit místo strany „ústřední iniciativní skupinu“ (podtrženo panem Levickým, Naša zarja, č. 4, s. 31). (Co jsou to ty likvidátorské „iniciativní“ skupiny, vysvětlil nedávno v tisku Plechanov — viz jeho Dněvník social-demokrata, č. 16. Bund i Trockij slouží likvidátorům, a proto před svými čtenáři toto Plechanovovo vysvětlení zatajují. Jenže marně, pánové!)

3. Neoživovat „politicky mrtvé buňky“ (tamtéž, s. 33).

4. Uznat heslo „proti kultu ilegality“ (tamtéž, s. 33).

Program je načrtnut, třebaže ne tak otevřeně a s takovou jistotou jako kdysi, ale přesto dostatečně jasně. A Levickij hned dopodrobna vysvětluje všem Trockým: Nemáte přece na vybranou, pánové. Přijměte naše podmínky a my (tj. Levickij a spol.) ochotně přistoupíme na toto: Vy (tj. Trockij a spol.) si můžete „pro útěchu“ říkat, že první krok udělali likvidátoři k vám, a ne vy k likvidátorům.

V témž čísle časopisu Naša zarja Martov už předem vyhrožuje příští sociálně demokratické frakci IV. dумы, že bude-li i ona protilikvidátorská tak jako její proradná předchůdkyně, „nebudou už případy, jako byl případ Bělousovův, výjimkou, ale pravidlem“, tj. jednoduše řečeno — likvidátoři frakci v dumě rozštěpí. Ale, ale, nemalujte čerta na zeď, páni likvidátoři! Kdybyste měli dost sil, už dávno byste si byli utvořili vlastní likvidátorskou frakci v dumě...

„Sjednocení“ je v dobrých rukou, jen co je pravda...

Ubohá komedie likvidátorsko-trockistického „sjednocování“ odpuzuje i ty nejméně náročné lidi. Sjednocování probíhá, jenže to není sjednocování s likvidátory, nýbrž proti nim.

Pokud jde o neuvěřitelnou chlestackovovštinu Trockého, Libera (Bund) a likvidátorů s jejich proslulou „organizační komisí“, považujeme za dostatečné upozornit čtenáře, kteří

si chtějí seriózně a do hloubky ověřovat sporné otázky na dokumentech a nevěřit jen slovům, na tato *fakta*:

V červnu 1911 se v Paříži utvořila organizační komise v zahraničí, když Liber a Igorev odešli ze schůze členů ústředního výboru. První organizace v Rusku, na kterou se OKZ obrátila, byl *Kyjev*. Dokonce i Trockij uznává, že o tom nelze pochybovat. V říjnu 1911 se za účasti Kyjeva ustavila organizační komise v Rusku a ta v lednu 1912 svolala konferenci SDDSR.

V lednu 1912 se sešla porada Bundu, ústředního výboru Lotyšů a kavkazského oblastního výboru (všechny tři skupiny jsou likvidátorské). Poláci prohlašují celý tento podnik za likvidátorský a *ihned* odcházejí. Potom *odmítají účast* „smířlivci“ a Plechanov, který v 16. čísle Dněvníku socialdemokrata prohlásil, že *tuto* konferenci *svolávají* likvidátoři. Teď je červen 1912 a ani Bund, ani Trockij „nesjednotili“ *nikoho* kromě golosovců a vperjodovců, nezískali *žádnou* významnou a *nespornou* organizaci v Rusku, Plechanovovi v podstatě neodpověděli a na tom, co hlásali likvidátoři v časopisu Naša zarja a podobných orgánech, nezměnili ani čárku.

Zato fráze a vychloubačné řeči o „sjednocení“ neberou konce.

O CHARAKTERU A VÝZNAMU NAŠÍ POLEMIKY S LIBERÁLY

Známý představitel revizionismu a liberální dělnické politiky pan Prokopovič uveřejnil v listu Russkije vědomosti článek pod názvem Hrozící nebezpečí^[213]. Nebezpečí je podle názoru tohoto politika v tom, že volby do IV. státní dumy budou provádět policejní náčelníci. Prostředek boje proti tomuto nebezpečí spatřuje v „sjednocení všech konstitučních sil v zemi“, tj. jak sociálních demokratů a trudoviků, tak i kadetů a progresistů.

List pravicových kadetů Russkije vědomosti vyslovuje „*uspokojení*“ nad článkem pana Prokopoviče ve zvláštní redakční poznámce^[220]. „V tomto sjednocení opozičních sil,“ píše list, „spatřujeme nyní naléhavou potřebu dneška.“

Oficiální kadetská Reč přináší obsah článku pana Prokopoviče i jeho ohlas v listu Russkije vědomosti a poznamenává k tomu:

„Když si však přečteme sociálně demokraticky orientované orgány, které všechno své úsilí zaměřují především na boj proti opozici, můžeme této (tj. „sjednotitelské“) výzvě stěží připisovat jakýkoli reálný význam.“

A tak před námi znovu a znovu vyvstává důležitá otázka předvolební taktiky a vztahu dělníků k liberálům. Znovu a znovu se přesvědčujeme, že liberálové k ní přistupují ne jako seriózní politici, ale jako dohazovači. Nejde jim o vyjasnění pravdy, nýbrž o její zakamuflování.

Jen se zamysleme nad následující věcí: Představují si snad liberálové pod „sjednocením“ sloučení stran? To rozhodně ne. Pan Prokopovič, Russkije vědomosti i Reč jednomyslně prohlašují, že ne.

Představují si tedy liberálové pod sjednocením společné akce proti pravici, Puriškevičem počínaje a Gučkovem konče? Zdálo by se, že ano.

Je tedy otázka, zda někdo z „levice“ takové společné akce odmítá.

Neodmítá je nikdo. To ví každý.

Tímto „sjednocením“ demokratů a liberálů ve volbách je právě dohoda s liberály o hlasování proti pravici. S čím jsou tedy liberálové nespokojeni? Proč zamlčují, že „levice“ naprosto jasně a jednoznačně dohody uznala? Proč stydlivě zamlčují a obcházejí fakt, že *právě liberálové neřekli* jediné jasné, určité, jednoznačné a oficiální slovo o dohodách s levicí, s demokraty, s marxisty? Proč ve svých výkladech o volební taktice *neřeknou* ani slovo o známém usnesení kadetské konference, která uznala za přípustné bloky s „levicovými okřabristy“?

Taková je skutečnost, pánové, tady vám žádné vykručování nepomůže. Byla to levice, byli to marxisté, kteří se jasně, jednoznačně a oficiálně vyjádřili *pro* dohodu s liberály (a také s kadety a progresisty) proti pravici. A byli to *právě kadeti*, kteří se naprosto přesně a oficiální odpovědi o vztahu k levici vyhnuli!

Pan Prokopovič tyto fakty velmi dobře zná, a proto je zcela neodpustitelné, že překrucuje pravdu, když zamlčuje jasné rozhodnutí marxistů a vyhýbavý postoj kadetů.

Z jakého důvodu to zamlčuje? To je jasně vidět z citovaných slov listu Reč, že my „zaměříme všechno své úsilí především na boj proti opozici“.

Tato věta z Reči je formulována tak, že z ní nevyhnutelně vyplývá: Pokud se demokraté chtějí sjednotit s liberály, *nesmějí* „zaměřovat všechno své úsilí“ na boj proti opozici. Jen to řekněte jasně, pánové! Vyslovte svou podmínku přesně, oficiálně! V tom je právě vaše neštěstí, že to udělat *nemůžete*. Každý by se vám vysmál, kdybyste se pokusili formulovat takovou podmínku. Kdybyste takovouto podmínku vyslovili, vyvrátili byste sami sebe, protože jste

všichni svorně uznali „*hluboké názorové rozdíly*“ mezi liberály a demokraty (o marxistech ani nemluvě).

A jestliže tu existují názorové rozdíly a jestliže jsou hluboké, jak se potom chcete vyhnout boji?

Neupřímnost liberalismu tkví právě v tom, že na jedné straně odmítá sloučení, konstatuje hluboké názorové rozdíly a zdůrazňuje, že není možné, aby se „jednotlivé strany zřekly základních tezí svého programu“ (Russkije vědomosti), ale na druhé straně *si stěžuje* na „boj proti opozici“!!

Podívejme se však na věc blíže. Za prvé — je pravda, že listy a časopisy, o nichž se zmiňuje Reč, zaměřují *všechno* své úsilí *především* na boj proti opozici? Ne, to vůbec není pravda. Liberálové nemohou uvést jednu jedinou otázku, v níž by demokraté nezaměřovali *všechno* úsilí *především* na boj proti pravici!! Chcete-li si tato slova ověřit, udělejte si zkoušku. Vezměte si třeba tři libovolná, po sobě jdoucí čísla kteréhokoli marxistického listu. Pak si zvolte zkusmo tři politické otázky a na *dokumentárním* materiálu v číslech listu, která jste si vybrali, si srovnajte, proti komu především je „zaměřen“ boj marxistů ve zvolených otázkách.

Vy, páni liberálové, tento jednoduchý a každému dostupný pokus neuděláte, protože *každý* takový pokus ukáže, že nemáte pravdu.

A nejen to. Druhý, zvlášť závažný důvod mluví proti vám ještě přesvědčivěji. *Jak chápou* svůj boj proti liberálům demokraté a zejména marxisté? Chápou ho jedinečně a výhradně tak, že každá, rozhodně a bezpodmínečně každá výtko anebo obvinění namířené proti liberálům obsahuje *ještě rozhodnější výtku, ještě těžší* obvinění namířené proti pravici.

V tom je podstata věci, tady je jádro otázky! Několik příkladů naší myšlenku názorně osvětlí.

Obviňujeme liberály, kadety z kontrarevolučnosti. Uveďte nám *jediné* z těchto našich obvinění, které by se ještě větší měrou netýkalo pravice.

Obviňujeme liberály z „nacionalismu“ a z „imperia-

lismu“. Uvedte nám *jediné* z těchto našich obvinění, které by nebylo ještě důrazněji zaměřené proti pravici.

Vytýkali jsme liberálům, že se bojí hnutí mas. No a? Dokážete v našich listech najít takovou formulaci zmíněného obvinění, která by se neobracela také proti pravici?

Vytýkali jsme liberálům, že hájí „jisté“ středověké instituce, které mohou „působit“ proti dělníkům. Vytýkáme-li *toto* liberálům, znamená to *zároveň*, že totéž, ba mnohem víc, vytýkáme i celé pravici.

Takových příkladů můžeme uvést spoustu. Vždy a všude, bez sebemenší výjimky zjistíte, že dělnická demokracie vytýká liberálům *jedině* to, že mají blízko k pravici, že jejich boj proti pravici je nerozhodný a *fiktivní*, že jsou polovičatí, *čtmž* zároveň obviňuje pravici ne už z „polovičného hříchu“, ale z „úplného hříchu“.

„Boj“ demokratů a marxistů „proti liberálům“ je hlubší, důslednější a obsažnější, víc uvědomuje a stmeluje masy než *boj proti pravici*. Tak je to, pánové!

A aby v této věci nezůstaly žádné pochybnosti, abychom předešli nejapnému překrucování smyslu a významu našeho boje proti liberálům, abychom předešli například nesmyslné teorii o „jediné reakční masé“ (tj. teorii zahrnující liberály a pravici pod jeden politický pojem reakčního bloku, reakční masy), mluvíme ve svých oficiálních prohlášeních o boji proti pravici vždy *jinak* než o boji proti liberálům.

Pan Prokopovič to jako každý vzdělaný liberál velmi dobře ví. Ví, že například v naší definici sociální, třídní povahy různých stran vždy zdůrazňujeme středověkost pravice a buržoaznost liberálů. To jsou „dva velké rozdíly“. Středověkost můžeme (a musíme) odstranit, i když setrváme v rámci kapitalismu. Buržoaznost v tomto rámci odstranit nelze, avšak můžeme (a musíme) „apelovat“ na buržoazního rolníka proti buržoaznímu statkáři, na buržoazního demokrata proti buržoaznímu liberálovi, na buržoazní úplnou svobodu proti buržoazní polosvobodě. A právě v tomto apelování a *jedině* v tomto apelování spočívá

naše kritika liberalismu za dnešní situace v Rusku, tj. kritika, jejíž zaměření se řídí nejbližšími a naléhavými úkoly dneška.

Vezměte si například tuto větu pana Prokopoviče: „Vytvořit zdravé podmínky pro politický život lidových mas — to je nejbližší cíl, který v dnešní době sjednocuje levici i opozici.“

Není nic bezobsažnějšího, prázdnějšího a klamnějšího než tato fráze. Pod takovou frází se podepíše jak oktábrista, tak obratný „nacionalista“, protože se v ní nic jasného neříká. Je to jen příslib, nic víc než krasořečnění, diplomatické zatajování vlastních myšlenek. Jestliže však byl panu Prokopovičovi — stejně jako mnohým jiným liberálům — dán jazyk k tomu, aby zatajovali své myšlenky, pak se tedy pokusíme splnit svou povinnost a odhalit, co se tu zatajuje. Pro jistotu si vezměme poněkud jednodušší, méně významný příklad.

Vytváří dvoukomorový systém zdravou podmínku pro politický život? My se domníváme, že ne. Progresisté a kadeti se domnívají, že ano. Pro takové názory obviňujeme liberály z antidemokratismu, z kontrarevolučnosti. A jakmile takové obvinění proti liberálům vyslovíme, obviňujeme tím v ještě větší míře celou pravici. Dále se ptáme, jak je tomu se „sjednocením levice a opozice“. Odmítáme snad kvůli této názorové neshodě sjednotit se s liberály proti pravici? Ne, to rozhodně ne. Kontrarevoluční názory liberálů v této otázce i ve všech analogických a *mnohem závažnějších* otázkách politické svobody jsou nám známy dávno, od roku 1905, ne-li dříve, a přesto v roce 1912 opakujeme: Dohodu s liberály proti pravici připouštíme ve druhém kole voleb i ve druhém stadiu voleb, protože buržoazní monarchistický liberalismus při veškeré své polovičatosti vůbec není totéž co feudální reakce. A byla by to úplně špatná dělnická politika, kdyby tohoto rozdílu nevyužila.

Pojďme však dále. *Jak* by ho měla využít? *Za jakých*

podmínek je možné „sjednocení levice a opozice“? Liberál na tuto otázku odpovídá: Jaképak řeči o sjednocení, když levice vytrvale bojuje proti opozici? A liberál pak vysvětluje svůj názor takto: Čím je požadavek skromnější, tím širší je okruh těch, kdo s ním souhlasí, tím úplnější je sjednocení, tím větší je síla, schopná uskutečnit tento požadavek; pro „přijatelnou“ ústavu s dvoukomorovým systémem (a s jinými... jak to vyjádřit co nejšetrněji?... drobnými odchylkami od demokratismu) budou všichni demokraté i všichni liberálové; a to je hodně. Jestliže se však zaměříte jen na „čistý“ demokratismus, pak hned odpadnou progresisté, „odradíte“ i mnoho kadetů a rozbijete a oslabíte „konstituční síly“.

Tak uvažuje liberál. My však uvažujeme jinak. Žádné změny k lepšímu nemohou nastat, dokud masy nebudou uvědomělé. To je náš základní předpoklad. Liberál vzhlíží k horním vrstvám, kdežto my se díváme „na masy“. Kdybychom přestali vysvětlovat škodlivost dvoukomorového systému, nebo kdybychom jen nepatrně ochabli „v boji“ proti nejružnějším protidemokratickým názorům v této otázce, „získali“ bychom na svou stranu liberálního statkáře, obchodníka, advokáta, profesora — to jsou vesměs rodní bratři Puriškevičů a proti Puriškevičům nic podstatného nepodniknou. Zato jejich „získáváním“ od sebe odradíme masy — jednak v tom smyslu, že masy, pro které demokratismus není diplomatickou firmou ani líbivou frází, ale každodenní, životní záležitostí, otázkou života a smrti, že tyto masy ztratí důvěru ke stoupcům dvoukomorového systému, a jednak v tom smyslu, že oslabení útoků proti dvoukomorovému systému svědčí o nedostatečné uvědomělosti mas, přičemž s neuvědomělými, neprobuzenými, nerozhodnými masami nejsou možné *žádné* změny k lepšímu.

Svou polemikou proti liberálům rozbíjíte jednotu levice a opozice, říkají nám kadeti a páni Prokopovičové. Na to odpovídáme, že důsledný demokratismus odrazuje nejkolí-

savější a nejnespolehlivější liberály, nejtolerantnější k pu-riškevičovštině; těch je hrstka. Získává však milióny těch, kdo se dnes probouzejí k novému životu, k „zdravému politickému životu“, přičemž těmito slovy rozhodně ani zdaleka nerozumíme to, a vůbec ne to, co jimi rozumí pan Prokopovič.

Jako příklad bychom mohli vzít namísto dvoukomorového systému složení pozemkových komisí: Má se poskytnout jedna třetina vlivu statkářům, druhá rolníkům a třetí úředníkům, jak to navrhuje kadeti, anebo mají být volby úplně svobodné, s *plně* demokratickým volebním právem? Co myslíte, pane Prokopoviči, že si má člověk v tomto bodě představovat pod „zdravými podmínkami pro politický život lidových mas“? Koho si odradíme a koho získáme důsledným demokratismem v této otázce?

A ať nám Russkije vědomosti nenamítají, že „dnes mezi všemi ostatními body programu dominuje jeden bod, který je společný všem pokrokovým stranám a který si žádá uskutečnění politické svobody“. Právě proto, že tento bod *dominuje* — a to je naprosto nesporné, to je svatá pravda! —, je nutné, aby nejširší masy, aby milióny a milióny lidí dovedly rozeznat polosvobodu od svobody a aby pochopily nerozlučnou spojitost mezi demokratismem politickým a demokratismem agrárních přeměn.

Pokud masy zůstanou nezajímavé, neuvědomělé, málo činné, pasívní, nerozhodné a nesamostatné, nedá se absolutně nic vykonat v té ani v oné oblasti.

Něvskaja zvězda, č. 12
10. června 1912
Podepsán V. I.

*Podle textu listu
porovnaného s textem sborníku
Marksizm
i likvidatorstvo, část II
Petrohrad 1914*

KAPITALISMUS A „PARLAMENT“

Pravdy demokratismu nám nesmějí zastiňovat okolnost, na kterou buržoazní demokraté často zapomínají, že totiž zastupitelské instituce nutně vytvářejí v kapitalistických zemích zvláštní formy vlivu kapitálu na státní moc. My parlament nemáme, ale parlamentního kretenismu mezi liberály, *parlamentní demoralizace* je u nás mezi všemi buržoazními poslanci víc než dost.

Tuto pravdu si musí dělníci dobře vštípit, chtějí-li se naučit využívat zastupitelských institucí *pro* rozvíjení uvědomělosti, semknutosti, aktivity a iniciativy dělnické třídy. Všechny sociální síly proletariátu nepřátelské — „byrokracie“, statkářské vlastnictví půdy, kapitál — využívají už těchto zastupitelských institucí *proti* dělníkům. Potřebujeme vědět, jak to dělají, abychom se naučili hájit samostatné zájmy dělnické třídy a její samostatný rozvoj.

Třetí дума se usnesla poskytovat tuzemským výrobcům strojů prémie. Jakým tuzemským? Těm, kteří „pracují“ v Rusku!

Podíváme-li se však důkladněji, pak zjistíme, že do Ruska přemístili své závody právě zahraniční kapitalisté. Cla jsou vysoká, zisky obrovské — a tak se zahraniční kapitál stěhuje *do* Ruska. Například americký trust — svaz kapitalistických milionářů — vybuodoval v Ljubercích u Moskvy obrovský závod na výrobu zemědělských strojů. V Charkově vyrábí zemědělské stroje kapitalista Mehlhose a v Berdiansku kapitalista John Greaves. Vida, jak „ryze ruští“, jak „tuzemští“ jsou tito podnikatelé, že?

Bez všestranné pomoci ruských kapitalistů by však samo-

zřejmě v Rusku vůbec *nemohli* existovat. Ruka ruku myje. Američtí, angličtí a němečtí kapitalisté shrabují zisky za pomoci ruských kapitalistů, kterým z toho plyne velmi slušný podíl. Vezměme si třeba rýžoviště zlata na Leně nebo doly na Urale. Co miliónů si tu zahraniční a ruští kapitalisté rozdělili!

Duma je tu pro pány průmyslníky velmi užitečná. Kapitalisté mají v dumě i ve Státní radě značný počet svých zástupců, a přitom dnes přece ani statkář bez kapitálu nic neznamená. Pro kapitalisty i statkáře je дума hotovým aparátem k prosazování zákonů o „prémích“ (*pro sebe*), o celní ochraně (tj. druhé formě premií pro sebe), o koncesích (třetí forma premií pro sebe) atd. až *donekonečna*.

Liberální „Skeptik“^[256] v liberální Reči o tom psal docela dobře. Psal proti „nacionalistům“ (kteří si navrhli „prémie“ pro povzbuzení „tuzemské“ výroby strojů pánů Greavesů, Mehlhosů, Ellworthyů a dalších společností) tak proctěně, že i mne trochu nakazil skepticismem.

Ano, „nacionalisty“ odhaluje pan liberální „Skeptik“ docela dobře. Ale proč nic neříká o kadetech? Když třeba Golovin vymáhal koncese, nepomáhala mu snad při tomto užitečném a výnosném zaměstnání funkce *poslance dumy* a jejího někdejšího předsedy?

Když Maklakov shraboval „tagijevské“ honoráře, ne-usnadnila mu snad funkce poslance dumy provádět tak „výhodné“ transakce?¹³²

A kolik dalších kadetských statkářů, obchodníků, kapitalistů, finančníků, advokátů a podnikatelů^F provádělo další transakce, upevnilo své „styky“ a vyřídilo si své „záležitosti“ s pomocí poslanecké funkce a oněch výhod a možností, které tato funkce poskytuje!

A co kdyby se uspořádala anketa o finančních transakcích poslanců dumy a za účasti poslanců dumy?

Ano, jenže ve všech kapitalistických zemích byla učiněna opatření pro zachování „obchodního tajemství“, aby *žádný* „parlament“ takovou anketu nemohl připustit.

Dělničtí poslanci však o této věci jistě vědí dost, a kdyby si dali trochu práce a námahy, posbírali si informace, shromáždili materiál, podívali se do novin, informovali se na burze apod., mohli by sami provést velmi poučnou a velmi užitečnou „anketu“ o *obchodních* transakcích poslanců dumy a za účasti těchto poslanců.

V evropských parlamentech se o těchto transakcích všeobecně ví a dělníci je neustále odhalují i se jmény spekulantů, aby se lid poučil.

Něvskaja zvězda, č. 13

17. čeruna 1912

Podepsán Neliberální skeptik

Podle listu Něvskaja zvězda

Marxisté už dávno jednoznačně vyslovili svůj zásadní postoj k volbám. Pravicové strany, od Puriškeviče až po Gučkova, liberálně monarchistická buržoazie (kadeti a progresisté) a demokracie (dělnická a buržoazní, tj. trudovici) — to jsou tři hlavní tábory, které spolu ve volbách soupeří. Mezi těmito tábory je základní rozdíl: reprezentují různé třídy a liší se od sebe celým svým programem i taktikou. Ke správným praktickým závěrům o volební kampani můžeme dospět jedině tehdy, když jasně pochopíme hlavní zásady politiky každého z těchto táborů.

Od té doby, co marxisté asi před půl rokem tyto zásady jednoznačně vyslovili*, potvrzují jejich správnost velmi názorně vystoupení liberální opozice. Naši „sousedé a nepřátelé zprava“, kteří naše názory nikterak nesdílí, nám s chvályhodnou horlivostí nejlépe potvrzovali jejich správnost. Můžeme vyhlásit jako *zákon*: Vývoj politické činnosti a politických názorů kadetů je výbornou posilou názorů marxistů. Anebo jinak: Když začne mluvit kadet, můžete si být jisti, že nevyvrátí názory liberálních dělnických politiků o nic hůř než leckterý marxista.

I z tohoto důvodu je pro dělníky dvojnásob užitečné pozorně sledovat kadetskou politiku: za prvé se dá liberální buržoa velmi snadno rozeznat a za druhé se člověk naučí lépe vidět chyby některých zastánců dělnické třídy.

Právě tento dvojí užitek patrně přinese nedávno uveřejněný článek *Reči* o důležitých předvolebních prohlášeních

* Viz tento svazek, s. 62—66. *Red.*

z listu *Russkije vědomosti*. Jsou to prohlášení starého „ekonomisty“, tj. oportunisty z let 1897—1902 pana Akimova^[1] (Vl. Machnovce). Představují přímou obhajobu „progressivního bloku“, jehož „platformu“ (mimochodem *neuveřejněnou!*) považuje pan Akimov, který si chce říkat sociální demokrat, za „zcela přijatelnou pro sociální demokracii“.

Mnoho nováčků v politice (od Paříže až po Krasnojarsk) i zkušených diplomatů (od Vídně až po Vilno)¹³³ nám tvrdilo a tvrdí, že liberální dělnická politika je „strašák“. Ale jen se podívejte na pana Akimova, milí oponenti! Jistě nepopřete, že tu jasně jde o liberální dělnickou politiku. A neřeknete, že Akimov je „unikum“, tj. mimořádný, svého druhu ojedinělý, vzácný případ. Protože i kdyby měl pan Akimov mimořádných vlastností sebevíc, stejně není ojedinělým zjevem, a kdo by to chtěl tvrdit, říkal by vyloženou lež. Vystoupil po panu Prokopovičovi a ve stejném duchu. Jako vhodnou tribunu, která šíří jeho řeči hezky daleko, si našel populární liberální orgán. Našel si mezi liberálními novináři „dobrý tisk“. Ba ne, to není ojedinělý zjev, třebaže už dávno nepatří k žádné skupině a třebaže jeho právo říkat si sociální demokrat je naprosto iluzorní. Je však představitelem politické *linie*, která je zakořeněná, která žije, a přestože se často schovává, vynořuje se při každém sebemenším politickém oživení *vždy znovu* na denní světlo.

Reč „se plně staví za střízlivý realismus“ úvah pana Akimova a přitom s obzvláštní chutí zdůrazňuje jeho názor, že „sociální demokraté musí dnes vytyčovat tu část svých politických úkolů, která získá podporu dostatečně širokých a politicky silných kruhů národa“.

Z toho musí mít *Reč* jen radost! To, co Naša zarja servíruje s tisíci kličkami a vytáčkami, s celými kupami výhrad, přičemž za sebou zametá stopy, ohání se dávno vyčichlými, rádobý marxistickými obraty, to pan Akimov plácne rovnou a bez obalu, prostoduše a s naivitou až... blahoslavenou.

Naša zarja a Něvskij golos mají ovšem formálně plnou možnost setřást se sebe jakoukoli odpovědnost za pana Akimova. Široká čtenářská veřejnost, která se v jemných odstínech nevyzná a nezajímá se o ně, přijímá však z těchto likvidátorských tiskovin prakticky právě a jedině „akimovovštinu“. „Nemařit“ práci progresistů, napsal Martov. „Vytyčovat tu část úkolů“, která získá podporu *progresistů*, píše Akimov, který samozřejmě předem poznamenává, že nestrannost progresistů usnadňuje každé straně zachovat si (na papíře) svou samostatnost. *Vytyčit víc* úkolů, než je progresistům příjemné, právě to znamená „mařit“ jejich práci: takhle dešifroval Martovovo heslo živý politický boj, takhle je dešifroval *dav*, který Akimov dobře reprezentuje.

Kadeti a progresisté jsou podle Akimovova názoru „široké a politicky silné kruhy národa“. Jenže to je právě ta liberální lež, o níž nedávno psala Něvskaja zvezda v článku O charakteru a významu naší polemiky s liberály*^[118]. Ve skutečnosti však liberálně monarchistická buržoazie jako celek, zahrnující kadety, progresisty a mnoho jiných, reprezentuje jen velmi úzké a politicky neobyčejně slabé kruhy národa.

Buržoazie nikdy nemůže tvořit v národě široké kruhy. Politicky silná však být může a v mnoha kapitalistických zemích silná je, jenom v Prusku a jenom v Rusku ne. Tady se dá její překvapivá, fantastická, až neuvěřitelná politická bezmocnost vysvětlit tím, že se tato buržoazie mnohem více bojí revoluce než reakce. A z toho pak nutně vyplývá politická bezmocnost. Takže všechny úvahy o „politické síle“ buržoazie, které tuto *základní* specifikou situace v Rusku obcházejí, jsou samou svou podstatou falešné, a proto absolutně k ničemu.

Pan Akimov vystoupil jako nejupřímnější a nejumírnější liberál: My vás, páni kadeti a progresisté, pokládáme

* Viz tento svazek, s. 391—397. *Red.*

za sílu, vaši platformu plně přijímáme (ačkoli tato platforma neexistuje!), sami vytyčujeme dnes *tu část* úkolů, která má vaši podporu, a od vás žádáme jen jedno: „aby do kandidátky (progresistického) bloku byli zařazeni i sociální demokraté“. Takhle, doslova tak to napsal Akimov! Se vším, se vším souhlasím, jen když mě zařadíte na liberální kandidátku!

Od Reči to byla přímo neomalenost, že i tak umírněnou žádost *zamítla*. Vždyť tu nejde o voliče režimu z 3. června^[198], připomínají kadeti Akimovovi. A co mezi *nimi* znamenají sociální demokraté? Nulu „s výjimkou velkých měst, o které však teď nejde“. A kadetský oficiální orgán shovívavě poučuje pokorného a poslušného Akimova: „S výjimkou okrajových území budou muset (sociální demokraté) skoro všude postupovat tak, aby dopomohli k vítězství progresivního bloku nad černým* blokem utlačovatelů lidu, takže nebudou moci počítat s kandidaturou vlastních lidí“.

Liberál hrubě odstrčil pokorně podávanou ruku liberálního dělnického politika! Je to zasloužená odplata za to, že se vzdal boje ve velkých městech. Velká města nám patří proto, že jsme silní, říkají kadeti, kdežto ostatní Rusko nám patří proto, že silní jsou lidé 3. června a jejich zákon, který nám zajišťuje monopol na opozici.

To je docela chytrá odpověď. Lekce, kterou Akimov dostal, je tvrdá, ale užitečná.

Něvskaja zvězda, č. 14
24. června 1912
Podepsán K. F.

Podle listu Něvskaja zvězda

* — reakčním, černosotňovským. Čes. red.

V Ý Z N A M V O L E B V P E T R O H R A D Ě

Noviny informují o tom, že termín svolání IV. státní dumy a termín voleb do ní vyvolal ve vládnoucích kruzích řadu pochybností. Jedni byli pro to, aby se svolání Státní dumy odložilo na leden, druzí byli pro říjen. Teď prý se rozhodlo ve prospěch druhého názoru.

Volby jsou tedy už blízko — dělí nás od nich nějakých 7—9 týdnů. Budeme muset přemýšlet o *zdesateronásobení* energie v celé předvolební činnosti.

Chtěl bych se v tomto článku zabývat jednou speciální otázkou, která však dnes má pro dělnickou demokracii mimořádně velký a obecný význam. Je to otázka úlohy petrohradských voleb.

Volby v 2. městské kurii v Petrohradě jsou ústředním bodem *celé* volební kampaně při volbách do IV. státní dumy.

Jedině v Petrohradě existuje celkem obstojný dělnický tisk, který přes všechno zuřivé pronásledování, pokuty a věznění redaktorů, přes všechnu labilitu svého postavení a přes všechen útlak cenzury dokáže podat aspoň jakýs takýs obraz názorů dělnické demokracie.

Bez denního tisku by volby byly prapodivnou záležitostí a jejich význam pro politické uvědomění mas by klesl nejméně o polovinu.

Volby v Petrohradě jsou proto *vzorem* volební kampaně, která v neuvěřitelně těžkých podmínkách Ruska dolehla na bedra dělnické demokracie. Nikde jinde nedokážou dělníci provést volební kampaň tak, aby ji každý mohl *sledovat*. V dělnické kurii mají volby samozřejmě nesmírný význam, dělníci se tu však nemohou střetávat s jinými třídami oby-

vatelstva, a proto nemohou v *dostatečné* míře rozvíjet ony *celonárodní* požadavky, ony názory na úkoly *celkové politiky*, které vypracovala pokroková, proletářská demokracie *k tomu*, aby se jimi řídila celá demokracie vůbec.

V Petrohradě jsou volby přímé. Proto se tam může předvolební boj rozvinout mnohem konkrétněji, jasněji a mnohem straničtěji než jinde. Ostatní velká města by měla stejně důležitý význam jako Petrohrad, jenže administrativní tlak na venkově je *ještě* o tolik silnější než v hlavním městě, že si tu dělnická demokracie těžko může prorazit cestu, vynutit si, aby byl její hlas slyšen.

V Petrohradě musí nakonec dojít v 2. kurii k boji mezi liberály a demokraty. Kadeti považují 2. kurii za *svou* doménu. Petrohrad zastupují Miljukov, Rodičev a Kutler.

Nemusíme ani říkat, že rozhodně nelze považovat za normální, zastupují-li tuto dosti širokou masu demokratických voličů liberálové. Volby do II. dumy ukázaly, že „převaha“ kadetů mezi demokratickými městskými voliči není ani zdaleka trvalá. Přímou v Petrohradě *mohl* ve volbách do II. dumy „levicový blok“, tj. blok dělnické a buržoazní demokracie (narodníků) hladce zvítězit, a *taky* by *jistě* zvítězil, kdyby tehdy menševici jako Dan a spol. volební kampaň dělníků nerozbili a nezpůsobili tím mezi narodníky pochybnosti a kolísání, čímž věc neobyčejně poškodili. Stačí připomenout, že i „socialisté-revolucionáři“ šli ve volbách do II. dumy až do poslední chvíle za menševiky a hájili blok s kadety!

Podle nynějšího volebního zákona lze uspořádat druhé volební kolo, takže v prvním stadiu nejsou žádné bloky nutné ani přípustné.

V Petrohradě dojde k boji mezi dělnickou demokracií a liberály. Narodníci sotva budou mít dost sil, aby vystoupili samostatně: samou horlivostí se už sami „likvidovali“ tím, že přijali linii našich likvidátorů. Proto je už téměř jisté, že buržoazní demokracie (trudovici a narodníci) bude podporovat dělnické demokraty, když ne v prvním stadiu

№ 15. НЕВСКАЯ ЗВЕЗДА № 15.

Год издания первый.

Всего вышло 12 номеров. В каждом номере по 16 страниц. Цена в 5 коп.

Всего вышло 192 страниц. В каждом номере по 16 страниц. Цена в 5 коп.

Всего вышло 192 страниц. В каждом номере по 16 страниц. Цена в 5 коп.

Поступил в продажу "Спутник Изобретателя".

Содержание: 1. Описание изобретения. 2. Описание изобретения. 3. Описание изобретения.

Цена в 5 коп.

Воскресенье 1-го июля 1912 г.

ЗАВЕТЫ

Воскресенье 1-го июля 1912 г.

Уроки классовой борьбы.

Уроки классовой борьбы.

Значение выборов в Петербурге.

Значение выборов в Петербурге.

Сравнение столической и провинциальной партийной программы.

Сравнение столической и провинциальной партийной программы.

Уроки классовой борьбы.

Уроки классовой борьбы.

Воскресенье 1-го июля 1912 г.

Воскресенье 1-го июля 1912 г.

Воскресенье 1-го июля 1912 г.

Воскресенье 1-го июля 1912 г.

Воскресенье 1-го июля 1912 г.

Воскресенье 1-го июля 1912 г.

První strana listu Něvskaja zvezda, č. 15 z 1. července 1912, s Leninovými články Význam voleb v Petrohradě a Srovnání Stolypinova a narodnického agrárního programu

Zmenšeno

voleb, pak tedy v každém případě v druhém kole voleb.

Za liberály kandiduje v Petrohradě jejich vůdce pan Miljukov. Až dosud měli liberálové značnou většinu. Finanční prostředky, které jim poskytuje liberálně monarchistická buržoazie, agitační nástroje reprezentované dvěma deníky i fakticky trpěná, ba takřka fakticky legalizovaná organizace — to všechno poskytuje kadetům obrovské výhody.

Na straně dělníků jsou dělnické masy, důsledný a poctivý demokratismus, energie a oddanost věci socialismu a dělnické demokracii. Dělníci *mohou* zvítězit, jestliže se opřou o *tyto* síly a budou mít dělnický deník. Boj dělníků o poslanecké mandáty za Petrohrad dostává nesporně obrovský a *celoruský* význam v celé volební kampani do IV. dумы.

Ti, co si tak potrpí na řeči o „sjednocení“ celé opozice — od progresistů a kadetů až po opatrného a vychytralého likvidátora Martova a těžkopádně naivního Prokopoviče a Akimova — ti všichni se snaží otázku voleb v Petrohradě obejít nebo ji odsunout stranou. Obcházejí hlavní politické události a rádi se pohybují na periférii politického dění. Mají plno plamenných a krásných řečí o tom, co by se mělo dělat v druhém stadiu voleb, tj. až skončí základní, hlavní a rozhodující část volební kampaně, a „výmluvně mlčí“ o Petrohradě, který získali kadeti a který musíme *dobýt* zpátky a vrátit ho demokracii.

Petrohrad neměl demokratické poslance ani podle zákona z 11. prosince 1905^[289], ani podle zákona z 3. června 1907, takže se může zdát, že slovo „vrátit“ zde není na místě. Jenže Petrohrad patří demokracii celým průběhem celého osvobozenického hnutí v Rusku a na určitém stupni jeho vývoje neudrží „demokratickou povodeň“ *ani* vysokánská hráz volebního zákona z 3. června.

Většina voličů 2. kurie nepochybně patří k demokratickým vrstvám obyvatelstva. Kadeti je přitahují na svou stranu *vyloženým podvodem*, když se — liberálně monarchistická buržoazní strana — vydávají za demokracii. Tento

podvod praktikovali a praktikují ve volbách do nejrůznějších parlamentů *všichni* liberálové na světě. A tak dělnické strany ve všech zemích měří své úspěchy mimo jiné i tím, nakolik se jim daří vyrvat maloburžoazní demokracii z vlivu liberálů.

Tento úkol si musí jasně, konkrétně a rázně uložit i ruští marxisté. Proto ve svých známých lednových usneseních říkají o velkých městech výslovně, že bloky jsou tu přípustné *jedině* s demokraty proti liberálům, protože zde černosotňovské nebezpečí zjevně nehrozí.* Toto usnesení se „tre-filo do černého“. Dává jasnou odpověď na jednu z nejdůležitějších otázek volební taktiky. Stanoví *ducha*, směr i charakter *celé* volební kampaně.

Naproti tomu se dopouštějí těžké chyby ti likvidátoři, kteří rádi mluví o kadetech jako o „reprezentantech“ „městské demokracie“. Takové řečičky celou věc *zkreslují*: volební vítězství *liberálů nad* demokraty, volební machinace liberálů *proti* demokratickým voličům se zde vydávají za důkazy „demokratismu“ kadetů. Jako by Evropa neznala desítky příkladů, jak *protidemokratické* strany vodily po celá léta na provázku různé demokratické vrstvy, dokud skuteční buržoazní demokraté, nejčastěji sociální demokraté, nevyrvali tyto vrstvy z vlivu politických stran, jejichž duch byl těmto vrstvám *cizí*.

Volební boj v Petrohradě je boj mezi liberály a dělnickou demokracií za hegemonii v celém osvobozeném hnutí v Rusku.

Tato mimořádně důležitá úloha petrohradských voleb nás mimo jiné vede ke dvěma praktickým závěrům. Komu je mnoho dáno, od toho bude mnoho požadováno. Petrohradští dělníci musejí vést volební kampaň v Petrohradě v 2. městské kurii jménem *celé* dělnické demokracie celého Ruska. Na jejich bedrech spočívá velký a obtížný úkol. Jsou vzorem. Musejí vyvinout maximum iniciativy, ener-

* Viz tento svazek, s. 170—171. *Red.*

gie a vytrvalosti. Dokázali to, když šlo o dělnický deník. Ve skvěle zahájeném díle musejí pokračovat i ve volbách.

Pozornost celého Ruska je soustředěna na volební boj v Petrohradě. Měla by se sem soustředit také *pomoc* celého Ruska. Bez maximálně všestranné pomoci ze všech končin Ruska petrohradští dělníci sami „nepřítele“ nezdolají.

Něvskaja zvězda, č. 15

1. července 1912

Podepsán F. F.

Podle listu Něvskaja zvězda

SROVNÁNÍ STOLYPINOVA A NARODNICKÉHO AGRÁRNÍHO PROGRAMU [126]

V předešlých článcích (viz 3. a 6. číslo listu Něvskaja zvězda) jsme uvedli základní údaje o pozemkovém vlastnictví v evropském Rusku a nastínili jsme podstatu agrární otázky v Rusku* [105]. Odstranit středověké vztahy v *pozemkové držbě* — to je podstata této otázky.

Mezi kapitalismem, který dominuje na celém světě i u nás v Rusku, a středověkou *pozemkovou držbou*, jak statkářskou, tak přídělovou rolnickou, existuje nesmiřitelný rozpor. Starou, středověkou pozemkovou držbu je nezbytně nutné odstranit, a čím rázněji, tvrději a odvážněji se s ní skoncuje, tím lépe pro celý vývoj Ruska, tím lépe pro dělníky i rolníky, které teď *kromě* kapitalismu ubíjí a týrá spousta středověkých přežitků.

Někdo se může zeptat, jak lze za této situace srovnávat Stolypinův a narodnický agrární program. Nejde snad o dva naprosto protikladné programy?

Ano, ale tato protikladnost neznamená, že by se Stolypinův a narodnický agrární program v jedné zásadní věci nemohly shodovat. Totiž: *oba* programy uznávají, že starou pozemkovou držbu je třeba *odstranit*. Staré se musí zbořit, a to co nejdříve a co nejrázněji, hlásají vykonavatelé Stolypinovy „úpravy pozemkových poměrů“, ale odstranit tak, aby veškerá tíha tohoto boření dolehla na většinu rolníků, těch nejožebračenějších a nejubožejších. Statkáři přitom nesmějí přijít o nic. A kdyby přece jen museli přijít o část svých pozemků, musí se tyto pozemky zcizit jedině za dobrovolného souhlasu statkářů a podle „spravedlivého“ —

* Viz tento svazek, s. 294—297 a 336—341. *Red.*

z hlediska statkářů spravedlivého — odhadu. Zámožní rolníci musejí dostat podporu, kdežto masy „hospodářsky slabých“ není třeba šetřit.

To je podstata Stolypinova agrárního programu. Rada spojené šlechty, která ho Stolypinovi nadiktovala, si počínala jako pravá představitelka reakcionářů — žádných tlučhubů, ale mužů činu. Rada spojené šlechty vsadila na hospodářsky silné — zcela v duchu svých třídních zájmů. A skutečně, po roce 1905 se ukázalo, že policie a byrokracie nemohou poskytnout proti rolníkům žádnou ochranu.

Kde si však mohla Rada spojené šlechty ještě hledat spojence? Jedině mezi nepatrnou menšinou zámožného rolnictva, mezi „kulaky“, „vydřiduchy“. Jiné spojence si na vesnici najít nemohla. A aby reakcionáři získali na svou stranu „nové statkáře“, dali jim klidně doslova napospas a k vydrancování *celou vesnici*.

Když už se musí něco odstraňovat, odstraňme tedy vlastnictví *přídělové* půdy v *náš* prospěch a ve prospěch *nových statkářů* — to je hlavní smysl agrární politiky, kterou Stolypinovi nadiktovala Rada spojené šlechty.

Máme-li však mluvit ryze teoreticky, musíme uznat, že stejně energicky, dokonce mnohem energičtěji se dá odstraňovat i *jinak*. Každá hůl má dva konce. Kdyby například 70 miliónů děsjatin půdy, které patří 30 000 statkářů, přešlo do rukou 10 miliónů rolnických hospodářství jako přídavek k jejich 75 miliónům děsjatin, kdyby *se* obojí pozemky *spojily* a potom rozdělily mezi zámožné a střední rolníky (chudina by stejně neměla čím orat, sít a hnojit, aby obdělala půdu), k čemu by taková přeměna vedla?

Položte si tuto otázku z ryze ekonomického hlediska a prozkoumejte tuto zásadní možnost z hlediska obecných podmínek kapitalistického hospodářství ve světovém měřítku. Zjistíte, že předpokládaná přeměna by vedla k *důslednějšímu*, energičtějšímu a tvrdšímu odstraňování *středověké* pozemkové držby, než je tomu ve Stolypinově programu.

Proč právě středověké a pouze středověké? Proto, že *kapitalistickou* pozemkovou držbu *nelze* vzhledem k její podstatě odstranit žádným přechodem půdy z jedné rukou do druhé, ba ani žádným přechodem veškeré půdy do rukou státu (v politické ekonomii takzvaná „nacionalizace“ půdy). Kapitalistická pozemková držba znamená, že půdu vlastní ten, kdo má kapitál a nejlépe se přizpůsobuje trhu. Ať už půda patří komukoli, někdejšímu statkáři, státu nebo rolníkovi s přidělem, stejně se nikdy neobejde bez rukou *hospodáře*, který si ji vždy může zpachtovat. Pacht se stále více ujímá ve *všech* kapitalistických zemích při nejrůznějších formách pozemkového vlastnictví. Jakmile veškerou společenskou výrobu ovládá trh, tj. jakmile tato výroba zůstává kapitalistickou, pak žádné zákazy nemohou zabránit kapitalistovi, vlastníkovi kapitálu, který se vyzná v trhu, aby si opatřil další půdu.

A nejen to. Pacht je pro ryzí kapitalismus, pro nejdokonalější, nejsvobodnější, „nejideálnější“ přizpůsobení se trhu *dokonce vhodnější* než vlastnictví půdy. Proč? Protože soukromé vlastnictví půdy *ztěžuje* její přechod z jedné rukou do druhé, *brzdí* možnost, aby se užívání půdy přizpůsobovalo podmínkám trhu, *váže* půdu na určitou rodinu nebo osobu a její dědice, i když jsou to třeba špatní hospodáři. Pacht je pružnější forma, při níž se užívání půdy přizpůsobuje trhu mnohem jednodušeji, snadněji a rychleji.

Proto také Anglie není žádnou výjimkou mezi ostatními kapitalistickými zeměmi, ba z hlediska kapitalismu má nejdokonalější agrární systém, jak to také ukázal Marx ve své kritice Rodbertuse.¹³⁴ A jaký je vlastně agrární systém v Anglii? Je to stará forma vlastnictví půdy, landlordismus, s novým, svobodným, ryze kapitalistickým pachtem.

A kdyby tento landlordismus existoval bez landlordů, tj. kdyby půda nebyla vlastnictvím landlordů, ale státu? Pak by to byl z hlediska kapitalismu *ještě dokonalejší* agrární systém, v němž by se užívání půdy mohlo ještě svobodněji přizpůsobovat trhu, v němž by se dala ještě snadněji mobilizo-

vat půda jako objekt hospodaření, v němž by se ještě svobodněji a ve větší míře, jednoznačněji a konkrétněji projevovat třídní boj, typický pro kapitalistické vlastnictví půdy vůbec.

Čím víc tedy kterákoli země pokulhává za světovým kapitalismem, čím víc musí dohánět své sousedy, čím víc „zanedbala“ svou „chorobu“, chorobu středověkého vlastnictví půdy a zotročujícího drobného hospodaření, čím naléhavěji potřebuje ta která země *radikálně* zbořit *všechny* své vztahy plynoucí z pozemkové držby, celý svůj agrární způsob života, tím přirozeněji budou v této zemi vznikat a tím víc se budou mezi zemědělským obyvatelstvem šířit nejrůznější myšlenky a plány na nacionalizaci půdy.

Rok 1905 i obě první dумы nesporně dokázaly — a III. дума to nepřímou, prostřednictvím svých „rolnických“ poslanců (prosetých statkářským sítem) potvrdila —, že mezi ruským zemědělským obyvatelstvem jsou neobyčejně rozšířeny nejrůznější myšlenky a plány na nacionalizaci půdy. Dříve než tyto myšlenky schválíme nebo zamítneme, položíme si otázku, *proč* se tak rozšířily a *jaká* hospodářská nutnost je vyvolala.

Nestačí kritizovat tyto myšlenky z hlediska jejich vnitřní ucelenosti, vyváženosti nebo jejich teoretické správnosti. Musíme je kritizovat z hlediska hospodářské nutnosti, která se v těchto myšlenkách odrazila, i když je to někdy odraz značně „kapriciózní“, nesprávný a „pokřivený“.

Hospodářská nutnost, která na začátku 20. století dala vzniknout myšlence nacionalizace půdy mezi ruským rolnictvem, je nutnost radikálně skoncovat se starou pozemkovou drzbou. Myšlenky „rovného rozdělení“ veškeré půdy jsou myšlenkami *rovnosti*, které nutně vznikají v boji proti pozůstatkům nevolnictví a *nutně* se přenášejí na půdu za situace, kdy 30 000 „výškrabků feudálních statkářů“ má 70 miliónů děsjatin, zatímco 10 miliónů zotročených rolníků má 75 miliónů děsjatin půdy.

Na tom, že statkářská půda má přejít do kategorie rol-

nické půdy nebo lépe řečeno do rukou rolníků, není nic utopického. Utopické je snít o rovnosti mezi vlastníky půdy za nadvlády trhu, utopické je snít o tom, že za kapitalismu všichni „občané a občanky“ (i ti, co nemají žádné vlastní hospodářství) budou mít „*právo* na půdu“. Ale utopičnost *těchto* myšlenek nesmí způsobit, že budeme zapomínat na tu nejoprávněnější, živou realnost toho, co se pod nimi *ve skutečnosti* skrývá.

Na odstranění *všech* středověkých rozdílů v držbě půdy — statkářské, přídelové atd. — není nic utopického. Není nic utopického na snaze skoncovat se starými pozemkovými vztahy. Naopak, právě vývoj kapitalismu si *toto* skoncování velmi naléhavě žádá. Za kapitalismu *nemůže* dojít ani k „rovnému rozdělení“ půdy, ani k „socializaci“ půdy. To je utopie.

Nacionalizace půdy za kapitalismu je ekonomicky zcela možná a její *reálný* význam by v každém případě — tj. ať by byla provedena jakkoli, kýmkoli, za jakýchkoli podmínek, důkladně a nadlouho, anebo nedůkladně a nakrátko — v každém případě by její reálný význam spočíval v tom, že by v maximální míře odstranila všechno, co je v pozemkové držbě v Rusku a v ruském agrárním životě středověké, že by co *nejsvobodněji* přizpůsobila *nové* užívání půdy a pozemkové vlastnictví novým podmínkám světového trhu.

Představme si na chvíli, že by se uskutečnil plán levicových narodníků třeba tak, že by se všechna půda rovným dílem rozdělila mezi všechny občany a občanky. Takové rozdělení za kapitalismu je ten největší nesmysl. Za kapitalismu by se neudrželo a nemohlo udržet ani rok. Znamená to však, že by se jeho výsledky rovnaly nule nebo že by znamenaly minus?

To rozhodně ne! Jeho výsledky by znamenaly obrovské *plus* — docela jiné plus, než jaké očekávají levicovní narodníci, ale naprosto reálné plus. Ono plus by spočívalo v tom, že veškeré rozdíly mezi nynějšími formami pozemkového vlastnictví vyplývajícími ze stavovské příslušnosti nebo pří-

služnosti k různým kategoriím obyvatelstva by se odstranily. Byl by to obrovský zisk pro celé národní hospodářství, pro kapitalismus, pro proletariát, protože pro vývoj Ruska není nic škodlivějšího než naše staré, dnešní pozemkové vlastnictví. Statkářská i přídělová forma vlastnictví půdy jsou *skrz naskrz* feudální.

Jejich rozdělení podle zásady rovnosti by se neudrželo, ale *návrat ke starým poměrům* by nebyl možný! Meze už jednou odstraněné by neobnovila žádná „restaurace“. Žádná politická síla na světě by nemohla zabránit stanovení takových *nových* mezí, hranic a forem užívání půdy, které by odpovídaly *novým* požadavkům trhu.

„Zbavit půdu přehrad“ — řekl jeden levicový narodnik tuším ve II. dumě. Představoval si, že by to vedlo k „rovnému užívání půdy“. Mýlil se. Ale *jeho ústy* — ta ironie dějin! — promluvil nejdůslednější a nejneohroženější radikální *buržoa*, který si uvědomuje absurdnost *starých*, středověkých „přehrad“ našeho „přídělového“, „šlechtického“, „církevního“ atd. atd. pozemkového vlastnictví a cítí, že *všechny* tyto přehrady se musí *odstranit*, aby se půda mohla rozdělit *znovu*. Jenže to nebude dělení „podle duší“, jak si to představuje narodnik, ale *podle kapitálu*, jak si to *vynutí* trh.

Konstruktivní plány narodníků jsou utopie. Ale tyto jejich konstruktivní plány obsahují prvek, který je vůči středověku destruktivní. A tento prvek není vůbec žádná utopie. Je to ta nejživější realita. Je to ta nejdůslednější a nejpokrokovější realita z hlediska kapitalismu i proletariátu.

Shrňme stručně své názory. Reálná shoda Stolypinova a narodnického agrárního programu spočívá v tom, že *oba* programy od základu *odstraňují* starou, středověkou pozemkovou držbu. A to je velmi správné. Nezaslouží si nic jiného než odstranit. Nejreakčnější ze všech jsou ti kadeti z listů *Reč* a *Russkije vědomosti*, kteří Stolypinovi toto odstraňování vytýkají, místo aby dokazovali, že by měl odstraňovat ještě

důsledněji a energičtěji. V dalším článku uvidíme, že Stolypinovo boření *nemůže* odstranit otrockou závislost a soustavu odpracovávání, kdežto *narodnické může*.*

Prozatím poznamenejme, že jediným zcela reálným výsledkem Stolypinova boření je hladovění třiceti miliónů lidí. A to se ještě neví, zda se ze Stolypinova boření ruský lid nepoučí, *jak se má* bořit ještě rozhodněji. Že ho tomu učí, to je nesporné. Zda ho tomu naučí, to teprve uvidíme.

Něvskaja zvězda, č. 15
1. července 1912
Podepsán R. S.

Podle listu Něvskaja zvězda

* Viz V. I. Lenin, Spisy 18, Praha 1957, s. 245—250. *Red.*

SITUACE V SDDSR A NEJBLIŽŠÍ ÚKOLY STRANY

SDDSR prožila neslýchaně těžké roky běsnící kontrarevoluce a v současné době je na správné cestě k obnovení své organizace, k upevnění svých sil a vedoucího vlivu na ruský proletariát, který v roce 1905 zasadil samoděržaví těžké rány a který ho v nadcházející revoluci rozdrtí.

Těžká léta 1908—1911 byla léty rozkolu. A právě v té době se od SDDSR oddělilo nynější hlavní vedení Sociální demokracie Polska a Litvy, která v roce 1906 vstoupila do naší strany a spolu s námi bolševiky vystupovala proti oportunistům v řadách menševiků.

Polští sociálně demokratičtí dělníci se musí nad tímto odchodem nynějšího hlavního vedení ze SDDSR kriticky zamyslet. Proto milerád přijímám návrh *varšavského výboru* Sociální demokracie Polska a Litvy, abych v listě *Gazeta robotnicza*¹³⁵ stručně vysvětlil příčiny rozkolu ve straně a neblahou úlohu, kterou při tom sehrálo nynější hlavní vedení, a abych ukázal, jaké jsou nejbližší úkoly sociálně demokratického proletariátu celého Ruska.

I

Soudruhům polským dělníkům jsou známy názorové nesohody mezi bolševiky a menševiky za revoluce roku 1905. Mnoho vynikajících představitelů Sociální demokracie Polska a Litvy, jako například Rosa Luxemburgová, stálo zpočátku, v roce 1904, na straně menševiků, ale revoluce jim brzy odhalila jejich omyl, když přesvědčivě prokázala oportunismus menševiků.

S kontrarevolucí v letech 1908—1911 vznikla nová etapa v dějinách Ruska. Staré samoděržaví učinilo další krok k buržoazní monarchii. Vznikla дума statkářů a velkoburžoazie. Carismus si stále ještě uchoval feudální charakter, ale už prováděl buržoazní agrární politiku, jejímž cílem bylo co nejrychleji zavést soukromé pozemkové vlastnictví za cenu neslýchaného ožebračení a zruinování miliónů rolníků. Buržoazní liberalismus provedl prudký obrat ke kontrarevoluci a rozpoutal hotové orgie renegátství.

Mezi inteligencí vládla nesmírná nejednotnost a roztržitost. Proletariát byl vystaven krutému pronásledování carismu, který se mu mstil za revoluci, a záplavě pomluv, kterou jej zahrnuli renegáti.

Úkolem SDDSR bylo zachovat *revoluční* sociálně demokratickou stranu dělnické třídy a *přizpůsobovat ji novým* podmínkám práce.

První kroky směřující k řešení tohoto úkolu však okamžitě ukázaly, že v SDDSR existují nové protiproletářské směry, podrývající *samu existenci* strany. Vznikly z historické situace naší kontrarevoluce. Těmito buržoazními směry jsou *likvidátorství a otzovismus*.

Likvidátoři, stržení vlnou buržoazního dezertérství, se revoluce zřekli. Udělali nad ilegální stranou kříž, hledali si výhradně legální půdu v údajně „konstitučním“ vládním režimu z 3. (16.) června a hlásali jeho obrodu ústavní cestou. Podstatou jejich politiky je „veřejná dělnická strana“ a hesla *ústavních reforem*. Nebyla to však sociálně demokratická, nýbrž liberálně dělnická politika.

Je jasné, že srovnávat likvidátory se západoevropskými oportunisty v sociálně demokratických dělnických stranách (jako to dělá nynější hlavní vedení pod vlivem Tyszkovým) je prostě směšné. Naši likvidátoři neuznávají stranu v její ilegální, tj. nynější formě a organizují *novou*, legální stranu. To není směr ve straně, to je odchod ze strany. Akce, kterými se likvidátoři veřejně zřekli strany a rozbili ji, vyvolaly prudký odpor dokonce u samých menševiků. Menšev-

vičtí dělníci v Rusku likvidátory *nenásledovali* a menševik Plechanov se v zahraničí postavil do čela „stranických“ menševiků (antilikvidátorů). Plechanov teď v tisku otevřeně a jasně přiznal, že likvidátoři *organizují novou stranu*.¹³⁶

Pro informaci polských dělníků dodejme, že hlavními orgány likvidátorů jsou v zahraničí Golos social-demokrata (Martov, Dan, Axelrod a další „golosovci“), v Rusku Naša zarja (Potresov, Levickij, Čerevanin aj.). „Otzovisté“ (od slova „otzvat“ [tj. odvolat] sociálně demokratické poslance z III. dumy) bojkotovali III. dumu, protože nechápali, že tribunu v dumě a všechny „legální možnosti“ musíme využít k revoluční sociálně demokratické práci. Z hesel revoluční taktiky roku 1905 udělali plané fráze. Zkušenosti brzy ukázaly, že bojkot III. dumy je nesmysl, který vede sociálně demokratické stoupence bojkotu v Rusku i proti jejich vůli k anarchismu. Jestliže v létě 1907 byla většina bolševiků pro bojkot, pak už na jaře 1908 se dokázala ze zkušeností poučit a velmi ostře se postavila proti agitaci „otzovistů“ v Petrohradě a v Moskvě. Po této naprosté porážce v Rusku otzovisté a jejich obhájci živořili v zahraničí jako úplně bezvýznamná skupinka Vperjod (Lunačarskij, Alexinskij aj.).

Nemusíme dodávat, že vzhledem ke slabosti většiny organizací v Rusku a vzhledem k odtrženosti zahraničních skupin od práce v Rusku většina těchto skupin zcela „svobodně“ stranu rozbíjela a rozkládala, přičemž neuznávala absolutně žádnou disciplínu a nebyla pověřena žádnou organizací v Rusku vydáváním novin, brožur a proklamací. Kromě skupinek s různými zásadními názory vznikaly — jak už to bývá — jednotlivé skupiny zcela bezzásadové, které se snažily vytlouct politický kapitálek makléřstvím, drobnou diplomacií a intrikami prezentovanými jako „smiřování“ a „sjednocování“ strany. Velkými mistry na tomto poli byl Trockij s vídeňskou Pravdou a Tyszka s hlavním vedením.

Před SDDSR teď vyvstala otázka, jak obnovit stranu.

Je jasné, že stranu nebylo možné obnovovat *společně* s těmi, kdo chtěli stranu *likvidovat*, ani s těmi, kdo bojkotovali dumu a legální možnosti; buď se musely zahraniční skupinky, které tuto buržoazní politiku prováděly, této politiky zřítci a podřítit se drtivé většině organizací, skupin a kroužků v Rusku, anebo Rusko muselo obnovit stranu *navzdory* těmto zahraničním skupinkám.

V lednu 1910 se naposledy konalo plenární zasedání ÚV SDDSR^[221], které se pokusilo zachránit likvidátory a otzovisty odštěpující se od sociální demokracie a přivést je na cestu stranické práce. Že jsou obě tyto úchytky nesmyslné a se sociální demokracií neslučitelné, bylo natolik zřejmé, že se *nikdo* neodvážil obhajovat je. *Jednomyslně* bylo konstatováno, že jsou to směry *buržoazní* a že podmínky pro obnovení strany se mohou vytvořit jedině tak, když se s nimi rozejdeme.

Jednomyslné usnesení však nestačí, jestliže na ně nenaváže jednotná činnost. Navzdory usnesením plenárního zasedání ÚV likvidátoři a otzovisté nejen nezanechali své rozbíječské činnosti, ale ještě ji *vystupňovali*. Nakonec tedy *za stranu* bojoval její ústřední orgán pod vedením bolševiků a Poláků, a to půl druhého roku (leden 1910—červen 1911), přičemž menševik Plechanov v boji proti likvidátorům energicky pomáhal.

Proti straně „pracovali“ ze všech sil likvidátoři, vperjodovci, Trockij a Bund. Lotyšši kolísali a častěji stáli na straně likvidátorů.

Likvidátoři dospěli ve své rozbíječské práci tak daleko, že zlikvidovali ústřední výbor strany! Plenární zasedání se usneslo obnovit ústřední výbor v Rusku a kooptovat nové členy, ale likvidátoři se nechtěli zúčastnit jediného zasedání a označili ilegální stranu i ilegální ústřední výbor za „škodlivé“. Může pak někdo srovnávat likvidátory

se západoevropskými oportunisty s jiným úmyslem než intrikánským?

Strana zůstala bez ústředního výboru. Rozpad strany byl nevyhnutelný. Obnovit ji mohly jedině *ruské*, tj. v Rusku působící organizace. A právě tady se v plném lesku předvedla pokrytecká a intrikánská politika Tyszky, který v hlavním vedení majorizoval stoupence zásadnější politiky a dovedl hlavní vedení k roztržce s SDDSR, k tomu, že se ocitlo *mezi* stranou a likvidátory strany.

Abychom pochopili tuto politiku, která tak poškozujee polské sociálně demokratické hnutí, uvedeme nejprve jeden fakt z oblasti *ideového* boje v naší straně.

Plenární zasedání ÚV, jak jsme se už zmínili, jednomyslně odsoudilo likvidátorství. Avšak jedna část nejdůležitější rezoluce (její tzv. bod 1) byla zredigována v úplně opačném smyslu a nahrávala likvidátorům. V tomto bodu byl vysloven názor, že sociální demokracie *poprvé* v dnešní době, tj. v období kontrarevoluce, plně uplatňuje metody mezinárodní sociální demokracie. Tento bod, který ponechává otevřená zadní vrátka pro renegátské teorie, navrhl Tyszka, který se pokoušel lavírovat mezi likvidátory a stranou. Likvidátoři přirozeně tento bod horlivě podporovali a pomáhali tak Tyszkovi „zvítězit“; část bolševiků, takzvaná skupina „smířlivců“ (tj. de facto trockistů), rovněž sklouzávala na stranu likvidátorů.

Po plenárním zasedání tento bod skvěle a výstižně zesměšnil Plechanov (aniž tušil, kdo je jeho autorem) pro jeho „nabubřelost“, rozplizlost a obecnost.¹³⁷ Já jsem vystoupil po Plechanovovi a vylíčil jsem svůj bezvýsledný boj proti Tyszkovu bloku se „smířlivci“ a likvidátory.*

Žádný z početných publicistů hlavního vedení neřekl během dvou let na obhajobu tohoto bodu *jediné slovo*.

Tyszkovu lavírování vedlo jedině k likvidátorskému zkreslení názorů strany.

* Viz Sebrané spisy 19, Praha 1984, s. 291–296. *Red.*

Ještě žalostnější byly výsledky této politiky v otázkách organizačních.

Ústřední výbor neexistuje. Obnovit stranu může pouze konference organizací v Rusku. Jak ale konferenci svolat? Je zřejmé, že ne s *těmi*, kdo stranu likvidují, ale *bez nich*.

Tyszka balancuje, lavíruje a hraje si na „sjednocování“ strany s těmi, kteří ji likvidují. Nejdřív se Tyszka a skupinka „smířlivců“ (naprosto bezvýznamná zahraniční skupinka, která za celý rok nedostala jedinou objednávku na své tiskoviny ani od jedné organizace v Rusku) připojují k bolševikům, berou si na starost *kontrolu* nad svoláním konference, dávají peníze důvěrníkům, kteří ji mají svolat, rozesílají tyto důvěrníky a tvrdí přitom, že „sjednocují“ stranu (tomuto tvrzení se homérsky smějí jak likvidátoři, tak my).

Tito důvěrníci zahajují svou trasu v *Kyjevě* a začínají jednat s menševickou organizací, která je tak nesporná, že to museli v tisku uznat dokonce i naši zarytí odpůrci Trockij a Lotyš. Vzhledem k zuřivým útokům likvidátorů proti naší konferenci by polští dělníci měli vědět, že právě za účasti zmíněné organizace se vytvořila (v říjnu 1911) organizační komise v Rusku pro svolání konference. A právě delegát této organizace (Kyjev) byl na konferenci předsedou mandátové komise!¹³⁸

Je jasné, že v organizační komisi v Rusku mají většinu bolševici a část menševiků, stoupenců zachování ilegální strany (neboli antilikvidátorů). Ostatní skupinky v ní nebyly zastoupeny, protože jsou to jen zahraniční fikce bez spojení s Ruskem.

Tedy Tyszka ze zoufalství, že nemůže dělat prostředníka a intrikovat předstíraným sjednocováním s likvidátory, odešel z organizační komise v Rusku a na konferenci nepřišel, přestože byl *tříkrát* pozván.

Místo toho se zúčastnil porady *likvidátorů*¹³⁹ o svolání jiné (likvidátorské) konference a... odešel z ní s prohláše-

ním, že jsou tam likvidátoři!! Není takovýhle „smiřovač“ komediant?*

I I I

Lednová konference SDDSR sjednotila většinu organizací v Rusku: Petrohrad, Moskvu, Volhu, Kavkaz, Jih a Západní kraj. Konference konstatovala, že likvidátoři (Naša zarja) se postavili mimo stranu. Konference odmítla nést jakoukoli odpovědnost za zahraniční skupinky^[113], které svou činností stranu rozkládají.

Na svých 23 zasedáních konference podrobně projednala všechny otázky taktiky, přijala celou řadu usnesení^[224] v duchu předcházející čtyřleté práce ústředního orgánu a všech vedoucích stranických instancí. Konference se ustavila^[112] jako nejvyšší instance strany a zvolila ústřední výbor.

Je naprosto pochopitelné, že likvidátoři^[113] a s nimi všechny bezvýznamné zahraniční skupinky na konferenci strany útočí s pěnou u úst. Konference je odsoudila. Každý odsouzený má právo spílat 24 hodin svým soudcům.

Jenže v Rusku *neexistuje* jiný ústřední výbor ani jiná sociálně demokratická strana. Tyszka a hlavní vedení, kteří na tuto konferenci nepřijeli a kteří teď přesvědčují polské dělníky, že stranu lze (za pomoci makléřů) „sjednotit“ s likvidátory, dělníky podvádějí. Tento podvod připravil polské dělníky o možnost radit se s ruskými soudruhy, projednávat společně taktiku a hesla v tak důležité chvíli, jako je vzestup revoluční vlny letos v dubnu a v květnu a jako jsou volby do IV. dумы.

Vzestup revoluční vlny proletariátu v Rusku je očividný.

* Hlavní vedení označuje ve Vorwärtsu Trockého za agenta likvidátorů a v listě Czerwony sztandar¹⁴⁰ dokazuje, že není možné sjednotit se nejen s likvidátorskou „levicí“ PSS, ale ani s likvidátorským Bundem v Polsku!! A přitom Tyszka slibuje, že sjednotí SDDSR s ruskými likvidátory!

Napomáhat tomuto úsilí, upevnit ilegální organizaci, dát hnutí správná revoluční hesla, čelit oportunistu likvidátorských legalistů, prodchnout legální organizace protilikvidátorským duchem a v tomto směru provést volby do IV. dумы — to jsou nejbližší úkoly, které SDDSR uskutečňuje v současné době v praxi a k nimž celoruská lednová konference zaujala teoretické stanovisko.

Zaměřením své činnosti jdou polští revoluční sociálně demokratičtí dělníci společně s námi. A proto si na závěr dovoluji vyslovit přesvědčení, že se proletariát Polska dokáže spojit s námi, se SDDSR, navzdory zásadovému kolísání nynějšího hlavního vedení, i organizačně.

Gazeta robotnicza, č. 15/16
16. července 1912
Podepsán N. Lenin
Rusky poprvé otištěno roku 1930
Sočiněnija V. I. Lenina
sv. XVI, 2. a 3. vydání

Podle listu
Gazeta robotnicza
Přeloženo z polštiny

Likvidátoři z listu Něvskij golos dělají co mohou, jen aby *rozbili* jednotu dělnických voleb v Petrohradě. To se jim nepodaří. Pokrytecké volání po „jednotě“... (*z úst likvidátorů!!*) nikoho neoklame.

Jednota dělnické demokracie je zajištěna.

Dělníci nenásledují ty, kdo likvidují dělnickou demokracii a jen slibují, že místo ní vytvoří... veřejnou „stranu“ liberální dělnické politiky. Uvědoměli dělníci chtějí právě jednotu dělnictva, ne „dohodu“ s intelektuálskými rozbíječskými kroužky likvidátorů na úkor této jednoty. A *Pravda*¹⁴² se tímto heslem řídí.

Nás nevyvedou z rovnováhy nedůstojné výpady likvidátorů, kteří se *veřejně* ptají, *kde* „najít“ to, co se „veřejností“ nehonosí... Jen si, pánové, sestavujte svou „veřejnou“ platformu, jen si budujte svou novou „veřejnou“ stranu, nikdo vám nebrání!

P. S. Naléhavě vás žádám, abyste mi ihned nebo co nejdříve odpověděli na otázku, kterou jsem tu nadhodil. *Nesmíme mlčet*. Budeme-li mlčet, můžeme všechno pokazit a vyvolat protest dělníků *zleva*. Musíme čelit likvidátorům. *Nemůžeme* dělat volby a přitom zatajovat, *pro koho* pracujeme (snad ne pro likvidátory?). Jestliže nechcete vyhrocovat a pokazit *všechno* „na levici“, uveřejněte tuto „odpověď likvidáto-

rům“. Pokud ji *neuveřejníte, neprodleně* mi ji vraťte. Je to pro
mne *důležité!*

Napsáno v červenci 1912

Poprvé otištěno roku 1933

v publikaci Leninskij sbornik XXV

Podle rukopisu

Švýcarsku říkají tamní socialisté „republika lokajů“. Tato maloburžoazní země, kde jedním z nejdůležitějších odvětví byl odedávna cestovní ruch, byla příliš závislá na bohatých darmojedech, kteří vyhazují v létě milióny na horské túry. Nejrozšířenějším typem švýcarského buržoy byl až donedávna malý živnostník, posluhující bohatému turistovi.

Teď se to začíná měnit. Ve Švýcarsku se rozvíjí velkopřmysl. Významnou úlohu má při tomto průmyslovém rozmachu využívání vodopádů a horských řek, z nichž se přímo získává elektrická energie. Tato síla vodních toků, nahrazující v průmyslu černé uhlí, bývá často označována za „bílé uhlí“.

Industrializace Švýcarska, tj. rozvoj jeho průmyslu a velkopřmyslu, učinila konec někdejší stagnaci dělnického hnutí. Boj mezi kapitálem a prací se zostřuje. Ospalý, maloměšťácký duch, který dříve často převládal v některých dělnických spolcích ve Švýcarsku, mizí a nahrazuje jej bojovnost uvědomělého a organizovaného proletariátu, který je si vědom své síly.

Švýcarští dělníci si plně uvědomují, že jejich republika je republika buržoazní, že hájí stejné námezdní otroctví, jaké existuje ve všech kapitalistických zemích bez výjimky. Švýcarští dělníci se však zároveň výborně naučili využívat svobodu svých republikánských institucí k výchově a organizování širokých dělnických mas.

Plody této práce se názorně projevily při generální stávce

v Curychu 12. července (29. června podle starého kalendáře).

Co se přihodilo? Malíři pokojů a zámečníci v Curychu stávkovali už několik týdnů za zvýšení mezd a zkrácení pracovní doby. Podráždění zaměstnavatelé se rozhodli neústupnost stávkujících zlomit. Vláda buržoazní republiky ve své horlivé snaze pomoci kapitalistům začala *vyhošťovat* stávkující cizince! (Ve Švýcarsku pracuje hodně přistěhovaných zahraničních dělníků, zejména Italů.) Ale ani toto hrubé násilí nepomohlo. Dělníci drželi při sobě.

Kapitalisté proto zvolili jiný postup. V Hamburku (v Německu) existuje firma Ludwig Koch, která se specializuje na dodávání stávkokazů. Curyšští kapitalisté — vlastenci a republikáni, bez legrace! — si u této firmy objednali stávkokazy, ačkoli bylo všeobecně známo, že jsou mezi nimi nejružnější kriminální živly, odsouzené v Německu pro kuplířství, rvačky apod. Těmto trhanům, téhle zlodějské chátře (lumpenproletářům) dali kapitalisté do rukou revolvery. Rozkurážená banda těchto stávkokazů se rozešla po hospodách dělnické čtvrti a dovolovala si neslýchané výtržnosti. Když zástup dělníků chtěl výtržníky rozehnat, jeden z výtržníků stávkujícího dělníka *zastřelil*.

Dělníky přešla trpělivost. Vraha ztloukli. Pak se rozhodli stěžovat si na curyšské městské radě na výtržnosti pobudů. A když městská rada bránící kapitalisty zakázala stávkové hlídky, rozhodli se dělníci protestovat *jednodenní generální stávkou*.

Pro stávku se jednomyslně vyslovily všechny odborové svazy. Smutnou výjimkou byli jen typografové. Ti se vyslovili proti stávce a shromáždění 425 zástupců dělnických organizací v Curychu odsoudilo toto rozhodnutí typografů hromovým voláním Hanba! Stávka byla odhlasována, ačkoli vůdcové politických organizací byli proti (to je ten starý duch měšťáckých, oportunistických švýcarských vůdců!).

Dělníci věděli, že kapitalisté a úřady se vynasnaží po-

kojnou stávkou zmařit, a proto se řídili moudrým pravidlem: Když vojna, tak jako řemen. Když je válka, tak se nepříteli nehlásí, *kdy* se zaútočí. Dělníci ve čtvrtek úmyslně rozhlásili, že stávka bude v úterý nebo ve středu, ale ve skutečnosti byla určena *na pátek*. Kapitalisté i úřady byli zaskočení.

Stávka dopadla skvěle. Hned časně ráno bylo rozšířeno 30 000 letáků v němčině a v italštině. Asi 2000 stávkujících obsadilo vozovny tramvají. Všechno zůstalo stát. Život ve městě se zastavil. V pátek bývá v Curychu trh, ale město bylo jako po vymření. Stávkový výbor zakázal pití alkoholu (veškerých lihových nápojů) a dělníci tento zákaz přísně dodržovali.

Ve dvě hodiny odpoledne se konala mohutná masová demonstrace. Po projevech se lidé pokojně a beze zpěvu rozešli.

Vláda a kapitalisté, kteří doufali, že dělníky vyprovokují k násilnostem, pochopili, že prohráli, a teď přímo soptí hněvem. V celém curyšském kantonu jsou nyní zvláštním nařízením zakázány nejen stávkové hlídky, ale i shromáždění pod širým nebem a demonstrace. Policie obsadila Lidový dům v Curychu a zatkla řadu dělnických vůdců. Jako pomstu za generální stávku vyhlásili kapitalisté třídní výluky.

Dělníci zachovávají klid, přísně dodržují bojkot lihových nápojů a vína a říkají si mezi sebou: „Proč by si dělník nemohl tři dny v roce odpočinout, když boháči odpočívají, jak je rok dlouhý.“

Pravda, č. 63
12. července 1912
Podepsán B. Ž.

Podle textu Pravdy

DEMOKRACIE A NARODNICTVÍ V ČÍNĚ

Článek prozatímního prezidenta Čínské republiky Sunjatsena, který přejímáme z bruselského socialistického listu *Le Peuple*¹⁴³, je pro nás Rusy mimořádně zajímavý.

Přísluví praví: Zpovzdálečí bývá rozhled větší. A Sunjatsen je mimořádně zajímavý svědek „zpozvdalečí“, protože je sice evropsky vzdělaný, ale Rusko zřejmě vůbec nezná. Přesto však tento evropsky vzdělaný představitel průbojné a vítězné čínské demokracie, která si vybojovala republiku, před námi vytyčuje — zcela nezávisle na Rusku — ryze ruské problémy. Pokrokový čínský demokrat uvažuje navlas stejně jako demokrat ruský. Je tak podoben ruskému narodnikovi, že jejich hlavní myšlenky i celá řada jednotlivých výrazů jsou takřka zcela totožné.

Zpozvdalečí bývá rozhled větší. Platforma velké čínské demokracie — Sunjatsenův článek^[274] totiž představuje takovou platformu — nás nutí a nabízí nám vhodnou příležitost, abychom znovu, z hlediska nových událostí ve světě, prozkoumali vzájemný vztah mezi demokratismem a narodnictvím v soudobých buržoazních revolucích v Asii. Je to jeden z nejdůležitějších problémů, před nimiž Rusko stálo ve svém revolučním období, zahájeném v roce 1905. A nejen Rusko, nýbrž celá Asie, jak je vidět z platformy prozatímního prezidenta Čínské republiky, zejména když tuto platformu porovnáme s vývojem revolučních událostí v Rusku, Turecku, Persii a Číně. Rusko je nesporně v mnoha podstatných směrech jedním z asijských států, a to jedním z nejzanedbanějších, středověkých a ostudně zaostalých asijských států.

Buržoazní demokracie v Rusku má narodnické zabar-

vení — a to počínaje jejím dávným a osamoceným předchůdcem šlechticem Gercenem a masami jejích představitelů, členů Rolnického svazu v roce 1905, a trudovickými poslanci tří prvních dum v letech 1906—1912 konče. Teď zjišťujeme, že zcela stejné narodnické zabarvení má i buržoazní demokracie v Číně. Na Sunjatsenově příkladu nyní prozkoumejme, v čem spočívá „sociální význam“ myšlenek, jež se zrodily z hlubokého revolučního hnutí stamiliónů lidí, kteří se dnes definitivně zapojují do proudu celosvětové kapitalistické civilizace.

Z každého řádku Sunjatsenovy platformy vyzařuje bojovný, upřímný demokratismus. Vyzařuje z ní dokonalé pochopení toho, že „rasová“ revoluce nestačí. Neobsahuje ani stín apolitičnosti nebo jen podceňování politické svobody nebo jen náznak myšlenky, že by čínský absolutismus byl slučitelný s čínskou „sociální reformou“, s čínskými ústavními změnami apod. Je prodchnuta důsledným demokratismem s požadavkem republiky. Přímo klade otázku postavení mas a masového boje, vše sympatizuje s pracujícími a vykořisťovanými a věří v oprávněnost jejich požadavků i v jejich sílu.

Máme tu před sebou skutečně velkou ideologii skutečně velikého národa, který dovede nejen naříkat nad svým odvěkým otroctvím, nejen snít o svobodě a rovnosti, ale také *bojovat* proti odvěkým utlačovatelům Číny.

Zcela přirozeně se nám vnucuje srovnání prozatímního prezidenta republiky v zanedbané, stagnující, asijské Číně s různými prezidenty republik v Evropě a v Americe, ve vyspělých zemích. *Tamější* prezidenti republik jsou všichni do jednoho spekulanti, agenti nebo loutky v rukou buržoazie, skrz naskrz prohnílé, od hlavy až k patě potřísněné blátem a krví, nikoli však krví padíšáhů a císařů, nýbrž krví dělníků, vyvražďovaných ve jméno pokroku a civilizace za účast ve stávkách. *Tamější* prezidenti jsou představiteli buržoazie, která se kdysi dávno zřekla všech ideálů mládí, dokonale se zprostitovala a úplně se zapro-

dala milionářům, miliardářům, zburžoaznělým feudálům atd.

Zdejší asijský prozatímní prezident republiky je revoluční demokrat plný šlechetnosti a hrdinství, které jsou příznačné pro třídu, která neupadá, nýbrž je na vzestupu, pro třídu, která se nebojí budoucnosti, nýbrž v ni věří a obětavě za ni bojuje, pro třídu, která nenávidí minulost a dokáže se zbavovat její mrtvolné hniloby dusící vše živé, přičemž nelpí křečovitě na udržení a obnovení minulosti, jen aby si udržela svá privilegia.

Co z toho plyne? Plyne z toho snad, že materialistický Západ je prohnílý a že světlo přichází jedinež z mystického, náboženského Východu? Nikoli, právě naopak. Znamená to, že Východ definitivně vykročil na cestu Západu, že další a další *stamilióny* lidí se od nynějška budou účastnit boje za ideály, k nimž se dopracoval Západ. Západní buržoazie je prohnílá a už na ni čeká její hrobař — proletariát. Naproti tomu v Asii *dosud* existuje buržoazie, která je s to reprezentovat upřímnou, bojovnou a důslednou demokracii, důstojnou pokračovatelku velkých myslitelů a velkých mužů činu z konce 18. století ve Francii.

Hlavním představitelem nebo hlavní sociální oporou této asijské buržoazie, která je dosud schopna historicky pokrokových činů, je rolník. Vedle něho je už liberální buržoazie, jejíž přední činitelé, jako Jüan Š'-kchaj, jsou nejspíš schopni zradit: včera se báli císaře, hrbili se před ním; potom, když poznali sílu, když pocítili vítězství revoluční demokracie, zradili císaře, a zítra budou zrazovat demokraty v zájmu dohody s nějakým starým nebo novým „konstitučním“ císařem.

Bez velkého, upřímného, demokratického nadšení, které dokáže zapálit pracující masy, že jsou schopny dělat zázraky, a které je patrné z každé věty Sunjatsenovy platformy, by nebylo možné skutečně osvobodit čínský lid ze staletého otroctví.

Tato ideologie bojovného demokratismu se však u čín-

ského narodníka spojuje za prvé se socialistickými tužbami a s nadějí, že Čína se vyhne kapitalistické cestě, že se vyvaruje kapitalismu, a za druhé s plánem a propagováním radikální agrární reformy. A právě tyto dva ideově politické proudy jsou oním prvkem, který dává pojmu *narodnictví* specifický význam, tj. odlišuje ho od demokratismu, čímž z něj víc než demokratismus.

Jaký je původ a význam těchto proudů?

Čínská demokracie nemohla svrhnout staré zřízení v Číně a vybojovat republiku bez obrovského duchovního a revolučního nadšení mas. Takové nadšení předpokládá a vyvolává nejpřímnější sympatie k postavení pracujících mas a nejprudší nenávisť k jejich utlačovatelům a vykořisťovatelům. Avšak Evropa i Amerika, od nichž pokrokoví Číňané, *všichni* Číňané, kteří byli strženi tímto nadšením, přejímali své osvobozenecké ideje, má už na pořadu osvobození *od* buržoazie, tj. socialismus. To nutně vyvolává u čínských demokratů sympatie k socialismu, z toho vzniká jejich *subjektivní* socialismus.

Subjektivně jsou socialisté, protože jsou proti útlaku a vykořisťování mas. Avšak *objektivní* podmínky v Číně, v této zaostalé, agrární, polofeudální zemi, dávají na pořad v životě takřka půlmiliardového národa jen jednu určitou, historicky specifickou formu tohoto útlaku a tohoto vykořisťování, totiž feudalismus. Feudalismus byl založen na převládajícím rolnickém způsobu života a naturálním hospodářství; feudální vykořisťování čínského rolníka pramenilo z toho, že byl v té či oné formě *připoután* k půdě; politickými reprezentanty tohoto vykořisťování byli feudálové, všichni dohromady i každý zvlášť, s císařem jako hlavou systému.

A teď se ukazuje, že ze subjektivně socialistických myšlenek a programů čínského demokrata vzniká v praxi program „přeměny všech právních základů“ *jedině* „nemovitého vlastnictví“, program odstranění *jedině* feudálního vykořisťování.

V tom je *podstata* Sunjatsenova narodnictví, jeho pokrokového, bojovného, revolučního programu buržoazně demokratických agrárních reforem a jeho rádobý socialistické teorie.

Tato teorie, posuzováno z hlediska doktríny, je teorie maloburžoazního reakčního „socialisty“. Sen o tom, že se Čína může „vyvarovat“ kapitalismu, že v Číně může v důsledku zaostalosti země snadněji dojít k „sociální revoluci“ apod., je totiž veskrze reakční. A Sunjatsen s jedinečnou, řekl bych až mladickou naivitou sám rozbíjí napadrť svou reakční narodnickou teorii, když uznává, co ho nutí uznat sám život, že totiž „Čína stojí na prahu obrovského průmyslového“ (tj. kapitalistického) „rozvoje“, že v Číně „dojde k nesmírnému rozkvětu obchodu“ (tj. kapitalismu), že „za padesát let budeme mít mnoho Šanghají“, tj. miliónových center kapitalistického bohatství a proletářské bídy a chudoby.

Je tu však otázka — a v tom je celé jádro problému, nejzajímavější moment, *před* kterým se často zastavuje deformovaný a okleštěný liberální kvazimarxismus — je tu otázka, hájí-li Sunjatsen svou reakční ekonomickou teorií skutečně reakční agrární program.

Vtip je právě v tom, že nikoli. Právě v tom je dialektika společenských vztahů v Číně, že čínští demokraté, třebaže upřímně sympatizují se socialismem v Evropě, přeměnili tento socialismus v reakční teorii a *na základě* této reakční teorie o možnosti „vyhnout se“ kapitalismu prosazují *ryze kapitalistický*, maximálně kapitalistický agrární program!

V čem tedy spočívá „hospodářská revoluce“, o které mluví na počátku článku Sunjatsen tak nabubřele a nejasně?

V tom, že renta bude odváděna státu, tj. v nacionalizaci půdy pomocí jakési jednotné daně v duchu Henryho Georگا. To jediné je *reálné* na celé „hospodářské revoluci“, kterou navrhuje a propaguje Sunjatsen.

Rozdíl mezi hodnotou půdy někde ve venkovském zapa-

dákově a v Šanghaji se rovná rozdílu ve výši renty. Hodnota půdy je kapitalizovaná renta. Zařídít, aby „přírůstek hodnoty“ půdy byl „vlastnictvím lidu“, znamená odvádět rentu — tj. vlastnictví půdy — státu čili jinými slovy: nacionalizovat půdu.

Je taková reforma v rámci kapitalismu možná? Nejen že je možná, ale je to ten nejryzejší, maximálně důsledný, ideálně dokonalý kapitalismus. Marx na to poukázal v Bídě filozofie, podrobně to dokázal v III. díle Kapitálu a zvláště názorně to rozvinul v polemice s Rodbertusem v Teoriích o nadhodnotě.¹⁴⁴

Nacionalizace půdy umožňuje zrušit absolutní rentu a ponechat pouze rentu diferenční. Nacionalizace půdy znamená podle Marxova učení odstranit všechny středověké monopoly a středověké vztahy v zemědělství, co nejsvobodněji nakládat s půdou a co nejvíce přizpůsobovat zemědělství potřebám trhu. Ironií dějin je, že narodnictví ve jménu „boje proti kapitalismu“ v zemědělství prosazuje takový agrární program, jehož úplné provedení by znamenalo ten *nejrychlejší* rozvoj kapitalismu v zemědělství.

Jaká ekonomická nutnost způsobila, že se v jedné z nejzaostalejších agrárních zemí v Asii rozšířily nejpokrokovější buržoazně demokratické programy, pokud jde o půdu? Byla to nutnost odstranit feudalismus ve všech jeho formách a projevech.

Čím víc se Čína opožďovala za Evropou a za Japonskem, tím víc jí hrozilo, že se jako národ rozdrobí a rozloží. „Obrodit“ ji mohlo jedině hrdinství revolučních lidových mas, schopné v oblasti politické vytvořit čínskou republiku a v oblasti agrární zajistit nacionalizaci půdy nejrychlejší kapitalistický pokrok.

Zda a do jaké míry se to podaří, to je jiná otázka. Různé země během své buržoazní revoluce uskutečňovaly v různé míře politický a agrární demokratismus, a to v těch nejpěstřejších kombinacích. Mezinárodní situace rozhodne i o vzájemném poměru společenských sil v Číně. Císař bude

patrně sjednocovat feudály, byrokracii a čínské duchovenstvo a připravovat restauraci. Jüan Š'-kchaj, představitel buržoazie, která se sotva stačila změnit z liberálně monarchistické na liberálně republikánskou (na jak dlouho?), bude provádět politiku lavírování mezi monarchií a revolucí. Revoluční buržoazní demokracie, reprezentovaná Sunjatsenem, správně hledá cesty k „obrodě“ Číny v rozvinutí co nejvyšší aktivity, rozhodnosti a smělosti rolnických mas v boji za politické a agrární reformy.

Konečně — čím víc bude v Číně Šanghají, tím početnější bude i čínský proletariát. Založí si pravděpodobně nějakou čínskou sociálně demokratickou dělnickou stranu, která zároveň s kritikou Sunjatsenových maloburžoazních utopií a reakčních názorů bude patrně pečlivě vyzdvihovat, hájit a rozvíjet revolučně demokratické jádro jeho politického a agrárního programu.

Něvskaja zvězda, č. 17

15. července 1912

Podepsán Vl. Iljin

Podle listu Něvskaja zvězda

S J E Z D

ITALSKÝCH SOCIALISTŮ

V Reggiu v provincii Emilia skončil v těchto dnech XIII. sjezd Italské socialistické strany.

Vnitrostranický boj v Italské socialistické straně nabyl v posledních letech mimořádně ostrých forem. Zpočátku existovaly ve straně dva hlavní směry: revolucionáři a reformisté. Revolucionáři hájili proletářský charakter hnutí a bojovali proti všem projevům oportunistu, tj. proti umírněnosti, proti spolčování s buržoazií a zřikání se konečných (socialistických) cílů dělnického hnutí. Třídní boj — toť základní princip, základna názorů tohoto směru.

V boji za reformy, tj. za jednotlivá zlepšení politického a hospodářského postavení, reformisté stále zapomínali na socialistickou povahu hnutí, obhajovali bloky a spolčování s buržoazií, a to včetně vstupu socialisty do buržoazní vlády, včetně toho, že se vzdali důsledně republikánských názorů (v monarchistické Itálii není republikánská propaganda sama o sobě pokládána za protizákonnou), i včetně obhajoby „koloniální politiky“, politiky uchvacování kolonií, útlaku, okrádání a vyhlazování domorodců atd.

Kromě těchto dvou hlavních směrů, které v té či oné podobě existují ve *všech* socialistických stranách, se v Itálii vyčlenily ještě dva krajní směry, které se úplně odchylovaly od socialismu, takže spěly k odštěpení od dělnické socialistické strany. Jedním z těchto nesocialistických krajních směrů je *syndikalismus*, který se jeden čas stal v Itálii „módou“. Syndikalisté se přikláněli k anarchismu, upadali do revolučního frazérství, rozbýjeli ukázněnost dělnického boje a schvalovali nebo hájili názor, že socialisté nemají využívat tribunu v parlamentě.

Vliv anarchistů je všude slabý, takže se dělnické hnutí tohoto neudu rychle zbavuje.

Italští syndikalisté (se svým vůdcem Arturem Labriolou v čele) už dnes *nej*sou členy socialistické strany. Jejich úloha v dělnickém hnutí je bezvýznamná. Revoluční marxisté v Itálii stejně jako v jiných zemích nemají nejmenší pochopení pro anarchistické nálady, které jen rozkládají proletářské hnutí.

Reformisté jsou méně důslední vůči těm krajně pravicovým reformistům, kteří nejdřív sklouzávají až k liberální dělnické politice a pak definitivně odcházejí do tábora liberálů a přecházejí na stranu buržoazie. Proto se vyloučení těchto zrádců dělnické věci z řad socialistické strany málokdy obejde bez mimořádně ostrého boje revolučních marxistů proti *všem* reformistům. Tak tomu bylo například ve Francii, když se oportunista a reformista Millerand definitivně rozhodl pro dohodu s buržoazií a vstoupil do buržoazní vlády.

Tak je tomu i v Itálii. Reformisté se rozštěpili na levicové reformisty (v čele s Turatim) a pravicové reformisty (v čele s Bissolati). Sjezd v Reggio Emilii je posledním aktem tohoto odštěpení.

Na sjezdu byly tři směry: 1. revolucionáři (měli na sjezdu asi 12 500 hlasů podle počtu svých stoupenců ve straně), 2. levicové reformisté (asi 9000 hlasů) a 3. pravicové reformisté (asi 2000). Revolucionáři navrhli, aby ze strany byl vyloučen Bissolati a tři další krajně pravicové reformisté. Z levicových reformistů byla jedna třetina rovněž pro jejich vyloučení, jenže s „mírnějším“ zdůvodněním, kdežto dvě třetiny byly proti vyloučení, pro pouhou důtku.

Revolucionáři byli ve většině, jak je vidět z uvedených čísel, takže zvítězili, kdežto Bissolati a spol. byli vyloučeni.

Jaké názory zastával a jakou činnost vyvíjel Bissolati, že musel být ze strany vyloučen? Navzdory četným usnesením strany dospěl v podpoře buržoazní vlády tak daleko, že se sám téměř stal „ministrem bez portfeje“ (tj. ačkoli nebyl

ministrem, počínal si jako stoupenec a člen buržoazní vlády).

Navzdory republikánskému přesvědčení, které italští socialisté přísně zastávají, začal Bissolati docházet do Quirinálu* na audienci ke králi a jednal s ním! Bissolati se dokonce nestyděl hájit nynější válku Itálie proti Turecku, ačkoli *celá* strana tuto válku rozhodně odsoudila jako nestoudné buržoazní drancování a sprosté vyvražďování afrických domorodců v Tripolsku zmodernizovanými smrtícími zbraněmi.

Hned po vyloučení Bissolatiho a spol. vystoupili *všichni* pravicoví reformisté ze strany a založili *vlastní* stranu, které dali název „socialistická reformistická strana“. Pod touto firmou se *ve skutečnosti* skrývá „strana“ liberálně monarchistických „dělnických“ politiků.

Rozkol je těžký, chorobný proces. Někdy je však nutný a v takových případech je každá slabost, každá „sentimentalita“ (tohoto slova použila v Reggio naše krajanka Balabanovová) zločinem. Dělničtí vůdcové nejsou andělé, ani svatí, ani hrdinové, ale lidé jako všichni ostatní. Dělají chyby. Strana je napravuje. Dělnická strana v Německu musela napravovat oportunistické chyby, kterých se dopouštěli i tak významní vůdcové jako Bebel.

Když se však na chybě trvá, když se na její obhajobu vytvoří skupina, která neuznává žádné usnesení strany ani ukázněnost proletářské armády, pak je rozkol nevyhnutelný. Strana italského socialistického proletariátu tedy vykročila na správnou cestu, když vyloučila syndikalisty a pravicové reformisty ze svých řad.

Pravda, č. 66
15. července 1912
Podepsán I.

Podle textu Pravdy

* Palazzo del Quirinale byl vybudován v 16. století jako letní sídlo papežů, od roku 1870 sloužil jako rezidence italských králů, v roce 1947 se stal sídlem prezidenta *Čes. red.*

„S V O B O D A S L O V A“ V R U S K U

Korouhvička, jak se lidově říká listu Novoje vremja přetiskuje zprávu svého velectěného spolubojovníka, listu Petěrburgskije vědomosti¹⁴⁵, z Ivanova-Vozněsenska.

„V našem městě továren už člověk na ulici neuslyší lidské slovo — jen samé nadávky,“ píše zpravodaj listu. „Nadávají tovární dělníci, sprostě mluví vozkové, slušně oblečení lidé i strážníci při výkonu služby.“

A Novoje vremja k tomuto mravoličnému obrázku po-
znamenává:

„Tak vypadá šťastné dělnické město, kde se uskutečnily ty nejsmě-
lejší sociálně demokratické tužby o zcela neomezené svobodě slova.“

To je věru poučné sprostáctví, nemám pravdu?

Kdopak by nevěděl, páni redaktoři z listu věrně sloužícího vládě, že to byly právě pravicové strany, které mají vládě nejbliž a které „uskutečnily“ v III. dumě svobodu slova v oblasti sprostých nadávek? Kdopak by nevěděl, že páni Puriškevičové, Markovové a *jejich* kolegové se tím proslavili po celém Rusku?

Novoje vremja si počíná neopatrně, opravdu neopatrně! Vždyť svou úlohu přísluhovače by mohl plnit aspoň trochu šikovněji... Místo toho se zničehonic v listě tak upřímně oddaném vládě uveřejní zmínka^[266] o tom, jakou „svobodu slova“ praktikují Puriškevič a spol. a jakou — sociálně demokratičtí poslanci v dumě.

Svoboda slova Puriškevičů ve statkářské dumě a svoboda slova na dělnických schůzích... Pěkné předvolební téma

nadhodil list Novoje vremja, tak nešikovný ve své hulvát-
ské horlivosti!

Pravda, č. 66
15. července 1912
Podepsán V.

Podle textu Pravdy

JAK P. B. AXELROD USVĚDČUJE LIKVIDÁTORY

I

P. B. Axelrodovi je souzeno hrát originální úlohu ve vývoji oportunistického směru mezi marxisty. Svého času kupříkladu nadělal Axelrod spoustu rámusu s myšlenkou „dělnického sjezdu“. Svou propagandou získal a strhl jistý počet dělníků. Čím rozsáhlejší však byla propaganda, čím blíž měla k praktickému uskutečnění, tím jasněji se ukazovalo, jak je celý ten záměr *nereálný*. Nakonec vybouchl sám od sebe. Zkušenosti potvrdily, co nejednou říkali bolševici: Axelrodovy „myšlenky“ jsou výmysly oportunistické inteligence, je to blouznění o tom, jak „se vyhnout“ tvrdému třídnímu a politickému boji.

Navlas podobná historie se teď opakovala s myšlenkou dělnického vydavatelství a „nefrakčního“ dělnického listu. Kdo z petrohradských dělníků by se nepamatoval, co toho likvidátoři ještě zcela nedávno kolem této myšlenky namluvili? Jak lákali dělníky představou, že by bylo možné „vyhnout se“ boji uvnitř dělnické demokracie? Jak komicky se rozhořčovali na Zvězdu, když vysvětlovala, že otázce liberální dělnické politiky (vzpomeňte si na usnesení pekařů¹⁴⁶) se nelze vyhnout, že řečičky o kontrole dělníků nad nefrakčním listem jsou jen demagogie?

A tu Axelrod v 6. čísle^[9] likvidátorského listu Něvskij golos skvěle odhalil — byl nucen odhalit — demagogii svých vlastních přátel. Demagogie je rozdávání nesplnitelných slibů. Myšlenka širokého dělnického sjezdu, legálního dělnického vydavatelství a nefrakčního dělnického listu je lákavá. Podstatné však je, že tyto lákavé věci jsou *nesplnitelné bez* předběžného houževnatého a těžkého boje za po-

litickou svobodu vůbec, za vítězství marxismu v dělnické demokracii atd. Demagogické sliby se dávají snadno. Život však rychle dokazuje jejich nesplnitelnost a odhaluje oportunistus „růžových iluzí“.

V 6. čísle listu Něvskij golos Axelrod nápadně mnoho jalově krasořeční, když třeba ujišťuje, že on a jeho přátelé jsou „pokrokoví představitelé strany“, kdežto jejich odpůrci jsou „reakční“. Axelrod si to samozřejmě velmi rád myslí a likvidátoři to velmi rádi tisknou. Jenže jak laciné je toto krasořečnění! Chválit sám sebe za „pokrokovost“ ... nebylo by lepší *vysvětlit* podstatu a význam názorových neshod?

„Myšlenka nefrakčního sociálně demokratického (skutečně sociálně demokratického, bez uvozovek) orgánu je v dnešní době utopií, a to utopií, která je objektivně v naprostém rozporu se zájmy stranickopolitického vývoje i organizačního sjednocení proletariátu pod praporem sociální demokracie. Není nad realitu, přirozenost se nezapře.“

Tohle píše Axelrod. A jsou to velmi bystré myšlenky. V základě je to úplně správné. Dokazuje to, že Axelrodovi přátelé — likvidátoři, kteří ještě včera hlásali mezi dělnictvem právě tuhle myšlenku, kterou teď Axelrod odsuzuje — vůbec neměli pravdu. Jenže my nemůžeme v rozdávání nesplnitelných slibů spatřovat „pokrokovost“ ...

„Dá se říci, že organizačně zformované frakce u nás neexistují,“ píše Axelrod, „místo toho existují různé kroužky a skupinky, z nichž jedny zastávají víceméně vyhraněné politické, taktické a organizační názory, kdežto jiné všelijak kolísají a pletou se těm prvním pod nohy.“

První část věty není docela správná. Axelrod velmi dobře ví, že existuje něco *zcela* organizačně zformovaného, pokud je to dnes vůbec možné. Druhá část však správná je — opravdu existuje mnoho skupinek, které kolísají a pletou se pod nohy. Když Axelrod vyslovuje tuto pravdu vynucenou vývojem událostí, znovu tím usvědčuje své přátele. Každý přece ví, že Axelrodovi přátelé se právě nyní chlubí takovým údajným, papírovým „sjednocením“ kolísajících skupinek. Neslibují snad právě ve zmíněném 6. čísle listu

Něvskij golos toto fiktivní „sjednocení“ všech likvidátorů se všemi kolísajcími?

„Těžištěm a hlavním pramenem nesvárů,“ pokračuje Axelrod, „je jednak rozdílný vztah různých kruhů ve straně k novému, veřejnému sociálně demokratickému dělnickému hnutí,“ (Nechtěl jste snad říci k veřejné straně, milý P. B. Axelrode? Nesluší se zkreslovat podstatu názorových neshod!) „jednak podstatné názorové rozdíly, pokud jde o nejbližší politické úkoly a politickou taktiku sociální demokracie v Rusku. Otázky z té i oné kategorie se stávají obzvlášť ožehavé a aktuální právě dnes, kdy dochází k novému společenskopolitickému hnutí. Vždyť právě v nich se ruská sociální demokracie rozštěpila na dva hlavní tábory. Tážeme se, zda plánovaný tiskový orgán dělníků dokáže zaujmout mezi těmito dvěma protichůdnými tábory neutrální stanovisko a zda je takové stanovisko v zásadě přípustné. Patrně není...“

Závěr je naprosto správný. Axelrod skvěle potřel nejen ty své přátele, kteří včera volali po neutrálním a nefrakčním orgánu, ale i ty, kteří dnes přesvědčují naivní lidi o svém „souhlasu“, o „sjednocení“, semknutí aj. s *neutrálními* skupinkami.

Hlavní tábory jsou skutečně dva. Jeden z nich je organizačně zcela zformován. Jeho odpovědi na všechny otázky, které Axelrod uvedl, jsou naprosto oficiální, přesné a jednoznačné, nejsou to žádné roztroušené a protichůdné články jednotlivých publicistů. Naproti tomu druhý tábor, totiž tábor likvidátorský, k němuž patří Axelrod, záměrně není ani organizačně zformován (místo toho jsou tu jen plané sliby o veřejné dělnické straně, jen řeči o veřejných dělnických politických spolcích, které jsou ještě nereálnější než dělnický sjezd v letech 1906—1907), ani nedává jednoznačné, přesné odpovědi na otázky, které tu Axelrod vyjmenovává (místo jednoznačných odpovědí nabízí jen slohová cvičení Ježova, Levického^[101, 102], Klenova, Čackého^[295] aj.).

„Jakmile se vydavatelská a publicistická dělnická skupina rozhodne vystoupit s určitým akčním programem, zaujmout určité stanovisko například k některým otázkám volební kampaně, dát dělníkům určité

úkoly a hesla v této kampani a vyslovit se pro určitou taktiku vůči různým politickým stranám, jakmile — zdůrazňuji — bude chtít vydavatelská skupina dát své vydavatelské činnosti charakter zásadního proletářského politického orgánu, narazí na stejně bolavé otázky a neshody, jaké trápí a sužují sociální demokracii v Rusku. A pak se může stát, že sama tato skupina se stane ohniskem stejných nesvárů — jestliže se její členové včas nedomluví a nedojdou v těchto otázkách k vzájemné dohodě.“

Axelrod potírá likvidátory velmi správně a velmi dobře. Totéž, co potřebuje „skupina“, potřebuje ještě víc Naša zarja a Něvskij golos. Pročpak se tedy *nedomluví na bolavých otázkách a neshodách?* Pročpak nedají *přesnou odpověď* aspoň na ty nejdůležitější otázky, které Axelrod uvádí (vztah k různým stranám, úkoly, hesla, taktika)?

„Lékaři, uzdrav sám sebe!“ Axelrod tak pěkně vysvětlil *dělníkům*, že na „bolavé otázky“ se mají dávat jasné a přesné odpovědi, že *publicisté* z listů Naša zarja a Něvskij golos (a možná nejen Něvskij...) by si měli vzít jeho slova k srdci. *Nemůžeme* se vyhnout přesným a jasným odpovědím na „bolavé otázky“, nemůžeme se omezit na články — vždyť to by bylo kroužkaření! Potřebujeme přesná, oficiální, promyšlená a jednoznačná *usnesení*. Ne nadarmo přece Axelrod mluví — a jak krásně mluví! — o *určitém akčním programu, o úkolech a heslech* atd.

Ostatně proto se taky likvidátorům říká likvidátoři, že staré zlikvidovali, ale nového nic nevytvořili. Že veřejná strana je užitečná a veřejné politické spolky nezbytné, z toho nám díky likvidátorům brní v uších. Likvidátoři o tom mluví pořád, ale „*skutek* utek“. Chybí jim přesně to, co Axelrod požaduje od dělníků.

V listě Něvskij golos otiskl Axelrod ve fejetonu pod čarou výborný usvědčující materiál proti likvidátorům pššicím *nad čarou*, v redakční rubrice listu. Přečtěte si pozorně Axelrodův fejeton a uvidíte, že je to klam a sebeklam, když likvidátoři volají po „dohodě“ v otázce volební platformy, po „jednotné“ platformě, atd.

„Přívrženec Zvezdy“^[189] v 16. čísle listu Něvskaja zvezda

už na tento klam poukázal. Axelrodovo odhalující svědectví je ovšem hlubší a cennější, protože pochází právě od Axelroda.

Jsme plně pro *jednotnou* platformu — a to pro tu, kterou dávno přijali a kterou uskutečňují bolševici i menševici, stoupcí zachování ilegální strany. Jsme plně pro *jednotnou* volební kampaň — a to na základě téže platformy, na základě týchž usnesení a přesných odpovědí na *všechny* „bolavé otázky“.

Když likvidátoři volají po „jednotě“, pokoušejí se chytit nevyspělé dělníky na pěkná slova. „Jednota“ — to zní příjemně, „nefrakční orgány“ — to je ještě sympatičtější! Ale přečtěte si *třeba jen* Axelroda a i ten vám vysvětlí, že nefrakčnost *není možná*, že je to utopie, že v dělnické demokracii jsou *dva tábory* a že jsou to tábory *protichůdné*.

Jakže? Snad likvidátoři nehodlají obhajovat „platformu“, *aby utajili* své názory? *Diplomatickou* platformu, na kterou si buržoazie tolik potrpí? Platformu, o které se nepředpokládá, že odpoví na „bolavé otázky“, ale která se „prostě“ a „pouze“ zabývá „prosazováním do dумы“?

To by byl vrchol bezzásadovosti. Na to dělníci nikdy nepřistoupí. Takové platformy se neudrží při životě ani den, i kdyby byly sebevíc „otevřené“.

Ne. Sebeklamů už bylo dost. Je načase podívat se do očí pravdě, kterou tentokrát přímo přiznal i vůdce likvidátorů Axelrod. Pokud chcete, páni likvidátoři, trvat na „své“ platformě (ačkoli jste ji dodnes nepředložili a platformám spíchnutým šest neděl před volbami my nevěříme!), pokud chcete trvat na „své“ taktice (ačkoli jste ji dodnes nikde přesně, oficiálně a stranicky nevyložili!), pak přičtěte všechnu vinu sobě. Potom jednotu, která *už* existuje, porušujete *vy*. Potom padne *veškerá* odpovědnost za toto porušování na *vás*.

Ne. Sebeklamů už bylo dost. Pokřik likvidátorů o „jednotě“ má jen odvádět pozornost k něčemu jinému. Likvidátoři moc dobře vědí, že dělníci jsou proti nim, a stejně

dobře vědí, jak dokonalou, zdrcující porážku by jim přineslo samostatné vystoupení. Proto jsou ochotni naslibovat cokoli — jen aby byli zvoleni do dumy.

Takhle se nedá jednat. Tak jednají jen buržoové. Dělnická demokracie věří jen programům, usnesením, taktice a heslům, které se prosazovaly *léta* před volbami a při volbách *se* jen po sté *opakují*. Ale kdo *bez těchto usnesení* sepisuje nic neříkající „platformy“ jen kvůli volbám, nezaslouží si žádnou důvěru.

Axelrodův fejton je užitečný při odstraňování sebeklamů a pro poučení všelijakých sepisovačů „nových“, „otevřených“, „společných“ platforem.

I I

Dokončení Axelrodova článku^[2], o němž jsme psali v 18. čísle listu Něvskaja zvezda^[107], vyšlo teď v listě Naša zarja. Toto dokončení vcelku plně potvrdilo naše hodnocení, takže můžeme jediné opakovat: Axelrodův článek je užitečný, protože odstraňuje sebeklamy, vysvětluje pravou podstatu likvidátorství a ukazuje, jak bezobsažná je ona pověstná „nefrakčnost“, o které se toho v některých kroužcích zbytečně tolik napovídá.

Obzvláště výrazně a přesvědčivě potírá Axelrod Trockého, který se teď spolčil (na jak dlouho?) s likvidátory. „Ideové a organizační sjednocení pokrokových složek,“ píše Axelrod, který pro své povyražení označuje likvidátory za pokrokaře ve straně, kdežto nás za reakcionáře ve straně, „...v samostatnou frakci je za současné situace přímo jejich povinností, neodkladným úkolem.“ „Mluvit za této situace o ‚nefrakčnosti‘ jako o jediném spásném prostředku znamená chovat se jako pštros, který strká hlavu do písku, když se blíží nebezpečí, znamená nalhávat něco sobě i ostatním o skutečném stavu věcí v sociální demokracii...“ (Naša zarja, č. 6, s. 15.)

Chudák Trockij! Je to od P. B. Axelroda vskutku nelítostné a bezohledné, takhle tepat věrného přítele likvidátorů a spolupracovníka listu Naša zarja! Copak teď asi můžeme čekat? Zdrtí teď Trockij ve svém příštím článku frakcionáře Axelroda, nebo smíří Martov smířlivce Trockého s frakcionářem Axelrodem tím, že jako obvykle sklízí to, co se rozklížuje, tuctem náplastí opatrných výhrad?

Můžeme brát vskutku vážně nechvalně známý blok* Trockého, lotyšských a židovských skoromarxistů atd. s Axelrodem?

V Axelrodově článku je jeden bod, který si zaslouží seriózní rozbor, totiž bod o „evropeizaci“ našeho sociálně demokratického hnutí. Ale než přejdeme k tomuto bodu, musíme říci několik slov o jednom ze způsobů, jakých likvidátoři užívají.

Jedna strana v Axelrodově článku (s. 16) je přímo sbírkou těch nejsilnějších, nejjedovatějších, pečlivě vybraných nadávek na antilikvidátory a zejména na pisatele těchto řádek. Na nadávky by vůbec nestálo za to odpovídat (Axelrodovi v jeho situaci nic jiného nezbyvá než nadávat a klít), nebýt faktických údajů o tom, že zatímco někteří si na takové nadávky obzvlášť potrpí, jiní se nad nimi pohoršují.

Když například pan Černov^[297] v časopise Zavěty¹⁴⁷ odpovídá na Kameněvovy důkazy, že on, vůdce „levicových“ narodníků sklouzává od demokracie k liberalismu, volí celou paletu nejpeprnějších výrazů, které si vypůjčil od likvidátorů i antilikvidátorů, a škodolibě se nad tím pochechtává. Je to způsob natolik opovrženšhodný, že na něj stačí jen poukázat a jít dál.

Žádný zásadní boj skupin v sociálně demokratickém hnutí se *nikde na světě* neobešel bez řady osobních a organizačních konfliktů. Vytahovat speciálně „konfliktní“ výrazy

* Axelrodův článek byl uveřejněn 17. května 1912 — pět měsíců poté, kdy byl pod praporem „nefrakčnosti“ slavnostně uzavřen blok trockistů s likvidátory v zájmu boje proti antilikvidátorům!

je hanebnost. Pohoršovat se nad takovými konflikty, odbývat je zoufalým nebo pohrdavým mávnutím rukou, že to všechno je jen intrikánství, to mohou jen „sympatizující“ diletanti se slabými nervy. Avšak lidé, kteří se seriózně zajímají o dělnické hnutí, se vždy naučí — to se člověk může a musí naučit, třeba při studiu historické úlohy velkých postav dělnického hnutí — odlišovat „konfliktní“ stránku střetávání *názorů*, střetávání směrů, od stránky principiální. Lidé jsou lidé a bez „konfliktních“ výrazů, bez „nesvárů“ se neobešla ani historická střetnutí mezi marxisty a anarchisty (Marx a Bakunin), ani mezi guesdovci a jaurèsovci¹⁴⁸, ani mezi lassallovci a eisenaušskými atd.

Dodnes ještě existují škodolibí publicisté, kteří se specializují na to, že „z oněch časů“ sbírají pronesená obvinění z tisíce a jedné nepravosti atd. Existují však také seriózní sociální demokraté, kteří odhalují *ideové* kořeny neshod, které při rozkolu mezi jednotlivými skupinami, při emigrantském způsobu života atd. nevyhnutelně nabývají formy prudkých konfliktů a nesvárů.

A ať si čtenáři nemyslí, že tím chceme někoho „zastrážit“ před prozkoumáním faktů, kterých se Axelrod dotýká — jen dotýká — v obzvlášť osočujících pasážích svého článku. Právě naopak. Kdo se chce o sociálně demokratickém hnutí dovědět všechno, tomu *doporučujeme*, aby si tyto fakty přezkoumal. Jsou k dispozici v zahraničí, a to *v úplnosti* — nejsou to jen zuřivá obvinění, ale i dokumenty a svědecké výpovědi neutrálních osob. Studium těchto dokumentů a výpovědí poskytne odpověď na otázku, *proč* se nepodařil pokus o úplné smíření likvidátorů a antilikvidátorů v lednu 1910.

Jednou z nejzajímavějších a nejzásadnějších pasáží v Axelrodově článku je tato:

„Frakčně se zformovat a semknout — to je přímo povinnost a neodkladný úkol stoupců reformy strany nebo — lépe řečeno —“

... (Slyšte, slyšte!)... „revoluce, protože jedině tak budou stoupci reformy strany schopni splnit svůj úkol: evropeizovat, tj. od základu změnit charakter ruské sociální demokracie, jak se utvořil v předrevolučním a dále se vyvinul v revolučním období, a organizovat ji na stejných zásadách, na jakých jsou vybudovány sociálně demokratické strany v Evropě.“

Likvidátoři jsou tedy stoupci revoluce ve straně. Toto Axelrodovo vzácně pravdivé prohlášení stojí za povšimnutí: trpká pravda je prospěšnější než „povznášející“ lež*, cennější než diplomatické vytáčky a výhrady. Jen si provedte ve straně revoluci, milý P. B. Axelrode! Uvidíme, budete-li mít přitom vy a vaši přátelé větší úspěch než ti „revolucionáři“, kteří se právě před nedávnem pokoušeli provést „revoluci“ (proti republice) v Portugalsku¹⁴⁹.

Avšak hlavním bodem v citované úvaze je pověstná „evropeizace“, kterou ve všech pádech skloňují Dan, Martov, Trockij, Levickij a všichni likvidátoři. Tady je jeden z pilířů jejich oportunistu.

„Evropeizovat, tj. od základu změnit charakter ruské sociální demokracie...“ Zamyslete se nad těmito slovy. Co určuje „charakter“ *každé* sociální demokracie a jeho *základní* změny? Nesporně celkové hospodářské a politické podmínky v dané zemi. A nesporně *jen* při *základních* změnách těchto podmínek je možná základní změna charakteru sociální demokracie toho kterého národa.

To všechno jsou naprosto elementární, naprosto samozřejmé pravdy. Ale právě tyto elementární, naprosto samozřejmé pravdy usvědčují Axelroda z oportunistické chyby. Celé jeho neštěstí spočívá v tom, že se chce houževnatému a tvrdému boji za *základní* změnu politických podmínek v Rusku, k níž dosud nedošlo, *vyhnout* blouzněním o *základní* změně „charakteru ruské sociální demokracie“.

Tak jako kadeti rádi řeční o evropeizaci (likvidátoři převzali od kadetů jejich výraz i jejich myšlenky) a tímto mlha-

* Jde o parafrázi Puškinovy básně Hrdina. *Čes. red.*

vým slovem zastírají přesný pojem pevných pilířů politické svobody a „*hrají si*“ na „ústavní opozici“, tak si také likvidátoři *hrají* na „evropskou sociální demokracii“, přestože v zemi, kde své hře holdují, *dosud neexistuje* ústava, *dosud neexistují* základy „evropanství“, o které se *bude muset ještě* tvrdě bojovat.

Nahý divoch, který si nasadí na hlavu cylindr a myslí si, že se tak z něho stal Evropan, bude patrně směšný. A právě takového divocha připomíná jak zastánce buržoazie Miljukov, když ve III. dumě tvrdí, že „Máme zaplatřpánbůh ústavu“, tak i zastánce dělníků Axelrod, když si nasadí na hlavu cylindr s nápisem „Jsem evropský sociální demokrat“. Oba, Miljukov i Axelrod, jsou ve své naivitě směšní. Oba jsou oportunisté, protože snilkovskými frázemi o „evropanství“ obcházejí těžkou a naléhavou otázku, jak má ta která třída postupovat v jiných než evropských poměrech, *chce-li* tvrdě bojovat za zajištění *základů* evropanství.

Axelrod svým článkem právě *dokázal*, že opravdu obchází živý a naléhavý problém blouznivými frázemi. Trockij připravil úplně evropský — ale úplně stoprocentně evropský — návrh na ustavení „*tiskové komise*“ jako „voleného kolektivního orgánu kontroly“ dělníků nad dělnickými listy (18. strana Axelrodova článku). Trockij se přitom patrně radil dokonce s „evropskými sociálními demokraty“ a dostal od nich darem požehnání, na němž si obzvlášť zakládá.

A tu se „evropský sociální demokrat“ Axelrod po nějakých dvou měsících, během nichž Trockij všechny petrohradské sociální demokraty znechutil svými dopisy o „volených kolektivních orgánech kontroly“, které byly každému jen k smíchu, konečně nad Trockým slitoval a vysvětlil mu, že „*tisková komise*“ není k ničemu, že se ustavit nedá a místo ní že se má uzavřít „*dohoda*“ dělníků s likvidátorským listem Živoje dělo (18. a 19. strana Axelrodova článku)!!

To je jen malý příklad, na který se bohužel musíme ome-

zit. Ovšem je to příklad velmi typický. Stejně směšný výsledek, jaký měl Trockého „evropský“ plán „tiskové komise“, budou mít i „evropské“ plány všech likvidátorů s „veřejnou dělnickou stranou“ nebo s „legálními politickými dělnickými spolky“, jakož i s „kampaní“ „boje za svobodu spolčování“ atd.

Trockého „evropské“ plány s „tiskovou komisí“, „voleným kolektivním orgánem kontroly“ nad dělnickým listem „všech dělnických organizací, které se pevně zformovaly“ atd., přinesly nakonec *jedině* to, že legalistická hra na „dělnické vydavatelství“ byla pro dělníky obzvlášť poučná, ale ve skutečnosti likvidátoři *nedali dohromady ani* žádnou „tiskovou komisi“, *ani* dělnický tisk! Takové jsou fakty.

„Tisková komise“ byla blouzněním oportunistického intelektuála, který — aby se vyhnul těžkým neevropským podmínkám dělnického hnutí v Rusku — sesmolil jedinečný evropský plán a tímto činem a svým „evropanstvím“ se pak naparoval před celým světem.

Tento trpký úděl likvidátorů není náhodný, nýbrž je nevyhnutelný. Jakmile se jejich „evropské“ plány blíží k uskutečnění, hned se ukáže, že jsou to mýdlové bubliny, výmysly oportunistických intelektuálů. Tak tomu bylo s dělnickým sjezdem i s „tiskovou komisí“, ba i s legálním politickým dělnickým spolkem (zmatené výmluvy, kterými „zachraňuje“ tento „plán“ Martov^[142] v 5. čísle listu Naša zarja, nic na věci nemění) a s kampaní boje za svobodu spolčování.

„Evropanstvím“ nazývají likvidátoři podmínky činnosti sociálních demokratů v hlavních evropských státech *po roce 1871*, tj. právě v období, kdy skončila celá historická epocha buržoazních revolucí a kdy byly pevně a nadlouho položeny *základy* politické svobody. Ke „změně charakteru“ sociální demokracie v těchto státech došlo za *prvé poté*, kdy se od základu změnily politické podmínky, *poté*, kdy se relativně velmi pevně ustálil určitý ústavní řád; a za druhé byla tato změna jen dočasnou změnou na určité období

(o němž právě poslední dobou i ti nejopatrnější sociální demokraté v Evropě říkají, že se chýlí ke konci).

Za takových podmínek plně konsolidovaného buržoazního konstitucionalismu se mohla například kampaň za svobodu spolčování nebo za všeobecné volební právo a vůbec za *ústavní reformy* stát za určitých okolností kampaní dělnické třídy, skutečnou politickou kampaní, skutečným bojem za ústavní reformy.

U nás však oportunističtí intelektuálové přenášejí hesla takových „evropských“ kampaní *na půdu*, kde chybí i ty *nejelementárnější základy* evropského konstitucionalismu, a pokoušejí se *vyhnout* onomu specifickému historickému vývoji, který obvykle *předchází* vytvoření těchto základů.

Reformismus našeho Axelroda a jeho přátel, kteří ze sebe dělají „evropské sociální demokraty“, se liší od demokratismu Bissolatiho, onoho skutečného Evropana, *tím*, že Bissolati obětuje zásady třídního boje i důsledné marxistické teorie, ba i praxe *reformám*, které skutečně provádí (s nejrůznějšími omezeními) skutečně vládnoucí liberální buržoazie. Axelrod však přináší stejnou oběť jako Bissolati *reformám*, o nichž nemohoucí, neseriózní a blouzniví liberálové jen naprázdno tlachají.

Liberální buržoazie se u nás v Rusku stane skutečnou silou teprve tehdy, až vývoj v zemi překlene bázlivost liberálů, jejich smířlivecká, polovičatá hesla. Tak tomu bylo všude. Liberálové se dostávali k moci teprve tehdy, kdy demokracie vítězila liberálům *navzdory*.

Něvskaja zvězda, č. 18 a 19
22. a 29. července 1912
Podepsán V. I.

Podle textu listu
porovnaného s textem sborníku
Marksizm
i likvidatorstvo, část II
Petrohrad 1914

V Ý S L E D K Y P Ů L R O Č N Í P R Á C E ¹⁵⁰

Založením dělnického deníku vykonali petrohradští dělníci velký, ba dá se bez nadsázky říci historický čin. Dělnická demokracie semkla a upevnila své řady za neuvěřitelně těžkých podmínek. O tom, že by u nás dělnický demokratický tisk měl *pevné postavení*, se samozřejmě nedá mluvit. Všichni moc dobře víme, jakému pronásledování jsou dělnické listy vystaveny.

Přes to všechno zůstává založení Pravdy skvělým důkazem uvědomělosti, energie a semknutosti dělníků v Rusku.

Bude užitečné ohlédnout se zpět a všimnout si některých výsledků půlroční práce dělníků v Rusku, vynaložené na vytváření *vlastního* tisku. Už od ledna letošního roku se v dělnických kruzích v Petrohradě projevoval zájem o vlastní tisk tak výrazně, že se v orgánech všech odstínů, jež mají něco společného s dělnickými záležitostmi, objevila řada článků o dělnickém deníku.

I

Údaje o tom, *kdo* a *jak* založil dělnický denní tisk v Rusku, jsou naštěstí poměrně úplné. Jsou to údaje o *sbírkách* na dělnický list.

Začneme sbírkami, ze kterých byla založena Pravda. Od 1. ledna do 30. června, přesně za půl roku, máme přehledy z listů Zvězda, Něvskaja zvězda a Pravda. Jejich uveřejnění je zárukou jejich absolutní spolehlivosti, neboť nahodilé chyby se opravovaly ihned, jakmile na ně zainteresované osoby upozornily.

ЕЖЕДНЕВНАЯ РАБОЧАЯ ГАЗЕТА.

№ 80.

Среда, 1 Августа 1912 г.

ЦЕНА 2 коп.

Год в наемный период...
В 1912 году в наемный период...
В 1911 году в наемный период...
В 1910 году в наемный период...

Президентов общества по уходу Марковского на
= ПРОВСВЩЕНИЕ =
Имя Л. С. В. 1-7 (именитый)

„Биюлетень Конторшика“
ИЗДАТЕЛЬ ИСПОЛНИТЕЛЬ: Л. С. В. 1-7 (именитый)
МАШИНОСТРОИТЕЛЬ: И. С. В. 1-7 (именитый)
РЕДАКТОР: И. С. В. 1-7 (именитый)

„Большое место“
„Большое место“ — это место, где...
„Большое место“ — это место, где...
„Большое место“ — это место, где...

Итоги полугодовой работы.

Полугодовая работа...
Полугодовая работа...
Полугодовая работа...

80 лет
Доктор Формель
Средства больничных масс.

Средства больничных масс...
Средства больничных масс...
Средства больничных масс...

Вот результаты...
Вот результаты...
Вот результаты...

Table with 2 columns: Name, Amount. Lists various names and their corresponding values.

Вот результаты...
Вот результаты...
Вот результаты...

Обзор печати...
Обзор печати...
Обзор печати...

Table with 2 columns: Name, Amount. Lists names and amounts.

Биржа труда...
Биржа труда...
Биржа труда...

Pro nás není nejdůležitější a nejzajímavější celková částka peněz získaných sbírkami, nýbrž *sociální složení přispěvatelů*. Když například Něvskaja zvězda ve 3. čísle^[12] oznámila, že sbírky na dělnický deník činí celkem 4288 rublů a 84 kopejek (od ledna do 5. května, nepočítaje v to příspěvky, které od 22. dubna, kdy začala vycházet Pravda, přicházely přímo do tohoto listu), pak nás rázem napadla otázka: Jaký podíl měli na získání této částky sami dělníci a skupiny dělníků? Nevznikla jen z velkých příspěvků od sympatizujících? Anebo dělníci sami projeví vlastní živý zájem o dělnický tisk a dali dohromady tuto velkou částku z příspěvků *velkého* počtu dělnických skupin?

Z hlediska iniciativy a energie dělníků *samých* má mnohem větší význam 100 rublů, které dalo dohromady řekněme 30 skupin dělníků, než 1000 rublů od několika desítek „sympatizujících“. List založený z *pětikopějek* vybraných malými dělnickými kroužky v závodech a továrnách má mnohem solidnější, pevnější a *spolehlivější* základ (a to nejen z hlediska finančního, ale — *což je nejdůležitější* — i z hlediska rozvíjení dělnické demokracie) než list založený z desítek a stovek rublů, kterými na něj přispěla sympatizující inteligence.

Abychom získali přesné údaje o této základní a nejpodstatnější otázce, udělali jsme propočít podle údajů uveřejněných o sbírkách ve třech zmíněných listech tak, že jsme vyčlenili *pouze* ty sbírky, u nichž je uvedeno, že pocházejí od *skupin* dělníků nebo zaměstnanců.

V tuto chvíli nás zajímají pouze sbírky, které uskutečnili dělníci *sami*, a to nikoli jako jednotlivci, kteří třeba jen náhodou narazili na některého organizátora sbírky, ale přitom s ním nebyli zajedno ideově, tj. svými názory a svým přesvědčením, nýbrž jako *skupiny* dělníků, které nepochybně předem *diskutovaly* o tom, mají-li se vůbec peníze dávat a *komu* a nač se mají dávat.

Každou informaci z listů Zvězda, Něvskaja zvězda a Pravda, která uvádí, že penězi na dělnický deník přispěla

právě *skupina* dělníků nebo zaměstnanců, jsme brali v počet jako *jednu skupinovou sbírku* dělníků samých.

Kolik tedy bylo takových skupinových dělnických sbírek za první polovinu roku 1912?

Pět set čtyři skupinových sbírek!

Víc než pětsetkrát přispěly dělnické skupiny penězi na založení a podporu *svého* listu, a to buď formou srážek ve výši jednodenní mzdy, nebo formou jednorázových či vícekrát opakovaných příspěvků. Kromě jednotlivých dělníků a sympatizujících osob se na založení vlastního listu velmi aktivně podílelo *504 dělnických skupin*; toto číslo nesporně svědčí o tom, že se přímo v dělnických *masách* probudil hluboký a uvědomělý zájem o dělnický list, a přitom ne o jakýkoli dělnický list, nýbrž právě o dělnický demokratický list. Jestliže masy jsou zjevně takto uvědomělé a aktivní, pak se nemusíme bát žádných těžkostí a žádných překážek. Takové těžkosti a překážky, které by tak či onak nepřekonala uvědomělost, aktivita a zainteresovanost dělnických mas, neexistují a nemohou existovat.

Těchto 504 skupinových sbírek se podle měsíců dělí takto:

Leden 1912	14
Únor “	18
Březen “	76
Duben “	227
Květen “	135
Červen “	34
<hr/>	
<i>Celkem za půl roku</i>	504

Z této malé tabulky je mimo jiné jasně patrný mimořádný význam dubnových a květnových dnů jakožto *dnů obratu* — ze tmy ke světlu, od pasivity k aktivitě, od akcí jednotlivců k akcím mas.

V lednu a v únoru je počet skupinových sbírek dělníků ještě zcela nepatrný. Je zřejmé, že celá akce je teprve v zá-

rodku. V březnu už počet sbírek znatelně stoupá. 76 skupinových dělnických sbírek za jeden měsíc — to rozhodně svědčí o závažném hnutí mezi dělníky, o houževnaté snaze mas dosáhnout svého stůj co stůj, bez ohledu na oběti. Svědčí to o hluboké důvěře dělnictva ve vlastní síly i v celou tuto akci, o důvěře k zaměření chystaného listu a tak dále. V březnu ještě dělnický deník neexistoval: dělnické skupiny tedy pořádaly peněžité sbírky a poskytovaly jimi takřkajíc úvěr Zvězdě.

V dubnu však náhle dochází k *obrovskému* rozmachu, který celou věc rozhodne. 227 skupinových dělnických sbírek za jeden měsíc — v průměru víc než sedm sbírek denně! Hráz je prolomena, dělnický deník je zajištěn. Každá skupinová sbírka znamená nejen sumu pětikopějek a desetikopějek, ale i něco mnohem důležitějšího: celkovou společnou kolektivní energii, odhodlání *skupin* svou vlastní účastí podporovat, rozšiřovat, usměrňovat a budovat dělnický list.

Někdo by se mohl zeptat, zda v dubnu nepřevažovaly sbírky až *po* 22., tj. poté, kdy už začala vycházet Pravda. Nikoli. *Před* 22. dubnem přináší Zvězda přehledy o *188 skupinových sbírkách*. Od 22. dubna do konce měsíce Pravda informuje o 39 skupinových sbírkách. Během prvních jedenadvaceti dubnových dní, než začala vycházet Pravda, připadalo tedy na jeden den průměrně *devět sbírek*, kdežto na posledních devět dní dubna jen čtyři skupinové sbírky.

Z toho plynou dva důležité závěry:

Za prvé, dělníci vynaložili nejvíc energie právě *do té doby*, než začala vycházet Pravda. Právě tím, že poskytovali „úvěr“ Zvězdě a projevovali jí takto svou důvěru, dávali najevo své odhodlání dosáhnout vytčeného cíle.

Za druhé je z toho víc než zřejmé, že *právě dubnová iniciativa* dělníků dala vzniknout dělnickému listu Pravda. Nemůže být pochybností o tom, že založení denního listu petrohradské dělnické demokracie velmi úzce souvisí s celkovým rozmachem dělnického hnutí (a to s rozmachem

nejen v úzce cechovní, v úzce odborové formě, nýbrž s rozmachem v *celospolečenském* měřítku). Odborářská periodika nám nestačí, potřebujeme vlastní politický list — právě to si dělníci v dubnových dnech čím dál víc uvědomovali; nepotřebujeme jakýkoli politický dělnický list, ale potřebujeme právě list pokrokové dělnické demokracie; potřebujeme takový list nejen proto, aby pomáhal našemu dělnickému boji, ale také proto, aby byl příkladem a majákem pro všechny lid.

V květnu se rozmach projevuje ještě velmi silně. Průměrně připadají víc než čtyři skupinové sbírky na den. Jednak to ještě zjevně souvisí s celkovým dubnovým a květnovým rozmachem hnutí a jednak si masy dělníků zřejmě uvědomují, že jejich deník sice už začal vycházet, ale že bude mít zpočátku ještě velmi těžkou situaci a nezbytně bude potřebovat skupinovou podporu.

V červnu počet skupinových sbírek klesá pod březnovou úroveň. Je ovšem zapotřebí vést v patrnosti, že *poté*, kdy už dělnický deník začal vycházet, vznikla a nabyla rozhodujícího významu *jiná* forma pomoci tomuto listu, totiž předplácení a kolportáž listu mezi soudruhy, známými, krajany atd. Žádný z uvědomělých přátel Pravdy se nespokojuje pouze s tím, že si noviny předplácí, ale každý je nosí a posílá na ukázkou a pro informaci i do dalších továren, do sousedních bytů a domů, na vesnici a tak dále. Úplnou statistiku o *takovéto* pomoci skupin bohužel získat nemůžeme.

I I

Neobyčejně poučné je podívat se, jak vypadá rozdělení těchto 504 skupinových dělnických sbírek *podle měst* a průmyslových středisek. Ve kterých krajích Ruska a s jakou energií reagovali dělníci na výzvu k založení vlastního dělnického deníku?

Tyto údaje máme naštěstí o všech skupinových dělnic-

kých sbírkách, neboť se o nich psalo v listech Zvězda, Něvskaja zvězda a Pravda.

Když si tyto údaje shrneme, musíme především vyzdvihnout Petrohrad, který měl přirozeně na založení petrohradského dělnického listu rozhodující podíl; pak následuje 14 měst a průmyslových středisek, odkud došly sbírky od *víc než jedné* dělnické skupiny, a konečně 35 všech ostatních měst, odkud během půl roku došlo jen po jedné skupinové dělnické sbírce. Celkový obraz vypadá takto:

	Počet skupinových sbírek celkem
Petrohrad	412
14 měst se 2—12 skupinovými sbírkami	57
35 měst s 1 skupinovou sbírkou	35
<i>Celkem v 50 městech</i>	504

Jak je vidět, na založení dělnického deníku se v té či oné míře aktivně podílelo *téměř celé* Rusko. Jestliže si uvědomíme, na jaké těžkosti naráží rozšiřování dělnického demokratického tisku v provinciích, musíme se až divit, jak *velký počet* měst reagoval během půl roku na výzvu petrohradských dělníků.

Dvaadvadesát skupinových dělnických sbírek ze 49 měst v Rusku* vyjma hlavní město — to je alespoň pro začátek číslo velmi úctyhodné. Tady se už nedá mluvit o nahodi-

* Uvádíme úplný seznam těchto měst a průmyslových středisek: **Okolí Petrohradu:** Kronštadt, Kolpino, Sestroreck. **Jih:** Charkov — 4 skupinové sbírky; Jekatěrinoslav — 8; Anaňjev — 2; Lugansk — 3; Cherson, Rostov na Donu, Pavlograd, Poltava, Kyjev — 12; Astrachaň — 4; Černigov, Juzovka — 3; Minakovo, Ščerbinský důl, Rykovský důl, Bělgorod, Jelizavetgrad, Jekatěrinodar, Mariupol — 2; Nižně-Dněprovsk, Nachičevaň. **Moskevská oblast:** Rodniki — 2; Rjazaň, Tula — 2; Běžec — 2. **Sever:** Archangelsk — 5; Vologda. **Západ:** Dvinsk, Vilno, Gomel, Riga, Libava, Mühlgraben. **Ural:** Perm, Kyštym, Miňjar, Orenburg. **Povolží:** Sormovo, ves Balakovo. **Kavkaz:** Baku — 2; Groznyj, Tiflis. **Sibiř:** Ťumeň a Blagověščensk. **Finsko:** Helsingfors.

lých, indiferentních, pasívních dárcích: tady už jde nesporně o představitele proletářských mas, kteří jsou sice roztroušeni po celém Rusku, ale spojují je již uvědomělé sympatie k dělnické demokracii.

Všimněme si, že v čele provinciálních měst je Kyjev s 12 skupinovými sbírkami, po něm Jekatěrinoslav s 8 a že Moskva se 6 sbírkami je teprve na čtvrtém místě. Zaostávání Moskvy a celé moskevské oblasti je ještě patrnější z následujících souhrnných údajů ze všech krajů Ruska:

*Počet skupinových dělnických sbírek na dělnický deník
během půl roku od ledna do června 1912*

Petrohrad a jeho okolí	415
Jih	51
Moskva a moskevská oblast	13
Sever a západ	12
Ural a Povolží	6
Kavkaz, Sibiř a Finsko	7
<i>Celkem v Rusku</i>	504

Z těchto údajů lze vyčíst toto:

Proletářský Petrohrad už z hlediska oživení dělnické demokracie v Rusku zcela procitl a znovu stojí na přední stráž. Jih se teprve probouzí. Zato matička Moskva a ostatní Rusko dosud spí. Bylo by však načase, aby se už i Moskva začala probouzet.

Zaostávání celé moskevské oblasti vynikne ještě víc, když ji srovnáme s ostatními *provinciálními* oblastmi. Jih je daleko od Petrohradu, mnohem dál než Moskva. Ale přesto i s *menším počtem* průmyslových dělníků, než kolik jich má moskevská oblast, předstihl Moskvu počtem skupinových dělnických sbírek *téměř čtyřnásobně*.

Moskva však očividně zaostala i za Uralem a za Povolžím, neboť počet dělníků v Moskvě a v moskevské oblasti není totiž dvojnásobně, ale mnohonásobně vyšší než počet dělníků na Urale a v Povolží, a přesto připadá na Moskvu

a její oblast všehovšudy 13 skupinových sbírek oproti 6 na Urale a v Povolží.

Na zaostávání Moskvy a moskevské oblasti měly však patrně vliv dvě zvláštní podmínky. Za první tu převládá textilní průmysl. Konjunktura, tj. podmínky trhu a většího nebo menšího oživení výroby tu byly horší než například v hutnictví. Proto se textilní dělníci méně zúčastňovali stávek a projevovali menší zájem o politiku a dělnickou demokracii. Za druhé je v moskevské oblasti víc továren rozsetých po různých odlehlých místech, kam noviny pronikají mnohem obtížněji než do velkého města.

Z uvedených údajů však v každém případě musíme všichni vyvodit jedno nesporné ponaučení: rozšiřování dělnického tisku v Moskvě je nutné věnovat maximální pozornost. Se zaostáváním Moskvy se nemůžeme dál smířovat. Každý uvědomělý dělník ví, že Petrohrad bez Moskvy je totéž co jedna ruka bez druhé.

V Moskvě a v moskevské oblasti je soustředěna *převážná* část dělníků z továren a závodů v Rusku. V roce 1905 tu bylo například podle vládní statistiky^[254] 567 000 dělníků v továrnách a závodech, tj. *víc než třetina* z jejich celkového počtu v Rusku (1 660 000) a o mnoho víc než v petrohradském okruhu (298 000). Proto by měla být moskevská oblast počtem čtenářů i příznivců dělnického listu, počtem uvědomělých představitelů dělnické demokracie *na prvním* místě. Moskva si však bude muset založit *vlastní* dělnický deník.

Petrohrad jí ovšem musí zatím pomáhat. Čtenáři Pravdy by měli každé ráno sobě i svým přátelům říkat: „Dělníci, pamatujte na Moskvany!“

I I I

Uvedeným údajům musíme věnovat pozornost ještě z jednoho, velmi důležitého a praktického aktuálního hlediska.

Každý ví, že politický list je jednou ze základních podmínek účasti kterékoli třídy soudobé společnosti na politickém životě země, zejména pak účasti na volební kampani.

Tak i dělníci potřebují mít své noviny především proto, aby se mohli podílet na volbách do IV. dумы. Dělníci velmi dobře vědí, že nemohou čekat nic dobrého ani od III., ani od IV. dумы; ale voleb do dумы se přesto zúčastnit musíme, a to za prvé proto, aby se dělnické masy semkly a prošly náležitou politickou školou během voleb, kdy bývá boj mezi stranami a všechen politický život rušnější než jindy a kdy *se masy* tak či onak *učí politice*; a za druhé proto, abychom do dумы prosadili své dělnické poslance. I v té nejreakčnější, ryze statkářské dumě dělničtí poslanci *vykonali* a mohou vykonat mnoho prospěšného pro naši dělnickou věc, pokud to jsou skuteční dělničtí demokraté, pokud jsou opravdu spjati s masami a pokud se masy učí usměrňovat a kontrolovat je.

V první polovině roku 1912 *všechny* politické strany v Rusku nejen zahájily, ale v podstatě *už skončily* to, čemu se říká předvolební *mobilizace* stranických sil. Mobilizace je slovo vojenské. Znamená uvést armádu do bojové pohotovosti. Podobně jako se v armádě před válkou vyhlašuje bojová pohotovost, povolávají se záložníci, vydávají se zbraně a střelivo, tak i všechny politické strany před volbami bilancují svou činnost, potvrzují svá usnesení vyjadřující názory a hesla strany, soustřeďují své síly a připravují se k boji proti všem ostatním stranám.

Opakujeme, že tato práce je už v podstatě ukončena. Do voleb zbývá už jen *několik týdnů*; během této doby však můžeme a musíme všemožně vystupňovat svůj vliv na voliče, na masy, ale pokud se na to strana (strana kterékoli třídy) během předešlého půlroku sama nepřipravila, pak už jí nic nepomůže a její váha ve volbách se bude rovnat *nule*.

A proto onen půlrok, o němž vypovídá naše statistika, je půlrokem *energické* mobilizace dělnických sil před volbami

do IV. dумы. Tento půlrok je půlrokiem mobilizace všech sil dělnické demokracie, a přirozeně nejen pro boj v dumě, i když zatím musíme věnovat hlavní pozornost právě tomuto boji.

V této souvislosti před námi vyvstává jedna otázka, již se nedávno dotkla ve svém 16. čísle Něvskaja zvězda a ve svém 61. čísle Pravda. Je to otázka takzvaných likvidátorů, kteří od ledna 1912 vydávají v Petrohradě listy Živoje dělo a Něvskij golos. Likvidátoři se v těchto svých vlastních listech dožadují toho, abychom prý s nimi, tj. s likvidátory, uzavřeli ve volbách v zájmu „jednoty“ dělnické demokracie „dohodu“, a zároveň nám přitom vyhrožují „dvojitou kandidátkou“¹⁵¹, když jim nevyhovíme.

Tyto zastrašovací pokusy však měly až dosud zřejmě jen velmi malý úspěch.

A je to zcela pochopitelné. Kdo by mohl vážně počítat s lidmi, kteří si právem vysloužili označení likvidátoři a vykonavatelé liberální dělnické politiky?

Ale co když ony pochybené, nesociálně demokratické názory skupiny těchto intelektuálů přece jen sdílí hodně dělníků? Neměla by se pak věnovat těmto dělníkům zvláštní pozornost? Na tuto otázku dnes můžeme odpovědět na základě objektivních, veřejně známých a naprosto přesných údajů. V celé první polovině roku 1912 likvidátoři, jak je známo, vynakládali obzvláště velkou energii na útoky proti listům Pravda, Něvskaja zvězda a Zvězda a vůbec proti všem odpůrcům likvidátorství.

A jaký úspěch měli mezi dělníky? O tom svědčí sbírky na dělnický deník, o kterých referovaly i likvidátorské listy Živoje dělo a Něvskij golos. Likvidátoři už dávno, v roce 1911, ba možná už v roce 1910 uznali a mezi svými stoupenci všemožně propagovali skutečnost, že se nelze obejít bez deníku. A jejich Živoje dělo, které začalo vycházet 20. ledna 1912, už od února 1912 informovalo o peněžních sbírkách, které list pro tento účel dostával.

Z těchto sbírek (za první polovinu roku 1912 obnášely

139 rublů a 27 kopějek) vyčleníme pouze *skupinové dělnické sbírky* — přesně tak, jak jsme to udělali u listů nelikvidátorských. Shrneme-li výsledky ze všech šestnácti čísel listu Živoje dělo a z pěti čísel listu Něvskij golos (6. číslo tohoto listu vyšlo už v červenci) a přičteme-li k tomu dokonce i sbírky určené na podporu samotného listu Živoje dělo (i když jsme u nelikvidátorských listů nebrali údaje o takových sbírkách v úvahu), dospějeme k těmto údajům o celkovém počtu skupinových dělnických sbírek za půl roku:

*Počet skupinových dělnických sbírek na dělnický deník
za první pololetí roku 1912 zaslaných*

	do nelikvidátorských listů	do likvidátorských listů
Leden	14	0
Únor	18	0
Březen	76	7
Duben	227	8
Květen	135	0
Červen	34	0
<i>Celkem</i>	504	15

Za půl roku zoufalého úsilí se tedy kroužku likvidátorských intelektuálů podařilo získat podporu pouhých patnácti dělnických skupin!

Není to snad vůbec největší porážka likvidátorů od ledna 1912? Není to snad nejpřesvědčivější důkaz o tom, že jde opravdu jen o kroužek likvidátorských intelektuálů, který je sice schopen vydávat pololiberalní časopis a noviny, ale nemá vůbec žádnou serióznější a širší oporu v proletářských masách?

Uveďme ještě údaje o tom, jak se skupinové dělnické sbírky poslané likvidátorům dělí podle oblastí [viz tabulku na s. 469. *Red.*]:

Na jihu tedy likvidátoři utrpěli za tento půlrok ještě větší porážku než v Petrohradě.

*Počet skupinových dělnických sbírek na dělnický deník
za první pololetí roku 1912 zaslaných*

	do nelikvidátorských listů	do likvidátorských listů
Petrohrad a okolí	415	10
Jih	51	1
Moskva		
a moskevská oblast	13	2
Sever a západ	12	1
Ural a Povolží	6	0
Kavkaz, Sibiř a Finsko	7	1
<i>Celkem</i>	504	15*

Tyto přesné údaje dělnické statistiky, uveřejňované po celý půlrok v listech protichůdného zaměření, jednou provždy řeší otázku „likvidátorství“. Aťsi kdo chce jak chce hanobí a pomlouvá odpůrce likvidátorství, přesné údaje o skupinových dělnických sbírkách nikdo nevyvrátí.

A každý teď jistě také pochopí, proč Něvskaja zvezda ani Pravda nebraly vyhrůžky likvidátorů o „dvojí kandidátce“ vážně. Bylo by směšné brát vážně vyhrůžky lidí, kteří za půl roku v otevřeném boji předvedli, že jsou jen o málo víc než nula. Všichni obhájci likvidátorství se spojili v listech Živoje dělo a Něvskij golos. A všichni dohromady získali za půl roku na svou stranu patnáct dělnických skupin!

V dělnickém hnutí neznamenaá likvidátorství nic; je silné pouze mezi liberální inteligencí.

I V

Údaje uveřejněné v Pravdě o nejrůznějších dělnických sbírkách poskytují ve svém celku neobyčejně zajímavý materiál. Poprvé se nám dostávají do rukou maximálně přesné údaje o různých stránkách dělnického hnutí a života děl-

* Moskva — 2, Nachičevaň, Novonikolajevsk a Archangelsk — 1.

nických demokratů v Rusku. Doufejme, že budeme mít ještě nejednou příležitost vrátit se k jejich podrobnější analýze.

Ale už dnes, kdy přehled údajů o skupinových dělnických sbírkách na deník teprve dokončujeme, musíme upozornit na jeden praktický závěr.

Pět set čtyři skupin dělníků finančně přispělo Zvězdě a Pravdě na *svůj* tisk. Absolutně žádný jiný cíl než právě založení a podpora vlastního dělnického tisku dělníci nesledovali. Ale právě proto poskytuje pouhý pravdivý souhrn těchto údajů za půl roku nanejvýš cenný obraz o životě dělnické demokracie v Rusku. Společně vybrané pětikopějky a desetikopějky odeslané s poznámkou „Od skupiny dělníků té a té továrny“ umožňují učinit si představu o smýšlení dělníků, o jejich uvědomělosti, semknutosti a porozumění pro dělnickou věc.

A proto by se rozhodně mělo pokračovat v této tradici skupinových dělnických sbírek, která se zrodila za dubnového a květnového vzestupu revoluční vlny, tato tradice by se měla prohlubovat a rozšiřovat a samozřejmě by se mělo i nadále informovat v tisku o sbírkách, jak to vždy dělala Pravda.

Tato tradice má obrovský význam jak z hlediska stálého dělnického tisku, tak z hlediska obecných zájmů dělnické demokracie.

Dělnický tisk musíme rozvíjet a upevňovat. K tomu potřebujeme peníze. Jen tehdy, budou-li se i nadále pořádat hromadné sbírky mezi dělníky, můžeme usilovnou prací dosáhnout uspokojivého stavu dělnického tisku v Rusku. V Americe vychází jeden dělnický list (*Appeal to Reason*¹⁵²), který má *přes půl miliónu* předplatitelů. Špatný ruský dělník — řekli bychom, kdybychom obměnili známé ruské přísloví —, který nedoufá, že dostihne a předstihne svého amerického kolegu.

Avšak mnohem důležitější, nesrovnatelně důležitější než finanční stránka věci je něco jiného. Dejme tomu, že každý

ze sta dělníků různých dílen továrny přispěje při výplatě *jednou kopějkou* na dělnický list. Dohromady to budou dva ruble měsíčně. Dejme tomu, že na druhé straně vybere deset obstojně vydělávajících dělníků při náhodném setkání deset rublů najednou.

První dva ruble mají větší cenu než druhých deset rublů. To je každému dělníkovi tak jasné, že mu to nikdo nemusí dlouze vysvětlovat.

Potřebujeme založit tradici, aby *každý* dělník věnoval z *každé* výplaty *jednu kopějkou* na dělnický list. Ať se noviny předplácejí tak jako dosud a kdo může, ať platí víc než dosud. Kromě toho je však nanejvýš důležité založit a rozšířit tradici věnovat „*kopějkou na dělnický list*“.

Všecký význam těchto sbírek bude spočívat v tom, že by se konaly pravidelně při každé výplatě, bez přestávek, a že by se na těchto stálých sbírkách podílelo čím dál víc dělníků. Informace o nich by se mohly zveřejňovat jednoduše — „Vybráno tolik a tolik kopějek“, což by znamenalo, že z té a té továrny přispělo na dělnický list tolik a tolik dělníků; a pokud by se získaly větší příspěvky, mohlo by se ještě dodat: „Kromě toho přispělo tolik a tolik dělníků takovou a takovou částkou.“

Kdyby se tato tradice věnovat *kopějkou na dělnický list* ujala, pak by ruští dělníci brzy svůj list dostali na potřebnou úroveň. Dělnický list musí přinášet víc a rozmanitějšího materiálu, nedělní přílohy a jiné, musí mít své zpravodaje v dumě i ve všech městech v Rusku, ale i ve velkých městech v cizině. Dělnické noviny se musí *neustále* rozvíjet a zlepšovat a toho nelze dosáhnout, pokud co nejvíc dělníků nebude na své tiskové orgány pravidelně přispívat.

Měsíční souhrn údajů o *dělnické kopějce* kromě jiného každému ukáže, jak se dělníci ve všech koutech Ruska probírají z netečnosti a ospalosti, jak se probouzejí k rozumnému kulturnímu životu, avšak nikoli v oficiálním ani v liberálním významu toho slova. Pak každý názorně uvidí, jak roste zájem o dělnickou demokracii, jak se blíží doba, kdy

si i Moskva a všechna větší města založí vlastní dělnické listy.

Už máme dost vlády buržoazní Kopějky!¹⁵³ Už nám dost dlouho vládl tento bezzásadový prodejní plátek. Petrohradští dělníci za necelý půlrok ukázali, jaký obrovský úspěch mohou mít společné dělnické sbírky. Ať tedy jejich příklad, jejich iniciativa nepřijdou nazmar! Ať se ujme a pevně zakotví tradice *Dělnickou kopějku na dělnický list!*

*Napsáno 12.—14. (25.—27.)
července 1912*

Podle textu Pravdy

*Otištěno 29. a 31. července,
1. a 2. srpna 1912 v Pravdě
č. 78, 79, 80 a 81
Podepsán Statistik*

K SOUČASNÉ SITUACI
V S D D S R¹⁵⁴

*Napsáno mezi 17. (30.) červencem
a 20. srpnem (2. zářím) 1912;
postskriptum 2. (15.) září;
původní postskriptum mezi
20. a 24. srpnem (2. a 6. zářím)*

*Vyšlo roku 1912 v Lipsku jako brožura
Zur gegenwärtigen Sachlage in der
sozialdemokratischen Arbeiterpartei
Russlands*

*Rusky poprvé otištěno roku 1924
Sočiněňija N. Lenina (V. Uljanova),
sv. 12, část I; § 1
původní postskriptum roku 1948
Sočiněňija V. I. Lenina,
sv. 18, 4. vydání*

*Podle textu brožury přeložené z němčiny
Původní postskriptum podle rukopisu*

Němečtí soudruzi mají co chvíli příležitost dočíst se o urputném boji a zásadních názorových neshodách uvnitř SDDSR. Tyto zprávy bohužel pocházejí od jednotlivých emigrantských skupin a většinou je poskytují lidé, kteří buď vůbec neznají skutečný stav věcí v Rusku v dané chvíli, anebo chtějí německé soudruhy vědomě zmást jednostranným stranickopolitickým výkladem. Každá z těchto emigrantských skupin reprezentuje svůj vlastní „směr“, ale ve skutečnosti se skládá z lidí, kteří buďto ztratili, anebo vůbec nikdy neměli jakékoli živé spojení s dělnickou stranou bojující v Rusku. Jednomu z takových „informátorů“ se však bohužel podařilo získat důvěru listu Vorwärts. A tak ústřední orgán německé sociálně demokratické dělnické strany poskytl místo řadě článků^[316], v nichž vychrlil na ruskou stranu celý proud neslýchaných pomluv, údajně prý čerpajících z „objektivních“ pramenů.

Ve skutečnosti však šlo o prameny naprosto „subjektivní“ a veskrze falešné. Protože Vorwärts neotiskl naši *věcnou opravu*, byli jsme nuceni vydat samostatnou brožuru s názvem Anonym z listu Vorwärts a situace v SDDSR^[308]*, jež vyšla v několika stech výtiscích a byla zaslána vedoucím orgánům všech německých stranických organizací a redakcím nejdůležitějších stranických tiskových orgánů.

Proti faktickému materiálu této brožury nemohl Vorwärts vznést *ani jedinou námitku*, a tak mlčky uznal jeho platnost.

* Viz tento svazek, s. 233—246. *Red.*

Abychom našim německým soudruhům straníkům umožnili posoudit hodnověrnost některých informací, které dostávají, ocitujeme tu dopis, který ústřední výbor SDDSR zaslal představenstvu Sociálně demokratické strany Německa. Lotyšši totiž představenstvu navrhli uspořádat společnou poradou jedenácti „ústředí“ o hmotné podpoře volební kampaně a představenstvo se potom těchto ústředí dotázalo na jejich stanovisko k této otázce. Tento dopis je odpovědí ústředního výboru a praví se v něm:

30. července 1912*

PŘEDSTAVENSTVU
SOCIÁLNĚ DEMOKRATICKÉ
STRANY NĚMECKA

Vážení soudruzi!

Nedávno jsme dostali kopii dopisu, který vám 24. června zaslal zahraniční výbor lotyšské sociální demokracie. Považovali jsme za zbytečné komentovat podivný plán Lotyšů, neboť jsme byli přesvědčeni, že jej žádný soudný člověk nemůže brát vážně. Avšak z vašeho dopisu z 22. července jsme se s překvapením dověděli, že máte v úmyslu tento plán schválit. Proti tomu musíme rozhodně protestovat, což tímto činíme. Úmysl představenstva neznamená objektivně nic jiného než pokus přispět k rozkolu v naší straně (SDDSR) a k vytvoření strany nové, nám nepřátelské. To je věc v celé internacionále až dosud neslýchaná. Vysvětlíme to německým soudruhům podrobně.

* Dopis citujeme s nepatrnými stylistickými úpravami.

V lednu 1912 se konala celoruská konference SDDSR, již se zúčastnili delegáti těchto organizací: petrohradské, moskevské, moskevské okruhové, kazaňské, saratovské, tifliské, bakuské, nikolajevské, kyjevské, jekatěriňoslavské, vilenské a dvinské. Tato konference obnovila stranu a zvolila nový ústřední výbor náhradou za ten, který likvidátoři rozbili, přičemž byla nucena prohlásit, že se likvidátoři postavili mimo stranu (viz brožuru Anonym z listu Vorwärts a situace v SDDSR, kterou jsme představenstvu zaslali a ve které se zmiňujeme o protestech likvidátorů a národních organizací Poláků, Lotyšů, Bundu a zahraničních skupin).

V lednu se konala také porada^[79], jejímž cílem bylo vytvořit organizační výbor pro svolání nové konference, „ceľostranické konference“, jak ji označovali likvidátoři a jejich přátelé.

V dopise z 24. června adresovaném představenstvu Lotyšů tvrdí, že „organizační výbor“ tvoří tyto organizace a směry: Bund, lotyšští sociální demokraté, kavkazský oblastní výbor, menševický Golos Social-demokrata, vídeňská Pravda a skupina Vperjod.

Takže na jedné straně stojí ústřední výbor SDDSR, který na konferenci zvolily ruské, tj. v Rusku pracující organizace (naši odpůrci je označují jako leninský směr), a na druhé straně takzvaný organizační výbor, který slibuje, že svolá „společnou“ konferenci strany.

JAKÉ STANOVISKO ZAUJÍMAJÍ
K TAKZVANÉMU ORGANIZAČNÍMU
VÝBORU DOSUD NEUTRÁLNÍ
RUŠTÍ SOCIÁLNÍ DEMOKRATÉ?

Nejznámější z menševiků, Plechanov, který energicky bojoval proti tomu, aby likvidátoři stranu zničili, na lednovou konferenci strany nepřišel, ačkoli na ni byl pozván. V dub-

nu 1912 pak uveřejnil svou korespondenci se zástupcem organizačního výboru (viz jeho Dněvník social-demokrata, č. 16).

Plechanov odmítl účast v takzvaném organizačním výboru s odůvodněním, že Bund nesvolává konferenci existujících organizací strany, nýbrž konferenci „ustavující“, tj. takovou, jež má založit novou stranu. Takzvané iniciativní skupiny, které de facto jako jediné podporují organizační výbor, jsou podle Plechanovova tvrzení skupinami likvidátorskými, které ke straně nepatří a chtějí založit novou stranu. „Likvidátoři svolávají novou konferenci,“ píše Plechanov v dubnu 1912.

Nu a v červenci vyšlo 3. číslo Letáku tohoto organizačního výboru. Nenajdete v něm ovšem ani slůvko, ani náznak nějaké odpovědi Plechanovovi. Podle toho můžete usoudit, jak informují představenstvo Lotyšů — tíž Lotyšů, kteří si stěžují, že „leninský“ ústřední výbor neodpovídá na dopisy organizačního výboru.

Ale cožpak je tak nepochopitelné, že ústřední výbor strany, staré strany, neodpovídá těm, kteří podle slov dosud neutrálního Plechanova zakládají stranu novou?

Organizační výbor musí především dokázat neutrálnímu Plechanovovi, že nevytváří novou stranu a nelikviduje starou.

Když už se Lotyšů zasedající v organizačním výboru 24. června obrátili na představenstvo — po půlročním boji tohoto organizačního výboru likvidátorů proti straně —, měli na faktech a dokumentech ukázat výsledky tohoto boje; místo toho však ukazují představenstvu jen **likvidátorské potěmkinské vesnice**.

Lotyšů představenstvu navrhli, aby svolalo jedenáct „organizačních“ ústředí, organizací a frakcí sociální demokracie Ruska. Tak to bylo doslova řečeno (viz dopis Lotyšů z 24. června, adresovaný představenstvu, s. 4).

Na celém světě se dosud strany vytvářejí z místních organizací, které sjednocuje jedna ústřední instituce. Ruští a lo-

tyšští likvidátoři však učinili v roce 1912 velký objev: od nynějška je možné vytvářet stranu z „ústředí, organizací a frakcí“.

K jedenácti organizačním ústředím, organizacím a frakcím patří podle nejnovější lotyšsko-likvidátorské volební geometrie za prvé organizační výbor a za druhé šest frakcí nebo organizací nebo ústředí, z nichž se tento organizační výbor skládá. V dopise Lotyšů se doslova praví: „Organizační výbor tvoří složky pod body 2 až 7 včetně.“

Intelektuální skupiny likvidující stranu získávají tímto způsobem *trojnásobné* volební právo stejně jako aristokraté osobující si právo reprezentovat neexistující obce*:

1. kavkazský oblastní výbor — fiktivní organizace;
2. týž výbor reprezentovaný pařížským listem Golos, přestože Golos nemá od Kavkazu stálý mandát;
3. týž výbor v podobě „organizačního výboru“.

Tvrdíme, že ruští dělníci s rozhořčením a opovržením odmítnou myšlenku jednat o dvojí kandidátce, tj. o pokusu likvidátorů společně s bezvýznamnými zahraničními skupinami dosáhnout rozkolu, tím spíš, že tyto skupiny reprezentují výhradně intelektuální dezorganizátory.

Kategoricky tvrdíme, že absolutně žádná zahraniční skupina z těch, které bojují proti straně, nedostala během posledního půlroku od žádné organizace v Rusku mandát k vydávání vlastního orgánu nebo k publikování vlastních letáků. Lotyši chtějí představenstvu dokázat opak; ať to tedy doloží alespoň jediným takovým mandátem v ruském tisku před 22. červencem!

Golos social-demokrata není orgánem žádné organizace v Rusku.

Vídeňská Pravda Trockého také není orgánem žádné organizace v Rusku. Před třemi roky byla orgánem ukra-

* Lenin má na mysli *rotten boroughs* v Anglii před volební reformou v roce 1832: šlo o obce, které už neexistovaly, avšak jejich bývalým majitelům z nich vyplývalo volební právo. *Čes. red.*

jinské Spilky¹⁵⁵ (Jižní Rusko), ale Spilka už dávno svůj mandát zrušila.

Ani Vperjod, ani Plechanov, ani „bolševici stoupenci zachování ilegální strany“ nevydávají žádné listy, které by byly stranickými orgány některé organizace v Rusku.

Je velmi snadné odvolávat se na skupiny, které ve skutečnosti neexistují. Stejně tak není těžké otiskovat „sympatizující“ příspěvky. Ovšem k tomu, aby se mohl alespoň půl roku vydávat tiskový orgán nějaké organizace pracující doma v Rusku, je nezbytné být s ní ve stálém spojení a mít všude naprostou důvěru dělnických mas, je nezbytná jednota v otázkách taktiky — a toho lze dosáhnout jen dlouhou spoluprací. Zahraničním skupinkám, které proti straně mobilizují lotyšští a bundovští dezorganizátoři, tohle všechno chybí.

Ještě stručně o Polské socialistické straně. *Ta není sociálně demokratickou* organizací. *Nikdy* nepatřila k SDDSR. Existuje pouze jeden důvod pro její získání: „slibuje“, že se stane organizací sociálně demokratickou a že se připojí k likvidátorům! — Dezorganizátorům a lidem toužícím po rozkolu to přirozeně stačí. Když se může k společným poradám přizvat PSS, proč by se k nim potom nemohli přizvat také socialisté-revolucionáři, kteří se účastní voleb do dumy, sionisté-socialisté, lotyšský eserský svaz a podobné „směry“?

SOCIÁLNĚ DEMOKRATICKÁ FRAKCE VE III. DUMĚ

Představenstvo zahrnuje mezi organizační ústředí zahraniční skupinky, *ale přitom opomenulo sociálně demokratickou frakci v dumě*. Je to neuvěřitelné, ale je to fakt. A ruským dělníkům velmi prospěje, když se dovědí, jak Trockij a spol. falešně informují naše zahraniční soudruhy. Lotyši představenstvu ve svém dopise z 24. června píší:

„Pokud jde o sociálně demokratickou frakci v dumě, nemůže být ani řeči o tom, že by se mohla stát zprostředkovatelkou při zajišťování hmotné podpory pro volební kampaň, protože volební období končí, a tím tedy končí i mandáty dumské frakce“ (s. 2 několikrát již zmíněného dopisu).

Tohle je buď vědomý podvod, anebo bezmezná politická ignorantská, které víc než jasně dosvědčuje, jak je tomu s informovaností bruselských Lotyšů o volbách v Rusku.

Dopis je datován 24. června. Dne 9., tj. 22. června podle nového kalendáře byla sice III. дума na neurčito oficiálně rozpuštěna, ale všichni poslanci včetně sociálních demokratů si nadále podrželi své mandáty. Zůstali tedy *i nadále poslanci dumy*, což ví v Rusku každý gramotný dělník. Nevědí to však pomlouvači strany působící v zahraničí.

Jedinými legálními sociálními demokraty v Rusku, kteří bez ohledu na místo svého působení tvoří jedinou oficiální organizaci, jsou právě členové sociálně demokratické frakce III. dumy.

Všichni likvidátoři tuto frakci nenávidí. Likvidátorské plátky (Naša zarja) ji zahrnují nadávkami a insinuacemi, všichni zahraniční dezorganizátoři o ní šíří pomluvy. Proč? Protože většina frakce, ve které měli vždy převahu menševici, kteří byli stoupenci zachování ilegální strany, vždy energicky bojovala proti likvidátorům a v Petrohradě je pomohla úplně zneškodnit.

V brožuře Anonym atd. jsme uveřejnili jeden podstatný fakt. Nikdo proti němu nemohl namítnout ani jediné slůvko. Pouze *dva* členové frakce trvale přispívají do likvidátorských novin. *Osm* členů frakce trvale přispívá do protilikvidátorských novin*.

Jak Lotyši, tak Trockij představenstvu doporučují, aby z porady vyloučilo tento jediný celoruský kolektiv, který si zachoval jednotu! Ale i když připustíme, že se Lotyši mylili, protože 24. června ještě nevěděli to, co věděli v Rusku vši-

* Viz tento svazek, s. 245. *Red.*

chní dělníci, proč se aspoň nesnažili svůj omyl napravit do 22. července, tj. během celého měsíce? Některé omyly totiž bývají velmi prospěšné těm, kdo se mýlí.

Lotyšši a likvidátoři, kteří představenstvo podvedli, měli v úmyslu proti vůli většiny strany v Rusku, proti vůli většíny sociálně demokratické frakce v dumě, s pomocí bloku fiktivních zahraničních skupinek prosadit kandidáty z řad likvidátorů a podvodem tak získat od německých dělníků peníze. To je ve stručnosti smysl dlouhých řečí (Lotyšů, bundovců, Trockého a spol.).

Tento podvod však nezůstane nepotrestán.

OFICIÁLNĚ KONTROLOVATELNÉ ÚDAJE O VLIVU LIKVIDÁTORŮ VE SROVNÁNÍ S VLIVEM STRANY

Každý rozumný člověk chápe, že plané fráze o domnělých tajných „organizacích“ sympatizujících s likvidátory si nezaslouží špetku důvěry.

My tvrdíme, že všechny organizace likvidátorů v Rusku jsou fiktivní.

Kdo sám nemá přesné informace o situaci v sociálně demokratických kruzích v Rusku, může jen těžko zjistit pravdu. Přesto se jí však může dopátrat i on, nebude-li věřit jen tomu, co se povídá, a bude-li ji hledat v dokumentech a ověřovat si jejich smysl. První kontrolovatelný a všeobecně známý fakt jsme tu již uvedli — je to rozdělení sil mezi likvidátory a antilikvidátory v sociálně demokratické frakci v dumě.

Avšak dnes, po půlročním boji likvidátorů proti straně, existují již další, zcela objektivní a ještě přesvědčivější fakty.

V dopise z 24. června (s. 5 a 6) se Lotyšši zmiňují o legálních marxistických novinách v Petrohradě, jež se jmenují Živoje dělo a Něvskij golos a propagují menševický směr (à la Golos social-demokrata); proti nim pak stavějí Zvězdu

a petrohradskou Pravdu (neplést si s likvidátorskou vídeňskou Pravdou Trockého!), které podle tvrzení Lotyšů „ovládá a vede Leninova skupina“.

I když toto tvrzení není příliš výstižné, Lotyši tu přece jen bezděčně upozornili na závažný fakt svědčící proti likvidátorům.

Je-li „veřejná strana“ jen planou liberální frází likvidátorů, pak veřejná činnost v dumě a v tisku je hlavní činností marxistické propagandy. Právě tady a jedině tady lze nalézt fakty, jež objektivně dokazují sflu likvidátorů a anti-likvidátorů.

Žádné jiné celoruské politické orgány kromě těch, které uvedli Lotyši, neexistují. Likvidátoři mají Živoje dělo a Něvskij golos, antilikvidátoři Zvězdu, později list Něvskaja zvězda a (petrohradskou) Pravdu. Žádné jiné směry ani frakce v Rusku neexistují, ani v tisku, ani na veřejném masovém kolbišti; všechny zahraniční skupiny, které Lotyši jmenovali, jsou úplné nuly.

Porovnejme si nyní výsledky půlroční činnosti obou směrů. Všechny strany v Rusku během tohoto půlroku (mezi lednem a červnem 1912) zahájily a už také ukončily přípravu k volbám. Do voleb teď zbývá pouhých 6 nebo 8 týdnů. Volební kandidátky jsou již většinou sestavené. A o výsledku voleb již vlastně předem rozhodly právě tyto půlroční přípravy.

Podle Lotyšů se pro likvidátory vyslovily „složky“ uvedené v bodech 1—7 (organizační výbor, Bund, lotyšská sociální demokracie, Golos, vídeňská Pravda, kavkazský oblastní výbor, Vperjod), kdežto pro antilikvidátory ústřední výbor, který sjednotil ruské organizace, tj. organizace působící v Rusku (jen „Leninův směr“, jak tvrdí likvidátoři).

Podívejme se tedy, co kdo vykonal.

Likvidátoři vydali v Petrohradě od 1. ledna do 30. června 1912 (podle starého kalendáře) 16 čísel listu Živoje dělo a 5 čísel listu Něvskij golos, celkem 21 čísel.

Antilikvidátoři za téhož půlroku vydali 33 čísel Zvezdy, 14 čísel listu Něvskaja zvezda a 53 čísel Pravdy, čili celkem 100 čísel.

21 proti 100!

Tak vypadá vzájemný poměr sil mezi likvidátory a stranou v Rusku. Údaje o vydávání tiskovin jsou veřejné, takže si je každý může ověřit a překontrolovat.

A jak je tomu s jejich nákladem? Lotyšši tvrdí, že likvidátoři vydali 30 000 výtisků. Pripustíme, že to není zveličené. Osoba, se kterou se setkal soudruh Haase a jiní členové, sdělila představenstvu, že protilikvidátorské listy vyšly v počtu 60 000 výtisků. Tím se vliv likvidátorů v porovnání s vlivem strany dále redukuje v poměru 1 : 10.

Údaje o nákladech tiskovin sice nebyly zveřejněny, takže leckomu se mohou zdát zveličené, zato však byly zveřejněny jiné, závažnější a přesvědčivější údaje.

Jsou to údaje o spojení likvidátorů a strany s dělnickými masami v Rusku.

VEŘEJNÉ A KONTROLOVATELNÉ ÚDAJE
O SPOJENÍ LIKVIDÁTORŮ
A STRANY S DĚLNICKÝMI MASAMI
V RUSKU

Údaje o počtu vydaných čísel novin a o jejich nákladech ještě plně nedokazují převahu strany nad likvidátory. Noviny mohou vydávat i malé skupiny liberálních intelektuálů. Každé „dělníkům nakloněné“ nebo i jen liberální noviny s radikálním zabarvením vždycky najdou v Rusku mnoho čtenářů. Kromě dělníků je budou číst liberálové i maloburžoazní demokraté.

Existují však fakty, jež prokazují mnohem jednodušeji a jasněji, jaké je spojení likvidátorů a strany s dělnickými masami v Rusku.

Jsou to údaje o finančních prostředcích na vydávání dělnického tisku.

Mezi dělníky v Rusku se už dávno agituje pro peněžní sbírky na vydávání dělnických novin. Každý chápal, že bez takových novin je účast ve volbách téměř fiktivní. Noviny jsou ve volební kampani nejdůležitější zbraní, nejdůležitějším prostředkem marxistické agitace v masách.

Jak ale takové peníze na vydávání novin získat?

Je třeba organizovat sbírky mezi dělníky. Tyto sbírky vytvářejí fond a svědčí o tom, jak silné má ta či ona skupina spojení. Ukážou autoritu těchto skupin, důvěru dělníků k nim a jejich skutečný vliv na proletářské masy.

A takovéto sbírky na dělnický tisk se začaly v Petrohradě organizovat začátkem roku 1912. Půlrok od 1. ledna do 30. června je dostatečně dlouhá doba. Údaje o sbírkách jsou uveřejňovány ve všech shora jmenovaných novinách, jak likvidátorských, tak protilikvidátorských.

Závěry z těchto údajů za půl roku jsou nejlepším materiálem, jsou veřejnou, úplnou, objektivní a definitivní odpovědí na otázku, jaký je poměr sil mezi likvidátory a stranou v Rusku. Proto jsme v příloze uveřejnili úplný přehled všech výkazů o peněžních sbírkách na dělnický deník ze všech pěti zmíněných listů za pololetí.

Zde uvádíme jen souhrnné údaje.

V protilikvidátorských novinách byly během půl roku uveřejněny výkazy o 504 peněžních sbírkách dělnických skupin, tj. o takových sbírkách, kde se přímo uvádí název dělnické skupiny, jež sbírku uspořádala. Sbírký tohoto druhu byly pořádány v 50 ruských městech a jiných průmyslových střediscích.

Za tentýž půlrok, od 1. ledna do 30. června 1912, uveřejnily likvidátorské listy zprávy o 15 peněžních sbírkách dělnických skupin. Tyto sbírky byly uspořádány v 5 ruských městech*.

* Navzdory pomluvám šířeným likvidátory vznikl základní fond našeho sociálně demokratického tisku v Rusku právě z těchto sbírek, jež vynesly spolu s dřívějšími příspěvky německých soudruhů přes 12 000 marek. V textu zmíněný úplný přehled všech výkazů o peněž-

Uvádíme tyto přesné výkazy:

*Peněžní sbírky dělnických skupin na dělnický deník
od 1. ledna do 30. června 1912 zasláné*

	do likvidátorských listů	do protilikvidátorských listů
Leden	0	14
Únor	0	18
Březen	7	76
Duben	8	227
Květen	0	135
Červen	0	34
	15	504

Totéž v nejdůležitějších oblastech Ruska

Petrohrad	10	415
Jih	1	51
Moskva	2	13
Sever a západ	1	12
Ural a Povolží	0	6
Kavkaz, Sibiř, Finsko	1	7
	15	504

Po půlročním boji proti straně byli likvidátoři absolutně poraženi.

Likvidátoři jsou dnes v ruském sociálně demokratickém dělnickém hnutí úplná nula. Dokazují to shora uvedené údaje, které si může každý ověřit. Takové jsou fakty, které se navzdory chvastounství Trockého a likvidátorů uveřejňovaly v Rusku po celý půlrok.

Musíme poznamenat, že Trockij je spolupracovníkem listu Živoje dělo. Dále, že i Lotyšši v dopise z 24. června přiznávají, že takzvaný organizační výbor tvoří všech šest skupin — tedy i Trockij, menševický list Golos a šéfredaktoři listů Živoje dělo a Něvskij golos. Proto naše údaje do-

ních sbírkách z různých sociálně demokratických listů během půl roku byl zaslán představenstvu, kontrolní komisi a Bebelovi.

kazují, že nejen likvidátoři, nýbrž i všichni jejich neskromní zahraniční přátelé jsou v sociálně demokratickém hnutí v Rusku úplná nula.

Na jejich straně stojí v průměru jedna dělnická skupina z třiceti dělnických skupin v Rusku.

Uvádíme tu rovněž místo a dobu vydání veškerých sociálně demokratických novin v Petrohradě.

Likvidátoři:

1. Živoje dělo, Petrohrad, B. Moskovskaja 16. Číslo 1 vyšlo 20. ledna 1912, číslo 16 a poslední — 28. dubna 1912 (vydávání zastaveno).

2. Něvskij golos, Petrohrad, Kolokolnaja 3. Číslo 1 vyšlo 20. května 1912, číslo 5 — 28. června 1912 (vychází do dnešního dne, do 29. července 1912).

Antilikvidátoři:

3. Zvězda, Petrohrad, Razjezžaja 10, byt č. 14. Číslo 1 (37) vyšlo 6. ledna 1912, číslo 33 (69) — 22. dubna 1912 (vydávání zastaveno).

4. Něvskaja zvězda, Petrohrad, Nikolajevskaja 33, byt č. 57. Číslo 1 vyšlo 26. února 1912, číslo 2 — 3. května 1912, číslo 14 — 24. července 1912 (vychází do dnešního dne).

5. Pravda, Petrohrad, Nikolajevskaja 37, byt č. 18. Číslo 1 vyšlo 22. dubna 1912, číslo 53 — 30. června 1912 (vychází do dnešního dne).

Z Á V Ě R

Kandidáty SDDSR v nadcházejících volbách do dumy budou navrhovat místní organizace strany bez rozdílu názorů a směrů. Menšina sociálně demokratických dělníků se bude muset všude podříditi většině.

Pověstná dvojí kandidátka je holý nesmysl, který slouží jen k zastrašování zahraničních soudruhů a ke ždímání peněz.

Ještě že pověstných deset „směrů“ nezačalo strašit s *deseti* kandidátkami a škemrat v zahraničí o peníze pro každého svého kandidáta!

Dvojí kandidátka nebude. Likvidátoři jsou tak slabí, že se rozhodně na druhou kandidátku nezmohou. S hrstkou likvidátorů, kteří stranu zradili, my nejednáme. Ani ústřední výbor v Rusku, ani místní organizace neberou likvidátory vážně. Všimněte si například posledních událostí v Petrohradě. V listu Něvskij golos (č. 6) likvidátoři oznámili, že se s nimi (tj. s likvidátory) konaly v Petrohradě porady^[259] o provádění volební kampaně. Jak Něvskaja zvězda (č. 16), tak i Pravda (č. 61) z 21. a 23. července však napsaly, že své zástupce na poradu *nevyslaly*; kromě toho jeden účastník porady v listu Něvskaja zvězda prohlásil, že dělníci budou po celém Rusku realizovat usnesení^[224] lednové konference SDDSR.

„Je naprosto nemyslitelné,“ prohlásil tento účastník na adresu likvidátorů, „že by během sociálně demokratické volební kampaně mohlo dojít k sjednocení různých směrů“ (Něvskaja zvězda, č. 16 z 8. /21./ července 1912).

Žádná finanční pomoc na světě nezíská likvidátorům sympatie dělníků v Rusku. Za peníze představenstva je však samozřejmě možné předložit v různých místech fiktivní druhé kandidátky. V tom případě ovšem odpovědnost za tyto kandidátky, jež budou fakticky kandidátkami německého představenstva, ponese samo představenstvo. *Je-li-likož likvidátoři nemají vlastní deník, použijí poskytnutých peněz na založení konkurenčního orgánu. Lidé, kteří v dlouholetém boji dokázali svou bezvýznamnost, použijí těchto peněz k organizování rozkolu, použijí jich k financování různých cest apod. k založení nové strany.* Pokud má představenstvo v současné době v úmyslu likvidátory nějak podpořit, pak budeme

nucení přes všechnu svou úctu k bratrské německé straně odvolat se k internacionále. Pak vídeňskému mezinárodnímu kongresu¹⁵⁶ *dokážeme na základě dokumentů*, že představenstvo projevilo ochotu napomáhat u nás svou finanční podporou rozkolu, dát vzniknout dvojí kandidátce a křísit tak mrtvolu poražených likvidátorů. Chtějí-li němečtí soudruzi pomoci SDDSR, pak by měli odevzdat peníze ústřednímu výboru staré strany, a ne těm, kdo organizují stranu novou.

Ústřední výbor SDDSR

Když představenstvo odvolalo zamýšlenou poradu, oznámilo nám, že „nemůže dát peníze na volební boj ani jedné ze stranických skupin v Rusku, dokud nebude (představenstvu) všemi společně oznámena instituce požívající všeobecné důvěry a zmocněná k tomu, aby peníze převzala a rozdělila“.

Tato zdánlivá neutralita představenstva však ve skutečnosti znamená, že představenstvo odmítlo podpořit dělnickou stranu v Rusku, protože ji zahraniční skupiny a „konference“ likvidátorů pomluvily.

K doplnění předešlých poznámek pokládáme za svou povinnost dodat ještě toto:

Legální, v marxistickém duchu vedené noviny v Rusku jsou v současné době pro agitační činnost strany nejdůležitější veřejnou tribunou sociálně demokratických dělnických mas v Rusku.

Noviny, které vycházejí v zahraničí a které jsou v Rusku ilegální, si *ve skutečnosti* nemohou činit nárok na tak významnou úlohu, jakou mají výše zmíněné noviny, přestože jejich *zásadní* význam pro teoretické osvětlování hnutí je nesporně mimořádně velký. Víme, jak lehce a mnohdy lehkovážně zakládají takové noviny malé skupinky ruských emigrantů rozptýlené v zahraničí; takové noviny pak uboze živoří jen v okruhu těchto skupinek a do rukou členů strany

v Rusku se často vůbec nedostanou. Proto jim v podstatě nelze přiznat žádnou významnější úlohu v životě strany v Rusku.

Po půlročním boji protilikvidátorských novin (od ledna do června 1912) je *jediným* orgánem likvidátorů Něvskij golos. Tento list jako politický orgán však téměř přestal existovat, neboť za půldruha měsíce (od června do poloviny srpna) vyšla všehovšudy *dvě* čísla (6. a 7.). Je jasné, že žádné takové noviny nemohou čelit policejní perzekuci, která v Rusku brutálně potírá *všechny* dělnické, ba mnohdy i zcela umírněné liberální listy, pokud nečerpají životní sílu z úzkého spojení s dělnickými masami.

K takovým politicky nesmírně závažným a naléhavě aktuálním dělnickým novinám dnes patří týdeník Něvskaja zvězda a deník Pravda. Oba listy vycházejí v Petrohradě; naši *politické odpůrci* z řad lotyšské sociální demokracie je pohrdavě nazývají orgány „Leninovy skupiny“. Z uvedených *objektivních* údajů, jež si každý může veřejně zkontrolovat, musí být našim německým soudruhům zřejmé, že k této „Leninově skupině“ ve skutečnosti patří drtivá většina sociálně demokratických dělníků v Rusku.

Je tudíž zcela pochopitelné, proč si zprávy pocházející z likvidátorských kruhů a od skupin a skupinek, jež s nimi sympatizují, *nezasluhují sebemenší důvěry*. Všechny pověsti šířené těmito skupinkami a také židovskými (bundovskými) a lotyšskými sociálními demokraty nemajícími vůbec žádné přímé spojení s hnutím *v Rusku* o tom, že byla svolána anebo má být svolána společná konference všech „směrů“¹⁵⁷, jsou čirým výmyslem. Žádná taková konference, i kdyby se skutečně konala, nebude hrát v boji ruského proletariátu *žádnou významnější úlohu*. Čili tu v podstatě máme co činit — nebojme se užít ostřejšího výrazu — s podfukem.

Abychom našim německým soudruhům ještě lépe osvětlili politicky nesporně důležité fakty týkající se této otázky, uveďme na závěr několik úryvků z článku jednoho z vůdců

likvidátorů Axelroda^[2] z posledního čísla měsíčníku Naša zarja.

Axelrod píše:

„Myšlenka nefrakčního sociálně demokratického... orgánu je v dnešní době utopií a navíc... je v rozporu se zájmy stranickopolitického vývoje... Dá se říci, že organizačně zformované frakce u nás neexistují; místo nich existují různé kroužky a skupinky, z nichž jedny zastávají víceméně vyhraněné politické, taktické a organizační názory, kdežto jiné všelijak kolísají a pletou se těm prvním pod nohy... Těžištěm a hlavním pramenem nespárů je jednak rozdílný vztah různých kruhů ve straně k novému, veřejnému sociálně demokratickému dělnickému hnutí a jednak podstatné názorové rozdíly, pokud jde o nejbližší politické úkoly a politickou taktiku sociální demokracie v Rusku. Otázky té i oné kategorie... stávají se právě dnes... obzvláště ožehavé a aktuální... A právě k vůli nim se ruská sociální demokracie rozštěpila na dva hlavní tábory... Tážeme se, zda plánovaný (některými dělníky v Petrohradě a četnými intelektuály v zahraničí) tiskový orgán dělníků dokáže zaujmout mezi těmito dvěma protichůdnými tábory neutrální stanovisko a zda je takové stanovisko v zásadě přípustné. Patrně není... Mluvit za takové situace ve straně o „nefrakčnosti“ jako o samospasitelném prostředku znamená... klamat sebe i jiné, pokud jde o skutečný stav věcí v sociální demokracii... Frakčně se zformovat a semknout — to je přímo povinnost a neodkladný úkol stoupců reformy strany, nebo — lépe řečeno — revoluce“ (ve straně).

Poslední Axelrodova slova se očividně týkají likvidátorů... Můžeme tudíž našim německým soudruhům leda doporučit, aby si pro lepší orientaci, až uslyší z různých zdrojů vykládat o „mimofrakčnosti“ nebo o nefrakční konferenci — za účasti likvidátorů —, vyžádali pro německý sociálně demokratický tisk překlad celého tohoto Axelrodova článku. Pak si budou moci utvořit správnou představu o některých báhorkách.

*Redakce ústředního orgánu SDDSR
Social-demokrat*

Tajné! Jen pro organizované členy sociálně demokratických stran!

POSTSKRIPTUM

K BROŽUŘE [800]

K SOUČASNÉ SITUACI V SDDSR

Dnes, 15. září 1912, jsme přes Paříž dostali od představenstva dopis, který německým soudruhům zvláště názorně ukáže, že jsme měli pravdu, když jsme protestovali proti soukromým a neodpovědným „informátorům“ představenstva, kteří se báli vystoupit veřejně.

Představenstvo strany píše 10. t. m. toto:

Berlín 10. září 1912

Milý soudruhu Kuzněcove!

Buďte tak laskav a sdělte nám prosím, zda odpovídá pravdě, že mezi volební okruhy, kde bylo při volbách do Státní dumy dosaženo vzájemné dohody mezi všemi sociálně demokratickými skupinami, patří rovněž:

Jekatěrinoslav, Charkov, Moskva a Moskevská gubernie, Donská oblast a Oděsa. Prosím, abyste nám informaci o tom zaslal pokud možno co nejdříve na adresu H. Müller, *Chemnitz*.

Nedostaneme-li od Vás do 17. září žádnou zprávu, budeme pokládat uvedené údaje za správné.

Se stranickým pozdravem *H. Müller*

Na tento dopis jsme zaslali následující odpověď:

Představenstvu Sociálně demokratické strany Německa

Milí soudruzí! Všechny informace, jež byly představenstvu poskytnuty, se samozřejmě nezakládají na pravdě a jsou čirým výmyslem likvidátorů. Můžeme s jistotou tvrdit, že tuto báchroku mohli představenstvu sdělit jedině Lotyšši, bundovci nebo stoupenci Trockého, kteří teprve nedávno ukončili „svou“ konferenci a tuze rádi by ji vydávali za „konferenci strany“, ačkoli ve skutečnosti byla pouze konferencí likvidátorů. Abychom netvrdili nic, co by se nedalo doložit, a abychom necitovali z korespondence naší organizace, omezíme se jen na to, že upozorníme na jeden dokument, který byl uveřejněn v Petrohradě.

V petrohradském marxistickém deníku Pravda č. 102 z 28. srpna (10. září podle nového kalendáře) 1912 se objevil dopis jednoho z největších charkovských závodů věnovaný speciálně volbám do dumy. V tomto dopise se přímo a otevřeně říká, že „jména likvidátorských

kandidátů *nebyla dosud zveřejněna*“ a že likvidátoři „*popírají nezbytnost dělnické strany*“ (Pravda, č. 102, s. 4, sloupec 1).

Už jen z toho mohou němečtí soudruzi vidět, jak nesvědomitě je Lotyšů, bundovců, stoupenci Trockého a všichni jim podobní soukromí informátoři klamou. Těm všem a samozřejmě také Kavkazanům evidentně nešlo o nic jiného, než aby získali peníze pro fiktivní „organizace“, jejichž existenci nemůže potvrdit a ověřit ani představenstvo strany, ani nikdo jiný.

Nebylo by snad lepší, kdyby německá strana se svými 90 sociálně demokratickými deníky raději zahájila — pokud se nechce kompromitovat nesprávnými informacemi o stranických záležitostech v Rusku — diskusi o Sociálně demokratické dělnické straně Ruska a veřejně vyzvala všechny informátory štitící se denního světla, aby vystupovali s podepsanými příspěvky a s dokumenty v rukou?

Vždyť Rusko přece není žádná vzdálená střední Afrika a němečtí sociálně demokratičtí dělníci by si mohli celkem snadno zjistit pravdu a ušetřit zároveň německé členy představenstva nutnosti naslouchat všelijakým soukromým povídačkám, *kteřé se nedají ověřit.*

Z pověření ústředního výboru SDDSR
N. Lenin

P Ů V O D N Í P O S T S K R I P T U M
K B R O Ž U Ř E
K S O U Č A S N Ě S I T U A C I
V S D D S R [309]

Už po odevzdání předchozího textu do sazby jsme dostali 7. číslo listu Něvskij golos, které vyšlo v Petrohradě 17. srpna podle starého kalendáře. List likvidátorů tedy znovu vyšel po *půldruhaměsíční přestávce* (předešlé 6. číslo tohoto týdeníku bylo vydáno 5. července podle starého kalendáře).

Informace, jež sám Něvskij golos otiskl ve svém 7. čísle, potvrzují nejlépe ono hodnocení *skutečného* významu likvidátorů v Rusku, jež bylo obsaženo v dopise našeho ústředního výboru adresovaném Vorstandu*.

Začátkem července Něvskij golos skutečně přestal vycházet a likvidátoři a jejich přátelé samozřejmě podnikali všechno možné, aby mohli jeho vydávání obnovit. O výsledku tohoto *půldruhaměsíčního* úsilí (za červenec a polovinu srpna) informuje *sám* Něvskij golos č. 7 takto:

„Sekretariát listu obdržel *pro postlání svého finančního fondu:*

Za červenec od 14 osob po 25 rublech (od I. F., P., G., M. I., K., L., K. F., L., B., Vš., Lv., Vl., V. P., z Mosk. od B.); prostřednictvím R. 50 rublů; od M. 11 rublů; od Šch. 11 rublů; od 8 osob po 10 rublech (E., I., Is., Š., Rf., Avg., Ob., P. O.); od Ch. I. 8 rublů; od S. 7 rublů; od Ch. 5 rublů; B. B. 5 rublů; od F. 6 rublů; M. B. 5 rublů; z Libavy 5 rublů; Gmp. 3 ruble. Celkem 546 rublů.

Za srpen od Wulfsona (Curych) 10 rublů; od téhož 3 ruble 57 kopějek, od Benziji (Curych) 15 rublů; od G. (Kišiněv) 20 rublů; od Az -va (Astrachaň) 3 ruble; od

* Představenstvu Sociálně demokratické strany Německa. *Red.*

Sp-ého (Bogorodsk) 15 rublů; od V. V. 6 rublů; od J. J. F. 59 rublů; z Dubbelna prostřednictvím S. 20 rublů; z Moskvy od B. 25 rublů; od J. L. 10 rublů; od L. L. 12 rublů; od M. Gr. 3 ruble; od moskev. iniciativní skupiny 35 rublů; od B. B. 5 rublů; od B. 5 rublů; prostřednictvím L. L. od Ant. Konst. z Petrohradu 6 rublů; od skupiny přátel z Paříže 8 rublů 54 kopějek; z Pavlogradu od B. 20 rublů. Celkem 281 rublů 11 kopějek.“

Tak vypadá zpráva, kterou uveřejnili sami likvidátoři. Obraz jejich práce a jejich *spojení s masami* během tohoto půldruha měsíce vypadá takto:

Celkem bylo vybráno	827 rublů 11 kopějek
---------------------	-------------------------

Z toho

Moskevská iniciativní skupina	35 rublů
Skupina přátel z Paříže	8 rublů 54 kopějek
Soukromé příspěvky od jednotlivců:	
35 příspěvků v celkové částce	708 rublů
15 příspěvků v celkové částce	75 rublů 57 kopějek
<hr/> Celkem	<hr/> 827 rublů 11 kopějek

Každý ví — a Plechanov to oznámil v tisku už v dubnu 1912 (Dněvník social-demokrata, č. 16) —, že „*iniciativní skupiny*“ jsou skupiny *likvidátorů*.

Likvidátorům tedy pomohli v nejtěžších chvílích, kdy museli svůj orgán načas zastavit,

||| jedna skupina likvidátorů v Rusku

||| jedna skupina přátel v Paříži

||| 35 dobře situovaných osob s průměrnými příspěvky po 20 rublech (více než 40 marek na osobu)

||| 15 jednotlivců s průměrným příspěvkem po 5 rublech (více než 10 marek na osobu).

Neměl tedy náš ústřední výbor právo tvrdit, že likvidátoři jsou v ruském dělnickém hnutí úplná nula?

Likvidátoři se odvolávají na „kavkazský oblastní výbor“.

Jenže z Kavkazu nedostali za půldruha měsíce jediný příspěvek *ani od jedné dělnické skupiny*.

Likvidátoři chtějí využít podporu Bundu a lotyšské sociálně demokratické organizace. Jenže za půldruha měsíce nedostali jediný příspěvek *ani od jedné* dělnické skupiny z Bundu nebo od Lotyšů.

V petrohradském deníku antilikvidátorů Pravda však byly za totéž půldruhaměsíční období (červenec—14. srpen) uveřejněny zprávy o *41 skupinových sbírkách dělníků* z různých končin Ruska, mezi nimi od dělníků z naftových polí (Groznyj, oblast Těreku) (Pravda, č. 60) a od židovských dělníků z Libavy (Pravda, č. 67)^[13]. A právě to nás opravňuje k domněnce, že tato pomoc dělníků má větší váhu než fráze a krasořečnění kavkazského oblastního výboru, Lotyšů a Bundu.

Žádná pomoc na světě a žádné „konference“ s Lotyši, Bundem apod. neučiní z likvidátorské *nuly* v ruském dělnickém hnutí veličinu, s níž je třeba počítat.

Ať si němečtí soudruzi dají trochu práce, ať si opatří a prověří *dokumenty* o situaci v SDDSR — vždyť Rusko přece není střední Afrika, o které se dají vyprávět všelijaké „lovecké příběhy“. A němečtí soudruzi už jistě sami chtějí skoncovat s touto — gelinde gesagt* — kuriózní situací, kdy jsou o italském, švédském a kterémkoli jiném socialistickém hnutí informováni prostřednictvím veřejně publikovaných dokumentů, zatímco o ruském socialismu — prostřednictvím privátně předávaných báchorek a klepů.

* — mírně řečeno. *Red.*

KAPITALISMUS A LIDOVÁ SPOTŘEBA

Francouzský časopis *La Revue scientifique*¹⁵⁸ nedávno uveřejnil údaje^[300] o výrobě *margarínu* v různých zemích. Tyto údaje znovu připomněly již dávno zjištěný fakt, že souběžně s rozvojem kapitalismu se zhoršuje výživa lidu.

Jak každý ví, označuje se slovem margarín tuk zpracovaný zvláštním způsobem (z tuku se vyloučí stearin). Z tohoto margarínu se připravuje umělé, margarínové máslo.

Výroba margarínu v hlavních evropských zemích neobyčejně vzrostla. Německo vyrábí 12,5 miliónu pudů margarínu ročně, Anglie 7,5 miliónu pudů atd.

Margarín je levnější než pravé máslo. Pro drtivou většinu obyvatelstva kapitalistických zemí je pravé máslo příliš drahé. Dělníci vydělávají tak málo, že musí nakupovat jen laciné, méně kvalitní náhražkové výrobky. A přitom hlavními spotřebiteli jsou právě dělníci. Dělníků jsou milióny, kdežto kapitalistů stovky. A proto souběžně s růstem neslýchaného přepychu hrstky milionářů vzrůstá s překotnou rychlostí výroba laciných, náhražkových výrobků.

Vzrůstá bohatství buržoazie. Vzrůstá bída a nouze proletariátu a masy zbídačovaných drobných výrobců, rolníků, řemeslníků a drobných obchodníků.

Je pozoruhodné, že největší spotřeba margarínu je právě v těch zemích, které jsou nejvíce proslulé výrobou velkého množství kravského másla nejlepší jakosti. Abychom zjistili, jak velká je spotřeba margarínu v té či oné zemi, musíme celkové množství margarínu, jež se tam vyrábí, vydělit (po připočtení a odečtení vývozu) počtem obyvatel.

Ukazuje se, že ve spotřebě margarínu je na prvním

místě s 16,4 kg margarínu (asi s 1 pudem) za rok na každého obyvatele Dánsko. Po něm následuje Norsko s 15 librami, Německo se 7,5 librami atd.

Dánsko je nejbohatší zemí ve výrobě másla. Dánské máslo, pravé kravské máslo je považováno za jedno z nejlepších. Největší a nejbohatší město na světě — Londýn (asi s 6 milióny obyvatel i s okolím) — nejraději nakupuje právě dánské máslo a platí za ně nejvyšší ceny.

Zámožní dánští rolníci, ale především dánští kapitalisté vydělávají na obchodu s máslem pěkné peníze. A přitom Dánsko zaujímá první místo na světě ve spotřebě umělého másla, margarínu!

Jak to vysvětlit?

Velmi jednoduše. Převážnou většinu dánského obyvatelstva tvoří stejně jako v kterékoli jiné kapitalistické zemi dělníci a nemajetní rolníci. Pro jejich kapsu je pravé máslo příliš drahé. Dokonce i střední rolníci v Dánsku prodávají kvůli nedostatku peněz kravské máslo vyrobené ve vlastních hospodářstvích do ciziny a sami si kupují laciný margarín. Čím víc vzrůstá bohatství dánských kapitalistů, tím víc vzrůstá i bída a nouze dánských dělníků a rolníků.

U nás v Rusku se děje totéž. Už před drahnou dobou, asi před čtyřiceti lety, kdy se na našem venkově stalo módou zakládat podniky a družstva na výrobu sýra, všiml si demokratický publicista Engelgardt^[299], že rolníci kvůli nedostatku peněz prodávají mléko i máslo, ačkoli jejich děti hladovějí a umírají.

Od té doby byl tento jev konstatován vícekrát. Zvyšuje se výroba sýra, zvyšuje se výroba mléka na prodej, něco málo zámožných rolníků a obchodníků bohatne, kdežto chudina stále víc chudne. Pro děti chudobných rolníků mléko nezbyvá, a tak hromadně umírají. Dětská úmrtnost v Rusku je neuvěřitelně vysoká.

Rolníci často prodávají mléko do sýráren a dostávají za ně pro svou obživu *mléko odstředěné*.

Zatímco boháčům plynou zisky z rostoucí výroby a

obchodu, dělníkům a rolníkům zbývá margarín a odstředěné mléko! Taková je kapitalistická skutečnost, kterou liberální a provládní vědci tak horlivě přikrášlují.

Pravda, č. 70
20. července 1912
Podepsán B. B.

Podle textu Pravdy

LIBERÁLOVÉ A KLERIKÁLOVÉ

Duchovenstvo se chystá zaplavit IV. dumu.

Jak se máme zachovat k tomuto vstupu duchovenstva na politickou scénu?

Demokracie nikdy nemůže zastávat stanovisko, že se duchovenstvo nemá zúčastňovat politického života. To je stanovisko ultrareakční. Nevede k ničemu, leda k oficiálnímu pokrytectví. Jakákoli opatření, jež by tu či onu skupinu nebo část obyvatelstva vyloučila z účasti na politice nebo třídním boji, jsou v životě absolutně neúnosná a neuskutečnitelná.

Vzpomeňme si, že Bebel a němečtí sociální demokraté byli pro svobodnou agitaci jezuitů v Německu. Jsme proti liberálním frázím o „zákazu“ agitace jezuitů, říkali sociální demokraté. My se jezuitů nebojíme. Jen ať si mají *úplnou svobodu* agitace, ale ať zaručí úplnou svobodu agitace i nám, sociálním demokratům! Tak usuzovali Bebel a němečtí sociální demokraté.

Dělničtí demokraté v Rusku bojují proti falšování volebního (a jakéhokoli jiného) práva ve prospěch statkářů nebo duchovenstva atd., ale rozhodně nejsou proti svobodné účasti duchovenstva na politickém životě. Zastáváme stanovisko třídního boje a žádáme úplnou svobodu účasti na politice pro každou třídu, stav, pohlaví, národ, vrstvu nebo skupinu obyvatelstva.

Liberálové posuzují tuto otázku nesprávně, nedemokraticky. Například kníže Trubeckoj^[286] nedávno za ovací listu Reč napsal:

„Přeměny církve v politický nástroj se dosahuje za cenu

jejího vnitřního rozvratu.“ Plán zaplavit dumu duchovenstvem označil za „protikřesťanský a proticírkevní“.

To není pravda. To je pokrytectví. To je vyloženě reakční hledisko.

Trubeckoj a jiní liberálové zastávají ve svém boji proti klerikalismu *nedemokratické* hledisko. Pod heslem neúčasti duchovenstva v politickém boji prosazují jen jeho skrytější (a proto mnohem škodlivější) účast.

Dělnická demokracie je pro svobodu politického boje pro všechny, tedy i pro duchovenstvo. My nejsme proti účasti duchovenstva ve volebním boji, v dumě atd., ale jsme *výhradně* proti středověkým privilegiím duchovenstva. My se klerikalismu nebojíme a beze všeho se s ním utkáme na svobodné tribuně, stejně přístupné všem. Duchovenstvo se vždy zúčastňovalo politiky *v skryté podobě*; začne-li se nyní duchovenstvo zúčastňovat politiky *nepokrytě*, může to být pro lid jen užitečné, a to velmi užitečné.

Pravda, č. 74
25. července 1912
Podpísán Laik

Podle textu Pravdy

„Uvykli jsme myšlence,“ píše se v úvodníku listu Reč, „že marxisté kadety uznávají za stranu demokratickou, i když s hanlivým přídomek ‚buržoazně‘.“ (Tj. buržoazně demokratickou.)

Stěží si může člověk u „vzdělaných lidí“ čtoucích marxistickou literaturu představit větší politické ignoranství. Bezděčně se vnučuje otázka, zda své ignoranství leckdy z vypočítavosti jen nepředstírají.

Od roku 1906 jsme bezpočtukrát vysvětlovali, proč kadeti *nej*sou demokraté, nýbrž liberálně monarchistická buržoazie. Na jaře 1907 pak marxisté ze všech končin Ruska ve svých oficiálních usneseních, známých každému politicky vzdělanému člověku, znovu potvrdili a veřejně konstatovali, že kadeti jsou strana liberálně monarchistické buržoazie, že jejich demokratismus je „pokrytecký“, že část maloburžoazie jde za kadety „pouze z tradice (ze slepého podléhání starým vžitým návykům) a proto, že ji *liberálové nepokrytě klamou*“.¹⁵⁹

Od té doby se takové myšlenky opakovaly a rozvíjely bezpočtukrát.

Ovšem kadeti, jako by se nechumelilo, dál tvrdí, že „uvykli myšlence“, že je marxisté pokládají za demokraty. Ba věru — kdo nechce slyšet, je horší než hluchý!

Liberálové se liší od konzervativců (černosotňovců) tím, že reprezentují zájmy buržoazie, která *potřebuje* pokrok a aspoň jakžtakž právně uspořádané zřízení, dodržování zákonnosti a ústavy a zajištění určité politické svobody.

Jenže tato pokroková buržoazie se ještě víc než reakce

obává demokracie a hnutí mas. Proto se liberálové věčně snaží dělat ústupky starému řádu, proto usilují o dohodu s ním a staví se na obranu mnoha jeho základních pilířů. A z toho všeho plyne naprostá bezmocnost liberalismu, jeho nesmělost, polovičitost, neustálé kolísání.

Demokracie reprezentuje široké masy obyvatelstva. Demokrat se hnutí mas nebojí, nýbrž v ně věří. Demokracie v Rusku — to jsou trudovici a zejména levicoví „narodnici“. Marxisté je označují za *buržoazní* demokracii vůbec ne proto, že by je tím chtěli „hanět“, nýbrž proto, že žádné nové rozdělení půdy ani žádná změna státního zřízení směrem k demokratismu *ještě neodstraňuje* nadvládu kapitálu, moc buržoazního zřízení.

Politika dělnických demokratů je jasná. Uznáváme dohody s liberály proti pravici, ale pouze ve druhém stadiu voleb a pouze tam, kde není možné s demokraty nad liberály zvítězit. Bojujeme společně se všemi buržoazními demokraty, pokud zůstávají věrni svému demokratismu.

Pravda, č. 75
26. července 1912

Podle textu Pravdy

TAŽENÍ LIBERÁLŮ

Liberálové se rozkývali a svorně se pustili do Pravdy. Úvodníkáři kadetské Reči, stranicky neorganizovaní, ale progresivní pánové Prokopovič^[212] a R. Blank^[10] zahájili v listě Zaprosy žizni palbu proti dělnickým novinám kvůli tomu, že se tyto noviny rozhodly vést v Petrohradě samostatnou volební kampaň.

„Něvskaja zvězda a Pravda se namáhají zcela zbytečně,“ ujišťují Zaprosy žizni. „Nemohou přece vážně počítat s vítězstvím kandidáta dělnické strany v petrohradské městské kurii, v níž je jen mizivý počet dělníků!“

To je typický příklad liberálního uvažování, takovýmto způsobem liberálové zastrašují voliče, kteří se ještě nevymanili z maloměšťáctví, kteří se ještě nedopracovali k zcela uvědomělé politice.

Byly doby, kdy liberálové zastrašovali přímo tím, že ve volbách zvítězí černá sotňa. Dnes už tato neomalená lež „nezabírá“. Každý ví, že v Petrohradě ve volbách naprosto nehrozí ani nejmenší černosotňovské nebezpečí. A tak se liberálové pouštějí do zastrašování jiným způsobem: prý „není možné vážně počítat s vítězstvím dělníků“.

Ba ne, páni liberálové, demokratický volič — a dělnický především — toho za posledních pět těžkých let tolik zažil, tolik toho promyslel a natolik se poučil, že takovým zastrašováním ničeho nedosáhnete.

Nikde na světě se ještě dělníci ve velkých městech nepustili do *vlastní* volební kampaně, aniž by *proti* nim nestály silné liberální strany. Nikde na světě se ještě dělnické demokracii bez urputného boje nepodařilo vymanit masy

drobných zaměstnanců, obchodních příručích, řemeslníků, drobných obchodníků atd. z vlivu liberálů.

Kdo je proti tomu, aby petrohradští dělníci teď hned zahájili tento boj (přesněji řečeno, aby pokračovali v boji započatém v letech 1906, 1907 a 1909), ten se zbůhdarma nazývá demokratem, neboť ve skutečnosti zůstává otrokem liberálů.

V Petrohradě se nyní zúčastní voleb tisíce a tisíce nových demokratických voličů.

Záslužné dílo, jež petrohradští dělníci vykonali tím, že si založili vlastní dělnický deník, nás plně opravňuje k naději, že dosáhnou nemenších úspěchů i ve volebním boji.

Ze starých voličů se jich tisíce probouzejí k novému, uvědomělejšímu politickému životu, s pomocí vlastního dělnického listu se učí bojovat za zlepšení svého života, zvykají si organizovat společné politické akce, postupně si čím dál jasněji uvědomují, jak významné celonárodní úkoly řeší dělnická demokracie.

Vítězství nad liberály v Petrohradě je možné. A tak demokratický Petrohrad bude čerpat ze znepokojení a svárli- vých výpadů liberálů, z jejich zastrašování a okřikování jen další jistotu, že se ubírá správnou cestou k vítězství.

PŘÍPRAVNÉ
MATERIÁLY

TEZE REFERÁTU
O SITUACI VE STRANĚ
PŘEDNESENÉHO NA PORADĚ
ZAHRANIČNÍCH
BOLŠEVICKÝCH SKUPIN

Teze
o situaci ve straně

1. Výchozí bod: objektivní podmínky kontrarevolučního období.
2. Plenární zasedání a „smířlivectví“. Likvidátorství a oztovismus.
3. Rok po plenárním zasedání. „Blok dvou silných frakcí“.¹⁶⁰
4. Chování likvidátorů a oztovistů po plenárním zasedání.
5. „Dohoda“ a její 2 základní části: politická a „finanční“.¹⁶¹
6. Prosinec 1910—červen 1911.¹⁶² „Nátlak na členy ústředního výboru, aby se sešli“.
7. „Porada členů ústředního výboru v Paříži“. Výchozí diskuse: celoruská konference.
Blok tří frakcí. „Sliby“ a plnění.¹⁶³
8. Dvě období většiny proti bolševikům od I. 1910: smířlivci + likvidátoři (1910); smířlivci a Poláci (1/2 1911).¹⁶⁴
9. OKR versus zahraniční skupinky. „Trosky“ bolševicko-polského bloku?
10. „Izolovanost“ zahraničích + nebo —?
11. Frakce pro výstavbu strany.
 1. Michail + Jurij + Roman.

2. Svolání plenárního zasedání v zahraničí
XII—VI.
3. Konference celoruská.

Napsáno nejpozději

14. (27.) prosince 1911

Poprvé otištěno roku 1933

v publikaci Leninskij sbornik XXV

Podle rukopisu

K O N S P E K T R E F E R Á T U O P O L I T I C K Ě S I T U A C I ¹⁸⁵

Politická situace

1. Neúroda — a hlad. „Zásobovací“ kampaň — Lidva-liáda¹⁸⁶.

2. Stolypinova „agrární reforma“: buržoazní víno nalít do feudálních měchů. Praskají.

3. XII. 1908 o Stolypinově reformě¹⁸⁷ a o nepochopení ze strany likvidátorů a vperjodovců.

4. Procesy s intendanty: kradou.

5. Špatná organizace a nepořádek.

— Kadetský a okřabristický tisk. Letecké spojení Petrohrad—Moskva, spojení nákladními automobily, stavba železnic, ruský průmysl na zahraničním trhu, vzdělání lidu a jeho „metla“ Kasso — — — všude jen samé vzdychání, nářky a stížnosti.

6. Buržoazie oplakává buržoazní zřízení. Chce „vyprat kůži (měchy), ale aby se přitom nenamočila“.

7. Revoluce — jediný prostředek. Obavy, nenávisť, nevíra — nejít s proudem.

8. „Nejít s proudem“. Vývoj k revoluci. Dělnická třída a revoluce. Heslo shrnující politickou situaci a *vymezující* celý obsah stranické agitace a propagandy (zejména před IV. dumou) — vývoj k revoluci. („Všeobecné volební právo“ *n e.*)

etc.

Neúroda

Procesy s intendanty

Persie

Kasso a rozklad

Židé a „ponárodnění obchodu“

Dělnická třída a revoluce

1. „Oživení“, o němž všichni mluví, je symptomem nového vzestupu revoluční vlny.

2. Stanovisko k minulé revoluci: zloba, strach, nenávisť, — zbabělost, malověrnost, malomyslnost — stanovisko dělnické třídy („zas přivedíte pátý rok“).

3. Úkoly v činnosti dělnické třídy za nových podmínek

(α) > uvědomělost mas (δ)

(β) > rozvoj kapitalismu (α)

(γ) > nepřátelství buržoazie (β)

(δ) > sjednocování nepřátel (γ)

4. Charakter agitace a propagandy.

Nepotřebujeme ilegální stranu.

Není třeba propagovat revoluci

(nepotřebujeme hegemonii)

etc. etc. likvidátorství.

Projevy buržoazní kontrarevolučnosti v sociální demokracii

5. „Na dlani“ = III. дума. Úloha (kadetů).

Napsáno koncem roku 1911

*Otištěno poprvé,
podle rukopisu*

M A T E R I Á L Y
K V I. (P R A Ź S K Ě)
C E L O R U S K Ě
K O N F E R E N C I S D D S R

1

K N Á V R H U R E Z O L U C E
O O R G A N I Z A Č N Í K O M I S I V R U S K U
P R O S V Ě L Á N Í K O N F E R E N C E¹⁶⁸

O poděkování tu *nejde*.

To se týká mandátové komise.

Místo „poděkování“ radím dát (slavnostní) *uznání* velké důležitosti toho, co bylo vykonáno, a *podrobněji popsat* obtížnost podmínek.

Napsáno nejpozději 5. (18.) ledna 1912

Podle rukopisu

Poprvé otištěno roku 1941 v časopisu

Proletarskaja revoljucija, č. 1

2

OSNOVA PROJEVU
O USTAVENÍ KONFERENCE

1. Rozpad a neexistence ÚV.)

2. Iniciativa místních organizací směřující k obnovení strany.

Volby

do IV. dумы

3. Naléhavé úkoly praktické

činnosti obzvlášť zdůraznily
úkol obnovit stranu.

4. Pozváni byli *všichni* a nedostavili se jen ti, kdo nechtěli straně pomoci.

5. Zastoupeny jsou všechny organizace působící v Rusku.
— — Ustavení konference jakožto nejvyššího orgánu strany, který je povinen vytvořit kompetentní ústřední instituce a pomoci všude obnovit stranické organizace a stranickou práci.

1. Národní organizace byly pozvány 3—4krát

— — (1) konstatovalo se, že veškerou vinu na odtržení od ruských organizací mají národní organizace;

2. částečná podpora vyloženě likvidátorských (bundovských) tužeb;
bezmocné kolísání v otázce existence nebo neexistence strany;

3. že by bylo nanejvýš nenormální, kdyby organizace v Rusku, které musí vykonat vše v nejdůležitějších ústředních hnutích, odmítly tuto práci i obnovení strany.

4. (1) tři roky se nic nedělo;

(2) dva a půl roku jsme považovali za nezbytné svolat konferenci a připravovali se na ni;

- (3) všichni bez výjimky byli uvědoměni a pozváni a všem bylo umožněno se zúčastnit;
- (4) kolem OKR se semklo 20 organizací v Rusku.

Napsáno nejpozději 5. (18.) ledna 1912

Podle rukopisu

Poprvé otištěno 18. ledna 1937

· listu Pravda, č. 18

3
N Á V R H N A Z M Ě N Y
V E S T A N O V Á C H S T R A N Y *

Stanovy

Článek 1 — beze změny.

Článek 2 — doplnit, že kooptace se připouští, a to jako dočasné opatření (v souladu s rezolucí XII. 1908).

Článek 3 — beze změny.

Článek 4 — beze změny.

Článek 5 — beze změny.

Článek 6 — beze změny.

Článek 7 — beze změny.

Článek 8 — *celý vypustit*. Nechat jen pro ÚV + místní organizace

Článek 9 — místo 1000 voličů dát 30 nebo 50 a vypustit (prozatím) poměrné zastoupení.

Poznámka. Konference^[30] roku 1912 byla vzhledem k mimořádné situaci ustavena^[112] jako *nejvyšší orgán strany* (viz rezoluci o konferenci)**.

Napsáno nejpozději 11. (24.) ledna 1912

Podle rukopisu

Poprvé otištěno roku 1941 v časopisu

Proletarskaja revolucija, č. 1

* Viz tento svazek, s. 184—185. *Red.*

** V rukopisu je tento odstavec přeškrtnut. *Red.*

K NÁVRHU REZOLUCE
O CHARAKTERU
A ORGANIZAČNÍCH FORMÁCH
STRANICKÉ PRÁCE*

Na začátku doplnit, (α) že potvrzujeme rezoluci^[222] z XII. 1908 nebo že *zkušenosti* tří let potvrdily její správnost; (β) konstatovat, že práce místních sociálních demokratů vytváří u nás typ strany, který *se blíží* německému typu z let 1878—1890.¹⁶⁹ Touto cestou je třeba jít *i nadále* [toto dát místo bodu 1].

V 5. tezi škrtnout *zformovat* a místo „rozšiřovat“ dát *upevňovat*.

Bod 7 — vyjádřit opatrněji, podobně jako v XII. 1908.

Bod 9 — vyložit tak, že jak pro politickou agitaci, tak pro vedení revolučního boje, tak *i pro vytváření spojení mezi všemi ilegálními organizacemi a ilegálními buňkami* v různých spolcích je zvláště důležité pravidelné rozšiřování pravidelně a často vycházejících ilegálních sociálně demokratických novin.

Napsáno 11. (24.) ledna 1912
Poprvé otištěno roku 1941 v časopisu
Proletarskaja revoljucija, č. 1

Podle rukopisu

* Viz tento svazek, s. 174—175. *Red.*

MATERIÁLY K REZOLUCI O „PETIČNÍ KAMPANI“*

Rezoluce o petiční kampani

Témata:

1. výmysl publicistů bez spojení s masami, z mas [ne] vycház[ející];
2. neúčinné podpisování, bez jasných [hesel], bez agitace v [masách], bez zájmu [mas];
3. text i charakter petice neuspokojující;
4. vytrhování dílčího požadavku, když situace staví na program dne všeobecné, elementární podmínky svobody [pro] všechen lid;
5. fiasko: 1300 podpisů. Nepodpořil Kyjev, Jekatěrino-slav, Kavkaz etc.;
6. zájem o proletářské mítinky ukázal, že „[cest]y“ k masám *nelze* hledat *tam*, kde si to přejí likvidátoři.

Závěr:

Uznat fiasko za definitivní.

Za konkrétních podmínek [dnešní doby] jsou petice jedním z nejméně [vhodných] prostředků agitace.

Výzvu k agitaci za svobodu [spolčování] *spojovat* s všeobecnými [politickými] požadavky a s revoluční agitací v masách.

Návrh rezoluce

Konstatovat:

1. že započatá... [tak] zvaná „petiční kampaň“ byla započata [skupinou petrohradských publicistů] likvidátor-

* Rukopis tohoto dokumentu je částečně poškozen. Slova v hranatých závorkách byla doplněna podle smyslu a podle textu schválené rezoluce. *Red.*

ského zaměření a že naprosto není produktem [boje mas], že nemá nic společného s aktivní iniciativou... dělnických organizací nebo pokrokových dělníků;

2. že se uvedená [kampaň jak vlivem charakter]u petice, tak i vlivem všeobecných politických podmínek [nutně změnila v ryze formální] a neúčinné podpisování [kusu papíru], o který masy nemají žádný zájem, [bez] jakéhokoli prodiskutování... petice alespoň v širším okruhu dělníků samých... ať už v tisku, nebo na schůzích;

3. že uvedená petice, rozeslaná po závodech, a komentáře, kterými ji likvidátoři provázeli, vytrhovala požadavek politické svobody pro jednu, nej[více] pokrokovou a nejvíce revoluční třídu, a tento požadavek nes[pojovala s všeobecnými] základními podmínkami politické svobody [pro všechny lid], čímž nesprávně vykládala úkol boje proletariátu, v[ůdce]... všeho lidu, proti carismu, a tak odsoudila celou „kampaň“ k [fiasku];

4. že osud této [petiční kampaně] evidentně potvrdil nesprávnost celé této akce a její odtrženost od d[ělnických mas]: petici podepsalo všehovšudy 1300 lidí, [přičemž] ani jediná stranická organizace včetně [Kavkazu], Jekatěrinoslavi a Kyjeva, ba ani s likvidátory sympatizující..., petiční kampaň, očividně nepodporovanou m[asami], absolutně nijak nepodpořila a stejně tak nepodpořila tuto [kampaň ani naše sociálně demokratická frakce v dumě].

Napsáno nejpozději 17. (30.) ledna 1912

Podle rukopisu

Poprvé otištěno roku 1941 v časopisu

Proletarskaja revoljucija, č. 1

OSNOVA REFERÁTU
V ZESTUP
REVOLUČNÍHO HNUTÍ
PROLETARIÁTU V RUSKU¹⁷⁰

1. Události na Leně a 1. máj v Rusku. Masové stávky a jejich význam.

2. Zákonitost nového vzestupu revoluční vlny, jeho předzvěsti a počátky a jeho perspektivy.

3. Význam masové stávky v soudobých revolucích. Zkušenosti z roku 1905.

4. Liberalismus a demokracie tváří v tvář nové revoluci.

5. Proč kadeti vyhlásili válku „revolučním náladám“ a odsoudili myšlenku „nevyhnutelnosti nové revoluce v Rusku“?

6. Nové ovzduší nynějšího nového vzestupu revoluční vlny. Politické strany, III. дума, volby. Rolnictvo a nová demokratická inteligence.

7. „Svoboda spolčování“ a hesla lidové revoluce — boj za republiku, za osmihodinovou pracovní dobu, za konfiskaci veškeré statkářské půdy.

*Otištěno před 13. červnem 1912
(podle nového kalendáře)
na plakátu
vydaném pařížskou sekci
zahraniční organizace SDDSR*

Podle textu plakátu

SEZNAM
DOSUD NENALEZENÝCH
LENINOVÝCH PRACÍ

POZNÁMKY

REJSTŘÍKY

ŽIVOTOPISNÁ DATA

SEZNAM
DOSUD NENALEZENÝCH
LENINOVÝCH PRACÍ

(*Prosinec 1911—červenec 1912*)

REFERÁT
O SOUČASNÉ SITUACI
A ÚKOLECH STRANY,
PROJEVY A DISKUSNÍ PŘÍSPĚVKY
NA VI. (PRAŽSKÉ) CELORUSKÉ
KONFERENCI SDDSR

Referát O současné situaci a úkolech strany přednesl V. I. Lenin na konferenci mezi 6. a 12. (19. a 25.) lednem 1912. Zmiňuje se o něm ve svých vzpomínkách N. A. Semaško: „Lenin měl referát o současné situaci a úkolech strany. Byla to základní otázka, která měla určit ráz konference, výstavbu a úkoly strany“ (Vzpomínky na V. I. Lenina, díl I, Praha 1957, s. 506). Také u J. P. Onufrijeva se dočteme: „...Byly to teze Leninova referátu o současné situaci a úkolech strany, který pak měl za několik dní na konferenci“ (J. Onufrijev, *Vstreči s Leninym [Setkání s Leninem]*, Moskva 1959, s. 16).

Údaje o ostatních Leninových referátech, projevech a diskusních příspěvcích přednesených na konferenci obsahuje protokol z jednotlivých zasedání VI. (pražské) celoruské konference SDDSR, který je uložen v Ústředním stranickém archívu Institutu marxismu-leninismu při ÚV KSSS.

DROBNÉ ÚSKOKY
(ODPOVĚĎ BLANKOVI),
NEHYNOUCÍ NADĚJE

O těchto člancích psal Lenin v dopisech redakci listu *Něvskaja zvezda* 11. (24.) července 1912: „A kromě toho si úplně odradíte své spolupracovníky, nebudete-li uveřejňovat články (například moje: odpověď Blankovi — důležité! ‚Nehynoucí naděje‘ a řada jiných!!)“ a dokonce ani na ně odpovídat a vracet je.“ (Srov. *Spisy* 35, Praha 1957, s. 27) a redakci listu *Pravda* 20. července (2. srpna) 1912: „Doufám, že také laskavě vyřídíte v *Něvské zvezdě*,

že rozhodně žádám zpátky svůj článek s odpovědí Blankovi (Drobné úskoky), jestliže jej neotisknou v 18. čísle. V tom případě ho určitě otisknu v časopise“ (srov. tamtéž, s. 37).

ČLÁNEK O 9. LISTOPADU (ODPOVĚĎ DOPISOVATELE)

19. července (1. srpna) 1912 napsal Lenin redakci listu Pravda: „...o článku ohledně 9. XI. (odpověď dopisovatele) dlouho nemám odpověď“ (srov. Spisy 35, Praha 1957, s. 32).

O VOLEBNÍ PLATFORMĚ

Lenin v dopise redakci listu Pravda v červenci 1912 oznamoval, že tento článek posílá, a upozorňoval, že je nutné uveřejnit ho v Pravdě (viz Spisy 35, Praha 1957, s. 30). V dopise z 19. července (1. srpna) Lenin psal: „Píšete — a píšete-li to jako tajemník, je to zřejmě mínění redakce —, že ‚redakce zásadně považuje můj článek za zcela přijatelný *včetně vztahu k likvidátorům*““ (tamtéž, s. 31). V odpovědi na Leninův dopis redakce Pravdy dne 30. července (12. srpna) sdělovala: „Článek O volební platformě otiskneme, ale až o něco později. Musíme se na něj mimochodem připravit takřkajíc ‚technicky‘, protože svou vyhrocenou formou neprojde cenzurou“ (Iz epochi Zvezdy i Pravdy, vyp. III., Moskva—Petěrburg 1923, s. 240).

Článek v Pravdě nevyšel.

SEZNAM PRACÍ A PUBLIKACÍ,
NA JEJICHŽ REDIGOVÁNÍ
SE V. I. LENIN PODÍLEL

LIST SOCIAL - DEMOKRAT

- Č. 25 — 21. (8.) prosince 1911
Č. 26 — 8. května (25. dubna) 1912
Č. 27 — 17. (4.) června 1912

RABOČAJA GAZETA

- Č. 7 — 22. prosince 1911 (4. ledna 1912)
Č. 8 — 17. (30.) března 1912

ČASOPIS PROSVĚŠČENIJE

- Č. 1 — prosinec 1911
Č. 2 — leden 1912
Č. 3/4 — únor—březen 1912
Č. 5/7 — duben—červen 1912

CELORUSKÁ KONFERENCE
SOCIÁLNĚ DEMOKRATICKÉ
DĚLNICKÉ STRANY RUSKA
ROKU 1912

Paris, vyd. ústředního výboru, 1912

Brožura vyšla tiskem v únoru 1912. Informace o tom, že Lenin brožuru redigoval, jsou obsaženy v dokumentech uložených v Ústředním stranickém archívu Institutu marxismu-leninismu při ÚV KSSS.

PRŮVODCE PRO VOLIČE (NÁŠ VOLEBNÍ ZÁKON)

Petrohrad 1912

Brožura vyšla v červenci 1912. Lenin ji sestavil a zredigoval. V dopise redakci listu Zvězda z března 1912 žádal o zaslání knih o volebním zákoně z 3. (16.) června 1907 a jiné materiály pro sestavení a zredigování brožury (viz Spisy 17, Praha 1957, s. 501). V dopise redakci listu Zvězda z 9. (22.) dubna 1912 Lenin sděloval: „Posílám dnes další materiál k Průvodci pro voliče. Je to skoro všechno; za dva dny vám odtud přijdou ještě jeden dva články a potom byste z Tveru měli dostat článek o rozpočtu“ (srov. Spisy 35, Praha 1957, s. 21).

SEZNAM PRACÍ,
JEJICHŽ AUTOREM
BYL PRAVDĚPODOBŇ
V. I. LENIN

VOLBY A STRANY

Článek byl uveřejněn s podpisem P. P. 22. května (4. června) 1912 v 19. čísle listu Pravda. Stejnou šifrou je značeno několik známých Leninových článků, zejména článek Trudovici a dělnická demokracie, uveřejněný v 13. a 14. čísle Pravdy, a články Liberalismus a demokracie a Ve Švýcarsku (viz tento svazek, s. 298—305, 268—277, 429—431, a Spisy 18, Praha 1957, s. 305—307).

Článek Volby a strany je věnován otázkám volební kampaně do IV. státní dumy. Na toto téma byl v listu Něvskaja zvězda téhož dne uveřejněn Leninův článek Některé závěry z předvolební mobilizace (viz tento svazek, s. 342—347), který se v mnoha místech textově shoduje v základních principiálních otázkách s článkem Volby a strany a stejným způsobem osvětluje shodné fakty. Rovněž okruh otázek, jimž je článek věnován (rozdělení stran ve volbách do dumy, existence tří táborů: pravicového, liberálního a demokratického, význam voleb pro zvýšení třídního uvědomění dělníků a rolníků), se interpretačně shodují s Leninovými články napsanými v tomto období: Politické strany během pěti let III. dumy, Volební kampaň do IV. dumy a úkoly revoluční sociální demokracie, Politické strany v Rusku (viz tento svazek, s. 199—204, 278—282, 306—317). Na základě toho lze předpokládat, že článek napsal Lenin.

POZNÁMKY

- ¹ *Organizační komise v Rusku* (OKR) pro svolání celoruské stranické konference byla vytvořena na základě usnesení červnové porady členů ÚV SDDSR z roku 1911. K jejímu ustavení došlo koncem září téhož roku na poradě zástupců místních stranických organizací; komise vyvíjela činnost až do zahájení VI. (pražské) celoruské konference SDDSR. Jednání zahájila v Baku pod vedením G. K. Ordžonikidzeho, který byl zmocněncem organizační komise v zahraničí (OKZ) pro svolání konference. Zúčastnili se jí zástupci bakuské, tifliské, jekatěrinburské, kyjevské a jekatěrinoslavské stranické organizace. Mezi delegáty byli přítomni S. S. Spandarjan, S. G. Šahumjan, I. I. Švarc, s poradním hlasem J. D. Stasovová a další. Na prvním zasedání byl přednesen referát zmocněnce OKZ a projednávaly se zprávy z jednotlivých míst. Porada schválila rezoluci o ustavení organizační komise v Rusku pro svolání konference. Uvádělo se v ní, že byla podniknuta všechna opatření, aby pro účast na poradě byly získány pokud možno všechny existující ilegální stranické organizace, a že stranická konference je jediným prostředkem k sjednocení stranických organizací a k vstupu „na širokou cestu obrození strany...“

Vzhledem k policejnímu pronásledování a k nebezpečí prozrazení (den po zahájení porady byl zatčen Šahumjan) byla zasedání přenesena do Tiflisu [Tbilisi]. Na druhém zasedání se projednávaly vztahy mezi OKR a organizační komisí v zahraničí a mezi OKR a zahraniční technickou komisí (ZTK). V rezoluci schválené na poradě se pravilo, že organizační komise v zahraničí musí být podřízena organizační komisi v Rusku, která se ujímá veškeré práce spojené se svoláním konference a s přípravami na ni, a že OKZ a ZTK nesmějí podnikat žádná vystoupení v tisku ani na jakémkoli jiném fóru a že veškeré finanční výdaje mohou realizovat jedině s vědomím OKR. Byl vypracován volební řád pro konferenci a nastíněn plán další práce. Porada schválila rezoluci o zastoupení legálních organizací na konferenci: OKR doporučovala všem legálním dělnickým organizacím, které uznávají ile-

gální SDDSR a snaží se navázat s ní ideové kontakty, aby delegovaly na konferenci své zástupce, přičemž o jejich právech na konferenci měla rozhodnout sama konference. V rezoluci O národních organizacích OKR doporučila národním organizacím vyslat do ní své zástupce a zvolit své delegáty na konferenci.

Na třetím zasedání OKR byl projednán a schválen návrh výzvy k místním stranickým organizacím.

Zprávu o zasedání OKR uveřejnil G. K. Ordžonikidze v 25. čísle listu Social-demokrat z 8. (21.) prosince 1911. Výzva s rezolucemi OKR byla vydána v Tiflisu jako leták v nákladu 1000 výtisků. Tento leták byl rozeslán místním i zahraničním organizacím.

Lenin hodnotil první výsledky činnosti OKR těmito slovy: „Poprvé po čtyřech letech chaosu a rozkladu se v Rusku sešlo... ústředí sociální demokracie. Toto ústředí vydalo v Rusku poprvé leták adresovaný straně... Prapor byl znovu vztyčen, dělnické kroužky po celém Rusku se k němu přimkly a teď už jej žádný kontra-revoluční nápor nestrhne“ (tento svazek, s. 31).

Koncem roku 1911 se kolem OKR pevně semklo přes dvacet místních organizací: bakuská, jekatěrinburská, jekatěrinoslavská, kazaňská, kyjevská, moskevská, nikolajevská, petrohradská, saratovská, tiflíská, vilenská aj. OKR vykonala velký kus organizační a propagandistické práce kolem svolání VI. (pražské) celoruské konference SDDSR, která se konala v lednu 1912. Ve zvláštní rezoluci o činnosti OKR (viz tamtéž, s. 163) konference vysoce vyzvedla mimořádný přínos organizační komise v Rusku pro semknutí všech stranických organizací v Rusku a pro obnovení strany. — 25

² *Otzovismus* — oportunistický směr, jenž vznikl mezi bolševiky. Otvovisté (G. A. Alexinskij, A. A. Bogdanov, M. N. Ljadov, A. V. Sokolov /S. Volskij/, A. V. Lunačarskij aj.) požadovali odvolání sociálně demokratických poslanců ze III. státní dumy a přerušeni práce v legálních organizacích. Prohlašovali, že v období reakce má strana pracovat pouze ilegálně, a proto zastoupení v dumě, práci v dělnických odborech, v družstevních a jiných masových legálních a pololegálních organizacích odmítali. Odrůdou otzovismu byl ultimatismus, ale rozdíl mezi ultimativy a otzovisty byl pouze formální: ultimativisté navrhovali dát sociálně demokratické frakci v dumě ultimátum, aby se bezpodmínečně podřizovala usnesením ÚV strany; v případě, že by se sociálně demokratičtí poslanci nepodřídili, měli být z dumy odvoláni. Lenin nazýval ultimativisty „stydlivými otzovisty“.

Otzovisté působili straně obrovskou škodu. Jejich politika směřovala k odtržení strany od mas, k přeměně strany v sektářskou organizaci, jež by nebyla schopna zkoncentrovat síly k novému rozmachu revolučního hnutí. Lenin demaskoval otzovisty jako „likvidátory naruby“ a vyhlásil otzovismu nesmiřitelný boj. Napsal o něm: „Otzovismus *není* bolševismus, nýbrž jeho nejhorší politická karikatura, jakou by si jeho nejzarytější politický protivník mohl jen vymyslet“ (Sebrané spisy 17, Praha 1984, s. 380). Boj proti otzovistům začal na jaře 1908. Při projednávání výsledků pětiměsíční činnosti sociálně demokratické frakce v III. státní dumě v březnu—dubnu 1908 byly v některých moskevských obvodech přijaty otzovistické rezoluce. Na květnové městské konferenci v Moskvě byla rezoluce otzovistů zamítnuta 18 hlasy proti 14. Materiály z moskevské konference strany zveřejnil 4. (17.) června 1908 v 31. čísle list Proletarij. Tímto číslem byla na Leninův návrh zahájena v listě diskuse o vztahu k dumě a k sociálně demokratické frakci v dumě. Zároveň s diskusí v tisku probíhal boj proti otzovistům i ve stranických organizacích. Na podzim 1908, když se volili delegáti na V. celoruskou konferenci, vypracovali otzovisté-ultimatisté v petrohradské organizaci zvláštní platformu, kterou předložili jako rezoluci rozšířenému zasedání petrohradského výboru. Stranické organizace však tuto rezoluci většinou nepodpořily. Na konferenci otzovisté se svou platformou otevřeně nevystoupili, podařilo se jim dát dohromady jen nepatrnou skupinu svých stoupenců.

Po konferenci byla platforma otzovistů na Leninovo naléhání otištěna v listu Proletarij. Lenin ji podrobil obšírné kritice v článku Karikatura bolševismu, otištěném v témž čísle Proletarije; odhalil její nedůslednost a bezzásadovost a ukázal, jak protimarxistické jsou názory otzovistů. Kritice otzovismu jsou rovněž věnovány Leninovy články Ke dvěma dopisům, O článku k aktuálním otázkám, Likvidace likvidátorství, O frakci stoupenců otzovismu a bohostrůjcovství aj.

Někteří otzovističtí vůdcové (Bogdanov, Lunačarskij) spolu s menševiky (Valentinov, Juškevič) zaútočili v tisku na teoretické základy marxismu — na dialektický a historický materialismus. Lunačarskij začal hlásat, že je nutné vytvořit novou stranu a spojit socialismus s náboženstvím.

Na jaře 1909 vytvořili otzovisté, ultimatisté a bohostrůjci iniciativní skupinu, která měla zorganizovat protistranickou školu na Capri (Bogdanov, Alexinskij, Lunačarskij aj.); tato škola se fakticky stala centrem protistranické frakce. V červnu 1909 přijala porada rozšířené redakce listu Proletarij usnesení,

že „bolševismus jako směr v SDDSR nemá nic společného s otzovismem a ultimatismem“, a vyzvala bolševiky, aby proti těmto úchylkám od revolučního marxismu co nejrozhodněji bojovali. Ideový vůdce otzovistů Bogdanov byl z řad bolševiků vyloučen. — 26

Plenární zasedání ÚV SDDSR, známé jako „sjednocovací“, se konalo 2.—23. ledna (15. ledna—5. února) 1910 v Paříži.

Otázka, jakými cestami a metodami upevňovat stranu a její jednotu, vyvstala zvláště naléhavě na podzim 1909. V listopadu 1909 navrhl Lenin v duchu usnesení porady rozšířené redakce listu *Proletarij*, aby se bolševici sblížili s těmi menševiky, kteří byli pro zachování ilegální strany, a vytvořili s nimi blok pro společný boj proti likvidátorům a otzovistům. Proti tomu se však postavili smířlivci G. J. Zinovjev, L. B. Kameněv a A. I. Rykov a domáhali se naopak sjednocení bolševiků s menševiky-golosovci (likvidátory) a s trockisty, což by ve skutečnosti znamenalo likvidaci bolševické strany. Jako kolísaví smířlivci se zachovali rovněž členové ÚV I. F. Dubrovinskij a V. P. Nogin. Poněvadž situace ve straně a v Rusku nutně vyžadovala řešení otázek souvisejících se sjednocením stranických sil, zaslali bolševici 1. (14.) listopadu 1909 zahraničnímu byru ÚV naléhavou žádost, aby bylo v nejbližší době svoláno plenární zasedání ústředního výboru strany.

Lednového plenárního zasedání ÚV se zúčastnili zástupci všech frakcí a seskupení a rovněž představitelé národních sociálně demokratických organizací. Na zasedání měli většinu smířlivci.

Lenin neúprosně bojoval proti oportunistům a smířlivcům, aby dosáhl rozhodného odsouzení likvidátorství a otzovismu. Usiloval o sblížení bolševiků s těmi menševiky, kteří byli pro zachování ilegální strany. Později se vyjádřil o situaci na plenárním zasedání v dopise M. Gorkému takto: „Tři neděle jsme se mořili, nadobro jsme si zničili nervy, čert aby to všechno vzal!“ (Spisy 34, Praha 1957, s. 407).

Na pořadu jednání byly tyto otázky: 1. zpráva ruského byra ÚV; 2. zpráva zahraničního byra ÚV; 3. zpráva redakce ústředního orgánu; 4. zprávy ústředních výborů národních sociálně demokratických stran; 5. situace ve straně; 6. svolání řádné konference strany; 7. stanovy ÚV SDDSR aj.

Při projednávání hlavní otázky týkající se situace ve straně se menševici-golosovci, kteří na plenárním zasedání vytvořili blok s vperjodovci, snažili za podpory trockistů hájit likvidátorství a otzovismus. Přestože smířlivci a zástupci národních organizací

pod nátlakem menševiků-golosovců, vperjodovců a trockistů svolili, aby likvidátoři a otzovisté nebyli v rezoluci O situaci ve straně nazýváni pravým jménem, plenární zasedání na Leninovo naléhání odsoudilo likvidátorství a otzovismus a konstatovalo, že oba tyto směry jsou nebezpečné a že se proti nim musí bojovat.

Když Lenin později hodnotil význam lednového plenárního zasedání, uvedl, že definitivně stanovilo linii taktiky strany za kontrarevoluce, neboť dále prohloubilo rezoluci V. (celoruské) konference SDDSR z roku 1908 svým závěrem, že likvidátorství a otzovismus jsou důsledky buržoazního vlivu na proletariát. Plenární zasedání rovněž konstatovalo, že jednota strany je nezbytně nutná i vzhledem k ideově politickým úkolům, které stranu čekají v tomto historickém období.

Lenin ovšem ostře odsoudil smířlivecká usnesení plenárního zasedání. Smířlivci v bloku s Trockým prosadili do ústředních stranických institucí nikoli menševiky, kteří byli pro zachování ilegální strany, ale menševiky-golosovce (likvidátory). Plenární zasedání rozhodlo poskytnout subvenci Trockého vídeňské Pravdě a vyslat do její redakce zástupce ústředního výboru. Skupina Vperjod byla uznána za stranickou vydavatelskou skupinu. Bolševické ústředí bylo rozpuštěno a vydávání listu Proletarij zastaveno; část svého majetku museli bolševici odevzdat ústřednímu výboru a zbytek předat třetím osobám, takzvaným držitelům (K. Kautsky, F. Mehring a C. Zetkinová) s tím, aby jej do dvou let odevzdali ÚV pod podmínkou, že menševici-golosovci rozpustí své frakční centrum a přestanou vydávat svůj frakční orgán. V usnesení O frakčních centrech plenární zasedání uvádělo, že „zájmy strany a stranické jednoty vyžadují, aby list *Golos social-demokrata* byl v nejbližší budoucnosti zastaven“. Avšak, jak napsal Lenin, plenární zasedání se spokojilo jen se sliby golosovců a vperjodovců, že rozpustí své frakce a přestanou vydávat frakční publikace. Smířlivecká usnesení plenárního zasedání podpořila likvidátory a otzovisty a způsobila straně velké škody.

Menševici-golosovci, vperjodovci a trockisté odmítli podřídit se usnesením plenárního zasedání. *Golos social-demokrata* nebyl zastaven. Likvidátoři začali v Rusku legálně vydávat svůj orgán *Naša zarja*, s nímž spolupracovali golosovci. Skupina Vperjod nepřerušila svou rozbíječskou činnost. Redakce trockistické Pravdy odmítla podřídit se kontrole ústředního výboru. Menševici-likvidátoři se dostali do ústředních institucí strany a mařili činnost těchto institucí i práci místních stranických organizací.

Na podzim roku 1910 proto bolševici prohlásili, že nadále neholdají dodržovat dohodu, na niž frakce přistoupily na lednovém

plenárním zasedání, a začali vydávat vlastní list *Rabočaja gazeta*. Požadovali, aby bylo svoláno nové plenární zasedání, a žádali navrácení svého majetku a peněz, které podmíněně dali k dispozici ústřednímu výboru.

Protokol lednového plenárního zasedání nebyl nalezen. Jednání na tomto zasedání, boj proti likvidátorům, vperjodovcům, trockistům a smířlivcům vylíčil Lenin podrobně ve své stati *Poznámky publicisty* (viz *Sebrané spisy* 19, Praha 1984, s. 259–324). — 26

⁴ *Diskussionnyj listok* — příloha ústředního orgánu SDDSR, listu *Social-demokrat*; vycházela na základě usnesení lednového plenárního zasedání ÚV SDDSR z roku 1910 od 6. (19.) března 1910 do 29. dubna (12. května) 1911 v Paříži. Vyšla tři čísla. Redakci tvořili zástupci bolševiků, menševiků, ultimatistů, bundovců, plechanovovců, polské sociální demokracie a Sociální demokracie Lotyšského kraje. V příloze byla uveřejněna Leninova stať *Poznámky publicisty* a články *Historický význam vnitrostranického boje v Rusku* a *Rozhovor legalisty s odpůrcem likvidátorství* (viz *Sebrané spisy* 19, Praha 1984, s. 259–324, 378–395, *Sebrané spisy* 20, Praha 1984, s. 251–260). — 26

⁵ *Vperjodovci, skupina Vperjod* [Vpřed] — protibolševická, protistranická skupina otzovistů, ultimatistů a bohostrůjců, která vznikla z iniciativy A. A. Bogdanova a G. A. Alexinského v prosinci 1909 po rozpadu otzovisticko-ultimatistického frakčního centra a školy na Capri; skupina vydávala v Ženevě v letech 1910–1911 stejnojmenný tiskový orgán.

Vperjodovci používali ve svém bezzásadovém boji proti bolševikům nevybíravých prostředků. Na lednovém plenárním zasedání v roce 1910 vystupovali bok po boku s likvidátory-golosovci a s trockisty. Když dosáhli uznání své skupiny za „stranickou vydavatelskou skupinu“ a dostali od ÚV subvenci, začali ostře kritizovat usnesení tohoto plenárního zasedání a odmítli se jim podřídit. Po pražské konferenci strany vedli společně s menševiky-likvidátory a s trockisty boj proti jejím usnesením.

Bezzásadové protistranické a protimarxistické jednání skupiny dělníky odpuzovalo. Lenin o tom napsal: „Vliv této skupiny byl vždy velmi nepatrný, udržovala se při životě jen díky kompromisům s různými od Ruska odtrženými a bezmocnými zahraničními skupinami“ (tento svazek, s. 241). Skupina se fakticky rozpadala už v roce 1913, formálně zanikla po únorové revoluci 1917. — 27

⁶ *Social-demokrat* — ilegální list, ústřední orgán SDDSR; vycházel

od února 1908 do ledna 1917. První číslo, které připravili bolševici a které už bylo částečně vytištěno v soukromé tiskárně ve Vilně [Vilnius], carská policie zkonfiskovala. Zanedlouho se bolševici pokusili znovu vydat list v Petrohradě, ale velká část už vytištěného nákladu opět padla do rukou policie. Poté bylo vydávání listu přeneseno do zahraničí. Čísla 2—32 (únor 1909—prosinec 1913) vyšla v Paříži, čísla 33—58 (listopad 1914—leden 1917) v Ženevě. Celkem vyšlo 58 čísel, z toho pět s přílohami.

Redakci listu podle usnesení ÚV SDDSR zvoleného na V. (londýnském) sjezdu tvořili zástupci bolševiků, menševiků a polských sociálních demokratů. List fakticky řídil Lenin a jeho články v něm zaujímaly stěžejní místo (list uveřejnil přes 80 Leninových článků a noticek).

V redakci prosazoval Lenin důslednou bolševickou linii namířenou proti menševikům-likvidátorům. Kameněv a Zinovjev byli vůči likvidátorům tolerantní a stavěli se proti leninské linii. Menševici Martov a Dan jako členové redakce ústředního orgánu sabotovali její práci, otevřeně hájili likvidátorství v listu Golos social-demokrata a menševikům, kteří byli pro zachování ilegální strany, znemožňovali podílet se na práci ústředního orgánu. Díky Leninovu nesmiřitelnému boji proti likvidátorům Martov a Dan v červnu 1911 z redakce listu odešli. Od prosince 1911 jej redigoval Lenin.

V těžkých letech reakce a za nového rozmachu revolučního hnutí sehrál Social-demokrat významnou úlohu v boji bolševiků proti likvidátorům, trockistům a otcovistům za zachování ilegální marxistické strany, za upevnění její jednoty a posílení jejího spojení s masami.

Za první světové války se ústřední orgán bolševické strany Social-demokrat mimořádně zasloužil o propagování bolševických hesel týkajících se války, míru a revoluce a ukazoval proletariátu, jak má bojovat proti imperialistické válce, aby se změnila ve válku občanskou, v revoluci proti vládnoucím třídám. V listu byl uveřejněn Leninův článek O hesle Spojených států evropských, v němž poprvé formuloval tezi o možnosti vítězství socialismu nejprve v několika málo zemích nebo dokonce v jedné, jednotlivé kapitalistické zemi. Šíření listu Social-demokrat v Rusku a přetiskování jeho nejzávažnějších článků v místních bolševických novinách pomáhalo politicky vychovávat ruský proletariát, vštěpovat mu zásady internacionalismu a připravovat masy na revoluci.

Lenin vysoce hodnotil zásluhy listu za první světové války. Později napsal, že bez znalosti článků, které v něm byly otištěny,

„se neobejde žádný uvědomělý dělník, který chce *pochořit* vývoj idejí mezinárodní socialistické revoluce a jejího prvního vítězství 25. října 1917“ (Spisy 27, Praha 1954, s. 216). — 27

⁷ *Rabočaja gazeta* — ilegální populární orgán bolševiků, vydávaný nepravidelně od 30. října (12. listopadu) 1910 do 30. července (12. srpna) 1912 v Paříži; vyšlo devět čísel. Podnět k jeho založení dal Lenin. Oficiálně se o jeho vydávání rozhodlo na poradě zástupců SDDSR bolševiků, menševiků, kteří byli pro zachování ilegální strany, zástupců sociálně demokratické frakce v dumě aj. Tato porada se konala v době mezinárodního socialistického kongresu v Kodani v srpnu 1910 a zúčastnili se jí Kollontajová, Lenin, Lunačarskij, Plechanov, Pokrovskij, Poletajev aj.

List řídil a redigoval Lenin, přispívali do něj bolševici Džaparidze, Gopner, Semaško, Šahumjan aj. a rovněž menševici, kteří byli stoupenci zachování ilegální strany. Tajemnicí redakce byla N. K. Krupská. Velkou hmotnou pomoc poskytoval listu M. Gorkij. V zahraničních bolševických skupinách vznikly kroužky pro spolupráci s tímto listem, které mu značně pomáhaly po hmotné stránce i při dopravování listu do Ruska. *Rabočaja gazeta* bojovala za zachování a upevnění marxistické ilegální strany proti menševikům-likvidátorům, otzovistům a trockistům, hájila revoluční taktiku, ideově připravovala dělnickou třídu Ruska na novou revoluci. Obsáhle objasňovala otázky stranického života v Rusku a mezinárodního socialistického hnutí. Vyšlo v ní 14 Leninových prací, mezi jiným i Poučení z revoluce, Začátek demonstrací, Tolstoj a proletářský boj, Ivan Vasiljevič Babuškin, Padesáté výročí zrušení nevolnictví, Před volbami do IV. dумы. List byl mezi dělnictvem v Rusku velmi populární a jeho náklad dosahoval až 6000 výtisků. Dělníci podporovali list peněžními sbírkami a aktivně s ním spolupracovali. V rubrikách Život strany a Dopisy čtenářů se pravidelně tiskly dopisy a příspěvky dělníků a stranických organizací z jednotlivých míst.

Rabočaja gazeta se významnou měrou podílela na přípravách VI. (pražské) celoruské konference SDDSR v lednu 1912. Konference konstatovala, že list důsledně a nekompromisně hájil stranu a stranickost, a prohlásila jej za oficiální orgán ÚV SDDSR. — 27

⁸ Jsou míněny bolševické orgány — list *Zvězda* a časopis *Mysl*.

Zvězda — legální bolševický list; vycházel v Petrohradě od 16. (29.) prosince 1910 do 22. dubna (5. května) 1912, původně jednou, od 21. ledna (3. února) 1912 dvakrát a od 8. (21.) března

1912 třikrát týdně. Protože Zvězda byla často konfiskována, začal se v únoru 1912 vydávat jako její pokračování list Něvskaja zvězda, jehož poslední číslo vyšlo v říjnu 1912. Zpočátku vycházel list Zvězda v nákladu 7 000—10 000 výtisků, ve dnech událostí na řece Leně v roce 1912 dosahoval nákladu 50 000—80 000 výtisků.

Oživení revolučního hnutí v Rusku vyvolalo nutnost obnovit vydávání legálního marxistického tisku. Na podzim roku 1910 se v průběhu mezinárodního socialistického kongresu v Kodani konala porada, které se zúčastnili V. I. Lenin, G. V. Plechanov, člen sociálně demokratické frakce ve III. státní dumě bolševik N. G. Poletajev a další. Na poradě bylo dosaženo dohody o vydávání legálního orgánu v Rusku a o tom, že s ním budou spolupracovat menševici, kteří byli pro zachování ilegální strany. Na základě této dohody se stali členy redakce Zvězdy V. D. Bonč-Brujevič (bolševik), N. I. Iordanskij (plechanovovec, stoupenec zachování ilegální strany) a I. P. Pokrovskij (člen sociálně demokratické frakce III. státní dумы). Na vydávání listu se významně podílel N. G. Poletajev. V té době byl list považován za orgán sociálně demokratické frakce v dumě. Od 25. čísla (od června 1911) bylo vydávání listu vzhledem k prohlubující se názorové nejednotnosti redakce načas přerušeno, ale už od října 1911 vycházel list znovu — s pozměněným složením redakce, tj. bez účasti menševiků, stoupenců ilegální strany.

Ideově list vedl Lenin: udržoval korespondenci s členy redakce, usměrňoval jejich práci, kritizoval — zejména v prvním období — veškeré chyby, jichž se list dopustil, a prosazoval jeho důsledně marxistickou orientaci. V listech Zvězda a Něvskaja zvězda bylo uveřejněno přibližně padesát Leninových článků. Redakčně a organizačně vykonali v listu mnoho práce N. N. Baturin, N. G. Poletajev, K. S. Jeremejev a M. S. Olminskij, svými články do něj přispíval G. V. Plechanov, básník Děmjjan Bědnyj v něm otiskoval své politicky časové verše a Lenin získal pro spolupráci s listem A. M. Gorkého.

Pod Leninovým vedením se Zvězda stala bojovým marxistickým orgánem strany: hájila a propagovala zásady revolučního marxismu, bojovala proti likvidátorství a otzovismu za upevnění marxistické strany, za revoluční svazek dělnické třídy a rolnictva; obhajovala volební program bolševiků ve volbách do IV. státní dумы; otiskovala projevy členů sociálně demokratické frakce v dumě a interpelace, které frakce v dumě vznášela; energicky usilovala o to, aby byla realizována usnesení VI. (pražské) celoruské konference SDDSR.

Zvězda navázala trvalé a těsné kontakty s dělníky z továren

a závodů a získala si mezi dělnictvem a pracujícími v Rusku velkou autoritu; v rubrice Z dělnického hnutí pohotově reagovala na nejnaléhavější potřeby dělníků. Na jaře 1912, v době nového rozmachu dělnického hnutí, stoupl mimořádně i význam Zvězdy. Rozšířila se zejména rubrika Dělnická kronika, v níž byly uveřejňovány ohlasy na lenské události. List čtenáře seznamoval s četnými zprávami o stávkách, demonstracích a táborech lidu v různých městech v Rusku, otiskoval dopisy dělníků adresované Zvězdě a protestní rezoluce schválené na dělnických shromážděních proti krveprolití na Leně.

carská vláda jednotlivá čísla konfiskovala, list pokutovala a zakazovala a redaktory zatýkala. Za událostí na řece Leně byla zkonfiskována všechna čísla, ale přesto se část nákladu ještě před konfiskací dostala mezi dělníky.

Zvězda však nevycházela denně a byla určena především vyspělým vrstvám proletariátu. Bylo zapotřebí založit masový bolševický deník a Zvězda se o propagaci této myšlenky významně zasloužila. Dělníci na výzvu redakce spontánně uspořádali peněžní sbírky na fond dělnického deníku; Zvězda pravidelně informovala čtenáře o částkách na fond, čímž připravovala půdu pro vydávání masového legálního bolševického listu Pravda.

Mysl — legální bolševický měsíčník pro filozofii, sociologii a ekonomiku; vycházel v Moskvě od prosince 1910 do ledna 1911. Celkem vyšlo pět čísel, první číslo v nákladu 3000 výtisků. Byl založen z Leninova podnětu. Měl pomoci zintenzívnit boj proti likvidátorským legálním orgánům a vychovávat vyspělé dělníky a inteligenci v duchu marxismu. Lenin řídil časopis ze zahraničí. Když dostal první číslo, napsal 21. prosince 1910 (3. ledna 1911) M. Gorkému: „Gratulujte nám — máme v Moskvě *vlastní* malý časopis, marxistický. To bylo dnes u nás radosti!“ (Srov. Spisy 34, Praha 1957, s. 425).

V prvních čtyřech číslech byly otištěny rovněž Leninovy články O statistice stávek v Rusku, Hrdinové „věčných výhrad“, Naši likvidátoři (O panu Potresovovi a V. Bazarovovi), K výročí, O sociální struktuře moci, perspektivách a likvidátorství a Polemické poznámky (viz Sebrané spisy 19, Praha 1984, s. 397–426, a Sebrané spisy 20, Praha 1984, s. 110–115, 134–155, 182–190, 206–226, 227–230). Nejbližšími spolupracovníky časopisu byli M. S. Olminskij, V. V. Vorovskij a I. I. Skvorcov-Stěpanov; přispívali do něho i menševici, kteří byli pro zachování ilegální strany — G. V. Plechanov, Ch. Rappoport a jiní. Poslední, páté číslo bylo zabaveno a časopis zastaven. Zanedlouho začal v Petro-

hradě vycházet časopis Prosvěščeníje, který fakticky navázal na tradice časopisu Mysl a nahradil jej. — 27

⁹ *Naša zarja* — legální měsíčník menševiků-likvidátorů; vycházel v Petrohradě od ledna 1910 do září 1914. Časopis řídil A. N. Potresov, spolupracovali s ním S. O. Cederbaum (V. Ježov), F. I. Dan a jiní. Časopis se stal centrem likvidátorů v Rusku. V rezoluci VI. (pražské) celoruské konference SDDSR se uvádělo, že „část sociálních demokratů sdružených kolem časopisů Naša zarja a Dělo žizni... nyní otevřeně hájí směr, který celá strana označila za produkt buržoazního vlivu na proletariát“ (tento svazek, s. 183). — 28

¹⁰ *Bohostrůjcovství* — nemarxistický nábožensko-filozofický směr v Rusku, který vznikl po porážce revoluce 1905–1907 mezi některými v SDDSR organizovanými příslušníky inteligence, kteří se s marxismem rozešli. Bohostrůjci (V. Bazarov, A. V. Lunačarskij aj.) hlásali, že je třeba vytvořit nové „socialistické“ náboženství, a snažili se smířit s ním marxismus. Po určitou dobu k nim patřil také M. Gorkij.

Porada rozšířené redakce listu Proletarij bohostrůjcovství odsoudila a ve zvláštní rezoluci prohlásila, že bolševická frakce nemá „s takovýmto překrucováním vědeckého socialismu“ nic společného. Reakční podstatu bohostrůjcovství rozebral Lenin v knize Materialismus a empiriokriticismus (viz Sebrané spisy 18, Praha 1984) a v dopisech Gorkému z února–dubna 1908 a z listopadu–prosince 1913.

Bohostrůjcovství jako směr zaniklo již na počátku první světové války. — 28

¹¹ Je míněn list *Golos social-demokrata*, zahraniční orgán menševiků; vycházel od února 1908 do prosince 1911, nejdříve v Ženevě, později v Paříži. Redigovali jej P. B. Axelrod, F. I. Dan, L. Martov, A. Martynov a G. V. Plechanov. List od prvního čísla hájil likvidátory a ospravedlňoval jejich protistranickou činnost. Když Plechanov odsoudil likvidátorské postoje listu a z redakce odešel, *Golos social-demokrata* se definitivně vyhranil jako ideové centrum likvidátorů. — 29

¹² *Zahraněční byro ústředního výboru SDDSR* bylo ustaveno na plenárním zasedání ÚV SDDSR v srpnu 1908 jako celostranický zastupitelský orgán v zahraničí (bylo tříčlenné) a podléhalo ruskému byru ústředního výboru. K povinnostem byra patřilo udržovat stálý

styk s ústředním výborem v Rusku a s jeho členy, kteří pracovali v zahraničí, sledovat činnost zahraničních skupin pro spolupráci s SDDSR a jejich ústředního byra, přijímat peněžní příspěvky od zahraničních organizací do pokladny ÚV a organizovat peněžní sbírky ve prospěch ÚV. V zájmu sjednocení všech zahraničních skupin pro spolupráci s SDDSR a jejich podřízení jednotnému celostranickému vedení bylo na srpnovém plenárním zasedání ÚV zahraničnímu byru uloženo, aby svolalo zvláštní sjezd těchto skupin. Během roku 1909 se však byru nepodařilo tento sjezd svolat, neboť naráželo na houževnatý odpor ústředního byra zahraničních skupin, jehož se zmocnili menševici-likvidátoři. Na lednovém plenárním zasedání ÚV v roce 1910 bylo zahraniční byro ÚV reorganizováno a jeho úloha v řízení všeobecných záležitostí strany byla omezena; současně byla posílena pravomoc ruského byra ÚV. Zahraniční byro bylo pětičlenné, přičemž tři jeho členové zastupovali ústřední výbory národních organizací SDDSR. Členy zahraničního byra byli A. I. Ljubimov za bolševiky, B. I. Gorev (Goldman) za menševiky, L. Tyszka za polské sociální demokraty, F. M. Ionov (F. M. Kojgen) za bundovce a J. A. Berzinš za lotyšské sociální demokraty. Složení byra se však brzy změnilo: za bolševiky se jeho členem stal N. A. Semaško (Alexandrov), za bundovce M. I. Liber a za lotyšské sociální demokraty Švarc (J. Elias); poslední dva patřili k likvidátorům. V zahraničním byru se tak vytvořila silná likvidátorská většina, která se všemožně snažila dezorganizovat činnost ústředních stranických institucí. Protistranické stanovisko byra se zvláště výrazně projevilo v tom, že soustavně mařilo svolání plenárního zasedání ÚV, kterého se bolševici usilovně domáhali, protože likvidátoři nesplnili usnesení lednového plenárního zasedání ÚV. Likvidátorská taktika zahraničního byra způsobila, že zástupce bolševiků N. A. Semaško v květnu 1911 složil funkci v zahraničním byru ÚV.

Porada členů ÚV SDDSR v červnu 1911 v Paříži schválila usnesení, v němž odsoudila politickou linii zahraničního byra ÚV. V rezoluci, která byla na poradě schválena, se uvádělo, že byro v celé řadě otázek (jako například v otázce sjednocení zahraničních skupin SDDSR, svolání plenárního zasedání ÚV, v otázce podpory legálních sociálně demokratických tiskovin v Rusku a v mnoha dalších) se dalo cestou protistranické, frakční politiky, čímž porušilo usnesení plenárního zasedání z roku 1910. Porada odsoudila protistranické jednání byra a navrhla, aby o jeho další existenci rozhodlo příští plenární zasedání.

V listopadu 1911 byl ze zahraničního byra ÚV odvolán zástupce

polské a později i lotyšské sociální demokracie. V lednu 1912 se byro rozpustilo. — 29

¹³ Viz o tom Leninův článek Výsledky rozhodčího soudu „držitelů“ (tento svazek, s. 59–61). — 29

¹⁴ *Porada členů ÚV SDDSR působících v zahraničí* se konala ve dnech 28. května—4. června (10.—17. června) 1911 v Paříži. Byla připravena a svolána z Leninovy iniciativy, bez účasti zahraničního byra ÚV, jehož likvidátorská většina soustavně mařila svolání plenárního zasedání ÚV. Přípravy k poradě začaly v dubnu 1911. Na poradě se jednalo o tom, jak co nejrychleji svolat plenární zasedání ÚV a jak překonat těžkou krizi ve straně, kterou způsobili svou činností menševici-likvidátoři a která ochromila práci ústředních stranických institucí. V první polovině května 1911 dali bolševici prostřednictvím svého zástupce N. A. Semaška zahraničnímu byru ÚV na vědomí, že je nutné okamžitě svolat plenární zasedání ÚV v zahraničí. Přestože podle stanov ÚV schválených v lednu 1910 na jeho plenárním zasedání bylo výslovně stanoveno, že v případě prozrazení více než poloviny členů ruského byra musí být svoláno plenární zasedání ÚV, zahraniční byro návrh bolševiků znovu zamítlo. Zástupce bolševiků Semaško proto 14. (27.) května 1911 složil funkci v zahraničním byru ÚV. Téhož dne bylo jménem bolševiků a polských sociálních demokratů — členů a kandidátů ÚV — odesláno členům ústředního výboru působícím v zahraničí pozvání na poradě.

Porady se zúčastnili bolševici, zástupci polské a lotyšské sociální demokracie, jeden golosovec a jeden bundovec. Zástupce lotyšské sociální demokracie prohlásil, že podle usnesení svého ústředního výboru se porady zúčastní s poradním hlasem. Bundovec M. I. Liber prohlásil, že ÚV Bundu mu nedal plnou moc zastupovat ho na poradě.

Už na prvním zasedání došlo k ostré výměně názorů. Lenin ve svém příspěvku navrhl, aby porada konstatovala, že vzhledem k situaci ve straně má právo nejen požadovat řešení jednotlivých otázek, ale také schválit pro stranu závazná usnesení. Golosovec B. I. Gorev a bundovec Liber dokazovali, že porada není oprávněna podílet se na svolání plenárního zasedání ÚV ani na přípravě celostranické konference. Když účastníci porady schválili rezoluci o jejím ustavení a když v souladu s touto rezolucí byla dána na program i otázka svolání ÚV, obvinil Gorev účastníky porady z „uzurpování moci“ a z porady odešel.

Porada projednala otázku svolání plenárního zasedání ÚV.

Při projednávání otázky, kdo má právo se zúčastnit plenárního zasedání, Lenin prohlásil, že menševici I. A. Isuv (Michail), K. M. Jermolajev (Roman) a P. A. Bronštejn (Jurij) jako organizátoři stolypinovské „dělnické“ strany toto právo nemají a že bundovec Liber je svou obhajobou prakticky podporuje. Na protest proti tomuto Leninovu prohlášení opustil Liber poradou. Složení porady označil Lenin za „blok tří skupin — bolševiků, Poláků a „smířlivců““ (tento svazek, s. 29).

Porada se usnesla svolat co nejdříve plenární zasedání ÚV v zahraničí a určila přípravnou komisi.

Vzhledem k blížícím se volbám do IV. státní dumy se porada zabývala otázkami taktiky strany ve volební kampani a vypracováním návrhu volebního programu.

Hlavním bodem jednání porady bylo svolání konference strany. Usnesení konstatovalo, že blížící se volby do IV. dumy, oživení v dělnickém hnutí i vnitrostranická situace si svolání konference nutně vyžadují. Protože nebylo možné okamžitě svolat plenární zasedání ÚV, ujala se porada iniciativy ke svolání konference a utvořila organizační komisi k její přípravě. Porada rovněž přijala Leninův návrh na vytvoření obdobné organizační komise v Rusku (viz Sebrané spisy 20, Praha 1984, s. 289). V souladu s usnesením porady měly být ke společné práci v organizační komisi přizvány i organizace strany v zahraničí, Lenin však protestoval proti tomu, aby byli přizváni zástupci protistranických skupin, tj. golosovců a vperjodovců (viz tamtéž, s. 290).

Porada odsoudila protistranickou, frakční politiku zahraničního byra ÚV a navrhla, aby o jeho další existenci rozhodlo plenární zasedání ÚV. Lenin se zdržel hlasování o poslední části rezoluce, protože trval na okamžité reorganizaci zahraničního byra ÚV. Porada utvořila technickou komisi, podléhající skupině členů a kandidátů ÚV, kteří se zúčastnili porady.

Ve zvláštním letáku, vydaném po poradě pod titulkem Zpráva^[78], byly vyloženy okolnosti svolání porady, její složení a cíle. V témž letáku byly rovněž otištěny rezoluce z porady.

Červnová porada členů ÚV z roku 1911 měla nesmírný význam pro shromažďování a sjednocování stranických sil k boji proti likvidátorům-golosovcům, vperjodovcům a trockistům, za upevnění strany. Usnesení porady schválila drtivá většina jednotlivých sociálně demokratických organizací v Rusku, jejichž zástupci vytvořili v září 1911 organizační komisi v Rusku (OKR) pro svolání celoruské konference SDDSR. — 29

¹⁵ *Technická komise* (zahraniční technická komise, TK) byla vytvořena

na červnové poradě členů ÚV SDDSR, na zasedání konaném 1. (14.) června 1911; měla plnit technické funkce ve styku se stranickým vydavatelstvím, zajišťovat distribuci tiskovin atd. Vznikla jako dočasný orgán, který měl fungovat jen do plenárního zasedání ÚV, a podléhala skupině členů a kandidátů ÚV, kteří se zúčastnili červnové porady. V komisi měli po jednom zástupci bolševici, smířlivci a polská sociální demokracie. Smířlivecká většina komise (M. K. Vladimirov a V. L. Leder, který ho podporoval) blokovala peníze pro organizační komisi v zahraničí, určené na fond pro svolání konference strany, a dotaci na vydávání bolševického listu *Zvězda*; kromě toho se pokoušela zdržovat vydávání ústředního orgánu strany, listu *Social-demokrat*. Ve svém orgánu nazvaném *Informacionnyj bjulletěň* napadala technická komise Lenina a bolševiky. Na zasedání komise 19. října (1. listopadu), kde se projednávala *Zpráva*^[76] a rezoluce organizační komise v Rusku, navrhl zástupce bolševiků M. F. Vladimírskij podřídit se usnesením OKR. Když byl návrh zamítnut, Vladimírskij z komise vystoupil a bolševici s ním přerušili spolupráci.

Organizační komise v zahraničí (OKZ) pro svolání celostranické konference byla vytvořena na červnové poradě členů ÚV 1. (14.) června 1911 ze zástupců bolševiků, smířlivců a Poláků. Ostatní organizace a skupiny působící v zahraničí, které byly do komise přizvány, své zástupce nevyslaly. Organizační komise vyslala do Ruska skupinu stranických pracovníků, mezi nimi svého zmocněnce G. K. Ordžonikidzeho, aby se podíleli na přípravách celostranické konference, a vydala výzvu Všem sociálně demokratickým stranickým organizacím, skupinám a kroužkům, požadující zvolit organizační komisi i v Rusku. Většinu v organizační komisi v zahraničí tvořili však hned od jejího založení smířlivci a zástupci polské sociální demokracie, kteří je podporovali; tato smířlivecká většina prosazovala bezzásadovou linii dalšího vyjednávání s vperjodovci a Trockým, kteří odmítli vyslat do komise své zástupce. Smířlivci ve svých tiskovinách obviňovali bolševiky z frakcionářství, zneužívali své převahy v OKZ, blokovali odeslání stranických peněz do Ruska a brzdili přípravu ke konferenci.

Bolševici vyvinuli rozsáhlou činnost, jejímž výsledkem bylo vytvoření organizační komise v Rusku. V říjnu se projednávala v OKZ *Zpráva* o ustavení organizační komise v Rusku a rezoluce, které tato komise schválila a v nichž se zavazovala, že na sebe přejímá veškerou pravomoc v souvislosti se svoláním konference, a konstatovala, že organizační a technická komise v zahraničí se jí mají podřídit. Smířlivecká většina OKZ však odmítla podřídit

se těmto usnesením, a proto zástupci bolševiků z OKZ vystoupili. 30. října (12. listopadu) přednesl G. K. Ordžonikidze, který přijel do Paříže, na zasedání organizační komise v zahraničí zprávu o činnosti organizační komise v Rusku, na jejímž základě byla OKZ nucena uznat vedoucí úlohu OKR. Brzy poté však vypověděla OKZ organizační komisi v Rusku otevřený boj. 20. listopadu (3. prosince) vydala Otevřený dopis organizační komisi v Rusku a obvinila OKR z frakcionářství. Protistranickou činnost OKZ pranýřoval Ordžonikidze v Dopise redakci^[172], uveřejněném 8. (21.) prosince 1911 v 25. čísle listu Social-demokrat. Veškerá práce spojená se svoláním celostranické konference SDDSR, která se konala v lednu 1912 v Praze, byla dílem organizační komise v Rusku, kolem níž se semkly ilegální stranické organizace v Rusku. — 29

¹⁶ Jde o menševiky, kteří byli pro zachování ilegální strany (na rozdíl od menševiků, kteří chtěli likvidovat stranu) a v letech reakce se v čele s G. V. Plechanovem stavěli proti likvidátorům. V prosinci 1908 vystoupil Plechanov z redakce likvidátorského listu Golos social-demokrata a v roce 1909 obnovil vydávání Dněvníku social-demokrata, aby v něm bojoval proti likvidátorům. Přestože plechanovovci zůstávali i nadále menševiky, byli pro zachování a upevnění ilegální stranické organizace, a proto vytvořili blok s bolševiky. V roce 1909 se utvořily takové skupiny menševiků v Paříži, Ženevě, San Remu, Nizze a jiných městech. V Petrohradě, Moskvě, Jekatěrinoslavi, Charkově, Kyjevě a Baku se mnoho menševických dělníků vyslovalo proti likvidátorům a za obrození ilegální SDDSR.

Lenin vyzýval bolševiky, aby se s menševiky stoupenci zachování ilegální strany sblížili, konstatoval, že se s nimi lze dohodnout na základě boje za stranu, proti likvidátorství, „bez jakýchkoli ideových kompromisů, bez jakéhokoli zastírání rozdílných názorů na taktiku a jiných neshod v rámci stranické linie“ (Sebrané spisy 19, Praha 1984, s. 169). Tito menševici pracovali společně s bolševiky v místních stranických výborech, přispívali do bolševického tisku — do listů Rabočaja gazeta, Zvězda a ústředního orgánu strany Social-demokrat. Leninova taktika sblížení s plechanovovci, kterou podporovala většina menševických dělníků v Rusku, pomohla rozšířit vliv bolševiků v legálních dělnických organizacích a vytlačit z nich likvidátory.

Koncem roku 1911 Plechanov blok s bolševiky zrušil. Pod záminkou boje proti „frakcionářství“ a rozkolu v SDDSR se pokoušel smířit bolševiky s oportunisty. V roce 1912 se plechanovovci

společně s trockisty, bundovci a likvidátory postavili proti usnesením pražské konference SDDSR. — 30

¹⁷ *Otkliki Bunda* — neperiodický orgán zahraničního výboru Bundu; vycházel v Ženevě od března 1909 do února 1911. Vyšlo pět čísel. — 30

¹⁸ *Pravda* (vídeňská) — frakční list trockistů; vycházel v letech 1908 až 1912 za redakce L. D. Trockého. První tři čísla byla vytištěna ve Lvově, poté bylo vydávání přeneseno do Vídně; celkem vyšlo 25 čísel. Až na první dvě čísla, která vyšla jako orgán ukrajinského sociálně demokratického svazu Spilka, nereprezentoval list žádnou stranickou organizaci v Rusku a byl podle Leninových slov „soukromým podnikem“. Ačkoli se list sám označoval za „nefrakční“, stavěl se už od prvních čísel proti bolševismu, hájil likvidátorství a otzovismus a propagoval centristickou „teorii“ koexistence revolucionářů a oportunistů v jedné straně. Po lednovém plenárním zasedání ÚV v roce 1910 otevřeně zaujal likvidátorské stanovisko a podpořil protistranickou otzovisticko-ultimatistickou skupinu Vperjod [Vpřed].

V roce 1912 byli Trockij a jeho list iniciátory a hlavními organizátory protistranického srpnového bloku. — 30

¹⁹ *Bakuská stranická organizace* byla v období reakce a v letech nového revolučního rozmachu jednou z neaktivnějších místních organizací. Začátkem roku 1911 se bakuský bolševický výbor spojil s vedoucími pracovníky z řad menševiků (s menševiky, kteří byli pro zachování ilegální strany) k boji proti otzovismu a likvidátorství, za znovuvybudování ilegální SDDSR. Tak vznikl spojený bakuský výbor SDDSR. Bakuská organizace podporovala usnesení červnové porady členů ÚV v roce 1911 o svolání celoruské konference strany a aktivně se podílela na vytvoření organizační komise v Rusku.

Kyjevská sociálně demokratická organizace vyvíjela v letech reakce svou činnost takřka bez přerušení; v letech 1910–1911 pracovali bolševici společně s menševiky, kteří byli pro zachování ilegální strany. Kyjevská organizace podpořila první jak usnesení porady členů ÚV z června 1911 o svolání stranické konference, tak i myšlenku založit organizační komisi v Rusku pro svolání této konference tím, že dala k dispozici jednoho z členů kyjevského výboru na pomoc zástupci organizační komise v zahraničí. — 30

²⁰ Jsou míněny dokumenty Zpráva^[78] a rezoluce organizační komise v Rusku, vydané jako zvláštní leták v listopadu 1911 (viz KSSS v rezolucích a usneseních sjezdů, konferencí a plenárních zasedání ÚV, díl I, Praha 1954, s. 215–219). — 31

²¹ Je míněn dopis G. K. Ordžonikidzeho^[172] redakci listu Social-demokrat, uveřejněný 8. (21.) prosince 1911 v 25. čísle tohoto listu s podpisem N. — 32

²² *Ruské byro ÚV* bylo zvoleno na společné schůzi v Rusku působícího kolegia členů ústředního výboru. Řídilo veškeré záležitosti ruského kolegia ÚV mezi plenárními zasedáními ústředního výboru. Po lednovém plenárním zasedání ÚV v roce 1910 tvořili ruské byro v letech 1910–1911 tito bolševičtí členové a kandidáti ÚV: I. F. Dubrovinskij (Innokentij), I. P. Goldenberg (Meškovskij), po jejich zatčení G. D. Lejtězen (Lindov) a V. P. Nogin (Makar). Menševici-likvidátoři se jako členové a kandidáti ÚV práci v byru vyhýbali a P. A. Bronštejn (Jurij), A. I. Isov (Michail) a K. M. Jermolajev (Roman) dokonce prohlašovali, že považují samu existenci ÚV za škodlivou. Všechny pokusy byra svolat ruské kolegium byly bezúspěšné.

V březnu 1911, po zatčení Lejtězena a Nogina, přestalo ruské byro ÚV existovat. Lenin kladně hodnotil pokusy ruského byra zorganizovat práci v Rusku a svolat ruské kolegium ÚV, zároveň však ostře kritizoval smířlivecké stanovisko členů byra.

Na VI. (pražské) celoruské konferenci SDDSR bylo ruské byro vytvořeno znovu. Jeho členy se stali členové ÚV G. K. Ordžonikidze, S. S. Spandarjan, J. V. Stalin a J. M. Sverdlov a kandidáti členství ÚV M. I. Kalinin, J. D. Stasovová aj. — 33

²³ Je míněna *porada při zahraničním byru ÚV*, která se konala v srpnu 1911 v Bernu. Porady se kromě členů likvidátorské většiny zahraničního byra ÚV Goreva, Libera (zastupoval rovněž zahraniční výbor Bundu) a Švarce zúčastnili Trockij (za vídeňskou Pravdu), Dan (za Golos social-demokrata) a Ludis (za zahraniční výbor sociální demokracie Lotyšského kraje); J. Tyszka, který rovněž dostal pozvání, se na poradu nedostavil. Porady se odmítla zúčastnit jak redakce listu Rabočaja gazeta, tak hlavní vedení SDKPaL a rovněž redakce listu Dněvnik social-demokrata i skupina Vperjod. Rezoluce o vytvoření organizačního výboru v Rusku, o vztahu k technické a k organizační komisi aj., které porada schválila, byly namířeny proti přípravám strany na VI. celoruskou konferenci SDDSR.

Na podzim 1911 Liber spolu se zástupcem likvidátorského kavkazského oblastního výboru odjeli do Bruselu (tj. do města Z), kde sídlil zahraniční výbor Sociální demokracie Lotyšského kraje, aby získali podpisy pod rezoluce. — 33

²⁴ Jde o otzovistu A. V. Sokolova (S. Volského). — 33

²⁵ Jde o *zakavkazský (kavkazský) oblastní výbor*, frakční centrum kavkazských menševiků-likvidátorů, který byl zvolen na V. sjezdu sociálně demokratických organizací Zakavkazska v únoru 1908. Na sjezdu bylo přítomno 15 menševiků a jeden bolševik. Oblastní výbor pracoval v jednoznačně protistranickém duchu: bez jakýchkoli voleb a bez ohledu na záměry stranických organizací jmenoval na V. celoruskou konferenci SDDSR jako delegáty P. B. Axelroda, F. I. Dana a N. V. Ramišviliho. Tato likvidátorská organizace, vydávající se za představitelku dělníků, byla ve skutečnosti oporou zahraničního centra likvidátorů a Trockého. V roce 1912 vstoupil výbor do protistranického srpnového bloku. — 34

²⁶ Lenin má na mysli *V. celoruskou konferenci SDDSR*, která se konala ve dnech 21.—27. prosince 1908 (3.—9. ledna 1909) v Paříži. Konference se zúčastnilo 16 delegátů s rozhodujícím hlasem, z toho 5 bolševiků (2 za centrální průmyslovou oblast, 2 za petrohradskou a 1 za uralskou organizaci), 3 menševici delegovaní kavkazským oblastním výborem, 5 polských sociálních demokratů a 3 bundovci. Bolševičtí delegáti, kteří pracovali přímo v Rusku, zastupovali největší stranické organizace SDDSR. Menševická delegace, která získala mandáty díky různým machinacím, se skládala z lidí žijících v zahraničí, a tudíž neznalých problematiky stranické práce v Rusku. Delegace polské sociální demokracie podpořovala na konferenci bolševiky, bundovci v mnoha otázkách následovali menševiky-likvidátory.

Konference měla na programu tyto otázky: 1. zprávy o činnosti ÚV SDDSR, ÚV Sociální demokracie Království polského a Litvy, ÚV Bundu, petrohradské a moskevské organizace, organizace centrální průmyslové oblasti, uralské a kavkazské organizace; 2. současná politická situace a úkoly strany; 3. sociálně demokratická frakce v dumě; 4. organizační otázky v souvislosti se změněnými politickými podmínkami; 5. sjednocení národních organizací na místní úrovni; 6. zahraniční záležitosti.

Ve všech otázkách vedli bolševici na konferenci nesmířitelný boj proti menševikům-likvidátorům a jejich stoupencům. V rezo-

luci Ke zprávám konference ostře odsoudila likvidátorství jako oportunistický směr a vyzvala k rozhodnému ideovému a organizačnímu boji proti pokusům likvidovat stranu.

Hlavním bodem jednání konference byl Leninův referát O současné situaci a úkolech strany a rezoluce k němu. Bolševici přikládali této otázce velký význam, neboť konference měla stanovit taktickou linii, která by odpovídala nesnadným podmínkám práce strany v letech reakce. Menševici se pokusili vyškrtnout tuto otázku z programu konference, ale neuspěli: konference rezoluci schválila s nepatrnými změnami (viz Sebrané spisy 17, Praha 1984, s. 339 až 342).

Při projednávání 3. bodu programu se diskuse zaměřila hlavně na dvě otázky: na chyby, jichž se dopustila frakce v dumě, a na právo ÚV strany vetovat usnesení frakce. V bolševické rezoluci byla činnost frakce podrobena kritice a zároveň navržena konkrétní opatření, jak napravit práci frakce. Menševici měli námitky proti tomu, aby se v usneseních konference upozorňovalo na chyby frakce v dumě, a stavěli se proti právu veta ÚV strany vůči frakci: dovolávali se zkušeností západoevropských socialistických stran, které do usnesení sjezdů a konferencí nezahrnovaly kritiku chyb, jichž se dopustily jejich parlamentní frakce. Taktika menševiků, pokud jde o parlamentní činnost sociální demokracie, se plně shodovala s postojem oportunistických vůdců II. internacionály, kteří považovali stranu za přívěsek parlamentní frakce.

Proti Leninovu stanovisku k práci frakce v dumě se stavěli i oizovisté. A. V. Sokolov (S. Volskij) prohlásil, že v Rusku nejsou podmínky pro práci sociálně demokratické frakce v dumě, a vznesl námitky i proti tomu, aby se v rezoluci poukazovalo na její chyby, které prý byly vyvolány „objektivními okolnostmi“.

Lenin ve svém rozhořčeném vystoupení označil oizovisty jako „likvidátory naruby“ a ukázal, že při veškeré rozdílnosti mají závěry likvidátorů i oportunistů o práci frakce v dumě společný, oportunistický základ. Konference schválila bolševickou rezoluci; do jejího textu byla zčásti zahrnuta Leninova druhá varianta Praktických pokynů k hlasování sociálně demokratické frakce v dumě o rozpočtu a do usnesení byl úplně pojat Leninův Dodatek k rezoluci O sociálně demokratické frakci v dumě (viz Sebrané spisy 17, Praha 1984, s. 346–347, 348).

Při projednávání organizačních otázek byly předloženy tři návrhy rezolucí: bolševický, menševický a bundovský. Bolševici ve svém návrhu upozorňovali, že strana musí věnovat mimořádnou pozornost vytvoření a posílení ilegálních stranických organizací a zároveň využít pro práci v masách široké sítě různých legálních

spolků. Menševici se fakticky dožadovali likvidace ilegální strany a zastavení veškeré revoluční práce.

Ve vystoupení k organizačním otázkám Lenin ostře kritizoval rezoluci menševiků-likvidátorů i jejich pokusy všemožně ospravedlnit jednání osob, které v letech reakce dezertovaly ze strany.

Konference schválila Leninem navržené Směrnice pro organizační komisi (viz Sebrané spisy 17, Praha 1984, s. 343) a ustavila komisi pro vypracování rezoluce. Komise a poté i konference schválily bolševický návrh rezoluce.

V rezoluci o sjednocení národních organizací na místní úrovni, kterou konference schválila, byla rozhodně odmítnuta zásada federalismu, kterou hájili bundovci, prosazující rozdělení dělníků ve straně podle národní příslušnosti. V diskusi o práci ústředního výboru menševici navrhovali, aby bylo jeho sídlo přeneseno do Ruska a zrušeno zahraniční byro ÚV. Likvidátorské návrhy rezoluce však byly zamítnuty. Konference schválila rezoluci o činnosti ÚV, v níž se považovalo za „užitečné a nutné, aby v zahraničí existoval celostranický zastupitelský orgán ve formě zahraničního byra ústředního výboru“ (KSSS v rezolucích a usneseních sjezdů, konferencí a plenárních zasedání ÚV, díl I, Praha 1954, s. 174). Rovněž byla schválena bolševická rezoluce o ústředním orgánu. Návrh menševiků přenést jeho vydávání do Ruska byl zamítnut.

Bolševici dosáhli na konferenci výrazného vítězství v boji proti menševikům-likvidátorům. Usnesení konference O současné situaci a úkolech strany, O sociálně demokratické frakci v dumě a o dalších otázkách zasadila úder i otcovistům a stala se vodítkem pro činnost strany v letech reakce. — 34

²⁷ O procesu se sociálně demokratickými poslanci II. státní dumy viz Leninův článek Sociálně demokratická frakce v II. dumě. Objasnění celého případu (Sebrané spisy 20, Praha 1984, s. 395 až 400). Interpelace sociálně demokratické frakce v III. státní dumě se projednávala na zasedání dumy 15. (28.) listopadu 1911 a později ještě třikrát za zavřenými dveřmi; interpelace byla předána komisi a tam byla zamítnuta. — 36

²⁸ *Kadeti* — členové Konstitučně demokratické strany, hlavní strany ruské liberálně monarchistické buržoazie. Tato strana vznikla v říjnu 1905; tvořili ji představitelé buržoazie, činitelé zemstev z řad statkářů a příslušníci buržoazní inteligence. Význačnými činiteli kadetů byli V. A. Maklakov, P. N. Miljukov, S. A. Mu-

romcev, F. I. Rodičev, P. B. Struve, A. I. Šingarjov aj. Aby oklamali široké vrstvy pracujících, říkali si kadeti neprávem „strana svobody lidu“, avšak ve skutečnosti jejich požadavky končily u konstituční monarchie. Za svůj hlavní úkol považovali boj proti revolučnímu hnutí a šlo jim o to, aby se podíleli na moci společně s carem a feudálními statkáři. Za první světové války aktivně podporovali expanzivní zahraniční politiku carské vlády. V únorové buržoazně demokratické revoluci se pokoušeli zachránit monarchii. V buržoazní prozatímní vládě, kde měli vedoucí postavení, prováděli protilidovou kontrarevoluční politiku vyhovující zájmům amerických, anglických a francouzských imperialistů. Po Říjnové revoluci byli nesmiřitelnými nepřáteli sovětské moci, zúčastnili se všech ozbrojených kontrarevolučních akcí a intervenčních tažení a pokračovali ve své kontrarevoluční činnosti i v emigraci.

Autorem výroku „*opozice Jeho Veličenstva*“ je vůdce kadetské strany P. N. Miljukov, který na obědě u londýnského starosty 19. června (2. července) 1909 prohlásil: „Dokud v Rusku existuje zákonodárné shromáždění, které kontroluje státní rozpočet, je ruská opozice opozicí Jeho Veličenstva, a ne opozicí proti Jeho Veličenstvu“ (167. číslo listu Reč z 21. června 1909). — 36

²⁹ *Progresisté* — politické seskupení ruské liberálně monarchistické buržoazie, která se při volbách do Státní dumy a v dumách snažila ve jménu tzv. nestrannosti spojit síly z různých buržoazně statkářských stran a skupin.

Ve III. státní dumě tvořili progresisté frakci ze zástupců stran pokojné obnovy a demokratických reforem. V obavách z nového výbuchu revoluce kritizovali „radikalnost“ carské vlády, která svou neústupností vytvářela podle jejich názoru živnou půdu pro činnost levicových revolučních sil. Při volbách do IV. státní dumy v roce 1912 se spojili s kadety a pomáhali jim svou zdánlivou nestranností získávat hlasy buržoazních voličů s právy danými volebním zákonem z 3. června (srov. tento svazek, s. 344).

V listopadu 1912 vytvořili progresisté samostatnou politickou stranu s tímto programem: umírněná ústava založená na censu, drobné reformy, dumě odpovědný vládní kabinet, potlačení revolučního hnutí.

Za první světové války strana progresistů zvýšila svou aktivitu, požadovala změny ve vojenském velení, mobilizaci průmyslu pro potřeby fronty a „odpovědný vládní kabinet“ s účastí představitelů ruské buržoazie. Po únorové buržoazně demokratické revoluci vstoupili někteří vůdcové této strany do prozatímní

vlády. Po Říjnové revoluci progresisté aktivně bojovali proti sovětské moci.

K vedoucím osobnostem této strany patřili známí moskevští továrníci P. P. Rjabušinskij, A. I. Konovalov, velkostatkář I. N. Jefremov aj. Progresisté vydávali střídavě své politické orgány: časopis *Moskovskij ježenědělnik* a listy *Slovo*, *Russkaja molva* a *Utro Rossiji*. — 36

³⁰ *Golos Moskvy* — deník, orgán okřabristické strany. Vycházel v letech 1906—1915. — 36

³¹ *Dělo žizni* — legální časopis, orgán menševiků-likvidátorů. Vycházel v Petrohradě od ledna do října 1911. Vyšlo devět čísel. — 37

³² *Reč* — deník, ústřední orgán kadetské strany. Vycházel od 23. února (8. března) 1906 v Petrohradě. Faktickými redaktory byli P. N. Miljukov a I. V. Gessen, jejich nejbližšími spolupracovníky M. N. Vinaver, P. D. Dolgorukov, P. B. Struve a jiní. Vydávání listu bylo 26. října (8. listopadu) 1917 zastaveno vojenským revolučním výborem při petrohradském sovětu. Do srpna 1918 vycházel ještě pod názvy *Naša reč*, *Svobodnaja reč*, *Věk*, *Novaja reč*, *Naš věk*. — 37

³³ Je citována rezoluce^[161] z V. celoruské konference SDDSR z roku 1908 O současné situaci a úkolech strany (srov. KSSS v rezolucích a usneseníh sjezdů, konferencí a plenárních zasedání ÚV, díl I, Praha 1954, s. 166). — 38

³⁴ *Ekonomismus* — oportunistický směr v sociální demokracii Ruska na konci 19. a na začátku 20. století, ruská odnož mezinárodního oportunismu. Orgány ekonomistů byly list *Rabočaja mysl* (1897 až 1902) a časopis *Rabočeje dělo* (1899—1902). Programovým dokumentem ekonomistů, které Lenin nazýval ruskými bernsteinovci, bylo takzvané *Credo*, jež v roce 1899 sestavila J. D. Kuskovová.

Ekonomisté redukovali úkoly dělnické třídy na hospodářský boj za zvýšení mezd, za zlepšení pracovních podmínek atd. Politický boj považovali za záležitost liberální buržoazie. Odmítali vedoucí úlohu dělnické třídy. Podle jejich názoru má strana pouze sledovat živelný vývoj hnutí a registrovat události. Ekonomisté se poddávali živelnosti dělnického hnutí a podceňovali význam revoluční teorie a uvědomělosti. Tvrdili, že socialistická ideologie

může vzniknout z živelného dělnického hnutí. Odmítali názor, že pro dělnické hnutí je nutné socialistické uvědomění a že je má do hnutí vnášet marxistická strana, čímž klestili cestu buržoazní ideologii. Ekonomisté obhajovali roztržštěnost a přístipkaření v sociálně demokratickém hnutí a stavěli se proti vytvoření centralizované strany dělnické třídy. Hrozilo nebezpečí, že ekonomismus svede dělnickou třídu z revoluční cesty třídního boje a učiní z ní politický přívěsek buržoazie.

Lenin kriticky rozebírá názory ekonomistů v pracích Protest ruských sociálních demokratů (je namířen proti *Credu*; Lenin jej napsal v sibiřském vyhnanství v roce 1899 a podepsalo jej sedmnáct marxistů žijících ve vyhnanství), Zpětný směr v ruské sociální demokracii, *K Profession de foi* a *Diskuse s obhájci ekonomismu* (viz Sebrané spisy 4, Praha 1980, s. 175–188, 250–281, 316–326; Sebrané spisy 5, Praha 1981, s. 367–374). S konečnou platností Lenin ideově potřel ekonomismus v knize *Co dělat?* (viz Sebrané spisy 6, Praha 1981, s. 17–203). Významnou úlohu v boji proti ekonomismu sehrála leninská *Jiskra*. — 38

³⁵ Viz KSSS v rezolucích a usneseních sjezdů, konferencí a plenárních zasedání ÚV, díl I, Praha 1954, s. 140. — 39

³⁶ *Oktaabristé* — členové strany Svaz 17. října, která vznikla v Rusku po zveřejnění carova Manifestu ze 17. října 1905. Tato kontra-revoluční strana zastupovala a obhajovala zájmy velkoburžoazie a velkostatkářů hospodařících kapitalistickým způsobem; v jejím čele stál známý průmyslník a majitel realit v Moskvě A. I. Gučkov a velkostatkář M. V. Rodzjanko. Oktaabristé bezvýhradně podporovali vnitřní i zahraniční politiku carské vlády. — 40

³⁷ *Buduščėje* (*L'Avenir*) — liberálně buržoazní týdeník. Vycházel v Paříži od října 1911 do ledna 1914 za redakce V. L. Burceva v ruštině (některé materiály se tiskly francouzsky). Do listu přispívali menševici a eseri. — 40

³⁸ *I. státní дума* (takzvaná *Vitteho дума*) byla svolána 27. dubna (10. května) 1906 podle nařízení předsedy vlády S. J. Vitteho.

Celoruská říjnová stávká v roce 1905 donutila cara vydat 17. října Manifest. Oznamovalo se v něm svolání Státní dumy jakožto zákonodárného orgánu na rozdíl od Bulyginovy dumy, která byla jen orgánem poradním a byla smetena revolucí. Carská vláda počítala s tím, že svolání nové dumy rozvrátí a oslabí revoluční hnutí a další vývoj země se bude ubírat pokojnou cestou

konstituční monarchie. Neskrblila sice konstitučními sliby, ale zároveň hledala takové formy organizace Státní dumy, které by zajistily, že složení dumy bude pro vládu příznivé. Tento cíl měl splnit zákon o volbách do dumy z 11. (24.) prosince 1905 a zákon z 20. února (5. března) 1906.

Volby do I. státní dumy se konaly v únoru—březnu 1906. Bolševici volby bojkotovali. Bojkot silně podkopával autoritu Státní dumy a oslabil důvěru části obyvatelstva vůči ní, ale volby neohrozil. Hlavní příčinou neúspěšného bojkotu byla skutečnost, že nedošlo k masovému revolučnímu vzestupu, který by mohl zmařit svolání dumy. K neúspěchu přispěly také rozbíječské akce menševiků a silně konstituční iluze rolnictva. Když se дума přece jen sešla, začal Lenin prosazovat požadavek, aby se jí využilo k revoluční agitaci a propagandě, která by ukázala, že дума je pouhým paskvilem zastupitelského orgánu lidu.

Do I. státní dumy bylo zvoleno 478 poslanců, z toho 179 kadetů, 63 autonomistů (sem patřili členové Polského kola, příslušníci ukrajinské, estonské, lotyšské, litevské a dalších skupin buržoazních nacionalistů), 16 okťabristů, 105 poslanců nezastupujících žádnou stranu, 97 trudoviků a 18 sociálních demokratů. Kadeti tak měli v dumě více než třetinové zastoupení.

Na zasedáních Státní dumy se jednalo o nedotknutelnosti osoby, o zrušení trestu smrti, o svobodě svědomí a shromažďování, o rovnoprávnosti občanů aj. Avšak návrhy zákonů k těmto otázkám, které předkládali většinou kadeti, byly v podstatě „návrhy drakonických zákonů jak *proti* svobodě slova, tak *proti* svobodě shromažďování a proti jiným dobrým věcem“ (Sebrané spisy 13, Praha 1983, s. 306).

Ústředním bodem jednání ve Státní dumě byla agrární otázka. Dumě byly předloženy dva hlavní návrhy agrárního programu: kadetský návrh zákona, který podepsalo 42 poslanců, a trudovický návrh zákona, takzvaný návrh sto čtyř. Na rozdíl od trudoviků se kadeti snažili zachovat statkářské vlastnictví půdy a připouštěli jedině vyvlastnění za výkupní poplatky „podle spravedlivého odhadu“ té statkářské půdy, kterou převážně obdělávali rolníci vlastním inventářem nebo která byla propachtována.

Pro svou slabost a polovičitost svých usnesení nesplnila I. státní дума naděje vlády, a proto ji carská vláda 8. (21.) července 1906 rozpustila.

II. státní дума byla svolána 20. února (5. března) 1907. Její složení bylo levější než složení I. dumy, i když nerovné a nepřímé volby probíhaly v atmosféře vojenských polních soudů a represálií.

Byl to důsledek výraznější diferenciaci stran, růstu třídního uvědomění mas a také účasti bolševiků ve volbách.

Složení dумы svědčilo o zesílení vlivu krajních stran: jednak sociálních demokratů a narodnických skupin a jednak pravice, a to na úkor kadetů. Rozdělení členů II. státní dумы podle politických skupin vypadalo takto: 54 příslušníků pravice, tj. monarchistů a okťabristů, 99 kadetů a s nimi sympatizujících, 76 zástupců stran neruských národů a národností, 50 nestraníků, 17 za kozáckou skupinu, 16 lidových socialistů, 37 eserů, 104 trudoviků a 65 sociálních demokratů. Vzhledem k ústupu revoluce měla II. дума menší politický význam, přestože byla svým složením levěji orientovaná.

Pravicové strany ve II. dumě ve všech směrech bezvýhradně podporovaly politiku carské vlády. Rovněž kadeti, jejichž kontra-revolučnost se v době II. dумы definitivně potvrdila, byli pro dohodu se samoděržavím.

V sociálně demokratické frakci II. dумы měli převahu menševici. V činnosti frakce se projevila oportunistická taktika menševiků, kteří byli zastánci bloků s kadety a podporovali v lidu konstituční iluze. Lenin kritizoval chyby sociálně demokratické frakce v dumě, poukazoval na nesoulad názorů mezi většinou sociální demokracie v Rusku a jejími zástupci v dumě. Bolševici využívali dumu k demaskování carismu a zrádcovské úlohy kontrarevoluční buržoazie, propagovali revoluční program strany, snažili se vymanit rolnictvo z vlivu liberálů a vytvořit v dumě revoluční blok zástupců dělnické třídy a rolnictva. Linie bolševiků byla novou, revoluční marxistickou linií v činnosti zástupců proletariátu v parlamentních institucích. Menševici naopak uplatňovali v dumě oportunistickou taktiku podpory kadetů.

Hlavní otázkou projednávanou ve II. dumě byla stejně jako v I. dumě agrární otázka. Dále projednávala дума na svých zasedáních rozpočet, pomoc hladovějícím a nezaměstnaným a otázku amnestie.

Když bylo zřejmé, že se dělníkům a rolníkům nedostává sil, aby zvítězili nad carismem, rozhodla se carská vláda dumu rozehnat. Na základě provokačního obvinění tajné policie, že sociálně demokratická frakce v dumě má spojení s vojenskou organizací a připravuje ozbrojené povstání, Stolypin na neveřejném zasedání dумы dne 1. (14.) června požádal, aby frakci byla zakázána účast na zasedáních dумы a její členové byli podrobeni předběžnému vyšetřování. Šestnáct členů frakce mělo být okamžitě zatčeno. Дума vytvořila komisi, která měla vznesené obvinění přešetřit. Vláda však na výsledky jednání komise nečekala a v noci

na 3. (16.) června členy sociálně demokratické frakce zatkla. 3. červnem 1907, kdy vydal car manifest o rozpuštění II. dумы a o změně volebního systému, se datuje začátek stolypinské reakce.

III. státní дума fungovala od 1. (14.) listopadu 1907 do 9. (22.) června 1912 (celkem se sešla pětkrát). Tato дума, zvolená na základě volebního zákona z 3. června, byla svou třídní podstatou a zastoupením stran černosotňovsko-oktábristická a jako taková byla poslušným nástrojem v rukou carské vlády při provádění kontrarevoluční politiky násilí a potlačování revolučních sil v Rusku.

Ve III. dumě bylo celkem 442 poslanců, tj. o 78 méně než v I. a II. dumě. Reakční charakter této dумы byl dán už jejím složením: více než polovina poslanců (229) pocházela z řad šlechty, 46 z řad duchovenstva, 42 z obchodních kruhů, 15 poslanců zastupovalo kozáky, 94 rolnictvo a 12 maloburžoazii. Většinu poslanců tvořili statkáři (242) a činitelé zemstev (133), dále tu bylo 79 rolníků, 49 duchovních, 37 advokátů, 36 obchodníků a průmyslníků, 47 úředníků, 42 lékařů a učitelů, 16 řemeslníků a dělníků atd.

Zpočátku bylo v dumě zastoupeno 11 politických stran a skupin. Z toho bylo 147 poslanců pravice (krajní pravice, nacionalisté a umírnění příslušníci pravice), 154 oktábristů, 7 poslanců za polskou, litevskou a běloruskou národní skupinu, 11 za Polské kolo, 28 za skupinu progresistů, 8 za skupinu muslimů, 54 za kadety, 14 za Trudovickou skupinu a 19 za sociální demokraty.

Ani jedna strana neměla v dumě absolutní většinu, což bylo cílem carské vlády, která prováděla bonapartistickou politiku lavírování mezi statkáři a buržoazií. Ve III. dumě se utvořily dvě kontrarevoluční většiny: černosotňovsko-oktábristická a oktábristicko-kadetská. První umožňovala Stolypinovi realizovat reakční agrární politiku, tvrdou politiku vůči dělnické třídě a vložení velmocenskou politiku vůči národnostním menšinám. Druhá většina měla vzbuzovat zdání, že v Rusku je parlamentní zřízení.

Třetí дума bezvýhradně podporovala reakční režim z 3. června v celé své zahraniční i vnitřní politice, ochotně uvolňovala prostředky na policii, četnictvo, obvodní náčelníky, soudy, věznice a Svatý synod. Schválila návrh zákona o povinné vojenské službě, kterým se rušily různé výjimky při odvodech a podstatně se zvyšoval početní stav armády.

Reakčnost III. dумы se obzvlášť projevila v dělnickém zákonodárství. Reakční většina v dumě udržovala po tři léta v tajnosti několik návrhů zákonů o dělnickém pojištění. Schválila je teprve

v roce 1911 pod tlakem nového vzestupu revolučního hnutí. Byly však natolik okleštěné, že podmínky pojištění v porovnání se zákonem z roku 1903 se ještě zhoršily: pojištění se týkalo pouze 2,5 miliónu dělníků z 13 miliónů námezdně pracujících. V roce 1910 schválila дума návrh zákona o dovolené na zotavenou obchodních zaměstnanců, jímž se přímo zhoršily pracovní podmínky ve srovnání s dřívějšími prozatímními předpisy z roku 1906; tehdy vláda potřebovala získat tyto zaměstnance jako voliče, a proto si je chtěla naklonit určitými výhodami. Pracovní komise dумы zamítla 5. (18.) března 1912 návrh zákona o svobodě stávek a vůbec nepřipustila, aby byl v dumě projednán.

Reakční většina III. dумы podporovala rusifikační politiku carské vlády a rozněcovala národnostní nesváry. V zahraniční politice III. дума souhlasila s aktivním vměšováním do záležitostí balkánských států, podporovala reakční panslavistické tendence a usilovala o zvýšení válečných úvěrů. Plně podporovala Stolypinovy agrární zákony. V roce 1910 schválila agrární zákon, jehož základem byl výnos z 9. (22.) listopadu 1906. Zamítla všechny návrhy rolnických poslanců na přidělení půdy bezzemkům a rolníkům s malou výměrou.

Sociálně demokratická frakce v III. státní dumě měla velmi obtížné pracovní podmínky, byla početně slabá a zpočátku se také dopouštěla řady chyb. Přesto však vykonala zásluhou svých bolševických poslanců velmi mnoho pro odhalení protilidové politiky III. dумы a pro politickou výchovu proletariátu a rolnictva v Rusku. — 43

³⁰ Jde o carův Manifest ze 17. října 1905, zveřejněný ve vrcholných okamžicích celoruské říjnové politické stávký. Car v tomto Manifestu sliboval „občanské svobody“ a „zákonodárnou“ dumu, byl to však pouhý politický manévř carského samoděržaví k získání času, k rozštěpení revolučních sil, k zmaření stávký a k potlačení revoluce. Manifest byl ústupkem, který si revoluce na carismu vynutila, neměl však pro osud revoluce rozhodující význam, jak tvrdili liberálové a menševici. Bolševici demaskovali skutečný obsah Manifestu. Dne 18. (31.) října 1905 vydal ÚV SDDSR provolání Ruskému lidu!, v němž poukázal na totální proľhanost carského Manifestu a vyzval lid k dalšímu boji. „Musíme dál pokračovat ve stávce,“ pravilo se v tomto provolání, „je to nezbytné proto, aby nepřátelé viděli, že nás nemohou ukonejšit kusem papíru, že chcete mít skutečná práva a skutečnou moc“ (Listovky bolševistskich organizacij v pervoj ruskoj revoljucii 1905—1907, díl I, Moskva 1956, s. 185).

O Manifestu ze 17. října viz Leninovy práce První vítězství revoluce a Rozuzlení se blíží (Sebrané spisy 12, Praha 1983, s. 47—54, 93—100). — 43

- ⁴⁰ *Proletarij* — bolševický ilegální list. Vycházel od 21. srpna (3. září) 1906 do 28. listopadu (11. prosince) 1909 za redakce V. I. Lenina. Na redakční práci se aktivně podíleli M. F. Vladimírskij, V. V. Vorovskij, I. F. Dubrovinskij a A. V. Lunačarskij; technickou stránku vydávání listu zajišťovali A. G. Šlichter, J. S. Šlichterová aj. Prvních dvacet čísel listu bylo připraveno do tisku a vysázeno ve Vyborgu (tisklo se v Petrohradě; z konspirativních důvodů se uvádělo, že list vychází v Moskvě). Když se později podmínky pro vydávání ilegálních novin v Rusku prudce zhoršily, přemístila se redakce listu z rozhodnutí petrohradského a moskevského výboru SDDSR do zahraničí (čísla 21—40 vyšla v Ženevě, čísla 41—50 v Paříži).

Proletarij byl fakticky ústředním orgánem bolševiků. Veškerou hlavní redakční práci prováděl Lenin. Ve většině čísel je vždy několik jeho článků. V listu vyšlo přes sto jeho článků a notickek k nejdůležitějším otázkám revolučního boje dělnické třídy. Byly zde důkladně objasňovány taktické a obecně politické otázky, uveřejňovaly se zde zprávy o činnosti ÚV SDDSR, usnesení konferencí a plenárních zasedání ústředního výboru, dopisy ústředního výboru k nejrůznějším otázkám stranické práce a řada dalších dokumentů. V příloze k číslu 46 byly uveřejněny informace o poradě rozšířené redakce listu *Proletarij* a rovněž rezoluce z této porady, která se konala v Paříži 8.—17. (21.—30.) června 1909. List udržoval úzký styk se stranickými organizacemi v jednotlivých místech.

V letech stolypinské reakce se *Proletarij* vynikající měrou podílel na zachování a upevnění bolševických organizací, na boji proti likvidátorům, otzovistům, ultimativistům a bohostrůjcům. Na základě usnesení lednového plenárního zasedání ÚV SDDSR z roku 1910 byl *Proletarij* zastaven. — 44

- ⁴¹ Na 35. zasedání III. státní dumy dne 2. (15.) prosince 1911 člen její sociálně demokratické frakce A. A. Vojlošnikov ve svém vystoupení při projednávání návrhu zákona o změně statutu o vojenské povinnosti označil carskou armádu za policejní a vyzýval k nahrazení pravidelné armády ozbrojením všeho lidu. Předseda dumy navrhl, aby byl Vojlošnikov za toto vystoupení vyloučen z pěti zasedání. Po svém druhém vystoupení na témž

zasedání byl vyloučen z 15 zasedání. Kadeti hlasovali pro první
předsedův návrh. — 47

⁴² Viz KSSS v rezolucích a usneseních sjezdů, konferencí a plenárních
zasedání ÚV, díl I, Praha 1954, s. 166. — 49

⁴³ Myšlenka takzvaného dělnického sjezdu, kterou razil P. B. Axelrod
a kterou podporovali další menševici, spočívala v záměru svolat
sjezd zástupců nejrůznějších dělnických organizací a založit
na něm legální „širokou dělnickou stranu“, do níž by vstoupili
sociální demokraté, ešeři a anarchisté. Ve skutečnosti by to bylo
znamenalo likvidaci SDDSR a její nahrazení nestranickou orga-
nizací. V. (londýnský) sjezd SDDSR myšlenku dělnického sjezdu
ostře odsoudil a agitaci pro tento sjezd označil za škodlivé oslabo-
vání třídního uvědomění proletariátu. Kromě bolševiků se proti
dělnickému sjezdu postavili též polští a lotyšští sociální demokraté.

Lenin kritizoval myšlenku dělnického sjezdu v pracích Malo-
měšťáctví mezi revolucionáři, Krize menševismu, Intelektuální
bojovníci proti vedoucí úloze inteligence, Rozhořčená rozpačitost
(K otázce dělnického sjezdu) (viz Sebrané spisy 14, Praha 1983,
s. 63—73, 167—190; Sebrané spisy 15, Praha 1983, s. 190—193,
194—206). — 52

⁴⁴ *Petiční kampaň* rozvířili likvidátoři v čele s Trockým kolem petice
sestavené petrohradskými likvidátory v prosinci 1910. Tato petice,
požadující svobodu spolčování, shromažďování a svobodu stávek,
měla být poslána jménem dělníků III. státní dumě; byla rozeslána
po závodech s tím, aby ji dělníci podepisovali. Petiční kampaň
však neměla mezi dělnictvem úspěch — bylo získáno pouze 1300
podpisů. Bolševici demaskovali její zpátečnickou podstatu a Lenin
jejich hledisko zdůvodnil v rezoluci VI. (pražské) celoruské konfe-
rence SDDSR O „petiční kampani“ (viz tento svazek, s. 181 až
182). — 54

⁴⁵ Lenin má na mysli rezoluci^[231] petrohradských otcovistů, kterou
předložili rozšířenému zasedání petrohradského výboru před
V. celoruskou konferencí SDDSR z roku 1908. Rezoluce byla
otištěna v příloze k 44. číslu listu Proletarij ze 4. (17.) dubna 1909.
Kritický rozbor tohoto dokumentu podal Lenin v téže příloze
v článku Karikatura bolševismu (viz Sebrané spisy 17, Praha 1984,
s. 406—417). — 57

⁴⁶ Následují podpisy Lenina, Kameněva a Zinovjeva. — 60

⁴⁷ *Trudovici (Trudovická skupina)* — skupina maloburžoazních demokratů ve Státní dumě, jež se skládala z rolníků a příslušníků narodnický smýšlející inteligence. Trudovickou frakci vytvořili v dubnu 1906 rolničtí poslanci v I. státní dumě.

Trudovici žádali zrušení všech stavovských a národnostních omezení, demokratizaci zemstevní a městské samosprávy a všeobecné volební právo pro volby do Státní dumy. Agrární program trudoviků vycházel z narodnických zásad rovného užívání půdy: požadoval vytvoření celostátního půdního fondu ze státní, údělné, carské, klášterní a církevní půdy a také ze statkářské půdy, pokud výměra jednotlivých usedlostí přesahovala stanovenou pracovní normu; za vyvlastněnou statkářskou půdu měla být vyplácena určitá náhrada. V. I. Lenin konstatoval, že typický trudovik je rolník, kterému „nejsou cizí snahy o kompromis s monarchií, snahy spokojit se svým kouskem půdy v rámci buržoazního zřízení, ale nyní věnuje své hlavní síly boji proti statkářům o půdu, boji proti feudálnímu státu za demokracii“ (Sebrané spisy 14, Praha 1983, s. 45–46).

V dumě trudovici kolísali mezi kadety a sociálními demokraty. Vyplynulo to z jejich třídní povahy drobných vlastníků. Trudovici však byli představiteli širokých vrstev rolnictva, a proto uplatňovali bolševici v dumě vůči nim taktiku dílčích dohod v zájmu společného boje proti kadetům a carskému absolutismu. V roce 1917 se Trudovická skupina sloučila se stranou lidových socialistů a aktivně podporovala prozatímní buržoazní vládu. Po Říjnové revoluci přešli trudovici do tábora kontrarevoluční buržoazie. — 63

⁴⁸ *Věchi* (v českém překladu *Na rozcestí* nebo také *Mezníky* či *Milníky*) — sborník Konstitučně demokratické strany, vyšel na jaře 1909 v Moskvě a obsahoval články N. A. Berdajeva, S. N. Bulgakova, S. L. Franka, M. O. Geršenzona, A. S. Izgojeva, B. A. Kistakovského a P. B. Struveho, představitelů kontrarevoluční liberální buržoazie. Ve svých člancích o ruské inteligenci se věchovci pokoušeli zdiskreditovat revolučně demokratické tradice nejlepších představitelů ruského lidu, mezi jinými i V. G. Bělinského, N. G. Černyševského, N. A. Dobroljubova a D. I. Pisareva. Hanobili revoluční hnutí z roku 1905 a děkovali carské vládě za to, že „svými bodáky a žaláři“ zachránila buržoazii před „rozlíceností“ lidu. Lenin tento sborník podrobil kritice a politicky jej zhodnotil v článku O sborníku *Věchi* (viz Sebrané spisy 19, Praha 1984, s. 186–196). — 66

⁴⁹ Je míněn carův Manifest z 3. (16.) června 1907 o rozpuštění

II. duma a změně volebního systému, podle které se podstatně rozšiřovalo zastoupení velkostatkářů a obchodní a průmyslové buržoazie v dumě a výrazně se snižovalo i beztak nepatrné zastoupení rolníků a dělníků. Bylo to hrubé porušení Manifestu ze 17. října 1905 a základního zákona z roku 1906, podle nichž nemohla vláda vydávat zákony bez jejich předběžného schválení Státní dumou. Podle nového výnosu volilo jednoho volitele v statkářské kurii 230 voličů, v městské kurii první třídy 1000 voličů, v městské kurii druhé třídy 15 000 voličů, v rolnické kurii 60 000 voličů a v dělnické kurii 125 000 voličů. (Městské kurie první a druhé třídy se od sebe lišily sociálním postavením voličů.) Statkáři a buržoazie mohli volit 65 % všech volitelů, rolníci 22 % (předtím 42 %), dělníci 2 % (předtím 4 %). Zákon zbavoval volebního práva původní obyvatelstvo asijské části Ruska, turkotatarské národy v Astrachaňské a Stavropolské gubernii a o polovinu snižoval zastoupení obyvatel Polska a Kavkazu. V celém Rusku byly zbaveny volebního práva osoby, které neovládaly ruský jazyk. Třetí дума, zvolená podle tohoto zákona, se sešla 1. (14.) listopadu 1907; její složení bylo černosotňovsko-okta-ristické.

Státním převratem z 3. června začalo období stolypinské reakce.
— 68

⁵⁰ Návrh agrárního zákona předložený rolnickými poslanci (bezpartijními i pravicovými) III. státní dumě zhodnotil Lenin v článkách *Nová agrární politika a Rozprava o agrární otázce* v III. dumě (viz *Sebrané spisy* 16, Praha 1984, s. 432—435 a *Sebrané spisy* 17, Praha 1984, s. 322—336). — 72

⁵¹ *Porada zahraničních bolševických skupin* se konala v Paříži ve dnech 14.—17. (27.—30.) prosince 1911 pod Leninovým vedením. Byla svolána z iniciativy pařížského kroužku pro spolupráci s bolševickým listem *Rabočaja gazeta* a jejím cílem bylo pevně semknout bolševické síly v zahraničí a pomoci při svolání celoruské konference strany. Porady se zúčastnilo 11 delegátů s rozhodujícím hlasem za bolševické skupiny z Paříže, Nancy, Curychu, Davosu, Ženevy, Lutychu, Bernu, Brém a Berlína. Bolševici z Toulousu, Lausanne, Londýna, Bruselu, Antverp, Kodaně, Nizzy a jiných měst nemohli vyslat své zástupce vzhledem k technickým a materiálním obtížím. Některým skupinám bolševiků se podařilo obeslat poradu podrobnými zprávami o činnosti. Na programu konference byly tyto otázky: 1. zpráva organizačního byra a delegátů z jednotlivých míst; 2. situace ve straně; 3. situace v zahraničí a vztah

k různým směrům; 4. otázky organizační; 5. úkoly práce zahraničních skupin; 6. stanovisko ke konferenci; 7. různé.

Lenin zahájil poradou pozdravným projevem a přednesl zprávu o situaci ve straně (její teze viz tento svazek, s. 509–510). K situaci v zahraničí promluvili N. A. Semaško a M. F. Vladimírskij. Leninův návrh rezoluce se stal základem rezoluce ke všem třem zprávám a porada ji pak schválila. Bylo konstatováno, že golosovci a vperjodovci se definitivně odštěpili od strany a dokonale zkrachovali, a byla schválena opatření navržená červnovou poradou členů ÚV ke svolání konference strany. Porada schválila Leninův návrh rezoluce o organizační komisi v Rusku pro svolání konference.

Porada se usnesla vytvořit zahraniční organizaci SDDSR (se sekcemi v jednotlivých místech), která by prosazovala skutečně stranickou linii a nepřipouštěla dohody s likvidátory. Byl na ní zvolen výbor zahraniční organizace, jemuž byl z Leninovy iniciativy předán návrh stanov zahraniční organizace SDDSR, aby jej skupiny mohly posoudit a definitivně schválit.

Porada sjednotila bolševické skupiny v zahraničí v jednotnou organizaci, schválila ustavení organizační komise v Rusku a prohlásila, že „povinností každého člena strany je ze všech sil ji podporovat“. Zprávu o poradě a její rezoluce vydal výbor zahraniční organizace SDDSR jako zvláštní leták 12. ledna (podle nového kalendáře) 1912 (viz KSSS v rezolucích a usneseních sjezdů, konferencí a plenárních zasedání ÚV, díl I, Praha 1954, s. 220 až 227). — 89

⁵² *Připomínka ke stanovám zahraniční organizace SDDSR* předložil Lenin na poradě zahraničních bolševických skupin v Paříži 16. (29.) prosince 1911 při projednávání otázky, zda má návrh stanov zahraniční organizace detailně prodiskutovat přímo porada, nebo zda má být předán výboru zahraniční organizace, aby ho se skupinami posoudil a definitivně schválil. Leninův návrh byl přijat osmi hlasy proti jednomu. — 94

⁵³ *Rezoluce o organizační komisi v Rusku pro svolání konference*, navržená Leninem, byla jednomyslně schválena 17. (30.) prosince 1911 na posledním zasedání porady zahraničních bolševických skupin v Paříži. Rezoluce byla zveřejněna ve Zprávě výboru zahraniční organizace SDDSR s tímto vysvětlením: „Zvláštní rezolucí porada důrazně připomíná soudruhům věrným straně, že musí energicky podporovat organizační komisi v Rusku a konferenci, kterou tato komise svolává“ (srov. KSSS v rezolucích a usneseních sjezdů,

konferencí a plenárních zasedání ÚV, díl I, Praha 1954, s. 225 až 226). — 95

⁵⁴ Je míněn hrdina románu Alphonse Daudeta Podivuhodná dobrodružství Tartarina z Tarasconu (*Les Aventures prodigieuses de Tartarin de Tarascon*, 1872; český 1884, 1958). — 101

⁵⁵ Viz rezoluci V. (londýnského) sjezdu SDDSR O vztahu k neproletářským stranám (KSSS v rezolucích a usneseních sjezdů, konferencí a plenárních zasedání ÚV, díl I, Praha 1954, s. 140). — 115

⁵⁶ *Lassallovci a eisenášští* — dvě strany v německém dělnickém hnutí v 60. a začátkem 70. let 19. století, které spolu urputně bojovaly o otázky taktiky a především o nejpalčivější otázku tehdejšího politického života v Německu, jak dosáhnout jeho sjednocení.

Lassallovci — stoupenci a následovníci německého maloburžoazního socialisty F. Lassalla, členové Všeobecného německého dělnického spolku, který byl založen roku 1863 na sjezdu dělnických spolků v Lipsku jako protiváha buržoazních pokrokářů, kteří se snažili podřídit dělnickou třídu svému vlivu. Prvním předsedou tohoto spolku byl F. Lassalle, který zformuloval jeho program a zásady taktiky. Politickým programem spolku byl boj za všeobecné volební právo. Jeho ekonomickým programem bylo zakládání dělnických výrobních družstev za pomoci státního úvěru. Lassalle a jeho stoupenci, kteří se přizpůsobovali pruské hegemonii, podporovali ve své praktické činnosti Bismarckovu velmocenskou politiku. „Objektivně to byla podlost, zrada celého dělnického hnutí Průšákům,“ napsal Engels Marxovi 27. ledna 1865 (K. Marx-B. Engels, Spisy 31, Praha 1970, s. 66). Marx a Engels nejednou ostře kritizovali teorii, taktiku i organizační zásady lassallovství jako oportunistického směru v německém dělnickém hnutí.

Eisenášští — členové Sociálně demokratické dělnické strany Německa, založené roku 1869 na ustavujícím sjezdu v Eisenachu. V čele eisenášských stáli A. Bebel a W. Liebknecht, kteří byli pod Marxovým a Engelsovým ideovým vlivem. V programu eisenášských se uvádělo, že Sociálně demokratická dělnická strana Německa se považuje za „sekcí Mezinárodního dělnického sdružení a připojuje se k jeho snahám“. Díky neustálým Marxovým a Engelsovým radám a kritice prováděli eisenášští důslednější revoluční politiku než Lassallův Všeobecný německý dělnický

spolek; zejména v otázkách opětného sjednocení Německa obhajovali „demokratickou a proletářskou cestu a bojovali proti sebemenším ústupkům prušáctví, bismarckismu a nacionalismu“ (Spisy 19, Praha 1957, s. 292).

Pod vlivem růstu dělnického hnutí a stupňujících se vládních represálií se obě strany v roce 1875 na sjezdu v Gotě sloučily v jednotnou Socialistickou dělnickou stranu Německa (později Sociálně demokratická strana Německa). — 118

- ⁵⁷ Viz K. Marx - B. Engels, Spisy 29, Praha 1969, s. 660. — 118
- ⁵⁸ *Obskaja žizň* — deník liberálně buržoazního zaměření. Vycházel v letech 1909—1912 v Novonikolajevsku (Novosibirsku). — 121
- ⁵⁹ Je míněna *Strana pokojné obnovy*, konstitučně monarchistická organizace velkoburžoazie a statkářů, jež se definitivně ustavila roku 1906 po rozpuštění I. státní dumy. Strana sdružovala levicové okřabristy a pravicové kadety. V čele strany stáli P. A. Gejden, N. N. Lvov, P. P. Rjabušinskij, M. A. Stachovič, D. N. Šipov, J. N. a G. N. Trubečtí aj. Svým programem měla tato strana blízko k okřabristům; hájila zájmy obchodní a průmyslové buržoazie a kapitalisticky hospodařících statkářů. Ve III. státní dumě se Strana pokojné obnovy spojila se Stranou demokratických reforem ve frakci progresistů. — 124
- ⁶⁰ *Ruskije vědomosti* — list, který tlumočil názory umírněné liberální inteligence. Vycházel v Moskvě od roku 1893. V 80. a 90. letech do něj přispívali demokratičtí spisovatelé (V. G. Korolenko, M. J. Saltykov-Ščedrin, G. I. Uspenskij aj.); byly v něm uveřejňovány práce liberálních narodníků. V roce 1905 byl orgánem pravého křídla kadetské strany. Lenin konstatoval, že Ruskije vědomosti svérázně spojovaly „pravicové kadetství s příchutí narodnictví“ (Spisy 19, Praha 1957, s. 127). V roce 1918 byly Ruskije vědomosti zároveň s jinými kontrarevolučními listy zastaveny. — 126
- ⁶¹ *Novoje vremja* — deník, vycházel v Petrohradě v letech 1868 až 1917; patřil různým vydavatelům a několikrát změnil svou politickou orientaci. Zpočátku byl umírněně liberální, od roku 1876, kdy se jeho vydavatelem stal A. S. Suvorin, se změnil v orgán reakčních šlechtických a byrokratických kruhů. Od roku 1905 byl orgánem černosotňovců. Po únorové revoluci 1917 podporoval kontrarevoluční politiku prozatímní vlády a štvál proti bolševikům. 26. října (8. listopadu) 1917 byl vojenským revolučním výborem

při petrohradském sovětu zastaven. Lenin označil Novoje vremja za vzor prodejních novin. — 127

⁶² *Rossija* — reakční černosotňovský deník; vycházel v Petrohradě v letech 1905—1914. Od roku 1906 byl orgánem ministerstva vnitra. — 133

⁶³ *Interpelace o tajné policii* („týkající se zavraždění předsedy rady ministrů P. A. Stolypina“) se projednávala na schůzi III. státní dumy dne 15. (28.) října 1911. Interpelace v této věci podaly frakce okřabristů a nacionalistů i frakce sociálních demokratů.

Interpelace o hladu („týkající se faktu nepřijetí příslušných opatření, aby byla poskytnuta potravinová pomoc obyvatelstvu gubernií postižených neúrodou“), kterou vznesli trudovici, byla přijata na schůzi dumy 15. (28.) října 1911.

Interpelace „týkající se prodloužení platnosti Nařízení o zesílené ochraně státního pořádku a veřejného klidu^[190] ze 14. srpna 1881“ byla podána s podpisy 54 členů kadetské frakce v dumě a projednávána dne 17. (30.) října 1911. — 133

⁶⁴ Lenin má na mysli Stolypinův výnos z 9. (22.) listopadu 1906, Dodatek k některým ustanovením platného zákona o rolnickém vlastnictví půdy a jejím užívání, který se po legalizaci ve Státní dumě a ve Státní radě začal nazývat zákonem ze 14. (27.) června 1910. Dne 15. (28.) listopadu 1906 bylo rovněž vydáno nařízení O poskytování hypoték Rolnickou pozemkovou bankou na přidělovou půdu. Podle nich měli rolníci právo převzít přidělovou půdu do osobního vlastnictví, vystoupit z občiny a samostatně hospodařit. Těm, kteří vystupovali z občiny, byla půda vyměřována na jednom místě (rusky se mu říkalo „chutor“ nebo „otrub“) a k získání pozemku jim Rolnická pozemková banka poskytovala dlouhodobý úvěr. Občina byla ovšem rozbíjena násilně a nejlepší pozemky byly přidělovány kulakům: cílem Stolypinových agrárních zákonů totiž bylo vytvořit z kulaků novou sociální oporu samoděržaví na vesnici.

Stolypinova agrární politika urychlila kapitalistický vývoj zemědělství takzvanou „pruskou“ cestou při zachování moci, vlastnictví a výsad feudálních statkářů, znamenala intenzivnější násilné vyvlastňování základní masy rolnictva a urychlila vývoj vesnické buržoazie, která získala možnost levně skupovat přidělovou půdu chudých rolníků.

Lenin označoval Stolypinovo agrární zákonodárství z roku 1906 (a zákon ze 14. /27./ června 1910) za druhý krok směřující po reformě z roku 1906 k přeměně feudálního samoděržaví v buržoazní monarchii. Přestože carské úřady vyvíjely na rolníky obrovský nátlak, vystoupilo z občin v evropském Rusku za devět let (1907—1915) asi 2,5 miliónu rolnických usedlostí. Největší zájem na odchodu z občiny měla vesnická buržoazie, která díky těmto zákonům získávala možnost upevnit své hospodářství. Část chudých rolníků, zejména těch, kteří byli na práci ve městě, svůj příděl půdy prodala a opustila vesnici navždy. Zbídačená hospodářství zůstávala i nadále zaostalá.

Stolypinova agrární politika neodstranila základní rozpor mezi veškerým rolnictvem a statkáři, přivodila ještě větší zbídačení rolnických mas a vyhroutil třídí rozpory mezi kulactvem a vesnickou chudinou. — 146

- ⁶⁵ VI. (pražská) celoruská konference SDDSR se konala ve dnech 5.—17. (18.—30.) ledna 1912 v Lidovém domě v Praze.

Na konferenci bylo zastoupeno přes 20 stranických organizací z Petrohradu, Moskvy, z centrální průmyslové oblasti, Saratova, Tiflisu [Tbilisi], Baku, Nikolajeva, Kazaně, Kyjeva, Jekatěrinoslavi, Dvinska a Vilna [Vilnius]. Přítomni byli rovněž zástupci listů Social-demokrat a Rabočaja gazeta, výboru zahraniční organizace a skupiny ÚV SDDSR pro přepravu tiskovin. Až na dva menševiky, kteří byli stoupenci zachování ilegální strany, byli všichni delegáti konference bolševici. Vzhledem k policejnímu pronásledování a jiným překážkám se nemohli na konferenci dostavit delegáti stranických organizací z Jekatěrinburgu, Ťumeně, Ufy, Samary, Nižního Novgorodu, Sormova, Luganska, Rostova na Donu, Barnaulu a odjinud. Tyto organizace poslaly písemná prohlášení, že se připojují ke konferenci.

Mezi delegáty byli G. K. Ordžonikidze za tífliskou organizaci, S. S. Spandarjan za Baku, J. P. Onufrijev za Petrohrad, F. I. Gološčekin za Moskvu. Výbor zahraniční organizace zastupoval N. A. Semaško, skupinu ÚV pro přepravu tiskovin I. A. Pjatickij. Lenina delegovala redakce ústředního orgánu Social-demokrat.

Konference měla na pořadu tyto otázky: 1. zprávy o činnosti (zpráva organizační komise v Rusku, zprávy z místních organizací, zpráva ústředního orgánu atd.); 2. ustavení konference; 3. současná situace a úkoly strany; 4. volby do IV. státní dumy; 5. frakce v dumě; 6. státní pojištění dělníků; 7. stávkové hnutí a odbory; 8. „petiční kampaň“; 9. likvidátorství; 10. úkoly sociálních de-

mokratů v boji proti hladu; 11. stranická literatura; 12. organizační otázky; 13. stranická činnost v zahraničí; 14. volby; 15. různé. Celkem se konalo 23 zasedání.

Konferenci řídil Lenin. Zahájil ji, vystoupil s projevem o jejím ustavení, vypracoval zprávy o současné situaci a úkolech strany, o činnosti mezinárodního socialistického byra, informoval konferenci a účastnil se diskuse o práci ústředního orgánu, o úkolech sociální demokracie v boji proti hladu, o organizačních otázkách, o práci stranické organizace v zahraničí a o jiných otázkách a dělal zápisy zpráv z jednotlivých míst. Byl autorem návrhů rezolucí ke všem důležitým otázkám projednávaným konferencí. Schválené rezoluce pak pečlivě zredigoval. Protokol konference nebyl dodnes nalezen; zachované zápisy z jednotlivých zasedání jsou krajně úryvkovité a nedokonalé.

Na prvním zasedání vystoupil se zprávou o práci organizační komise v Rusku pro svolání konference G. K. Ordžonikidze. V rezoluci k této otázce konference na Leninův návrh zdůraznila, jak obrovsky důležitou práci vykonala organizační komise v Rusku pro semknutí všech stranických organizací v Rusku a pro obnovení strany (viz tento svazek, s. 163). Vzhledem k tomu, že na konferenci byly zastoupeny téměř všechny stranické organizace v Rusku, konference ve zvláštní rezoluci prohlásila, že „se ustavuje jako celostranická konference SDDSR, která je nejvyšším orgánem strany“. Pražská konference de facto sehrála úlohu sjezdu strany.

Konference schválila zvláštní rezoluci o nepřítomnosti delegátů za ústředí národních sociálně demokratických organizací, které na ni byly několikrát pozváni; ÚV Bundu, hlavní vedení Sociální demokracie Království polského a Litvy a ÚV Sociální demokracie Lotyšského kraje se však nejen nechtěly jednat konference zúčastnit, ale rozvířily kampaň, aby nebyla uznána. Konference prohlásila, že veškerou odpovědnost za to, že se delegáti za národní sociálně demokratické organizace na konferenci nedostavili, nesou plně jejich ústředí, a pověřila ústřední výbor SDDSR, aby neustále usiloval o navázání normálních vztahů s národními organizacemi (viz tento svazek, s. 166).

Ve zprávě O současné situaci a úkolech strany a v rezoluci konference k této otázce Lenin zevrubně analyzoval politickou situaci v zemi a poukázal na stupňující se revoluční nálady mas. Konference zdůraznila, že úkol vybojování moci proletariátem, který za sebou vede rolnictvo, zůstává i nadále úkolem demokratického převratu v Rusku.

Konference projednala zprávy z jednotlivých míst; konstatovala, že stranická práce v místních organizacích je vedena v duchu

obhajoby a upevňování ilegálních stranických organizací a skupin, v duchu boje proti likvidátorství, a poukázala na to, že je nezbytné posílit práci sociálních demokratů v legálních masových dělnických organizacích.

Kardinální otázkou projednávanou na konferenci bylo očištění strany od oportunistů: schválené rezoluce O likvidátorství a o skupině likvidátorů a O stranické organizaci v zahraničí měly obrovský zásadní a praktický význam. Likvidátoři, kteří se seskupovali kolem legálních časopisů Naša zarja a Dělo žizni, byli ze SDDSR vyloučeni: konference prohlásila, že skupina kolem těchto časopisů „se svým chováním definitivně postavila mimo stranu“. Konference rovněž odsoudila činnost zahraničních protistranických skupin, a to menševiků-golosovců, vperjodovců a trockistů, a konstatovala, že je bezpodmínečně nutné, aby v zahraničí existovala jednotná stranická organizace, která by spolupracovala se stranou pod kontrolou a vedením ÚV, a prohlásila, že zahraniční skupiny, které „se nepodřizují ústředí sociálně demokratické práce v Rusku, tj. ústřednímu výboru, a které tuto činnost dezorganizují tím, že udržují separátní styky s Ruskem bez vědomí ústředního výboru, nesmějí používat názvu SDDSR“ (viz tento svazek, s. 186). Tyto rezoluce sehrály obrovskou úlohu při upevňování jednoty marxistické strany v Rusku.

Významné místo v jednání konference měla otázka účasti ve volební kampani do IV. státní dumy. Konference zdůraznila, že základním úkolem strany ve volbách a sociálně demokratické frakce přímo v dumě je socialistická třídní propaganda a organizování dělnické třídy. Jako hlavní politické heslo strany do voleb do dumy vytyčila základní požadavky minimálního programu: demokratická republika, osmihodinová pracovní doba, konfiskace veškeré statkářské půdy.

K 7. a 12. bodu programu (stávkové hnutí a odbory; organizační otázky) byla vydána společná rezoluce — O charakteru a organizačních formách stranické práce. Ve vystoupení k organizační otázce poukázal Lenin na specifiku forem organizační činnosti z hlediska úkolů současné situace. Vytvoření pružných a početně malých stranických buněk musí být podle Leninových slov zárukou uskutečňování opravdu stranické linie v každé oblasti legální práce. Lenin upozorňoval na význam dovedného využívání všech forem legální činnosti, především činnosti sociálně demokratické frakce v dumě, odborů a legálních dělnických spolků. Všechny návrhy, které ve svém projevu k organizační otázce předložil, byly pojaty do rezoluce, kterou konference posléze schválila.

V rezoluci o úkolech strany v boji proti hladu se pravilo, že

stranické organizace musí rolníkům objasňovat souvislost mezi hladem a politikou carismu a usměrňovat aktivitu mas k organizovanému boji proti carské monarchii.

Konference rovněž schválila Leninův návrh změn ve stanovách strany platných od V. (londýnského) sjezdu SDDSR z roku 1907 a list Social-demokrat jako ústřední orgán strany. Lenin byl zvolen do jeho redakce. Byly oceněny zásluhy listu Rabočaja gazeta v boji o stranu a za stranickou linii a konference vyzvala místní stranické organizace, aby listu poskytovaly všestrannou podporu; list byl prohlášen za oficiální orgán ústředního výboru strany.

Ve zprávě o práci mezinárodního socialistického byra a v odpovědích na dotazy delegátů Lenin všestranně osvětlil činnost MSB. Zvláště podrobně se věnoval situaci v německé sociální demokracii, boji mezi revolučními sociálními demokraty a reformisty. Konstatoval, že uvnitř německé sociální demokracie, navenek jednotné, vyrostly různé směry a „každý z nich se chce uplatnit“, takže konflikt mezi reformisty a revolučními sociálními demokraty je nevyhnutelný. Ostře kritizoval oportunistický postup jednotlivých členů německé delegace v MSB.

Konference schválila řadu významných rezolucí k mezinárodním otázkám. Zdůraznila světový význam revolučního boje čínského lidu, který přináší osvobození Asii a podkopává nadvládu evropské buržoazie; protestovala proti násilnické politice carismu a britského imperialismu vůči Persii [Íránu]; poukázala na to, že dělníci v Rusku a ve Finsku mají v boji proti ruskému carismu a kontra-revoluční buržoazii společné úkoly. Delegáti konference zaslali pozdravný telegram německé sociální demokracii s blahopřáním k jejímu velkému vítězství ve volbách do Říšského sněmu (text telegramu zformuloval na návrh konference Lenin). Ve všech těchto materiálech konference se jasně projevil zásady proletářského internacionalismu.

Pražská konference zvolila ústřední výbor strany, jehož členy se stali V. I. Lenin, F. I. Gološčekin, G. K. Ordžonikidze, S. S. Spandarjan aj., a poskytla ústřednímu výboru právo kooptace. Na prvním zasedání ÚV, svolaném ještě v době konání konference, byl do ÚV kooptován J. V. Stalin. Pro řízení revoluční činnosti v Rusku konference vytvořila ruské byro ÚV. Lenina zvolila zástupcem SDDSR v mezinárodním socialistickém byru.

Pražská konference SDDSR měla velký význam pro výstavbu bolševické strany a pro upevnění její jednoty. Zhodnotila celé historické období boje bolševiků proti menševikům, vyloučila menševiky-likvidátory ze strany a zajistila vítězství bolševiků;

vytyčila politickou linii a taktiku strany v podmínkách nového revolučního vzestupu.

Pražská konference měla také velký mezinárodní význam. Ukázala revolučním silám II. internacionály, jak bojovat proti oportunistu a jak tímto rozhodným bojem dosáhnout úplného organizačního rozchodu s oportunisty. — 151

- ⁶⁶ Srov. KSSS v rezolucích a usneseních sjezdů, konferencí a plenárních zasedání ÚV, díl I, Praha 1954, s. 243. — 159
- ⁶⁷ *Bund* (Všeobecný židovský dělnický svaz v Litvě, Polsku a Rusku) byl založen roku 1897 na ustavujícím sjezdu židovských sociálně demokratických skupin ve Vilně [Vilnius]. Sdružoval převážně poloproletářské židovské řemeslníky ze západoruských oblastí. Na I. sjezdu SDDSR (1898) vstoupil Bund do SDDSR „jako autonomní organizace, samostatná jen v otázkách týkajících se výlučně židovského proletariátu“ (KSSS v rezolucích a usneseních sjezdů, konferencí a plenárních zasedání ÚV, díl I, Praha 1954, s. 11).

Bund byl nositelem nacionalismu a separatismu v dělnickém hnutí v Rusku. V dubnu 1901 se IV. sjezd Bundu usnesl zrušit organizační vztahy k SDDSR schválené na I. sjezdu SDDSR. Sjezd ve své rezoluci prohlásil, že považuje SDDSR za federativní svazek národních organizací a že Bund může být pouze její federativní součástí.

Na II. sjezdu SDDSR vystoupil Bund ze strany, protože sjezd odmítl uznat jej za jediného představitele židovského proletariátu. V roce 1906 byl Bund na základě usnesení IV. (sjednocovacího) sjezdu znovu přijat do SDDSR.

V SDDSR bundovci neustále podporovali oportunistické křídlo strany (ekonomisty a menševiky-likvidátory) a bojovali proti bolševismu a bolševikům. Proti bolševickému programovému požadavku práva národů na sebeurčení stavěl Bund požadavek kulturně národnostní autonomie. Za stolypinské reakce zaujímal Bund likvidátorské stanovisko a aktivně se podílel na vytvoření protistranického srpnového bloku. Za první světové války stáli bundovci na sociálšovinistických pozicích. V roce 1917 podporoval Bund kontrarevoluční prozatímní vládu a bojoval na straně nepřátel VŘSR. V letech cizí vojenské intervence a občanské války se vedení Bundu spojilo s kontrarevolučními silami. Někteří řadoví členové Bundu však začali spolupracovat se sovětskou mocí. V březnu 1921 se Bund rozpadl; část jeho členů vstoupila do KSR(b). — 165

⁶⁸ *Sociální demokracie Království polského a Litvy* (SDKPaL) — revoluční strana polské dělnické třídy. Ustavila se v roce 1893 nejprve jako Sociální demokracie Království polského. Od srpna 1900, po sjezdu sociálně demokratických organizací Království polského a Litvy, na němž se polští sociální demokraté sloučili s částí litevských sociálních demokratů, se nazývala Sociální demokracie Království polského a Litvy. Její zásluhou se orientovalo polské dělnické hnutí na spojenectví s ruským dělnickým hnutím a na potírání nacionalismu.

Za revoluce 1905—1907 prosazovala SDKPaL hesla blízká heslům bolševické strany a zaujímal nekompromisní postoj vůči liberální buržoazii. Zároveň se SDKPaL dopouštěla řady chyb: nepochopila Leninovu teorii socialistické revoluce, nechápala vedoucí úlohu strany v demokratické revoluci, podceňovala úlohu rolnictva jako spojence dělnické třídy a význam národně osvobozenického hnutí. Lenin kritizoval mylné názory SDKPaL, zároveň však poukazoval na její zásluhy o revoluční hnutí v Polsku. Konstatoval, že polští sociální demokraté „založili poprvé v Polsku čistě proletářskou stranu a vyhlásili nanejvýš důležitou zásadu co nejužšího svazku polského a ruského dělníka v jejich třídním boji“ (Spisy 20, Praha 1957, s. 441). Na IV. (sjednocovacím) sjezdu SDDSR byla SDKPaL jako územní organizace přijata do SDDSR.

Po Říjnové revoluci rozvinula SDKPaL boj za vítězství proletářské revoluce v Polsku. V prosinci 1918 se na sjednocovacím sjezdu SDKPaL a PSS-levice sloučily a vytvořily Komunistickou dělnickou stranu Polska. — 165

⁶⁹ *Socialisté-revolucionáři* (eseři) — maloburžoazní strana v Rusku. Vznikla na přelomu let 1901 a 1902 sloučením různých narodnických skupin a kroužků (Svaz socialistů-revolucionářů, Strana socialistů-revolucionářů aj.). Jejím oficiálním orgánem se stal list *Revoljucionnaja Rossija* (1900—1905) a časopis *Věstnik ruskoj revoljucii* (1901—1905). Eseři ignorovali třídní rozdíly mezi proletariátem a drobnými vlastníky, zastírali třídní diferenciaci a rozpory uvnitř rolnictva a popírali vedoucí úlohu proletariátu v revoluci. Názory eserů byly eklektickou směsicí narodnických a revizionistických idejí. Jak řekl Lenin, eseři se pokoušeli „trhlíny v narodnické ideologii vyspravit záplatami módní oportunistické ‚kritiky‘ marxismu“ (Sebrané spisy 11, Praha 1982, s. 308). Taktika individuálního teroru, kterou eseři propagovali jako hlavní metodu boje proti samoděržaví, značně poškozovala revoluční hnutí a ztěžovala organizování mas k revolučnímu boji.

Agrární program eserů požadoval odstranění soukromého vlastnictví půdy a její předání občinám, uplatnění „principu práce“ a rovného užívání půdy a předpokládal rozvoj družstevnictví. V tomto programu, který eseri vydávali za program „socializace půdy“, nebylo nic socialistického. Lenin při analýze tohoto programu poukazyval na to, že zachování zbožní výroby a soukromého hospodaření na společné půdě neodstraňuje nadvládu kapitálu, nezbavuje pracující rolníky vykořisťování a bídy; za kapitalismu nemohou zachránit drobné rolníky ani družstva, neboť slouží k obohacování vesnické buržoazie. Zároveň Lenin konstatoval, že požadavky rovného užívání půdy nejsou sice požadavky socialistickými, historicky však měly progresivní, revolučně demokratický charakter, neboť byly namířeny proti statkářskému pozemkovému vlastnictví.

Bolševická strana odhalovala pokusy eserů vydávat se za socialisty, houževnatě s nimi bojovala o vliv na rolnictvo a poukazyvala na škodlivost jejich taktiky individuálního teroru pro dělnické hnutí. Zároveň však bolševici uzavírali s esery za určitých podmínek dočasné dohody v boji proti carismu.

Třídní nestejnorodost rolnictva byla příčinou politické a ideové nepevnosti a organizační nejednotnosti eserské strany, příčinou jejího neustálého kolísání mezi liberální buržoazií a proletariátem. Už za první ruské revoluce se od eserské strany odštěpilo pravé křídlo a vytvořilo legální Lidovou socialistickou stranu práce (enesové), která měla názorově blízko ke kadetům, levé křídlo vytvořilo poloanarchistický Svaz maximalistů. Za stolypinské reakce prožívala eserská strana hlubokou ideovou a organizační krizi. Za první světové války se dostala většina eserů na pozice sociálšovinismu.

Po únorové revoluci 1917 byli eseri spolu s menševiky a kadety hlavní oporou kontrarevoluční buržoazně statkářské prozatímní vlády. Předáci strany (Kerenskij, Avksentjev a Černov) se stali členy vlády. Eserská strana odmítla podpořit rolníky požadující likvidaci statkářského pozemkového vlastnictví a prosazovala jeho zachování; eserští ministři v prozatímní vládě vysílali trestné výpravy proti rolníkům, kteří zabírali statkářskou půdu.

Koncem listopadu 1917 vytvořilo levé křídlo eserů samostatnou stranu levicových eserů. Ve snaze udržet si vliv na rolnictvo uznali levicoví eseri oficiálně sovětskou moc a uzavřeli s bolševiky dohodu. Brzy však začali proti sovětské moci bojovat.

V letech cizí vojenské intervence a občanské války vyvíjeli eseri podvratnou činnost, aktivně podporovali interventy a bělogvardějce, účastnili se kontrarevolučních spiknutí a organizovali

teroristické útoky na představitele sovětského státu a komunistické strany. Po skončení občanské války pokračovali v nepřátelské činnosti proti sovětskému státu doma i v táboře bělogvardějské emigrace. — 170

⁷⁰ Jde o list Social-demokrat (viz poznámku 6). — 184

⁷¹ Jde o schválení *výboru zahraniční organizace SDDSR*, který byl zvolen na poradě zahraničních bolševických skupin v Paříži v prosinci 1911. Účastníci této porady se usnesli vytvořit zahraniční organizaci SDDSR „na základě odmítnutí jakýchkoli přímých nebo nepřímých dohod s likvidátory-golosovci“ a „prosazování skutečně stranické linie“. V rezoluci porady se pravilo: „Při zakládání zahraniční organizace SDDSR a při volbě výboru této organizace se porada usnáší organizovat všude v místech pobočky této zahraniční organizace a pokládá za nutné získávat do těchto poboček všechny straníky ochotné podporovat organizační komisi v Rusku, ústřední orgán a list *Rabočaja gazeta*“ (srov. KSSS v rezolucích a usneseních sjezdů, konferencí a plenárních zasedání ÚV, díl I, 1954, s. 225–226). Členy výboru zahraniční organizace se stali N. A. Semaško, M. F. Vladimírskij, Inessa Armandová aj. Výbor pracoval pod Leninovým vedením.

VI. (pražská) celoruská konference SDDSR schválila výbor zahraniční organizace, odsoudila činnost všech zahraničních protistranických skupin a konstatovala, že je bezpodmínečně nutné, aby v zahraničí existovala jednotná stranická organizace, která by pracovala pod kontrolou a vedením ÚV.

Výbor zahraniční organizace SDDSR velkou měrou přispěl k semknutí stranických sil, k boji proti menševikům-likvidátorům, smířlivcům, trockistům a jiným oportunistům. Reagoval na všechny významné události v Rusku a na opatření, kterými se zajišťovalo řízení stranické práce a revolučního hnutí v Rusku, a pomáhal rovněž ústřednímu výboru vydávat v zahraničí stranickou literaturu. Svou činnost přerušil výbor zahraniční organizace v roce 1917. — 186

⁷² Volební kampaň do Říšského sněmu skončila v lednu 1912 velkým vítězstvím německé sociální demokracie: podařilo se jí prosadit do Říšského sněmu 110 sociálních demokratů, pro které hlasovalo 4,5 miliónu voličů.

Pozdravný telegram německé sociální demokracii od SDDSR byl přetištěn v 22. čísle listu *Vorwärts* z 27. ledna 1912. — 188

⁷³ *Živoje dělo* — legální týdeník menševiků-likvidátorů. Vycházel v Petrohradě od 20. ledna (2. února) do 28. dubna (11. května) 1912; vyšlo celkem 16 čísel. Do týdeníku přispívali L. Martov, F. Dan, P. Axelrod aj. Lenin jej označil za „orgán liberální dělnické politiky“. — 189

⁷⁴ Podle výnosu o volbách do Státní dumy se v pěti velkých městech, a to v Petrohradě, Moskvě, Rize, Kyjevu a Oděse, konaly přímé volby ve dvou kolech. — 192

⁷⁵ *Golos zemli* — liberálně buržoazní deník; vycházel v Petrohradě od 10. (23.) ledna do 10. (23.) března 1912.

Russkoje slovo — deník; vycházel v Moskvě od roku 1895, od roku 1898 ve vydavatelství I. D. Sytina. Formálně byl nadstranický, hájil však zájmy ruské buržoazie z umírněně liberálních pozic. Měl rozsáhlou zpravodajskou část. Byl to první list v Rusku, který měl své zpravodaje ve všech velkých městech v Rusku a v mnoha hlavních městech světa.

V listopadu 1917 byl list za uveřejnění pomlouvačných protisovětských informací zastaven. Od ledna 1918 vycházel po jistou dobu pod názvem *Novoje slovo* a *Naše slovo*, ale v červenci 1918 byl zastaven definitivně.

Kyjevskaja mysl — buržoazně demokratický deník; vycházel v Kyjevě v letech 1906—1918. Spolupracovali s ním sociální demokraté, převážně menševici (A. Martynov, L. Trockij aj.). Od roku 1917 vycházel list v ranním a večerním vydání. — 193

⁷⁶ *Vozrožděnije* — legální časopis menševiků-likvidátorů; vycházel v Moskvě od prosince 1908 do července 1910. S časopisem spolupracovali F. Dan, L. Martov, A. Martynov aj. — 195

⁷⁷ *Russkaja mysl* — liberálně narodnický měsíčník; vycházel v Moskvě v letech 1880—1918. V 90. letech občas otiskoval články marxistů. Do literární rubriky přispívali pokrokoví spisovatelé A. P. Čechov, A. M. Gorkij, V. G. Korolenko, D. N. Mamin-Sibirjak, G. I. Uspenskij aj. Po revoluci 1905 se časopis stal orgánem pravého křídla strany kadetů a redigoval jej P. B. Struve. — 196

⁷⁸ *Postavy z děl M. J. Saltykova-Ščedrina. Tverdoonto* — potulný administrátor ve výslužbě ze sbírky črt V cizině.

Ugrjum-Burčejev — satirická postava městského hejtmána z díla Saltykova-Ščedrína *Dějiny jednoho města*, která se stala prototypem zpátečníka, tupého a omezeného úředního hodnostáře. — 203

⁷⁹ *Mezinárodní socialistické byro* — stálý výkonný a informativní orgán II. internacionály. Bylo vytvořeno ze zástupců socialistických stran jednotlivých zemí na základě usnesení pařížského kongresu II. internacionály v září 1900. Za ruské sociální demokraty byli do byra delegováni G. V. Plechanov a B. N. Kričevskij. Od roku 1905 zastupoval SDDSR v byru V. I. Lenin. V roce 1912 byl Lenin na VI. (pražské) celoruské konferenci znovu do byra zvolen.

Leninovu oficiální zprávu o průběhu celoruské konference adresovanou mezinárodnímu socialistickému byru rozeslal všem socialistickým stranám dne 18. března (podle nového kalendáře) 1912 tajemník MSB C. Huysmans. Byla přiložena k oběžníku MSB č. 4 s prosbou, aby ji socialistické strany uveřejnily ve svých tiskových orgánech. Zpráva byla uveřejněna v ústředním orgánu belgické dělnické strany *Le Peuple* z 23. března 1912 a v ústředním orgánu německé sociální demokracie *Vorwärts* č. 72 z 26. března 1912 (příloha č. 1). List *Vorwärts* doplnil sdělení o konferenci pomlouvačným komentářem Trockého (viz o tom Leninův článek Anonym z listu *Vorwärts* a situace v SDDSR, tento svazek, s. 233–246). — 205

⁸⁰ Článek *Volební platforma SDDSR* napsal Lenin v Paříži začátkem března 1912. Jeho základem se stala usnesení VI. (pražské) celoruské konference SDDSR. Volební platformu schválil ústřední výbor a v Rusku (v Tiflisu) vyšla jako leták ÚV. Leták byl doručen do 18 míst včetně velkých proletářských center. Posléze byla podle něj platforma přetištěna jako příloha v 26. čísle listu *Social-demokrat*. Volební platforma byla bojovým programovým dokumentem, který obsahoval výzvu k boji za revoluci. Lenin přikládal této volební platformě strany mimořádný význam a pokusy likvidátorů předložit legální, oportunistickou platformu „k volbám“ pranýřoval v článcích *Vpředvečer voleb do IV. dumy* a *Platforma reformistů a platforma revolučních sociálních demokratů* (viz *Spisy* 18, Praha 1957, s. 234–238 a 379–387).

Když Lenin poslal do redakce listu *Zvězda* opis letáku *Volební platforma SDDSR*, připsal na něj: „Tuto platformu posíláme jen pro *informaci všech*, zejména jeho *pisatelů*. Je už načase *nechat sepisování* programů, když už jeden, schválený a vydaný ústředním výborem, *máme* (v Rusku o tom *už vyšel* leták, ale máme *jen*

jeden exemplář a nemůžeme ho poslat; proto posíláme jeho kopii“ (srov. Spisy 17, Praha 1958, s. 501). — 208

- ⁸¹ Jsou míněna dvě nařízení [²⁶, ²⁷] carské vlády ze 4. (17.) března 1906, obsahující prozatímní předpisy o spolcích a svazech a o schůzích. Těmito nařízeními se povolovalo zakládat spolky a svazy a pořádat schůze, ale zároveň obsahovaly tolik omezení, že se tím fakticky anulovaly. Ministři vnitra se ponechávalo právo podle vlastního uvážení spolky a svazy nejen zakazovat, ale i nepovolit registraci nových. — 210
- ⁸² Článek *Vyložte karty!*, namířený proti likvidátorům, napsal Lenin v Paříži v březnu 1912 v souvislosti s otázkami taktiky strany ve volební kampani do IV. státní dumy. Článek byl určen pro bolševický list *Zvězda*, avšak v té době nebyl otištěn. Byl k němu připojen dopis redakci, označený jako Postskriptum. Tento dopis nesouvisí přímo s obsahem článku, a proto bude zařazen do příslušného svazku Leninových dopisů. — 217
- ⁸³ Lenin má na mysli jazyk hazardních hráčů. — 217
- ⁸⁴ *Žizň* — legální společenskopolitický časopis, orgán menševiků-likvidátorů, vydávaný v srpnu a září 1910 v Moskvě. Vyšla jen dvě čísla. — 218
- ⁸⁵ V únoru 1912 poslanec III. státní dumy za Irkutskou gubernii menševik-likvidátor T. O. Bělousov předložil sociálně demokratické frakci v dumě prohlášení, že z ní vystupuje: sociálně demokratická frakce se jednomyslně vyslovila pro to, aby Bělousov okamžitě složil svůj poslanecký mandát. Rozhodnutí frakce bylo zveřejněno ve 12. čísle listu *Zvězda* z 23. února 1912. O dva dny později uveřejnil Bělousov v listu *Reč* dopis, který pak přetisklo *Živoje dělo*; Bělousov v něm napadal prohlášení frakce a snažil se ospravedlnit svůj odchod z ní. Otázka Bělousovova odchodu se projednávala 29. února (13. března) 1912 na zasedání irkutského burzovního výboru. Zástupci obchodu a průmyslu požádali Bělousova, aby se nevzdával poslanectví ve Státní dumě. Bělousov vyjádřil výboru vděčnost „za podporu a důvěru“.
- Lenin nevěděl o korespondenci mezi Bělousovem a irkutským burzovním výborem, když psal svůj článek K odchodu poslance T. O. Bělousova ze sociálně demokratické frakce v dumě; redakce *Zvězdy* jej proto uveřejnila zároveň s informací o obsahu této korespondence. Po uveřejnění Leninova článku zaslal Bělousov

frakci další impertinentní prohlášení, namířené proti revoluční sociální demokracii. — 222

⁸⁶ Brožuru *Anonym z listu Vorwärts a situace v SDDSR* (Der Anonymus aus dem Vorwärts und die Sachlage in der sozialdemokratischen Arbeiter partei Russlands) napsal Lenin v březnu 1912 jako odpověď na anonymní pomlouvačný článek Trockého, uveřejněný v ústředním orgánu německé sociální demokracie Vorwärts a namířený proti pražské konferenci strany a jejím usnesením. Leninovu odpověď na útok Trockého odmítli němečtí oportunisté z listu Vorwärts uveřejnit. Aby němečtí dělníci byli správně informováni o významu pražské konference, otiskla redakce listu Social-demokrat Leninovu odpověď německy a vydala ji jako brožuru, která pak byla rozeslána na 600 adres (redakcím německých sociálně demokratických listů, místním výborům a knihovnám). Tato brožura významnou měrou pomohla obhájit usnesení pražské konference a pranýřovat pomlouvačné výpady Trockého proti konferenci. — 233

⁸⁷ *Vorwärts* — deník, ústřední orgán Sociálně demokratické strany Německa. Vycházel z rozhodnutí sjezdu strany v Halle od roku 1891 v Berlíně jako pokračování listu Berliner Volksblatt (vycházejícího od roku 1884) pod názvem Vorwärts. Berliner Volksblatt. Engels v tomto listě bojoval proti nejrůznějším projevům oportunismu. Od druhé poloviny 90. let, po Engelsově smrti, se redakce listu octla v rukou pravého křídla strany a soustavně uveřejňovala články oportunistů. Vorwärts vysvětloval tendenčně boj proti oportunismu a revizionismu v SDDSR, podporoval ekonomisty a později, po rozštěpení strany, menševiky. V období reakce uveřejňoval pomlouvačné články Trockého, aniž umožňoval Leninovi a jiným bolševikům tyto pomluvy vyvrátit a objektivně zhodnotit situaci ve straně. Za první světové války zastával Vorwärts sociálšovinistické stanovisko; po Říjnové revoluci se stal jedním z center protisovětské propagandy. Jeho vydávání bylo zastaveno v roce 1933. — 235

⁸⁸ Je míněna protistranická, pomlouvačná rezoluce^[232], schválená 12. března (podle nového kalendáře) 1912 v Paříži na poradě zástupců zahraničního výboru Bundu, skupiny Vperjod, listu Golos social-demokrata, vídeňské Pravdy Trockého, menševiků, kteří byli stoupenci zachování ilegální strany, a smířlivců; byla namířena proti VI. (pražské) celoruské konferenci SDDSR a jejím usnesením. Pařížská porada se usnesla zaslat tuto rezoluci jako

informační materiál mezinárodnímu socialistickému byru, ústředním výborům a ústředním orgánům sociálně demokratických stran v Německu, ve Francii a Rakousku a rovněž „držitelům“. Rezoluce byla vydána jako leták a otištěna ve vídeňské Pravdě a ve 4. čísle Informačních zpráv Bundu. Lenin jako zástupce ÚV SDDSR v MSB napsal proti této rezoluci oficiální protestní prohlášení a dopis tajemníkovi MSB Huysmansovi (viz tento svazek, s. 247–250 a Spisy 35, Praha 1957, s. 17–18). — 235

- ⁸⁹ *Dněvník social-demokrata* — neperiodický orgán, který vydával s velkými přestávkami od března 1905 do dubna 1912 v Ženevě G. V. Plechanov. Vyšlo celkem 16 čísel. V roce 1916 začal Dněvník znovu vycházet v Petrohradě, ale vyšlo jen jedno číslo.

V prvních osmi číslech (1905–1906) Plechanov propagoval krajně pravicové, oportunistické menševické názory, obhajoval blok sociální demokracie s liberální buržoazií, odmítal spojenectví proletariátu s rolnictvem a odsuzoval prosincové ozbrojené povstání.

V letech 1909–1912 v 9.–16. čísle Dněvníku vystupoval Plechanov proti menševikům-likvidátorům, kteří se zasazovali o likvidaci ilegálních stranických organizací. V zásadních otázkách taktiky však nadále setrval na menševických stanoviscích. V 1. čísle Dněvníku z roku 1916 se výrazně projevil Plechanovovy nesprávné názory. — 235

- ⁹⁰ *Sozialistische Monatshefte* — časopis, hlavní orgán německých oportunistů a jeden z orgánů mezinárodního revizionismu. Vycházel v letech 1897–1933 v Berlíně. Za první světové války zaujímal sociálšovinistické stanovisko. — 237

- ⁹¹ *Lotyšská sociálně demokratická dělnická strana* se ustavila v červnu 1904 na svém I. sjezdu. Na II. sjezdu v červnu 1905 schválila svůj program.

Na IV. (sjednocovacím) sjezdu v roce 1906 se jako územní organizace začlenila do SDDSR. Po sjezdu přijala název Sociální demokracie Lotyšského kraje. V letech nového revolučního vzestupu zaujal ústřední výbor lotyšské sociální demokracie smířlivé stanovisko k likvidátorům a jeho zástupce se zúčastnil protistranické sjezdové konference v roce 1912. — 238

- ⁹² Jde o rezoluci V. (celoruské) konference SDDSR z roku 1908 O sjednocení národních organizací v místech^[163] (viz KSSS

v rezolucích a usneseních sjezdů, konferencí a plenárních zasedání ÚV, díl I, Praha 1954, s. 172). — 238

⁹³ *Výjimečný zákon proti socialistům* vydala v Německu roku 1878 Bismarckova vláda proti dělníkům a socialistickému hnutí. Zakazovaly se jím všechny organizace sociálně demokratické strany, masové dělnické organizace, dělnický tisk, zabavovala se socialistická literatura, sociální demokraté byli pronásledováni a vypořádáni. Avšak tyto represálie nezlomily sociálně demokratickou stranu, jež svou činností přizpůsobila ilegalitě; v zahraničí vycházel ústřední orgán strany *Der Sozialdemokrat* a pravidelně se konaly stranické sjezdy (v letech 1880, 1883 a 1887); v Německu se v ilegalitě rychle obnovovaly sociálně demokratické organizace a skupiny, v jejichž čele stál ilegální ústřední výbor. Zároveň strana využívala co nejvíce legálních možností k pevnějšímu spojení s masami. Její vliv neustále vzrůstal, počet hlasů pro sociální demokraty ve volbách do Říšského sněmu se od roku 1878 do roku 1890 více než ztrojnásobil.

Německým sociálním demokratům významně pomáhali K. Marx a B. Engels. Roku 1890 byl výjimečný zákon proti socialistům pod tlakem mohutnějšího dělnického hnutí zrušen. — 240

⁹⁴ *Prosvěščenije* — legální společenskopolitický a literární měsíčník, teoretický orgán bolševiků; vycházel v Petrohradě od prosince 1911 do června 1914. Byl založen z Leninova podnětu namísto zastaveného bolševického časopisu *Mysl*. Přispívali do něj V. V. Vorovskij, A. I. Uljanovová-Jelizarovová, N. K. Krupská, V. M. Molotov, M. S. Olminskij, J. V. Stalin, M. A. Saveljev. Beletristickou rubriku řídil A. M. Gorkij. Náklad časopisu dosahoval až pěti tisíc výtisků.

Práci tohoto měsíčníku řídil Lenin (z Paříže, později z Krakova a Poronina); redigoval články, dával pokyny redakci a udržoval pravidelnou korespondenci s jejími členy. *Prosvěščenije* uveřejnilo řadu Leninových prací, zejména o národnostní otázce.

Časopis odhaloval oportunisty, likvidátory, otcovisty, trockisty a rovněž buržoazní nacionalisty, objasňoval boj dělnické třídy za nového revolučního rozmachu, propagoval bolševická hesla ve volební kampani do IV. státní dumy a podával přehled událostí v mezinárodním dělnickém hnutí. Sehrál významnou úlohu v boji proti revizionismu a centrismu ve stranách II. internacionály a v marxistické internacionální výchově uvědomělých dělníků v Rusku.

Těsně před první světovou válkou carská vláda časopis zasta-

vila. Na podzim 1917 bylo jeho vydávání obnoveno, ale vyšlo pouze jediné dvojčíslo s Leninovými články Udrží bolševici státní moc? a K revizi programu strany (viz Spisy 26, Praha 1956, s. 75–125, 139–169). — 244

⁹⁵ *Mezinárodní socialistický kongres v Kodani* (VIII. kongres II. internacionály) se konal 28. srpna–3. září 1910. Zúčastnilo se ho 896 delegátů, kteří zastupovali evropské, americké, jihoafrické země a Austrálii. Rusko stejně jako Rakousko, Anglie, Německo a Francie měly na kongresu 20 hlasů, z toho sociální demokraté společně s litevskou a arménskou sociální demokracií měli 10 hlasů, eseři 7 a odbory 3 hlasy. SDDSR zastupovali V. I. Lenin, G. V. Plechanov, A. M. Kollontajová, A. V. Lunačarskij aj. Pro předběžné projednání a vypracování rezolucí k jednotlivým otázkám bylo ustaveno pět komisí: družstevní komise, komise pro odbory, mezinárodní solidaritu a jednotu odborového hnutí v Rakousku, komise pro boj proti válce, komise pro dělnické zákonodárství a pro otázku nezaměstnanosti a komise pro vypracování různých rezolucí, jako například o socialistické jednotě, o trestu smrti, o Finsku, Argentíně, Persii a o jiných otázkách.

Lenin se stal členem jedné z hlavních komisí — komise družstevní. O její činnosti a o boji, k němuž na kongresu došlo kolem významu a úkolů družstev v revolučním boji proletariátu a o vzájemných vztazích mezi družstvy a socialistickými stranami, byla schválena rezoluce, v níž podle Leninových slov „internacionála stanovila úkoly proletářských družstev v základních rysech správně“ (Sebrané spisy 19, Praha 1984, s. 374).

V rezoluci o boji proti válce Rozhodčí soudy a odzbrojení schválil kongres rezoluci stuttgartského kongresu (z roku 1907) Militarismus a mezinárodní konflikty, obsahující připomínky V. I. Lenina a R. Luxemburgové, aby socialisté na celém světě využili hospodářské a politické krize vyvolané válkou ke svržení buržoazie. Rezoluce kodaňského kongresu kromě toho ukládala socialistickým stranám a jejich zástupcům v parlamentech, aby požadovali od svých vlád omezení zbrojení, řešení konfliktů mezi státy prostřednictvím rozhodčího soudu, a vyzývala dělníky na celém světě k protestním akcím proti nebezpečí války.

V průběhu kongresu uspořádal Lenin poradu s levicovými sociálními demokraty z II. internacionály, jejímž cílem bylo pevné spojení revolučních marxistů v mezinárodním měřítku. V osnově zamýšlené brožury Evropská válka a evropský socialismus uvádí Lenin účastníky této porady: za Francii byli přítomni J. Guesde a Ch. Rappoport, za Belgie de Brouckère, za Německo R. Luxem-

burgová a E. Wurm, za Polsko J. Marchlewski (Karski), za Španělsko P. Iglesias, za Rakousko A. Braun, za Rusko V. I. Lenin, G. V. Plechanov aj. (viz Leninskij sbornik XIV, s. 22). — 245

⁹⁶ Mezinárodní socialistické byro rozeslalo Leninův dopis všem socialistickým stranám jako přílohu k oběžníku č. 7 s návrhem, aby dopis uveřejnili ve svém tisku. — 247

⁹⁷ *Zákon z 11. (24.) prosince 1905* — volební zákon pro volby do I. státní dumy, který carská vláda vydala jako určitý ústupek dělníkům v době, kdy vrcholilo moskevské ozbrojené povstání. Na rozdíl od ustanovení o „poradní“ dumě Bulyginově (z 6. srpna 1905) měla být podle tohoto zákona vytvořena „zákonodárná“ дума. K dosavadním volebním kuriím — statkářské, městské (buržoazie) a rolnické — přibyla podle zákona i kurie dělnická a při zachování celkového počtu volitelů za městskou kurii se zároveň rozšiřovalo složení městských voličů. Volby nebyly všeobecné, neboť více než dva milióny mužů pracujících v drobných podnicích, dále bezzemci, příslušníci kočovných národů, osoby ve vojenské službě, mládež do 25 let a také ženy neměly volební právo. Volby nebyly rovné, ale celý volební systém měl třídní charakter, o čemž svědčily tyto ukazatele: jeden volitel připadal na 2000 voličů statkářské kurie, na 7000 voličů městské kurie, na 30 000 voličů rolnické kurie a na 90 000 voličů kurie dělnické, tj. jeden hlas statkáře byl roven 3 hlasům představitelů městské buržoazie, 15 hlasům rolníků a 45 hlasům dělníků. Volitelé za dělnickou kurii tvořili pouze 4 % volitelů do Státní dumy. V dělnické kurii mohli volit dělníci z podniků, které zaměstnávaly nejméně 50 dělníků, přičemž podniky s počtem od 50 do 1000 dělníků vysílaly jednoho zmocněnce a velké podniky jednoho zmocněnce na každých tisíc osob. Volby nebyly přímé, nýbrž několikastupňové. Pro dělníky byl stanoven třístupňový a pro rolníky čtyřstupňový volební systém. Fakticky nebyly volby ani tajné. Zákon z 11. (24.) prosince zajišťoval v dumě drtivou převahu statkářům a kapitalistům. Lenin jej považoval za „nejhrubší paskvil lidového zastupitelského orgánu“ (Sebrané spisy 12, Praha 1983, s. 220). — 269

⁹⁸ *Zaprosy žizni* — týdeník; vycházel v Petrohradě v letech 1909–1912. Spolupracovali s ním kadeti, lidoví socialisté a menševici-likvidátoři. Lenin jej charakterizoval jako „likvidátorsko-trudovicko-věchovský“ časopis. — 273

⁹⁰ Je míněn masakr bezbranných dělníků lenských rýžovišť zlata, k němuž došlo dne 4. (17.) dubna 1912.

Tato rýžoviště patřila velkému monopolistickému sdružení Lenské průmyslové společnosti pro těžbu zlata (Lenzoto). Krátce před tragickými událostmi přešlo 70 % jejich akcií do rukou londýnské holdingové společnosti Lena Goldfields, ve které měly podíly Ruskoasijská a Mezinárodní banka. Akcie rýžovišť přinášely neobyčejně vysoké dividendy.

Rýžoviště ležela hluboko v tajze, 2000 kilometrů od železnice, a vládla na nich krutá zvůle a vykořisťování. Dělníci pracovali za žebráckou mzdu často po kolena v ledové vodě 12 hodin denně i déle, žili v barácích nevhodných pro bydlení v drsné sibiřské zimě a v prodejnách společnosti obvykle dostávali potraviny zdravotně závadné. Šikanovány byly i jejich ženy a děti.

Začátkem března 1912 vstoupili dělníci rýžovišť do stávký. Do jejího čela se postavila skupina bolševiků, která se utvořila na podzim 1911, a její členové zaujali vedoucí místo v ústředním stávkovém výboru, zvoleném dne 4. (17.) března 1912. Výbor vypracoval a předložil vedení společnosti požadavky dělníků: osmihodinovou pracovní dobu, zvýšení mezd o 10—30 %, zrušení pokut, povinné poskytování lékařské péče, zlepšení v zásobování potravinami a v ubytování aj. Vedení Lenzota tyto požadavky zamítlo a rozhodlo se stávkující dělníky propustit, přestat jim vydávat potraviny na dluh a vystěhovat je z podnikových baráků, což znamenalo pro dělníky a jejich rodiny fakticky smrt hladem. Při pokusu vystěhovat dělníky se mnozí z nich postavili na odpor. Stávka probíhala pokojně a organizovaně, stávkující nepodlehli provokacím ani zastrašování.

Na žádost vlivných anglických a ruských akcionářů Lenské společnosti se carské úřady rozhodly vypořádat se se stávkujícími na lenských rýžovištích násilím, a tím zastrašit dělníky v celé zemi. V noci z 3. na 4. (z 16. na 17.) dubna byli na příkaz policejního departementu zatčeni někteří členové ústředního stávkového výboru. Na protest proti tomu se dne 4. (17.) dubna vydal pokojný průvod asi 3000 dělníků k prokurátorovi s písemnými stížnostmi na nezákonný postup úřadů a se žádostí o propuštění zatčených. Na rozkaz policejního rotmistra Treščenkova začali vojáci do dělníků střílet. 270 lidí bylo zabito a 250 raněno.

Zpráva o krvavém dramatu na Leně ruské dělnictvo pobouřila: v celé zemi proběhly četné demonstrace, shromáždění a protestní stávky. Sociálně demokratická frakce v dumě vznesla interpelaci proti lenskému masakru, avšak ministr vnitra A. A. Makarov na ni odpověděl slovy: „Tak tomu bylo a tak tomu bude i napříš-

tě!“ Vlna rozhořčení lidu se tak vzedmula ještě výše: protestních stávek proti krveprolití na Leně se zúčastnilo přes 300 000 dělníků; tyto stávky splynuly se stávkami prvomájovými, kterých se zúčastnilo kolem 400 000 dělníků. „Masakr na Leně zaval podnět k tomu,“ napsal Lenin, „aby revoluční nálady mas přerostly v revoluční aktivitu mas“ (tento svazek, s. 371). — 278

¹⁰⁰ *Russkoje bogatstvo* — měsíčník; vycházel v Petrohradě v letech 1876—1918. Počátkem 90. let se stal orgánem liberálních narodníků a redigoval jej N. K. Michajlovskij. Kolem časopisu se seskupovali publicisté, kteří se později stali významnými členy eserské strany, strany lidových socialistů a trudovických skupin ve Státních dumách. Roku 1906 se *Russkoje bogatstvo* stává orgánem Lidové socialistické strany práce (enesů). — 278

¹⁰¹ *Sovremennik* — měsíčník pro literaturu, politiku, vědu, historii a umění; vycházel v Petrohradě v letech 1911—1915. Kolem časopisu se sdružovali menševici-likvidátoři, eseři, lidoví socialisté a levicoví liberálové. Významnou úlohu v počátcích jeho existence sehrál A. V. Amfitěatrov; v letech 1913—1915 stál v čele časopisu N. Suchanov (N. N. Gimmer), který mu dal orientaci charakterizovanou Leninem v roce 1914 jako „směsici narodnictví a marxismu“ (Spisy 20, Praha 1957, s. 301). K jeho spolupracovníkům patřili např. F. I. Dan, J. D. Kuskovová, A. V. Lunačarskij, L. Martov, G. V. Plechanov, S. N. Prokopovič, V. M. Černov aj. *Sovremennik* se označoval za „nadstranický orgán socialistů“, ve skutečnosti však byl orgánem likvidátorství a narodnictví, intelektuálským časopisem, který neměl žádné spojení s dělnickými masami. — 278

¹⁰² Jde o 129. článek Trestního zákoníku Ruské říše, jímž se za veřejné vystupování a rozšiřování děl namířených proti carské vládě stanovily tvrdé tresty až po vyhnanství na nucené práce. — 280

¹⁰³ Lenin má na mysli „iniciativní skupiny sociálně demokratických činitelů veřejného dělnického hnutí“, které zakládali menševici-likvidátoři od konce roku 1910 jako protiváhu ilegálních stranických organizací. Likvidátoři považovali „iniciativní skupiny“ za buňky nové, široké legální strany, kterou propagovali a která by byla přizpůsobena stolypinskému režimu z 3. června. Likvidátorům se podařilo vytvořit „iniciativní skupiny“ v Petrohradě, Moskvě, Jekatěrinoslavi a Konstantinovce [v Donbasu]. Byly to nepočetné skupinky intelektuálů, které neměly spojení s dělnickou třídou.

Vystupovaly proti stávkovému boji a revolučním demonstracím dělníků, bojovaly proti bolševikům ve volbách do IV. státní dумы. Řídícími orgány „iniciativních skupin“ se staly likvidátorské časopisy Golos social-demokrata, vydávaný v zahraničí, a legální orgány Naša zarja a Dělo žizni, vydávané v Rusku. — 281

¹⁰⁴ Je míněn organizační výbor, ustavený v lednu 1912 na poradě likvidátorů — zástupců Bundu, Kavkazského oblastního výboru a ústředního výboru Sociální demokracie Lotyšského kraje. Kromě národních sociálně demokratických organizací se na činnosti organizačního výboru aktivně podílely redakce vídeňské Pravdy a časopisu Golos social-demokrata, skupina Vperjod a zástupci petrohradské „iniciativní skupiny“ likvidátorů. Vůdčí osobností organizačního výboru byl Trockij. Organizační výbor se stal oficiálním orgánem pro svolání srpnové protistranické konference v roce 1912. — 283

¹⁰⁵ *Za partiju* — orgán skupiny menševiků stoupců zachování ilegální strany a smířlivců; vycházel neperiodicky v Paříži od 16. (29.) dubna 1912 do února 1914. Vyšlo pět čísel. Přispívali do něj G. V. Plechanov, S. A. Lozovskij, A. I. Ljubimov aj. List byl distribuován převážně v zahraničí a tlumočil hlavně názory pařížské skupiny plechanovců, která odsuzovala protistranické počínání likvidátorů, ale zároveň protestovala proti vyloučení likvidátorů ze SDDSR. — 285

¹⁰⁶ *Rolnický svaz* (oficiální název Celoruský rolnický svaz) vznikl v roce 1905 jako revolučně demokratická organizace z podnětu rolníků Moskevské gubernie. Jeho ustavující sjezd se konal ve dnech 31. července—1. srpna (13.—14. srpna) 1905 v Moskvě a další sjezd proběhl ve dnech 6.—10. (19.—23.) listopadu 1905. Byl na nich vypracován program a taktika svazu. Rolnický svaz žádal politickou svobodu a okamžité svolání ústavodárného shromáždění; řídil se taktikou bojkotu I. státní dумы. Agrární program svazu obsahoval požadavek zrušení soukromého vlastnictví půdy a předání klášterní, církevní, údělné, carské a státní půdy rolníkům bez výkupu. Rolnický svaz byl pod vlivem eserů a liberálů a projevoval maloburžoazní polovičatost, kolísavost a nerozhodnost. Požadoval sice odstranění statkářského vlastnictví půdy, avšak souhlasil s částečným odškodněním statkářů. Podle Leninových slov to byla „organizace, která přirozeně přejímala i mnoho rolnických předsudků, podléhala maloburžoazním iluzím rolníků (jako jim podléhají i naši socialisté-revolucionáři), ale byla to

nesporně „s půdou srostlá“, reálná organizace mas, ve svém základu jednoznačně revoluční, schopná používat skutečně revoluční metody boje“ (Sebrané spisy 12, Praha 1983, s. 349). Od samého počátku své činnosti byl svaz vystaven policejním represáliím. Zanikl počátkem roku 1907. — 289

¹⁰⁷ *Kolokol* — politický časopis, který vycházel pod heslem *Vivos voco!* (Volám živé!) od 1. července 1857 do dubna 1865 v Londýně a od května 1865 do července 1867 v Ženevě jako měsíčník a po jistou dobu i jako čtrnáctideník. Vydávali jej A. I. Gercen a N. P. Ogarjov. Vyšlo 245 čísel. V roce 1868 vycházel časopis ve francouzštině, některá čísla měla přílohy v ruštině. *Kolokol* vycházel v nákladu až 2500 výtisků a byl velmi rozšířen po celém Rusku. Odhaloval zvlí samoděržaví, kořistnictví a zkorumpovanost úřednictva a nemilosrdné vykořisťování rolníků statkáři, obracel se na široké vrstvy lidu s revolučními výzvami a burcoval je proti carské vládě a vládnoucím třídám.

Kolokol stál v čele revolučního necenzurovaného tisku, byl předchůdcem dělnického tisku v Rusku a sehrál významnou roli ve vývoji všeobecně demokratického a revolučního hnutí, v boji proti samoděržaví a nevolnictví. — 289

¹⁰⁸ *Poljarnaja zvězda* — literárně politická ročenka vydávaná v Londýně v letech 1855—1862 ve Svobodné ruské tiskárně založené A. I. Gercenem; její poslední svazek byl vydán ještě v roce 1868 v Ženevě. Celkem vyšlo osm svazků: první tři vydal Gercen sám, další ve spolupráci s N. P. Ogarjovem. Už svým názvem a rovněž kresbou na obálce, zobrazující pět popravených děkabristů, se ročenka manifestačně hlásila k revoluční a osvícenské tradici děkabristů (A. A. Bestužev a K. F. Rylejev vydávali v letech 1823—1825 almanach pod stejným názvem). Gercen svou ročenku charakterizoval jako „ruské necenzurované periodikum věnované výlučně otázkám ruského osvobození a šíření svobodného myšlení v Rusku“ (Sobranije sočiněnij, sv. 7, Moskva 1958, s. 40).

Ročenka *Poljarnaja zvězda* uveřejnila rozsáhlé materiály o děkabristech, Puškinovy, Rylejevovy a Lermontovovy básně zakázané cenzurou, dopis Bělinského Gogolovi, Gercenovy články i jeho memoáry *Byloje i dumy* (česky *O tom, co bylo*; 1960), Ogarjovovy články a básně aj. *Poljarnaja zvězda* se významně zasloužila o rozvoj pokrokové ruské literatury a společenského myšlení. — 289

¹⁰⁹ Je míněno povstání rolníků ve vesnici Bezdna ve spasském újezdu

Kazaňské gubernie. Uveřejnění manifestu a nařízení z 19. února 1861 o podmínkách zrušení nevolnictví vyvolalo zklamání a pobouření rolníků, kteří se cítili podvedeni a nevěřili v pravost zveřejněného textu nařízení. Na jaře 1861 došlo v mnoha guberniích k rolnickým bouřím. Vzbouření rolníků ve vesnici Bezdna bylo největší akcí tohoto druhu. V čele vzbouřenců stál mladý místní rolník Anton Petrov, který uměl číst, a když si důkladně přečetl nařízení, začal vesničanům v Bezdně vysvětlovat, že našel „skutečnou svobodu“. Jeho myšlenky o „skutečné svobodě“ se rozšířily i do sousedních obcí. Rolníci pod vlivem Petrova odmítali chodit na panské a odvádět statkářům obrok, odmítali podepisovat „zakládací listiny“, jimiž se měla stanovit velikost přidělu a rozsah povinností ve prospěch statkářů, a zabavovali ze statkářských sýpek obilí. Tyto bouře zachvátily víc jak 75 obcí spasského, čistopolského a lajiševského újezdu Kazaňské gubernie i přilehlých újezdů v Samarské a Simbirské gubernii. Povstání v Bezdně bylo krutě potlačeno. Dne 12. (24.) dubna 1861 začali vojáci na rozkaz generála Apraksina do čtyřtisícového davu bezbranných rolníků střílet. Podle oficiálního hlášení kazaňského vojenského gubernátora ministři vnitra bylo zabito nebo zemřelo na následky zranění 91 osob a přes 350 osob bylo raněno. Anton Petrov byl na základě rozsudku vojenského polního soudu dne 15. dubna (1. května) 1861 zastřelen. Z 16 rolníků, postavených rovněž před vojenský soud, bylo pět potrestáno zmrskáním a uvězněním. Tragédie v Bezdně nezůstala v pokrokových vrstvách ruské společnosti bez ohlasu. Gercen tuto tragédii podrobně vylíčil v časopisu Kolokol. — 291

- ¹¹⁰ *Narodnaja volja* — tajná narodnická teroristická organizace, která vznikla v srpnu 1879 po rozštěpení narodnické organizace Zemlja i volja. V jejím čele stál výkonný výbor, jehož členy byli A. I. Željabov, S. L. Perovská, A. D. Michajlov, M. F. Frolenko, N. A. Morozov, V. N. Fignerová, A. A. Kvjatkovskij aj. Narodovoljovci setrvali na stanovisku narodnického utopického socialismu, ale zároveň zahájili politický boj, neboť za nejdůležitější úkol považovali svržení samoděržaví a vydobytí politické svobody. Jejich program požadoval na základě všeobecného volebního práva vytvoření stálého zastupitelského orgánu lidu, vyhlášení demokratických svobod, předání půdy lidu a rovněž vypracování opatření pro předání závodů a továren do rukou dělníků. Lenin napsal: „Narodovoljovci udělali krok vpřed tím, že přešli k politickému boji, avšak spojit jej se socialismem se jim nepodařilo“ (Sebrané spisy 9, Praha 1982, s. 181).

Narodovoljovci hrdinně bojovali proti carskému absolutismu, vycházeli však z nesprávné teorie o „aktivních“ hrdinech a „pasívním“ davu, domnívali se, že mohou přebudovat společnost bez účasti lidu, vlastními silami, pomocí individuálního teroru, zastrasováním a dezorganizováním vlády. Po 1. březnu 1881 (zavraždění Alexandra II.) se vládě podařilo krutými represáliemi, popravami a provokacemi organizaci Narodnaja volja rozbít. Několikeré pokusy narodovoljovců o obnovení organizace, k nimž došlo v 80. letech, byly bezvýsledné. Tak v roce 1886 vznikla skupina vedená A. I. Uljanovem (bratrem V. I. Lenina) a P. J. Ševyrjovem, jež pokračovala v tradicích organizace Narodnaja volja. Po nezdařeném pokusu o atentát na Alexandra III. v roce 1887 byla skupina odhalena a její aktivní členové popraveni.

Lenin kritizoval nesprávný, utopický program a taktiku narodovoljovců, choval však velkou úctu k jejich obětavému boji proti carismu, vysoce hodnotil jejich konspirační techniku a přísně centralizovanou organizaci. — 292

¹¹¹ *Konference trudoviků* se konala v Petrohradě koncem března 1912; byla věnována především otázkám volební kampaně do IV. státní dумы. Lenin se hodnocením této konference zabývá v článku *Liberalismus a demokracie* (viz tento svazek, s. 268–277). — 303

¹¹² *Svaz ruského národa* — krajně reakční černosotňovská monarchistická organizace; vznikla v Petrohradě v říjnu 1905 a jejím cílem byl boj proti revolučnímu hnutí. Členy svazu byli reakční statkáři, bohatí majitelé domů, obchodníci, policejní úředníci, duchovní, městská buržoazie, kulaci i deklasované kriminální živly. V čele svazu stáli V. A. Bobrinskij, A. I. Dubrovin, P. A. Kruševan, N. J. Markov II., V. M. Puriškevič aj. Tiskovými orgány svazu byli listy *Ruskoje znamja*, *Objedinenije* a *Groza*. Svaz měl pobočky v mnoha ruských městech.

Svaz ruského národa hájil neotřesitelnost carského absolutismu, zachování polofeudálního statkářského způsobu hospodaření a šlechtických výsad. Jeho programovým heslem bylo monarchistické nacionalistické heslo z dob nevolnictví: *Pravoslaví, samoděržaví, národ*. Za hlavní metodu boje proti revoluci považoval svaz pogromy a vyvražďování. Jeho členové za pomoci a podpory policie veřejně a beztrestně týrali a zákeřně vraždili pokrokové revoluční dělníky a představitele demokraticky smýšlející inteligence, rozháněli účastníky masových shromáždění a stříleli do nich, pořádali protižidovské pogromy a všemožně pronásledovali příslušníky neruských národů a národností.

Po rozpuštění II. dumy se svaz rozpadl na dvě organizace: Svaz archanděla Michaela v čele s Puriškevičem, který chtěl využít III. dumu v zájmu kontrarevoluce, a vlastní Svaz ruského národa, vedený Dubrovinem, který pokračoval v taktice otevřeného teroru. Obě černosotňovské organizace byly za únorové revoluce 1917 rozpuštěny. Po Říjnové revoluci se bývalí členové těchto organizací aktivně účastnili vzpour a spiknutí proti sovětské moci. — 307

- ¹¹³ *Russkoje znamja* — černosotňovský deník, orgán Svazu ruského národa; vycházel v Petrohradě od listopadu 1905 do roku 1917. — 307
- ¹¹⁴ *Svět* — buržoazně nacionalistický deník; vycházel v Petrohradě od roku 1882 do roku 1917. — 309
- ¹¹⁵ *Rada spojené šlechty* — kontrarevoluční organizace feudálních statkářů, která se ustavila v květnu 1906 na prvním sjezdu zástupců guberniálních šlechtických společností. Existovala do října 1917. Jejím hlavním cílem bylo obhajovat samoděržaví, statkářské vlastnictví půdy a šlechtické výsady. V čele organizace stál hrabě A. A. Bobrinskij, kníže N. F. Kasatkin-Rostovskij, hrabě D. A. Olsufjev, V. M. Puriškevič aj. Lenin nazýval Radu spojené šlechty „radou spojených feudálů“. Z této organizace se ve skutečnosti stal polovládní orgán, který vládu nutil vydávat zákony a nařízení obhajující zájmy statkářů. V období III. státní dumy zasedala řada členů Rady spojené šlechty ve Státní radě a v ústředích černosotňovských organizací. — 309
- ¹¹⁶ *Enesové* (lidoví socialisté) — členové maloburžoazní Lidové socialistické strany práce, která se v roce 1906 odštěpila od pravého křídla strany eserů (socialistů-revolucionářů). Enesové byli pro vytvoření bloku s kadety. Lenin je nazýval „sociálkadety“, „maloburžoazními oportunisty“ a „eserskými menševiky“, kolísajícími mezi kadety a esery, a zdůrazňoval, že se tato strana „velice málo liší od kadetů, neboť vyškrtává z programu republiku i požadavek veškeré půdy“ (Sebrané spisy 14, Praha 1983, s. 44). V čele strany stáli N. F. Anněnskij, V. A. Mjakotin, A. V. Pešechonov aj. Po únorové buržoazně demokratické revoluci 1917 se strana lidových socialistů spojila s trudoviky a aktivně podporovala buržoazní prozatímní vládu, do níž vyslala své zástupce. Po Říjnové revoluci se enesové účastnili kontrarevolučních spiknutí a ozbrojených akcí proti sovětské moci. V době cizí vojenské intervence a občanské války se strana rozpadla. — 314

¹¹⁷ *Gornozavodskoje dělo* — časopis; vycházel v Charkově v letech 1910 až 1918 jako periodikum rady sjezdu majitelů dolů a hutí jižního Ruska.

Něftanoje dělo — časopis; vycházel v Baku v letech 1899—1920 jako periodikum rady sjezdu naftařských podnikatelů.

Promyšlennost i torgovlja — čtrnáctideník; vycházel v Petrohradě v letech 1908—1917 jako periodikum rady sjezdu zástupců průmyslu a obchodu.

Izvěstija rossijskogo obščestva vinokurenych zavodčikov — časopis; vycházel v Petrohradě v letech 1908—1915 jako periodikum vedení Ruské společnosti vinopalníků. — 323

¹¹⁸ *Kit Kityč* nebo *Tit Tityč* — postava ze hry A. N. Ostrovského *Z cizí viny kocovina*; typ hrubého a tupého nafoukance. — 332

¹¹⁹ *Něvskaja zvězda* — legální bolševický list; vycházel v Petrohradě od 26. února (10. března) do 5. (18.) října 1912. Vyšlo 27 čísel. *Něvskaja zvězda* vycházela zpočátku paralelně s listem *Zvězda*, který měla suplovat v případě jeho zastavení nebo konfiskace; po 22. dubnu (5. květnu) 1912 vycházela místo zastavené *Zvězdy*. V redakci listu pracoval N. N. Baturin, V. M. Molotov, M. S. Olminskij aj. Ideově list vedl Lenin. *Něvskaja zvězda* uveřejnila 20 jeho článků a přes 360 dělnických příspěvků. List byl neustále vládou pronásledován: z 27 čísel bylo devět zkonfiskováno a dvě pokutována a redaktoři byli několikrát soudně stíháni.

Něvskaja zvězda sehrála významnou úlohu při demaskování menševiků, trockistů, buržoazních liberálů a dalších nepřátel revoluce. — 337

¹²⁰ *Obdělávání kruhů* — jedna z forem odpracovávání a zotročujícího pachtování statkářské půdy rolníky v poreformním Rusku. Při této formě odpracovávání se rolník zavazoval, že za peníze, za půjčku poskytnutou v zimě nebo za propachtovanou půdu obdělá svým inventářem a svými koňmi pro statkáře „kruh“, tj. děsťatinu jařiny, děsťatinu ozimu, a často že i jednu děsťatinu pokosí. — 338

¹²¹ *Utro Rossii* — deník; vycházel v Moskvě v roce 1907 a v letech 1909—1918. Sám se považoval za „nestranický demokratický list“, ale ve skutečnosti odrážel zájmy ruské imperialistické buržoazie.

Byl orgánem progresistů a financovala jej banka Rjabušinských. Začátkem dubna 1918 byl za pomlouvačné výpady proti sovětské vládě zastaven. Od poloviny dubna do července 1918 vycházel pod názvem Zarja Rossiji. — 345

- ¹²² *Něuskij golos* — legální týdeník menševiků-likvidátorů; vycházel v Petrohradě od 20. května (2. června) do 31. srpna (13. září) 1912. Vydával jej D. F. Kostrov namísto listu Živoje dělo. Vyšlo celkem 9 čísel. Do listu přispívali P. B. Axelrod, L. Martov, A. Martynov, J. Čackij aj. — 352
- ¹²³ Článek *Vzestup revoluční vlny* byl uveřejněn začátkem června 1912, po Leninových vystoupeních na zasedáních pařížské sekce zahraniční organizace SDDSR dne 26. dubna (9. května) 1912 se zprávou o událostech v Rusku a 31. května (13. června) s referátem *Vzestup revolučního hnutí proletariátu v Rusku*. V plakátovém oznámení vydaném pařížskou sekcí zahraniční organizace SDDSR byla uveřejněna podrobná osnova referátu, která je totožná se základními tezemi tohoto článku. Osnova je uveřejněna v oddíle Přípravné materiály (viz tento svazek, s. 520). — 368
- ¹²⁴ Zmíněné svolání bylo vytištěno v Petrohradě a rozšířeno na závodech před Prvním májem roku 1912. Vyzývalo dělníky, aby na Prvního máje uspořádali shromáždění a manifestaci na Něvském prospektu pod hesly vytyčenými VI. (pražskou) celoruskou konferencí SDDSR: ústavodárné shromáždění, osmihodinová pracovní doba, konfiskace statkářské půdy. Svolání končilo bojovými výzvami *Pryč s carskou vládou! Pryč s absolutistickou ústavou z 3. června! Ať žije demokratická republika! Ať žije socialismus!*
Dne 4. (17.) června 1912 přetiskl toto svolání v plném znění list Social-demokrat ve svém 27. čísle. — 372
- ¹²⁵ *St. Petersburger Zeitung* — deník; vycházel německy v Petrohradě v letech 1727—1914. — 376
- ¹²⁶ Citovanými slovy odpověděl ministr vnitra Makarov na zasedání Státní dumy dne 11. (24.) dubna 1912 na interpelaci, kterou vznesla sociálně demokratická frakce v dumě proti lenskému masakru. — 377
- ¹²⁷ Lenin má na mysli usnesení organizačního výboru likvidátorů o pozvání „levice“ Polské socialistické strany na srpnovou konferenci likvidátorů.

Polská socialistická strana (PSS, Polska Partia Socjalistyczna) -- reformistická nacionalistická strana, založená v roce 1892. Vystupovala pod heslem boje za nezávislost Polska a pod vedením Pilsudského a jeho stoupců prováděla separatistickou a nacionalistickou propagandu mezi polskými dělníky, které se snažila odvrátit od společného boje s ruskými dělníky proti samoděržaví a kapitalismu.

Po celou dobu trvání PSS vznikaly v jejich řadách pod tlakem prostých dělníků levicové skupiny. Některé z nich se později přimkly k revolučnímu křídlu polského dělnického hnutí.

V roce 1906 se Polská socialistická strana rozštěpila na PSS-levici a na šovinistickou pravici, PSS-revoluční frakci. PSS-levice pod vlivem bolševické SDDSR a Sociální demokracie Království polského a Litvy (SDKPaL) postupně přecházela na důsledně revoluční pozice. Za první světové války se většina členů PSS-levice hlásila k internacionalismu. V prosinci 1918 se PSS-levice sloučila se SDKPaL. Sloučené strany vytvořily Komunistickou dělnickou stranu Polska (od roku 1925 se nazývala Komunistická strana Polska).

Pravicová část PSS pokračovala za první světové války ve své nacionálně šovinistické politice. Na území Haliče zformovala polské legie, které potom bojovaly na straně rakousko-německého imperialismu. Po vzniku polského buržoazního státu se pravicová PSS spojila v roce 1919 s organizacemi PSS na polském území, jež bylo předtím obsazeno Německem a Rakouskem, a přijala opět název Polská socialistická strana. Získala rozhodující vliv ve vládě a zasadila se o to, aby moc přešla do rukou polské buržoazie. Soustavně prováděla protikomunistickou propagandu a podporovala agresivní politiku, namířenou proti Sovětskému Rusku, politiku anexe a utlačování západní Ukrajiny a západního Běloruska. Jednotlivé skupiny PSS, které s touto politikou nesouhlasily, vstupovaly do Komunistické strany Polska.

Po fašistickém převratu Pilsudského v květnu 1926 se PSS formálně ocitla v parlamentní opozici. Ve skutečnosti však nikdy aktivně proti fašistickému režimu nebojovala a dál pokračovala v protikomunistické a protisovětské propagandě. Levicové síly PSS spolupracovaly v těch letech s polskými komunisty a v četných kampaních podporovaly taktiku jednotné fronty.

Za druhé světové války se PSS znovu rozštěpila. Její pravicová, šovinistická část přijala název Wolność, Równość, Niepodległość (Svoboda, Rovnost, Nezávislost) a vstoupila do reakční polské emigrantské „vlády“ v Londýně. Druhá, levicová část PSS, která přijala název Polští socialisté a později Dělnická strana polských

socialistů, se pod vlivem Polské dělnické strany založené v roce 1942 zapojila do národní fronty boje proti hitlerovským okupantům, bojovala za osvobození Polska od fašistické poroby a usilovala o navázání přátelských styků s SSSR.

Po osvobození východní části Polska od německých okupantů a po vytvoření Polského výboru národního osvobození přijala Dělnická strana polských socialistů v roce 1944 opět název Polská socialistická strana a spolu s Polskou dělnickou stranou se podílela na budování lidově demokratického Polska. V prosinci 1948 se obě strany sloučily a vytvořily Polskou sjednocenou dělnickou stranu (PSDS). — 387

- ¹²⁸ *Sionisté-socialisté* — členové Sionistické socialistické dělnické strany, maloburžoazní židovské nacionalistické organizace, která vznikla v roce 1904. Sionisté-socialisté považovali za hlavní úkol židovského proletariátu boj za získání vlastního území a vytvoření vlastního národního státu. Prosazovali třídní spolupráci s židovskou buržoazií, snažili se izolovat židovské dělníky od revolučního hnutí ruského i mezinárodního proletariátu a pokoušeli se šířit zášť mezi dělníky různých národů a národností. Nacionalistická činnost sionistů-socialistů oslabovala třídní vědomí židovských dělníků a působila dělnickému hnutí velké škody. Mezinárodní socialistické byro se v říjnu 1908 od sionistů-socialistů distancovalo.

Po únorové buržoazně demokratické revoluci 1917 se Sionistická socialistická dělnická strana sloučila se Socialistickou židovskou dělnickou stranou a vytvořila Jednotnou židovskou socialistickou dělnickou stranu. — 387

- ¹²⁹ *Lotyšský sociálně demokratický svaz* vznikl na podzim 1900 v zahraničí a uplatňoval podobné požadavky jako ruští eseri; silně se v něm projevovaly nacionalistické tendence. V roce 1905 získal Svaz dočasně určitý vliv na jistou část rolnictva, záhy byl však vytlačen Lotyšskou sociálně demokratickou dělnickou stranou. Později už neměl významnější úlohu. — 387

- ¹³⁰ Na IV. (sjednocovacím) sjezdu SDDSR, konaném ve Stockholmu ve dnech 10.—25. dubna (23. dubna—8. května) 1906, se jednalo o sloučení SDDSR se Sociální demokracií Království polského a Litvy a s Lotyšskou sociálně demokratickou dělnickou stranou. Obě tyto strany se staly součástí SDDSR jako územní organizace, působící mezi proletariátem všech národností daného území (srov. KSSS v rezolucích a usneseních sjezdů, konferencí a plenárních zasedání ÚV, díl I, Praha 1954, s. 112—113). — 387

- ¹³¹ Viz KSSS v rezolucích a usneseníh sjezdů, konferencí a plenárních zasedání ÚV, díl I, Praha 1954, s. 173. — 387
- ¹³² Leninova narážka se týká těchto faktů: v říjnu roku 1910 člen III. státní dumy F. A. Golovin prohlásil, že skládá poslaneckou funkci, a za nějaký čas se stal aktivním podílníkem železniční koncese.
V březnu 1912 člen III. dumy V. A. Maklakov bez ohledu na svou funkci poslance vystoupil jako obhájce velkého bakuského naftaře Tagijeva, obviněného z týrání svého zaměstnance, inženýra Bebutova. — 399
- ¹³³ *Nováčky v politice* jsou míněni bolševici-smířlivci, kteří měli své skupinky v Rusku i v zahraničí; *zkušenými diplomaty* jsou míněni likvidátoři ze skupinky kolem Trockého vídeňské Pravdy a předáci Bundu. — 402
- ¹³⁴ Viz K. Marx, *Teorie o nadhodnotě*, část II, Praha 1964, s. 247 až 248. K těmto Marxovým tezím podal Lenin výklad a vysvětlení v práci *Agrární otázka v Rusku koncem 19. století* (viz *Sebrané spisy* 17, Praha 1984, s. 75—156). — 414
- ¹³⁵ *Gazeta robotnicza* — ilegální týdeník, orgán varšavského výboru Sociální demokracie Království polského a Litvy; vycházel v květnu až říjnu 1906 za redakce G. Kamenského; vyšlo 14 čísel, poté bylo vydávání přerušeno. Po rozkolu v SDKPaL v roce 1912 vznikly dva varšavské výbory a vycházely dva orgány pod tímž názvem: jeden vydávali stoupenci hlavního vedení SDKPaL ve Varšavě (červenec 1911—červenec 1913), druhý — opoziční varšavský výbor v Krakově (červenec 1911—únor 1915). O rozkolu v SDKPaL viz Leninův článek *Rozkol v polské sociální demokracii* (*Spisy* 18, Praha 1957, s. 479—483). — 419
- ¹³⁶ Je míněn Plechanovův článek K otázce svolání konference SDDSR, uveřejněný v 16. čísle listu *Dněvník social-demokrata* v dubnu 1912 (viz též G. V. Plechanov, *Sočiněnija*, sv. 19, Moskva—Leningrad 1927, s. 395—407).
Článek obsahuje dokumenty z korespondence redakce listu *Dněvník social-demokrata* se zmocněncem likvidátorského organizačního výboru, který naléhal na Plechanova a jeho skupinu menševiků stoupenců zachování ilegální strany, aby se připojili k organizačnímu výboru. Plechanov ve svých odpovědích demasko-

val likvidátorský charakter svolávané srpnové konference a odmítl podílet se na práci organizačního výboru. — 421

¹³⁷ Je míněn Plechanovův článek Poslední plenární zasedání našeho ústředního výboru, uveřejněný v 11. čísle listu Dněvnik social-demokrata v březnu 1910 (viz též G. V. Plechanov, Sočiněnija, sv. 19, Moskva—Leningrad 1927, s. 99—121). — 423

¹³⁸ Předsedou mandátové komise na VI. (pražské) celoruské konferenci SDDSR byl delegát kyjevské organizace, menševik stoupenec zachování ilegální strany V. Švarcman. — 424

¹³⁹ Je míněna porada likvidátorů, jež se konala v polovině ledna 1912 v Rusku. Byla svolána z iniciativy Bundu a ÚV Sociální demokracie Lotyšského kraje. Je označována jako porada národních sociálně demokratických organizací. Zúčastnili se jí dva zástupci Sociální demokracie Lotyšského kraje, dva zástupci Bundu, jeden za kavkazský oblastní výbor a jeden za Sociální demokracii Království polského a Litvy (ten byl přítomen jen na druhém zasedání). Na této poradě byl založen organizační výbor pro svolání trockisticko-likvidátorské srpnové konference roku 1912. — 424

¹⁴⁰ *Czerwony sztandar* — ilegální list, ústřední orgán Sociální demokracie Království polského a Litvy; vycházel polsky v Curychu, Krakově, Varšavě a Berlíně v letech 1902—1918, s dočasným přerušením v letech 1914—1917. Vyšlo celkem 195 čísel. — 425

¹⁴¹ Noticku *Odpověď likvidátorům* napsal Lenin pro Pravdu a redakce jej dostala dne 11. (24.) července 1912. — 427

¹⁴² *Pravda* — legální bolševický deník; první číslo vyšlo v Petrohradě dne 22. dubna (5. května) 1912.

Usnesení o nutnosti vydávat masový dělnický deník bylo schváleno VI. (pražskou) celoruskou konferencí SDDSR. Významnou úlohu při přípravě k vydávání Pravdy měl list Zvězda, který koncem roku 1911 zahájil širokou kampaň za založení dělnického deníku. Zvězda uveřejnila četné dopisy a články petrohradských dělníků s návrhy na založení takového deníku a vyjadřující jejich ochotu přispět na něj dobrovolnými peněžními sbírkami. Iniciativa pokrokových petrohradských dělníků se setkala s vřelým ohlasem mezi dělníky celého Ruska.

Pravda začala vycházet za nového revolučního rozmachu, kdy celou zemi zachvátila v souvislosti se střílením do dělníků na řece Leně vlna masových politických stávek.

List byl vydáván z dělnických peněžních sbírek; byl distribuován zhruba ve 40 000 výtiscích, náklad jednotlivých čísel dosahoval až 60 000 výtisků.

Ideově vedl Pravdu Lenin; téměř denně do ní psal, dával pokyny redakci. Usiloval o bojový, revoluční charakter listu, kritizoval redakci za uveřejňování článků, které nebyly v zásadních otázkách dost jednoznačné. Pravda uveřejnila přes 270 Leninových článků a noticetek, podepsaných různými pseudonymy: V. Iljin, V. Frej, K. T., V. I., I., Pravdovec, Statistik, Čtenář, M. N. aj.

Členy redakce a jejími aktivními spolupracovníky v různých dobách byli: N. N. Baturin, Děmjan Bědnyj, K. S. Jeremejev, A. I. Uljanovová-Jelizarovová, M. I. Kalinin, N. K. Krupská, S. V. Malyšev, L. R. a V. R. Menžinští, V. M. Molotov, V. I. Něvskij, M. S. Olminskij, N. I. Podvojskij, N. G. Poletajev, M. A. Saveljev, K. N. Samojlovová, J. M. Sverdlov, N. A. Skrypnik, J. V. Stalin, P. I. Stučka aj. Do Pravdy přispívali rovněž bolševičtí poslanci IV. státní dumy. Také Gorkij v ní publikoval své literární a publicistické práce.

Pravda byla každodenním pojítkem mezi stranou a širokými lidovými masami. Kolem listu se vytvořila mnohatisícová armáda dělnických dopisovatelů; v každém čísle se uveřejňovaly desítky dělnických příspěvků: za dva roky a několik měsíců jich vyšlo přes 17 000. List psal o bezprávném postavení pracujících, uváděl konkrétní příklady, jak dělníci živoří, osvětloval průběh jednotlivých stávek většího i menšího rozsahu, usměrňoval mohutnější revoluční hnutí v duchu politiky strany, vychovával masy k třídní solidaritě a proletářskému internacionalismu. Pravda měla mezi dělnictvem velkou autoritu. Značnou pozornost věnoval list postavení rolnictva v carském Rusku, a to ve zvláštní rubrice Ze života rolníků. Na stránkách Pravdy Lenin důsledně bojoval za hegemonii proletariátu v budoucí revoluci, za svazek dělnické třídy a rolnictva a odhaloval kontrarevolučnost liberální buržoazie. Významnou úlohu sehrála Pravda v předvolební kampani do IV. státní dumy.

V redakci Pravdy se soustřeďovala značná část organizační práce strany. Konaly se tu schůzky se zástupci místních stranických buněk, přicházela sem hlášení o stranické práci v továrnách a na závodech, odtud se dále předávaly stranické směrnice petrohradského výboru a ústředního výboru strany.

Pravda byla vystavena neustálé policejní perzekuci: jen za první rok její existence bylo proti redaktorům listu vedeno 36 soudních řízení, redaktori strávili ve vězení 47,5 měsíce. Za stejnou dobu bylo 41 čísel listu konfiskováno. Carské orgány Pravdu osmkrát

zastavily, avšak list vycházel vždy znovu pod jiným názvem: Rabočaja pravda, Severnaja pravda, Pravda truda, Za pravdu, Proletarskaja pravda, Puť pravdy, Rabočij, Trudovaja pravda. Za těchto obtížných podmínek se bolševikům podařilo až do zastavení listu dne 8. (21.) července 1914 vydat přes 600 čísel.

Vydávání Pravdy bylo obnoveno teprve po únorové buržoazně demokratické revoluci. Počínaje 5. (18.) březnem 1917 vycházela Pravda jako orgán ústředního a petrohradského výboru bolševické strany a Lenin, který se vrátil z ciziny, stanul v čele redakce. V červenci—říjnu 1917 byl list pronásledován kontrarevoluční prozatímní vládou, několikrát změnil svůj název a vycházel jako Listok Pravdy, Proletarij, Rabočij puť. Po vítězství Říjnové revoluce, počínaje 27. říjnem (9. listopadem) 1917 začal tento ústřední orgán strany vycházet pod svým původním názvem.

Význam tohoto listu v dějinách bolševické strany a revoluce je zcela mimořádný: stal se kolektivním propagátorem, agitátorem a organizátorem při uskutečňování politiky strany. Stál v první linii boje za stranickost, odhodlaně čelil menševikům—likvidátorům, otcovským a trockistům a odhaloval jejich zrádovskou úlohu.

Pravda nesmlouvavě potírala mezinárodní oportunistus a centrismus a vychovávala dělníky důsledně v duchu revolučního marxismu. Přispěla k tomu, že strana značně zmohutněla, její členové se semkli a upevnili spojení strany s masami. Svou činností Pravda položila pevný základ masové bolševické straně.

Pravda zaujímá významné místo v dějinách bolševického tisku. Byla prvním legálním dělnickým masovým listem a znamenala novou etapu ve vývoji tisku dělnické třídy Ruska i mezinárodního proletariátu. Od roku 1914 se 5. květen, kdy Pravda vyšla poprvé, začal slavit jako Den dělnického tisku.

Hodnocením listu se Lenin zabýval ve svých pracích Výsledky půlroční práce, Dělníci a Pravda, Dělnická třída a dělnický tisk, Zpráva ÚV SDDSR a instruktivní směrnice delegaci ÚV na bruselské konferenci, K výsledkům Dne dělnického tisku, K desátému výročí Pravdy a jinde (viz tento svazek, s. 456—472; Spisy 18, Praha 1958, s. 297—299; Spisy 20, Praha 1957, s. 370—378, 505—547, 560—568; Spisy 33, Praha 1955, s. 346—350). — 427

¹⁴³ *Le Peuple* — deník, ústřední orgán Belgické dělnické strany. Byl založen v roce 1885 a vychází v Bruselu, nyní jako orgán Belgické socialistické strany. — 432

¹⁴⁴ Jsou míněny tyto Marxovy práce: *Bída filozofie*[¹⁸⁸], *Odpověď*

na Filozofii bídy pana Proudhona (viz K. Marx — B. Engels, Spisy 4, Praha 1958, s. 180—190); Kapitál^[135], díl III-2, Praha 1956, s. 232—239 a Teorie o nadhodnotě^[136], část II, Praha 1964, s. 154—166. — 437

¹⁴⁵ *S.—Petěrburskije vědomosti* — nejstarší ruské noviny; vycházely v Petrohradě od roku 1728 jako pokračování prvních ruských novin *Vědomosti*, vydávaných od roku 1703. V letech 1728—1874 vydávala *S.—Petěrburskije vědomosti* Akademie věd, od roku 1875 ministerstvo lidové osvěty. Vycházely do konce roku 1917. — 442

¹⁴⁶ Je míněna rezoluce vedení petrohradského svazu pekařů, která požadovala vydávání protilikvidátorského dělnického deníku. Vedení uvítalo chystané vydávání *Pravdy* a vyzvalo všechny členy svazu k uspořádání peněžní sbírky na fond dělnického deníku. Zpráva o této rezoluci byla uveřejněna 8. dubna 1912 v 27. čísle *Zvezdy*. — 444

¹⁴⁷ *Žavěty* — legální literárněpolitický měsíčník eserského zaměření; vycházel v Petrohradě od dubna 1912 do července 1914. Do časopisu přispívali R. V. Ivanov-Razumnik, B. V. Savinkov, N. Suchanov, V. M. Černov aj. — 450

¹⁴⁸ *Guesdovci* — levicový marxistický směr ve francouzském socialistickém hnutí na přelomu 19. a 20. století. V jeho čele stáli Jules Guesde a Paul Lafargue. Po rozštěpení Dělnické strany Francie na sjezdu v St.-Etienne roku 1882 vytvořili guesdovci pod dosavadním názvem svou samostatnou stranu v níž prosazovali samostatnou revoluční politiku proletariátu věrnou programu strany přijatému roku 1880 v Le Havru, jehož teoretickou část napsal Marx. Měli velký vliv v průmyslových centrech Francie a sdružovali pokrokové příslušníky dělnické třídy.

Roku 1901 vytvořili spolu s blanquisty jako rozhodní odpůrci millerandismu Socialistickou stranu Francie. Roku 1905 se na základě rezoluce mezinárodního kongresu II. internacionály v Amsterdamu, vyzývající k jednotě národních socialistických hnutí, sloučili s reformistickou Francouzskou socialistickou stranou a vytvořili jednotnou Socialistickou stranu, sekci Dělnické internacionály (SFIO). Za první světové války vůdcové této strany (Guesde, Sembat aj.) zradili dělnickou třídu a stali se sociálšovinisty.

Jaurèsovci — stoupenci francouzského socialisty Jeana Jaurèse, který v 90. letech vytvořil spolu s Millerandem skupinu nezávislých socialistů a stál v čele pravicového, reformistického křídla ve francouzském socialistickém hnutí. Jaurèsovci hlásali „svobodu kritiky“ a pod tímto heslem začali revidovat základní marxistické teze a obhajovat třídní spolupráci proletariátu s buržoazií. V roce 1902 založili reformistickou Francouzskou socialistickou stranu. — 451

¹⁴⁹ Je míněn neúspěšný pokus portugalských monarchistů o puč v létě 1912; jeho cílem mělo být svržení Portugalské republiky a obnovení monarchie. — 452

¹⁵⁰ Stať *Výsledky půlroční práce* byla napsána v první polovině července 1912. Zachovala se Leninova korespondence s redakcí Pravdy týkající se uveřejnění této stati. V dopise redakci z 15. nebo 16. (28. nebo 29.) července 1912 Lenin sděloval: „Posílám Vám stať Některé výsledky půlroční práce. Z jejího obsahu zjistíte, proč jsem tuto stať poslal *Pravdě*. Dala by se uveřejnit ve čtyřech číslech jako fejetony a vysázet petitem. Každá část by mohla mít samostatný titul (například: I. Dělnické sbírky na tisk v roce 1912 podle měsíců — II. Dělnické sbírky na tisk podle oblastí. III. Dělnické sbírky na likvidátorský a nelikvidátorský tisk. — IV. Dělnická kopějka na dělnický tisk).

Velmi bych si přál, aby tato stať, komplexně zamýšlená pro Pravdu a *obracející se ke čtenářům* Pravdy, byla v *Pravdě* uveřejněna. Myslím, že cenzurní překážky tu nehrozí. S cenzurními úpravami samozřejmě souhlasím, ale s *vynecháním III. kapitoly nesouhlasím*.

Jestliže stať proti všemu očekávání v *Pravdě* neuveřejníte a jestliže ji odmítnou i Vaši kolegové v *Něvské zvězdě* (pro kterou se hodí daleko méně), dám ji k dispozici některému jinému časopisu, i když mě to bude velmi mrzet. V každém případě prosím, abyste mi co nejdříve odpověděli nebo mi poslali článek zpět“ (srov. Spisy 43, Praha 1969, s. 254). Článek byl otištěn v *Pravdě*, jak Lenin předpokládal. — 456

¹⁵¹ Lenin má na mysli vyhrožování menševiků-likvidátorů, že ve volbách do IV. dумы prosadí za dělnickou kurii proti bolševickým kandidátům své kandidáty. V tomto článku i ve svých dalších pracích — K současné situaci v SDDSR (viz tento svazek, s. 473 až 496) a V předvečer voleb do IV. dумы (viz Spisy 18, Praha 1957, s. 234) — Lenin psal, že řeči o „dvojí kandidátce“ jsou jen zstrašovací pokusy, které vycházejí z kroužku intelektuálů odtržených

od dělnického hnutí. Volby v dělnické kurii to pak plně potvrdily.
— 467

¹⁶² Jde o list amerických dělníků *Appeal to Reason*; tento list byl založen roku 1895 a vycházel ve státě Kansas v USA. Oficiálně nebyl v těsném kontaktu se Socialistickou stranou USA, propagoval však socialistické myšlenky a byl mezi dělnictvem velmi oblíben. Do listu přispíval americký socialista E. Debs. — 470

¹⁶³ *Gazeta-Kopějka* — buržoazní bulvární deník; vydávala jej v Petrohradě v letech 1908—1918 vydavatelská akciová společnost Kopějka. Byl populární hlavně mezi městskou maloburžoazií. — 472

¹⁶⁴ Brožuru *K současné situaci v SDDSR* napsal Lenin v Krakově v červenci—srpnu 1912 na žádost adresovanou ústřednímu výboru SDDSR představenstvem Sociálně demokratické strany Německa. Zahraniční výbor Sociální demokracie Lotyšského kraje totiž navrhl svolat poradu zástupců 11 stranických „ústředí“ a „skupin“ SDDSR působících v zahraničí. Tato porada měla „dosáhnout jednoty“ sociální demokracie ve volbách do IV. státní dумы a rozdělit peníze, věnované představenstvem německé sociální demokracie na hmotné zajištění volební kampaně v Rusku. V dopise z 24. června 1912 zahraniční výbor lotyšské sociální demokracie navrholo představenstvu Sociálně demokratické strany Německa uspořádat poradu, složenou ze zástupců organizačního výboru, Bundu, ÚV Sociální demokracie Lotyšského kraje, kavkazského oblastního výboru, redakce listu *Golos socialdemokrata*, vídeňské *Pravdy*, skupiny *Vperjod*, redakce listu *Dněvník socialdemokrata*, bolševíků stoupců zachování ilegální strany, hlavního vedení Sociální demokracie Království polského a Litvy a ÚV SDDSR. Představenstvo Sociálně demokratické strany Německa rozeslalo 22. července tento dopis jmenovaným organizacím se žádostí, aby se vyjádřily k tomuto návrhu a vyslaly do 5. září své zástupce do Berlína.

Dopis ÚV SDDSR, který napsal Lenin 17. (30.) července a který je základem této brožury, byl odpovědí na žádost představenstva Sociálně demokratické strany Německa. ÚV SDDSR odmítl zúčastnit se této porady, která se nakonec neuskutečnila. Část peněz určených na volební kampaň do IV. dумы dalo představenstvo Sociálně demokratické strany Německa k dispozici likvidátorskému organizačnímu výboru a kavkazskému oblastnímu výboru, Bundu a ÚV Sociální demokracie Lotyšského kraje,

čímž poskytlo likvidátorům podporu proti bolševikům. V září 1912 byl dopis ÚV SDDSR s Leninovým úvodním a závěrečným slovem a postskriptem vydán německy v Lipsku jako brožura pod názvem *Zur gegenwärtigen Sachlage in der sozial-demokratischen Arbeiterpartei Russlands*. Redakce listu *Social-demokrat* pak brožuru rozeslala různým orgánům Sociálně demokratické strany Německa, delegátům sjezdu strany v Saské Kamenici, který se konal v září 1912, a redakcím nejvýznamnějších sociálně demokratických listů v Německu. Lenin ve své brožuře poukázal na oportunistické stanovisko představenstva Sociálně demokratické strany Německa, objasnil skutečnou situaci v SDDSR a na základě faktů o rozšíření bolševického a likvidátorského tisku a o peněžních sbírkách mezi dělníky na stranické a likvidátorské listy dospěl k závěru, že „likvidátoři jsou dnes v ruském sociálně demokratickém hnutí úplná nula“ (tento svazek, s. 486). — 473

¹⁵⁵ *Spilka* (Ukrajinský sociálně demokratický svaz) vznikla koncem roku 1904 odštěpením od maloburžoazní Revoluční ukrajinské strany; stala se součástí SDDSR jako autonomní územní organizace. Ve vnitrostranickém boji v SDDSR se přikláněla k menševikům, v období reakce se rozpadla. V roce 1912 existovaly jen malé, izolované skupinky *Spilky*; z většiny jejích členů se stali buržoazní nacionalisté. Orgánem *Spilky* byl v říjnu a prosinci 1908 likvidátorský list *Trockého Pravda* (pouze první dvě čísla). — 480

¹⁵⁶ Svolání řádného (IX.) mezinárodního socialistického kongresu II. internacionály bylo plánováno do Vídně na podzim 1913. Protože však v roce 1912 vypukla na Balkáně válka a hrozila vypuknout válka světová, svolalo mezinárodní socialistické byro narychlo mimořádný kongres do Basileje na 24.—25. listopadu 1912. — 489

¹⁵⁷ Jsou míněny přípravy takzvané srpnové konference likvidátorů, která se konala ve Vídni v srpnu 1912; zformoval se na ní protistranický srpnový blok, jehož organizátorem byl *Trockij*. Na konferenci byli přítomni zástupci Bundu, kavkazského oblastního výboru, Sociální demokracie Lotyšského kraje a likvidátorských, trockistických a oțzovistických skupinek v zahraničí: redakce listu *Golos social-demokrata*, vídeňské *Pravdy Trockého* a skupiny *Vperjod*. Z Ruska vyslala své delegáty petrohradská a moskevská „iniciativní skupina“ likvidátorů, krasnojarská organizace, sevastopolská sociálně demokratická vojenská organizace, redakce

likvidátorských časopisů Naša zarja a Něvskij golos. Konference se rovněž zúčastnil zástupce zahraničního výboru Spilky. Převážnou většinu delegátů tvořili lidé žijící v zahraničí, kteří byli odtrženi od dělnické třídy Ruska a neměli přímé spojení s místními stranickými organizacemi.

Konference schválila protistranická, likvidátorská usnesení ke všem otázkám sociálně demokratické taktiky a vyslovila se proti zachování ilegální strany. Vypustila z volební platformy heslo demokratické republiky a nahradila jej heslem všeobecného volebního práva a dumy s úplnou mocí; zamítla heslo konfiskace statkářské půdy ve prospěch rolníků a vyslovila požadavek revize agrárního zákonodárství III. státní dumy; místo hesla o právu národů na sebeurčení žádala kulturně národnostní autonomii, kterou stranické sjezdy ve svých usneseních odsoudily jako projev nacionalismu. Ve volební taktice konference uznala za přípustnou podporu kandidátů liberálních buržoazních stran, kteří se zavázali hájit všeobecné volební právo a svobodu spolčování. Volební platforma, kterou konference schválila, byla jasně oportunistická a Lenin ji zhodnotil ve svém článku Platforma reformistů a platforma revolučních sociálních demokratů (viz Spisy 18, Praha 1957, s. 379—387).

Pokus likvidátorů vytvořit vlastní centristickou, likvidátorskou stranu v Rusku se nesetkal s podporou dělníků. Likvidátoři nedokázali zvolit ústřední výbor a omezili se na vytvoření organizačního výboru. Jejich nesourodý protibolševický blok, jehož vytvoření bylo prvořadým úkolem, se začal rozpadat už na konferenci. První opustil konferenci už v jejím průběhu vperjodovec, brzy po něm odešli lotyšští sociální demokraté a potom i ostatní účastníci. Příčiněním bolševiků se srpnový blok fakticky rozpadl už během jednoho až půldruha roku. Viz o tom Leninovy články Rozpad „srpnového“ bloku, Odhalení „srpnové“ fikce, O porušování jednoty, zastíraném křikem o jednotě (Spisy 20, Praha 1957, s. 159—162, 185—188, 331—353). — 490

¹⁵⁸ Jde o časopis *La Revue scientifique*, který vychází v Paříži od roku 1863. — 497

¹⁵⁹ Lenin cituje z rezoluce V. (londýnského) sjezdu SDDSR O vztahu k neproletářským stranám (srov. KSSS v rezolucích a usneseních sjezdů, konferencí a plenárních zasedání ÚV, díl I, Praha 1954, s. 140). — 502

¹⁶⁰ Je míněn dočasný blok bolševiků-leninovců a menševiků-plecha-

novoců, kteří byli stoupenci zachování ilegální strany (viz po známku 16). — 509

- ¹⁶¹ Jde o lednové plenární zasedání ÚV SDDSR z roku 1910. Dohoda bolševiků spočívala: 1. v Prohlášení bolševiků^[56], že rozpouštějí své organizační ústředí, přestanou vydávat list Proletarij a že podmíněně předají část svých finančních prostředků třetím osobám; 2. v usnesení plenárního zasedání O frakčních centrech a o podmínkách navrácení finančních prostředků deponovaných bolševiky u „držitelů“ v případě, že menševici a ostatní frakce nedodrží podmínky sjednocení (viz KSSS v rezolucích a usneseních sjezdů, konferencí a plenárních zasedání ÚV, díl I, Praha 1954, s. 205–206). — 509
- ¹⁶² Uvedené období vymezují tyto skutečnosti: 1. Lenin a další bolševici předložili dne 22. listopadu (5. prosince) 1910 zahraničnímu byru ÚV SDDSR prohlášení, v němž požadovali svolání plenárního zasedání ÚV, které by vyřešilo otázku navrácení bolševických finančních prostředků deponovaných „držitelům“, neboť menševici, vperjodovci a ostatní frakce nedodrželi dohodu a usnesení plenárního zasedání ÚV z ledna 1910; 2. porada členů ÚV SDDSR žijících v zahraničí, jež se konala ve dnech 28. května–4. června (10.–17. června) 1911 v Paříži (viz poznámku 14). — 509
- ¹⁶³ Lenin má na mysli červnovou poradu členů ÚV konanou v Paříži v roce 1911, na které se bolševici, smířlivci a polští sociální demokraté („*blok tří frakcí*“) usnesli svolat plenární zasedání ÚV v zahraničí a konferenci strany, a založili rovněž organizační a technickou komisi pro svolání konference. Tato usnesení („sliby“) dodrželi pouze bolševici spolu s menševiky stoupenci zachování ilegální strany, kdežto smířlivci a polští sociální demokraté s nimi nesouhlasili a brzy po poradě začali v organizační a technické komisi proti usnesením porady bojovat. — 509
- ¹⁶⁴ Prvním obdobím „*většiny proti bolševikům*“ míní Lenin období po lednovém plenárním zasedání ÚV SDDSR v roce 1910, kdy se smířlivečtí členové ÚV marně snažili pro praktickou práci v ruském byru ÚV získat menševiky-likvidátory (P. A. Bronštejna, K. M. Jermolajeva, I. A. Isuva aj.), čímž tuto práci de facto značně brzdili, neboť nahrávali likvidátorům. Toto období skončilo zatčením čtyř členů ÚV — I. P. Goldenberga, I. F. Dubrovinského, G. D. Lejtejzena a V. P. Nogina. Druhým obdobím od poloviny

roku 1911 je míněno období po červnové poradě členů ÚV, kdy se proti bolševikům v organizační komisi v zahraničí pro svolání konference a v technické komisi spojili smířlivci a polští sociální demokraté. — 509

¹⁶⁵ Přesné datum a okolnosti, za nichž Lenin referoval o politické situaci, nebyly zjištěny. — 511

¹⁶⁶ *Lidvaliáda* — aféra E. Lidvalla, podvodníka a spekulanta, a V. I. Gurka, náměstka ministra vnitra. Lidvall za Gurkova příspěvní uzavřel s vládou dohodu, že během října a prosince 1906 dodá do ruských gubernií postižených morem 10 miliónů pudů žita. Přestože Lidvall dostal od Gurka jako zálohu značnou sumu ze státních prostředků, do poloviny prosince 1906 svezl k železniční přepravě jen necelou desetinu celkového množství obilí. Defraudace státních prostředků a spekulace na úkor hladovějících vyšly najevo, takže carská vláda byla nucena celou záležitost předat soudu. Gurko však vyšel ze soudního procesu beztrestně — musel se pouze vzdát své funkce. — 511

¹⁶⁷ Je míněna rezoluce V. (celoruské) konference SDDSR z roku 1908 O současné situaci a úkolech strany (srov. KSSS v rezolucích a usneseních sjezdů, konferencí a plenárních zasedání ÚV, díl I, Praha 1954, s. 166—168). — 511

¹⁶⁸ Tyto Leninovy poznámky se týkají návrhu na poděkování organizační komisi v Rusku za práci vykonanou pro sjednocení všech ruských stranických organizací a pro svolání VI. (pražské) celoruské konference SDDSR a na odevzdání rozhodujícího hlasu jejímu zástupci na konferenci (viz tento svazek, s. 163). — 513

¹⁶⁹ Je míněna ilegální Sociálně demokratická strana Německa v období výjimečného zákona proti socialistům (viz poznámku 93). — 517

¹⁷⁰ Osnova tohoto referátu byla otištěna na plakátovém oznámení, které vydala pařížská sekce zahraniční organizace SDDSR. Oznamovalo se tam:

„Ve čtvrtek 13. června 1912

referuje v sále Alcazar, 190, Avenue de Choisy, 190

s. Lenin

na téma

VZESTUP REVOLUČNÍHO Hnutí

PROLETARIÁTU V RUSKU

Jednotlivými problémy uvedenými v osnově se Lenin zabýval v řadě svých prací z roku 1912, zejména v článku Vzestup revoluční vlny (viz tento svazek, s. 368—378).

Text pozvánky byl v roce 1955 přetištěn ve 2. čísle časopisu Istoričeskij archiv. — 520

SEZNAM LITERATURY,
KTEROU V. I. LENIN CITUJE
NEBO O NÍŽ SE ZMIŇUJE*

Аграрный проект кадетов во II Государственной думе — см. Проект главных оснований закона о земельном обеспечении земледельческого населения, внесенный во II Государственную думу кадетами.

Аграрный законопроект 43-х крестьян в III Государственной думе — см. Земельный проект умеренно-правых крестьянских депутатов, внесенный в III Государственную думу.

[1] *Акимов, В. П. К выборам в Государственную думу.* (Письмо в редакцию). — «Русские Ведомости», М., 1912, № 135, 13 июня, стр. 2. — 402, 403, 404

[2] *Аксельрод, П. Б. На очередные темы.* (Из писем П. Б. Аксельрода к друзьям). — «Наша Заря», Спб., 1912, № 6, стр. 8—20. — 449, 450, 451—453, 455, 491

[3] — *На очередные темы.* (Из писем П. Б. Аксельрода к друзьям). — «Невский Голос», Спб., 1912, № 6, 5 июля, стр. 2—3. — 444, 445—448, 449

[4] *(Анкета по исследованию общественных организаций*

* Česká redakce přetiskuje tento seznam literatury z 5. ruského vydání v nezměněné podobě.

V textové části jsou bibliografické prameny přeloženy a opatřeny číslem v hranaté závorce, které odkazuje na originální název díla a jeho bibliografické údaje v tomto seznamu.

Knihy, noviny a časopisy s Leninovými poznámkami jsou označeny hvězdičkou. Tyto výtisky jsou uloženy v Archivu Institutu marxismu-leninismu při ÚV KSSS. *Čes. red.*

торгово-промышленного класса в России]. — В кн.: [Ерманский, О. А.] Представительные организации торгово-промышленного класса в России. По данным анкеты, произведенной XI (промышленно-экономическим) отделом Императорского русского технического общества. (Оттиск из «Записок Императорского Русского Технического Общества» за 1912 год). Спб., 1912, стр. 17—26. Перед загл. кн. авт.: А. О. Гушка. — 318, 319, 320—321, 323, 327, 328, 331

- [5] *Антоний Волинский. Открытое письмо авторам сборника «Вехи»*. 1 мая 1909 г. — «Слово», Спб., 1909, № 791, 10 (23) мая, стр. 3. — 314
- [6] *Белюсов, Т. О. [Письмо в редакцию]*. — «Живое Дело», Спб., 1912, № 7, 2 марта, стр. 3. Под общ. загл.: Вокруг Думы. — 222, 224, 225
- [7] — *[Письмо в редакцию]*. — «Речь», Спб., 1912, № 54 (2008), 25 февраля (9 марта), стр. 7, в отд.: Письма в редакцию. — 222, 223, 224, 225
- [8] *Беседа с кн. Е. Н. Трубецким*. (По телефону от нашего корреспондента). — «Речь», Спб., 1911, № 287 (1883), 19 октября (1 ноября), стр. 3. — 127
- [9] *Бесплатное приложение к газете «Россия» к №№ 1816—1865*. [Стенографические отчеты о заседаниях Государственной думы III созыва]. Спб., 1911, 1376 стр. — 43—46, 133—145, 146—149
- [10] **[Бланк, Р. М.] Петербургские выборы*. — «Запросы Жизни», Спб., 1912, № 27, 6 июля, стлб. 1585—1586. Подпись: Б. — 504
- [11] — *Политическая мобилизация*. — «Запросы Жизни», Спб., 1912, № 13, 31 марта, стлб. 778—780, в отд.: За неделю. Подпись: Р. Б. — 279, 343, 344, 345, 346
- [12] *В фонд ежедневной рабочей газеты «Правда»*. — «Невская Звезда», Спб., 1912, № 3, 6 мая, стр. 4. Под общ. загл.: Отчет о суммах, поступивших в редакцию. — 459

- [13] В фонд «Правды». — «Правда», Спб., 1912, № 67, 17 июля, стр. 4. Под общ. загл.: Отчет. — 496
- [14] * Варзар, В. Е. Статистика стачек рабочих на фабриках и заводах за трехлетие 1906—1908 гг. Спб., тип. Киршбаума, 1910. 72, 220 стр. (М. Т. и П. Отдел промышленности). — 348, 349, 351, 368
- [15] * — Статистика стачек рабочих на фабриках и заводах за 1905 год. Спб., тип. Киршбаума, 1908. 111 стр. с табл. (М. Т. и П. Отдел промышленности). — 348, 349, 351, 368, 373
- [16] — Статистические сведения о стачках рабочих на фабриках и заводах за десятилетие 1895—1904 года. Спб., тип. Киршбаума, 1905. 79 стр. (М. Т. и П. Отдел промышленности). — 348, 351, 368
- [17] * Вехи. Сборник статей о русской интеллигенции. М., [тип. Саблина, март] 1909. II, 209 стр. — 66, 109, 304, 314
- [18] Витте, С. Ю. [Письмо в редакцию]. — «Новое Время», Спб., 1911, № 12765, 25 сентября (8 октября), стр. 3. — 124, 126, 131
- [19] Водовозов, В. В. Избирательная программа Трудовой группы. — «Запросы Жизни», Спб., 1912, № 13, 31 марта, стлб. 771—778. — 273—277, 280
- [20] — Трудовая группа и рабочая партия. — «Запросы Жизни», Спб., 1912, № 17, 27 апреля, стлб. 993—998. — 298, 299, 300—301, 302, 303, 304, 305
- [21] «Возрождение», М. — 218
— 1910, № 5, 30 марта, стлб. 47—52. — 195
— 1910, № 9—10, 15 июня, стлб. 17—28. — 57, 108, 111, 113, 334
- [22] Волнения среди рабочих. (По телефону из Спб. от наш. корресп.). — «Голос Москвы», 1911, № 267, 19 ноября (2 декабря), стр. 4. — 36

- [23] [Вольский, С.] Письмо из Петербурга. — «Правда», [Вена], 1911, № 22, 16 (29) ноября, стр. 3, в отд.: Что делается на местах. (Корреспонденции). Подпись: С. В. — 54—55
- [24] [Воронцов-Дашков, И. И.] Всеподданнейшая записка по управлению Кавказским краем генерал-адъютанта графа Воронцова-Дашкова. [Тифлис], гос. тип., 1907. 164 стр. — 362, 363
- [25] Вперед. Сборник статей по очередным вопросам. № 2. Изд. гр. «Вперед». [Paris, кооп. тип. «Союз»], февраль 1911. 88 стлб. — 39
- [26] [Временные правила о собраниях, утвержденные 4 (17) марта 1906 г.]. — «Правительственный Вестник», Спб., 1906, № 54, 8 (21) марта, стр. 2. — 210
- [27] [Временные правила об обществах и союзах, утвержденные 4 (17) марта 1906 г.]. — «Правительственный Вестник», Спб., 1906, № 54, 8 (21) марта, стр. 1—2. — 210
- [28] Временные правила по обеспечению продовольственных потребностей сельских обывателей, [утвержденные 12 июня 1900 г.]. — «Правительственный Вестник», Спб., 1900, № 150, 4 (17) июля, стр. 1—2; № 152, 6 (19) июля, стр. 1; № 153, 7 (20) июля, стр. 1. — 137, 138, 139, 141
- [29] Всероссийская конференция Росс. соц.-дем. рабочей партии. (В декабре 1908 г.). Изд. газ. «Пролетарий». Paris, 1909. 47 стр. (РСДРП). — 107, 113
- [30] * Всероссийская конференция Рос. соц.-дем. раб. партии 1912 года. Изд. ЦК. Paris, кооп. тип. «Идеал», 1912. 34 стр. (РСДРП). — 205—207, 231, 235, 240, 243, 247—250, 268, 371, 372, 410, 425, 488, 516
- [31] «Газета-Копейка», Спб. — 472
- [32] Г. Е. Белоусов, депутат 2-ой Государственной думы. — («L'Avenir») («Будущее»), Paris, 1911, № 9, 17 de-
cembre, p. 2. — 47

- [33] Герцен, А. И. *Былое и думы*. — 292
- [34] — *Ископаемый епископ, допотопное правительство и обманутый народ*. — «Колокол», Лондон, 1861, № 105, 15 августа, стр. 877—879. Подпись: И — р. — 291—292
- [35] — *К старому товарищу*. — В кн.: [Герцен, А. И.] Сборник посмертных статей Александра Ивановича Герцена. (С портр. автора). Изд. детей покойного. Женева, тип. Чернецкого, 1870, стр. 269—289. — 288
- [36] — *Концы и начала*. (Письмо пятое). — «Колокол», Лондон, 1862, № 148, 22 октября, стр. 1222—1223. Подпись: И — р. — 286
- [37] — *Н. Г. Чернышевский*. — «Колокол», Лондон, 1864, № 186, 15 июня, стр. 1525. Подпись: И — р. — 289—290
- [38] (*Письма Александру II*). — «Колокол», Лондон, 1857, № 4, 1 октября, стр. 27—31; 1859, № 49, 1 августа, Genève, 1865, № 197, 25 мая, стр. 1613—1614; 1866, № 221, 1 июня, стр. 1805. — 290
- [39] — *Письма об изучении природы*. Письмо первое. Эмпирия и идеализм. — «Отечественные Записки», Спб., 1845, т. XXXIX, [кн. 4, апрель], стр. 81—104, в отд.: II. — 287
- [40] — (*Письмо И. С. Тургеневу*. 10 марта 1864 г.). — В кн.: Письма К. Дм. Кавелина и Ив. С. Тургенева к Ал. Ив. Герцену. С объяснительными примеч. М. Драгоманова. Женева, украинская тип., 1892, стр. 187—190. — 291
- [41] (*Письмо К. Д. Кавелину*. 7 июня 1862 г.). — Там же, стр. 52—54. — 290
- [42] — *Смесь*. — «Колокол», Лондон, 1860, № 62, 1 февраля, стр. 517. — 291
- [43] — *Смесь*. — «Колокол», Лондон, 1861, № 97, 1 мая, стр. 819—820. — 291

- [44] — *Сплетни, копоть, нагар и пр.* — «Колокол», Лондон, 1864, № 177, 15 января, стр. 1460. — 291
- [45] — *For gentlemen only.* — «Колокол», Лондон, 1860, № 63, 15 февраля, стр. 530. Подпись: И — р. — 291
- [46] «Голос Земли», Спб. — 193, 194, 219
- [47] «Голос Москвы». — 194, 219, 309
 — 1911, № 236, 14 (27) октября, стр. 1. — 126, 128
 — 1911, № 267, 19 ноября (2 декабря), стр. 4. — 36
- [48] «Голос Социал-Демократа», [Женева — Париж]. — 29, 30, 32, 37, 53, 242, 247, 421, 477, 479, 482, 486
- [49] Горбунов, И. Ф. *Воздухоплаватель.* — 388
- [50] «Горно-Заводское Дело», Харьков. — 322
- [51] Гучков, А. И. *Письмо в редакцию.* — «Новое Время», Спб., 1911, № 12767, 27 сентября (10 октября), стр. 2. — 125
- [52] Дан, Ф. И. *К постановке избирательной кампании.* — «Наша Заря», Спб., 1911, № 7—8, стр. 55—65. — 104
- [53] — *Кадеты и прогрессисты.* — «Невский Голос», Спб., 1912, № 4, 6 июня, стр. 2. Подпись: Ф. Д. — 410
- [54] — «Марксистская» линия или политическое барышничество? — «Наша Заря», Спб., 1912, № 1—2, стр. 30—40. — 262
- [55] — *Наши «Лорды».* — «Живое Дело», Спб., 1912, № 3, 1 февраля, стр. 1. — 189, 190, 191, 256, 281, 346
- [56] [*Декларация большевиков, принятая на пленуме ЦК РСДРП в январе 1910 г.*]. — «Социал-Демократ», [Париж], 1910, № 11, 26 (13) февраля, стр. 11, в резолюции: О фракционных центрах. — 28, 59, 60, 185, 509

- [57] «Дело Жизни», М. — 37, 44, 51, 67, 113, 159, 160, 183, 194, 206, 217, 249
— 1911, № 6, 25 июня, стр. 14—19. — 196
- [58] «Дискуссионный Листок», [Париж], 1910, № 1, 6 (19) марта, стр. 3—6. — 26, 28, 31, 32, 34, 195
— 1910, № 2, 25 мая (7 июня), стр. 4—14. На газ. дата: 24 мая (7 июня). — 25, 241, 423
- [59] «Дневник Социал-Демократа», [Женева], 1910, № 11, март, стр. 1—20. — 423
— 1911, № 15, октябрь. Второе приложение к № 15 «Дневника Социал-Демократа», стр. 1. — 242, 250
— 1912, № 16, апрель, стр. 1—11. — 235, 284, 389, 390, 421, 478, 495
- [60] Ежегодник газеты «Речь» на 1912 год. Изд. ред. газ. «Речь». Спб., б. г. VI, 712, 44 стр. (Бесплатное приложение к газете «Речь»). — 199—204
- [61] Ерманский, О. А. К характеристике российской крупной буржуазии. — «Наша Заря», Спб., 1912, № 1—2, стр. 47—59; № 3, стр. 21—31. — 331—333, 334, 335
- [62] — Представительные организации торгово-промышленного класса в России. По данным анкеты, произведенной XI (промышленно-экономическим) отделом Императорского русского технического общества. (Оттиск из «Записок Императорского Русского Технического Общества» за 1912 год). Спб., 1912, [3], 208 стр.; III л. картогр. Перед загл. кн. авт.: А. О. Гушка. — 318—330
- [63] «Живое Дело», Спб. — 196, 206, 217, 218, 244, 256, 281, 283, 285, 316, 380, 453, 467, 469, 482, 486
— 1912, №№ 1—3, 20 января — 1 февраля. — 189
— 1912, №№ 1—16, 20 января — 28 апреля. — 467, 483, 485

- 1912, № 1, 20 января, 4 стр. — 468, 486
- 1912, № 2, 27 января, стр. 2. — 189, 190—192, 213, 256, 260, 281, 346
- 1912, № 3, 1 февраля, стр. 1. — 189, 190, 192, 256, 281, 346
- 1912, № 7, 2 марта, стр. 1, 2, 3. — 193, 198, 222, 224, 225, 226
- * — 1912, № 8, 9 марта. 4 стр. — 217, 218, 219, 220, 244, 256—259, 260, 261, 262, 263
- * — 1912, № 10, 21 марта, стр. 1. — 254
- 1912, № 16, 28 апреля. 4 стр. — 486

[⁶⁴] «Жизнь», М. — 218

[⁶⁵] *За объединение — против раскола.* — «Живое Дело», Спб., 1912, № 7, 2 марта, стр. 1. — 193

[⁶⁶] «За Партию», Paris, 1912, № 1, 16 (29) апреля, стр. 1. — 285

[⁶⁷] «Заветы», Спб., 1912, № 2, май, стр. 104—131, в отд.: II. — 450

[⁶⁸] *Заграничное бюро Центрального Комитета.* [Обращение ЗБЦК и письмо К. Цеткин и К. Каутского Заграничному бюро русской социал-демократии по вопросу «держательских» денег. 18 ноября 1911 г. Листовка]. Б. м., [1911]. 1 стр. (РСДРП). — 60

Закон 11 декабря 1905 г. — см. Указ правительствующему Сенату об изменениях и дополнениях в положении о выборах в Государственную думу.

Закон 3 июня 1907 г. — см. Положение о выборах в Государственную думу, утвержденное 3 июня 1907 г.

Закон 4 марта 1906 г. — см. Временные правила о со-

браниях, утвержденные 4 (17) марта 1906 г. и Временные правила об обществах и союзах, утвержденные 4 (17) марта 1906 г.

[69] «Запросы Жизни», Спб. — 273

— 1912, № 13, 31 марта, стлб. 771—778, 778—780. — 273—276, 279, 280, 343, 344, 345, 346

— 1912, № 17, 27 апреля, стлб. 993—998. — 298, 299, 300—301, 302, 303, 304, 305

— 1912, № 26, 29 июня, стлб. 1525—1530. — 504

*— 1912, № 27, 6 июля, стлб. 1585—1586. — 504

[70] «Зарницы». Вып. I. Спб., тип. Безобразова, 1907. 127 стр. — 130

[71] «Звезда», Спб. — 27, 223, 243, 244, 444, 456, 459, 461, 463, 467, 470, 482, 485

— 1911, № 28, 5 ноября, стр. 1. — 63

— 1911, № 29, 12 ноября, стр. 2. — 83—87

— 1911, № 33, 10 декабря, стр. 1; № 34, 17 декабря, стр. 1—2. — 74, 77, 401

— 1912, №№ 1 (37) — 33 (69), 6 января — 22 апреля. — 484

— 1912, № 1 (37), 6 января. 4 стр. — 487

— 1912, № 11 (47), 19 февраля, стр. 1. — 256, 257—259, 261

— 1912, № 12 (48), 23 февраля, стр. 3. — 222, 223, 224, 225, 226

— 1912, № 17 (53), 13 марта. 4 стр. — 245

— 1912, № 27 (63), 8 апреля, стр. 3, 4; № 32 (68), 19 апреля, стр. 2. — 298, 299, 301, 304, 444

- [72] *Земельный проект умеренно-правых крестьянских депутатов, [внесенный в III Государственную думу].* — «С.-Петербургские Ведомости», 1908, № 24, 29 января (11 февраля), стр. 2. — 72, 75, 118, 149, 231, 415
- [73] *Иваново-Вознесенск.* (От нашего корреспондента). — «С.-Петербургские Ведомости», 1912, № 152, 7 (20) июля, стр. 4, в отд.: Внутренние известия. — 442
- [74] *Из новейшей истории.* — «Речь», Спб., 1911, № 264 (1860), 26 сентября (9 октября), стр. 2. — 126
- [75] *[Известие об исключении Войлошников на 15 заседаний Государственной думы].* — «Новое Время», Спб., 1911, № 12834, 3 (16) декабря, стр. 3, в отд.: В Государственной думе. — 47
- [76] *[Известие об исключении Войлошников на 15 заседаний Государственной думы].* — «Речь», Спб., 1911, № 332 (1928), 3 (16) декабря, стр. 5, в отд.: Известия за день. — 47
- [77] *«Известия Российского Общества Винокуренных Заводчиков»,* Спб. — 323
- [78] * *Извещение [и резолюции Российской организационной комиссии по созыву общепартийной конференции. Листовка].* Б. м., [осень 1911]. 4 стр. (Отдельный оттиск из № 25 «Социал-Демократа». РСДРП). — 31, 32, 54, 154, 164
- [79] *Извещение о совещании представителей с.-д. Латышского края, Бунда, с.-д. Польши и Литвы и Областной закавказской организации, [состоявшемся в январе 1912 г.].* — «Листок “Голос Социал-Демократа”», [Париж], 1912, № 4, февраль, стр. 1—7. — 477
- [80] *Извещение [совещания членов ЦК РСДРП. 1911 г. Листовка].* Б. м., [1911]. 2 стр. (РСДРП). Подпись: Совещание членов ЦК РСДРП. — 243

- [81] *Извещение Центрального Комитета Российской с.-д. рабочей партии о состоявшейся очередной общепартийной конференции.* [Изд. ЦК РСДРП. Paris, 1909]. 8 стр. (РСДРП). — 37, 49, 52, 56, 58, 65, 84, 85, 107—108, 111, 112, 113, 114, 155, 156, 159, 167, 168, 182, 183, 198, 205, 238, 240, 247—248, 327, 333, 388, 517
- [82] *Изгоев, А. С. На перевале.* VII. «Вехист» среди марксистов. — «Русская Мысль», М., 1910, кн. VIII, стр. 63—72, в отд.: [II]. — 195
- [83] [*Иков, В. К.*] *Журнальное обозрение.* («Наша Заря» № 2; «Соврем. Мир» и «Русск. Богатство» — март). — «Возрождение», М., 1910, № 5, 30 марта, стлб. 47—52. — 195
- [84] *Ионов. Возможно ли партийное единство?* — «Дискуссионный Листок», [Париж], 1910, № 1, 6 (19) марта, стр. 3—6. — 26, 28, 31, 33, 35, 195
- [85] *В вопросу об избирательной кампании.* [Письмо из Петербурга группы социал-демократов]. — «Правда», [Вена], 1911, № 22, 16 (29) ноября, стр. 3, в отд.: Что делается на местах. (Корреспонденции). — 56—58
- [86] *К выборам в Петербурге.* — «Невский Голос», Спб., 1912, № 6, 5 июля, стр. 1—2. — 468, 469
- [87] * *К созыву конференции.* — «Живое Дело», Спб., 1912, № 8, 9 марта, стр. 2, в отд.: Из общественной жизни. — 218, 219, 220, 221
- [88] *К уходу деп. Белоусова.* — «Живое Дело», Спб., 1912, № 7, 2 марта, стр. 1. — 222, 225, 226
- [89] *К уходу из думской социал-демократической фракции депутата Т. О. Белоусова.* — «Звезда», Спб., 1912, № 12 (48), 23 февраля, стр. 3. — 222, 223, 224, 225, 226
- [90] *Кавелин, К. Д. [Письмо А. И. Герцену. 6 августа*

1862 г.]. — В кн.: Письма К. Дм. Кавелина и Ив. С. Тургенева к Ал. Ив. Герцену. С объяснительными примеч. М. Драгоманова. Женева, украинская тип., 1892, стр. 80—82. — 290

[⁹¹] *(Каменев, Л. Б.) Из истории русского либерализма.* (П. Милоков. Год борьбы. Публицистическая хроника). — В кн.: «Зарницы». Вып. I. Спб., тип. Безобразова, 1907, стр. 39—88. Подпись: Ю. К. — 130

[⁹²] *Карамзин, Н. М. Чувствительный и холодный.* Два характера. — 119

[⁹³] «Киевская Мысль». — 193, 194, 219

[⁹⁴] «Колокол», Лондон — Женева. — 289, 291

— Лондон, 1857, № 4, 1 октября, стр. 27—31; 1859, № 49, 1 августа; Genève, 1865, № 197, 25 мая, стр. 1613—1614; 1866, № 221, 1 июня, стр. 1805. — 290

— 1860, № 62, 1 февраля, стр. 517. — 291

— 1860, № 63, 15 февраля, стр. 530. — 291

— 1861, № 97, 1 мая, стр. 819. — 291

— 1861, № 105, 15 августа, стр. 877—879. — 291

— 1862, № 148, 22 октября, стр. 1222—1223. — 286

— 1863, № 162, 1 мая, стр. 1334—1336. — 290

— 1864, № 177, 15 января, стр. 1460. — 291

— 1864, № 186, 15 июня, стр. 1525. — 290—291

[⁹⁵] *Конференция трудовиков.* — «Речь», Спб., 1912, № 84 (2038), 28 марта (10 апреля), стр. 4. — 268, 273, 275, 343

[⁹⁶] *(Кузьминский, А. М.) Всеподданнейший отчет о про-*

изведенной в 1905 году, по высочайшему повелению, сенатором Кузьминским ревизии города Баку и Бакинской губернии. Б. м. и г. 686 стр. — 360, 361

- [97] [Куломзин, А. Н.] *Всеподданнейший отчет статс-секретаря Куломзина по поездке в Сибирь для ознакомления с положением переселенческого дела.* Спб., [гос. тип.], 1896. 2, VI, 187 стр.; 251 стр. прил. — 357
- [98] * *Ларин, Ю. Подъем русского земледелия и его общественно-политические последствия.* — «Возрождение», М., 1910, № 9—10, 15 июня, стлб. 17—28. — 57, 108, 111, 113, 334
- [99] — *Пути созидания.* — «Дело Жизни», Спб., 1911, № 6, 25 июня, стр. 14—19. — 196
- [100] *Лассаль, Ф. Франц фон-Зикинген.* Историческая трагедия. — 118
- [101] *Левицкий, В. За объединение — против раскола.* — «Наша Заря», Спб., 1912, № 4, стр. 28—33. — 379, 380, 388
- [102] * — *Наша «конституция» и борьба за право.* — «Наша Заря», Спб., 1911, № 11, стр. 3—15. — 98, 111, 122, 197, 218
- [103] [Ленин, В. И.] *Два центра* — «Звезда», Спб., 1911, № 28, 5 ноября, стр. 1. — 63
- [104] — *Заметки публициста. II. «Объединительный кризис» в нашей партии.* — «Дискуссионный Листок», [Париж], 1910, № 2, 25 мая (7 июня), стр. 4—14. Подпись: Н. Ленин. На газ. дата: 24 мая (7 июня). — 25, 241, 423
- [105] — *Землевладение в Европейской России.* — «Невская Звезда», Спб., 1912, № 3, 6 мая, стр. 1. Подпись: Р. Силин. — 337, 412
- [106] — *Избирательная кампания в IV Государственную думу.* — «Звезда», Спб., 1911, № 33, 10 декабря,

стр. 1; № 34, 17 декабря, стр. 1—2. Подпись:
В. Фрей. — 74, 77, 401

- [¹⁰⁷] — *Как П. Б. Аксельрод разоблачает ликвидаторов.* — «Невская Звезда», Спб., 1912, № 18, 22 июля, стр. 1. Подпись: В. И. — 449
- [¹⁰⁸] — *Карикатура на большевизм.* — «Пролетарий», [Париж], 1909, № 44. Приложение к № 44 газ. «Пролетарий», 4 (17) апреля, стр. 1—2. — 45
- [¹⁰⁹] — *Либерализм и демократия.* — «Звезда», Спб., 1912, № 27 (63), 8 апреля, стр. 3; № 32 (68), 19 апреля, стр. 2. Подпись: П. П. — 298, 299, 301, 304
- [¹¹⁰] — *О выборах в 4-ую Государственную думу.* [Резолюция, принятая на Шестой (Пражской) Всероссийской конференции РСДРП в январе 1912 г.]. — В кн.: Всероссийская конференция Рос. соц.-дем. раб. партии 1912 года. Изд. ЦК. Paris, кооп. тип. Идеал», 1912, стр. 18—21. (РСДРП). — 206, 231, 268, 372, 410
- [¹¹¹] — *О задачах с.-д. в борьбе с голодом.* [Резолюция, принятая на Шестой (Пражской) Всероссийской конференции РСДРП в январе 1912 г.] — Там же, стр. 23—24. — 206
- [¹¹²] — *О конституировании конференции.* [Резолюция, принятая на Шестой (Пражской) Всероссийской конференции РСДРП в январе 1912 г.]. — Там же, стр. 14—15. — 205, 239, 243, 425, 516
- [¹¹³] * — *О ликвидаторстве и о группе ликвидаторов.* [Резолюция, принятая на Шестой (Пражской) Всероссийской конференции РСДРП в январе 1912 г.]. — Там же, стр. 28—29. — 206, 235, 239, 243, 248—250, 425
- [¹¹⁴] — *О лозунгах и о постановке думской и внедумской с.-д. работы.* — «Социал-Демократ», [Париж], 1911, № 25, 8 (21) декабря, стр. 1—2. — 47

- [115] — *О новой фракции примиренцев или добродетельных.* — «Социал-Демократ», [Париж], 1911, № 24, 18 (31) октября, стр. 2—7. Подпись: Н. Ленин. — 29, 31, 33
- [116] — *О партийной организации за границей.* [Резолюция, принятая на Шестой (Пражской) Всероссийской конференции РСДРП в январе 1912 г.]. — В кн.: Всероссийская конференция Рос. соц.-дем. раб. партии 1912 года. Изд. ЦК. Paris, кооп. тип. «Идеал», 1912, стр. 30—31. (РСДРП). — 206, 247, 425
- [117] — *О современном моменте и задачах партии.* [Резолюция, принятая на Шестой (Пражской) Всероссийской конференции РСДРП в январе 1912 г.]. — Там же, стр. 17—18. — 205, 371
- [118] — *О характере и значении нашей полемики с либералами.* — «Невская Звезда», Спб., 1912, № 12, 10 июня, стр. 1. Подпись: В. И. — 403
- [119] — *О характере и организационных формах партийной работы.* [Резолюция, принятая на Шестой (Пражской) Всероссийской конференции РСДРП в январе 1912 г.]. — В кн.: Всероссийская конференция Рос. соц.-дем. раб. партии 1912 года. Изд. ЦК. Paris, кооп. тип. «Идеал», 1912, стр. 22—23. (РСДРП). — 206
- [120] * — *Об отношении к думскому законопроекту о государственном страховании рабочих.* [Резолюция, принятая на Шестой (Пражской) Всероссийской конференции РСДРП в январе 1912 г.]. — Там же, стр. 24—26. — 206
- [121] — *Об отсутствии делегатов от национальных центров на общепартийной конференции.* [Резолюция, принятая на Шестой (Пражской) Всероссийской конференции РСДРП в январе 1912 г.]. — Там же, стр. 15—16. — 250
- [122] — *Об оценке текущего момента.* — «Пролетарий», Женева, 1908, № 38, (14) 1 ноября, стр. 1—3. — 44

- [123] — *Орган либеральной рабочей политики.* — «Звезда», Спб., 1912, № 11 (47), 19 февраля, стр. 1. Подпись: Ф. Л—ко. — 256, 257—259, 261
- [124] — *Последний клапан.* — «Невская Звезда», Спб., 1912, № 20, 5 августа, стр. 1. Подпись: Р. С. — 418
- [125] — *Революционный подъем.* — «Социал-Демократ», [Париж], 1912, № 27, 17 (4) июня, стр. 1. — 385
- [126] — *Сравнение столыпинской и народнической аграрной программы.* — «Невская Звезда», Спб., 1912, № 15, 1 июля, стр. 1. Подпись: Р. С. — 341
- [127] — *Сущность «аграрного вопроса в России».* — «Невская Звезда», Спб., 1912, № 6, 22 мая, стр. 1—2. Подпись: Р. С. — 296, 412
- [128] — *Что делать?* Наболевшие вопросы нашего движения. Stuttgart, Dietz, 1902. VII, 144 стр. Перед загл. авт.: Н. Ленин. — 77
- [129] *Ленская бойня и 3-вешюньская монархия.* [Передовая]. — «Социал-Демократ», [Париж], 1912, № 26, 8 мая (25 апреля), стр. 1. — 372
- [130] «Листок „Голоса Социал-Демократа“», [Париж], 1912, № 4, февраль, стр. 1—7. — 477
- [131] «Листок Заграничного Бюро Центрального Комитета», [Париж], 1911, № 1, 8 сентября. 10 стр. — 33
- [132] «Листок Организационного Комитета по Созыву Общепартийной Конференции». Bruxelles, 1912, № 3, 19 (6) июля. 7 стр. — 478
- [133] * *Лондонский съезд Российской соц.-демокр. раб. партии (состоявшийся в 1907 г.).* Полный текст протоколов. Изд. ЦК. Paris, 1909. 486 стр. (РСДРП. — 39, 115, 170, 174, 185, 502
- [134] *Манифест. 17 (30) октября 1905 г.* — «Правительственный Вестник», Спб., 1905, № 222, 18 (31) октября, стр. 1. — 211

- [135] *Маркс, К. Капитал. Критика политической экономии*, т. III, ч. 1—2. 1894 г. — 437
- [136] — *Нищета философии. Ответ на «Философию нищеты» г-на Прудона. Первая половина 1847 г.* — 437
- [137] — *Письмо Ф. Лассалю. 19 апреля 1859 г.* — 118
- [138] — *Теории прибавочной стоимости (IV том «Капитала»)*. Январь 1862 г. — июль 1863 г. — 414, 437
- [139] *Мартов, Л. Бороться ли с реакцией?* — «Живое Дело», Спб., 1912, № 8, 9 марта, стр. 1. — 217, 220, 256—259, 260, 261, 262, 263
- [140] — «*Вместе бить!*» — («L'Avenir»), («Будущее»), Paris, 1911, № 5, 19 novembre, p. 1—2. — 41
- [141] — *К выборам. Против реакции.* — «Живое Дело», Спб., 1912, № 2, 27 января, стр. 2. — 189, 190—192, 213, 256, 260, 281, 346
- [142] — *О том, как можно быть неправым на оба фронта.* — «Наша Заря», Спб., 1912, № 5, стр. 33—42. — 454
- [143] — *Опасные симптомы.* (К выходу Т. О. Белоусова из думской фракции). — «Наша Заря», Спб., 1912, № 4, стр. 3—11. — 389
- [144] — *Основные положения платформы.* — «Наша Заря», Спб., 1911, № 7—8, стр. 42—54. — 104, 106, 108, 111—114, 119—123
- [145] — *Политическое обозрение. Перед выборами.* — «Наша Заря», Спб., 1912, № 3, стр. 67—76. — 403
- [146] *Местные организации о решениях конференции.* — «Рабочая Газета», [Париж], 1912, № 8, 17 (30) марта, стр. 2. — 247
- [147] *Миллюков, П. Н. Политические партии в Государственной думе за пять лет.* — В кн.: Ежегодник газеты «Речь» на 1912 год. Изд. ред. газ. «Речь». Спб.,

б. г., стр. 77—96. (Бесплатное приложение к газете «Речь»). — 199—204

[¹⁴⁸] *Москва*. К вопросу о созыве общепартийной конференции. — «Социал-Демократ», [Париж], 1911, № 24, 18 (31) октября, стр. 8, в отд.: Хроника. — 31

[¹⁴⁹] *Москва*, 28 сентября. — «Русские Ведомости», М., 1911, № 222, 28 сентября, стр. 1—2. — 126

[¹⁵⁰] «Мысль», М. — 27, 244, 245

[¹⁵¹] *На усиление средств газеты*. — «Невский Голос», Спб., 1912, № 7, 17 августа, стр. 4. Под общ. загл.: В к-ру газеты поступило. — 494

[¹⁵²] «Наша Заря», Спб. — 28, 44, 51, 52, 53, 67, 77, 101, 104, 105, 106, 114, 159, 183, 194, 206, 218, 219, 240, 244, 249, 281, 285, 316, 380, 385, 390, 403, 421, 425, 447, 449, 481

— 1910, № 2, стр. 50—62. — 195

— 1911, № 6. 72 стр. На обл. журн.: № 5. — 97, 101—106

— 1911, № 7—8. 114 стр. — 101, 103, 104, 106, 108, 111—114, 118—123

— 1911, № 9—10, стр. 31—35. — 48—53, 57, 85, 281

* — 1911, № 11, стр. 3—15, 128—132. — 98, 111, 122, 194, 197, 218

— 1912, № 1—2, стр. 30—40, 47—59. — 262, 331—333, 334

— 1912, № 3, стр. 21—31, 67—76, 79. — 331—333, 334, 403

— 1912, № 4, стр. 3—11, 28—33. — 379, 380, 389

— 1912, № 5, стр. 33—42. — 454

— 1912, № 6, стр. 8—20. — 449, 450, 451—454, 491

[¹⁵³] «*Невская Звезда*», Спб. — 456, 459, 463, 467, 469, 483, 485, 490

— 1912, №№ 1—14, 26 февраля — 24 июня. — 484

— 1912, № 1, 26 февраля. 4 стр. — 487

— 1912, № 2, 3 мая. 4 стр. — 487

— 1912, № 3, 6 мая, стр. 1, 4. — 337, 412, 456

— 1912, № 6, 22 мая, стр. 1—2. — 297, 412

— 1912, № 12, 10 июня, стр. 1. — 403

— 1912, № 14, 24 июня. 4 стр. — 487

— 1912, № 15, 1 июля, стр. 1. — 341

— 1912, № 16, 8 июля, стр. 2. — 447, 467, 488

— 1912, № 17, 15 июля, стр. 1. — 432, 434, 436, 438

— 1912, № 18, 22 июля, стр. 1. — 449

— 1912, № 20, 5 августа, стр. 1. — 418

[¹⁵⁴] «*Невский Голос*», Спб. — 403, 427, 447, 467, 469, 482, 485, 486, 490

— 1912, №№ 1—5, 20 мая — 28 июня. — 467, 483

— 1912, № 1, 20 мая. 4 стр. — 352—355, 386, 486

— 1912, № 4, 6 июня, стр. 2. — 410

— 1912, № 5, 28 июня. 4 стр. — 487

— 1912, № 6, 5 июля. 4 стр. — 444, 445—447, 448, 468, 469, 488, 490, 494

— 1912, № 7, 17 августа. 4 стр. — 490, 494

- [155] *Нельзя молчать*. [Передовая]. — «Живое Дело», Спб., 1912, № 8, 9 марта, стр. 1. — 218
- [156] «Нефтяное Дело», Баку. — 322
- [157] *Николин, Н. Новое в старом*. — «Звезда», Спб., 1911, № 29, 12 ноября, стр. 2. — 83—87
- [158] «Новое Время», Спб. — 219, 309, 376, 442—443
- 1909, № 11897, 27 апреля (10 мая), стр. 3. — 314
- 1909, № 12011, 20 августа (2 сентября), стр. 3—4. — 314
- 1911, № 12765, 25 сентября (8 октября), стр. 3. — 124, 126, 131
- 1911, № 12767, 27 сентября (10 октября), стр. 2. — 126
- 1911, № 12785, 15 (28) октября, стр. 3. — 127
- 1911, № 12834, 3 (16) декабря, стр. 3. — 47
- 1912, № 13046, 8 (21) июля, стр. 3—4. — 442—443
- [159] *О газете «Правда»*. [Резолюция, принятая на пленуме ЦК РСДРП в январе 1910 г.]. — «Социал-Демократ», [Париж], 1910, № 11, 26 (13) февраля, стр. 10. — 184
- [160] *О думской с.-д. фракции*. [Резолюция, принятая на Пятой конференции РСДРП (Общероссийской 1908 г.)]. — В кн.: Извещение Центрального Комитета Российской с.-д. рабочей партии о состоявшейся очередной общепартийной конференции. [Изд. ЦК РСДРП. Paris, 1909], стр. 5—6. (РСДРП). — 173
- [161] *О современном моменте и задачах партии*. [Резолюция, принятая на Пятой конференции РСДРП (Общероссийской 1908 г.)]. — Там же, стр. 4—5. — 38, 49, 65, 84, 85, 108, 112, 113, 114, 115, 155, 156, 167, 168, 328, 333

- [162] *О фракционных центрах.* [Резолюция, принятая на пленуме ЦК РСДРП в январе 1910 г.]. — «Социал-Демократ», [Париж], 1910, № 11, 26 (13) февраля, стр. 11. — 59, 159, 160, 182, 194, 241, 248, 509
- [163] *Об объединении национ[альных] орган[изаций] на местах.* [Резолюция, принятая на Пятой конференции РСДРП (Общероссийской 1908 г.)]. — В кн.: Извещение Центрального Комитета Российской с.-д. рабочей партии о состоявшейся очередной общепартийной конференции. [Изд. ЦК РСДРП. Paris, 1909], стр. 6. (РСДРП). — 238
- [164] *Об объединении с «левицей» ППС.* [Резолюция, принятая на Пятой конференции РСДРП (Общероссийской 1908 г.)]. — Там же, стр. 6. — 388
- [165] *«Обская Жизнь»,* Ново-Николаевск, 1911, № 171, 6 августа, стр. 3. — 121
- [166] * *Обывательская политика.* [Передовая]. — «Живое Дело», Спб., 1912, № 10, 21 марта, стр. 1. — 253
- [167] *Объяснения гр. С. Ю. Витте.* — «Русские Ведомости», М., 1911, № 221, 27 сентября, стр. 5. — 126
- [168] *Огарев, Н. П. Надгробное слово.* — «Колокол», Лондон, 1863, № 162, 1 мая, стр. 1334—1336. — 290
- [169] [Ольминский, М. С.] *Государство, бюрократия и абсолютизм в истории России.* Спб., «Жизнь и Знание», 1910. 175 стр. Перед загл. авт.: М. Александров. — 57, 85
- [170] *Организационный вопрос.* [Резолюция, принятая на Пятой конференции РСДРП (Общероссийской 1908 г.)]. — В кн.: Извещение Центрального Комитета Российской с.-д. рабочей партии о состоявшейся очередной общепартийной конференции. [Изд. ЦК РСДРП. Paris, 1909], стр. 6. (РСДРП). — 174
- [171] *Организационный устав, [принятый на V (Лондонском) съезде РСДРП].* — В кн.: Лондонский съезд

Российской соц.-демокр. раб. партии (состоявшийся в 1907 г.). Полный текст протоколов. Изд. ЦК. Paris, 1909, стр. 459. (РСДРП). — 184

- [172] [*Орджоникидзе, Г. К.*] *Письмо в редакцию.* — «Социал-Демократ», [Париж], 1911, № 25, 8 (21) декабря, стр. 9. Подпись: Н. — 32
- [173] [*Основные положения законопроекта об организации местных комитетов по аграрному вопросу, внесенный в I Государственную думу 35 членами Трудовой группы.*] — В кн.: Стенографические отчеты [Государственной думы]. 1906 год. Сессия первая. Т. I. Заседания 1—18 (с 27 апреля по 30 мая). Спб., гос. тип., 1906, стр. 672—673. (Государственная дума). — 313, 345
- [174] *От редакции.* — «Невская Звезда», Спб., 1912, № 16, 8 июля, стр. 2. — 488
- [175] *От редакции.* — «Правда», Спб., 1912, № 61, 10 июля, стр. 2. — 467, 488
- [176] *От редакции.* По поводу статьи Н. Троцкого. — «Наша Заря», Спб., 1911, № 11, стр. 128—132. — 194
- [177] *От редакции.* [По поводу статьи О. А. Ерманского «К характеристике российской крупной буржуазии»]. — «Наша Заря», Спб., 1912, № 3, стр. 79. — 333, 334
- [178] «*Отечественные Записки*», Спб., 1845, т. XXXIX, [кн. 4, апрель], стр. 81—104, в отд.: II. — 287
- [179] «*Отклики Бунда*», [Женева]. — 30
- [180] *Отчет [о взносах в фонд газеты «Правда»].* — «Правда», Спб., 1912, № 60, 8 июля, стр. 3. — 496
- [181] *Париж, 29 апреля.* [Передовая]. — «За Партию», Paris, 1912, № 1, 16 (29) апреля, стр. 1. — 285
- [182] *Петрункевич, И. И. Историческая «справка» «Голоса Москвы» и историческая правда.* — «Речь», Спб.,

1911, № 287 (1883), 19 октября (1 ноября), стр. 2. — 128—129, 131

- [183] — *[Письмо в редакцию]*. — «Речь», Спб., 1911, № 295 (1891), 27 октября (9 ноября), стр. 6—7. — 129, 131
- [184] *Печать*. — «Речь», Спб., 1911, № 266 (1862), 28 сентября (11 октября), стр. 2. — 126
- [185] *Печать*. — «Речь», Спб., 1912, № 88 (2042), 1 (14) апреля, стр. 2. — 275
- [186] *Печать*. — «Речь», Спб., 1912, № 93 (2047), 6 (19) апреля, стр. 2. — 345
- [187] *Печать*. — «Речь», Спб., 1912, № 126 (2080), 10 (23) мая, стр. 2. — 391, 392, 393
- [188] *Печать*. — «Речь», Спб., 1912, № 132 (2086), 17 (30) мая, стр. 2. — 352, 374
- [189] *Письмо в редакцию*. — «Невская Звезда», Спб., 1912, № 16, 8 июля, стр. 2. Подпись: Сторонник «Звезды». — 447, 467, 488
- [190] *[Плеханов, Г. В.] Вечная память!* — «Дневник Социал-Демократа», [Женева], 1911, № 15, октябрь. Второе приложение к № 15 «Дневника Социал-Демократа», стр. 1. Подпись: Г. П. — 242, 250
- [191] — *К вопросу о созыве конференции РСДРП*. — «Дневник Социал-Демократа», [Женева], 1912, № 16, апрель, стр. 1—11. — 235, 283, 389, 390, 421, 478, 495
- [192] — *О пустяках особенно о г. Потресове*. — «Социал-Демократ», [Париж], 1910, № 13, 26 апреля (9 мая), стр. 3—6. — 196, 240, 241
- [193] — *Последнее пленарное собрание нашего Центрального Комитета*. — «Дневник Социал-Демократа», [Женева], 1910, № 11, март, стр. 1—20. — 422
- [194] *По поводу полемики гр. Витте и А. И. Гучкова*. — «Но-

вое Время», Спб., 1911, № 12785, 15 (28) октября, стр. 3. — 127

- [195] *Положение дел в партии*. [Резолюция, принятая на пленуме ЦК РСДРП в январе 1910 г.]. — «Социал-Демократ», [Париж], 1910, № 11, 26 (13) февраля, стр. 10. — 27, 159, 183, 241, 248, 422, 423
- [196] *Положение о выборах в Государственную думу*. — В кн.: Справочник 1910 г. Вып. 2. Спб., гос. тип., 1910, стр. 257—372. (Государственная дума. III созыв — 3-я сессия). — 81, 190, 256
- [197] *Положение о выборах в Государственную думу*. (Свод законов, т. I, ч. 2, изд. 1907 г. и по прод. 1910 г.). С разъяснениями правительствующего Сената и министерства внутренних дел. Изд. мин. вн. дел. Спб., 1912. [1], 268 стр. — 263
- [198] *Положение о выборах в Государственную думу, [утвержденное 3 июня 1907 г.]*. С разъяснениями правительствующего Сената и министерства внутренних дел. Спб., сенатская тип., 1907. 188 стр.; 2 схемы. (Изд. м-ва внутр. дел). — 68, 72, 73, 76, 78, 80, 170—171, 190, 206, 231, 257, 259, 260, 262, 263, 264, 269, 271, 309, 311, 324, 404, 409
- [199] *Положение о мерах к охранению государственного порядка и общественного спокойствия*. [14 августа 1881 г.]. — В кн.: Полное собрание законов Российской империи. Собрание 3. Т. I, от № 1—585 и доп. Спб., 1885, ст. 350, стр. 261—266. — 133, 143
- [200] «Полярная Звезда», Лондон — Женева. — 289
- [201] *Потресов, А. Н. Критические наброски*. О том, почему пустяки одолели. — «Наша Заря», Спб., 1910, № 2, стр. 50—62. — 195, 196
- [202] «Правда», [Вена]. — 30, 184, 241, 247, 421, 477, 479, 483
- 1910, № 17, 20 ноября (3 декабря). Приложение к 17 № «Правды». 8 стр. — 56, 181

- 1911, № 22, 16 (29) ноября, стр. 1, 3. — 54, 56—58
- 1912, № 24, 14 (27) марта, стр. 1—3. — 262, 284
- 1912, № 25, 23 апреля (6 мая), стр. 1—2, 5. — 235, 237, 247, 248, 371, 383, 384

[²⁰³] *«Правда»*, Спб. — 427, 456, 459, 461, 462, 463, 465, 467, 469, 470, 483, 485, 490, 496, 504

- 1912, №№1—53, 22 апреля — 30 июня. — 484
- 1912, № 1, 22 апреля. 4 стр. — 456, 461, 487
- 1912, № 53, 30 июня. 4 стр. — 487
- 1912, № 60, 8 июля, стр. 3. — 496
- 1912, № 61, 10 июля, стр. 2. — 467, 488
- 1912, № 67, 17 июля, стр. 4. — 496

[²⁰⁴] *«Правительственный Вестник»*, Спб., 1900, № 150, 4 (17) июля, стр. 1—2; № 152, 6 (19) июля, стр. 1; № 153, 7 (20) июля, стр. 1. — 137, 138, 139, 141

- 1905, № 222, 18 (31) октября, стр. 1. — 210
- 1905, № 268, 13 (26) декабря, стр. 1. — 269, 271, 409
- 1906, № 54, 8 (21) марта, стр. 1—2. — 210
- 1906, № 252, 12 (25) ноября, стр. 1. — 146, 148, 149, 356

[²⁰⁵] *Пребывание В. Н. Коковцова в Москве*. (По телефону от нашего корреспондента). — *«Речь»*, Спб., 1912, № 91, (2045), 4 (17) апреля, стр. 3—4. — 342

[²⁰⁶] *Программа конституционно-демократической партии, выработанная учредительным съездом партии 12—18 октября 1905 г.* Б. м., [1905]. 1 стр. — 253, 255

- {207} [*Программа партии Союза русского народа*]. — «Русское Знамя», Спб., 1907, 21 ноября. — 307, 309
- {208} *Программа Российской соц.-дем. рабочей партии, принятая на Втором съезде партии*. — В кн.: Второй очередной съезд Росс. соц.-дем. рабочей партии. Полный текст протоколов. Изд. ЦК. Женева, тип. партии, [1904], стр. 1—6. (РСДРП). — 97, 99
- {209} * *Программа Союза 17 октября*. [Листовка. Полтава, электр. тип. Шиндлера, б. г.]. 4 стр. — 312
- {210} *Проект главных оснований закона о земельном обеспечении земледельческого населения, [внесенный во II Государственную думу кадетами]*. — В кн.: [Материалы, поступившие в Общее собрание Государственной думы 2-го созыва]. Б. м., [1907], л. 293—295. — 72, 75, 118
- Проект организации местных земельных комитетов, внесенный в I Государственную думу 35 членами Трудовой группы — см. Основные положения законопроекта об организации местных комитетов по аграрному вопросу, внесенные в I Государственную думу 35 членами Трудовой группы.*
- {211} [*Прокламация петербургских рабочих, распространенная перед 1 мая 1912 г.*]. — «Социал-Демократ», Paris, 1912, № 27, 17 (4) июня, стр. 4, в отд.: Хроника. Под общ. загл.: Петербург. — 372, 379, 381, 382, 383, 384, 386
- {212} *Прокопович, С. Н. Двуязычная политика*. (Письмо в редакцию). — «Запросы Жизни», Спб., 1912, № 26, 29 июня, стлб. 1525—1530. — 504
- {213} — *Перед опасностью*. — «Русские Ведомости», М., 1912, № 104, 8 мая, стр. 2. — 391, 392, 394—395, 397, 402
- {214} «*Пролетарий*», Женева, 1908, № 38, (14) 1 ноября, стр. 1—3. — 44
- [Париж], 1909, № 44. Приложение к № 44 газ. «Пролетарий», 4 (17) апреля, стр. 1—2. — 45, 57

- [²¹⁵] *«Промышленность и Торговля»*, Спб. — 322
- [²¹⁶] *«Просвещение»*, Спб. — 243, 244
- [²¹⁷] *Протоколы Объединительного съезда РСДРП, состоявшегося в Стокгольме в 1906 г. М.*, тип. Иванова, 1907. VI, 420 стр. — 387
- [²¹⁸] *Пушкин, А. С. Герой.* — 452
- [²¹⁹] *«Рабочая Газета»*, [Париж]. — 27, 93, 184, 185—186
— 1912, № 8, 17 (30) марта, стр. 2. — 247
- [²²⁰] *[Редакционная заметка по поводу статьи С. Н. Прокоповича «Перед опасностью»].* — «Русские Ведомости», М., 1912, № 104, 8 мая, стр. 2. — 391, 393, 397
- [²²¹] *[Резолюции, принятые на пленуме ЦК РСДРП в январе 1910 г.]*. — *Социал-Демократ*, [Париж], 1910, № 11, 26 (13) февраля, стр. 10—11. — 182, 205, 422
- [²²²] *[Резолюции, принятые на Пятой конференции РСДРП (Общероссийской 1908 г.)]*. — В кн.: Извещение Центрального Комитета Российской с.-д. рабочей партии о состоявшейся очередной общепартийной конференции. [Изд. ЦК РСДРП. Paris, 1909], стр. 4—7. (РСДРП). — 52, 56, 57, 184, 198, 205, 516
- [²²³] *[Резолюции, принятые на V (Лондонском) съезде РСДРП]*. — В кн.: Лондонский съезд Российской соц.-демокр. раб. партии (состоявшийся в 1907 г.). Полный текст протоколов. Изд. ЦК. Paris, 1909, стр. 453—457. (РСДРП). — 170
- [²²⁴] *Резолюции, [принятые на Шестой (Пражской) Всероссийской конференции РСДРП 1912 г.]*. — В кн.: Всероссийская конференция Рос. соц.-дем. раб. партии 1912 года. Изд. ЦК. Paris, кооп. тип. «Идеал», 1912, стр. 14—34. (РСДРП). — 425, 488
- [²²⁵] *Резолюции совещания [при Заграничном бюро ЦК*

РСДРП). — «Листок Заграничного Бюро Центрального Комитета», [Париж], 1911, № 1, 8 сентября, стр. 4—5. — 33

- [²²⁶] * *Резолюция Заграничной организационной комиссии об ее отношении к Российской организационной комиссии*. 13 ноября 1911 г. [Листовка]. Б. м., 1911. 1 стр. (РСДРП). — 32
- [²²⁶] *Резолюция об отношении к непролетарским партиям, (принятая на V (Лондонском) съезде РСДРП в 1907 г.)*. — В кн.: Лондонский съезд Российской соц.-демокр. раб. партии (состоявшийся в 1907 г.). Полный текст протоколов. Изд. ЦК. Paris, 1909 стр. 454—455. (РСДРП). — 39, 115, 174, 502
- [²²⁸] *Резолюция по отчетам, (принятая на Пятой конференции РСДРП (Общероссийской 1908 г.)*). — В кн.: Извещение Центрального Комитета Российской с.-д. рабочей партии о состоявшейся очередной общепартийной конференции. [Изд. ЦК РСДРП. Paris, 1909], стр. 4. (РСДРП). — 159, 182, 240, 248—249
- [²²⁹] *Резолюция, принятая Замоскворецким, Преображенским, Хамовническим, Рогожским, Пресненским и Бутырским районами Московской организации РСДРП*. — «Социал-Демократ», [Париж], 1911, № 25, 8 (21) декабря, стр. 10. Под общ. загл.: Москва. — 32
- [²³⁰] *Резолюция, принятая на общем собрании партийного социал-демократического клуба в Вене 26-го ноября 1910 года*. [Листовка]. Б. м., [1910]. 2 стр. — 243
- [²³¹] *Резолюция Спб. «отзовистов», предложенная ими расширенному заседанию Пет. ком. перед общепартийной конференцией*. — «Пролетарий», [Париж], 1909, № 44. Приложение к № 44 газ. «Пролетарий», 4 (17) апреля, стр. 1. — 45, 57
- [²³²] *Резолюция совещания представителей заграничного комитета Бунда, меньшевиков-партийцев, группы «Вперед», большевиков-партийцев, «Голоса Социал-*

Демократа» и «Правды» по поводу извещения о состоявшейся Всероссийской конференции РСДРП. — «Правда» [Вена], 1912, № 25, 23 апреля (6 мая), стр. 5. — 235, 237, 247, 248

[²³⁵] *«Речь»*, Спб. — 37, 187, 222, 269, 333, 343, 344, 417, 500, 504

— 1907, № 241, 12 (25) октября, стр. 3. — 266

— 1909, № 167 (1045), 21 июня (4 июля), стр. 3. — 36, 66, 100, 109, 213, 251, 345

— 1911, № 264 (1860), 26 сентября (9 октября), стр. 2. — 126

— 1911, № 266 (1862), 28 сентября (11 октября), стр. 2. — 126

— 1911, № 287 (1883), 19 октября (1 ноября), стр. 2, 3. — 127, 128, 129

— 1911, № 293 (1889), 25 октября (7 ноября), стр. 1—2. — 65

— 1911, № 295 (1891), 27 октября (9 ноября), стр. 6—7. — 129, 131

— 1911, № 332 (1928), 3 (16) декабря, стр. 5. — 47

— 1912, № 54 (2008), 25 февраля (9 марта), стр. 7. — 222, 224, 225

— 1912, № 79 (2033), 21 марта (3 апреля), стр. 1. — 251, 253, 266, 279, 313, 345

— 1912, № 84 (2038), 28 марта (10 апреля), стр. 1—2, 4. — 268, 269, 271, 273, 275, 343

— 1912, № 88 (2042), 1 (14) апреля, стр. 2. — 275, 276

— 1912, № 91 (2045), 4 (17) апреля, стр. 3—4. — 342

- 1912, № 93 (2047), 6 (19) апреля, стр. 2, 3. — 342, 345
- 1912, № 106 (2060), 19 апреля (2 мая), стр. 2. — 399
- 1912, № 126 (2080), 10 (23) мая, стр. 2. — 391, 392, 393
- 1912, № 132 (2086), 17 (30) мая, стр. 2. — 352, 374
- 1912, № 162 (2116), 16 (29) июня, стр. 1. — 402, 404
- 1912, № 195 (2149), 19 июля (1 августа), стр. 1. — 502
- [234] [Рожков, Н. А.] *Современное положение России и основная задача рабочего движения в данный момент.* — «Наша Заря», Спб., 1911, № 9—10, стр. 31—35. Подпись: Н. Р — ков. — 48—53, 57, 85, 281
- [235] — *Точка опоры.* — «Обская Жизнь», Ново-Николаевск, 1911, № 171, 6 августа, стр. 3. — 121
- [236] Розанов, В. В. *Между Азефом и «Вехами».* — «Новое Время», Спб., 1909, № 12011, 20 августа (2 сентября), стр. 3—4. — 314
- [237] — *Мережковский против «Вех».* (Последнее религиозно-философское собрание). — «Новое Время», Спб., 1909, № 11897, 27 апреля (10 мая), стр. 3. — 314
- [238] «Россия», Спб. — 133
- 1911, № 1857, 3 (16) декабря, стр. 3. — 47
- [239] «Русская Мысль», М. — 200
- 1910, кн. VIII, стр. 63—72, в отд.: [II]. — 195—196
- [240] «Русские Ведомости», М. — 139, 417
- 1911, № 221, 27 сентября, стр. 5. — 126

- 1911, № 222, 28 сентября, стр. 1—2. — 126
- 1912, № 104, 8 мая, стр. 2. — 391, 393, 394, 397, 402
- 1912, № 110, 15 мая, стр. 3. — 352, 374
- 1912, № 135, 13 июня, стр. 2. — 402, 403, 440
- 1912, № 163, 15 июля, стр. 2. — 500

[241] *Русские депутаты в Англии*. Речи на завтраке у лорд-мэра. — «Речь», Спб., 1909, № 167 (1045), 21 июня (4 июля), стр. 3. — 36, 66, 99—100, 109, 213, 251, 345

[242] «*Русское Богатство*», Спб. — 278

[243] «*Русское Знамя*», Спб. — 308

— 1907, 21 ноября (4 декабря). — 308, 309

[244] «*Русское Слово*», М. — 193, 194, 219

[245] *Салтыков-Щедрин, М. Е. Дневник провинциала в Петербурге*. — 104

[246] — *Убежище Монрепо*. — 148

[247] *С.-Петербург, 25 октября*. [Передовая]. — «Речь», Спб., 1911, № 293 (1889), 25 октября (7 ноября), стр. 1—2. — 65

[248] *С.-Петербург, 21 марта*. [Передовая]. — «Речь», Спб., 1912, № 79 (2033), 21 марта (3 апреля), стр. 1. — 251, 253, 266, 279, 314, 347

[249] *С.-Петербург, 28 марта*. [Передовая]. — «Речь», Спб., 1912, № 84 (2038), 28 марта (10 апреля), стр. 1—2. — 269, 271

[250] *С.-Петербург, 16 июня*. [Передовая]. — «Речь», Спб., 1912, № 162 (2116), 16 (29) июня, стр. 1. — 402, 404

[251] *С.-Петербург, 19 июля*. [Передовая]. — «Речь», Спб.,

1912, № 195 (2149), 19 июля (1 августа), стр. 1. — 502

[252] «С.-Петербургские Ведомости», 1908, № 24, 29 января (11 февраля), стр. 2. — 72, 75, 118, 149, 231, 414

— 1912, № 152, 7 (20) июля, стр. 4. — 442

[253] «Свет», Спб. — 309

[254] *Свод отчетов фабричных инспекторов за 1905 год.* Спб., тип. Киришбаума, 1908. XXV, 117 стр. (М. Т. и П. Отдел промышленности). — 465

[255] *Северянин, А. 11 лет... и все то же самое!* — «Русские Ведомости», М., 1912, № 110, 15 мая, стр. 3. — 352, 374

[256] *Скептик. Теория и практика.* — «Речь», Спб., 1912, № 106 (2060), 19 апреля (2 мая), стр. 2. — 399

[257] «Слово», Спб., 1909, № 791, 10 (23) мая, стр. 3. — 313

[258] «Современник», Спб. — 278

[259] [*Сообщение о совместных совещаниях большевиков, меньшевиков-партийцев и ликвидаторов по вопросу о подготовке проведения выборов в IV Государственную думу*]. — «Невский Голос», Спб., 1912, № 6, 5 июля, стр. 3, в отд.: Избирательная кампания. — 488

[260] [*Сообщение об исключении Войлошников на 15 заседаний Государственной думы*]. — «Россия», Спб., 1911, № 1857, 3 (16) декабря, стр. 3. Под общ. загл.: Государственная дума. Заседание 35-е (2 декабря 1911 года). — 47

[261] «Социал-Демократ», [Вильно — Спб.] — Париж — Женева. — 27, 33, 60, 93, 184, 206, 235, 283, 422, 424, 491

— 1910, № 11, 26 (13) февраля, стр. 10—11. — 27, 28, 59, 60, 159, 160, 182, 184, 185, 194, 205, 241, 248, 422, 423, 509

— 1910, № 13, 26 апреля (9 мая), стр. 3—6. — 196, 240, 241

— 1911, № 24, 18 (31) октября, стр. 2—7, 8. — 29, 31, 32, 33

— 1911, № 25, 8 (21) декабря, стр. 1—2, 9, 10. — 31, 32, 47

— 1912, № 26, 8 мая (25 апреля), стр. 1. — 372

— 1912, № 27, 17 (4) июня, стр. 1, 4. — 372, 379, 381, 382, 383, 384, 385, 386

— 1912, № 27, 17 (4) июня. Приложение к № 27 «Социал-Демократа», стр. 1. — 247

[²⁶²] *Союз булочников*. — «Звезда», Спб., 1912, № 27 (63), 8 апреля, стр. 4, в отд.: Рабочая газета. — 444

[²⁶³] *Союз графа Витте и П. Н. Дурново с кадетами*. (Справка). — «Голос Москвы», 1911, № 236, 14 (27) октября, стр. 1. — 126

[²⁶⁴] *Справочник 1910 г.* Вып. 2. Спб., гос. тип., 1910. X, 477, 56 стр.; 2 л. схем. (Государственная дума. III созыв — 3-я сессия). — 65, 69—72, 73, 77—80, 81, 190, 256

[²⁶⁵] *Справочник 1912 г.* (Дополнение к «Справочнику» 1910 г.). Вып. 4. Спб., гос. тип., 1912. VI, 249 стр. (Государственная дума. III созыв — V сессия). — 230, 311, 312, 316

[²⁶⁶] *Среди газет и журналов*. — «Новое Время», Спб., 1912, № 13046, 8 (21) июля, стр. 3—4. — 443

[²⁶⁷] *Статистика землевладения 1905 г.* Свод данных по 50-ти губерниям Европейской России. Спб., тип.

Минкова, 1907. 199 стр.; Л стр. табл. (Центр. стат. ком. м-ва внутр. дел.). — 75, 294—297, 309, 337, 339, 413, 415

- [268] *[Статья 106 Положения о выборах в Государственную думу].* — В кн.: Положение о выборах в Государственную думу. (Свод законов, т. I, ч. 2, изд. 1907 г. и по прод. 1910 г.). С разъяснениями правительствующего Сената и министерства внутренних дел. Изд. мин. вн. дел. Спб., 1912, стр. 94—97. — 263
- [269] *[Статья 129 уголовного уложения].* — В кн.: Уголовное уложение... утвержденное 22 марта 1903 г. с очерком существенных отличий его от действующего уложения и предметным алфавитным указателем. Изд. неофициальное. М., Кн. маг. «Правоведение» Голубева, [1903], стр. 50—51. — 280
- [270] * *Стенографические отчеты [Государственной думы].* 1907 год. Сессия вторая. Т. II. Заседания 31—53 (с 1 мая по 2 июня). Спб., гос. тип., 1907. VIII стр., 1610 стлб. (Государственная дума. Второй созыв). — 417
- [271] *Стенографические отчеты [Государственной думы].* 1908 г. Сессия первая. Ч. II—III. Спб., гос. тип., 1908. 2 т. (Государственная дума. Третий созыв).
— Ч. II. Заседания 31—60 (с 21 февраля по 6 мая 1908 г.). XV стр., 2962 стлб. — 67, 356, 366, 453
— Ч. III. Заседания 61—98 (с 7 мая по 28 июня 1908 г.). XXII стр., 4529 стлб., 8 стр. — 118, 231
- [272] *Стенографические отчеты [Государственной думы].* 1909 г. Сессия вторая. Ч. III. Заседания 71—100 (с 6 марта по 24 апреля 1909 г.). Спб., гос. тип., 1909. XII стр., 2956 стлб. (Государственная дума. Третий созыв). — 358, 359—367
- [273] *Стенографические отчеты [Государственной думы].* 1912 год. Сессия пятая. Ч. III. Заседания 84—119 (с 5 марта по 28 апреля 1912 г.). Спб., гос. тип.,

1912. XXII стр., 3726 стлб. (Государственная дума. Третий созыв). — 312, 377

- [274] *Сунь Ят-сен. Социальное значение китайской революции.* (Из газ. «Le Peuple», 11 июля 1912 года). — «Невская Звезда», Спб., 1912, № 17, 15 июля, стр. 1. — 432, 434, 436, 438
- [275] *Текст законопроекта о мерах поощрения русского сельскохозяйственного машиностроения в редакции, установленной при втором обсуждении.* — В кн.: Приложения к стенографическим отчетам Государственной думы. Третий созыв. Сессия пятая. 1911—1912 гг. Т. II. (№№ 211—350). Спб., гос. тип., 1912, № 335, стр. 1—2. — 398, 399
- [276] *Текст законопроекта о страховании рабочих от несчастных случаев в редакции, установленной Государственной думой при втором обсуждении.* — В кн.: Приложения к стенографическим отчетам Государственной думы. Третий созыв. Сессия пятая. 1911—1912 гг. Т. I. (№№ 1—210). Спб., гос. тип., 1911, № 7, стр. 1—16. — 177—181, 211, 312
- [277] *Текст законопроекта об обеспечении рабочих на случай болезни в редакции, установленной Государственной думой при втором обсуждении.* — Там же, № 42, стр. 1—18. — 177—181, 211, 312
- [278] *Текст законопроекта об уравнении в правах с финляндскими гражданами других русских подданных в редакции, установленной Государственной думой при втором обсуждении.* — Там же, № 37, стр. 1—2. — 188
- [279] *Тифлис. Письмо в редакцию «Правды».* — «Социал-Демократ», [Париж], 1912, № 27, 17 (4) июня. Приложение к № 27 «Социал-Демократа», стр. 1. — 247
- [280] *Тифлисский, А. Маленькая заметка о большом вопросе.* — В кн.: Вперед. Сборник статей по очередным вопросам. № 2. Изд. гр. «Вперед». [Paris, кооп. тип. «Союз»], февраль 1911, стлб. 82—83. — 39

- [281] [*Троцкий, Л. Д.*] *Вопросы избирательной кампании.* — «Правда», [Вена], 1912, № 24, 14 (27) марта, стр. 1—3. — 262
- [282] — *Вперед!* — «Правда», [Вена], 1911, № 22, 16 (29) ноября, стр. 1. — 55
- [283] — *Ленская бойня и ответ пролетариата.* Почему стреляли? — «Правда», [Вена], 1912, № 25, 23 апреля (6 мая), стр. 1—2. — 371—372, 383, 384
- [284] — *Политические письма.* — «Живое Дело», Спб., 1912, № 7, 2 марта, стр. 2. — 198
- [285] — *Товарищи!* [Передовая]. — «Правда», [Вена], 1912, № 24, 14 (27) марта, стр. 1. — 284
- [286] *Трубецкой, Е. Н.* *Духовенство и дума.* — «Русские Ведомости», М., 1912, № 163, 15 июля, стр. 2. — 500
- [287] — [*Письмо в редакцию.*] — «Речь», Спб., 1911, № 295 (1891), 27 октября (9 ноября), стр. 6. — 129, 131
- [288] *Указ правительствующему Сенату [о выходе крестьян из общин и закреплении в собственность наделных участков. 9 (22) ноября 1906 г.]*. — «Правительственный Вестник», Спб., 1906, № 252, 12 (25) ноября, стр. 1. — 146, 148, 149, 356
- [289] *Указ правительствующему Сенату [об изменениях и дополнениях в положении о выборах в Государственную думу. 11 (24) декабря 1905 г.]*. — «Правительственный Вестник», Спб., 1905, № 268, 13 (26) декабря, стр. 1, в отд.: Действия правительства. — 269, 271, 409
- [290] [*Условия слияния СДКПиЛ с РСДРП, принятые на IV (Объединительном) съезде РСДРП.*] — В кн.: Протоколы Объединительного съезда РСДРП, состоявшегося в Стокгольме в 1906 г. М., тип. Иванова, 1907, стр. 345—348. — 387
- [291] «*Утро России*», М. — 345

- [292] *Ход выборов в Государственную думу.* (По сведениям наших корреспондентов с добавлением данных пет. тел. агентства). — «Речь», Спб., 1907, № 241, 12 (25) октября, стр. 3. — 266
- [293] [*Цедербаум, С. О.*] *От стихийности к организации.* — «Невский Голос», Спб., 1912, № 1, 20 мая, стр. 2. Подпись: В. Ежов. — 352—355, 385
- [294] [*Циркуляр губернаторов к исправникам о предоставлении информации о подготовке к выборам в Государственную думу.* 1912 г.] — «Речь», Спб., 1912, № 93 (2047), 6 (19) апреля, стр. 3, в ст.: Администрация и выборы. — 342
- [295] *Чацкий, Ю. Пора начать!* — «Наша Заря», Спб., 1911, № 6, стр. 39 — 54. — 97, 101—106
- [296] * *Череванин, Н. Современное положение и возможное будущее.* Аграрная проблема и ее решение борющимися партиями. 3-я Дума, причины ее появления и ее будущее. М., тип. «Русский Труд», 1908. VII, 248 стр. — 119
- [297] [*Чернов, В. М.*] *Дела и дни.* О «детских болезнях» нашего движения. — «Заветы», Спб., 1912, № 2, май, стр. 104—131, в отд.: II. Подпись: Я. Вечев. — 450
- [298] *Что же дальше?* (Письмо «Правды» к мыслящим рабочим). — «Правда», [Вена], 1910, № 17, 20 ноября (3 декабря). Приложение к 17 № «Правды», стр. 1—7. — 56, 181
- [299] *Энгельгардт, А. Н. Из деревни.* — 498
- [300] *Alb, B. Commerce.* — «Revue Scientifique», Paris, 1912, N 1, 6 juillet, p. 24. — 497
- [301] «*Appeal to Reason*», Girard, Kansas. — 470
- [302] («*L'Avenir*») («*Будущее*»), Paris. — 40, 47, 382

— 1911, N 5, 19 novembre, p. 1—2. — 40

— 1911, N 9, 17 decembre, p. 2. — 47

— 1912, N 32, 26 mai, p. 3. — 382

[303] «*Gazeta Robotnicza*», Warszawa. — 317

[304] Cunow, H. *Die revolutionäre Zeitungsliteratur Frankreichs während der Jahre 1789—94*. Ein Beitrag zur Geschichte der französischen Klassen- und Parteikämpfe gegen Ende des 18. Jahrhunderts. Berlin, Buchh. Vorwärts, 1908. II, 328 S. — 39

[305] «*Czerwony Sztandar*», Warszawa, 1912, N 187, czerwcu, s. 9—10. — 425

[306] Jellinek, G. *Die Erklärung der Menschen- und Bürgerrechte*. Ein Beitrag zur modernen Verfassungsgeschichte. 2., erweiterte Aufl. Leipzig, Duncker u. Humblot, 1904. XI, 65 S. (Staats und völkerrechtliche Abhandlungen. Begründet von G. Jellinek u. G. Meyer, hrsg. von G. Jellinek u. G. Anschütz). — 143

[307] Lassalle, F. [*Brief an K. Marx und F. Engels*. 27. Mai 1859]. — In: Aus dem literarischen Nachlaß von K. Marx, F. Engels und F. Lassalle. Hrsg. von F. Mehring. Bd. IV. Briefe von F. Lassalle an K. Marx und F. Engels. 1849 bis 1862. Stuttgart, Dietz, 1902, S. 153—171. — 118

[308] * [*Lenin, V. I.*] *Der Anonymus aus dem «Vorwärts» und die Sachlage in der sozialdemokratischen Arbeiterpartei Rußlands*. [Paris, «Ideal», 1912]. 12 S. — 283, 475, 477, 481

[309] — *Zur gegenwärtigen Sachlage in der sozialdemokratischen Arbeiterpartei Rußlands*. Dargestellt von der Redaktion des Zentralorgans (Sozialdemokrat) der sozialdemokratischen Arbeiterpartei Rußlands. [Leipzig], Druck der Leipziger Buchdruckerei A. G., 1912. 16 S. — 491, 494

[310] «*Le Peuple*», Bruxelles. — 432

[311] *Politische Wochenschau*. — «*St.-Petersburger Zeitung*», 1912, Nr. 126, 6 (19) Mai. 1. Beiblatt, S. [1]. — 376

- [³¹²] «*Revue Scientifique*», Paris, 1912, N 1, 6 juillet, p. 24. — 497
- [³¹³] [*Roubanovitch, I. A.*] *Le 1-er Mai en Russie.* — («L'Avenir») («*Быды-уе*»), Paris, 1912, N 32, 26 mai, p. 3. — 382
- [³¹⁴] «*St.-Petersburger Zeitung*», 1912, Nr. 126, 6 (19) Mai. 1. Beiblatt, S. [1]. — 376
- [³¹⁵] «*Sozialistische Monatshefte*», Berlin. — 237, 240
- [³¹⁶] [*Trotzky, L. D.*] *Aus dem russischen Parteileben.* — «Vorwärts», Berlin, 1912, Nr. 72, 26. März. 1. Beilage des «Vorwärts», S. 1. — 235, 237—239, 241, 243, 245, 283, 475
- [³¹⁷] — *Die russische Sozialdemokratie.* (Von unserem russischen Korrespondenten). — «Vorwärts», Berlin, 1910, Nr. 201, 28. August, S. 4. — 245, 283, 475
- [³¹⁸] «*Vorwärts*», Berlin. — 188, 233, 235, 283, 475, 476
- 1910, Nr. 201, 28. August, S. 4. — 245, 283, 475
- 1912, Nr. 72, 26. März. 1. Beilage des «Vorwärts», S. 1. — 235, 237—239, 242, 245, 283, 475
- 1912, Nr. 131, 8. Juni. 1. Beilage des «Vorwärts», S. 1—2. — 425
- [³¹⁹] *Ż Partji.* — «Czerwony Sztandar», Warszawa, 1912, N 187, czerwcu, s. 9—10. — 425
- [³²⁰] *Zum Parteitag der PPS.* — «Vorwärts», Berlin, 1912, Nr. 131, 8. Juni. 1. Beilage des «Vorwärts», S. 1—2. — 425

JMENNÝ REJSTŘÍK

AKIMOV V. P. (vl. jm. Machnovec) (1872—1921) — sociální demokrat, význačný představitel ekonomismu, jeden z nejkrajnějších oportunistů. V polovině 90. let se připojil k petrohradské Skupině narodovoljovců, v roce 1897 byl zatčen a v dubnu 1898 vypovězen do Jenisejské gubernie. V září 1898 uprchl do ciziny, kde se stal jedním z vůdců Svazu ruských sociálních demokratů v zahraničí, hájil ideje ekonomismu, vystupoval proti skupině Osvobození práce a později i proti Jiskře. Po II. sjezdu SDDSR se stal představitelem krajně pravicového křídla menševismu. Za revoluce 1905—1907 hájil likvidátorskou myšlenku vytvoření celoruské organizace dělnické třídy, v níž měla být sociální demokracie pouze jedním z ideových směrů. V roce 1912 v souvislosti s volební kampaní do IV. státní dумы se zastal v časopisu Reč bloku progresistů. — 402—404, 409

ALEXANDR II. (ROMANOV) (1818—1881) — ruský car (1855—1881). — 290, 291, 333

ALEXANDROV M. S. — viz Olminskij M. S.

ALEXINSKIJ G. A. (nar. 1879) — sociální demokrat, za první ruské revoluce 1905—1907 se přikláněl k bolševikům. Byl poslancem II. státní dумы. V letech reakce byl otzovistou, lektorem frakční školy na Capri v Itálii a patřil k organizátorům protistranické skupiny Vperjod. Za první světové války se projevoval jako sociálšovinista, psal do několika buržoazních listů. V roce 1917 se po návratu do Ruska přiklonil k Plechanovově skupině Jednota, stál na straně kontrarevolucionářů. V dubnu 1918 uprchl za hranice. V roce 1920 byl v nepřítomnosti souzen Nejvyšším revolučním tribunálem VÚVV za činnost v kontrarevoluční organizaci Taktické centrum a zbaven práva pobytu v Sovětském Rusku. V emigraci se připojil k táboru nejreakčnějších živlů. — 241, 421

ANDREJČUK M. S. (nar. 1866) — zámožný rolník, poslanec III. státní

dumy za Volyňskou gubernii; nebyl členem žádné politické strany. V dumě byl zvolen do několika komisí. — 149

ANDREJEV N. N. — viz Nikolin N.

ANTONIJ Volynskij (vl. jm. Chrapovickij A. P.) (1863—1936) — zuřivý černosotňovec, vůdce krajně pravicového směru v ruské pravoslavné církvi, jeden z nejvýznamnějších propagátorů reakční politiky carismu. Od roku 1902 byl volyňským biskupem, později charkovským arcibiskupem. V době cizí vojenské intervence a občanské války spolupracoval s Děnikinem. Po porážce kontrarevoluce uprchl za hranice; v zahraničí se stal jedním z vůdců monarchistické emigrace. — 292, 314

ARAKČEJEV A. A. (1769—1834) — jeden z nejreakčnějších představitelů carského absolutismu, hrabě. Za Alexandra I. byl ministrem války, silně ovlivňoval ruskou vnitřní i zahraniční politiku. S Arakčejevovým jménem je spjato celé období reakční policejní zvěle, vojenského drilu, špehování, úplatkářství a bezduchého, malicherného formalismu. Tomuto režimu se říkalo arakčejevovština. — 286

ASTRACHANCEV J. P. (nar. 1875) — sociální demokrat, zámečník iževské zbrojovky. V roce 1907 byl za Vjateckou gubernii zvolen do III. státní dumy. Stal se členem sociálně demokratické frakce, přikláněl se k menševikům. Přispíval do likvidátorského listu Živoje dělo. — 69, 245

AVDAKOV N. S. (1847—1915) — okřabrista, významný báňský inženýr a průmyslník, předseda rady sjezdů jihoruských báňských a hutních podnikatelů, od roku 1906 člen Státní rady jako zástupce průmyslníků. Napsal několik prací o ekonomice báňského a hutního průmyslu, spolupracoval s časopisem Promyšlennost' i torgovlja. — 84, 326, 332

AXELROD P. B. (1850—1928) — jeden z vůdců menševismu; v roce 1883 se podílel na vytvoření skupiny Osvobození práce. Od roku 1900 byl členem redakce listu Jiskra a časopisu Zarja. Po II. sjezdu SDDSR se stal aktivním menševikem. V roce 1905 propagoval oportunistickou myšlenku svolání dělnického sjezdu, který by byl protiváhou proletářské straně. V letech reakce a nového revolučního rozmachu patřil k vůdcům likvidátorů, byl členem redakce listu menševiků-likvidátorů Golos social-demokrata; v roce 1912 byl členem protistranického srpnového bloku. Za první světové války

zastával centristické stanovisko. Po únorové revoluci v roce 1917 se stal členem výkonného výboru petrohradského sovětu, podporoval buržoazní prozatímní vládu. Říjnovou revoluci odmítal a v emigraci vyzýval k ozbrojené intervenci proti Sovětskému Rusku. — 34, 240, 421, 444—455, 491

BAKUNIN M. A. (1814—1876) — maloburžoazní revolucionář, ideolog anarchismu. Od roku 1840 žil v emigraci. V roce 1848 se zúčastnil povstání v Praze a v roce 1849 v Drážďanech. Od roku 1868 byl členem I. internacionály, a to v rámci samostatné organizace s vlastními stanovami a programem (Aliance socialistické demokracie); v Alianci houževnatě vystupoval proti marxismu. Odmítal jakoukoli formu státu včetně diktatury proletariátu a nepochopil světodějnou úlohu proletariátu. Razil myšlenku „vyrovnávání“ tříd a sjednocení „svobodných sdružení“ zdola, otevřeně vystupoval proti založení nezávislé politické strany dělnické třídy. Domníval se, že se dělníci nemají zapojovat do politického dění. Marx a Engels ostře odsoudili teorii a taktiku bakuninců a ve svých pracích odhalili reakční podstatu bakuninismu. Za rozbíječskou činnost byl Bakunin v roce 1872 na haagském kongresu z I. internacionály vyloučen. — 288, 451

BALABANOVÁ A. I. (nar. 1878) — sociální demokratka. V roce 1897 emigrovala a přiklonila se k Svazu ruských sociálních demokratů v zahraničí. Po II. sjezdu SDDSR stála na pozicích menševiků. Hrála významnou úlohu v Italské socialistické straně, byla redaktorkou jejího ústředního orgánu *Avanti!*, členkou ÚV a zastupovala Italskou socialistickou stranu v mezinárodním socialistickém byru. Za 1. světové války zaujímala centristické stanovisko; účastnila se jednání zimmerwaldské a kienthalské konference, stala se členkou zimmerwaldského sdružení. V roce 1917 se vrátila do Ruska a vstoupila do bolševické strany. S právem poradního hlasu se účastnila I. kongresu Kominterny. Pro menševické názory byla v roce 1924 vyloučena z KSR(b). — 441

BEBEL August (1840—1913) — významný představitel německé sociální demokracie a II. internacionály, povoláním soustružník. Do politického života vstoupil v první polovině 60. let, byl členem I. internacionály. V roce 1869 založil společně s W. Liebknechtem Sociálně demokratickou dělnickou stranu Německa (eisenášských). Byl několikrát zvolen poslancem Říšského sněmu, bojoval za sjednocení Německa demokratickou cestou. V 90. letech a po roce 1900 vystupoval proti reformismu a revizionismu v německé sociální de-

mokracii. Lenin nazval jeho projevy proti bernsteinovcům „vzorem, jak je třeba hájit marxistické názory a bojovat za skutečně socialistický ráz dělnické třídy“ (Spisy 19, Praha 1959, s. 295). V posledních letech své činnosti se dopustil řady chyb centristického charakteru (nedostatečný boj proti oportunistům, přecenění významu parlamentních forem boje aj.). — 441, 486, 500

BĚLOUSOV T. O. (nar. 1875) — menševik-likvidátor, poslanec III. státní dumy za Irkutskou gubernii. V únoru 1912 vystoupil ze sociálně demokratické frakce dumy, ale nevzdal se poslaneckého mandátu. V. I. Lenin ostře odsoudil Bělousovovo jednání v článku K odchodu poslance T. O. Bělousova ze sociálně demokratické frakce v dumě (viz tento svazek, s. 222–227). — 147, 222–227, 245

BER — viz Liber M. I.

BEREZOVSKIJ A. J. (Berezovskij I.) (nar. 1868) — statkář, člen Konstitučně demokratické strany, zemstevní činitel. Byl poslancem III. státní dumy za Simbirskou gubernii a členem několika komisí dumy. Po Říjnové revoluci přestal politicky pracovat. — 314

BERNSTEIN Eduard (1850–1932) — vůdce krajně oportunistického křídla německé sociální demokracie a II. internacionály, teoretik revizionismu a reformismu. V letech 1881–1889 redigoval ilegální orgán Sociálně demokratické strany Německa Der Sozialdemokrat. V letech 1896–1898 uveřejnil v časopise Die Neue Zeit sérii článků Problémy socialismu, jež později vydal knižně pod názvem Voraussetzungen des Sozialismus und die Aufgaben der Sozialdemokratie [Předpoklady socialismu a úkoly sociální demokracie] (1899; česky 1902). V této knize revidoval všechny základní teze marxistické filozofie, ekonomie a vědeckého socialismu. Za jediný úkol dělnického hnutí považoval boj za reformy, které by „zlepšily“ hospodářské postavení dělníků za kapitalismu;razil oportunistické heslo Hnutí je vším, konečný cíl není ničím. Za 1. světové války stál na pozicích sociálšovinismu. V následujících letech Bernstein vyzýval k podpoře politiky imperialistické buržoazie, vystupoval proti Říjnové revoluci a sovětskému státu. — 97

BIRON Ernest Johann (1690–1772) — ruský politik, favorit carevny Anny Ivanovny; pocházel z drobné kuronské šlechty. Měl velký vliv na vnitřní a zčásti i na zahraniční politiku Ruska. Zavedl v zemi teroristický režim, usiloval o germanizaci státního aparátu a svého postavení využíval k okrádání státní pokladny, k úplatkářství a spe-

kulacím. Po smrti Anny Ivanovny (1740) byl nějaký čas regentem, v listopadu téhož roku byl po palácovém převratu poslán do vyhnanství. — 286

BISSOLATI Leonida (1857—1920) — spoluzakladatel Italské socialistické strany a jeden z vůdců jejího krajně pravicového reformistického křídla. V letech 1896—1904 a 1908—1910 byl redaktorem ústředního orgánu socialistické strany listu *Avanti!* Od roku 1897 člen parlamentu. V roce 1912 byl vyloučen z Italské socialistické strany a založil „sociálněreformistickou stranu“. Za první světové války zastával sociálšovinistické stanovisko, byl pro účast Itálie ve válce na straně Dohody. V letech 1916—1918 byl ministrem bez portfeje. — 245, 440—441, 455

BLANK R. M. (R. B.) (nar. 1866) — publicista, povoláním chemik. Do roku 1905 žil v zahraničí. Spolupracoval s redakcí časopisu *Osvobožděníje*, orgánu ruské liberální buržoazie. Po návratu do Ruska se stal členem redakce listu *Naša žizň* a později jeho redaktorem. Přispíval do levicově orientovaného konstitučně demokratického listu *Tovarišč*. V letech 1909—1912 patřil k nejbližším spolupracovníkům redakce časopisu kadetů, lidových socialistů a menševiků-likvidátorů *Zaprosy žizni*. V. I. Lenin ho charakterizoval jako typického představitele konstitučně demokratické politiky a v řadě článků odhalil kontrarevoluční podstatu jeho názorů. — 273, 279, 344—346, 504

BOGDANOV A. (vl. jm. Malinovskij A. A.) (Maximov N.) (1873—1928) — filozof, sociolog a ekonom, povoláním lékař. Po II. sjezdu SDDSR se přiklonil k bolševikům. Po nástupu reakce stál v čele otzovistů a vedl protileninskou skupinu *Vperjod*. Ve filozofii se pokoušel vytvořit svůj vlastní systém — empiriomonismus (odrádu subjektivně idealistické machistické filozofie). Lenin jeho názory podrobil kritice v díle *Materialismus a empiriokriticismus*. Na poradě rozšířené redakce listu *Proletarij* v červnu 1909 byl Bogdanov z bolševické strany vyloučen. Po Říjnové revoluci patřil k inspirátorům a organizátorům *Proletkultu*. Byl zakladatelem a ředitelem *Ústavu pro transfúzi krve*. — 98, 241

BOURBONI — královská dynastie vládnoucí ve Francii v letech 1589 až 1792, 1814—1815 a 1815—1830. — 111—112

BRENTANO Lujo (1844—1931) — německý buržoazní ekonom, od roku 1896 profesor politické ekonomie na mnichovské univerzitě, katedro-

vý socialista. V agrární otázce byl zastáncem teorie stability drobného rolnického hospodářství a „zákona klesající úrodnosti půdy“. V posledních letech života nepokrytě hájil zájmy imperialismu. — 331

BRONŠTEJN P. A. — viz Čackij J.

BULGARIN F. V. (1789—1859) — ruský novinář a prozaik polského původu. V mládí přispěvatel děkabristického časopisu. V letech 1825—1859 vydával a redigoval reakční list Severnaja pčela, který se stal synonymem bezzásadového provládniho novinářství. Po porážce povstání děkabristů se stal informátorem carské politické policie, udával pokrokové spisovatele své doby a osočoval pokrokové časopisy. — 283

BURGEV V. L. (1862—1936) — účastník revolučního hnutí 80. let, stoupenec narodovoljovců. Po propuštění z vězení uprchl do ciziny, kde shromažďoval a publikoval dokumenty revolučního hnutí. Vydával časopis Byloje. Před první ruskou revolucí sympatizoval s esery, po porážce revoluce podporoval kadety. Od října 1911 do ledna 1914 redigoval liberálně buržoazní list Buduščeeje. Za první světové války jako šovinista odmítl jakoukoli opozici vůči carismu, vrátil se do Ruska a po boku kontrarevolucionářů bojoval proti bolševikům. Po Říjnové revoluci emigroval a za hranicemi zakládal bělogvardějské monarchistické organizace bojující proti Sovětskému Rusku. — 40, 382

BURENIN V. P. (1841—1926) — reakční publicista. Od roku 1876 byl členem redakce listu Novoje vremja, stál v čele skupiny prodejných publicistů sdružených kolem tohoto listu. V. I. Lenin často používal Bureninova jména k označení nečestných metod polemiky. — 283

CEDERBAUM J. O. — viz Martov L.

CEDERBAUM S. O. (Ježov V.) (1879—1939) — sociální demokrat menševik. V letech reakce aktivně vystupoval jako likvidátor, psal do listů a časopisů menševiků-likvidátorů, vedl petrohradskou „iniciativní skupinu“ menševiků-likvidátorů. Za první světové války byl obranářem; v roce 1917 přispíval do menševického listu Vperjod, po Říjnové revoluci zanechal politické činnosti. — 85, 220, 352—355, 385, 386, 446

CEDERBAUM V. O. — viz Levickij V. O.

CERETELI — kníže, maršálek šlechty, autor zprávy o horské osadě Kiknavaleti v kutaiském újezdu, předložené ministru vnitra. — 361

CUNOW Heinrich (1862—1936) — německý pravicový sociální demokrat historik, sociolog a etnograf. V letech 1917—1923 redigoval orgán sociálně demokratické strany Die Neue Zeit. Zpočátku se přikláněl k marxismu, později se z něho stal revizionista a falzifikátor marxismu. — 30

ČACKIJ J. (vl. jm. Bronštejn P. A.) (Jurij) (nar. 1881) — sociální demokrat menševik. V letech reakce a nového revolučního rozmachu se hlásil k likvidátorům, redigoval jejich časopis Dělo žizni, přispíval do listů Něvskij golos, Luč a dalších orgánů menševiků-likvidátorů. V roce 1910 odmítl jako jeden ze tří menševiků-likvidátorů, členů ÚV, účastnit se práce ÚV. V roce 1917 byl jedním z menševických vůdců v Petrohradě, spolupracoval s redakcí ústředního orgánu menševiků Rabočaja gazeta. Po Říjnové revoluci vyvíjel kontrarevoluční činnost na jihu země; později emigroval. — 28, 51, 85, 101—106, 117, 159, 183, 196, 220, 249, 446, 509

ČEREVANIN N. (vl. jm. Lipkin F. A.) (1868—1938) — publicista, jeden z „kritiků Marxe“, později menševický předák, likvidátor. Zúčastnil se IV. (sjednocovacího) a V. (londýnského) sjezdu SDDSR; přispíval do likvidátorských listů, byl spoluautorem Otevřeného dopisu 16 menševiků o likvidaci strany. Po srpnové protistranické konferenci v roce 1912 se stal členem menševického ústředí (organizačního výboru). Za první světové války vystupoval jako sociálšovinista. V roce 1917 redigoval petrohradský menševický list Rabočaja gazeta a později ústřední menševický orgán, časopis Rabočij internacional. K Říjnové revoluci se stavěl negativně. — 50, 119—120, 421

ČERNOV V. M. (1876—1952) — jeden z vůdců a teoretiků eserské strany, v letech 1902—1905 redaktor jejího ústředního orgánu Revolucionnaja Rossija. V časopise Russkoje bogatstvo uveřejňoval články namířené proti marxismu, v nichž dokazoval, že Marxovu teorii nelze aplikovat na zemědělství. Po únorové buržoazně demokratické revoluci byl ministrem zemědělství v prozatímní vládě. Užíval krutých represálií proti rolníkům, kteří se zmocnili statkářské půdy. Po Říjnové revoluci organizoval eserské vzpoury proti sovětské vládě. V roce 1920 emigroval a pokračoval v protisovětské činnosti. — 450

ČERNYŠEVSKIJ N. G. (1828—1889) — významný ruský revoluční demo-

krat, utopický socialista, vědec, spisovatel, literární kritik a jeden z význačných předchůdců ruské sociální demokracie. Černyševskij byl duchovním otcem a vůdcem revolučního demokratického hnutí 60. let v Rusku. Časopis *Sovremennik*, který redigoval, byl hlasem revolučních sil Ruska. Černyševskij rozhořčeně odhaloval nevolnický charakter „rolnické reformy“ z roku 1861 a vyzýval rolníky k povstání. V roce 1862 jej carská vláda zatkla a uvěznila v Petropavlovské pevnosti, kde strávil asi 2 roky, a poté byl odsouzen k 7 letům nucených prací a k doživotnímu vyhnanství na Sibiři, kde žil více než 20 let. Až do své smrti zůstal oddaným bojovníkem proti sociální nerovnosti a proti všem projevům politického i hospodářského útlaku.

Černyševskij napsal celou řadu skvělých prací z oboru politické ekonomie, historie, etiky a estetiky. Jeho literárně kritická díla měla obrovský vliv na rozvoj ruské literatury a umění. Jeho román *Čto dělat?* [*Co dělat?*] (1863; česky 1954) vychoval řadu pokolení revolucionářů v Rusku i za hranicemi. — 290, 291, 292

ČCHEIDZE N. S. (1864—1926) — jeden z představitelů menševismu. Byl poslancem III. a IV. státní dумы za Tifliskou gubernii, stál v čele menševické frakce ve IV. dumě. Za první světové války byl centristou. Za únorové revoluce 1917 se stal členem prozatímního výboru Státní dумы; byl obranářem. Čcheidze byl předsedou petrohradského sovětu dělnických a vojenských zástupců, předsedou ústředního výkonného výboru prvního volebního období, aktivně podporoval prozatímní vládu. Po Říjnové revoluci se stal předsedou kontrarevolučně orientovaného menševického Ústavodárného shromáždění Gruzie. Po nastolení sovětské vlády v Gruzii emigroval v roce 1921 do Paříže. — 245, 359—363

DAN F. I. (vl. jm. Gurvič) (1871—1947) — jeden z menševických vůdců; povoláním lékař. Zúčastnil se IV. (sjednocujícího) a V. (londýnského) sjezdu SDDSR a mnoha konferencí. V cizině stál v letech reakce v čele skupiny likvidátorů, redigoval likvidátorský list *Golos social-demokrata*. Za první světové války vystupoval jako obranář. Po únorové revoluci 1917 byl členem výkonného výboru petrohradského sovětu, členem předsednictva ústředního výkonného výboru v prvním volebním období, podporoval buržoázní prozatímní vládu. Po Říjnové revoluci bojoval proti vládě sovětů. Začátkem roku 1922 byl vypovězen jako nepřítel sovětského státu. — 33, 34, 50, 51, 104 až 106, 108, 113, 117, 189, 196, 239, 256, 262, 279, 281, 346, 406, 421, 452

DOBROLJUBOV N. A. (1836—1861) — ruský revoluční demokrat, lite-

rární kritik a materialistický filozof, blízký přítel N. G. Černyševského. Od podzimu 1857 řídil kritickou a bibliografickou rubriku časopisu *Sovremennik*, později se ujal též řízení satirické přílohy časopisu *Svistok*. Napsal řadu skvělých článků: *Tomnoje carstvo* [Říše temna], *Luč světa v tomnom carstve* [Paprsek světla v říši temna], *Čto takoje oblomovščina?* [Co je to oblomovščina?], *Kogda že pridot nastojaščij deň?* [Kdy přijde ten pravý den?] (česky ve Vybraných literárních statích 1950) aj., které jsou vzorem bojovné literární kritiky. Dobroljubov byl nesmiřitelným odpůrcem samoděržaví a nevolnictví a stoupencem lidového povstání proti carské vládě. — 281, 290

DOLGORUKOV Pavel D. (1866—1930) — kníže, velkostatkář, zemstevní činitel, kadet. V letech 1893—1906 byl újezdním maršálkem šlechty v Moskevské gubernii. Patřil k zakladatelům Svazu osvobození a Konstitučně demokratické strany, v jejímž ústředním výboru zastával v letech 1905—1911 funkci předsedy; ve II. státní dumě byl předsedou kadetské frakce. Po Říjnové revoluci se aktivně účastnil bělogvardějských spiknutí proti sovětské moci. Za kontrarevoluční činnost byl odsouzen. — 116

DUBROVIN A. I. (1855—1918) — organizátor a vůdce černosotňovského Svazu ruského národa, povoláním lékař. V letech 1905—1907 byl iniciátorem a organizátorem židovských pogromů a teroristických akcí. Redigoval černosotňovský antisemitský list *Russkoje znamja*. Po rozkolu Svazu ruského národa v roce 1910 vedl jednu jeho část. — 308

DUMBADZE I. A. (1851—1916) — generál carské armády, černosotňovec, přívrženec rusifikační politiky na Kavkaze. V roce 1906 byl jmenován hlavním velitelem města Jalty. Byl členem monarchistického Svazu ruského národa; těšil se osobní přízni Mikuláše II. a s nepohodlnými lidmi se vypořádával bez ohledu na zákony. Jaltu si plně podrobil, terorizoval její obyvatelstvo a zasahoval do soudních záležitostí. To vyvolalo dokonce protesty ze strany okťabristů, kteří předložili v roce 1908 ve III. státní dumě stížnost na jeho protizákonné jednání; v roce 1910 byl odvolán z funkce, ale už za měsíc nato byl znovu jmenován velitelem Jalty. — 145

DURNOVO P. N. (1844—1915) — jeden z nejreakčnějších státníků carského Ruska. V letech 1884—1893 byl ředitelem policejního departamentu; v letech 1900—1905 náměstkem ministra vnitra. V říjnu 1905 byl jmenován ministrem vnitra. Použil drastických zákroků k potla-

čení první ruské revoluce, podněcoval černosotňovské organizace k pogromům. Od roku 1906 byl členem Státní rady. — 125—129, 131

DZJUBINSKIJ V. I. (1860—1927) — trudovik. Účastnil se hnutí narodovoljovců. Byl poslancem III. a IV. státní dumy za Tobolskou gubernii; v dumě patřil k vůdcům Trudovické skupiny. — 136—141

ELIAS K. J. — viz Švarc

ENGELGARDT A. N. (1832—1893) — publicista, narodnik, agronom. Na svém batiščeveckém statku ve Smolenské gubernii se pokusil zavést racionální formy hospodaření, které Lenin charakterizuje v knize Vývoj kapitalismu v Rusku. Na příkladu tohoto hospodářství ukázal utopičnost narodnických teorií. Engelgardt psal pro časopis Otčestvennyje zapiski dopisy Iz děrevni [Z vesnice], které vyšly i knižně v roce 1882. Napsal též řadu dalších prací o zemědělství. — 498

ENGELS Bedřich (1820—1895) — spoluzakladatel vědeckého komunismu, vůdce a učitel mezinárodního proletariátu, přítel a spolupracovník K. Marxe (životopis viz v Leninově článku Bedřich Engels, Sebrané spisy 2, Praha 1980, s. 15—27). — 118—119

FEUERBACH Ludwig Andreas (1804—1872) — německý filozof, materialista a ateista, jeden z předchůdců marxismu. Od roku 1828 byl soukromým docentem na univerzitě v Erlangenu. V roce 1830 vydal svou první práci, Gedanken über Tod und Unsterblichkeit [Úvahy o smrti a nesmrtelnosti], v níž vystoupil proti křesťanskému náboženskému dogmatu o nesmrtelnosti duše. Kniha byla zabavena, Feuerbach pronásledován a nakonec zbaven docentury na univerzitě. V roce 1836 se přestěhoval do vsi Brückberg v Durynsku, kde žil bezmála 25 let. V prvním období své filozofické dráhy byl ještě idealistou, přikláněl se k hegelovské levici. Koncem 30. let se však s idealismem definitivně rozešel. V dílech Zur Kritik der Hegelschen Philosophie [Ke kritice Hegelovy filozofie] (1839; česky 1959) a Das Wesen des Christentums [Podstata křesťanství] (1841; česky 1954) odmítl Hegelovu filozofii a přešel k materialismu. Meditativní charakter metafyzického materialismu však překonat nedokázal a nepochopil úlohu praxe v procesu poznání a společenského vývoje.

Feuerbach byl ideologem nejradikálnějších, demokratických vrstev německé buržoazie. Za revoluce 1848 sice uznával prvoradou úlohu politiky, avšak sám se politické činnosti nevěnoval. Po revoluci jeho vliv v Německu znatelně poklesl. V posledních letech svého života se začal zajímat o socialistickou literaturu, četl Marxův Kapi-

tál a v roce 1870 vstoupil do Sociálně demokratické strany Německa.

Rozbor Feuerbachovy filozofie viz v dílech: K. Marx, Teze o Feuerbachovi; K. Marx-B. Engels, Německá ideologie; B. Engels, Ludwig Feuerbach a vyústění klasické německé filozofie; V. I. Lenin, Materialismus a empiriokriticismus. — 287

FREJ V. — viz Lenin V. I.

GAJDAROV I. I. (nar. 1879) — inženýr, poslanec III. státní dumy za Dagestánskou oblast a zakatalský okruh. Patřil k muslimské skupině Dumy, určitou dobu byl také členem sociálně demokratické frakce. V dumě byl členem několika komisí. — 366

GEGEČKORI J. P. (1879—1954) — menševik, poslanec III. státní dumy za Kutaiskou gubernii, jeden z vůdců sociálně demokratické frakce v dumě. Od listopadu 1917 byl předsedou kontrarevoluční vlády Zakavkazska (zakavkazského komisariátu), později ministrem zahraničních věcí a místopředsedou menševické vlády Gruzie. Po vítězství sovětské moci v Gruzii v roce 1921 emigroval. — 136, 245

GEORGE Henry (1839—1897) — americký maloburžoazní ekonom a publicista. Hlavní příčinu bídy viděl v pozemkové rentě, v tom, že lid byl zbaven vlastnictví půdy. Popíral antagonismus mezi prací a kapitálem a zisk z kapitálu považoval za přirozený přírodní zákon. Byl pro znárodnění veškeré půdy buržoazním státem (bez likvidace soukromé pozemkové držby). Zmínky o Georgeovi najdeme v Marxově dopisu Sorgemu z roku 1881 a v Engelsově předmluvě k americkému vydání spisu Postavení dělnické třídy v Anglii (K. Marx-B. Engels, Spisy 21, Praha 1967, s. 363—371). — 436

GERCEN A. I. (1812—1870) — publicista a spisovatel, revoluční demokrat, pokračovatel děkabristických tradic, materialistický filozof. V době studií na moskevské univerzitě (1829—1833) stál v čele kroužku pokrokové, revolučně smýšlející mládeže. V roce 1834 byl spolu s jinými členy kroužku zatčen a v roce 1835 vypovězen do vyhnanství do Permi, později do Vjatky, do Vladimíru a Novgorodu. V roce 1842 se vrátil a žil v Moskvě. Filozofické práce, které v té době napsal — Diletantizm v nauke [Diletantismus ve vědě] (1842—1843; česky 1960) a Pisma ob izučenii prirody [Listy o studiu přírody]; 1844 až 1846; česky 1954) — sehrály důležitou úlohu v rozvoji ruské materialistické filozofie. V lednu 1847 byl Gercen nucen emigrovat. Zpočátku žil v Paříži a v Nizze, v roce 1852 přesídlil do Londýna, kde založil ruskou tiskárnu. Nejdříve vydal několik revolučních pro-

volání, brožur a článků a v roce 1855 začal vydávat almanach Poljarnaja zvezda; od roku 1857 vydával spolu s N. P. Ogarjovem časopis Kolokol. Protože si neuvědomoval buržoazně demokratickou podstatu hnutí roku 1848 a podstatu předmarxovského socialismu, nemohl pochopit ani buržoazní podstatu ruské revoluce a kolísal mezi demokratismem a liberalismem. V 60. letech se odklonil od liberalismu a přešel na stranu revoluční demokracie. V dopise Ogarjovovi vítal Gercen překlad Marxových děl do ruštiny.

Lenin zhodnotil Gercenovu úlohu v dějinách ruského osvobozenického hnutí v článku Památce Gercena (1912) (tento svazek, s. 286—293). — 280, 286—293, 433

GERCENŠTEJN M. J. (1859—1906) — buržoazní ekonom, profesor moskevského zemědělského institutu, člen I. státní dумы, vedoucí činitel kadetské strany a její teoretik v zemědělských otázkách. Po rozpuštění I. státní dумы byl zavražděn ve Finsku černosotňovci. — 145, 311

GOLDMAN M. I. — viz Liber M. I.

GOLOLOBOV J. G. — reakční poslanec IV. dумы. — 63

GOLOVIN F. A. (nar. 1867) — zemstevní činitel, kadet. V letech 1898 až 1907 byl členem moskevské guberniální správy zemstva, později v ní zastával funkci předsedy. Podílel se na založení Konstitučně demokratické strany. Byl předsedou II. a členem III. státní dумы. Vlastnil koncese velké železniční společnosti. V březnu 1917 se stal v prozatímní vládě komisařem pro záležitosti ministerstva dvora. — 343, 399

GOREV B. I. (vl. jm. Goldman B. I.) (Igorov) (1874—1937) — sociální demokrat. V roce 1905 byl členem petrohradského výboru SDDSR, bolševik. V roce 1907 se přiklonil k menševikům. Na V. (londýnském) sjezdu ho menševici zvolili za kandidáta ústředního výboru SDDSR. Přispíval do orgánů menševiků-likvidátorů, do listu Golos social-demokrata a do časopisu Naša zarja. V letech 1910—1911 byl členem a tajemníkem zahraničního výboru ÚV. V roce 1912 se zúčastnil protistranické srpnové konference ve Vídni, kde byl zvolen do organizačního výboru SDDSR. Po únorové revoluci 1917 se stal jedním z redaktorů menševického listu Rabočaja gazeta, členem menševického ústředního výboru a Celoruského ústředního výkonného výboru. V srpnu 1920 vystoupil z menševické organizace. Později přednášel na vysokých školách. — 60, 61, 242, 390

GREAVES John Eduard — britský státní příslušník, který v roce 1884 založil v Berdiansku v Tavridské gubernii závod na výrobu zemědělských strojů. — 398, 399

GUČKOV A. I. (1862—1936) — velkokapitalista, organizátor a vůdce okfabristů. Za revoluce v letech 1905—1907 vystupoval proti revolučnímu hnutí a podporoval vládní politiku represálií vůči dělnictvu a rolnictvu. V letech reakce a nového revolučního rozmachu byl předsedou III. státní dumy. Za první světové války zastával funkci předsedy ústředního výboru pro řízení válečného průmyslu a byl členem Mimořádné rady obrany. Po únorové revoluci 1917 byl ministrem vojenství a vojenského námořnictva v první prozatímní vládě. Po Říjnové revoluci bojoval proti sovětské vládě a později emigroval. — 50, 74, 84, 124—127, 132, 134, 201, 278, 334, 392, 401

GUŠKA A. O. — viz Jermanskij A.

GUREVIČ E. L. (Smirnov J.) (nar. 1865) — publicista, narodovoljovec, po roce 1890 se přiklonil k sociálním demokratům. Po II. sjezdu SDDSR se stal menševikem. V letech reakce byl likvidátorem, přispíval do listu levicových kadetů *Tovarišč.* — 281

GURVIČ F. I. — viz Dan F. I.

HAASE Hugo (1863—1919) — jeden z vůdců německé sociální demokracie, centrista. V roce 1911 byl zvolen předsedou představenstva Sociálně demokratické strany Německa. V letech 1897—1907 a 1912 až 1918 poslanec Říšského sněmu, od roku 1912 předseda sociálně demokratické frakce v Říšském sněmu. Za první světové války zaujímal centristické stanovisko. Roku 1917 založil spolu s Kautským Nezávislou sociálně demokratickou stranu Německa. Za listopadové revoluce 1918 v Německu byl členem tzv. Rady lidových zmocněnců, která svou politikou potlačovala revoluční hnutí. — 484

HEGEL Georg Wilhelm Friedrich (1770—1831) — významný německý filozof, objektivní idealista, představitel klasické německé filozofie. Hegelovou historickou zásluhou je hluboké a všestranné propracování idealistické dialektiky, která se stala jedním z teoretických zdrojů dialektického materialismu. Podle Hegela je celý přírodní, historický i duchovní svět v neustálém pohybu, mění se, přetváří a vyvíjí; avšak objektivní svět, skutečnost, chápe Hegel jako výplod absolutního ducha, absolutní ideje. Svými sociálně politickými názory byl stoupencem konstituční monarchie.

Hlavní práce: *Phänomenologie des Geistes* [Fenomenologie du-cha] (1807; česky 1960); *Wissenschaft der Logik* [Logika jako věda] (1812—1816; slovensky pod názvem *Logika*, 1961), *Enzyklopädie der philosophischen Wissenschaften* [Encyklopedie filozofických věd] (1817), *Grundlinien der Philosophie des Rechts* [Základy filozofie práva] (1821). Po jeho smrti byly vydány *Vorlesungen über die Ästhetik* [Přednášky o estetice] (1836—1838; česky pod názvem *Estetika*, 1966) a *Vorlesungen über die Geschichte der Philosophie* [Přednášky o dějinách filozofie] (1833—1836; česky pod názvem *Dějiny filozofie I., II., III.*, 1961, 1965, 1974). — 287

HUYSMANS Camille (1871—1968) — významný činitel belgického dělnického hnutí, profesor filologie, žurnalista. V letech 1904—1919 byl tajemníkem mezinárodního socialistického byra II. internacionály, patřil k centristům. Několikrát byl členem belgické vlády, v letech 1946—1947 zastával úřad ministerského předsedy. Od roku 1910 byl poslancem parlamentu; v letech 1936—1939 a 1954—1959 byl předsedou belgické poslanecké sněmovny. V posledních letech svého života nejednou podpořil úsilí o navázání kontaktů socialistických stran s KSSS a o obnovení jednoty mezinárodního dělnického hnutí. — 247—250

CHRAPOVICKIJ A. P. — viz Antonij Volynskij

CHVOSTOV A. N. (1872—1918) — velkostatkář. Byl zástupcem prokurátora moskevského okružového soudu, tuským vicegubernátorem a později vologedským a nižněnovgorodským gubernátorem. Po- věstný svými reakčními projevy. Poslanec IV. státní dumy za Orlovskou gubernii. Vůdce a předseda byra pravicové frakce. V letech 1915—1916 ministr vnitra a velitel četnictva. — 210

IGOREV — viz Gorev B. I.

ILIODOR (vl. jm. Trufanov S. M.) (nar. 1880) — řeholní kněz, jeden z černosotňovských předáků, zakladatel Svazu pravoslavného ruského národa. Po Říjnové revoluci emigroval. — 145, 210

IOLOS G. B. (1859—1907) — liberální publicista. Až do října 1905 byl berlínským dopisovatelem listu *Russkije vedomosti*, po návratu ze zahraničí se stal jeho redaktorem. Byl členem Konstitučně demokratické strany a poslancem I. státní dumy. V roce 1907 byl zabit černosotňovci. — 311

IONOV (vl. jm. Kojgen F. M.) (1870—1923) — sociální demokrat, jeden z předáků Bundu, později člen komunistické strany. Od roku 1893 pracoval v sociálně demokratických kroužcích v Oděse. V roce 1903 byl zvolen členem ÚV Bundu. Účastnil se jako delegát V. (londýnského) sjezdu strany. V prosinci 1908 se účastnil V. konference SDDSR, v hlavních otázkách hájil pozice menševiků stoupenců zachování ilegální strany, později zaujímal smířlivecké stanovisko vůči likvidátorům. Za první světové války byl členem internacionalistického křídla Bundu. Po Říjnové revoluci vstoupil do KSR(b), pracoval ve votském oblastním výboru strany. — 26, 31, 195

Isuv I. A. (Michail, M-I) (1878—1920) — sociální demokrat, menševik. V roce 1907 byl zvolen za menševiky do ústředního výboru. V letech reakce a nového revolučního rozmachu se stal likvidátorem, přispíval do časopisu Naša zarja. Za první světové války zaujímal obranářské stanovisko. V roce 1917 byl členem moskevského menševického výboru, výkonného výboru moskevského sovětu a byl zvolen do prvního Celoruského ústředního výkonného výboru. Po Říjnové revoluci pracoval v Muzeu práce. — 28, 159, 183, 249, 509

IZGOJEV A. S. (vl. jm. Lande) (nar. 1872) — buržoazní publicista, jeden z ideologů Konstitučně demokratické strany. V 90. letech byl představitelem legálního marxismu, později se stal sociálním demokratem a v roce 1905 vstoupil do Konstitučně demokratické strany. Trvale spolupracoval s jejím ústředním listem Reč a rovněž přispíval do konstitučně demokratických časopisů Južnyje zapiski a Russkaja mysl. Byl jedním z autorů kontrarevolučního sborníku Věchi [Na rozcestí]. Po Říjnové revoluci přispíval do časopisu dekadentní skupiny intelektuálů Věstník literatury. Za kontrarevoluční publicistickou činnost byl v roce 1922 vypovězen za hranice. — 192, 195, 196, 314

J. K. — viz Kameněv L. B.

JEFREMOV I. N. (nar. 1866) — velkostatkář, poslanec I., III. a IV. státní dумы. Spoluzakladatel Strany pokojné obnovy, později vůdce strany progresistů. Po únorové revoluci 1917 pracoval ve výkonném výboru Státní dумы, stal se členem prozatímní vlády. — 279, 345—346

JEGOROV N. M. (nar. 1871) — dělník, poslanec III. státní dумы za Permskou gubernii. Člen sociálně demokratické frakce. Přispíval do bolševického legálního listu Zvězda, později se přiklonil k trockis-

tům. V roce 1913 byl stálým spolupracovníkem likvidátorského listu Luč. V roce 1917 patřil ke skupině mezirajonovců. — 70, 245

JELLINEK Georg (1851—1911) — německý buržoazní teoretik státu a práva, profesor basilejské a později heidelberské univerzity. Hájil zájmy německé buržoazie, která se v období nástupu imperialismu snažila dosáhnout maximálních právních záruk kapitalistického vlastnictví.

Hlavní díla: *Das Recht des modernen Staates* [Právo moderního státu], *Die Erklärung der Menschen und Bürgerrechte* [Deklarace práv člověka a občana] aj. — 143

JERMANSKIJ O. A. (vl. jm. Kogan O. A.) (Guška A. O.) (1866—1941) — sociální demokrat menševik. V letech reakce patřil k likvidátorům; aktivně pracoval v menševickém tisku a v sociálně demokratické frakci III. státní dumy. Za první světové války byl centristou. V roce 1917 vystupoval jako menševik-internacionalista. V roce 1918 byl členem ústředního výboru menševiků a redaktorem jejich ústředního orgánu *Rabočij internacional*. V roce 1921 zanechal politické činnosti a věnoval se vědecké práci. — 318—335

JERMOLAJEV K. M. (Roman) (1884—1919) — sociální demokrat menševik. Byl delegátem V. (londýnského) sjezdu SDDSR; za menševiky byl zvolen do ústředního výboru. V letech reakce se stal likvidátorem; v roce 1910 podepsal jako jeden z šestnácti menševiků *Otevřený dopis o likvidaci strany*. V roce 1917 byl zvolen členem ústředního výboru strany menševiků, pracoval v prvním Celoruském ústředním výkonném výboru. — 28, 159, 183, 249, 509

JEŽOV V. — viz Cederbaum S. O.

JOGICHES Leon — viz Tyszka Jan

JURIJ — viz Čackij J.

JÜAN Š'-KCHAJ (1859—1916) — čínský politik. V roce 1898 byl stoupencem liberálního hnutí, ale brzy se od něj odklonil. Po svržení mandžuské dynastie se za podpory domácí reakce a zahraničních imperialistů stal prezidentem Číny; nastolil vojenskou diktaturu. V roce 1915 se bezúspěšně pokusil prohlásit se císařem. — 192, 434, 438

JUŠKEVIČ P. S. (1873—1945) — sociální demokrat menševik, vzděláním

matematik. Přikláněl se k pozitivismu a pragmatismu. V letech reakce se pokoušel o revizi marxistické filozofie, nahrazoval ji empiriosymbolismem. V letech 1917—1919 spolupracoval s ukrajinským menševickým časopisem *Objediněnije* a přispíval do protibolševických publikací. Později zanechal politické činnosti a překládal filozofickou literaturu. — 98

KAMENĚV L. B. (vl. jm. Rozenfeld L. B.) (J. K.) (1883—1936) — člen SDDSR od roku 1901. Po II. sjezdu strany se přiklonil k bolševikům. V letech reakce se stavěl smířlivecky k likvidátorům, otzovistům a trockistům. V roce 1917 byl vězněn a před carským soudem se zřekl bolševického hesla porážky carské vlády v imperialistické válce. Po únorové revoluci 1917 vystupoval proti orientaci strany na socialistickou revoluci. V říjnu 1917 uveřejnil spolu se Zinovjevem v polomenševickém listu *Novaja žižň* prohlášení, že nesouhlasí s usneseními ústředního výboru o ozbrojeném povstání, čímž vyzradil prozatímní vládě plány strany.

Po Říjnové revoluci byl předsedou Celoruského ústředního výkonného výboru, předsedou moskevského sovětu, místopředsedou rady lidových komisařů, členem politického byra ústředního výboru. Několikrát vystoupil proti leninské politice strany; v listopadu 1917 souhlasil s vytvořením koaliční vlády za účasti menševiků a eserů, v roce 1925 patřil k organizátorům tzv. nové opozice, v roce 1926 k vůdcům protistranického trockisticko-zinovjevovského bloku. V roce 1927 byl na XV. sjezdu VKS(b) vyloučen ze strany jako aktivní člen trockistické opozice. V roce 1928 přiznal své chyby a byl znovu přijat do strany, avšak v protistranické činnosti neustal; v roce 1932 byl znovu vyloučen ze strany, v roce 1933 opět přijat a roku 1934 potřetí vyloučen. — 130, 450

KAPUSTIN M. J. (1847—1920) — okřabrista, povoláním lékař. Byl poslancem II. a III. státní dumy za Kazaňskou gubernii; ve III. státní dumě vykonával funkci místopředsedy. — 79

KARAULOV V. A. (1854—1910) — kadet, povoláním právník. Byl poslancem III. státní dumy za Jenisejskou gubernii. V roce 1844 byl v procesu proti 12 narodovoljovcům odsouzen ke čtyřem letům nucených prací a po odpykání trestu poslán do vyhnanství na Sibiř. V roce 1905 se přiklonil ke kadetům a vystupoval proti revoluci 1905—1907. Ve III. státní dumě patřil k nejkonzervativnějším kadetům. — 66, 314

KARAVAJEV A. L. (1855—1908) — lékař, narodnik, významný činitel

Rolnického svazu. Za Jekatěrinoslav byl zvolen do II. státní dumy, kde vedl frakci trudoviků, pracoval v zemědělské komisi. Napsal několik brožur o agrární otázce: Partija i kresťjanstvo v Gosudarstvennoj dume [Strana a rolnictvo ve Státní dumě], Pravitelstvennyje obeščanija nasčot zemli i trebovanija kresťjanskich děputatov [Vládní sliby ohledně půdy a požadavky rolnických poslanců], Novyje zemelnyje zakony [Nové pozemkové zákony]. Těsně před volbami do III. státní dumy ho v Jekatěrinoslavi zavraždili černo-
soťnovci. — 311

KASSO L. A. (1865—1914) — velkostatkář, profesor občanského práva na charkovské a moskevské univerzitě. V letech 1910—1914 byl ministrem lidové osvěty a prováděl krajně reakční politiku: bránil otevření nových univerzit, zakazoval studentské spolky a schůze, krutě trestal revoluční studenty a pokrokové profesory. Stejnou politiku uplatňoval i na středních a základních školách. — 511

KAUTSKÝ Karl (1854—1938) — jeden z vůdců německé sociální demokracie a II. internacionály; zpočátku marxista, později renegát marxismu a ideolog centrismu. Redigoval teoretický orgán německé sociální demokracie Die Neue Zeit. Do socialistického hnutí se zapojil v roce 1874. V roce 1881 se seznámil s Marxem a Engelsem a pod jejich vlivem se přiklonil k marxismu. Již v tomto období měl však sklony k oportunistu a Marx s Engelsem ho za to nejednou kritizovali. V 80. a 90. letech napsal řadu teoretických a historických prací o různých otázkách marxistické teorie, které přispěly k propagaci marxismu: Karl Marx's Ökonomische Lehren [Ekonomické učení Karla Marxe] (1887; česky 1958), Die Agrarfrage [Agrární otázka] (1899; česky 1959) aj. Později přešel na pozice oportunistu. Za první světové války stál na pozicích sociálšovinismu, který zastíral frázemi o internacionalismu. Propagoval teorii ultraimperialismu. Po Říjnové revoluci se postavil proti sovětské moci a napadal diktaturu proletariátu.

Lenin teorie Kautského kritizoval ve svých dílech Krach II. internacionály (1915), Imperialismus jako nejvyšší stadium kapitalismu (1916), Stát a revoluce (1917), Proletářská revoluce a renegát Kautsky (1918) aj. — 59—60

KAVELIN K. D. (1818—1885) — historik a právník, profesor na moskevské (1844—1848) a petrohradské (1857—1861) univerzitě, liberál. Přispíval do časopisů Sovremennik, Otčestvennyje zapiski a Věstník Jevropy. V období příprav a uskutečňování reformy z 19. února

1861 brojil proti revolučně demokratickému hnutí a schvaloval reakční carskou politiku. — 290

KELEPOVSKIJ S. I. (nar. 1873) — statkář. Poslanec II. a III. státní dumy za Chersonskou gubernii, člen pravivé frakce. Byl činitelem guberniálního a újezdního zemstva a smírčím soudcem. — 148

KLENOV — viz Levickij V. O.

KOGAN O. A. — viz Jermanskij A.

KOJGEN F. M. — viz Ionov

KOKOVCOV V. N. (1853—1943) — významný státník carského Ruska. V letech 1904—1914 byl ministrem financí (s výjimkou let 1905 až 1906) a od roku 1911, po zavraždění Stolypina, zastával zároveň funkci předsedy rady ministrů. Za první světové války se projevil jako vlivný a obratný bankéř. Po Říjnové revoluci emigroval. — 146, 342, 345

KOLJUBAKIN A. M. (1868—1915) — zemstevní činitel, buržoazní liberál, kadet. Byl poslancem III. státní dumy a zastával funkci tajemníka výboru parlamentní frakce Konstitučně demokratické strany v III. a IV. státní dumě. Člen ústředního výboru Konstitučně demokratické strany. — 254

KOVALEVSKIJ M. M. (1851—1916) — historik, politik buržoazně liberálního zaměření. Od roku 1880 přednášel na moskevské univerzitě. Byl poslancem I. státní dumy za Charkovskou gubernii, později se stal členem Státní rady. Patřil k zakladatelům Strany demokratických reforem. V letech 1906—1907 vydával list Strana; od roku 1909 se stal majitelem a redaktorem časopisu Věstník Jevropy, podílel se na vydávání časopisu Zaprosy žizni.

Hlavní díla: Obščinnoje zemlevláděníje, pričiny, chod i posledstvija jeho razloženiija [Občínová držba půdy, příčiny, průběh a důsledky jejího rozkladu] (1879), Proischožděníje sovremennoj demokratii [Vznik moderní demokracie] (1895—1899), Sociologija (1910) aj. — 273

KRESTOVNIKOV G. A. (nar. 1855) — okřabrista, velkopřumyslník a burzovní spekulant. Byl předsedou správní rady Moskevské obchodní banky a Moskevské burzovní společnosti. V roce 1906 byl za obchodní a průmyslovou buržoazii zvolen do Státní rady. — 84, 326, 345

KRIVOŠEIN A. V. (1858—1923) — carský úředník. Zaváděl do praxe Stolypinovu agrární politiku. Člen rady ministrů a Státní rady, náměstek ministra financí. Po Říjnové revoluci se stal jedním z vůdců tzv. pravého středu — kontrarevoluční organizace velkoburžoazie a statkářů. V roce 1920 stál v čele bělogvardějské vlády na Krymu. Po porážce Wrangelových vojsk emigroval. — 364

KROPOTOV A. J. (nar. 1874) — rolník, trudovik; volostní písař. Byl poslancem III. státní dумы za Vjateckou gubernii. — 141

KRYŽANOVSKIJ S. J. (nar. 1861) — carský úředník. V roce 1885 pracoval na ministerstvu spravedlnosti, později na ministerstvu vnitra. V roce 1906 byl jmenován náměstkem ministra vnitra. Proslul jako autor reakčních návrhů zákonů, obzvláště pak volebního zákona z 3. června 1907. Od roku 1907 byl senátorem, od roku 1911 státním tajemníkem a od ledna 1917 členem Státní rady. — 200

KULOMZIN A. N. (1838—1924) — carský úředník, ekonom. V roce 1891 byl jmenován předsedou výboru Sibiřské železnice. V souvislosti s přesídleneckou otázkou jezdil na Sibiř; zpráva o těchto cestách vyšla v roce 1896 knižně. Napsal práce: Pozemelnaja podať v Anglii [Pozemková daň v Anglii], Postrojka železnych dorog v Rossii i na Zapadě [Výstavba železnic v Rusku a na Západě], Gosudarstvennyje dochody i raschody v Rossii XVIII st. [Státní příjmy a výdaje v Rusku v 18. stol.] aj. — 357

KUTLER N. N. (1859—1924) — význačný představitel Konstitučně demokratické strany. Pracoval na ministerstvu financí, byl ředitelem hlavní berní správy, později ministrem zemědělství. Byl poslancem II. a III. státní dумы za Petrohrad. Patřil k autorům kadetského návrhu agrárního programu. Po Říjnové revoluci pracoval v lidovém komisariátu financí. — 147, 157, 406

KUZMINSKIJ A. M. (1843—1917) — statkář, senátor. V roce 1881 byl jmenován předsedou petrohradského okruhového soudu a později prokurátorem petrohradského soudního dvora. Od roku 1900 byl senátorem trestního kasačního senátu. Prováděl revize v Baku a Bakuské gubernii po arménsko-tatarském krveprolití v souvislosti s židovským pogromem v Oděse. — 360, 361, 362

KUZNECOV G. S. (nar. 1881) — dělník, menševik. Poslanec III. státní dумы za Jekatěrinoslavskou gubernii, člen sociálně demokratické frakce. — 43—46, 245, 492

LABRIOLA Arturo (1873—1959) — italský politik, právník a ekonom; jeden z vůdců syndikalistického hnutí v Itálii. Napsal několik knih o teorii syndikalismu, v nichž se snažil svůj program „revolučního syndikalismu“ přizpůsobit marxismu tím, že „opravoval“ marxismus. Za první světové války vystupoval jako šovinista. V letech 1920 až 1921 byl ministrem práce v Giolittiho vládě. V letech 1926—1939 žil v emigraci a bojoval proti fašismu. V letech 1948—1953 byl senátorem. Když v roce 1949 italská vláda podepsala smlouvu o vytvoření NATO, Labriola se zapojil do hnutí obránců míru. V roce 1950 byl zvolen členem Světové rady míru. — 440

LANDE A. S. — viz Izgojev A. S.

LARIN J. (vl. jm. Lurje M. A.) (1882—1932) — sociální demokrat menševik, jeden z vůdců likvidátorského směru v ruské sociální demokracii. Aktivně se zapojil do protistranického srpnového bloku a stal se členem jeho organizačního výboru. Po únorové revoluci stál v čele skupiny menševiků-internacionalistů. V srpnu 1917 byl přijat do bolševické strany. Po Říjnové revoluci pracoval v sovětech a hospodářských organizacích. — 50, 51, 52, 57, 107, 108, 113, 120, 195, 196, 198, 220, 239, 333, 334, 388

LASSALLE Ferdinand (1825—1864) — německý maloburžoazní socialista, spisovatel, účastník revoluce 1848—1849. Byl spoluzakladatelem Všeobecného německého dělnického spolku (1863), který měl sice pro německé dělnické hnutí pozitivní význam, ale nedal dělnické třídě revoluční perspektivy. Lassallovci chtěli legální agitaci za všeobecné volební právo a vytvářením výrobních družstev, dotovaných junkerským státem, realizovat myšlenku „svobodného lidového státu“. Lassalle podporoval politiku sjednocování Německa „shora“ pod vedením reakčního Pruska. Oportunistická politika lassallovců brzdila činnost I. internacionály a vytvoření skutečné dělnické strany v Německu a bránila třídnímu uvědomování dělníků. Teoretické a politické chyby lassallovců ostře kritizoval Marx v Kritice gothajského programu a Lenin ve Státu a revoluci aj.). — 118

LEDER V. L. (1882—1938) — jeden z významných představitelů polského revolučního hnutí. Od roku 1900 byl členem sociální demokracie Polska a Litvy. Od roku 1904 pracoval ve varšavském výboru Sociální demokracie Království polského a Litvy, od roku 1905 v jejím zahraničním výboru. V letech 1905—1911 byl členem hlavního vedení Sociální demokracie Království polského a Litvy. Byl několikrát vězněn. V roce 1908 emigroval. V letech 1910—1911 zastával

funkci tajemníka hlavního vedení Sociální demokracie Království polského a Litvy a zastupoval ji v redakci ústředního orgánu SDDSR, listu Social-demokrat. Pracoval v organizační komisi v zahraničí a v technické komisi. Podporoval smířlivce v jejich vystoupeních proti bolševikům. Za první světové války stál na pozicích sociálšovinismu. V letech 1919–1920 aktivně pracoval v Komunistické dělnické straně Polska. Od roku 1921 vykonával odpovědné funkce v Kominterně a v Rudé odborové internacionále, aktivně přispíval do sovětského tisku. — 31

LENIN V. I. (vl. jm. Uljanov V. I.) (Iljin, V., V. Frej, L-ko, F.) (1870 až 1924) — viz Životopisná data. — 47, 60, 67, 83, 86–87, 189, 206 až 207, 235, 240–241, 245, 247, 256, 258, 272, 283, 296, 298, 299, 301, 304, 337, 341, 372, 412, 419, 423, 427–428, 450, 475–476, 477, 481, 483, 490, 492, 494

LEVICKIJ V. O. (vl. jm. Cederbaum V. O.) (Klenov) (nar. 1883) — sociální demokrat menševik, publicista. V letech reakce a nového revolučního rozmachu patřil k vedoucím představitelům likvidátorství; stal se členem menševického ústředí, podepsal Otevřený dopis o likvidaci strany; byl členem redakce časopisu Naša zarja, spolupracoval s časopisem Golos social-demokrata, Vozrožděnijs a jinými likvidátorsky zaměřenými časopisy menševiků. Za první světové války podporoval jako šovinista krajně pravicovou skupinu obranářů. K Říjnové revoluci se stavěl negativně. V roce 1920 se angažoval pro politiku takzvaného Taktického centra. Později se věnoval publicistické činnosti. — 98, 107, 111, 122, 195, 196, 197, 218, 220, 239, 281, 379, 380, 388, 389, 421, 446, 452

LIBER M. I. (vl. jm. Goldman, M. I.) (Ber) (1880–1937) — jeden z vůdců Bundu. V letech reakce a nového revolučního rozmachu vystupoval jako likvidátor. V letech 1908–1911 byl členem zahraničního byra ÚV, v roce 1912 patřil k aktivním činitelům trockistického srpnového bloku, za první světové války byl sociálšovinistou. Po únorové revoluci 1917 se stal členem výkonného výboru petrohradského sovětu dělnických a vojenských zástupců a předsednictva ústředního výkonného výboru prvního volebního období; zaujímal kontrarevoluční menševické stanovisko, byl přívržencem koaliční vlády. K Říjnové revoluci se stavěl negativně. Později pracoval v hospodářských institucích. — 60, 61, 242, 381, 383, 386, 389, 390

LIPKIN F. A. — viz Čerevanin N.

LJUBIMOV A. I. (Mark) (1879—1919) — sociální demokrat. V revolučním hnutí pracoval od roku 1898. V roce 1910 byl členem zahraničního byra ÚV a jedním ze zakladatelů pařížské skupiny smířlivců (1911—1914). Za první světové války patřil ke krajnímu křídlu obranářů, v roce 1917 se stal členem Plechanovovy skupiny Jednota. — 29

LOPUCHIN A. A. (1864—1928) — ředitel policejního departmentu (1902—1905). Koncem roku 1904 poukázal v hlášení adresovaném výboru ministrů na neschopnost policie v boji proti revolučnímu hnutí v Rusku. V roce 1909 byl za pomoc při odhalení provokatéra Azefa odsouzen do vyhnanství na Sibiř. V roce 1911 byl omilostněn a rehabilitován. Od roku 1913 byl náměstkem ředitele obchodní banky v Moskvě. — 135

LUNAČARSKIJ A. V. (1875—1933) — sovětský státník a veřejný činitel. V revolučním hnutí pracoval od začátku 90. let. Působil v redakcích bolševických listů Vperjod, Proletarij a později Novaja žizň. V letech reakce se od marxismu odklonil, vstoupil do protistranické skupiny Vperjod a požadoval spojení marxismu s náboženstvím. Lenin podrobil Lunačarského názory kritice v práci Materialismus a empirio-kriticismus (1909). V roce 1911 se Lunačarskij s vperjodovci rozešel a založil skupinu Proletářská literatura. Za první světové války stál na pozicích internacionalismu. Začátkem roku 1917 vstoupil do skupiny mezirajonovců a byl s ní na VI. sjezdu SDDSR přijat do strany. Po Říjnové revoluci zastával až do roku 1929 funkci lidového komisaře osvěty a od roku 1929 byl předsedou vědeckého výboru při ústředním výkonném výboru SSSR. V srpnu 1933 byl jmenován chargé d'affaires SSSR ve Španělsku. Napsal mnoho prací o umění a literatuře. — 33, 92, 98, 104, 241, 421

LUNIN A. L. (nar. 1867) — kadet, původem rolník. Poslanec III. státní dumy za Kazaňskou gubernii. — 79

LURJE M. A. — viz Larin J.

LUXEMBURGOVÁ Rosa (1871—1919) — významná pracovnice mezinárodního dělnického hnutí, představitelka levého křídla II. internacionály. V revolučním hnutí začala pracovat v druhé polovině 80. let. Patřila k zakladatelům polské sociální demokracie a bojovala proti nacionalismu v polském dělnickém hnutí. Od roku 1897 byla činná v německém sociálně demokratickém hnutí, vystupovala proti bernsteinismu a millerandismu; účastnila se první ruské revoluce

(ve Varšavě). Jako delegátka V. (londýnského) sjezdu SDDSR v roce 1907 podporovala bolševiky. Od počátku první světové války stála na pozicích internacionalismu. V Německu patřila k zakladatelům skupiny Internacionála později zvané Spartakus a pak Spartakův svaz. Po listopadové revoluci 1918 sehrála významnou úlohu na ustavujícím sjezdu Komunistické strany Německa. V lednu 1919 byla uvězněna a na příkaz Scheidemannovy vlády zavražděna. Lenin si Luxemburgové hluboce vážil; kritikou jejích mylných názorů jí pomáhal zaujímat správná stanoviska. — 419

Lvov G. J. (1861—1925) — kníže, velkostatkář, zemstevní činitel, kadet. Byl členem I. státní dumy, stál v čele celoruské organizace pro pomoc přesídlencům na Dálném východě a pro pomoc hladovějícím. Za první světové války řídil Celoruský svaz zemstev, později byl jedním z předsedů spojeného Svazu zemstev a měst — organizací imperialistické buržoazie a statkářů. Po únorové revoluci 1917 zastával od března do července funkci ministerského předsedy a ministra vnitra v prozatímní vládě; patřil k iniciátorům krvavého zúčtování s petrohradskými dělníky a vojáky v červencových dnech roku 1917. Po Říjnové revoluci emigroval; pomáhal organizovat vojenskou intervenci proti Sovětskému Rusku. — 279, 365

Lvov N. N. (Lvov I.) (1867—1944) — statkář. Lenin jej charakterizoval jako „kontrarevolučního šlechtice“, „vzor kadetského zrádce“. Patřil k zakladatelům Svazu osvobození a Konstitučně demokratické strany, stal se členem jejího ústředního výboru. Později patřil k zakladatelům Strany pokojné obnovy. Byl poslancem I., III. a IV. státní dumy, ve III. a IV. státní dumě patřil k vůdčím osobnostem progresistů. V roce 1917 byl jedním z vedoucích představitelů sdružení statkářů. Po Říjnové revoluci se z něho stal bělogvardějský novinář, později emigroval. — 148

M-L — viz Isuv I. A.

MACHNOVEC V. P. — viz Akimov V. P.

MAKAROV A. A. (1857—1919) — reakční státník carského Ruska. V roce 1906 se stal náměstkem ministra vnitra. Od roku 1907 pracoval ve funkci senátora a předsedy komise pro reformu policie. Po zavraždění Stolypina zastával v letech 1911—1912 úřad ministra vnitra a velitele četnictva. V dubnu 1912 vystoupil ve Státní dumě s projevem ospravedlňujícím střelbu do dělníků na řece Leně. V roce 1916 se stal ministrem spravedlnosti. — 210, 377

МАКЛАКОВ В. А. (1870—1957) — kadet, statkář, povoláním advokát, účastnil se četných politických procesů. Byl poslancem II., III. a IV. státní dumy za Moskvu, členem ÚV Konstitučně demokratické strany. Po únorové revoluci 1917 zastával úřad vyslance prozatímní vlády v Paříži, později emigroval. — 199, 200, 261, 274, 299, 386, 399

МАЛИНОВСКИЈ А. А. — viz Bogdanov A.

МАРК — viz Ljubimov A. I.

МАРКОВ Н. Ј. (Markov II.) (nar. 1876) — velkostatkář, reakční politik carského Ruska, jeden z vůdců černosotňovských pogromistických organizací Svaz ruského lidu a Svaz archanděla Michaela. Byl poslancem III. a IV. státní dumy za Kurskou gubernii a jedním z představitelů pravého křídla v dumě. Po Říjnové revoluci emigroval. — 41, 43, 49, 55, 64, 65, 66, 84, 85, 134, 141—143, 148, 157, 158, 176, 177, 210, 280, 300, 356, 366, 442

МАРТОВ Л. (vl. jm. Cederbaum J. O.) (1873—1923) — jeden z čelných představitelů menševismu. V letech reakce patřil k likvidátorům, redigoval list Golos social-demokrata a zúčastnil se protistranické srpnové konference (1912). Za první světové války byl centristou, po únorové revoluci 1917 stál v čele skupiny menševiků-internacionalistů. Po Říjnové revoluci vystupoval proti sovětské moci. V roce 1920 emigroval do Německa a v Berlíně vydával kontrarevoluční menševický časopis Socialističeskij věstnik. — 40, 50, 51, 60, 101, 103, 105, 106—114, 119—123, 189—192, 195—198, 217, 239, 240, 256 až 261, 281, 334, 335, 346, 389, 403, 409, 421, 450, 452, 454

МАРТЫНОВ А. (vl. jm. Piker A. S.) (1865—1935) — jeden z čelných představitelů ekonomismu, významný menševický činitel; později člen komunistické strany. V letech reakce byl likvidátorem a za první světové války centristou; po únorové revoluci 1917 patřil k menševikům-internacionalistům, po Říjnové revoluci se s menševiky rozešel. V roce 1923 byl na XII. sjezdu KSR(b) přijat do strany a pracoval v Institutu K. Marxe a B. Engelse; od roku 1924 byl členem redakce časopisu Kommunističeskij internacional. — 240, 280

МАРХ Карел (1818—1883) — zakladatel vědeckého komunismu, geniální myslitel, vůdce a učitel mezinárodního proletariátu [viz Leninovu stať Karel Marx (Stručný životopis a výklad marxismu) — Spisy 21, Praha 1959, s. 37—87]. — 118—119, 288, 331, 414, 437, 451

MASLOV P. P. (1867—1946) — ekonom, sociální demokrat; napsal řadu prací o agrární otázce, v nichž se pokusil revidovat marxismus. Po II. sjezdu SDDSR se připojil k menševikům a vytyčil menševický program municipalizace půdy. V letech reakce a nového revolučního rozmachu byl likvidátorem, za první světové války sociálšovinistou. Po Říjnové revoluci zanechal politické činnosti a věnoval se pedagogické a vědecké práci. V roce 1929 byl jmenován řádným členem Akademie věd SSSR. — 98

MAXIMOV N. — viz Bogdanov A.

MEHRING FRANZ (1846—1919) — významný pracovník německého dělnického hnutí, jeden z vůdců a teoretiků levého křídla německé sociální demokracie, historik a literární vědec. Od konce 60. let byl znám jako radikální buržoazně demokratický publicista. V letech 1876—1882 hájil pozice buržoazního liberalismu, později se přiklonil více doleva, redigoval demokratický list Volkszeitung, hájil sociální demokracii proti Bismarckovi.

V roce 1891 vstoupil do Sociálně demokratické strany Německa. Byl aktivním spolupracovníkem a jedním z redaktorů teoretického orgánu strany Die Neue Zeit, později redigoval list Leipziger Volkszeitung. V roce 1893 vyšla jeho práce Lessingslegende [Lessingovská legenda] (česky 1949 pod názvem Bedřich II. a jeho doba [Lessingovská legenda]), v roce 1897 čtyřsvazkové dílo Geschichte der deutschen Sozialdemokratie [Dějiny německé sociální demokracie]. Významně se podílel na vydání literární pozůstalosti Marxe, Engelse a Lassalla. V roce 1918 vyšla jeho kniha o životě a činnosti K. Marxe. Ve svých pracích se od marxismu nejednou odklonil. V II. internacionále aktivně vystupoval proti oportunistu a revizionismu, odsuzoval kautskismus. Přitom se bál organizačního rozchodu s oportunisty. Byl důsledným internacionalistou, vítal Říjnovou revoluci a pochopil správně význam brestlitevského míru. Od roku 1916 patřil k vůdcům Spartakova svazu a aktivně se podílel na založení Komunistické strany Německa. — 59—60

MEHLHOSE E. I. — německý státní příslušník; v roce 1874 založil v Charkově továrnu na výrobu zemědělských strojů. — 398, 399

MICHAIL — viz Isuv I. A.

MIKLAŠEVSKIJ M. P. — viz Něvědomskij M.

MIKULÁŠ I. (ROMANOV) (1796—1855) — ruský car (1825—1855). — 109, 333

MIKULÁŠ II. (ROMANOV) (1868—1918) — poslední ruský car (1894 až 1917). Z rozhodnutí uralského oblastního sovětu dělnických a vojenských zástupců byl 17. července 1918 v Jekatěrinburgu [Sverdlovsk] zastřelen. — 38, 50, 57, 157, 176, 208, 209, 210, 212, 228, 279, 292, 377, 384

MILJUKOV P. N. (1859—1943) — vůdce Konstitučně demokratické strany, významný ideolog ruské imperialistické buržoazie, historik a publicista. Od roku 1902 aktivně spolupracoval s časopisem buržoazních liberálů Osvobožděnjje, který vycházel v zahraničí. V říjnu 1905 se zúčastnil zakládání Konstitučně demokratické strany, později byl předsedou jejího ústředního výboru a redaktorem ústředního orgánu Reč. Byl poslancem III. a IV. státní dumy. Po únorové revoluci 1917 byl ministrem zahraničních věcí první prozatímní vlády. Po Říjnové revoluci byl jedním z organizátorů cizí vojenské intervence proti Sovětskému Rusku a aktivním činitelem bělogvardějské emigrace. — 50, 51, 74, 86, 109—110, 130, 132, 143, 144, 199—204, 251, 253, 271, 279, 313, 335, 344, 345, 406, 409, 453

MILLERAND Étienne-Alexandre (1859—1943) — francouzský politik. V 80. letech patřil k buržoazním radikálům, v 90. letech se hlásil k socialistům, postavil se do čela oportunistické skupiny francouzského socialistického hnutí. V roce 1899 vstoupil do reakční francouzské buržoazní vlády Waldecka-Rousseaua, v níž spolupracoval s katem Pařížské komuny generálem Galliffetem. Lenin odhalil sociální kořeny millerandismu a označil jej za zradu zájmů proletariátu a za uplatnění revizionismu v praxi.

V roce 1904 byl Millerand vyloučen ze Socialistické strany; přiklonil se ke skupině takzvaných nezávislých socialistů. V letech 1909—1910 a 1912—1915 vykonával různé ministerské funkce. Po Říjnové revoluci patřil k organizátorům protisovětské intervence; v letech 1920—1924 byl prezidentem Francouzské republiky. Po volebním vítězství levicových buržoazních stran v červnu 1924 byl nucen odstoupit. V letech 1925 a 1927 byl zvolen senátorem. — 440

MUROMCEV S. A. (1850—1910) — jeden ze zakladatelů Konstitučně demokratické strany, člen jejího ústředního výboru; povoláním právník, profesor moskevské univerzity. V letech 1879—1892 redigoval liberálně buržoazní časopis Juridičeskij věstnik. V roce 1906 byl poslancem I. státní dumy a jejím předsedou. — 37, 132, 142, 371

NAPOLEON III. (vl. jm. Bonaparte Ludvík) (1808—1873) — synovec Napoleona I., francouzský císař (1852—1870). Po porážce revoluce

v roce 1848 byl zvolen francouzským prezidentem. V roce 1851 provedl státní převrat. K. Marx zhodnotil tuto událost ve svém díle *Osmnáctý brumaire Ludvíka Bonaparta* (K. Marx-B. Engels, *Spisy* 8, Praha 1960, s. 137–238). — 288

NĚVĚDOMSKIJ M. (vl. jm. Miklaševskij M. P.) (1866–1943) — sociální demokrat menševik, literární kritik a publicista. V letech reakce vystupoval jako likvidátor, sympatizoval s autory kadetského sborníku *Věchi* [Na rozcestí], odmítal stranickost literatury. Po Říjnové revoluci se věnoval publicistické činnosti. Lenin ve svých dílech ostře kritizoval jeho menševické názory. — 104, 198, 281

NIKOLIN N. (vl. jm. Andrejev N. N.) (nar. 1876) — sociální demokrat, v 90. letech člen marxistických kroužků. Za hranicemi v letech 1901–1905 se přiklonil k bolševikům. Po návratu do Ruska pracoval v sociálně demokratických organizacích a dělnických klubech v Petrohradě. Od roku 1910 sympatizoval s menševiky, přispíval do listu *Luč* a jiných likvidátorských publikací. Po Říjnové revoluci přednášel na leningradských vysokých školách. — 83–87

NOVYCH G. J. — viz *Rasputin G. J.*

OLMINSKIJ M. S. (vl. jm. Alexandrov M. S.) (1863–1933) — jeden z nejstarších činitelů revolučního hnutí v Rusku, profesionální revolucionář, publicista. V revolučním hnutí pracoval od začátku 80. let, přikláněl se k narodnictví. V roce 1898 vstoupil do SDDSR, od roku 1903 patřil k bolševikům. Byl členem redakce bolševických listů *Vperjod* a *Proletarij*. V letech 1905–1907 přispíval do bolševických listů a časopisů *Novaja žizň*, *Volna*, *Naša mysl*, *Věstnik žizni aj.*, stál v čele redakce stranického vydavatelství *Vperjod*. V letech stoly-pinské reakce pracoval ve stranické organizaci v Baku. V letech 1911–1914 spolupracoval s bolševickými listy *Zvězda* a *Pravda* a s časopisem *Prosvěščenije*. V letech 1915–1917 plnil stranické úkoly v Saratově, Moskvě a později v Petrohradě; aktivně se zúčastnil Říjnové revoluce. Později řídil komisi pro studium dějin strany při ÚV RKS(b), byl redaktorem časopisu *Proletarskaja revoljucija*, členem ředitelství Institutu V. I. Lenina. — 57, 85

PETRAŽYCKIJ L. I. (1867–1931) — jeden z vůdců Konstitučně demokratické strany, právník a sociolog. Od roku 1899 působil jako profesor na petrohradské univerzitě. Byl poslancem I. státní dumy a jedním z redaktorů časopisů *Pravo* a *Věstnik prava*. Po Říjnové revoluci emigroval do Polska; v roce 1930 se stal profesorem varšavské univerzity. Je autorem mnoha prací z oboru práva. — 126–128, 129

PETROV A. (vl. jm. Sidorov A. P.) (pravděpodobně 1824—1861) — nevolník z obce Bezdna ve spasském újezdu Kazaňské gubernie. Vedl povstání bezdněnských rolníků, kteří protestovali proti „rolnické reformě“ z roku 1861. Petrov vyzýval rolníky, aby se nepodřizovali statkářům a úředníkům, aby odmítali plnit robotní povinnosti a podpisovat zakládací listiny a aby zabírali statkářskou půdu. Po porážce povstání byl Petrov podle rozhodnutí vojenského polního soudu zastřelen. — 291—292

PETROV K. M. (Petrov III.) (nar. 1877) — trudovik, povoláním sazeč. Byl poslancem III. státní dумы za Permskou gubernii a tajemníkem frakce Trudovické skupiny v dumě, pracoval v několika komisích dумы. — 71, 137, 141—142, 258

PETRUNKEVIČ I. I. (1844—1928) — statkář, zemstevní činitel, člen I. státní dумы, kadet. V roce 1904 byl předsedou liberálně monarchistického Svazu osvobození. Patřil k spoluzakladatelům a významným vůdcům Konstitučně demokratické strany, byl předsedou jejího ústředního výboru a vydavatelem ústředního orgánu Reč. Veřejná činnost Petrunkeviče byla typickým projevem politické podlézavosti představitelů liberální buržoazie vůči samoděržaví. Po Říjnové revoluci emigroval. — 126—129, 131

PIKER A. S. — viz Martynov A.

PLECHANOV G. V. (1856—1918) — marxistický filozof, literární historik a estetik, představitel mezinárodního dělnického hnutí, první propagátor marxismu v Rusku, sociální demokracie a II. internacionály. Jako student navázal v roce 1875 spojení s narodniky a s petrohradskými dělníky a zapojil se do revolučního hnutí. V roce 1877 se stal členem narodnické organizace Zemlja i volja a po jejím rozštěpení v roce 1879 se postavil do čela nově vytvořené narodnické organizace Čornyj pereděl. V roce 1880 emigroval, rozešel se s narodnictvím a v roce 1883 založil v Ženevě první ruskou marxistickou organizaci — skupinu Osvobození práce. Po roce 1900 redigoval spolu s Leninem list Jiskra a časopis Zarja, podílel se na přípravě programu strany a II. sjezdu SDDSR. Na sjezd byl delegován skupinou Osvobození práce, patřil k většinovým jiskrovcům, byl členem byra (předsednictva) sjezdu.

Po II. sjezdu SDDSR zaujal smířlivecké stanovisko vůči oportunistům a později se přiklonil k menševikům. Za první ruské revoluce 1905—1907 souhlasil v zásadních otázkách s menševiky. V letech reakce vystupoval proti machistické revizi marxismu i proti likvidá-

torství. Postavil se do čela skupiny menševiků, kteří byli stoupenci zachování ilegální strany. Za první světové války patřil k sociálšovinistům. Po únorové revoluci 1917 se vrátil do Ruska a podporoval prozatímní vládu; s Říjnovou revolucí nesouhlasil.

Nejdůležitější teoretické práce: Socializm i političeskaja borba [Socialismus a politický boj] (1883; česky ve Vybraných filozofických spisech I, 1959), Naši raznoglasija [Naše neshody] (1884; česky ve Vybraných filozofických spisech I, 1959), K voprosu o razvitii monističeskogo vzgljada na istoriju [O vývoji monistického názoru na dějiny] (1895; česky ve Vybraných filozofických spisech I, 1959), Beiträge zur Geschichte des Materialismus [Očerki po istorii materializma] (1896; česky pod názvem Příspěvky k dějinám materialismu, Vybrané filozofické spisy II, 1960), Obosnovanije narodničestva v trudach g-na Voroncova (V. V.) [Zdůvodnění narodnictví v pracích pana Voroncova (V. V.)] (1896), O materialističeskom ponimanii istorii [O materialistickém pojetí dějin] (1897; česky ve Vybraných filozofických spisech II, 1960), K voprosu o roli ličnosti v istorii [O úloze osobnosti v dějinách] (1898; česky ve Vybraných filozofických spisech II, 1960) aj. — 196, 235—236, 238—242, 245, 284, 389, 390, 421, 422, 423, 477—478, 480, 495

POKROVSKIJ I. P. (1872—1963) — sociální demokrat. Byl poslancem III. státní dumy za Kubáňskou a Tereckou oblast a za Černomořskou gubernii, přikláněl se k bolševické části sociálně demokratické frakce. V roce 1910 se jako představitel sociálně demokratické frakce III. dumy stal členem redakce legálního bolševického listu Zvězda. — 135—136, 245

POLETAJEV N. G. (1872—1930) — sociální demokrat bolševik, povoláním soustružník. V 90. letech navštěvoval dělnické kroužky. Byl několikrát vězněn. V roce 1905 se stal členem výkonného výboru petrohradského sovětu dělnických zástupců. Za Petrohradskou gubernii byl delegován do III. státní dumy; patřil k bolševické skupině sociálně demokratické frakce. Měl velký podíl na vydávání bolševických listů Zvězda a Pravda. Po Říjnové revoluci pracoval v hospodářských organizacích. — 245

POTRESOV A. N. (1869—1934) — jeden z vůdců menševického hnutí. V letech reakce a nového revolučního rozmachu byl idologem likvidátorství, významně ovlivnil menševické orgány Vozrožděnije a Naša zarja. Za první světové války patřil k sociálšovinistům. Po Říjnové revoluci emigroval. Přispíval do Kerenského týdeníku Dni a svými články útočil proti sovětské moci. — 30, 51, 85, 98, 105, 106, 195, 196, 197, 198, 220, 239, 240, 386, 421

PREDKALN (vl. jm. Priedkaln) A. J. (1873—1923) — lotyšský sociální demokrat, povoláním lékař. V roce 1907 byl zvolen do III. státní dumy, patřil k sociálně demokratické frakci, přikláněl se k bolševikům. Přispíval do bolševických listů *Zvezda a Pravda*. Po Říjnové revoluci se věnoval vědecké práci v oblasti medicíny a vedl městskou dětskou nemocnici v Rize. — 245

PROKOPOVIČ S. N. (1871—1955) — buržoazní ekonom a publicista, jeden z významných ekonomistů a prvních propagátorů bernsteinismu v Rusku, aktivní člen liberální monarchistické organizace Svaz osvobození. V roce 1906 se stal členem ústředního výboru Konstitučně demokratické strany, redaktorem a vydavatelem časopisu *Bez zaglavija* a spolupracovníkem redakce listu *Tovarišč*. V roce 1917 zastával v prozatímní vládě funkci ministra zásobování. Po Říjnové revoluci byl za protisovětskou činnost vypovězen z SSSR. — 51, 97, 98, 107, 391—397, 402, 409, 504

PURIŠKEVIČ V. M. (1870—1920) — velkostatkář, černosotňovec, monarchista. Patřil k zakladatelům černosotňovského Svazu ruského národa. V roce 1907 ze Svazu vystoupil a založil novou monarchistickou kontrarevoluční organizaci Svaz archanděla Michaela. Za Besarabskou gubernii byl poslancem II., III. a IV. státní dumy, proslul svými protižidovskými projevy. Po Říjnové revoluci aktivně bojoval proti sovětské moci. — 41, 49, 50, 51, 55, 64, 65, 74, 84, 85, 106, 109—110, 116, 142, 201, 209, 231, 254, 256—257, 258, 261, 266, 270, 271, 272, 276, 277, 278, 279, 280, 300, 311, 313, 314, 315, 392, 396, 401, 442

PUŠATIN V. P. (nar. 1878) — původem rolník, kreslič v puděmském závodě. Poslanec III. státní dumy za Vjateckou gubernii. Krátkou dobu patřil k sociálně demokratické frakci. — 69

R. B. — viz Blank R. M.

R-KOV N. — viz Rožkov N. A.

RASPUTIN G. J. (vl. jm. Novych) (1872—1916) — fanatický mnich rolnického původu, dobrodruh, favorit Mikuláše II. a jeho ženy; jejich bezmeznou důvěru si získal v roce 1907 jako „svatý muž“ a sibiřský „prorok“ a zneužíval jí ve svůj prospěch. Po několik let ovlivňoval carova rozhodnutí v závažných státních záležitostech. Výrazně zasahoval do politiky Ruska za I. světové války. Rasputinovština byla projevem tmářství, fanatismu a morálního rozkladu vládnou-

cích kruhů carského Ruska. V prosinci 1916 byl Rasputin v Petrohradě zavražděn monarchistickou opozicí. — 210

РЕЙБОТ А. А. (vl. jm. Rezvoj) (1868—1918) — generál carské armády. V letech 1906—1907 jako velitel Moskvy krutě potlačoval revoluční hnutí ve městě, bral úplatky, vydíral lidi a defraudoval úřední peníze. Porušování předpisů, policejní zvůle a porušování zákonů, jichž se dopouštěl, vyvolaly rozhořčení široké veřejnosti. Carská vláda ho byla nucena propustit a postavit před soud. Vyšetřování případu trvalo několik let. Byl odsouzen až v roce 1911 ke ztrátě občanských práv, majetku a k jednomu roku vězení v nápravném zařízení. Avšak ani tento mírný rozsudek nebyl vykonán. Rejnbot byl brzy propuštěn. Za první světové války velel divizi. — 85, 145

РЕЈТЕРН (zemřel roku 1861) — plukovník carské armády. Zastřelil se protože nechtěl střílet do demonstrantů ve Varšavě. — 291

РЈАБУШНСКІЙ Р. Р. (nar. 1871) — moskevský bankéř a průmyslník; jeden z vůdců kontrarevoluce. Aktivně se účastnil založení strany progresistů; od roku 1907 vydával list *Utro Rossii*, jenž hájil zájmy velkoburžoazie. V srpnu 1917 vyhrožoval, že zardousí revoluci „kostnatou rukou hladu“; patřil k iniciátorům a organizátorům Kornilovovy vzpoury. Po Říjnové revoluci emigroval do Francie, kde řídil kontrarevoluční protisovětskou činnost. — 279, 334, 335, 342—343, 345—346

РОДБЕРТУС-ЈАГЕТЗОВ Јоханн Карл (1805—1875) — německý ekonom, pruský velkostatkář, katedrový socialista. Měl v úmyslu zachovat „alespoň pro nejbližších 500 let privilegovanou třídu...“, jak napsal Engels (K. Marx-B. Engels, Spisy 21, Praha 1967, s. 216).

Rodbertus začal rozlišovat nadhodnotu a její speciální formy, ale vědecky je nevysvětlil. Příčinu hospodářských krizí viděl v neúplné spotřebě, a nikoli v základním rozporu kapitalismu.

Hlavní práce: *Zur Erkenntnis unserer staatswirtschaftlichen Zustände* [K poznání našich státně hospodářských poměrů] (1842), *Soziale Briefe an v. Kirchmann* [Sociální dopisy von Kirchmannovi] (1850—1851, 1884). — 414, 437

РОДИЧЕВ F. I. (nar. 1856) — tverský statkář a zemstevní činitel, jeden z vůdců Konstitučně demokratické strany a člen jejího ústředního výboru; právník. Byl poslancem Státní dumy ve všech volebních obdobích. Po únorové revoluci 1917 se stal komisařem v prozatímní vládě pro záležitosti Finska. Po Říjnové revoluci emigroval. — 52, 134—136, 138, 143, 406

RODZJANKO M. V. (1859—1924) — velkostatkář, jeden z vůdců okta-
bristické strany, monarchista. Od března 1911 byl předsedou III.
a pak i IV. státní dumy. Za únorové revoluce v roce 1917 organizoval
kontrarevoluční prozatímní výbor Státní dumy a později „tajnou
radu“ členů Státní dumy. Patřil k vůdcům Kornilovovy vzpoury.
Po Říjnové revoluci se připojil k Děnikinovi; pokoušel se sjednotit
všechny kontrarevoluční síly k boji proti sovětské moci. Později emi-
groval. — 133

ROMAN — viz Jermolajev K. M.

ROMANOVCI — dynastie ruských carů, vládli v letech 1613—1917. —
41, 42, 45, 49, 55, 209—210, 280, 291

ROZANOV N. S. (nar. 1870) — trudovik; povoláním lékař. Byl poslan-
cem III. státní dumy za Saratovskou gubernii; pracoval v několika
komisích dumy. — 71

ROZANOV V. V. (1856—1919) — reakční filozof, stoupenec idealismu
a mystiky, novinář a kritik. V 90. letech spolupracoval s listy Moskov-
skije vědomosti a Novoje vremja a s časopisem Russkij věstnik; vy-
stupoval v nich na obranu samoděržaví. — 314

ROŽKOV N. A. (R-kov N.) (1868—1927) — historik a publicista. Za-
čátkem roku 1905 vstoupil do SDDSR a načas se přiklonil k bolševi-
kům. Po porážce revoluce 1905—1907 se stal jedním z ideových
vůdců likvidátorství; přispíval do časopisu Naša zarja, redigoval list
menševicko-likvidátorského zaměření Novaja Sibir. Po únorové re-
voluci 1917 se Rožkov stal členem ústředního výboru menševiků;
několik měsíců působil jako náměstek ministra pošt a telegrafů
v prozatímní vládě. K Říjnové revoluci se stavěl negativně. V době
cizí vojenské intervence a občanské války bojoval proti sovětské
vládě. V roce 1922 se s menševiky rozešel. V následujících letech
se věnoval vědecké, pedagogické a administrativní činnosti v různých
institucích. Je autorem řady prací o dějinách Ruska. — 48—53, 57,
85, 121, 280

RUBANovič I. A. (1860—1920) — jeden z vůdců eserské strany. Zastu-
poval ji na mezinárodních socialistických kongresech v Amsterdamu
(1904) a Stuttgartu (1907). Byl členem mezinárodního socialistického
byra. Za první světové války se projevoval jako sociálšovinista. Po
Říjnové revoluci se stal odpůrcem sovětské moci. — 382

S. V. — viz Volskij S.

SALTYKOV-ŠČEDRIN M. J. (Ščedrin N.) (1826—1889) — ruský spisovatel, satirik, revoluční demokrat. Kritizoval feudálně absolutistický režim v Rusku a vytvořil celou galérii typů statkářských tyranů, carských byrokratů, bázlivých liberálů a jako první v ruské beletrii vylíčil typ měšťáckého chamtivce. Hlavního hrdinu románu *Gospoda Golovljovy* [Golovlevské panstvo], Jidáška, nazval Lenin nemrtnou postavou a nejednou ji, stejně jako jiné postavy ze Saltykovových děl, připomínal ve svých pracích, když demaskoval různé protilidové sociální skupiny a politické strany. Díla Saltykova-Ščedrina vysoce ocenil rovněž K. Marx. — 104

SAZONOV N. D. (nar. 1858) — statkář. V letech 1898—1905 byl maršálkem újezdni a guberniální šlechty. Poslanec III. státní dumy za Kazaňskou gubernii. — 79

SERNO-SOLOVJEVIČ A. A. (1838—1869) — významný představitel revolučně demokratického hnutí 60. let. Spoluzakladatel tajné organizace *Zemlja i volja*. V roce 1862 emigroval. Napsal ostrý pamflet *Naši domašnije děla* [Naše domácí záležitosti], namířený proti Gercenově liberální kolísavosti. Od roku 1867 byl členem ženevské sekce I. internacionály. — 290

SEVERJANIN A. (vl. jm. Bykov A. N.) (1860—1919) — kadet, povoláním inženýr technolog. V letech 1889—1906 byl továrním inspektorem. Přispíval do liberálně buržoazních orgánů *Russkije vědomosti*, *Russkoje slovo*, *Věstník Jevropy* aj.

Hlavní díla: *Za 10 let praktiki* [Po deseti letech praxe], *Sredi černozemnych polej* [Uprostřed černozemních polí], *Fabričnoje zakonodatělstvo i jego razvitije v Rossii* [Tovární zákonodárství a jeho vývoj v Rusku]. — 352, 374, 385

SIDOROV A. P. — viz Petrov A.

SKEPTIK — pseudonym autora práce *Těorija i praktika*, Reč, č. 106, Petrohrad 1912; nedešifrován.

SMIRNOV J. — viz Gurevič E. L.

SOKOLOV A. V. — viz Volskij S.

SOMBART Werner (1863—1941) — představitel německé buržoazní ekonomie, jeden z hlavních ideologů německého imperialismu, profesor vratislavské a berlínské univerzity. Na počátku své činnosti byl ty-

pickým ideologem „sociáliberalismu“, později se stal odpůrcem marxismu, líčil kapitalismus jako harmonickou hospodářskou soustavu. V posledních letech života přešel na pozice fašismu.

Hlavní díla: Sozialismus und soziale Bewegung im XIX. Jahrhundert [Socialismus a sociální hnutí v 19. století] (1896; česky 1898) a Der moderne Kapitalismus [Moderní kapitalismus] (1902). — 331

STACHOVIČ M. A. (1861—1923) — statkář, v letech 1895—1907 maršálek šlechty v Orelské gubernii; hrál významnou úlohu v zemstevním hnutí. Zpočátku sympatizoval s kadety, později patřil k zakladatelům okřabristické strany. Byl poslancem I. a II. státní dumy a Státní rady. Po únorové revoluci 1917 byl jmenován místodržitelem ve Finsku a později zástupcem prozatímní vlády v zahraničí. — 124

STOLYPIN P. A. (1862—1911) — státník carského Ruska, velkostatkář. V letech 1906—1911 byl předsedou rady ministrů a ministrem vnitra. S jeho jménem je spjato období kruté politické reakce, v němž se při potlačování revolučního hnutí používalo velmi často i trestu smrti (stolypinská reakce v letech 1907—1910). Stolypin provedl reformu, jejímž cílem bylo vytvořit velká kulacká hospodářství, a tak získat na vesnici oporu carskému samoděržaví. Avšak jeho pokus upevnit buržoazně statkářský režim provedením reformu shora a současně zachovat samoděržaví ztroskotal. V roce 1911 byl zavražděn v Kyjevě eserem Bogrovem. — 125—127, 129, 131, 133, 134, 146, 148, 210, 341, 358, 364, 412—413, 417—418, 511

STRUVE P. B. (1870—1944) — buržoazní ekonom a publicista, jeden z vůdců Konstitučně demokratické strany. V 90. letech byl čelným představitelem legálního marxismu, „doplňoval“ a „kritizoval“ Marxovo ekonomické a filozofické učení, snažil se přizpůsobit marxismus a dělnické hnutí zájmům buržoazie. Patřil k teoretikům a organizátorům liberálně monarchistické organizace Svaz osvobození (1903—1905) a byl redaktorem jejího ilegálního orgánu — časopisu Osvobožděníje (1902—1905). Když v roce 1905 vznikla Konstitučně demokratická strana, stal se členem jejího ústředního výboru. Patřil k ideologům ruského imperialismu. Po Říjnové revoluci byl zarytým nepřítelem sovětské moci, členem kontrarevoluční Wrangelovy vlády; později emigroval. — 97, 98, 109, 192, 200, 314, 386

SUNJATSEN (1866—1925) — významný čínský revolucionář, demokrat a státník, vystudoval medicínu. V roce 1894 založil revoluční organizaci Společnost obrození Číny, jejímž cílem bylo násilně svrhnout mandžskou dynastii. V roce 1905 ji reorganizoval v masovější Čín-

skou revoluční ligu s širším revolučním programem. Program nové organizace vycházel ze tří principů vypracovaných Sunjatsenem: princip národa (svržení mandžuské dynastie), princip vlády lidu (vytvoření republiky) a princip štěstí lidu (právo na půdu). Lenin vysoce hodnotil revolučně demokratickou podstatu tohoto programu, zároveň však kritizoval některé jeho chybné názory připomínající názory narodníků. Čínská revoluční liga byla hlavní politickou organizací, která připravila v Číně revoluci 1911—1913; čínská demokracie v čele se Sunjatsenem však nedokázala v průběhu revoluce zmobilizovat a zorganizovat široké vrstvy lidu a vytyčit a realizovat důsledný protimperialistický a protifeudální program. Sunjatsen byl zvolen prozatímním prezidentem republiky, brzy však abdikoval.

V dalších letech Sunjatsen pokračoval v boji proti vnitřní reakci a zahraničním imperialistům. Velký vliv na jeho světový názor měla Říjnová revoluce; Sunjatsen byl pro navázání přátelských styků mezi Čínou a Sovětským Ruskem. Usiloval o vytvoření celonárodní fronty boje za nezávislost a demokratizaci země, a proto byl jako zakladatel strany Kuomintang rovněž pro spolupráci této strany s Komunistickou stranou Číny. — 432—438

SURKOV P. I. (1876—1946) — sociální demokrat bolševik, tkadlec. Byl volitelem ve volbách do I. a II. státní dumy a bolševickým poslancem za dělníky Kostromské gubernie ve III. státní dumě. Přispíval do legálního bolševického listu *Zvězda*, vydávaného v Petrohradě. Po Říjnové revoluci nebyl politicky organizován; pracoval v řadě sovětských institucí. — 245

ŠČEGLOVITOV I. G. (1861—1918) — velkostatkář. V letech 1906—1915 zastával funkci ministra spravedlnosti. Prováděl krajně reakční politiku a otevřeně podřizoval soud zásadám policejní moci. Byl jedním z iniciátorů zavedení vojenských polních soudů, státního převratu z 3. června, soudního procesu se sociálně demokratickými členy II. a IV. státní dumy, Bejlisovy aféry atd. V roce 1917 se stal předsedou Státní rady. — 52

ŠINGARJOV A. I. (1869—1918) — kadet, zemstevní činitel, publicista, povoláním lékař. Od roku 1907 byl členem ústředního výboru Konstitučně demokratické strany. Za Voroněžskou gubernii byl poslancem II. a III. státní dumy, za Petrohrad poslancem IV. státní dumy; v dumě byl vůdcem frakce kadetů. Po únorové revoluci 1917 se stal ministrem zemědělství v první prozatímní vládě a ministrem financí v druhé prozatímní vládě. — 142—143, 344

- ŠIPOV D. N. (1851—1920) — velkostatkář, významný činitel zemstevního hnutí, umírněný liberál. V listopadu 1905 se podílel na založení Svazu 17. října a stal se předsedou jeho ústředního výboru. V roce 1906 ze Svazu vystoupil a stal se členem Strany pokojné obnovy; téhož roku byl zvolen členem Státní rady. V roce 1911 zanechal politické činnosti. K Říjnové revoluci se stavěl negativně, patřil k vůdcům kontrarevoluční bělogvardějské organizace Národní centrum. — 124—125, 127—128
- ŠUBINSKOJ N. P. (nar. 1853) — statkář, okfabrista. Od roku 1900 byl členem moskevské městské dумы. Zastával funkci maršálka šlechty kaljazinského újezdu. Byl poslancem III. a IV. státní dумы za Tverskou gubernii. — 342
- ŠURKANOV V. J. (nar. 1876) — dělník, poslanec III. státní dумы za Charkovskou gubernii, člen sociálně demokratické frakce. Přispíval do bolševického listu Zvezda a likvidátorského listu Živoje dělo. Od roku 1913 tajně spolupracoval s carskou tajnou policií. — 245
- ŠVARC (vl. jm. Elias K. J.) (1886—1963) — lotyšský sociální demokrat, menševik. V období reakce a nového revolučního rozmachu patřil k likvidátorům. V letech 1909—1913 byl členem zahraničního výboru Sociální demokracie Lotyšského kraje, od roku 1911 zastupoval likvidátorský ústřední výbor lotyšské sociální demokracie v zahraničním byru ÚV SDDSR. V letech 1910—1914 byl členem redakce listu Zihņa, účastnil se protistranické srpnové konference (1912). Po únorové revoluci 1917 se stal členem výkonného výboru sovětu dělnických a vojenských zástupců bezzemků. Byl členem buržoazní Národní rady (1918—1920), Ústavodárného shromáždění a poslancem I., II. a III. sněmu. — 29
- TAGIJEV Hadži Zejnal Abdin (1838—1925) — bakuský naftový magnát, obviněný z nelidského zacházení se svými zaměstnanci. — 399
- TĚSLENKO N. V. (nar. 1870) — advokát, od vzniku Konstitučně demokratické strany stálý člen jejího ústředního výboru. Byl poslancem II. státní dумы za Moskvu, spolupracoval s listem Russkije vědomosti. Po Říjnové revoluci emigroval. — 143
- TIZENGAUZEN J. J. (nar. 1860) — baron, okfabrista, ředitel serpuchovské textilní továrny. Poslanec III. státní dумы za Moskevskou gubernii; předsedal komisi pro otázky práce, hájil zájmy velkopřemyslníků a všemožně brzdil přijetí navrhovaných zákonů o sociálním pojištění dělníků a ostatních zaměstnanců. — 312, 326

TOLMAČOV I. N. (nar. 1863) — generál carské armády, aktivní činitel černošotňovské organizace Svaz ruského národa. V letech 1907—1911 jako velitel Oděsy tvrdě pronásledoval dělnické organizace a pokrokový tisk, byl iniciátorem masakrování revolucionářů a protižidovských pogromů. Tolmačovova administrativní zvržle a porušování zákonů natolik pobuřovaly veřejnost, že carská vláda byla v roce 1911 nucena odvolat ho z funkce. — 85, 145, 210

TOLSTOJ A. P. (nar. 1863) — statkář, hrabě. Poslanec III. státní dumy za Ufskou gubernii a tajemník frakce progresistů. — 140

TOLSTOJ L. N. (1828—1910) — ruský spisovatel, jeden z nejvýznamnějších světových autorů. Značně ovlivnil vývoj ruské i světové literatury. Ve své tvorbě vylíčil život předrevolučního Ruska. — 37, 371

TREPOV D. F. (1855—1906) — vrchní policejní komisař Moskvy v letech 1896—1905. Byl to, jak jej charakterizoval V. I. Lenin, „jeden z nejnenáviděnějších přísluhovačů carismu v celém Rusku, který proslul v Moskvě svou krutostí, surovostí a tím, že se pokoušel spolu se zubatovovci demoralizovat dělníky“ (viz Sebrané spisy 9, Praha 1982, s. 237). Dne 11. ledna 1905 byl jmenován generálním gubernátorem Petrohradu, později zastupoval ministra vnitra. V říjnu 1905 vydal proslulý rozkaz „slepých nábojů nepoužívat, ostrými nešetřit“. Byl iniciátorem černošotňovských pogromů. — 132

TROCKIJ L. D. (vl. jm. Bronštejn) (1879—1940) — nepřítel leninismu. V letech reakce a nového revolučního rozmachu byl likvidátorem. V roce 1912 organizoval protistranický srpnový blok; za první světové války zaujímal centristickou pozici, bojoval proti Leninovu stanovisku v otázkách války, míru a revoluce. Po únorové revoluci 1917 se vrátil z emigrace, vstoupil do skupiny mezirajonovců a společně s nimi byl na VI. sjezdu SDDSR přijat do bolševické strany. Po Říjnové revoluci zastával řadu státnických funkcí. V roce 1918 se stavěl proti brestlitevskému míru. V letech 1920—1921 stál v diskusi o odborech v čele opozice. Od roku 1923 vedl frakční boj proti leninskému programu výstavby socialismu a proti generální linii strany, prohlašoval, že socialismus nemůže v SSSR zvítězit. V roce 1927 byl vyloučen ze strany, v roce 1929 byl za protisovětskou činnost vypovězen ze SSSR a v roce 1932 zbaven sovětského občanství. — 27, 28, 29, 33, 54—56, 60, 102, 116, 198, 233—246, 262, 283, 284, 285, 371, 381, 383, 386, 387, 388, 389, 390, 421, 422, 424, 425, 449, 450, 452, 453, 454, 475, 479—483, 486, 492, 493

TRUBECKOJ J. N. (1863—1920) — kníže, jeden z ideologů ruského buržoazního liberalismu, idealistický filozof. Byl profesorem filozofie práva na kyjevské a později na moskevské univerzitě. Do roku 1906 kadet, od roku 1906 jeden z organizátorů kadetsko-oktábristické Strany pokojné obnovy. Hrál značnou úlohu při potlačování první ruské revoluce a nastolení stolypinského režimu v zemi. Za první světové války byl jedním z ideologů ruského imperialismu. Po Říjnové revoluci vystupoval jako nepřítel sovětské moci a aktivní dělník-novec. — 124—129, 131—132, 500, 501

TRUFANOV S. M. — viz Iliodor

TURATI Filippo (1857—1932) — pracovník italského dělnického hnutí, spoluzakladatel Italské socialistické strany (1892); vedl její pravé, reformistické křídlo. V roce 1896 byl zvolen do parlamentu; stál v čele skupiny socialistů-reformistů. Prováděl politiku třídní spolupráce proletariátu s buržoazií; za první světové války patřil k centristům. K Říjnové revoluci se stavěl negativně. Po rozkolu v Italské socialistické straně (1922) se stal čelným představitelem reformistické Unitární socialistické strany. V roce 1926 emigroval do Francie. — 440

TURGENĚV I. S. (1818—1883) — ruský spisovatel. Napsal řadu románů, povídek a divadelních her, v nichž vylíčil mentalitu ruské společnosti 30.—70. let minulého století. Vytvořil celou galérii „zbytečných lidí“, kteří si uvědomovali, že šlechtické zřízení je odsouzeno k zániku, avšak prakticky nebyli schopni podniknout nic, aby toto zřízení změnili. Jako první uvedl do literatury představitele nové generace — revolučního demokrata-raznočince. Protest proti nevolnictví se v Turgeněvově tvorbě mísil s umírněně liberálními požadavky. — 291

TYSZKA Jan (vl. jm. Jogiches Leon) (1867—1919) — významný činitel polského a německého dělnického hnutí. Patřil k zakladatelům Sociální demokracie Království polského a stal se členem jejího vedení; od roku 1900 byl členem hlavního vedení Sociální demokracie Království polského a Litvy. Bojoval proti revizionismu v mezinárodním dělnickém hnutí, odmítal nacionalismus a hájil nutnost společného boje polského a ruského proletariátu. Aktivně se účastnil revoluce 1905—1907. Zúčastnil se V. (londýnského) sjezdu SDDSR a byl zvolen do ústředního výboru. V letech reakce Tyszka sice odsuzoval likvidátory, ale v řadě případů k nim zaujímal smířlivecký postoj. V roce 1912 vystoupil proti usnesení pražské konference. Lenin ostře

kritizoval Tyszkovu činnost v tomto období. Za první světové války žil Tyszka v Německu a spolupracoval s německou sociální demokracií a podílel se na založení Spartakova svazu. V letech 1916—1918 byl vězněn. Po listopadové revoluci v roce 1918 byl osvobozen, zúčastnil se založení Komunistické strany Německa a byl zvolen tajemníkem jejího ústředního výboru. V březnu roku 1919 byl zatčen a poté v berlínském vězení zavražděn. — 29, 31, 32, 33, 60, 420, 421, 423—425

URUSOV S. D. (nar. 1862) — kníže, velkostatkář. V letech 1903—1904 zastával funkci místodržitele v Besarábii. V roce 1905 byl dočasně náměstkem ministra vnitra ve vládě Vitteho. V roce 1906 byl za Kalužskou gubernii zvolen do I. státní dumy; byl členem Strany demokratických reforem. Od března do června 1917 byl náměstkem ministra vnitra v prozatímní vládě. Po Říjnové revoluci působil jako účetní, později pracoval ve zvláštní komisi předsednictva Nejvyšší národohospodářské rady pro výzkum magnetické anomálie v Kurské oblasti. V letech 1921—1929 byl zaměstnán ve Státní bance. — 124—125

VIKTOR EMANUEL III. (1869—1947) — it. král v letech 1900—1946, od roku 1936 si přisvojil titul císaře etiopského; usnadnil nástup a upevnil pozici fašistického režimu; abdikoval ve prospěch svého syna Umberta II. a odešel do exilu. — 441

VIŠNĚVSKIJ A. P. (nar. 1862) — statkář, člen Svazu ruského národa, poslanec III. a IV. státní dumy za Kurskou gubernii. — 142, 147

VITTE S. J. (1849—1915) — ruský státník, představitel imperialistických zájmů vojenských a statkářských kruhů carského Ruska, přesvědčený zastánce samoděržaví. Snažil se zachovat monarchii malými ústupky liberální buržoazii a krutými represáliemi vůči lidu. Byl jedním z těch, kdo potlačili revoluci v letech 1905—1907. Jako ministr dopravy (únor—srpen 1892), ministr financí (1892—1903) a předseda vlády (říjen 1905—duben 1906) prosazoval v oblasti financí, celní politiky, výstavby železnic a továrního zákonodárství zájmy velkoburžoazie. Všestrannou podporou zahraničních investic přispěl nejen k rozvoji kapitalismu v Rusku, ale i k větší závislosti Ruska na imperialistických státech. V. I. Lenin jej charakterizoval jako „ministra makléře“ a „burzovního agenta“. — 124—132

ВОДОВОЗОВ В. В. (1864—1933) — ekonom a publicista liberálně národnického zaměření. Od roku 1904 byl členem redakce listu Naša

žizň. V roce 1906 spolupracoval s levicovým kadetským listem *Tovarišč*, za volební kampaně do II. státní dумы se stal trudovikem. V roce 1912 publikoval v časopise *Zaprosy žizni*, s nímž spolupracovali kadeti, lidoví socialisté a menševici-likvidátoři. V roce 1917 byl členem redakce časopisu *Byloje* a spolupracoval s liberálně buržoazním listem *Děň*. K Říjnové revoluci se stavěl negativně. V roce 1926 emigroval a přispíval do bělogvardějského tisku. — 273—277, 279, 280, 298—305

VOJLOŠNIKOV A. A. (1877—1930) — poslanec III. státní dумы za zabajkalské kozácké vojsko, člen sociálně demokratické frakce, sympatizoval s bolševiky. Za kritiku ustanovení o branné povinnosti ho předseda dумы vyloučil na 15 zasedání. V letech 1911—1912 přispíval do bolševických listů *Zvězda* a *Pravda*. Od roku 1913 byl předsedou vedení zabajkalského guberniálního svazu družstev. Po Říjnové revoluci se věnoval hospodářské činnosti v Novosibirsku, Saratově, Kazani a Moskvě. — 47, 245, 258, 261, 358—359, 364—366

VOLSKIJ S. (vl. jm. Sokolov A. V.) (S. V.) (nar. 1880) — sociální demokrat. Po II. sjezdu SDDSR se přiklonil k bolševikům. V letech reakce patřil k otzovistům, byl spoluzakladatelem a lektorem frakční školy na Capri a v Bologni a stal se členem protistranické skupiny *Vperjod*. Po únorové revoluci 1917 pracoval ve vojenské sekci petrohradského sovětu. K Říjnové revoluci se stavěl negativně. Krátký čas žil v emigraci, ale brzy se vrátil do Sovětského Ruska. Od roku 1927 se zabýval publicistickou činností. — 33, 54, 55

VORONIN S. A. (1880—1915) — dělník, poslanec III. státní dумы za Vladimírskou gubernii. Byl členem sociálně demokratické frakce, přikláněl se k bolševikům. Přispíval do bolševického legálního listu *Zvězda*. — 245

WARSKI Adolf (vl. jm. Warszawski A. S.) (1868—1937) — dlouholetý a významný činitel polského revolučního hnutí. Na konci 80. let byl jedním z organizátorů Svazu polských dělníků, aktivně se podílel na založení Sociální demokracie Království polského, později Sociální demokracie Království polského a Litvy. Za sociální demokracii Polska a Litvy byl delegátem IV. (sjednocovacího) sjezdu strany s právem poradního hlasu. Po sjezdu byl kooptován do ÚV SDDSR. Na V. sjezdu strany byl zvolen členem ÚV. V letech 1909—1910 pracoval v redakci ústředního orgánu SDDSR — listu *Social-demokrat*. Za první světové války patřil k internacionalistům, zúčastnil se zimmerwaldské a kientalské konference. V roce 1916 se vrátil do Polska,

ale byl zatčen Němci za protiválečnou agitaci. Po osvobození roku 1917 se stal jedním z vedoucích pracovníků Sociální demokracie Království polského a Litvy. V roce 1918 byl jedním ze zakladatelů Komunistické dělnické strany Polska a členem jejího ÚV, účastnil se jejích sjezdů a konferencí. Byl zvolen poslancem Sejmu a předsedou jeho komunistické frakce. V roce 1929 emigroval do SSSR; v Institutu Marxe-Engelse-Lenina se věnoval dějinám polského dělnického hnutí. — 245

ZACHAROV M. V. (nar. 1881) — dělník, bolševik. Poslanec III. státní dумы za Moskevskou gubernii. Přispíval do bolševického legálního listu *Zvězda*. — 245

ZAMYSLOVSKIJ G. G. (nar. 1872) — černosotňovec, člen rady Svazu ruského národa. Poslanec III. a IV. státní dумы za Vilenskou gubernii. Proslul antisemitským postojem v Bejlisově aféře. — 194

ZETKINOVÁ Clara (1857—1933) — význačná funkcionářka německého a mezinárodního dělnického hnutí, spoluzakladatelka Komunistické strany Německa, talentovaná spisovatelka a zanícená řečnice. Stála na levém křídle německé sociální demokracie a spolu s R. Luxemburgovou, F. Mehringem a K. Liebknechtem bojovala proti Bernsteinovi a dalším oportunistům. Za první světové války patřila k revolučně smýšlejícím internacionalistům a vystupovala proti sociálšovinismu. V roce 1916 vstoupila do skupiny Internacionála, později nazvané Spartakův svaz. V roce 1919 se stala členkou Komunistické strany Německa a byla zvolena do jejího ústředního výboru. Na III. kongresu Komunistické internacionály byla zvolena do exekutivy Kominterny, řídila mezinárodní sekretariát žen. V roce 1925 se stala předsedkyní Mezinárodní rudé pomoci. — 59, 185

ŽIVOTOPISNÁ DATA

(*Prosinec 1911—červenec 1912*)

1911

- V prosinci 1911 až červenci 1912* Lenin zpočátku žije v Paříži, v červnu 1912 se stěhuje do Krakova. Pod jeho vedením se připravuje a koná VI. (pražská) celoruská konference SDDSR; Lenin rediguje ústřední orgán SDDSR Social-demokrat, organizuje vydávání legálního bolševického listu Pravda a soustavně řídí jeho práci, usměrňuje činnost stranických organizací v Rusku a ideově vede kampaň k volbám do IV. státní dumy.
- 8. (21.) prosince* V 25. čísle listu Social-demokrat vycházejí Leninovy články Rozuzlení krize ve straně, O heslech a organizaci práce sociální demokracie v dumě i mimo dumu, Agentura liberální buržoazie, Z tábora stolypinovské „dělnické“ strany, O diplomacii Trockého a o jedné platformě straně věrných sociálních demokratů a Výsledek rozhodčího soudu „držitelů“.
- 10. (23.) prosince* V 33. čísle Zvězdy vychází Leninův článek Staré a nové.
- 10. (23.) prosince 1911 — 6. (19.) ledna 1912* Pod společným názvem Volební kampaň do IV. státní dumy vycházejí Leninovy články v 33., 34. a 36. čísle Zvězdy z roku 1911 a v 1. čísle z roku 1912.
- Nejpozději 14. (27.) prosince* Lenin se připravuje na poradu zahraničních bolševických skupin: pracuje na tezích ke zprávě o situaci ve straně a píše návrh rezoluce ke zprávě.
- 14.—17. (27. až 30.) prosince* Pod Leninovým vedením se v Paříži koná porada zahraničních bolševických skupin.
- 14. (27.) prosince* Lenin zahajuje poradu pozdravným projevem a referuje o situaci ve straně.

15. (28.)
prosince Na poradě vystupuje v diskusi a pronáší závěrečné slovo ke své zprávě.

16.—17. (29.
až 30.) *prosince* Účastní se diskuse k vypracování definitivního textu rezoluce o situaci ve straně. Porada volí výbor zahraniční organizace a na Leninův návrh jej pověřuje definitivním vypracováním stanov a jejich schválením.

Lenin vystupuje při projednávání otázky, zda má mít výbor zahraniční organizace svého zástupce v redakci listu *Rabočaja gazeta*.

V diskusi zdůrazňuje Lenin nutnost podporovat organizační komisi v Rusku pro svolání konference strany; porada schvaluje k této otázce rezoluci, kterou napsal Lenin.

Lenin na poradě vysvětluje stanovisko zástupců národních sociálně demokratických organizací ke svolání konference strany. Otázky, které zde nadhodil, se pak odrazily v rezoluci VI. (pražské) celoruské konference SDDSR O nepřítomnosti delegátů národních ústředí na celostranické konferenci.

Před 17. (30.)
prosincem V Petrohradě vychází 1. číslo bolševického legálního časopisu *Prosvěščenije* s Leninovou statí *Zásadní otázky volební kampaně* (její dokončení vyšlo v lednu 1912 v 2. čísle časopisu *Prosvěščenije*), První svědectví o vyjednávání kadetů s ministry a Tři interpelace.

Před 19. *pro-*
sincem (1. *led-*
nem 1912) V dopise I. A. Pjatnickému do Lipska vyslovuje Lenin domněnku, že moskevský delegát pro pražskou konferenci byl možná zatčen, a žádá ho, aby zařídil volbu jiného zástupce.

22. *prosince*
(4. *ledna* 1912) V 7. čísle listu *Rabočaja gazeta* vychází Leninův článek *Hlad a černá дума*.

Koncem roku Lenin píše konspekt referátu o politické situaci.

V prosinci 1911 Lenin řídí přípravy ke svolání VI. (pražské) celoruské konference SDDSR.
— před 5. (18.) lednem 1912

1912

- Před 5. (18.) lednem* Lenin debatuje se skupinou delegátů, kteří se zúčastní pražské konference.
- 5.—17. (18. až 30.) ledna* Lenin řídí VI. (pražskou) celoruskou konferenci SDDSR; předsedá jednotlivým zasedáním, vystupuje s vlastními projevy i v diskusích, píše návrhy rezolucí ke všem důležitým otázkám projednávaným konferencí a rediguje rezoluce konference.
- Nejpozději 5. (18.) ledna* Lenin si dělá poznámky k návrhu rezoluce o práci organizační komise v Rusku pro svolání konference; píše osnovu projevu a návrh rezoluce o ustavení konference.
- 5. (18.) ledna* Lenin vystupuje na konferenci se zahajovacím projevem a s projevem o ustavení konference.
- 5. a 6. (18. a 19.) ledna* Lenin se vyjadřuje k pozměňovacím návrhům k 1. bodu návrhu rezoluce o ustavení konference.
- Mezi 5. a 17. (18. a 30.) lednem* Lenin píše návrh rezoluce o likvidátorství a o skupině likvidátorů, který pak konference schválí.
- 6., 7. a 10. (19., 20. a 23.) ledna* Na pěti zasedáních konference dělá Lenin zápisy zpráv z jednotlivých míst.
- Mezi 6. a 12. (19. a 25.) lednem* Lenin přednáší zprávu O současné situaci a úkolech strany.
- 7. (20.) ledna* Na pátém zasedání konference vystupuje Lenin v diskusi o práci ústředního orgánu Social-demokrat a referuje o činnosti mezinárodního socialistického byra; odpovídá na otázky delegátů a vystupuje

v diskusi při projednávání rezoluce ke zprávám z jednotlivých míst.

Na šestém zasedání konference vystupuje Lenin dvakrát v diskusi ke své zprávě o činnosti MSB.

8. (21.) ledna Lenin na osmém zasedání konference diskutuje k otázce o úkolech sociální demokracie v boji proti hladu. Konference schvaluje Leninův návrh rezoluce k této otázce.

Mezi 9. a 13. (22. a 26.) lednem Z pověření konference koncipuje Lenin pozdravné poselství německé sociální demokracii k jejímu vítězství ve volbách do Říšského sněmu. Jeho text byl uveřejněn 27. ledna 1912 v 22. čísle listu Vorwärts.

10. (23.) ledna Na jedenáctém zasedání konference vystoupí Lenin v diskusi o stranické práci v zahraničí.

Nejpozději 11. (24.) ledna Lenin vypracovává návrh změn ve stanovách strany.

11. (24.) ledna Na dvanáctém zasedání konference vystupuje Lenin k organizační otázce.

Lenin dělá změny v rezoluci O charakteru a organizačních formách stranické práce.

Konference schvaluje Leninův návrh změn ve stanovách strany.

12. (25.) ledna Na patnáctém zasedání konference je schválen Leninův návrh rezoluce o současné situaci a úkolech strany.

Mezi 12. a 17. (25. a 30.) lednem Pražská konference volí Lenina do ústředního výboru, ústředního orgánu a jako zástupce ÚV SDDSR do MSB.

Nejpozději 7. (30.) ledna Lenin vypracovává návrh rezoluce O „petiční kampani“.

17. (30.) ledna Lenin pronáší na konferenci závěrečné slovo.

- 19. ledna
(1. února)* V Lipsku se Lenin setkává se sociálně demokratickými poslanci III. státní dumy a informuje je o usneseních pražské konference.
- Koncem ledna* Lenin v Lipsku přednáší o L. N. Tolstém. Z Lipska jede Lenin do Berlína, aby podle usnesení pražské konference převzal od bývalých „držitelů“ peníze patřící straně.
- V Berlíně se zastavuje Lenin u V. V. Adoratského; navštívuje Reinhardtovo dramatické divadlo.
- Začátkem února* V Paříži debatuje Lenin o finské sociálně demokratické organizaci s A. V. Šotmanem, který přicestoval z Finska.
- 19. února
(3. března)* V 11. čísle listu Zvězda vychází Leninův článek Orgán liberální dělnické politiky.
- 26. února
(10. března)* V dopise tajemníkovi mezinárodního socialistického byra C. Huysmansovi (byl napsán francouzsky) Lenin sděluje, že posílá zprávu o VI. celoruské konferenci SDDSR, a prosí jej o uveřejnění této zprávy v oběžníku MSB; informuje ho rovněž o svém zvolení za zástupce SDDSR v MSB.
- 28. února
(12. března)* V dopise G. L. Šklovskému do Bernu Lenin píše, že o výsledcích pražské konference bude třeba referovat ve všech městech ve Švýcarsku; informuje ho o složení a jednání konference, o tom, co všechno se v Rusku dělá, aby se stranické organizace seznámily s usneseními konference, o rozkolu s likvidátory, o úmyslu Bundu a lotyšské sociální demokracie svolat konferenci s likvidátory, o stanovisku sociálně demokratické frakce v dumě.
- 29. února
(13. března)* Lenin píše dopis G. L. Šklovskému do Bernu v souvislosti s jeho referátem o pražské konferenci; informuje ho, že se v Paříži konala schůze likvidátorů a že na ní byla schválena rezoluce proti usnesením pražské konference, a vyjadřuje přesvědčení, že likvidátoři nedosáhnou sjednocení.

- V únoru* Lenin rediguje brožuru Celoruská konference Sociálně demokratické dělnické strany Ruska roku 1912. Brožura vyšla v únoru 1912 v Paříži nákladem ústředního výboru SDDSR.
- V dopise A. M. Gorkému na ostrov Capri Lenin slibuje, že mu pošle rezoluce pražské konference, a prosí ho, aby napsal prvomájový leták; informuje ho o potížích s vydáváním Zvezdy.
- V únoru až březnu* Lenin v dopise Gorkému na ostrov Capri oznamuje zaslání rezolucí pražské konference, píše o listu Zvezda a vysoce hodnotí Gorkého Zkazky, otištěné v tomto listě; charakterizuje likvidátorský list Živoje dělo a ostře odsuzuje počínání N. A. Rožkova.
- Po 2. (15.) březnu* Lenin píše článek Proti sjednocení — s likvidátory; článek vychází v březnu 1912 v dvojčísle 3/4 časopisu Prosvěščeníje.
- 4. (17.) března* Ve 14. čísle Zvezdy vychází Leninův článek Politické strany během pěti let III. dумы.
- 5. (18.) března* Tajemník mezinárodního socialistického byra C. Huysmans rozesílá všem socialistickým stranám spolu s oběžníkem MSB č. 4 Leninovu zprávu o průběhu celoruské konference SDDSR s prosbou, aby ji tyto strany uveřejnily ve svých tiskových orgánech.
- Začátkem března* Lenin píše článek Volební platforma SDDSR, který vychází v Rusku v březnu 1912 jako leták a v dubnu v zahraničí jako příloha v 26. čísle listu Social-demokrat.
- Mezi 9. (22.) březnem a 1. (14.) dubnem* Lenin si dělá poznámky, podtrhuje a zaškrťává v 8. čísle listu Živoje dělo, z jehož materiálu pak vychází při psaní článku Špatná obhajoba liberální dělnické politiky.
- 11. (24.) března* V dopise Anně Iljiničně Uljanovové-Jelizarovové do Saratova píše Lenin o boji protistranických zahraničních skupin proti VI. (pražské) konferenci SDDSR a jejím usnesením.

12. nebo 13. Lenin píše článek Vyložte karty!
(25. nebo 26.)
března

V dopise redakci Zvezdy žádá, aby mu byly zaslány knihy o volebním zákoně z 3. (16.) června 1907 a jiné materiály, které potřebuje pro sestavení a zredigování brožury Sputnik izbiratělja (Naš izbiratěl'nyj zakon) [Průvodce pro voliče (Náš volební zákon)]; upozorňuje, že redakce listu se nemá stavět za žádnou volební platformu, a informuje se o stavu příprav na vydávání dělnického deníku, o jeho formátu aj.

13. (26.) března V 17. čísle listu Zvezda vychází Leninův článek K odchodu poslance T. O. Bělousova ze sociálně demokratické frakce v dumě.

Po 13. (26.) Lenin píše brožuru Anonym z listu Vorwärts a situace
březnu v SDDSR. Brožura vychází v roce 1912 v Paříži jako samostatná publikace redakce ústředního orgánu SDDSR, listu Social-demokrat.

15. (28.) března V dopise G. K. Ordžonikidzemu a ostatním členům ruského byra ÚV SDDSR odeslanému do Tiflisu Lenin upozorňuje, že je nutné posílit spojení mezi místními stranickými organizacemi a ústředím v zahraničí, píše, že neexistují informace o realizovaných referátech k výsledkům pražské konference a chybí rezoluce z místních organizací o tom, zda se připojují k usnesením konference, požaduje, aby určení důvěrníci v nejkratším možném termínu objeli místní organizace a referovali v nich o konferenci, dožaduje se přetištění Zprávy o konferenci a Volební platformy SDDSR v Rusku, informuje o finančních záležitostech, o boji, který v zahraničí probíhá kolem konference, a rozhořčuje se nad pomlouvačným článkem L. Trockého v 72. čísle listu Vorwärts z 26. března 1912.

V dopise psaném francouzsky děkuje tajemníkovi MSB C. Huysmansovi za rezoluci zaslouhou z porady likvidátorů, která se konala v Paříži 12. března (podle nového kalendáře) 1912, a sděluje mu, že pražská konference odsoudila likvidátory i různé zahraniční skupiny, které stranickou práci jen dezorganizují;

dále ho informuje o úmyslu likvidátorů svolat vlastní konferenci, o tom, že G. V. Plechanov mu na zasláné rezoluce pražské konference dosud neodpověděl, a prosí, aby ho C. Huysmans zpravil, pokud by Plechanov zaslal svou odpověď na adresu MSB.

V polovině března

Lenin píše dopis redakci listu *Zvězda* o volební platformě SDDSR.

17. (30.) března V 8. čísle listu *Rabočaja gazeta* vycházejí Leninovy články *Hlad a Rolnictvo* a *volby do IV. dумы*.

Mezi 21. a 26. březnem (3. a 8. dubnem) Lenin si dělá poznámky, podtrhuje a zaškrťává v 10. čísle listu *Živoje dělo*, z jehož materiálu pak vychází při psaní článku *Blok kadetů s progresisty* a jeho význam.

23. března (5. dubna)

V dopise francouzsky psaném sděluje Lenin tajemníkovi MSB C. Huysmansovi, že dostal oběžník MSB č. 5, a žádá, aby tajemníkům všech stran II. internacionály zaslal oficiální protest zástupce SDDSR v mezinárodním socialistickém byru proti přímým stykům zahraničních skupin, nezastupujících stranu, s mezinárodním socialistickým byrem.

Mezi 23. a 26. březnem (5. a 8. dubnem)

Lenin píše článek *Blok kadetů s progresisty* a jeho význam, který vychází 29. března (11. dubna) v listu *Zvězda*.

25. března (7. dubna)

V dopise matce Marii Alexandrovně Uljanovové do Saratova Lenin sděluje, že hodlá přes léto odjet někde do okolí Paříže. Nedošlo k tomu však a v červnu 1912 se Lenin přestěhoval do Krakova.

Před 30. březnem (12. dubnem)

Lenin píše protest tajemníkovi MSB C. Huysmansovi v souvislosti s vystoupením protistranických zahraničních skupin proti usnesením pražské konference.

Dne 12. dubna rozeslalo mezinárodní socialistické byro Leninův protest všem socialistickým stranám s oběžníkem č. 7 ke zveřejnění ve stranickém tisku.

V březnu

V Paříži, na schůzi uspořádané výborem zahraniční

organizace, má Lenin projev o výsledcích pražské konference.

Začátkem dubna V dopise členům ruského byra ÚV zaslaném do Tiflisu upozorňuje Lenin na to, že se musí energicky a systematicky bojovat proti zahraničním likvidátorům; radí jim, aby zajížděli do místních organizací a likvidátory demaskovali, doporučuje, aby ve formě letáků přetiskovali všechny důležité rezoluce pražské konference, a zdůrazňuje, že k vydávání listu *Izvěstija* se má přistupovat velmi a velmi opatrně (k vydávání tohoto listu pak nedošlo).

1. (14.) dubna V 24. čísle *Zvězdy* vychází Leninův článek Špatná obhajoba liberální dělnické politiky.

2. (15.) dubna V Paříži vystupuje Lenin na vzpomínkovém večeru věnovaném A. I. Gercenovi.

3. (16.) dubna V 25. čísle *Zvězdy* vychází Leninův článek Druhé kolo voleb v Rusku a úkoly dělnické třídy.

V dopise ruskému byru ÚV zaslaném prostřednictvím kyjevského výboru SDDSR upozorňuje Lenin na to, že je nutné upevňovat spojení s bolševickým ústředím v zahraničí, ustavovat oblastní výbory (nebo jen skupiny pověřených důvěrníků), které by byly ve spojení s ústředím; radí, aby se přetiskla rezoluce pražské konference o volbách do IV. státní dумы a aby se rovněž vydal jako leták jeho článek z listu *Rabočaja gazeta* Rolnictvo a volby do IV. dумы, a informuje o pomlouvačné kampani Trockého v listu *Vorwärts* proti pražské konferenci a jejím usnesením.

6. (19.) dubna V dopise C. Huysmansovi, psaném franouzsky, protestuje Lenin proti tomu, že se zahraniční skupiny ruských sociálních demokratů nereprezentujících stranu obracejí přímo na mezinárodní socialistické byro, aby jeho prostřednictvím informovaly strany II. internacionály o názorových diferencích v SDDSR, a odmítá Huysmansův návrh svolat „společnou“ konferenci SDDSR.

- 8. a 19. dubna
(21. dubna
a 2. května)* V 27. a 32. čísle Zvězdy vychází Leninův článek Liberalismus a demokracie.
- Před 9. (22.)
dubnem* Lenin rediguje brožuru Sputnik izbiratělja (Naš izbiratělnyj zakon) [Průvodce pro voliče (Náš volební zákon)].
- 9. (22.) dubna* V dopise redakci Zvězdy Lenin sděluje, že zasílá materiál pro výše uvedenou brožuru, a navrhuje, aby byla v brožuře přetištěna II. a III. část z jeho článku Volební kampaň do IV. státní dumy, a radí, jak brožuru vydat; zdůrazňuje, že je nutné odpovídat na výpady likvidátorů, prosí, aby mu posílali Plechanovovy články v korektuře a neposkytovali Plechanovi výsadu psát proti stranické konferenci, když redakce legálního listu nemá možnost ji hájit; ptá se, kdy vyjde první číslo Pravdy, jaký bude mít formát a v jakém rozsahu se jí budou moci posílat články.
- Před 22. dubnem
(5. květnem)* Pod Leninovým vedením se připravuje vydání legálního bolševického deníku Pravda. Jeho první číslo vyšlo 22. dubna (5. května).
- 22. dubna
(5. května)* V dopise V. A. Ter-Joannisjanové zaslaném do Berlína Lenin sděluje, že v Baku byl zatčen S. S. Spandarjan, a prosí ji o zorganizování hmotné pomoci Spandarjanovi a jeho otci.
- 25. dubna
(8. května)* V 26. čísle listu Social-demokrat vycházejí Leninovy články Volební kampaň do IV. dumy a úkoly revoluční sociální demokracie, Likvidátoři proti straně a Památce Gercena.
- 26. dubna
(9. května)* Na zasedání pařížské sekce zahraniční organizace SDDSR referuje Lenin o masakru na řece Leně, o stávkách v Rusku a o taktice strany v souvislosti s těmito událostmi.
- V dubnu až
červenci* V 5.—7. čísle časopisu Prosvěščenije vychází Leninova práce Anketa o organizacích velkokapitálu.

6. (19.) května V 3. čísle listu Něvskaja zvězda vychází Leninův článek Pozemkové vlastnictví v evropském Rusku.
8. a 9. (21. a 22.) května V 13. a 14. čísle Pravdy vychází Leninův článek Trudovici a dělnická demokracie.
- Po 8. (21.) květnu Lenin si dělá poznámky v knize A. J. Losického Raspaděnije obščiny [Rozpad občiny] (Petrohrad, 1912).
- Před 10. (23.) květnem Lenin odjíždí na několik dní z Paříže.
10. (23.) května V 5. čísle listu Něvskaja zvězda vychází Leninův článek Politické strany v Rusku.
14. (27.) května a 20. května (2. června) Lenin píše M. A. Uljanovové do Saratova, že dostal její dopis se zprávou o zatčení A. I. Uljanovové-Jelizarovové a M. I. Uljanovové; má starost o matčino zdraví, když po zatčení dcer zůstala sama.
22. května (4. června) V 6. čísle listu Něvskaja zvězda vycházejí Leninovy články Podstata „agrární otázky v Rusku“ a Některé závěry z předvolební mobilizace.
- Před 24. květnem (6. červnem) Lenin si dělá poznámky v knize B. N. Knipoviče K voprosu o diferenciácii ruského křesťanstva (Diferenciacija v sfere zemledělského chozjajstva) [K otázce diferenciacie ruského rolnictva (Diferenciacie ve sféře zemědělské)] (Petrohrad, 1912) a píše Knipovičovi dopis o jeho knize.
24. května (6. června) V dopise B. N. Knipovičovi Lenin sděluje, že se ztratil jeho první dopis, v němž reagoval na jeho knihu věnovanou otázce diferenciacie ruského rolnictva a uvádí znovu své připomínky k této knize.
- Před 31. květnem (13. červnem) Lenin píše osnovu referátu Vzestup revolučního hnutí proletariátu v Rusku.
31. května (13. června) Lenin referuje na téma Vzestup revolučního hnutí proletariátu v Rusku v sále Alcazar na schůzi pořádané pařížskou sekci zahraniční organizace SDDSR.

V 10. čísle listu Něvskaja zvězda vychází Leninův článek Hospodářská a politická stávka.

Na jaře

Lenin v Paříži často navštěvuje jednoho z nejstarších ruských revolučních marxistů V. K. Kurnatovského.

3. (16.) čeruna

V 11. čísle listu Něvskaja zvězda vychází Leninův článek Přesídlenecká otázka.

4. (17.) čeruna

V 27. čísle listu Social-demokrat vycházejí Leninovy články Vzestup revoluční vlny, Hesla celoruské konference SDDSR konané v lednu 1912 a májové hnutí, Likvidátoři proti revoluční masové stávce a „Sjednotitelé“.

Lenin v Lipsku referuje o revolučním vzestupu v Rusku.

10. (23.)
čeruna

V 12. čísle listu Něvskaja zvězda vychází Leninův článek O charakteru a významu naší polemiky s liberály.

Před 13. (26.)
červenem

Lenin se stěhuje z Paříže do Krakova, aby navázal užší spojení s Ruskem a mohl lépe vést bolševickou frakci v dumě i redakci Pravdy.

17. (30.)
čeruna

V 13. čísle listu Něvskaja zvězda vychází Leninův článek Kapitalismus a „parlament“.

18. čeruna
(1. července)

V dopise M. A. Uljanovové do Saratova oznamuje Lenin matce, že dostal její dopis, a sděluje jí svou novou adresu v Krakově: ulice Zwierzyniec č. 218; prosí ji, aby mu poslala adresu D. I. Uljanova.

Mezi 19. a 26.
červenem (2. a 9.
červencem)

V dopise redakci Pravdy Lenin oznamuje, že dostal zásilku s jejími komplety a s komplety listu Něvskaja zvězda, a prosí, aby mu poslali chybějící čísla Zvězdy, nové knihy i jiný materiál a rovněž všechny publikace vycházející k agrární otázce; zmiňuje se také o ne-kvalitním tisku, jímž trpí list Něvskaja zvězda.

Před
24. červenem
(7. červencem)

Lenin píše dopis L. B. Kameněvovi o tom, jak navázat spojení s Ruskem.

- 24. června
(7. července)* Ve 14. čísle listu Něvskaja zvězda vychází Leninův článek Volby a opozice.
- Koncem června* Lenin píše článek Situace v SDDSR a nejbližší úkoly strany, který pak vychází 3. (16.) července v 15.—16. čísle listu Gazeta robotnicza.
- Koncem června
až začátkem
července* Lenin pověřuje I. F. Armandovou, aby se zúčastnila kampaně k volbám do IV. státní dумы v Petrohradě.
- 1. (14.)
července* V 15. čísle listu Něvskaja zvězda vycházejí Leninovy články Význam voleb v Petrohradě a Srovnání Stolypinova a narodnického agrárního programu.
- 6. (19.)
července* V dopise redakci listu Pravda Lenin žádá, aby mu byly pravidelně zasílány knihy a noviny, které pro práci nutně potřebuje, dává redakci instrukce, jak v listu zorganizovat rubriku o průběhu voleb do IV. státní dумы, a demaskuje hanebnou kampaň Trockého proti Pravdě.
- Mezi 6. a 28.
červencem
(19. červencem
a 10. srpnem)* Lenin si dělá poznámky a podtrhává v 27. čísle časopisu Zaprosy žizni v noticce R. M. Blanka (B.), kterou pak kritizuje ve svém článku Tažení liberálů.
- Před 11. (24.)
červencem* Lenin píše články Drobné úskoky (Odpověď Blankovi) a Nehynoucí naděje. Pro list Pravda píše noticku Odpověď likvidátorům a obrací se na redakci s požadavkem, aby energičtěji bojovala proti likvidátorům ve volbách do IV. státní dумы.
- 11. (24.)
července* V dopise redakci listu Něvskaja zvězda kritizuje Lenin činnost redakce Pravdy i redakce listu Něvskaja zvězda a poukazuje na to, že je nutné s likvidátory ostře polemizovat a samostatně přicházet s problémy; navrhuje, aby se čas od času pořádala porady redakci s jejich stálými spolupracovníky.
- 11. nebo 12.
(24. nebo 25.)
července* V dopise L. B. Kameněvovi se Lenin rozhořčuje nad 6. číslem likvidátorského listu Něvskij golos, který uveřejnil pomlouvačnou zprávu o účasti bolše-

viků na společné poradě s likvidátory o jednotném postupu ve volební kampani do IV. dумы (redakce listů Něvskaja zvězda a Pravda tuto zprávu dementovaly); vyzdvihuje kladné stránky svého přestěhování z Paříže do Krakova.

12. (25.)
července

V 63. čísle Pravdy vychází Leninův článek Ve Švýcarsku.

12.—14. (25.
až 27.) července

Lenin píše článek Výsledky půlroční práce.

15. (28.)
července

V 17. čísle listu Něvskaja zvězda vychází Leninův článek Demokracie a narodnictví v Číně.

Leninovy články Sjezd italských socialistů a „Svoboda slova“ v Rusku vycházejí v 66. čísle Pravdy.

15. nebo 16.
(28. nebo 29.)
července

V dopise redakci Pravdy Lenin sděluje, že posílá svou stať Výsledky půlroční práce, a navrhuje způsob jejího uveřejnění. Na základě tohoto návrhu byla stať posléze otištěna v 78., 79., 80. a 81. čísle Pravdy z 29. a 31. července (11. a 13. srpna) a z 1. a 2. (14. a 15.) srpna 1912.

17. (30.)
července

Lenin píše dopis ÚV SDDSR, kterým reaguje na žádost představenstva Sociálně demokratické strany Německa vyjádřit se k návrhu na svolání porady stranických „ústředí“, organizací a frakcí SDDSR v zahraničí, jejímž cílem mělo být dosažení jednotného postupu ve volbách do IV. státní dумы. Dopis se stal základem Leninovy brožury K současné situaci v SDDSR.

Před
19. červencem
(1. srpnem)

Lenin píše články o 9. listopadu (odpověď dopisovatele) a O volební platformě.

V dopise redakci Pravdy sděluje Lenin, že odesílá svůj článek O volební platformě, a klade si určité podmínky pro eventuální redakční úpravy; zdůrazňuje přitom, že Pravda musí jednoznačně hájit své odmítavé stanovisko vůči likvidátorům ve volební kampani do IV. státní dумы.

19. července
(1. srpna)

V dopise redakci Pravdy Lenin píše, že je nezbytně nutné energicky bojovat proti likvidátorům, ptá se na své články o 9. listopadu a O volební platformě, žádá, aby redakce autorům vracela články, které odmítá otisknout, a posílala sloupcové korektury Zvezdy a Pravdy; táže se rovněž, zda by bylo možné otisknout negativní odpověď na návrh představenstva Sociálně demokratické strany Německa, adresovaný skupinám, „frakcím a ústředím“ v zahraničí, aby byla svolána porada o „jednotném postupu“ ve volbách. Příspěvek na toto téma nebyl v Pravdě otištěn.

V dopise Gorkému na Capri vysvětluje Lenin podstatu hlubokého ideového boje mezi sociálními demokraty, informuje ho o revolučním rozmachu v Rusku a o tom, že se straně podařilo díky usnesením pražské konference založit dělnický deník Pravda.

20. července
(2. srpna)

V dopise redakci Pravdy Lenin píše, že je nutné „rozpoutat boj“ proti kadetskému tisku před volbami do IV. dумы, a zdůrazňuje, že volební kampaň v Petrohradě byla zahájena úspěšně a že Zvezda a Pravda si v ní vybojovaly hegemonii. V 70. čísle Pravdy vychází Leninův článek Kapitalismus a lidová potřeba.

22. a 29.
července (4. a
11. srpna)

V 18. a 19. čísle listu Něvskaja zvezda vychází Leninova stať Jak P. B. Axelrod usvědčuje likvidatory.

25. července
(7. srpna)

V 74. čísle Pravdy vychází Leninův článek Liberálové a klerikálové.

26. července
(8. srpna)

V 75. čísle Pravdy vychází Leninův článek Kadeti a demokracie.

Mezi 27. čer-
vencem a 26.
srpnem (9. srp-
nem a 8. zářím)

Lenin si dělá poznámky a podtrhává si v člancích J. D. Kuskovové a N. I. Korobky, uveřejněných v 30. čísle časopisu Zaprosy žizni, které pak kriticky rozebírá ve svém článku Rozhovor o „kadetožroutství“.

28. července
(10. srpna)

V 77. čísle Pravdy vychází Leninův článek Tažení liberálů.

OBSAH

Předmluva	7—23
1911	
ROZUZLENÍ KRIZE VE STRANĚ	23—35
O HESLECH A ORGANIZACI PRÁCE SOCIÁLNÍ DEMOKRACIE V DUMĚ A MIMO DUMU	36—46
AGENTURA LIBERÁLNÍ BURŽOAZIE	47
Z TÁBORA STOLYPINOVSKÉ „DĚLNICKÉ“ STRANY	48—53
O DIPLOMACII TROCKÉHO A O JEDNÉ PLATFORMĚ STRANĚ VĚRNÝCH SOCIÁLNÍCH DEMOKRATŮ	54—58
VÝSLEDKY ROZHODČÍHO SOUDU „DRŽITELŮ“	59—61
VOLEBNÍ KAMPAŇ DO IV. STÁTNÍ DUMY	62—82
I. Základní principiální otázky	62
II. Úloha dělnických volitelů ve volební kampani	67
III. Rolnictvo a rolníčí volitelé ve volební kampani	74
IV. Závěry z praxe voleb do III. dumy	78
STARÉ A NOVÉ	83—87

* Hvězdičkou jsou označeny titulky Institutu marxismu-leninismu při ÚV KSSS.

*PORADA BOLŠEVICKÝCH SKUPIN	
<i>V ZAHRANIČÍ 14.—17. (27.—30.) prosince 1911</i>	89—95
*1. Návrh rezoluce ke zprávě o situaci ve straně	91
*2. Připomínka ke stanovám zahraniční organizace	94
*3. Rezoluce o organizační komisi v Rusku pro svolání konference	95
ZÁŠADNÍ OTÁZKY VOLEBNÍ KAMPANĚ	96—123
I	96
II	101
III	104
IV	106
V	111
VI	117
VII	120
PRVNÍ SVĚDECTVÍ O VYJEDNÁVÁNÍ KADETŮ S MINISTRY	124—132
TŘI INTERPELACE	133—145
HLAD A ČERNÁ DUMA	146—149

1912

*VI. (PRAŽSKÁ CELORUSKÁ) KONFERENCE	
<i>SDDSR 5.—17. (18.—30.) ledna 1912</i>	151—188
*1. Návrh rezoluce o ustavení konference	153
2. Návrh rezoluce o současné situaci a úkolech strany	155
*3. Návrh rezoluce o úkolech sociální demokracie v boji proti hladu	157
*4. Návrh rezoluce o likvidátorství a o skupině likvidátorů	159
*5. Rezoluce konference	163—188
O organizační komisi v Rusku pro svolání konference	163
O ustavení konference	163
O nepřítomnosti delegátů národních ústředí na celostranické konferenci	165
O zprávách z místních organizací	166
O současné situaci a úkolech strany	167

O volbách do IV. státní dumy	169
I	169
II	170
III	171
O sociálně demokratické frakci v dumě	173
O charakteru a organizačních formách stranické práce	174
O úkolech sociální demokracie v boji proti hladu	175
O stanovisku k návrhu zákona o státním pojištění dělníků, předloženému dumou	177
I	177
II	179
O „petiční kampani“	181
O likvidátorství a o skupině likvidátorů	182
O ústředním orgánu	184
O listu Rabočaja gazeta	184
O listu Pravda	184
Změny ve stanovách strany	184
O majetku v rukou bývalého držitele a o finančních výkazech	185
O Červeném kříži	186
O stranické organizaci v zahraničí	186
O útoku ruské vlády na Persii	187
O čínské revoluci	187
O politice carismu vůči Finsku	188
Pozdravné poselství německé sociální demokracii	188
ORGÁN LIBERÁLNÍ DĚLNICKÉ POLITIKY	189—192
PROTI SJEDNOCENÍ — S LIKVIDÁTORY	193—198
POLITICKÉ STRANY BĚHEM PĚTI LET	
III. DUMY	199—204
I	199
II	202
*ZPRÁVA O CELORUSKÉ KONFERENCI SDDSR ADRESOVANÁ MEZINÁRODNÍMU SOCIALISTICKÉMU BYRU	205—207
VOLEBNÍ PLATFORMA SDDSR	208—214
VYLOŽTE KARTY!	217—221

K ODCHODU POSLANCE T. O. BĚLOUSOVA ZE SOCIÁLNĚ DEMOKRATICKÉ FRAKCE V DUMĚ	222—227
HLAD	228—229
ROLNICTVO A VOLBY DO IV. DUMY	230—232
ANONYM Z LISTU VORWÄRTS A SITUACE V SDDSR	233—246
Předmluva	235
DOPIS TAJEMNÍKOVI MEZINÁRODNÍHO SOCIALISTICKÉHO BYRA HUYSMANSOVI	247—250
BLOK KADETŮ S PROGRESISTY A JEHO VÝZNAM	251—255
ŠPATNÁ OBHAJOBA LIBERÁLNÍ DĚLNICKÉ POLITIKY	256—261
DRUHÉ KOLO VOLEB V RUSKU A ÚKOLY DĚLNICKÉ TŘÍDY	262—267
LIBERALISMUS A DEMOKRACIE	268—277
I	268
II	273
VOLEBNÍ KAMPAŇ DO IV. DUMY A ÚKOLY REVOLUČNÍ SOCIÁLNÍ DEMOKRACIE	278—282
LIKVIDÁTOŘI PROTI STRANĚ	283—285
PAMÁTCE GERCENA	286—293
POZEMKOVÉ VLASTNICTVÍ V EVROPSKÉM RUSKU	294—297
TRUDOVICI A DĚLNICKÁ DEMOKRACIE	298—305
I	298
II	300
III	303

POLITICKÉ STRANY V RUSKU	306—317
ANKETA O ORGANIZACÍCH VELKOKAPITÁLU	318—335
I	318
II	321
III	323
IV	328
V	331
VI	333
PODSTATA „AGRÁRNÍ OTÁZKY V RUSKU“	336—341
NĚKTERÉ ZÁVĚRY Z PŘEDVOLEBNÍ MOBILIZACE	342—347
HOSPODÁŘSKÁ A POLITICKÁ STÁVKA	348—355
PŘESÍDLENECKÁ OTÁZKA	356—367
VZESTUP REVOLUČNÍ VLNY	368—378
HESLA CELORUSKÉ KONFERENCE SDDSR KONANÉ V LEDNU 1912 A MÁJOVÉ Hnutí	379—384
LIKVIDÁTOŘI PROTI REVOLUČNÍ MASOVÉ STÁVCE	385—386
„SJEDNOTITELÉ“	387—390
O CHARAKTERU A VÝZNAMU NAŠÍ POLEMIKY S LIBERÁLY	391—397
KAPITALISMUS A „PARLAMENT“	398—400
VOLBY A OPOZICE	401—404
VÝZNAM VOLEB V PETROHRADĚ	405—411
SROVNÁNÍ STOLYPINOVA A NAROD- NICKÉHO AGRÁRNÍHO PROGRAMU	412—418

SITUACE V SDDSR A NEJBLIŽŠÍ ÚKOLY STRANY	419—426
I	419
II	422
III	425
ODPOVĚĎ LIKVIDÁTORŮM	427—428
VE ŠVÝCARSKU	429—431
DEMOKRACIE A NARODNICTVÍ V ČÍNĚ	432—438
SJEZD ITALSKÝCH SOCIALISTŮ	439—441
„SVOBODA SLOVA“ V RUSKU	442—443
JAK P. B. AXELROD USVĚDČUJE LIKVIDÁTORY	444—455
I	444
II	449
VÝSLEDKY PŮLROČNÍ PRÁCE	456—472
I	456
II	462
III	465
IV	469
K SOUČASNÉ SITUACI V SDDSR	473—496
Představenstvu Sociálně demokratické strany Německa	476
Situace v SDDSR od ledna 1912	477
Jaké stanovisko zaujímají k takzvanému organizačnímu výboru dosud neutrální ruští sociální demokraté?	477
Sociálně demokratická frakce ve III. dumě	480
Oficiálně kontrolovatelné údaje o vlivu likvidátorů ve srovnání s vlivem strany	482
Veřejné a kontrolovatelné údaje o spojení likvidátorů a strany s dělnickými masami v Rusku	484
Závěr	487
Postskriptum k brožuře K současné situaci v SDDSR	492
*Původní postskriptum k brožuře K současné situaci v SDDSR	494
KAPITALISMUS A LIDOVÁ SPOTŘEBA	497—499

LIBERÁLOVÉ A KLERIKÁLOVÉ	500—501
KADETI A DEMOKRACIE	502—503
TAŽENÍ LIBERÁLŮ	504—505
PŘÍPRAVNÉ MATERIÁLY	507—520
*Teze referátu o situaci ve straně předneseného na poradě zahraničních bolševických skupin	509—510
*Konspekt referátu o politické situaci	511—512
*Materiály k VI. (pražské) celoruské konferenci SDDSR	513—519
*1. K návrhu rezoluce o organizační komisi v Rusku pro svolání konference	513
*2. Osnova projevu o ustavení konference	514
*3. Návrh na změny ve stanovách strany	516
*4. K návrhu rezoluce o charakteru a organizačních formách stranické práce	517
*5. Materiály k rezoluci o „petiční kampani“	518
*Osnova referátu Vzestup revolučního hnutí proletariátu v Rusku	520
Seznam dosud nenalezených Leninových prací (<i>Prosinec 1911—červenec 1912</i>)	523—524
Seznam prací a publikací, na jejichž redigování se V. I. Lenin podílel	525—526
Seznam prací, jejichž autorem byl pravděpodobně V. I. Lenin	527
Poznámky	528—602
Seznam literatury, kterou V. I. Lenin cituje nebo o níž se zmiňuje	603—641
Jmenný rejstřík	642—683
Životopisná data	684—698

V. I. L E N I N
S E B R A N Ě S P I S Y

2 1

Podle 5. ruského vydání V. I. Lenin, Polnoje sobranije sočiněnij, tom 21, Politizdat Moskva 1976, připraveného Institutem marxismu-leninismu při ÚV KSSS, přeložil kolektiv překladatelů. Kontrolní redaktorka Jiřina Novotná. Odpovědná redaktorka Marta Brabencová. Obálka, vazba a grafická úprava Milan Hegar. Výtvarný redaktor František Kraus. Technická redaktorka Jaroslava Lorenzová. Vydání II. Praha 1985. Vydalo Nakladatelství Svoboda jako svou 5387. publikaci. Vytisklo Rudé právo, tiskařské závody, Praha. Náklad 1—30 000. AA 36,87 (text 36,62, ilustrace 0,25), VA 37,89. Tematická skupina 00/3. Cena brož. výt. 12,70 Kčs, váz. výt. 18,— Kčs.

73/202-21-8.5

25—025—85 Kčs 18,—